

REPUBLIKA HRVATSKA
Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom
Broj: POSI.R.- 029-23/11-01/01
Zagreb, 31. ožujka 2011.

REPUBLIKA HRVATSKA
61 - HRVATSKI SABOR
ZAGREB, Marka 6

Primljeno:	04-04-2011	Org. jed.
Klasifikacijski broj:	029-12/11-09/07	65
Uredbeni broj:	41102-11-01	1 GD

Hrvatski sabor
n/p predsjednik g. Luka Bebić
Trg Sv. Marka 6, Zagreb

PREDMET: Izvješće o radu Pravobranitelja za osobe s invaliditetom za 2010. godinu
- dostavlja se

Poštovani predsjedniče Sabora g. Bebić,

Sukladno čl. 17. st. 1 Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN, br. 107/07) dostavljamo Vam godišnje izvješće o radu Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom.

S poštovanjem,

Privitak:

- Izvješće o radu Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom u tekstualnom obliku
- Izvješće o radu Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom u zapisu na cd disku

REPUBLIKA HRVATSKA
Pravobranitelj za osobe s invaliditetom

Izvješće

Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za 2010. godinu

1. UVOD	5
1.1. VIZIJA I MISIJA UREDA PRAVOBRANITELJICE ZA OSOBE S INVALIDITETOM (POSI)	6
1.2. URED PRAVOBRANITELJICE ZA OSOBE S INVALIDITETOM KAO NEZAVISNI MEHANIZAM ZA PROMICANJE, ZAŠTITU I PRAĆENJE KONVENCIJE O PRAVIMA OSOBA S INVALIDITETOM.....	7
1.3. DEFINICIJA OSOBA S INVALIDITETOM U RAZLIČITIM SUSTAVIMA U RH- SOCIJALNI MODEL PREMA KONVENCIJI UN-a	9
2. STATISTIČKI PRIKAZ POSTUPANJA UREDA POSI	15
2.1. OPĆI PREGLED SLUČAJEVA –1. SIJEČNJA DO 31. PROSINCA 2010.....	15
2.1.1. PRIKAZ SLUČAJEVA PO ŽUPANIJAMA	17
2.1.2. PRIKAZ PODNOSITELJA/ICE PREMA SPOLU	18
2.1.3. PRIKAZ PREMA DOBNOJ STRUKTURI STRANKE I PODNOSITELJU/ICI.....	18
2.2. NAJČEŠĆA PODRUČJA KRŠENJA PRAVA	20
3. AKTIVNOSTI UREDA PRAVOBRANITELJICE ZA OSOBE S INVALIDITETOM	21
3.1. STANOVANJE, MOBILNOST I PRISTUPAČNOST	21
3.1.1. STANOVANJE	22
3.1.2. MOBILITET	24
3.1.3. PRISTUPAČNOST	30
3.2. ODGOJ I OBRAZOVANJE	40
3.2.1. PREDŠKOLSKI ODGOJ.....	40
3.2.2. OSNOVNOŠKOLSKO OBRAZOVANJE	46
3.2.3. SREDNJOŠKOLSKO OBRAZOVANJE	51
3.2.4. VISOKOŠKOLSKO OBRAZOVANJE.....	54
3.2.5. CJELOŽIVOTNO OBRAZOVANJE	59
3.2.6. POSJETI I OBILASCI ODGOJNO OBRAZOVNIH USTANOVA.....	61

3.3.	ZAPOŠLJAVANJE I RAD.....	63
3.4.	MIROVINSKO OSIGURANJE	87
3.5.	SOCIJALNA ZAŠTITA.....	99
3.5.1.	MATERIJALNA POMOĆ	99
3.5.2.	STATUS RODITELJA NJEGOVATELJA.....	103
3.5.3.	OSOBNA INVALIDNINA	106
3.5.4.	JEDNAKOST PRED ZAKONOM	110
3.5.5.	NEOVISNO ŽIVLJENJE I UKLJUČENOST U ZAJEDNICU	119
3.6.	ZDRAVSTVENA ZAŠTITA.....	130
3.6.1.	BOLNIČKO LIJEČENJE MEDICINSKOM REHABILITACIJOM.....	130
3.6.1.1.	OBILASCI ZDRAVSTVENIH USTANOVA U KOJIMA SE PROVODI MEDICINSKA REHABILITACIJA	132
3.6.2.	FIZIKALNA TERAPIJA U KUĆI	137
3.6.3.	RANE INTERVENCIJE	140
3.6.4.	ZDRAVSTVENA NJEGA U KUĆI	142
3.6.5.	ORTOPEDSKA POMAGALA.....	143
3.6.6.	DOPUNSKO ZDRAVSTVENO OSIGURANJE	146
3.6.7.	RODILJNE I RODITELJSKE POTPORE	146
3.6.8.	RIJETKE BOLESTI.....	151
3.6.9.	MENTALNO ZDRAVLJE	152
3.7.	PRAVNA ZAŠTITA.....	156
3.7.1.	BESPLATNA PRAVNA POMOĆ.....	162
3.8.	ZAŠTITA OD NASILJA I ZLOSTAVLJANJA	163
3.8.1.	OBITELJSKO NASILJE	163
3.8.2.	NASILJE MEĐU DJECOM I MLADIMA S INVALIDITETOM	167
3.9.	ZAKON O SUZBIJANJU DISKRIMINACIJE	170
3.10.	PODIZANJE RAZINE SVIJESTI.....	175
3.10.1.	OBILASCI ŽUPANIJA	175
3.10.2.	SUDJELOVANJE NA STRUČNIM SKUPOVIMA I DOGAĐANJIMA.....	181
3.10.3.	MEDIJI	187
3.11.	MEĐUNARODNA SURADNJA.....	195

3.11.1.	USPOSTAVA I NASTAVAK SURADNJE S MEĐUNARODNIM INSTITUCIJAMA.....	197
3.11.2.	SUDJELOVANJE NA MEĐUNARODNIM SKUPOVIMA.....	199
3.11.3.	ORGANIZIRANJE SKUPOVA U SURADNJI S PREDSTAVNICIMA	200
3.12.	SUDJELOVANJE U KULTURNOM ŽIVOTU, REKREACIJI, RAZONODI I ŠPORTU.....	200
3.13.	ORGANIZACIJE CIVILNOG DRUŠTVA.....	205
3.14.	SUDJELOVANJE U RADU RADNIH TIJELA HRVATSKOG SABORA.....	211
3.15.	PRIJEDLOZI ZA IZMJENE I DOPUNE PRAVNIH PROPISA I PREPORUKE ZA PODUZIMANJE MJERA S CILJEM POBOLJŠANJA POLOŽAJA OSOBA S INVALIDITETOM	213
3.15.1.	PRIJEDLOZI ZA IZMJENE I DOPUNE PRAVNIH PROPISA.....	213
3.15.2.	PREPORUKE ZA PODUZIMANJE MJERA S CILJEM POBOLJŠANJA POLOŽAJA OSOBA S INVALIDITETOM	230
4.	USTROJ UREDA	242
4.1.	PLAN PRIJAMA U DRŽAVNU SLUŽBU.....	243
5.	FINANCIJSKO IZVJEŠĆE ZA 2010.	244
5.1.	OBRAZLOŽENJE POJEDINIH SKUPINA RASHODA I IZDATAKA	244
5.1.1.	Uprava i administracija, rashodi za zaposlene	244
5.1.2.	Materijalni rashodi	244
5.1.3.	Opremanje, rashodi za nabavu nefinancijske imovine	244
6.	OPĆE PREPORUKE UREDA	245
7.	LITERATURA.....	247

1. UVOD

Poticaj za osnivanje pravobraniteljskog ureda za osobe s invaliditetom bilo je donošenje UN-ove Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Taj najmlađi UN-ov dokument o ljudskim pravima usvojen je 13. prosinca 2006., a Republika Hrvatska bila je među prve četiri europske zemlje koje su Konvenciju potpisale i ratificirale, koja je stupila na snagu nakon što ju je potpisalo prvih 20 zemalja odnosno 3. svibnja 2008. godine. Nakon ratifikacije u Hrvatskom saboru, Konvencija je sukladno Ustavu Republike Hrvatske kao međunarodni dokument postala dio pravnog poretka Republike Hrvatske koji je po pravnoj snazi iznad hrvatskih zakona i ispod Ustava. Savezi i udruge osoba s invaliditetom su se tijekom pozitivnog zamaha na području zaštite prava osoba s invaliditetom u RH koji je započeo potpisivanjem i ratifikacijom Konvencije o pravima osoba s invaliditetom uz podršku Vlade izborile za osnivanje specijaliziranog pravobraniteljstva za osobe s invaliditetom. Bio je to rezultat mjere Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. koja je u području 2.8. Pravna zaštita i zaštita od nasilja i zlostavljanja. Jedna od mjera iz tog poglavlja predstavljala je uvođenje instituta pravobranitelja za osobe s invaliditetom. Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom izabrana je temeljem Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN, br. 107/07) i na dužnost je stupila 1. srpnja 2008. Time su osobe s invaliditetom u RH dobile mehanizam za zaštitu ljudskih prava kojem se mogu izravno obratiti i preko kojeg mogu jače i djelotvornije na visokoj političkoj razini zagovarati svoja prava i utjecati na donošenje odluka koje utječu na njihove živote. Osnivanjem nezavisnog tijela čija je osnovna zadaća praćenje, promicanje i zaštita prava osoba s invaliditetom ovoj posebno ranjivoj skupini hrvatskih građana daje se potrebna dodatna vidljivost u sustavu zaštite ljudskih prava. Time je ujedno uvažena činjenica da je kršenje prava osoba s invaliditetom kršenje njihovih ljudskih prava. Tu praksu Republike Hrvatske posebno su istaknuli i pohvalili mnogi delegati prilikom rasprave o Univerzalnom izvješću o stanju ljudskih prava na sjednici UN-ovoj Vijeća za ljudska prava održanoj 8. studenog 2010. u Ženevi.

Rasprava o izvješću o radu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za 2009. godinu održana je u Hrvatskom saboru 11. lipnja 2010. godine. Izvješće je prihvaćeno na 18. sjednici 18. lipnja 2010. sa 109 glasova (jednoglasno).

Prije same saborske rasprave o izvješću se raspravljalo na saborskim odborima za ravnopravnost spolova, rad i socijalno partnerstvo i odboru za ljudska prava i prava nacionalnih manjina. Na tim rasprava sudjelovali su i predstavnici Vlade odnosno ministarstava.

U uvodnom obraćanju predsjednica Odbora Gordana Sobol je ispred Odbora za ravnopravnost spolova iznijela zadovoljstvo činjenicom što postoji Ured koji ukazuje na složenost problematike osoba s invaliditetom. Predsjednik Odbora za rad i socijalno partnerstvo Boris Kunst ocijenio je izvješće Ureda kao cjelovito, opsežno i objektivno i pohvalio napore koje je Ured uložio u rješavanje problema. Tijekom saborske rasprave zastupnici/e su iznosili brojne komentare vezane uz položaj osoba s invaliditetom na temelju izvješća pravobraniteljice.

Ured pravobraniteljice je tijekom rada u 2010. godini nastojao posebnu pozornost usmjeriti na istaknute probleme od kojih ovdje donosimo neke: Odbor za ljudska prava UN-a je zabrinut za kršenja ljudskih prava osoba s mentalnom retardacijom u Republici Hrvatskoj; u izvješću treba više pozornosti posvetiti osobama s mentalnim i intelektualnim oštećenjima na što su saborske zastupnike upozorili iz Udruge Sjaj i Udruga za samozastupanje.

Pojedini zastupnici i zastupnice pohvalili su što je u izvješću naglasak stavljen na obrazovanje i zapošljavanje. Jedan od zastupnika je rekao da je Ured dokazao opravdanost svog postojanja jer mu se sve više ljudi obraća, a njegova upozorenja treba odgovorno prihvatiti.

Specijalizirani pravobraniteljski Uredi doprinose većoj vidljivosti osoba s invaliditetom u društvu i stalni je podsjetnik svim institucijama da pri donošenju odluka moraju voditi računa o pravima osoba s invaliditetom što je posebno značajno u vremenima krize i drugih previranja kad su ranjive skupine u većoj opasnosti da negativni društveno-gospodarski trendovi baš na njih imaju najveći negativni utjecaj.

U ovom izvještaju donosimo prikaz stanja osoba s invaliditetom kroz rad Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom. Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom je u 2010. godini postupao u 1474 slučaja s tim da je 418 otvoreno kao predmet u 2010. godini, iz 2009. godine preneseno je 99 predmeta, iz 2008. godine preneseno je 6 predmeta, dok se u 729 slučaja radilo o višekratnim savjetovanjima i intervencijama telefonskim putem i putem elektronske pošte. Prema zaprimljenim podnescima Ured je predložio 222 inicijative od čega je 14 inicijativa prosljeđeno na rješavanje u 2011. godinu.

Nakon davanja statističkog prikaza postupanja Ureda u ovom izvještajnom razdoblju donosimo pregled najčešćih područja kršenja prava osoba s invaliditetom prema pritužbama i drugim uvidima ostvarenim od strane Ureda. Najčešća područja u kojima se osobe s invaliditetom pritužuju na kršenja svojih prava su slično kao i u proteklom izvještajnom razdoblju područje socijalne zaštite, zatim pristupačnosti, područje mirovinskog osiguranja, područje pravosuđa, područje rada i zapošljavanja, zdravstvene zaštite, odgoja i obrazovanja, imovinsko-pravnih odnosa te diskriminacije, nasilja i medija.

U nastavku izvješća prikazujemo aktivnosti Ureda po područjima u kojima su nam se najčešće obraćale stranke; dajemo prikaz pojedinih slučajeva; iznosimo prijedloge izmjena i dopuna pravnih propisa; preporuke i upozorenja data nadležnim tijelima te sve druge aktivnosti koje smo poduzimali u 2010. godini, sukladno djelokrugu rada propisanom Zakonom o pravobranitelju za osobe s invaliditetom i Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom.

1.1. VIZIJA I MISIJA UREDA PRAVOBRANITELJICE ZA OSOBE S INVALIDITETOM (POSI)

Vizija Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom je pridonijeti stvaranju društva jednakih mogućnosti za sve građane na području Republike Hrvatske, za sve kategorije osoba s invaliditetom u svim životnim segmentima, svih starosnih skupina i u svim područjima njihova djelovanja.

Misija Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom je biti poveznica između osoba s invaliditetom, civilnog društva i institucija koje mogu sustavno riješiti probleme osoba s invaliditetom te pridonijeti većoj kvaliteti življenja osoba s invaliditetom koristeći najnovija saznanja i postignuća i u svjetlu najboljih praksi, a kroz suradnju svih tijela koja rade na zaštiti i promicanju prava i interesa osoba s invaliditetom.

OPĆI CILJ: Zaštita ljudskih prava osoba s invaliditetom podjednako u svim područjima RH.

Uočene su velike razlike u položaju osoba s invaliditetom ovisno o području u kojem žive. Razlika je uočljiva kod osoba s invaliditetom koje žive u većim urbanim sredinama u odnosu na one koji žive u manjim, odnosno ruralnim područjima udaljenima od većih gradskih centara. Zbog velike razlike dostupnosti usluga, informiranju te ostvarivanju određenih prava, cilj Ureda je u slijedećem trogodišnjem razdoblju doprijeti do osoba s invaliditetom u svim područjima RH jednako te na taj način pridonijeti izjednačavanju zaštite prava osoba s invaliditetom neovisno na kojem području žive .

1.2. URED PRAVOBRANITELJICE ZA OSOBE S INVALIDITETOM KAO NEZAVISNI MEHANIZAM ZA PROMICANJE, ZAŠTITU I PRAĆENJE KONVENCIJE O PRAVIMA OSOBA S INVALIDITETOM

Članak 33. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom *Nacionalna provedba i praćenje* u stavku 2 navodi: *Države stranke će, u skladu sa svojim pravnim i administrativnim sustavom, održavati, osnaživati, imenovati ili uspostaviti okvir za djelovanje unutar odnosne države stranke, uključujući jedan ili više nezavisnih mehanizama, kako bude primjereno, koji će promicati, štiti i pratiti provedbu ove Konvencije. Prigodom imenovanja ili uspostavljanja tog mehanizma, države stranke će uzeti u obzir načela koja se odnose na status i funkcioniranje nacionalnih institucija za zaštitu i promicanje ljudskih prava.*

Usprkos tome što nije donesena formalna odluka, Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom prepoznat je od strane Republike Hrvatske kao institucija koja je sukladno gore navedenom članku nezavisni mehanizam koji promiče, štiti i prati provedbu Konvencije. U toj svojoj ulozi Ured je prepoznat i od strane međunarodne zajednice kroz sudjelovanje na skupovima i kontakte sa sljedećim međunarodnim organizacijama:

- a) kao predstavnica Hrvatske, pravobraniteljica je sudjelovala na Radnom forumu u vezi provedbe članka 33. Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom (UNCRPD) u svojstvu predstavnice nezavisnog mehanizma sukladno članku 33, stavak 2 Konvencije
- b) UN-ov odbor za prava osoba s invaliditetom
- c) Međunarodni koordinacijski odbor nacionalnih institucija za zaštitu ljudskih prava (ICC for NHRI)
- d) Međunarodna organizacija rada, odjel za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom

Na poziv Europske komisije za imenovanje tri hrvatska predstavnika/ice na Radnom forumu u vezi provedbe članka 33. Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom (UNCRPD) za predstavnicu nezavisnog mehanizma imenovana je pravobraniteljica za osobe s invaliditetom. Predstavnicu Zajednice saveza osoba s invaliditetom Hrvatske predstavljala je civilno društvo, dok je koordinativni mehanizam predstavljala predstavnicu Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.

Navedeni Forum je okupio oko 300 predstavnika središnjih mjesta unutar vlada za provedbu Konvencije, predstavnike/ice nezavisnih mehanizama za promicanje, zaštitu i praćenje Konvencije te predstavnike/ice civilnog društva. Tema Foruma bila je razmjena dobrih praksi u uspostavi odgovarajućih institucionalnih okvira za provedbu čl. 33. Konvencije zemalja članica Europske Unije, ali i onih koje to još nisu. Forum su zajednički organizirali belgijsko Predsjedništvo Vijeća EU i Europska komisija.

EU povjerenica za pravosuđe, temeljna prava i građanstvo, Viviane Reding u uvodnom izlaganju predstavila je Europsku strategiju za osobe s invaliditetom od 2010. do 2020. godine. Krilatica radnog foruma bila je: *Ništa o nama bez nas. (Nothing about us without us)*. Navela je kako Konvencija bilježi točku prekretnicu u politikama za osobe s invaliditetom. Sve odredbe Konvencije garantiraju im uživanje njihovih ljudskih prava na ravnopravnoj osnovi sa svim drugim građanima. 80 milijuna građana u EU živi s invaliditetom. Politika invaliditeta je pitanje ljudskih prava i kao takva ne bi smjela biti prepuštena samo diskrecionim odlukama pojedinih država članica. Rasprava je pokazala koliko je važno da društvo prilikom odlučivanja o pitanjima koje se tiču osoba s invaliditetom uključi njih same.

Konvenciju je dosad ratificiralo 95 zemalja, dok ju je 147 zemalja potpisalo. U EU sve zemlje su potpisale Konvenciju, dok su 22 zemlje potpisale i Fakultativni protokol, a 16 zemalja je Konvenciju i ratificiralo. U 2010.godini od europskih zemalja Austrija, Njemačka, Mađarska, Španjolska, Švedska, Slovenija, Hrvatska i San Marino dužne su podnijeti redovno izvješće o prve dvije godine provedbe Konvencije. Od ukupno 44 izvješća koliko ih je dosad trebalo biti predano, predano ih je samo 6 (Argentina, Austrija, Mađarska, Paragvaj, Španjolska, Tunis), dok su izvješće u sjeni predale Mađarska i Tunis.

U raspravi o čl.33.2 koji govori o *jednom ili više nezavisnih mehanizama koji će promicati, štititi i nadzirati provedbu Konvencije*, istaknuto je da se okvir može sastojati od jedne institucije (kao u Njemačkoj), više od jednog nezavisnog mehanizma (Sjeverna Irska), te mješavina nezavisnih mehanizama i drugih tijela (parlamentarnih tijela, pravosuđa, medija...).

Na radionici u kojoj su sudjelovali nezavisni mehanizmi, pravobraniteljica je predstavila Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom, djelokrug rada sukladno Zakonu o pravobranitelju za osobe s invaliditetom koji je donesen upravo u skladu s Pariškim načelima te je naglasila kako u Hrvatskoj postoje ukupno četiri ureda pravobranitelja kao nezavisni mehanizmi.

Čl.33.2. nudi državama mogućnost fleksibilnosti za uspostavljanje okvira i dozvoljava da se u okvir uključuje različita tijela i institucije zajedno s jednim ili više mehanizama u skladu s Pariškim načelima. Okvir bi trebao promovirati provedbu Konvencije kroz pružanje informacija, poduzimanje aktivnosti u cilju podizanja razine svijesti i informacija, promoviranje implementacije metoda i alata dostupnih Vladi te informiranje osoba s invaliditetom o njihovim pravima.

Praćenje provedbe također uključuje pažljivo ocjenjivanje opsega njezine provedbe. Zaštita Konvencije znači da mehanizam može primiti pritužbe osoba s invaliditetom i ima mogućnost medijacije (što Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom ima u svojoj nadležnosti). Nezavisni mehanizam također može provoditi strateško parničenje pokretanjem sudskih postupaka što nije predviđeno Zakon o pravobranitelju za osobe s invaliditetom.

U Europi imamo različite primjere okvira za nacionalno praćenje. U Njemačkoj je imenovana postojeća institucija ljudskih prava koja je utemeljena 2001.godine – German Institute for Human Rights. U Latviji djeluje Ured pravobranitelja kao nezavisna institucija koja će kao što je opisano u čl.33.2. osigurati praćenje implementacije Konvencije. Pravobranitelja imenuje Parlament, a njegovi glavni zadaci su poticanje zaštite ljudskih prava. U Velikoj Britaniji postoje 4 nezavisna mehanizma od kojih tri imaju status A. Njihov predstavnik naglasio je da je izazov nezavisnih institucija držanje ravnoteže između uključivanja osoba s invaliditetom i neovisnosti.

Kao zaključak organizatora radnog foruma navedeno je: „Na kraju ova dva inovativna i uspješna dana, nemamo odgovore na sva pitanja ali smo barem postavili prava pitanja. Forum je dao doprinos implementaciji Konvencije o pravima osoba s invaliditetom što je bio cilj belgijskog predsjedanja tekao i potaknuti buduće predsjedavajuće da također organiziraju slična događanja i time doprinesu radu na impementaciji Konvencije“.

Budući da formalna odluka o tome koji je nezavisni mehanizam sukladno čl. 33 Konvencije za Hrvatsku još nije donesena, donosimo pitanja o kojima se raspravljalo na radnom forumu i na koja bi takva odluka trebala dati odgovor:

Je li država već osnovala jedan ili više nezavisnih mehanizama unutar članka 33. Konvencije? Na kojoj razini je to učinjeno?

Koja su glavna državna tijela uključena u osnivanje nezavisnih mehanizama?

Koje su mjere poduzete da bi se konzultirale organizacije civilnog društva prilikom tog postupka?

Je su li nezavisni mehanizmi osnovani sukladno Ustavu ili pravnim tekstovima?

Kako organizacije civilnog društva sudjeluju u radu nezavisnih mehanizama?

Koje promotivne aktivnosti se provode u Vašoj državi sukladno Konvenciji?

Postoji li tijelo koje postupa po pritužbama u slučaju nasilja nad žrtvama osobama s invaliditetom?

Postoje li tijela koja raspoložu podacima o situaciji i položaju ljudskih prava osoba s invaliditetom?

Je li je Vaša država osnovala okvir nezavisnih institucija?

Koja tijela sudjeluju u okviru? Tko vodi okvir?

Ako Vaša država nije još osigurala pravni okvir, da li postoje tijela kojima je povjerena koordinacija praćenja prava osoba s invaliditetom?

Zakon o pravobranitelju za osobe s invaliditetom donesen je na temelju Pariških načela koja daju smjernice za ustroj i djelovanje nezavisnih institucija za zaštitu ljudskih prava. Budući da sadašnji ustroj Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom zadovoljava većinu zahtjeva koji se postavljaju pred nezavisni mehanizam i u svom djelokrugu rada ima praćenje usklađenosti međunarodnih dokumenta s nacionalnim zakonodavstvom na području zaštite prava osoba s invaliditetom, nameće se zaključak da bi uz formalizaciju i dodatno jačanje suradnje s drugim tijelima, Ured mogao i formalno preuzeti ulogu nezavisnog mehanizma predviđenog Konvencijom kakvu već i sada svojim aktivnostima provodi. Stoga se i u ovom Izvješću navode aktivnosti Ureda sukladno njegovoj zadaći praćenja, promicanja i zaštite Konvencije.

1.3. DEFINICIJA OSOBA S INVALIDITETOM U RAZLIČITIM SUSTAVIMA U RH-SOCIJALNI MODEL PREMA KONVENCIJI UN-a

U izvještaju Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za 2009. godinu osvrnuli smo se na definiciju osoba s invaliditetom, dok bismo u ovom izvješću još jednom željeli naglasiti značenje definicije invaliditeta koju je uvela Konvencija o osobama s invaliditetom (u daljnjem tekst: Konvencija) i socijalnog modela invaliditeta koji iz te definicije proizlazi. Posebno ćemo se osvrnuti na predložene izmjene zakonodavstva u dijelu utvrđivanja invaliditeta u mjeri u kojoj je Ured s njima upoznat kroz sudjelovanje na sastancima radne skupine za utvrđivanje Jedinствене liste oštećenja, jedinstvenog tijela za vještačenje i utvrđivanje prava na inkluzivni dodatak kao i na skupovima organiziranim na tu temu.

Radna skupina oformljena je u cilju provođenja jedne od mjera iz Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine koja u poglavlju 2.5. Socijalna skrb i mirovinsko osiguranje predviđa izradu stručne i analitičke podloge o mogućnostima unaprjeđenja prava s osnove invaliditeta te predlaganje određenih propisa. Ta mjera je između ostalog obuhvaćala obvezu izrade jedinstvene liste oštećenja za sve kategorije osoba s invaliditetom neovisno o načinu i uzrocima nastanka, obvezu utvrđivanja jedinstvenog tijela vještačenja te predlaganja i osiguranja načina financiranja. Rokovi predviđeni Nacionalnom strategijom bili su srpanj 2009. godine, odnosno prosinac 2007. godine. Za nositelja mjere određeno je Ministarstvo, gospodarska rada i poduzetništva dok su kao sunositelji predviđeni Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje te udruge osoba s invaliditetom i udruge koje programski djeluju u korist osoba s invaliditetom. Radna skupina bila je podijeljena na tri podskupine i okupljala je velik broj predstavnika navedenih institucija i osoba s invaliditetom. Bio je to pokušaj na tragu prepoznavanja nužnosti međuresorne suradnje prilikom donošenja propisa koji se tiču invaliditeta, ali i dokaz činjenice koju su iznijeli i vodeći stručnjaci na području javnog zdravstva iz cijelog svijeta da je takva suradnja koliko god nužna i neophodna istovremeno teško ostvariva.

Kao primjer navodimo Udrugu invalida Križevci koja na svojoj mrežnoj stranici govoreći o definiranju jedinstvenog načina utvrđivanja invaliditeta kaže da su „prijedlozi izrađeni u otvorenoj

koordinaciji stručnjaka raznih grana (liječnici, specijalisti, psiholozi, defektolozi, socijalni radnici), predstavnika osoba s invaliditetom svih skupina, predstavnika ministarstava te Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom,

Ovu široku radnu skupinu koordinira MZSS (od lipnja 2009. koordinaciju je preuzelo to Ministarstvo). Vlada RH je prihvatila **probnu primjenu** Prijedloga Jedinственe liste funkcionalnih sposobnosti kao preduvjet za donošenje Zakona o jedinstvenom tijelu vještačenja i načinu utvrđivanja invaliditeta i Uredbe o osnivanju ustanove za poslove vještačenja. Ta probna primjena obuhvaća:

- **provođenje edukacije** postojećih tijela vještačenja/vještaka - rok: 31. prosinca 2010. godine
- **provođenje probne primjene Liste** – rok: 31. lipnja 2011. godine
- **usklađivanje Liste** s rezultatima dobivenim probnom primjenom – rok: 30. rujna 2011. godine
- upućivanje Prijedloga Zakona o jedinstvenom tijelu vještačenja i načinu utvrđivanja invaliditeta i Prijedloga Uredbe o osnivanju ustanove za poslove vještačenja. Vladi RH radi donošenja – rok: 1. studeni 2011. godine.“ (Izvor : <http://www.uik.hr/invalidi>)

U članku *Neke napomene o definiranju osoba s invaliditetom* objavljenom u časopisu Informator br. 5901 od 25. rujna 2010. mr.sc. Mihovil Rismondo iznosi sljedeći zaključak: „Polazeći od definicije osobe s invaliditetom u (...UN-ovoj Konvenciji), opravdano se može postaviti pitanje daljnje opstojnosti važećih normativnih definicija osoba s invaliditetom, pa tako i primjene dijela hrvatskog zakonodavstva o tim osobama“. U članku čije ćemo dijelove ovdje citirati autor „u svrhu razmatra važeće normativne definicije invaliditeta i osobe s invaliditetom te ih uspoređuje s definicijom iz Konvencije i ukazuje na moguća rješenja“.

Konvencija definira osobe s invaliditetom kao osobe „...koje imaju dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja, koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprečavati njihovo puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima“.

Kako se navodi u spomenutom članku, definicija invaliditeta prema Konvenciji obuhvaća sljedeće elemente:

- „postojanje tjelesnog / ih, mentalnog/ih, intelektualnog/ih ili osjetilnog/ih oštećenja,
- dugotrajnost oštećenja,
- mogućnost da oštećenje/a u odnosu na različite prepreke sprečava/ju puno i učinkovito sudjelovanje osobe u društvu,
- mogućnost da oštećenje/a u odnosu na različite prepreke, sprečava/ju sudjelovanje osobe na ravnopravnoj osnovi s drugima“.

Kad s tog stanovišta razmotrimo Prijedlog jedinstvene liste oštećenja koja je izrađena u okviru Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi u svrhu usklađivanja hrvatske prakse utvrđivanja invaliditeta s Konvencijom, može se zaključiti da lista uistinu predstavlja usklađivanje s definicijom invaliditeta danom u Konvenciji u dijelu u kojem se lista proširuje s intelektualnim i mentalnim oštećenjima koja nisu bila uvrštena u dosadašnju Listu tjelesnih oštećenja prema Zakonu o listi tjelesnih oštećenja (NN 162/98).

Na temelju te liste se u sustavu mirovinskog osiguranja utvrđuje postotak tjelesnog oštećenja. „Tjelesnim oštećenjem u mirovinskom osiguranju smatra se „gubitak, bitnije oštećenje ili znatnija onesposobljenost pojedinog organa ili dijelova tijela što otežava normalnu aktivnost organizma i zahtjeva veće napore u obavljanju životnih potreba, bez obzira na to uzrokuje li ono ili ne uzrokuje invalidnost“(Zakon o mirovinskom osiguranju NN, br. 102/98, 127/00, 69701, 142/02, 117/03, 30/04, 177/04, 92/05, 43/07, 79/07, 35/08 i 40/10., članak 56). Tjelesna oštećenja utvrđuju se na temelju posebne liste. (Liste tjelesnih oštećenja, op.a). (...)U usporedbi s pojmom invaliditeta prema Konvenciji, tjelesnom oštećenju i invaliditetu zajednički su (dugo)trajnost i postojanje određenog oštećenja, međutim, svako tjelesno oštećenje ne mora uvijek imati za posljedicu i sprečavanje

punog i učinkovitog sudjelovanja u društvu ili sudjelovanja na ravnopravnoj osnovi s drugima. Razlog je tome što je tjelesno oštećenje, kao temelj za pravo u sklopu mirovinskog osiguranja, povijesno nastalo i razvilo se u okviru osiguranja za slučaj ozljede na radu i profesionalne bolesti, kojemu je od početka bila svrha obeštećenje zaposlenih u povodu nastanka socijalnih rizika u vezi s radom, a za štetu koju su ti zaposleni pretrpjeli u povodu rada po nalogu i za račun njihova poslodavca. U tome smislu, naknada zbog tjelesnog oštećenja koja se ostvaruje u mirovinskom osiguranju u povodu nastanka ozljede na radu ili profesionalne bolesti kod pojedinaca i danas ima karakter odštete.“

Tako utvrđeni postotak tjelesnog oštećenja i rješenje koje se izdaje od strane Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje postalo je, u nedostatku druge potvrde, na svojevrsni način službeni dokument kojim osoba može dokazati svoj status osobe s invaliditetom i na temelju tog rješenja ostvarivati prava (i povlastice) namijenjene osobama s invaliditetom u različitim sustavima. Kao što se vidi iz gornjeg citata lista tjelesnih oštećenja koja je primarno nastala kako bi obeštetila radnike stradale od ozljeda na radu, počela se primjenjivati u praksi za utvrđivanje invaliditeta općenito. Time se otkriva jedna od najvećih boljki hrvatskog sustava utvrđivanja invaliditeta: odsudstvo individualne procjene potreba koje proizlaze iz oštećenja.

Na tragu toga je i zapažanje više glavne ekonomistice Ureda Svjetske banke u Republici Hrvatskoj, mr.sc. Sanje Madžarević Šujster koja u članku „*Socijalni utjecaj krize i jačanje otpornosti*“ analizira utjecaj svjetske gospodarske krize 2007.-2008. godine na tržište rada u Hrvatskoj i raspravlja o učinkovitosti politika socijalne skrbi u borbi protiv krize. U Izvješće Svjetske banke za Hrvatsku za 2010. godinu sugerira se „*da u okviru postojećih proračunskih sredstava u Hrvatskoj postoji veliki prostor za poboljšanje učinkovitosti sustava socijalne skrbi te za razvoj otpornosti na moguće ekonomske šokove u budućnosti*“. Također kaže da je „*visoka razina troška socijalne skrbi rezultat velikog oslanjanja na naknade koje se dodjeljuju prema pripadnosti određenoj kategoriji umjesto prema potrebama*“.

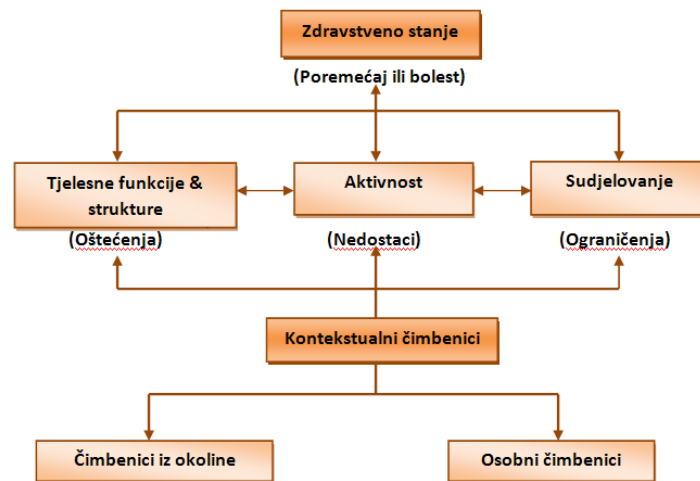
Sustav socijalne skrbi za prava iz sustava socijalne skrbi provodi vještačenje čiji se rezultati jednako kao i rješenja HZMO-a, kao što će se vidjeti u ovom izvješću, koriste od strane drugih sustava, primjerice sustava obrazovanja, kao potvrda o invaliditetu. „*Oštećenje na temelju kojih se ostvaruju prava na socijalnu skrb, utvrđuju se u tom sustavu na temelju Pravilnika o sastavu i načinu rada tijela vještačenja u postupku ostvarivanja prava iz socijalne skrbi i drugih prava, prema posebnim propisima (NN, br. 64/02 i 105/07). Prema kriterijima za utvrđivanje pojedinih oštećenja iz čl.27.-38. toga Pravilnika, kao i ostalim njegovim odredbama (čl.39.-44. o definiranju trajnih promjena u zdravstvenom stanju, prijeko potrebi tuđe njege i pomoći i dr.), ta oštećenja odgovaraju, definiciji invaliditeta iz Konvencije*“ (Rismondo).

Može se, dakle, zaključiti da je sustav vještačenja kakav provode prvostupanjska i drugostupanjska tijela vještačenja pri centrima za socijalnu skrb u svrhu ostvarivanja prava iz sustava socijalne skrbi najbliži socijalnom modelu invaliditeta jer se nastoji uzeti u obzir cjelokupno funkcioniranje osobe u njezinoj sredini i specifične potrebe koje u određenom trenutku svog života ima.

Rješenje o postotku tjelesnog oštećenja izdano od strane HZMO-a koristi se i kao potvrda kojom osoba s invaliditetom dokazuje svoj status osobe s invaliditetom kad primjerice traži da se na nju primijene mjere pozitivne akcije prilikom zapošljavanja ili upisa u visoko školske obrazovne ustanove. Tako je Ured imao nekoliko slučajeva u kojima su se osobe s invaliditetom pritužile ovom Uredu da, usprkos tome što je njihov invaliditet neupitan, ali se dosad nisu imali potrebe vještačiti unutar sustava mirovinskog osiguranja, nisu mogli koristiti mjere pozitivne akcije (prednost pri zapošljavanju ili upisu na fakultet) prije nego što su pribavili tu potvrdu.

Budući da osobe s intelektualnim i mentalnim oštećenjima nisu na i dalje važećoj listi osoba kojima komisija utvrđuje postotak tjelesnog oštećenja, one i dalje ne mogu ostvariti prava s osnova invaliditeta, odnosno hrvatski sustav nije ih prepoznao kao osobe s invaliditetom. Njihovim uvrštavanjem u Prijedlog Jedinственe liste oštećenja i tim je osobama sukladno Konvenciji priznat status osoba s invaliditetom čime se može reći da je Lista u tom dijelu usklađena s Konvencijom i da će stupanjem na snagu nove Liste i te osobe moći tražiti ostvarivanje prava koja su i dalje omogućena samo osobama s tjelesnim oštećenjem.

Međutim, najznačajniji zaokret koji Konvencija uvodi je odmicanje od medicinskog modela invaliditeta i usvajanje socijalnog modela. Socijalni model invaliditeta, kako ga opisuje i Mihovil Rismondo, uključuje interakciju oštećenja i okoline koja uslijed svoje neprilagođenosti oštećenje pretvara u invaliditet odnosno ograničavanje aktivnosti (funkcioniranja) neke osobe i njezine participacije, odnosno sudjelovanja na ravnopravnoj osnovi s drugima. Pojmove aktivnosti i participacije uvela je Međunarodna klasifikacija funkcioniranja, invaliditeta i zdravlja (*International classification of functioning, disability and health*) kojom je Svjetska zdravstvena organizacija uvažila socijalni model invaliditeta.

Prikaz 1.

Prema tom modelu postojanje oštećenja (ne samo tjelesnog, nego i senzoričkog, intelektualnog ili mentalnog) samo je jedan od čimbenika koji može, ali i ne mora dovesti do invaliditeta: *“Utjecaj oštećenja po puno i učinkovito sudjelovanje u društvu prosuđuje se u odnosu na različite prepreke. S obzirom na četiri različite vrste oštećenja (tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja), odnos i intenzitet tih oštećenja prema različitim preprekama utvrđuje se posebno u svakom pojedinom slučaju. Međutim, i prema vrsti, prirodi i karakteristikama oštećenja, moguće je da se u nekom slučaju utvrdi određeno oštećenje, ali bez posljedica u odnosu na moguće prepreke, tako da odnosna osoba u tome dijelu, a u odnosu na svoje sposobnosti, u punoj mjeri sudjeluje u društvu”.* (Rismondo)

Ukoliko se oštećenju automatski pripisuje postotak „invaliditeta“ bez uzimanja u obzir prepreka u okolini i njihovog utjecaja na mogućnosti izvršavanja određenih aktivnosti i sudjelovanja u društvu, ne može se govoriti o usvajanju socijalnog modela invaliditeta već o očitom nastavku medicinskog modela.

Predstavnice Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom su se kroz sudjelovanje na sastancima radne skupine Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi koja je radila na izradi nacрта

prijedloga inkluzivnog dodatka kao i na skupovima na kojima su u organizaciji Zajednice saveza osoba s invaliditetom o novoj Međunarodnoj klasifikaciji funkcioniranja, invaliditeta i zdravlja govorili talijanski stručnjaci uvjerali u nastojanje Ministarstva da u sklopu najavljivane reforme sustava socijalne skrbi u njega uvede upravo takvu procjenu koja bi odražava socijalni model invaliditeta.

Savjetnica pravobraniteljice sudjelovala je u radu međunarodne konferencije *Što je invaliditet? UN-ova Konvencija o pravima osoba s invaliditetom i Međunarodna klasifikacija funkcioniranja, invaliditeta i zdravlja*. Na konferenciji su stručnjaci iz područja javnog zdravstva koji se bave zaštitom osoba s invaliditetom iz cijelog svijeta raspravljali o korištenju Međunarodne klasifikacije u primjeni socijalnog pristupa invaliditetu sukladno Konvenciji.

Na temelju te Klasifikacije stručnjaci iz različitih područja promoviraju novi pristup invaliditetu koji se ostvaruje kroz fokusiranje na preostale sposobnosti i procjenu sustava potpore koje društvo treba osigurati osobi kako bi se izjednačila s ostalim građanima bez oštećenja.

Klasifikacija nalazi svoju primjenu u prikupljanju statističkih podataka o broju osoba s invaliditetom koji varira od zemlje do zemlje ovisno o definiciji invaliditeta kojom se neka zemlja vodi. U manje razvijenim zemljama, postotak invaliditeta među stanovništvom izražava se kao niži od onog u razvijenim zemljama koje zbog većeg standarda pokazuju i veću osjetljivost i za manje poremećaje u funkcioniranju svojih građana. Istaknuto je da ne postoji jedinstvena definicija invaliditeta pa različite definicije dovode do različitih procjena o broju osoba s invaliditetom. Svrha zbog koje se nastoji utvrditi broj osoba s invaliditetom stoga u praksi određuje njihov broj. Budući da različite zemlje koriste različite definicije, podaci koji su dobiveni na taj način ne mogu se uspoređivati.

Govoreći o načinima na koje se koristi Međunarodna klasifikacija u njihovim zemljama predstavnici Italije, Švicarske, Francuske, Irske, Španjolske, Argentine, Brazila, Australije i SAD-a su istaknuli kako je i pred njihove zemlje najveći izazov postavila upravo na priznavanju prava osoba s intelektualnim i mentalnim teškoćama koje dosad nisu bile uvrštavane među osobe s invaliditetom. U svim zemljama prisutne su teškoće oko sustava socijalne skrbi unutar kojeg se invaliditet procjenjuje i na temelju te procjene ostvaruju prava.

Sukladno saznanjima dobivenim na ovaj način Ured pravobraniteljice je tijekom 2010. godine uputio i prijedloge nadležnim tijelima koja su sudjelovala u izradi Jedinstvene liste oštećenja i Jedinstvene liste funkcionalnih sposobnosti.

Između ostalog smo ta tijela upozorili da vrste potpora, prava i prilagodbi treba određivati prema funkcionalnosti odnosno individualnim potrebama osoba koje im različiti sustavi moraju osigurati zbog određenih oštećenja zdravlja jer ne mogu izvoditi uobičajene životne aktivnosti ili ih izvode otežano. Poistovjećivanje postotka oštećenja s postotkom invaliditeta nije prihvatljivo niti u duhu Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Nadalje smo upozorili da bi svaka procjena invaliditeta u tom smislu trebala, osim oštećenja, uključivati i posljedice koje ta oštećenja imaju na način izvođenja određenih aktivnosti, odnosno funkcionalnu /ne/ sposobnost.

Razliku između medicinskog i socijalnog modela pokušat ćemo ilustrirati na zamišljenom primjeru osobe koja je uslijed ozljede izgubila jednu falangu na palcu i po dvije falange na kažiprstu i dvije falange još na dva prsta šake. Toj se osobi prema važećem Zakonu o listi tjelesnih oštećenja (NN 162/98) određuje postotak tjelesnog oštećenja od 40%. Određenje u dijelu u kojem predviđa da se „za svaki daljnji gubitak tri falange na prstima ruku dodaje 10%“, s tim da „a) bez poremećaja čitanja i pisanja postotak iznosi 30 do 70%, a b) s poremećajem čitanja i pisanja od 50 do 90%“ pokazuje odmak od isključivo medicinskog modela. Ozljeda se tu sagledava u kontekstu funkcioniranja određenog organa, odnosno utjecaja na mogućnost da osoba obavlja određene

aktivnosti. Prijedlog jedinstvene liste oštećenja u tom smislu na ovom primjeru predstavlja i korak unatrag jer „djelomičnom gubitku jednog članka palca i dva članka kažiprsta, (uz) slabo pokretne patrljke“ pripisuje 40%, pri čemu se ne spominje gore navedeno funkcioniranje u obavljanju aktivnosti čitanja i pisanja, mada je i kod takvog određenja sporno što je s ostalim aktivnostima za koje nam treba odgovarajuća funkcionalnost prstiju.

Ono što posebice nedostaje ovakvom određenju je uzimanje u obzir čimbenika okoline koji utječu na sudjelovanje osobe. Čimbenici okoline koje bi prilikom procjene invaliditeta sukladno socijalnom modelu trebalo uzeti u obzir odnosili bi se na životnu dob osobe odnosno njezinu osposobljenost za obavljanje određenog zanimanja. Činjenica da učenik u osnovnoj školi nema određeni broj falangi na prstima ruku zahtijevat će određene prilagodbe okoline kako bi on mogao svladavati aktivnosti i sudjelovati na ravnopravnoj osnovi sa svojim vršnjacima bez oštećenja. Izbor zanimanja za koje se može opredijeliti po završetku osnovne škole bit će mu sužen, ali ne mora značiti da će mu upis onoga programa obrazovanja koje odgovara njegovim sposobnostima i afinitetima biti u potpunosti zapriječen. To će ponovno ovisiti o čimbenicima okoline, odnosno o mogućnosti sustava obrazovanja da razumnom prilagodbom osigura onakve uvjete u kojima oštećenje neće stvarati prepreku obavljanju aktivnosti i uključivanju na ravnopravnoj osnovi s drugima. Možemo govoriti da u slučaju prilagođene okoline oštećenje ne bi rezultiralo invaliditetom. Međutim, budući da je za osiguravanje takve prilagodbe potrebno izdvojiti određena sredstva i drugu podršku, u statističkim podacima bi bilo uputno i takvu osobu smatrati osobom s invaliditetom jer njezino uključivanje od društva zahtijeva određene kompenzacijske troškove. Kako se statistički podaci koriste u svrhu planiranja socijalne politike, odnosno predviđanja financijskih izdataka vidljiva je opravdanost definiranja invaliditeta na taj način.

Nastanak gore opisanog oštećenja u slučaju osobe koja je već osposobljena za određene zanimanje tražio bi procjenu čimbenika okoline koji bi se u ovom slučaju sastojali u vrsti zanimanja koju osoba obavlja. Jasno je da će ovisno o vrsti zanimanja koje osoba obavlja činjenica oštećenja (gubitka određenog broja falangi na prstima šake) imati različite posljedice. Ovisno o tome je li osoba osposobljena za zanimanje pijanista, kirurga, mehaničara ili obavlja uredski posao bit će potrebne različite prilagodbe radne okoline, podrške ili, ukoliko to nije moguće, prekvalifikacije za neko drugo zanimanje na koje oštećenje neće imati ograničavajući učinak.

Ovi primjeri bi trebali pokazati kako sama činjenica oštećenja bez sagledavanja čimbenika okoline nije dovoljna za procjenu, odnosno određivanje invaliditeta kako to predviđa socijalni model invaliditeta. Uz to, medicinski model osobu s određenim oštećenjem gleda kao pacijenta kojeg je potrebno medicinski zbrinuti, a kad se medicinskom rehabilitacijom postigne određeni stupanj rehabilitiranosti, osobu se dalje zbrinjava pasiviziranjem kroz naknade. Cilj medicinske rehabilitacije je zapravo prilagođavanje osobe okolini i usredotočenost na njezine nedostatke i ograničenja zbog kojih više ne može obavljati određene aktivnosti na način koji je to obavljaju osobe bez oštećenja. Takav medicinski model zanemaruje činjenicu da je osobi unatoč oštećenju ostao i dalje određeni postotak sposobnosti i mogućnosti da izvršava aktivnosti na drugačiji način nego do sada. Socijalni model invaliditeta predviđa da se razumnom prilagodbom okoline i pružanjem podrške neovisnom življenju kao i kompenzacijskim naknadama koje bi pokrivale troškove oštećenja, invaliditet svede na najmanju mjeru. Time bi osoba koja je rođena s određenim oštećenjem ili je ono nastalo u bilo kojoj životnoj dobi zadržala svoje ljudsko dostojanstvo, mogućnost neovisnog života i uključenosti usprkos svom oštećenju, a troškovi invaliditeta za samo društvo bi bili smanjeni.

Ured stoga Prijedlog jedinstvene liste oštećenja može prihvatiti samo kao kratkoročno rješenje dok je dugoročno potrebno razraditi drugačiji sustav procjene koji će biti u skladu s Konvencijom i prenijeti drugačiji pristup invaliditetu od onog kakav je podržavao dosadašnji uglavnom medicinski model, ne samo stručnjacima nego i samim osobama s invaliditetom.

Predložili smo usvajanje Međunarodne klasifikacije funkcioniranja, invaliditeta i zdravlja kao metodološkog okvira ističući kako njezino usvajanje predstavlja dugoročan proces i zahtijeva edukacije i spremnost svih sudionika u tom procesu koji je prema našim saznanjima u tijeku i u ostalim zemljama koje su usvojile Konvenciju.

2. STATISTIČKI PRIKAZ POSTUPANJA UREDA POSI

2.1. OPĆI PREGLED SLUČAJEVA –1. SIJEČNJA DO 31. PROSINCA 2010.

Tijekom 2010. godine Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom je zaprimao zahtjeve građana Republike Hrvatske u kojima su se prituživali na povredu prava ili zahtijevali razne intervencije i davali prijedloge za promjenu propisa. Ujedno smo raznim inicijativama djelovali na promoviranje prava i interesa osoba s invaliditetom. Zahtjevi su zaprimani putem redovne pošte, faksom, elektronskom poštom, osobnim dolaskom i telefonskim putem. Uredu se na taj način prosječno obraćalo oko 20 stranaka dnevno.

Postupanje Ureda	Riješeno u 2010.	Proslijeđeno u 2011.	Ukupno
Predmeti u 2010.	252	166	418
Preneseni predmeti iz 2009.	70	29	99
Preneseni predmeti iz 2008.	5	1	6
Inicijative Ureda	208	14	222
Savjetovanja putem telefona	729	/	729
Ukupno	1264	210	1474

Prikaz 1 . Postupanje Ureda po zahtjevima stranaka

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom je u 2010. postupao u 1474 slučaja s tim da je 418 otvoreno kao predmet u 2010., iz 2009. godine preneseno je 99 predmeta, iz 2008. godine preneseno je 6 predmeta, dok se u 729 slučaja radilo o višekratnim savjetovanjima i intervencijama telefonskim putem i putem elektronske pošte. Prema zaprimljenim podnescima Ured je predložio 222 inicijative od čega je 14 inicijativa proslijeđeno na rješavanje u 2011. godinu.

Od 418 otvorenih predmeta u 2010., 57 predmeta se odnosilo na zaprimljene zamolbe institucija, saveza i udruga koje djeluju u korist i interes osoba s invaliditetom u korist skupina osoba s invaliditetom (u tim predmetima Ured je postupao na način da je davao mišljenja na određene propise, potpore i preporuke kod provođenja projekata, dobivanja prostora te provođenja određenih aktivnosti), dok se 361 predmet odnosio na pojedinačne slučajeve. Ukupno je riješeno 252 slučaja dok ih je 166 proslijeđeno na postupanje u 2011. godinu. Od 99 predmeta prenesenih iz 2009. godine, 70 ih je riješeno u 2010. dok je 29 preneseno u 2011. godinu. Od 6 predmeta koji su preneseni iz 2008. godine, 5 ih je riješeno u 2010. godini dok je jedan proslijeđen u 2011.g.

Pod inicijativama Ureda smatramo postupanja koja su inicirana na temelju saznanja iz pojedinačnih slučajeva kao i saznanja prikupljena tijekom sudjelovanja na događanjima vezanim uz tematiku osoba s invaliditetom i posjeta udrugama i ustanovama u kojima borave, obrazuju se, liječe, rehabilitiraju ili rade osobe s invaliditetom. Navedeno se odnosi na preporuke, upozorenja, prijedloge za izmjene i dopune propisa koje je Ured uputio na temelju tih saznanja.

Višekratna telefonska savjetovanja, savjetovanja putem elektronske pošte i dolasci stranaka u Ured samo su neki od načina obraćanja stranaka Uredu. U tom nesumnjivo važnom dijelu rada Ureda, zaposlenici jedno veće razdoblje radnog vremena posvećuju navedenom kako bi strankama odgovorili na njihove zahtjeve. Stranke zahtjevaju informacije o svojim pravima ili povlasticama, kako i gdje ih mogu ostvariti; da im pravobraniteljica ili savjetnici budu zastupnici u sudskim postupcima; informacije o novim propisima ili žele da im se požuri određeni postupak od strane nadležnih institucija; zahtijevaju ODMAH točnu i pravodobnu informaciju neovisno o tome što je često puta, da bi im se pružio određeni savjet potrebno poduzeti aktivnosti koje se odnose na suradnju s drugim institucijama kako bi njihov slučaj bio telefonskim putem riješen. Smatramo da je telefonsko savjetovanje i savjetovanje putem e-pošte osoba s invaliditetom i onih koji djeluju u njihovu korist i interes jednako važno u određenim slučajevima kao i kada pošalju zahtjev putem redovne pošte ili faksom. Zbog činjenice da se osobe s invaliditetom otežano kreću i da Ured djeluju na području cijele Hrvatske, rijetki su primjeri onih koji mogu doći u Ured te se savjetovati osobnim putem. Upravo iz tih razloga smatramo navedene načine savjetovanja izuzetno važnim.

Složenost situacije osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju posebno se ističe u sredinama koje su izolirane i udaljene od urbanih središta. Neki od njih žive u obiteljima ili s nekim bližnjim ili možda u institucijama ili samačkim kućanstvima gdje nemaju priliku odnosno mogućnost zatražiti rješavanje svojih problema ili potreba na drugačiji način osim putem telefona. Uredu su se obraćali osobe s invaliditetom pritužujući se na zdravstveno stanje, nedostataka financijskih sredstava, nedostatak pratnje ili nemogućnosti osiguravanja adekvatnog prijevoza što ih je sve sprečavalo da Uredu osobno iznesu svoju pritužbu.

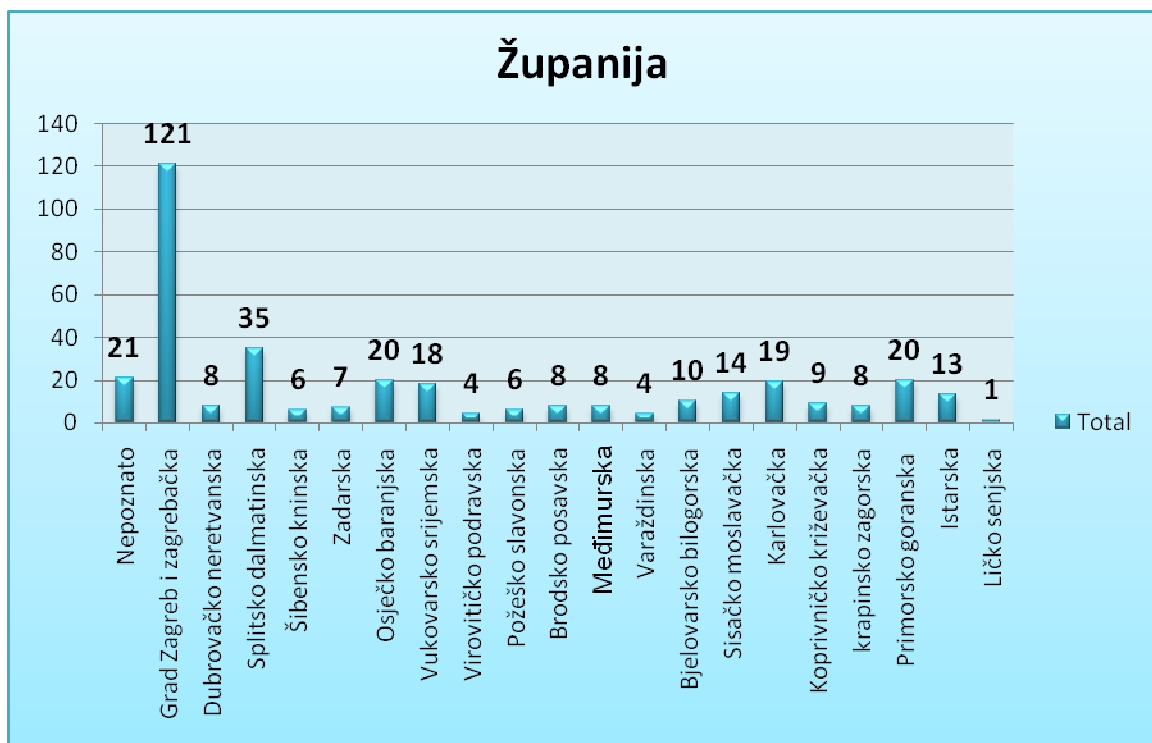
Kod podnošenja zahtjeva, stranke nisu uvijek upoznate s ovlastima Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom te u svojim izjavama često koriste neugodne riječi, traže rješavanje svog slučaja žurno, često im je potreban razgovor „s nekim“, znaju biti nerazumljivi u svojim zahtjevima i često su razočarani nadležnim institucijama koje su im pružile nedovoljnu pomoć ili ih nisu upoznale s njihovim pravima.

Najveći broj savjetovanja odnosio se na područje socijalne zaštite, zatim pristupačnosti i mirovinskog osiguranja. Kao primjere pitanja u vezi kojih su osobe tražile savjetovanje o primjeni propisa u njihovom konkretnom slučaju navodimo:

- *pravo na status roditelja njegovatelja;*
- *gubi li osoba nasljedstvom osobnu invalidninu;*
- *može li osoba ostvariti pravo na prednost pri zapošljavanju;*
- *zakidanje od strane poslodavca za otpremninu;*
- *pravo na naknadu zbog tjelesnog oštećenja;*
- *osiguravanje pristupačnosti sakralnom objektu;*
- *pravo na smart karticu;*
- *pravo na asistenta/pomoćnika u nastavi;*
- *pravo na besplatno dopunsko zdravstveno osiguranje;*
- *neriješeni imovinski odnosi sa susjedima, uskraćivanje prolaska putem koji predstavlja opće dobro;*
- *požurnica Upravnom sudu;*
- *pravo na fizikalnu terapiju i medicinsku rehabilitaciju itd.*

Unatoč činjenici da bi navedena savjetovanja trebale većinom odraditi nadležne institucije, zaposlenici Ureda u savjetovanjima iznalaze najbolja rješenja kako bi stranka dobila potpunu i točnu informaciju. U Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom zaposlenici/ce svojim djelokrugom rada i ovlastima maksimalno izlaze u susret strankama koje se obraćaju iz cijelog područja Republike Hrvatske.

2.1.1. PRIKAZ SLUČAJEVA PO ŽUPANIJAMA

Prikaz 2. Broj zahtjeva za postupanjem upućenih Uredu po županijama

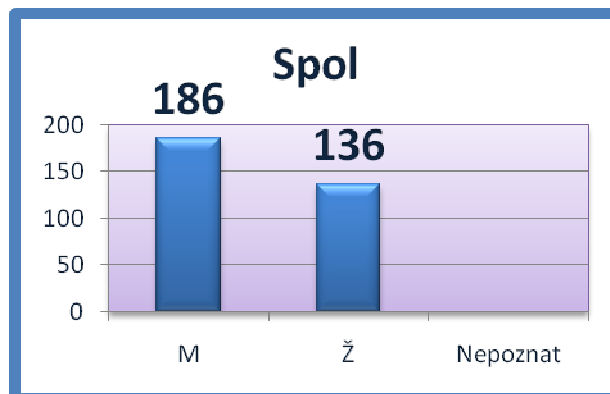
Zahtjevi u Prikazu 2. upućeni su Uredu pisanim putem i na temelju njih su otvoreni predmeti, a u ovom prikazu dan je njihov pregled po županijama. Najveći broj predmeta po kojima se postupalo odnosio se na područje grada Zagreba i Zagrebačke županije 121 (33,5%) slučaj. U usporedbi s prikazom iz 2009. vidi se da su prijave iz te županije ponovno najbrojnije. Sljedeća županija po broju zahtjeva je kao i u 2009. godini Splitsko – dalmatinska županija sa 35 (9,9%) otvorenih predmeta. U 21 (5,8%) predmetu, stranke nisu navele adresu kako bi Ured znao iz koje županije dolaze (npr. elektronska pošta, faks ili anonimna prijava, neotkrivanje osobnih podataka ili udruge koje okupljaju osobe s invaliditetom i djecu s teškoćama u razvoju). Na četvrtom i petom mjestu po učestalosti obraćanja Uredu pisanim putem na temelju čega su otvoreni predmeti su Osječko baranjska i Primorsko goranska županija sa po 20 (5,5%) predmeta iz tih županija.

Najmanji broj predmeta 1,1% odnosi se na područje Ličko-senjske, Varaždinske i Virovitičko-podravske županije. U Izvješću od 2009. godine također je najmanji broj prijava bio iz Ličko senjske županije što možemo tumačiti da osobe s invaliditetom i njihovi bližnji nisu dovoljno upoznati s nadležnostima ovog Ureda, unatoč činjenici da je u navedenoj županiji Ured predstavio svoje ovlasti početkom 2010. godine te su predstavljanju nazočile udruge osoba s invaliditetom s tog područja. Mali broj pritužbi i većine županija u RH sigurno ne znači kako problemi ne postoje. Upravo ta disproporcija u broju pritužbi između grada Zagreba i npr. Like dokazuje da je nužno u narednom razdoblju intenzivirati aktivnosti u području podizanja razine svijesti svih osoba s invaliditetom o potrebi zaštite njihovih prava, poboljšanja njihovog položaja, omogućavanja njihova sudjelovanja u zajednici na ravnopravnoj osnovi s drugima.

Moramo naglasiti da prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo u Ličko senjskoj županiji živi 6 873 osoba s invaliditetom što u odnosu na ukupan broj stanovnika čini 12,8%, dok u Gradu Zagrebu i Zagrebačkoj županiji živi ukupno 124 883, odnosno 11,15% osoba s invaliditetom.

Kao zaključak pretpostavljamo da u pojedinim županijama osobe s invaliditetom nisu dovoljno upoznate sa svojim pravima u tolikoj mjeri da nisu ni svjesne da imaju mogućnosti tražiti neko pravo kojim bi unaprijedile kvalitetu života svoju i uključenost u zajednicu kako im to omogućuje Konvencija o pravima osoba s invaliditetom. Podaci iz Prikaza 2. potvrđuju da su osobe s invaliditetom u razvijenijim sredinama ujedno i bolje upoznate sa svojim pravima od osoba u manje razvijenim ruralnim sredinama.

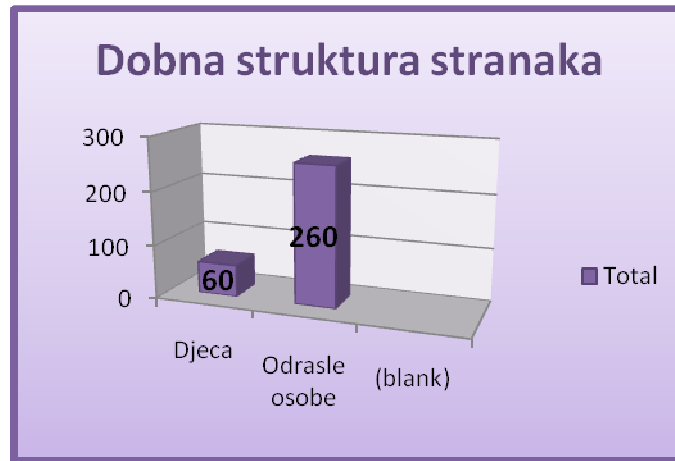
2.1.2. PRIKAZ PODNOSITELJA/ICE PREMA SPOLU

Prikaz 3. Broj podnositelja/ice po spolu

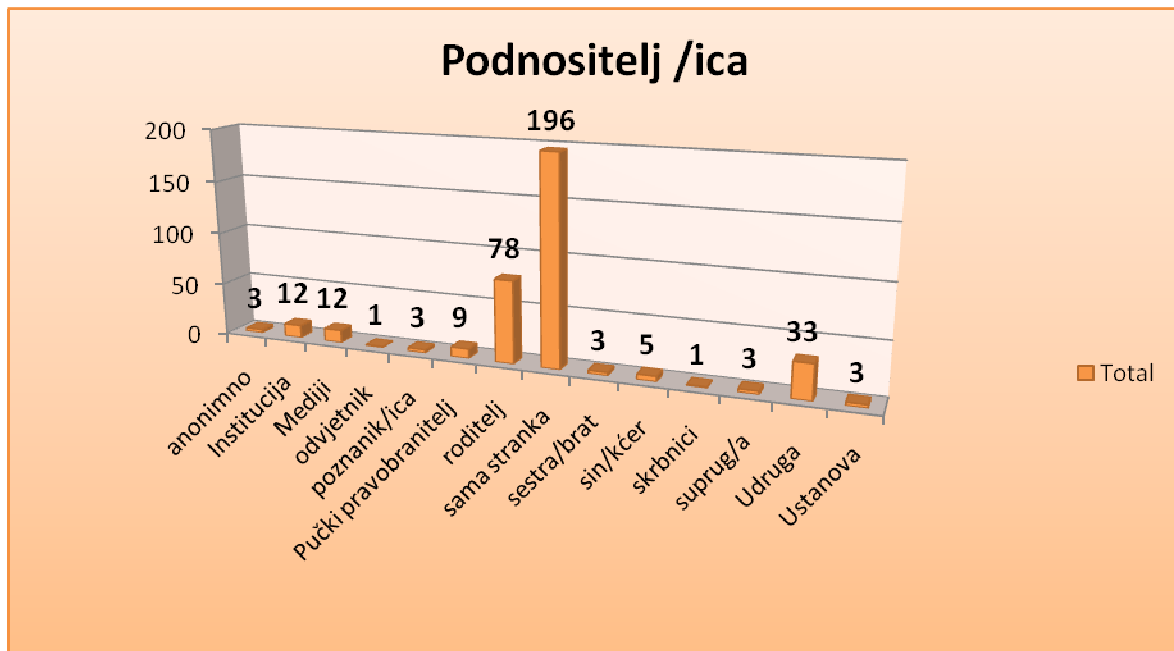
Najviše slučajeva u kojima je Ured postupao, a da su otvoreni kao pojedinačni predmeti odnosi se na stranke muškog spola 51,5% (186). U 37,7% (136) predmeta radilo se o strankama ženskog spola, dok je jedan manji postotak odnosno broj 10,8% (39) nepoznat. „Nepoznat“ spol se odnosi na postupanje Ureda u slučajevima u kojima je stranka savez ili druga osoba s invaliditetom, odnosno pravna ili fizička osoba, a poneki slučajevi su bili anonimni.

2.1.3. PRIKAZ PREMA DOBNOJ STRUKTURI STRANKE I PODNOSITELJU/ICI

Prikaz 4. Broj predmeta po dobnoj strukturi stranaka

Iz prikaza 4. je vidljivo da se 60 (16,6%) predmeta odnosilo na probleme djece s teškoćama u razvoju, a 260 (72%) predmeta odnosilo se na odrasle osobe. U 41 predmetu se radilo o anonimnim prijavama.

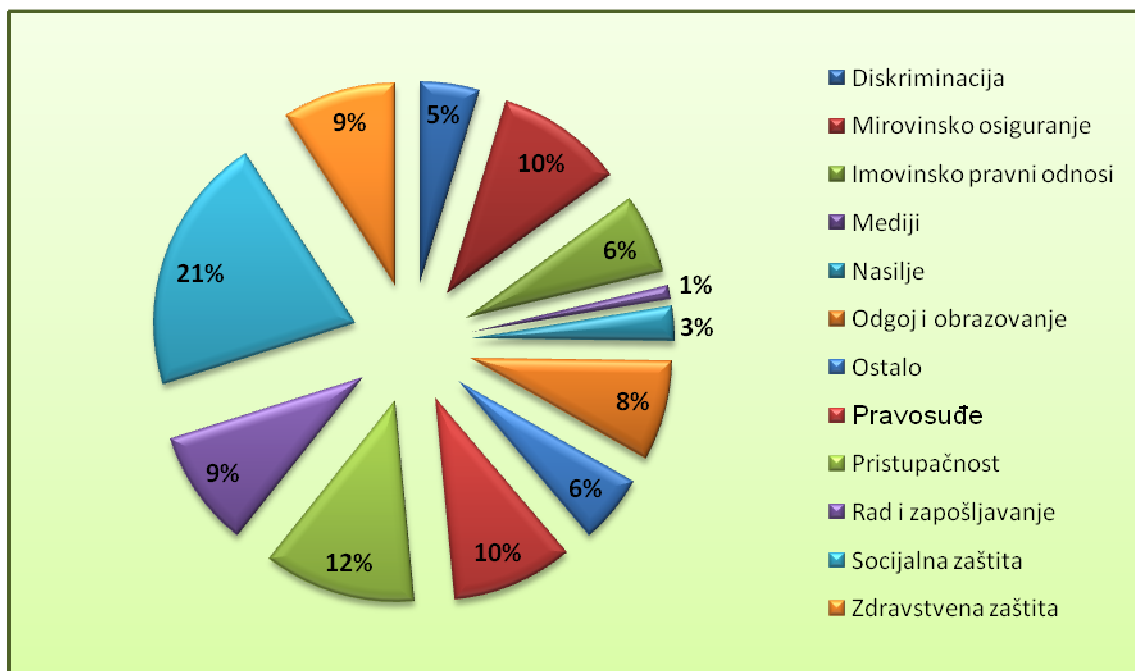

Prikaz 5. Broj podnositelja s obzirom na osobu ili instituciju koja je podnijela zahtjev za postupanjem

Iz prikaza 5. je vidljivo da se u 54,2% (196) predmeta Uredu obraćala sama stranka, dok su se u 21,6% ili 78 predmeta Uredu obraćali roditelji neovisno radi li se o osobama s invaliditetom koje je dijete ili odrasla osoba. Kod 33 (9,1%) predmeta radi se o podnositeljima udrugama čiji članovi su osobe s invaliditetom ili udruge koje rade u korist i interes osoba s invaliditetom. Neke od institucija poput Vladinog ureda za ljudska prava, ili Centara za socijalnu skrb također su se obraćale Uredu zbog pojedinih slučajeva. Radilo se o 12 predmeta s tim da je podjednak broj predmeta otvoren od strane Ureda kao reakcija na medijske članke. Devet predmeta je prosljeđeno od strane Pučkog pravobranitelja po kojima je kasnije Ured postupao sukladno svojim ovlastima.

U odnosu na 2009. godinu također je najveći broj podnositelja koji su same stranke odnosno same osobe s invaliditetom i roditelji.

2.2. NAJČEŠĆA PODRUČJA KRŠENJA PRAVA

Prikaz 6. Broj predmeta po područjima

Iz prikaza 6. primjećujemo kako se najveći broj predmeta u 2010. odnose na ostvarivanje prava osoba s invaliditetom u području socijalne zaštite 20,8% (75), u području pristupačnosti 12,2% (44), u području mirovinskog osiguranja 10,2% (37), u području pravosuđa 9,6% (35) dok je u području rada i zapošljavanja 9,4% odnosno 34 predmeta. U odnosu na 2009. godinu i dalje je najveći broj pritužbi u području socijalne zaštite dok je promijenjeno stanje u području

pristupačnosti koje je u 2009. godini bilo na četvrtom mjestu po učestalosti pritužbi, dok je u 2010. godini zbog izmjena propisa povećan broj obraćanja stranaka Uredu na ovom području.

U odnosu na 2009. godinu kada je bilo samo 8,6% slučajeva u kojima su se stranke prituživale u području pravosuđa, u 2010. godini bilo je 9,6%, a najviše su se prituživale na dugotrajnost sudskih postupaka i na povredu svojih prava od strane raznih subjekata.

Područje „Ostalo“ se odnosi na različita područja - višestruka savjetovanja o pravima pojedinaca, udruga i saveza, krivo upućenih upita te molbi za financijsku pomoć. U tom području je bilo 5.5% (20) predmeti. Zatim su po zastupljenosti predmeti u području zdravstvene zaštite 9,1% (33), odgoja i obrazovanja 8% (29), imovinsko-pravnih odnosa 6,4% (23) te diskriminacije 4,7% (17), nasilja 2,7% (10) i medija (4).

U nastavku izvješća prikazujemo aktivnosti Ureda po područjima u kojima su nam se najčešće obraćale stranke; opisujemo i razrađujemo pojedine slučajeve; prijedloge izmjena i dopuna pravnih propisa; preporuke i upozorenja data nadležnim tijelima te sve druge aktivnosti koje smo poduzimali u 2010. godini, sukladno djelokrugu rada propisanom Zakonom o pravobraniteljju za osobe s invaliditetom.

3. AKTIVNOSTI UREDA PRAVOBRANITELJICE ZA OSOBE S INVALIDITETOM

3.1. STANOVANJE, MOBILNOST I PRISTUPAČNOST

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom u čl. 9. „Pristupačnost“ propisuje:

„1. Države stranke ove Konvencije poduzet će odgovarajuće mjere osiguravanja pristupačnosti osobama s invaliditetom, izgradnjom okruženja, prijevozom, informacijama i komunikacijama, uključujući informacijske i komunikacijske tehnologije i sustave, kao i drugim uslugama i prostorima otvorenim i namijenjenim javnosti, kako u urbanim, tako i u ruralnim područjima, na ravnopravnoj osnovi, kako bi osobama s invaliditetom osigurale život neovisan o tuđoj pomoći i potpuno sudjelovanje u svim područjima života. Ove će se mjere, koje će uključivati identifikaciju i uklanjanje prepreka i barijera pristupačnosti, primjenjivati, među ostalim, na: (...) 2. Države stranke će također poduzeti odgovarajuće mjere radi:

(a) razvijanja, poticanja i praćenja provedbe minimalnih standarda i smjernica za pristupačnost prostora i usluga otvorenih ili namijenjenih javnosti;

(b) osiguravanja da privatne pravne osobe koje nude prostore i usluge namijenjene javnosti vode računa o svim aspektima pristupačnosti za osobe s invaliditetom;

(c) pružanja obuke interesnim skupinama o pitanjima pristupačnosti s kojima se suočavaju osobe s invaliditetom;

(d) osiguranja natpisa na Brailleovom pismu i u lako čitljivom i razumljivom obliku u zgradama i drugim prostorima otvorenim za javnost;

(e) osiguranja drugih oblika pomoći u vidu osobnih asistenata i posrednika, uključujući vodiče, čitače i stručne tumače za znakovni jezik, kako bi se olakšao pristup javnim objektima i prostorima otvorenim za javnost;

(f) promicanja drugih odgovarajućih oblika pomoći i potpore osobama s invaliditetom kako bi im se osigurao pristup informacijama;

(g) promicanja pristupačnosti novih informacijskih i komunikacijskih tehnologija i sustava, uključujući internet;

(h) promicanja oblikovanja, razvoja, proizvodnje i distribucije dostupnih informacijskih i komunikacijskih tehnologija i sustava u ranoj fazi, tako da te tehnologije i sustavi postanu pristupačni uz minimalne troškove.“

3.1.1. STANOVANJE

Nepostojanje financijskih sredstava je najčešće opravdanje za nepoduzimanje određenih mjera kojima bi se osobe s invaliditetom izjednačile u svojim pravima sa ostalim osobama.

U području stanovanja učinjeni su određeni napreci, međutim još uvijek osobe s invaliditetom imaju velikih problema koji se najviše ogledaju u neuviđavnosti ostalih sustanara, odnosno suvlasnika zgrade u potrebi izdvajanja financijskih sredstava za ugradnju dizala, odnosno u velikom broju slučajeva o nepostojanju financijskih sredstava u pričuvi za izdvajanje za tu investiciju.

Također, postoji netolerancija u društvu koja se ogleda u zauzimanju mjesta označenog žutom bojom i oznakom, koje je namijenjeno za parkiranje osoba s invaliditetom i najbliže zgradi, od strane ostalih sustanara, odnosno drugih građana.

Na ovom području potrebno je uložiti dodatne napore te putem medija dodatno poraditi na senzibilizaciji građana te ukazati na potrebe osoba s invaliditetom na način da to ne bude obveza već sasvim „normalna stvar“ da se takvim osobama mora omogućiti pristupačnost.

Primjer 1.:

Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom obratila se za pomoć pri ugradnji rampe u zgradi, gospođa Z.K., majka odraslog sina koji je uslijed nesretnog slučaja i teških zdravstvenih oštećenja danas osoba s teškim tjelesnim invaliditetom, vezan uz invalidska kolica.

Budući da gospođa Z. K. živi u Zagrebu, u stambenoj zgradi, obratila se zahtjevom za izradu kosine za osobe s invaliditetom u sklopu pomoćnog ulaza stambene zgrade upravitelju zgrade Z. H., Područna služba D.

Međutim, Sektor pravnih poslova Z.H. d.o.o., u svom odgovoru ukazuje na potrebu suglasnosti (potpisa) svih suvlasnika zgrade za postavljanje kosine za osobe s invaliditetom iz sredstava pričuve SZ, pozivajući se na članak 87. st. 1. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (NN br. 91/96., 68/98., 137/99., 22/00., 73/00., 114/01., 79/06., 141/06., 146/08, 38/09 i 153/09) zaključivši da se u ovom slučaju radi o bitnoj prenamjeni zajedničkih dijelova zgrade te je stoga prema njihovom mišljenju potrebna suglasnost svih stanara.

Konkretno u ovom primjeru se radi samo o čeličnoj prenosnici preko stepenica (prema ponudi br. 40. cijena za izradu i postavljanje iste iznosi 3.075,00 kn). S obzirom da nekoliko suvlasnika zgrade ne pristaje dati suglasnost za ugradnju kosine, a među njima je i predstavnik suvlasnika, to je Z.H. imenovanu izvijestio da nisu u mogućnosti udovoljiti njezinom zahtjevu. Gospođa Z.K. je sada u situaciji da nema mogućnosti izvesti svoga odrasloga sina u invalidskim kolicima izvan prostora njihovog stana. Na ovaj način njezin sin je onemogućen u ostvarivanju prava na ravnopravnoj osnovi s drugim građanima, o čemu govori čl. 9. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom (NN MU br. 6/07; 3/08 i 5/08) koja je po pravnoj snazi ispod Ustava RH, a iznad zakona RH.

Ured se ne slaže sa stajalištem upravitelja zgrade, poduzeća Z. H. Prema našem tumačenju zakonskih odredbi za postavljanje kosine o vlastitom trošku nije potrebna suglasnost suvlasnika, odnosno ostalih stanara zgrade, dok je kod postavljanja kosine koja bi se platila iz sredstava pričuve zgrade potrebna suglasnost više od 50% suvlasnika zgrade jer se radi o poboljšici kojom se na zajedničkim dijelovima zgrade omogućava nesmetano kretanje osobi s invaliditetom. Prema

našem mišljenju u ovom bi se slučaju mogla primijeniti odredba čl. 87. st. 3. (čl. 2. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o vlasništvu NN 141/06) koja navodi:

“ (3) Iznimno od odredbe stavka 1. ovoga članka, pristanak svih suvlasnika nije potreban ni za poboljšicu kojom se na zajedničkim dijelovima i uređajima nekretnine osigurava nesmetan pristup, kretanje i rad osobama smanjene pokretljivosti.,,

Nalazimo da se upravo ovim stavkom članka 87. osigurava prilagođavanje našeg zakonodavstva ne samo stečevinama europskog zakonodavstva i usklađivanja s Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom, već i zaštita od samovoljnog postupanja pojedinaca.

Međutim, kako je navedeni zakon pod nadležnosti Ministarstva pravosuđa, a kako bismo mogli dalje postupati u predmetu, zatražili smo od Ministarstva pravosuđa tumačenje navedene odredbe članka 87. Ministarstvo pravosuđa u svom odgovoru Uredu navodi da povodom naše zamolbe daje načelno mišljenje (vjerodostojno tumačenje zakona može dati samo Hrvatski Sabor, čl. 116. Poslovnika Hrvatskog Sabora): „*Mišljenja smo da u konkretnom slučaju, a sukladno odredbi čl. 87. st. 3. ZV, pristanak svih suvlasnika nije potreban ni za poboljšicu kojom se na zajedničkim dijelovima i uređajima nekretnine osigurava nesmetan pristup, kretanje i rad osobama smanjene pokretljivosti*“.

S obzirom da su mnoge osobe s invaliditetom imale problema sa ostalim suvlasnicima u zgradi koji nisu bili suglasni za ugradnju rampe, ili dizala u zgradi zatražili smo i stručno pravno mišljenje od urednice časopisa „Informator“ gospođe Biljane Barjaktar koje u nastavku teksta u potpunosti navodimo.

Pitanja Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom: „*Članak 87. stavak 3. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima propisuje mogućnost izvođenja radova na zajedničkim dijelovima zgrade u korist suvlasnika smanjene pokretljivosti. Da li je u skladu s tom odredbom, ali i građevinskim propisima, za ugradnju dizala ili rampe radi omogućavanja pristupačnosti u stambenoj zgradi s više od 10 stanova, osobi smanjene pokretljivosti potrebna suglasnost ostalih suvlasnika i u kojem omjeru? Na čiji se teret trebaju obaviti ti radovi – na teret suvlasnika – osobe s invaliditetom ili na teret pričuve? Ukoliko osobe s invaliditetom same snose troškove, dali je potrebna suglasnost suvlasnika ili ne?*“

Stručno mišljenje gđe. Ljiljane Barjaktar- časopis Informator br. 5947.:

„*Temeljna odredba, o kojoj je ovdje riječ, je članak 87. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (NN br. 91/96, 68/98, 137/99 - Odluka USRH, 22/00 - Odluka USRH, 73/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09 i 153/09 – u nastavku teksta: ZV), koji govori o potrebnoj suglasnosti suvlasnika zgrade za poduzimanje izvanrednih poslova. Tim je člankom propisano da je, osim za one poslove koji se i inače smatraju izvanrednim poslovima, za donošenje odluke o poduzimanju poboljšice zajedničkih dijelova i uređaja nekretnine potreban pristanak svih suvlasnika nekretnine. Iznimno, ipak nije potreban pristanak svih ako suvlasnici koji zajedno imaju većinu suvlasničkih dijelova odluče da se poboljšica učini, a da će oni sami snositi troškove ili se ti troškovi mogu pokriti iz pričuve, ne ugrožavajući time mogućnost da se iz pričuve podmire potrebe redovitoga održavanja te ako te poboljšice neće ići suviše na štetu nadglasanih suvlasnika. **Također, pristanak svih suvlasnika nije potreban ni za poboljšicu kojom se na zajedničkim dijelovima i uređajima nekretnine osigurava nesmetan pristup, kretanje i rad osobama smanjene pokretljivosti.***

Nadalje, za ovaj upit važne su i odredbe članka 82. ZV-a kojima je, između ostalog, propisano da je suvlasnik, na čijem je suvlasničkom dijelu uspostavljeno vlasništvo određenoga posebnog dijela nekretnine, ovlašten, ne tražeći za to odobrenje od ostalih suvlasnika, u skladu s građevinskim propisima o svome trošku izvršiti prepravke u stanu ili drugoj samostalnoj prostoriji, uključujući i promjenu namjene, ako se pridržava određenih pravila. Jedno od tih pravila je i sljedeće: ako bi za promjenu bilo potrebno zadrijeti u zajedničke dijelove nekretnine, to je dopušteno samo ako je takva promjena uobičajena ili služi važnom interesu vlasnika posebnoga dijela, inače je svaki

suvlasnik može zabraniti; **ali ne može zabraniti** postavljanje vodova za svjetlo, plin, energiju, vodu i sličnih uređaja, a ni postavljanje elektroničke komunikacijske infrastrukture, potrebnih prema stanju tehnike, ako nije moguć ili nije odobren priključak na postojeću antenu te **izvođenje radova kojima se osigurava nesmetan pristup, kretanje i rad osobama smanjene pokretljivosti.**

U obrazloženju Prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama ZV-a iz 2006. (NN br. 141/06), kao obrazloženje donošenja izmjena navedenih članaka 82. i 87. ZV-a navedeno je: „Prema odredbi članka 82. ZV-a svaki od suvlasnika na čijem je suvlasničkom dijelu uspostavljeno vlasništvo posebnog dijela nekretnine, **ovlašten je ne tražeći za to odobrenje od ostalih suvlasnika**, u skladu s građevinskim propisima o svom trošku izvršiti prepravke u stanu ili drugoj samostalnoj prostoriji, uključujući i promjenu namjene, ali uz uvjet da se pridržava određenih pravila propisanih ovom zakonskom odredbom.

Tako je između ostalog propisano da u slučaju kada je za promjenu potrebno zadrijeti u zajedničke dijelove nekretnine, takvo je zadiranje dopušteno samo ako je promjena uobičajena ili **služi važnom interesu vlasnika posebnog dijela**, u suprotnom je svaki vlasnik može zabraniti.

Važan interes vlasnika posebnog dijela nekretnine posebno je zastupljen kod osoba smanjene pokretljivosti, za izvođenje radova kojima se osigurava nesmetan pristup, kretanje i rad tih osoba, stoga je **dopunjen članak 82. ZV-a na način da je propisano da suvlasnici nekretnine ne mogu zabraniti izvođenje navedenih radova osobama smanjene pokretljivosti.**

Ovu odredbu je potrebno donijeti kako bi se tim osobama omogućilo nesmetano izvođenje tih radova, jer u praksi često dolazi do protivljenja suvlasnika pa te osobe nisu u mogućnosti urediti poseban pristup zgradi ili stanu, što ih neopravdano ograničava u svakodnevnom kretanju.

Odredbom članka 2. Prijedloga zakona propisana je iznimka od pravila da je za donošenje odluke o poduzimanju poboljšice zajedničkih dijelova i uređaja potreban pristanak svih suvlasnika (izvanredni pravni poslovi), pa se **propisuje da za poboljšicu kojom se na zajedničkim dijelovima i uređajima nekretnine osigurava nesmetan pristup, kretanje i rad osobama smanjene pokretljivosti nije potreban pristanak svih suvlasnika.**“

S obzirom na sve navedeno, mišljenja smo da za ugradnju dizala ili rampe na zajedničkim dijelovima zgrade, a radi omogućavanja pristupačnosti kretanja osobama smanjene pokretljivosti, suvlasniku – osobi smanjene pokretljivosti nije potrebna suglasnost ostalih suvlasnika. Radove suvlasnik može izvesti na vlastiti trošak. Ako odredbu članka 87. stavak 3. povežemo s člankom 87. stavak 2. ZV-a, što se čini logičnim i pravno smislenim, dolazimo do zaključka da bi se predmetni radovi mogli izvesti i na teret zajedničke pričuve, ali samo uz suglasnost većine suvlasnika i ne ugrožavajući time mogućnost da se iz pričuve podmire potrebe redovitoga održavanja te da te poboljšice ne idu suviše na štetu nadglasanih suvlasnika.

3.1.2. MOBILITET

Na području mobilnosti u 2010. najviše pritužbi osoba s invaliditetom odnosilo se na sužavanje prava na neplaćanje prometovanja autocestama (besplatne „Smart kartice“), odnosno smanjenje kruga osoba koji imaju navedeno pravo.

U mjesecu travnju 2010. našim dopisom upućenim svim Ministarstvima zatražili smo da **nam se dostavljaju svi Prijedlozi izmjene i dopune propisa koji reguliraju prava osoba s invaliditetom, kako bi na njih na vrijeme mogli dati svoje očitovanje, primjedbe i mišljenje.** Isto zahtijevamo svake godine međutim usprkos tome prijedlozi izmjena i dopuna kojima se zadire u prava i obveze osoba s invaliditetom nam se uopće ne dostavljaju, ili se dostavljaju kada se već upute na Vladu ili na objavu u „Narodne novine“ čime se izravno onemogućava naš rad i postupanje po Zakonu o pravobranitelju za osobe s invaliditetom.

U daljnjem tekstu ističemo da smo kroz prvo polugodište 2010. nizom dopisa nastojali da se ne smanjuju prava osoba s invaliditetom koja se odnose na besplatan prijevoz autocestama, odnosno pravo na „Smart karticu“. U svezi navedenog dali smo i svoj prijedlog na Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama Zakona o javnim cestama. Nešto više o njemu nalazi se u dijelu izvješća koji se odnosi na Prijedloge za izmjenu i dopunu propisa. Također, isto se odnosi i na Nacrt Zakona o cestama, gdje je naš prijedlog samo djelomično usvojen.

*Dopisom od 31. 12. 2010. upućenim koncesionarima naplate cestarine **Hrvatskim autocestama d.o.o., Autocesta Rijeka – Zagreb d.d. i Bina – Istra d.d.** zatražili smo veću kontrolu korištenja „Smart kartica“ od strane koncesionara.*

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom često zaprima pritužbe osoba s invaliditetom u kojim se žale na slabu kontrolu, odnosno nikakvu kontrolu djelatnika koncesionara za naplatu autocestarine (u najvećem slučaju djelatnika HAC-a) na naplatnim postajama koji uopće ne kontroliraju dali se osoba s iskaznice („Smart kartice“) i zaista nalazi u vozilu.

Drugi problem je naplatna postaja „Demerje“ gdje uopće nema fizičke kontrole, već se prolazi samo sa provlačenjem kartice.

S obzirom da nema kontrole dolazi do zlouporabe „Smart kartica“ na način da zdrave osobe koriste auto na koji glasi „Smart kartica“ bez da se osoba s invaliditetom nalazi u automobilu, te se time krši članak 63.b. Zakona o javnim cestama (NN br. 180/04., 82/06., 138/06., 146/08., 152/08., 38/09., 124/09., 153/09. i 73/10.). Ovome doprinose i veoma male kazne zapriječene za zlouporabu „Smart kartica“.

Na ovaj način dolazi do nenamjenskog trošenja proračunskih sredstava, te dolazi u pitanje financiranje i samo oslobađanje od plaćanja troškova cestarina, odnosno već je od strane Vlade RH istaknuta mogućnost ukidanja ove povlastice.

Kako postoje osobe s invaliditetom koje zbog težine tjelesnog oštećenja (u invalidskim kolicima) ne mogu koristiti sredstva javnog prijevoza te su prisiljene koristiti osobni automobil, te kako one ne bi bile diskriminirane, odnosno onemogućene u svom kretanju zatražili smo od koncesionara da donesu interne akte, odnosno upute kojima bi propisali obvezu svim svojim djelatnicima na naplatnim kućicama (blagajnicima naplate cestarine) da osobno provjere dali se osoba s „Smart kartice“ i zaista nalazi u vozilu te predvidjeti sankcije za blagajnike koji propuštaju vozila autocestom bez da su osobno provjerili dali se osoba s invaliditetom zaista i nalazi u vozilu.

U svojem očitovanju koncesionar Autocesta Rijeka Zagreb d. d. navodi da je člankom 9. Pravila rada, obveza i odgovornosti radnika naplate cestarine, definiran postupak naplate vozila osoba s invaliditetom koji je sukladan članku 63.a. i 63.b. Zakona o javnim cestama.

Prema članku 9. Pravila rada, obveza i odgovornosti radnika naplate cestarine: *„Radnici na naplatnoj postaji, dužni su kontrolirati ispravnost Smart kartice: izgled, registracijsku oznaku vozila na Smart kartici i vozilu te fotografiju korisnika. Neispravne i zlouporabljene Smart kartice, blagajnik treba oduzeti i dostaviti Voditelju smjene koji ih prosljeđuje nadređenom rukovoditelju. U slučaju odbijanja predaje neispravnih Smart kartica vođitelj smjene odmah izvješćuje jedinicu MUP-a i evidentira navedeni događaj u izvješće vođitelja smjene.“*

U svojem očitovanju koncesionar Autocesta Rijeka Zagreb d. d. također navodi da: *„u slučaju kada operativno osoblje naplate oduzme korisniku invalidsku karticu koji je zloupotrebio istu, nadređeni rukovoditelj podnosi prijavu u Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture, Službu inspekcije cesta, Odjel inspekcije autocesta i složenih cestovnih objekata, Prislavlje 14, 10000 Zagreb koja dalje postupa sukladno članku 75.a Zakona o javnim cestama.“*

Koncesionar Hrvatske autoceste d.o.o u svom očitovanju između ostalog navodi:

„Pravilnikom o obavljanju poslova naplate cestarine na autocestama i objektima s naplatom i napucima dostavljenim radnicima zaposlenim na poslovima neposredne naplate cestarine, a koji opisuju uvjete i način besplatnog propuštanja vozila osoba s invaliditetom, istaknuta je obveza provjere prisutnosti osobe koja je vlasnik vozila ili koja vozilo za koje ostvaruje pravo na besplatno korištenje autoceste koristi temeljem ugovora o leasingu, u samom vozilu.

- Provjera načina rada blagajnika kod propuštanja vozila osoba s invaliditetom provodi se sustavno i na način da se prema podacima informacijskog sustava naplate cestarine uspoređuje registracijska oznaka propuštenog vozila sa registracijskom oznakom vozila za koje je Smart kartica kojom je realiziran izlaz izdana, pri čemu valjanost same smart kartice provjerava informacijski sustav prilikom očitavanja iste u postupku propuštanja vozila.

- U konzultaciji sa Ministarstvom mora, prometa i infrastrukture u postupku je izrada procedure o oduzimanju Smart kartice za osobe s invaliditetom, prilikom pokušaja nepravilnog korištenja na naplatnim postajama, prema kojoj će Ministarstvo pokretati postupak sukladno članku 75.a Zakona o dopunama Zakona o javnim cestama. Predmetni postupak će se nakon usklađenja sa Ministarstvom uputiti u provedbu, uz dodatni nalog operativnim radnicima na poslovima neposredne naplate cestarine o potrebi veće kontrole ispravnosti korištenja Smart kartica.“

Koncesionar Bina Istra d.d. u svom očitovanju navodi: „Operativni radnik – blagajnik u procesu neposredne naplate cestarine mora popuniti obrazac u situacijama kada utvrdi pokušaj nepravilnog korištenja invalidske Smart kartice u svrhu oslobođenja od plaćanja cestarine. Prijedlog daljnjeg postupanja je da Služba naplate cestarine Bina-Istre upravljanja i održavanja d.o.o. u ime Bina-Istra d.d. dostavi Ministarstvu mora, prometa i infrastrukture, Upravi inspekcije cestovnog prometa na daljnje postupanje:

- potpisani obrazac (Zapisnik) od strane blagajnika i vođitelja smjene,
- oduzetu invalidsku Smart karticu,
- podatke iz informacijskog sustava o statusu predmetne kartice,
- sliku vozila evidentiranog na izlazu naplatne postaje, a sve uz
- popratni dopis koji opisuje predmetni događaj.

Također nam dostavljaju nekoliko bitnih napomena vezanih za postupanje blagajnika s predmetnim Smart karticama:

„- svaka situacija kada blagajnik utvrdi nepravilnost prilikom korištenja Smart kartice osobe s invaliditetom je formalno pokušaj zlouporabe te predstavlja težak prekršaj. U slučaju ignoriranja takvog prekršaja ili besplatnog propuštanja vozila koje ne ispunjava sve potrebne uvjete propisane zakonima i pravilnicima, blagajnik je izložen riziku otkaza i ostalim ozbiljnim sankcijama.

- svaki takav pokušaj zlouporabe invalidske Smart kartice (bilo namjeran ili zbog nepoznavanja zakonskih odredbi o načinu korištenja) završava plaćanjem cestarine za stvarno korištenu dionicu. (...)“

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom je u svojim ranijim dopisima (od 07.05.2010. i od 25.10.2010.) upućenim Ministarstvu mora, prometa i infrastrukture predlagao izmjenu članka 75a. Zakona o javnim cestama na način da glasi:

„Članak 75a. Oduzimanjem „Smart kartice“ na 3 godine kaznit će se za prekršaj vlasnik „Smart kartice“ ako ju daje na korištenje drugoj osobi, odnosno kad se njegovom karticom radi izbjegavanja plaćanja cestarina koristi osoba koja nije osoba s invaliditetom sukladno članku 63.a. i 63.b. Novčanom kaznom u iznosu od 10.000,00 kn do 30.000,00 kuna zbog neovlaštenog korištenja „smart karticom“ kaznit će se za prekršaj vozač osobnog automobila koji nije osoba s invaliditetom sukladno članku 63.a ovoga Zakona, ako je njegovo vozilo bez plaćene cestarine sudjelovalo u prometu autocestom ili cestovnim objektom pod naplatom“.

Međutim naš prijedlog nije usvojen.

Stoga smo zamolili Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture da nas obavijeste o sljedećem:

- koliko su neposrednih inspekcijskih nadzora, odnosno kontrola obavili a glede poštivanja članka 63.a i 63.b Zakona o javnim cestama
- koliko je prekršajnih kazni naplaćeno sukladno članku 75.a Zakona o javnim cestama
- koliko u budućnosti planiraju inspekcijskih kontrola glede istog učiniti.

U svom odgovoru Ministarstvo navodi da je:

- obavljeno 14 inspekcijskih nadzora na naplatnim postajama Hrvatskih autocesta, te koncesionara Autocesti Rijeka Zagreb i Autocesti Zagreb Macelj.
- u nadzoru nije utvrđen ni jedan slučaj ne plaćanja cestarine, tako da nismo imali mogućnost primijeniti članak 75.a. Zakona o javnim cestama, mada smo imali slučaj pokušaja prolaska, što na žalost nije sankcionirano važećim Zakonom o javnim cestama,
- buduće kontrole planiraju se u skladu sa administrativnim kapacitetima i prioritetima Službe inspekcije cesta određene godišnjim planom rada.

Inspekcijskim nadzorom je ustanovljeno:

- u dva slučaja uredno je korištena invalidska „Smart kartica“ i vlasnik vozila kartice je koristio ispravno; u jednom slučaju samostalno je upravljao vozilom, a u drugom slučaju bio je suvozač,
- utvrđen je i pokušaj prolaska vozača sa invalidskom „Smart karticom“, no na upozorenje blagajnika stranka je bez pogovora platila cestarinu, te je od strane ove inspekcije stranka upozorena na zakonsku obavezu da kod korištenja invalidske potvrde vlasnik vozila potvrde (supruga) mora biti u vozilu, te na zakonske sankcije,
- također je utvrđeno da je vozačica sa vozilom oznaka za invalidne osobe na automatskoj naplati platila cestarinu sa bankovnom karticom.

Ministarstvo nas je također obavijestilo da su sa svim pravnim osobama koje vrše naplatu cestarine uspostavili suradnju, te se kontrola korištenja „Smart kartice“ osoba s invaliditetom obavlja svakodnevno od 0-24 sata, a svi moraju prolaziti na naplati gdje je blagajnik, jer je naplata na automatskim prolazima za „Smart kartice“ osoba s invaliditetom radi onemogućavanja zlouporabe kartice od strane zdravih osoba blokirana. Ovo se odnosi i na naplatu „Demerje“ o čemu smo obaviješteni od strane koncesionara Autocesta Rijeka Zagreb.

Prema navodima Ministarstva, svi blagajnici su ponovno upoznati da su dužni kontrolirati korištenje „Smart kartica“ za vozila osoba s invaliditetom, te u slučaju zlouporabe „Smart kartice“, između ostalog, vlasnika prijaviti inspekciji u Ministarstvu mora, prometa i infrastrukture na za to predviđenom obrascu.

Prema Zakonu o izmjenama i dopuni Zakona o javnim cestama (NN br. 73/2010) izmijenjen je članak 63.a Zakona o javnim cestama te su po novim izmjenama oslobođene plaćanja cestarine sljedeće osobe:

Članak 63.a., stavak 2.

»(2) Osobe kod kojih je utvrđeno tjelesno oštećenje koje ima za posljedicu nesposobnost donjih ekstremiteta 80% ili više postotaka, te HRVI sa 100% tjelesnog oštećenja ne plaćaju cestarinu iz članka 62. stavka 2. ovoga Zakona za jedan osobni automobil koji imaju u svom vlasništvu, odnosno koji koriste na temelju ugovora o leasingu.«

S obzirom da su svim HRVI sa 100% tjelesnim oštećenjem kojih ima relativno mali broj osoba (860 – potvrde invaliditeta dobivene od Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti) automatski produžene potvrde/smart kartice koju i dalje mogu koristiti na svim autocestama pod upravljanjem Hrvatskih autocesta d.o.o., Autoceste Rijeka-Zagreb d.d., Autoceste Zagreb-Macelj d.o.o., i BINA-ISTRE d.d., nastao je problem za sve ostale osobe s invaliditetom koji ispunjavaju

uvjete iz zakona, odnosno imaju nesposobnost donjih ekstremiteta 80% i više te su po zakonu i dalje oslobođeni plaćanja cestarine i kojih je prema podacima Zavoda za javno zdravstvo 5194.

- Kako su neke osobe sa 80% i više tjelesnog oštećenja na donje ekstremitete plaćali cestarinu jer im zbog tehničkih razloga nije mogla biti produžena stara SMART kartica (nije donesen podzakonski propis, a i zbog većeg broja tih osoba) čime su bez svoje krivice pretrpjeli štetu zamolili smo nadležne institucije da se svima koji dostave račune o plaćenju cestarine za vrijeme od 22.06.2010. pa do trenutka produženja nove, vrate troškovi plaćenih cestarina, odnosno računi. Preporuka Ureda o povratu troškova osobama s invaliditetom nije usvojena.

- S obzirom da su nam se javljale osobe s invaliditetom obavještavajući nas kako im se ne izdaju odmah potvrde/SMART kartice već da ih djelatnici Hrvatskih autocesta d.d u Lučkom obavještavaju kako će im biti naknadno dostavljene, Ured je uputio HAC-u da žurno iznađu rješenje za sve osobe s invaliditetom kod kojih je utvrđeno tjelesno oštećenje koje ima za posljedicu nesposobnost donjih ekstremiteta 80% ili više postotaka na način da ili da im se izda privremeno rješenje kojim će imati slobodan prolaz autocestom do izdavanja nove potvrde/smart kartice ili da im se refundiraju troškovi koje imaju plaćanjem cestarine koju po zakonu i dalje nisu dužni plaćati.

- Isto tako Ured je obavijestio i saveze udruga osoba s invaliditetom o novom načinu izdavanja SMART kartica, odnosno o izmijenjenim uvjetima za stjecanje i korištenje prava na oslobađanje od plaćanja cestarine.

Kako bi se osobama s invaliditetom olakšao pristup javnim objektima i prostorima otvorenim za javnost potrebno je osigurati različite oblike pomoći na području mobilnosti. Unatoč brojnim dokumentima i propisima, Uredu se pritužuju osobe s invaliditetom na lošu provedbu istih. U daljnjem tekstu navodimo neke od primjera pritužbi upućenih Uredu:

Primjer 1.:

U studenom Pravobraniteljici za osobe s invaliditetom pritužbom se obratila stranka s upitom koji se odnosi na pravo osoba s invaliditetom da godišnje u 4 navrata može ostvariti besplatne vožnje trajektom. Podnositeljica pritužbe u bitnome ističe da se taj popust ne odnosi i na cijenu karte za vozilo iako se u većini slučajeva radi da je to vozilo neophodno osobi s invaliditetom, odnosno da isto služi kao ortopedsko pomagalo. U navedenom slučaju Ured pravobraniteljice uputio je preporuku i upit Ministarstvu mora, prometa i infrastrukture zatraživši da nas izvijeste da li postoji mogućnost ostvarivanja prava na povlastice koja bi uključivala i cijenu karte za vozilo kada se radi o osobama s invaliditetom. Do kraja izvještajnog razdoblja navedeno ministarstvo nije odgovorilo Uredu na zatraženo. Međutim, Ured je u međuvremenu obavijestio o pritužbi stranke i Udruge koje rade u korist i interes osoba s invaliditetom s područja Splitsko–dalmatinske županije. Jedna od Udruga koja se bavi između ostalog i pitanjima pristupačnosti za osobe s invaliditetom, zatražila nas je podršku kod inicijative za pokretanje izmjene i dopune propisa.

Primjer 2.:

Uredu se obratila Hrvatska udruga za školovanje pasa vodiča i mobilitet s pritužbom stranke na slučaj koji se dogodio u Hotelu Toplice Čatež u gradu Čatež ob Savi u Sloveniji.

Iz pritužbe stranke vidljivo je da je stranka sa sinom koji je dijete s teškoćama u razvoju boravila u tom hotelu u pratnji terapijskog psa. Unatoč tome što je stranka obavijestila agenciju Terme Čatež o specifičnostima vezanim uz boravak terapijskog psa, pri samom boravku u hotelu naišli su na niz problema na koje se pritužuju i traže postupanje.

Napominjemo da stranka (kako se može zaključiti iz njegovog podneska) ne traži naknadu štete nego bi želio da „ostali korisnici radnih pasa ne dožive neugodnosti koje su oni doživjeli“ na način

da se rukovodeću strukturu hotela upozori na neprihvatljivost takvog tretiranja osoba s invaliditetom i terapijskih pasa. O svom slučaju obavijestili su i slovensku udrugu SLO-CANIS čija ih je predsjednica u svom e-mailu obavijestila da je slično iskustvo u istom hotelu imao i jedan njihov član i da je pritužba Udruge ignorirana. Isto tako obavijestili smo ih da je korištenje pasa vodiča, ali i terapijskih i rehabilitacijskih pasa, odnosno pasa pomagača u Republici Hrvatskoj regulirano Zakonom o kretanju slijepe osobe uz pomoć psa vodiča (NN br.131/98). Članak 8. tog Zakona odnosi se i na „invalidne u kolicima sa psom pomagačem“, što je bio slučaj u navedenom predmetu. Kako se situacija na koju nam se u ime svog člana pritužila Hrvatska udruga za školovanje pasa vodiča i mobilitet dogodila na području Republike Slovenije, zamolili smo Pučkog pravobranitelja Republike Slovenije da razmotri pritužbu u skladu sa slovenskim zakonima.

Pučki pravobranitelj nas je obavijestio da u njihovoj državi postoji tijelo koji se bavi suzbijanjem diskriminacije i da je naveden predmet prosljeđen tom tijelu na postupanje. Do kraja izvještajnog razdoblja nemamo saznanja o daljnjem postupanju.

Suradnjom državnih tijela i nevladinog sektora učinjene su mnoge mjere i aktivnosti te donošenje propisa kojima bi se omogućilo osobama s invaliditetom veća mobilnost.

U prosincu su predstavnici našeg Ureda prisustvovali na okruglom stolu na temu „Kako unaprijediti provedbu Zakona o kretanju slijepe osobe uz pomoć psa vodiča?“ u organizaciji Hrvatske udruge za školovanje pasa vodiča i mobilitet. Rasprava je održana u cilju afirmiranja ljudskih prava i kreiranja kvalitetnijih zakonskih i podzakonskih propisa koji uređuju dostupnost javnih prostora i sredstava javnog prijevoza osobama s invaliditetom – korisnicima pasa pomagača (pasa vodiča slijepih i rehabilitacijskih/terapijskih pasa). Ujedno su predstavljeni rezultati istraživanja što ga je udruga provela sa Centrom za mirovine studije u području kršenja ljudskih prava i pojave diskriminacije prema korisnicima pasa pomagača

U sljedećem tekstu govorit ćemo o analizi propisa o pravima korisnika pasa pomagača koje je provela Udruga za školovanje pasa vodiča i mobilitet.

Prilikom izrade Zakona o kretanju slijepe osobe uz pomoć psa vodiča (NN br. 131/98) (dalje ZKSOPPV) kao korisnici pasa vodiča i pasa pomagača inicijalno su se ubrajale slijepe, visoko slabovidne osobe i osobe s invaliditetom koje se kreću uz pomoć kolica. U Hrvatskoj su trenutno u primjeni rehabilitacijski/terapijski psi kao podskupina pasa pomagača osobama i djeci sa višestrukim oštećenjima; motoričkim oštećenjima; epilepsijom; ADHD-om; mentalnom retardacijom; oštećenjima sluha.

Udruga za školovanje pasa vodiča i mobilitet provela je anketu kod 68 osoba diljem Hrvatske. Najveći postotak ispitanica/ka je srednje životne dobi (28-37 i 37-47 g.), a strukturu obuhvaćaju slijepe osobe i roditelji djece s teškoćama u razvoju s terapijskim psima.

Kako bi se vidjela raspoređenost ispitanika u sredinama naglašeno je kako:

- 76% ispitanika dolazi iz gradova
- 16 % iz manjih naselja
- ostatak iz sela.

Kod korisnika pasa pomagača koji su ispitani ovom anketom vidljivo je kako su najčešća oštećenja: sljepoća (71.5%); visoka slabovidnost (9%); tjelesno oštećenje (osobe u invalidskim kolicima) (7.5%); druga razvojna oštećenja (6%); nešto drugo (6%).

Svrha ankete bila je ispitati interesnu skupinu o vrsti i prevalenciji kršenja prava i diskriminatornih ponašanja na koje nailaze. *Neki od zaključaka analize upitnika su :*

1. Učestalost diskriminatornog ponašanja u smislu onemogućavanja pristupa javnim objektima ili prostorima u odnosu na stupanj obrazovanja pokazuje da je najveći postotak ispitanika koji su doživjeli ili prepoznali ovakvu vrstu ponašanja među visokoobrazovanom populacijom.

2. Ispitanici - korisnici pasa pomagača su najčešće doživljavali diskriminaciju u vidu onemogućavanja pristupa javnom objektu ili prostoru: trgovina (29%); javnog prijevoza (27%); zdravstvenih ustanova (21%); restorana (13%); obrazovnih ustanova (12%); kafića i ulica (svaki po 10%), autobusnih/tramvajskih stajališta (8%).
3. S obzirom na vrstu invaliditeta ispitanici korisnici pasa pomagača najčešće doživljavaju diskriminaciju u:
 - a) Slijepe osobe u javnom prijevozu (35%) i trgovinama (27%), zdravstvenim ustanovama (19%), restoranima (12%) i kafićima (10%).
 - b) Visoko slabovidnim osobama je najčešće onemogućen pristup u trgovine (čak 50% ispitanika), zdravstvene ustanove (33%), te javni prijevoz (16%), obrazovne ustanove (16%), restorane (16%), i kafiće (16%).
 - c) Osobama koje imaju tjelesno oštećenje najčešće je onemogućen pristup u trgovine (40%) i zdravstvene ustanove (40%), zatim obrazovne ustanove (20%), restorane i kafiće (20%).
 - d) Osobe sa drugim razvojnim oštećenjima istaknule su kao najčešća mjesta na kojima im je onemogućen pristup odnosno na kojima su diskriminirane: trgovine, zdravstvene ustanove, restorane, kina i ulicu.
4. Najčešća mjesta na kojima je ispitanicima onemogućen pristup sa psima pomagačima prema nalazima anketa su: trgovine (30%); javni prijevoz (26%); zdravstvene ustanove (22%).
5. Od 67 ispitanika njih čak 56 je upoznato sa ZKSOPPV-om, a njih 9 je djelomično upoznato. Samo dvoje ispitanika nije uopće upoznato sa Zakonom o kretanju slijepe osobe uz pomoć psa vodiča.

Kroz anketu zaključili su da 90% ispitanika koji su bili diskriminirani u posljednjih godinu dana imaju iskustvo nemogućnosti pristupa javnim prostorima ili objektima.

Isto tako udruga je napravila analizu usklađenosti pojedinih pravilnika o javnom prijevozu sa zakonom o kretanju slijepe osobe uz pomoć psa vodiča iz koje je vidljivo da od sedam pravilnika koji su ispitani, njih pet nisu usklađeni sa Zakonom radi primjene prava na pristup prijevozu korisnika sa psom vodičem i na ostale osobe sa invaliditetom koje koriste pse pomagače.

Navedenu analizu i zaključke ankete Udruga je prezentirala i Odboru za ljudska prava i prava nacionalnih manjina u veljači 2011. godine.

3.1.3. PRISTUPAČNOST

Jedinice lokalne i regionalne (područne) samouprave u suradnji sa udrugama osoba s invaliditetom zacrtale su određene planove kako bi osobama s invaliditetom poboljšali kvalitetu življenja osiguravajući jedan od preduvjeta – pristupačnost. Inicijativom UNDP-a – program pristupačnih gradova u RH većina je gradonačelnika u ime svojih gradova potpisala peticiju kojom se obvezuje učiniti pristupačnim svoje gradove za osobe s invaliditetom (dalje OSI). Povelja o pristupačnosti je dio projekta *Pravo na život u zajednici* koji u Hrvatskoj provodi Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP), a inicijativa potpisivanja Povelje pokrenuta je u suradnji s Ministarstvom obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti. Do kraja izvještajnog razdoblja ukupan broj gradova potpisnika Povelje povećao se na 93 od 127 koliko ih ima u Republici Hrvatskoj. Svojim potpisom gradovi su se obvezali prilagoditi gradske površine potrebama osoba s invaliditetom te im tako omogućiti dostojanstven život u gradu. Upravo bi ovakva događanja trebala utjecati na podršku javnosti koja je potrebna kako bi se promjene što brže provele.

Inicijativa za potpisivanje Povelje pokrenuta je u mjesecu rujnu 2009. za vrijeme Europskog tjedna mobilnosti, gdje su Povelju potpisali prvih 10 gradonačelnika u ime svih gradova u Istarskoj

županiji. Potpisivanje Povelje simbolični je čin podizanja svijesti o potrebi promišljanja i primjene univerzalnih načela ljudskih prava.

Dana 30. 06. 2010. u organizaciji Hrvatske udruge paraplegičara i tetraplegičara (HUPT-a) održana je završna konferencija projekta „**Pristupačnost zdravstvenih ustanova**“, na kojoj je prisustvovala i pravobraniteljica gđa. Anka Slonjšak.

Ispitivanje pristupačnosti zdravstvenih objekata provedeno je u pet županija: Bjelovarsko – bilogorskoj, Istarskoj, Osječko – baranjskoj, Splitsko – dalmatinskoj, Zagrebačkoj i u gradu Zagrebu te se na konkretnoj zdravstvenoj ustanovi (ukoliko joj se moglo prići i u koju se moglo ući) ispunjavao upitnik. Ispitivanje su provodile same osobe s paraplegijom ili tetraplegijom. Provedena su u ambulantama primarne zdravstvene zaštite, domovima zdravlja, kliničkim bolničkim centrima, prostorima u kojima djeluje *Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje* i njegove podružnice i sl.

U svom istraživanju članovi HUPT-a su koristili upitnik – Kontrolnu listu za okoliš bez barijera u zdravstvenim ustanovama – koji sadrži pitanja svih elemenata pristupačnosti za sve grupacije osoba s invaliditetom. Spomenuti upitnik se naslanja na „*Pravilnik o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti*“ (NN 151/2005, 61/2007) i sadrži sljedeće grupe pitanja o: preprekama, signalizaciji, urbanoj opremi, stazama, rampama na pločnicima, parkiralištima, rampama, dizalima, podiznim platformama, ogradama i rukohvatima, ulazima, predsobljima i predvorjima, vratima, hodnicima, kupaonicama i zahodima, opremi (u sobi). Također su pristupačnost gledali i u ostalim prostorima – servisnim, upravnim i drugim, jer i oni bi trebali biti posve pristupačni. U protivnom osobama s invaliditetom onemogućava se unaprijed da budu zaposlenici u tim ustanovama što predstavlja indirektnu diskriminaciju. Zatim prostori koji su namijenjeni javnosti, a u to svakako ulaze bolničke sobe s pripadajućim sanitarnim prostorima, ambulante i uz njih vezani sadržaj, prostori za kupovinu novina i pića, dućani, telefonske govornice, javni zahodi i sl.

Zaključak Hrvatske udruge paraplegičara i tetraplegičara prema navedenom istraživanju je sljedeći: „Prema provedenom istraživanju i zaključcima koje na temelju istog možemo donijeti zdravstveni objekti obuhvaćeni ovim istraživanjem u velikoj većini nisu ili su samo djelomično prilagođeni osobama s invaliditetom.

Najčešći problemi s kojima su se susretali naši ispitivači, osobe u invalidskim kolicima, ulaze u kategoriju „Kupaonice i zahodi“. Od ukupno dvjesto dvadeset šest (226) zdravstvenih ustanova koje su na području cijele Hrvatske bile uključene u istraživanje pristupačnosti osoba s invaliditetom, samo njih devetnaest (19) ima potpuno prilagođenu kupaonicu i zahod ili samo zahod. U većini slučajeva, ukoliko i postoji kupaonica i zahod prilagođen osobama s invaliditetom, on ne odgovara svim potrebnim standardima. U nekima (domovi zdravlja – grad Zagreb) toalet služi kao priručno skladište metla, kanti, krpa i sl.

U većini ustanova gdje postoji potreba za vertikalnom komunikacijom nisu svi javni prostori pristupačni za osobe koje se kreću u invalidskim kolicima, odnosno postoje slučajevi kada je dizalo onemogućeno za samostalno korištenje (korištenje je moguće uz poseban ključ koji netko mora dati, uz pratnju druge osobe, dizalo nije prilagođeno osobama koje se kreću u invalidskim kolicima ili se radi o teretnim dizalima).

Imamo informaciju da pojedini domovi zdravlja u Zagrebu imaju „neku“ rampu, međutim ako osoba u invalidskim kolicima dođe pred zgradu i nema jasno označeno da rampa postoji i kako do nje doći, to predstavlja osobama u invalidskim kolicima barijeru.

U pojedinim većim bolnicama, na njihovim brojnim odjelima, može se zateći cijeli spektar različitih elemenata pristupačnosti, a da nijedan ne udovoljava svim kriterijima za pristupačnošću. Nažalost, loše situacije prevladavaju pa je u gotovo svim ustanovama akutan problem preuskih prostora između kreveta, nepostojanje antidekubitalnih madraca, uglavnom potpuna nepristupačnost zahodskoj školjci i/ili prostoru za tuširanje. U nekim bolnicama dizala je nemoguće samostalno rabiti, a rampe su često prestrme i shodno tome, opasne za samostalno korištenje.

Općenito gledano, bolnice su djelomično prilagođene, a kod onih kojih je rečeno kako su potpuno prilagođene, problem ostaje kod odjelnih soba koje su u pravilu premale i nemaju prilagođeni sanitarni čvor prema *Pravilniku o pristupačnosti*. Također, problem je i oprema koja je neodgovarajuća i često nije na primjerenom razini, a da bi bila dohvatljiva. Za osobe koje ne mogu koristiti ruke, problem je puno teži i mora se razmatrati na poseban način, koji podrazumijeva primjenu suvremene tehnologije, a da ne govorimo da samo iznimno pojedini odjeli u nekim bolnicama imaju jednu sobu prilagođenu potrebama osoba koje se kreću u invalidskim kolicima, npr. na *Klinici za urologiju Opće bolnice Sestara milosrdnica u Zagrebu*.

U Klinici za dječje bolesti u Zagrebu posebno bi istaknuli kako bi se uz minimalna ulaganja moglo doći do većeg stupnja pristupačnosti. U apartmanskim dijelovima za majku i dijete u jednom apartmanu valja kupiti niži krevetić, viši ležaj i prilagoditi sanitarni prostor. Majke koje se kreću u invalidskim kolicima tako ne bi bile izravno diskriminirane.“

Dana 09. 04. 2010. u organizaciji UPIM-a održan je okrugli stol sa temom: „*Učinimo parkirališna mjesta dostupnima za osobe s invaliditetom*“ pod pokroviteljstvom Ministarstva unutarnjih poslova, na kojem je prisustvovao i savjetnik Pravobraniteljice.

Sadržaj okruglog stola je bio usporedba Hrvatskih i Europskih propisa o parkiranju za osobe s invaliditetom, sankcije u parkiranju za osobe s invaliditetom, primjeri dobre prakse u Bruxelles-u, problemi i potrebe osoba s invaliditetom. Kampanja upozoravanja na nedostupnost parkirališnih mjesta za osobe s invaliditetom.

Na tom okruglom stolu bio je i gospodin Safet Ramadan iz Bruxelles-a koji je i sam posjednik EU Parking card zbog tjelesnog invaliditeta te vam u nastavku teksta navodimo njegovu prezentaciju o znaku pristupačnosti u EU. Između ostalog, istaknuo je kako su u EU stroge kazne za ustupanje drugoj osobi svoje parking kartice, ona se odmah oduzima osobi s invaliditetom na rok od 3 godine, dok je u RH kazna samo 700,00 kn, te nakon 2 takva prekršaja ista se oduzima na rok od 2 godine. Takva karta kakva sada postoji u EU uvedena je 2001. godine, kartica je na ime, nije na auto, međutim ona je bez limita na bilo koje parkirno mjesto. Što bi značilo da se osoba s invaliditetom ukoliko je mjesto označeno žutom bojom za osobu s invaliditetom zauzeto, ona se može parkirati bilo gdje na parking bez plaćanja (za razliku od RH gdje se ostala mjesta naplaćuju). Ovo se ne odnosi na privatna parking mjesta jer se ona u EU plaćaju (međutim to isto ovisi o lokalnoj samoupravi jer neke regije, odnosno lokalna samouprava plaća privatnicima umjesto osobe s invaliditetom).

Na tim javnim mjestima gdje se plaća, osoba s invaliditetom može parkirati auto u vremenskom periodu od 30 min. – 3 sata.

Kartice za besplatno parkiranje na označenim mjestima za osobe s invaliditetom mogu se u EU dobiti, odnosno izdaju se na temelju zahtjeva koji također ide preko liječnika opće prakse koji tu ima veliku ulogu jer na osnovu medicinske dokumentacije daje preporuku Komisiji (koja je osnovana samo za izdavanje dozvola za besplatne kartice za parkiranje i neplaćanje cestarina) da li je ta osoba sposobna za dulje hodanje, a na osnovu jedinstvene liste oštećenja, također i na temelju drugih uvjeta propisanih pravnim propisima. Znači da netko može biti osoba s invaliditetom u nekom drugom sustavu ali to ne mora značiti da će dobiti karticu za besplatno parkiranje jer Komisija prilikom procjene uzima u obzir i druge uvjete.

Nakon što jedna Komisija izda rješenje za karticu druga i treća vrše kontrolu ispravnosti tog rješenja. Također, u EU su česte revizije, odnosno kontrole nad izdanim karticama.

Osoba s invaliditetom koja posjeduje karticu ima pravo glede parkirališnog mjesta na obilježeno mjesto ondje gdje radi i na obilježeno mjesto pred mjestom stanovanja, međutim na to obilježeno mjesto može se parkirati bilo koja druga osoba s invaliditetom koja posjeduje istu takvu karticu za besplatno parkiranje.

Ukoliko se radi o privatnom parkingu troškove podmiruje Ministarstvo prometa.

U EU svako 17 mjesto na parkingu mora biti označeno žutom bojom za osobe s invaliditetom.

Ukoliko se radi o privatnom parkingu omjer je 1 : 50, odnosno na svako 50 mjesto mora biti jedno obilježeno, ukoliko ima od 55 – 99 parkirnih mjesta mora biti 3 rezervirano za osobe s invaliditetom.

Ukoliko se netko parkira na mjestu označenom za osobe s invaliditetom kazna u EU je 150 € na licu mjesta te 750 € + sudski troškovi ukoliko dođe do sudskog postupka.

Dana 6. 12. 2010. u Hrvatskom saboru održan je Javni skup pod nazivom „**Zaštita i ostvarivanje biračkog prava osoba s invaliditetom**“. Pravobraniteljica je na skupu održala izlaganje na temu *Aktivno biračko pravo osoba s invaliditetom u svjetlu Konvencije u pravima osoba s invaliditetom i Fakultativnog protokola uz Konvenciju*.

Analiza o pravu glasa birača s invaliditetom kao i svih onih birača koji nisu u mogućnosti pristupiti biračkom mjestu zbog otežane pokretljivosti izrađena je kao dio projekta GONG-a *Zaštita i ostvarivanje biračkog prava osoba s invaliditetom* koji financira Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.

GONG u svom istraživanju između ostalog navodi sljedeće: „*S obzirom da glasanje birača s tjelesnim invaliditetom, nepismenih birača te birača koji ne mogu pristupiti na biračko mjesto nije detaljno regulirano u svim izbornim zakonima, Državno izborno povjerenstvo (u daljnjem tekstu: DIP) donosi prije svakih izbora obvezatne upute radi popunjavanja pravnih praznina, osiguranja transparentnosti i jasnije procedure izbornog postupka. Postojeća praksa propisana obvezatnim uputama s izbora za predsjednika Republike Hrvatske održanih 2009. i 2010. godine propisuje iste mogućnosti glasanja za birače s tjelesnim invaliditetom (slijepi osobe, osobe bez ruku i slično) i nepismene birače te za birače koji zbog teže bolesti, tjelesnog oštećenja ili nemoći ne mogu pristupiti na biračko mjesto (jer se nalaze u bolnici, bolesni kod kuće, jer su osobe s invaliditetom ili nepokretne osobe i sl.) kao što je to opisano u zakonima za provedbu izbora i referendumima.*“

Navode i upute Državnog izbornog povjerenstva „*o načinu postupanja članova biračkih odbora u slučaju glasanja birača kod kuće. Propisani način glasanja je sljedeći: predsjednik biračkog odbora određuje najmanje dva člana biračkog odbora ili zamjenika koji će birača posjetiti u mjestu gdje se nalazi i omogućiti mu glasanje. Pri tome će birač sam presaviti glasački listić, staviti ga u zasebnu omotnicu (kuvertu) i zatvoriti je u prisutnosti članova biračkog odbora. Članovi biračkog odbora će po povratku na biračko mjesto, pred ostalim članovima biračkog odbora, otvoriti omotnicu (kuvertu) te će bez pregledavanja presavijenog glasačkog listića isti (presavijen) ubaciti u glasačku kutiju. Predsjednik biračkog odbora ili osoba koju on odredi, dužan je zaokružiti redni broj na izvatku iz popisa birača ispred imena birača koji je glasao na opisani način.*“

Iz GONG-a su izvijestili da je tijekom predsjedničkih izbora 2009. i 2010. po prvi puta zahvaljujući tehničkoj uputi DIP-a omogućeno slijepim i slabovidnim biračima da osobno glasuju uz korištenje prijevoda glasačkog listića na Brailleovom pismu, glasačkog listića i matrice za glasanje što predstavlja veliki napredak u ostvarivanju biračkog prava.

Također su naveli da se tijekom predsjedničkih izbora 2009. i 2010. posebno naglašavalo kako je „GONG tijekom izbornog dana zaprimio veliki broj poziva i *e-mailova* revoltiranih birača, uglavnom u vezi nemogućnosti glasanja bolesnih i nemoćnih osoba, odnosno osoba u bolnicama, stacionarima i staračkim domovima. U izbornim izvještajima navodilo se kako je primijećeno da se

dio biračkih odbora nije odazivao na pozive starih, nemoćnih i nepokretnih birača zbog nedostatka kapaciteta ili neorganiziranosti.“

Na temelju provedenog istraživanja GONG je dao sljedeće preporuke za unaprjeđivanje pravnog okvira i prakse u Republici Hrvatskoj:

- Potrebno je uvrstiti u zakonske propise pojašnjenja i odredbe iz obvezanih uputa Državnog izbornog povjerenstva s obzirom da navedene upute propisuju ostvarivanje biračkog prava određenih kategorija birača.
- Nužno je ujednačiti sve pravne propise u Republici Hrvatskoj koji reguliraju način glasanja osoba s tjelesnim invaliditetom i osoba koje nisu u mogućnosti pristupiti biračkom mjestu. Navedeno se može postići izradom jedinstvenog i detaljnog izbornog zakonika koji bi obuhvatio sve izborne procedure i ujednačio ih za sve vrste izbora / referendumu.
- Potrebno je organizirati glasanje na posebnim biračkim mjestima s posebnim biračkim odborima u stacionarima (bolnice, domovi za starije osobe, institucije za brigu o osobama s invaliditetom, itd.) za one izbore i referendume za koje je to moguće. Za ovakvu organizaciju biračkih mjesta nužna je potpuna suradnja tijela nadležnog za vođenje popisa birača, Ministarstva uprave.
- Dodatno, moguće je organizirati glasanje uz pomoć mobilnih biračkih odbora u stacionarima (bolnice, domovi za starije osobe, institucije za brigu o osobama s invaliditetom, itd.) na način da se u gradovima s više takvih ustanova organizira jedan mobilni birački odbor koji obilazi sve ustanove tijekom izbornog dana. Za ovakvu organizaciju biračkih mjesta nužna je potpuna suradnja tijela nadležnog za vođenje popisa birača, Ministarstva uprave.
- Nužno je osigurati pristup osobama s invaliditetom na biračka mjesta.
- U slučaju da nije osiguran pristup osobama s invaliditetom ili starijim i nemoćnim osobama na biračko mjesto, potrebno je uvesti zakonsku mogućnost glasanja ispred biračkog mjesta, uz prisustvo dva člana biračkog odbora, na način da se glasački listić ubacuje u kovertu koju članovi biračkog odbora odnose na biračko mjesto.
- Potrebno je osigurati mogućnost glasanja putem obrazaca na Brailleovom pismu na svakom biračkom mjestu, za one izbore i referendume za koje je to moguće. Dodatno, bilo bi korisno omogućiti i podnošenja kandidature putem obrazaca na Brailleovom pismu.
- Uz sve navedeno, potrebna je adekvatna dodatna edukacija članova biračkih odbora za provođenje novih načina glasanja kao i dodatna edukacija ciljanih skupina birača (osoba s tjelesnim invaliditetom ili poteškoćama u razvoju, osoba koje nisu u mogućnosti pristupiti biračkom mjestu) o načinima ostvarivanja prava glasa.
- U budućnosti, moguće je uvesti glasanje poštom za skupine birača koje nisu u mogućnosti pristupiti biračkom mjestu no tek nakon što se u potpunosti uklone svi problemi vezani za ažuriranje popisa birača, posebice onih popisa osoba koje prebivaju u inozemstvu.

Pravobraniteljica je u svom izlaganju upozorila da hrvatsko izborno zakonodavstvo nije usklađeno s Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom budući da ne predviđa mogućnost primjene potpornih i novih tehnologija koje bi biračima s određenom vrstom invaliditeta omogućavalo ostvarivanje aktivnog biračkog prava i slobodu odlučivanja o načinu i mjestu ostvarivanja ovog prava.

Izborni zakonodavstvo bi moralo već sada uskladiti s Konvencijom što podrazumijeva promjene sva četiri zakona koja reguliraju ovo područje ili donošenje jedinstvenog izbornog kodeksa koji bi omogućio korištenje aktivnog biračkog prava za osobe s invaliditetom.

Pritom treba poštivati specifičnosti vrsta i stupnjeva invaliditeta omogućavanje glasovanja korištenjem potpornih tehnologija.

Poseban izazov je pitanje biračkog prava za osobe s intelektualnim i mentalnim oštećenjima. Budući da je većina osoba s takvim oštećenjima lišena poslovne sposobnosti, istovremeno su lišeni mogućnosti glasovanja. U zemljama koje su potpisale Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom su u tijeku inicijative za razmatranje prava osoba s intelektualnim i mentalnim teškoćama na glasovanje. To je jedno od pitanja kojim će se trebati pozabaviti u budućim raspravama o ostvarivanju biračkog prava osoba s invaliditetom, odnosno trebat će razmotriti što bi predstavljalo razumnu prilagodbu za tu kategoriju osoba s invaliditetom.

Sredinom prosinca održan je sastanak Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom sa predstavnicima Ministarstva unutarnjih poslova, odjela za sigurnost prometa PU Zagrebačke. Sadržaj sastanka je bio rasprava o trenutnom stanju i prostorima za poboljšanje mogućnosti korištenja prava na znak pristupačnosti (besplatno parkirno mjesto najbliže zgradi te označeno žutom bojom) za osobe s invaliditetom.

Navodimo neke od istaknutih problema:

- problem MUP-a je što ne mogu sankcionirati počinitelja koji nema znak; ukoliko dočekaju osobu koja upravlja vozilom tada ona kaže da je odvezao/la upravo osobu s invaliditetom, a ako je tek došao/la kaže da ide po nju; također problem im je čekanje da osoba izađe zajedno sa osobom s invaliditetom jer to može potrajati i nekoliko sati;
- znak se zloupotrebljava, daje se rođacima;
- Pravilnikom nije propisano da se stari znak poništava prilikom izdavanja novog znaka;
- zaštita kod znaka pristupačnosti nije sprovedena u djelo, znak se može lako fotokopirati;
- razraditi davanje znaka pristupačnosti udrugama (pravnim osobama) koje prevoze osobe s invaliditetom;
- potrebna veća kazna za zluporabu znaka – oduzimanje znaka,
- treba kazniti prekršitelja
- problem ulaska u javne garaže – „pauk“ ne može ući
- lisice za odvoz vozila se ne mogu staviti (samo kamionima i autobusima) i nisu učinkovite
- nema svaka županija svoj broj, ne mogu provjeriti broj znaka pristupačnosti (ne postoji baza podataka)
- potreba revizije znaka pristupačnosti
- potrebne povremene akcije MUP-a usmjerene na provjeru znaka pristupačnosti na terenu.

Nakon donesenih prijedloga Ured je organizirao javnu raspravu početkom 2011. godine na kojoj su doneseni zaključci radi poboljšanja korištenja i sprečavanja zluporabe znaka pristupačnosti.

Na osnovu pritužbi osoba s invaliditetom i saveza i udruga osoba s invaliditetom Ured je pokrenuo inicijativu za izmjenama i dopunama Zakona o prostornom uređenju i gradnji prema Ministarstvu zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva, kako bi se poboljšala njegova primjena, a time i Pravilnici koji proizlaze iz navedenog Zakona.

Više o navedenom prijedlogu govori se u dijelu izvješća o prijedlozima za izmjenu i dopunu pravnih propisa.

*Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva je zatražilo mišljenje Ureda na **Nacrt Pravilnika o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti**. Ured je predložio i preporučio Ministarstvu izmjene odredbi gore navedenog Nacrta pravilnika. Ministarstvo je prihvatilo samo djelomično naš prijedlog izmjena, te prijedloge za izmjenu za koje smatramo da su najvažniji za osobe s invaliditetom Ministarstvo nije prihvatilo bez da su nam ponudili neko smisljeno obrazloženje neprihvatanja. Više o navedenom prijedlogu govori se u dijelu izvješća o prijedlozima za izmjenu i dopunu pravnih propisa.*

Ministarstvu zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva, Upravi za inspekcijske poslove uputili smo zamolbu za dostavom podataka koji se tiču Pristupačnosti građevina javne i poslovne namjene osobama s invaliditetom.

Dopisom Ministarstva od 17. rujna 2009. obavijestili su nas o provođenju niza mjera i aktivnosti Ministarstva zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva, kao i donošenja programa nadzora postojećih objekata javne i poslovne namjene od strane građevinske inspekcije gdje će navedenim programom nadzora pristupačnosti biti obuhvaćeni svi važniji objekti koji koriste osobe s invaliditetom.

Na osnovu navedenog zamolili smo Ministarstvo, da nam sukladno sa mjerom 2.6. *Stanovanje, mobilnosti i pristupačnost, točka 2.6.1. Osigurati pristupačnost građevina osobama s invaliditetom i osobama smanjene pokretljivosti, Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015.* dostavi sljedeće podatke:

- dali je utvrđeno stanje i potrebe za prilagodbom postojećih građevina s ciljem osiguranja pristupačnosti osobama s invaliditetom?
- koliko je od donošenja Nacionalne strategije (2007.-2015) do današnjeg dana (po godinama) izvršeno inspekcijskih nadzora, te koliko kazni za nepoštivanje odredbi o prilagodbi je izrečeno?
- broj izvršenih intervencija na novim građevinama u kojima nisu bili osigurani elementi pristupačnosti za neovisno življenje osoba s invaliditetom, kao i na postojećim građevinama?

Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva u svom odgovoru iznosi: „(...) izvješćujemo da je u razdoblju provedbe navedene Nacionalne strategije građevinska inspekcija obavila 7.000 inspekcijskih pregleda u 2007. godini, 14.000 u 2008. godini, 14.000 u 2009. godini, te isto toliko u 2010. godini. Posebno je u okviru ciljanih nadzora radi provjere osiguranja pristupačnosti građevina javne i poslovne namjene pregledano 8 građevina u 2007. godini, 30 u 2008. godini, 40 u 2009. godini, a 134. u 2010. godini. Od ukupno nadziranih građevina (212) nepravilnosti nisu utvrđene za 153 građevine, dok je u slučaju 68 građevina radi nepravilnosti podneseno 14 optužnih prijedloga i dano 54 upozorenja radi njihovog otklanjanja. Napominje se da se prilikom obavljanja redovnih inspekcijskih pregleda građenja građevina po prijavi početka građenja posredno nadzire i osiguranje uvjeta i načina opsiguranja nesmetanog pristupa, kretanja, boravka i rada osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti te da su od dana donošenja strategije do zaključno s 31. prosinca 2010. građevinski inspektori ove Uprave obavili cca 49.000 takvih inspekcijskih pregleda. (...)“

Glede posljednjeg našeg pitanja o broju izvršenih intervencija na novim građevinama u kojima nisu bili osigurani elementi pristupačnosti za neovisno življenje osoba s invaliditetom, kao i na postojećim građevinama, navedeno ministarstvo nas je uputilo na buduće izvješće o provedbi Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine, koje će obuhvatiti i odgovor na ovo pitanje (izlazi mjesec lipanj 2011.)

Svim županijama i gradovima uputili smo zamolbu i tabelu radi popunjavanja relevantnim podacima, odnosno sa prikazom stanja pristupačnosti ustanovama kojima je vlasnik (osnivač/suosnivač ili korisnik objekta) županija ili grad, sa podacima o učinjenom u prethodnom razdoblju, kao i o planovima u narednom glede ostvarivanja pristupačnosti.

(Podaci se odnose na vlastite objekte koje koriste službe Županije odnosno gradova i općina, zgrade Centra za socijalnu skrb i ustanove socijalne skrbi, ljekarne, ambulante, domove zdravlja, bolnice, lječilišta, domove za starije i nemoćne, škole, đачke domove, kulturne ustanove i dr.)

Na našu zamolbu odgovorilo je svih 21 županija i dostavilo podatke s tabelom. Postoje gradovi i općine koje su umjesto tabele pisanim tekstom objasnile svoja postupanja u vezi pristupačnosti

objektima za osobe s invaliditetom. Iako ima dosta primjera županija koje su prikazale u dostavljenim podacima napredak u odnosu na prošlo razdoblje u prilagodbi objekata, navodimo neke od njih: Brodsko posavsku, Vukavarsko srijemsku i Primorsko goransku županiju koje su u svojim odgovorima jasno prikazale doprinos u području pristupačnosti osoba s invaliditetom objektima koje su u vlasništvu županija/gradova. Međutim, postoje i dostavljeni podaci s kojima nismo zadovoljni, a tiču se Splitsko dalmatinske, Dubrovačko neretvanske, Zadarske i Šibensko kninske županije u kojima su podaci neujednačeni i nedostatni. (Prikaz dostavljenih podataka nalazi se u dodatku ovog izvješća.)

Tabelu smo podijelili u tri dijela. Prvi dio se odnosi na zdravstvene ustanove i centre za socijalnu skrb na način da je bilo potrebno ispuniti imaju li ti objekti dizalicu, rampu, podiznu platformu, lift ili neko drugo pomagalo koje omogućuje osobama s invaliditetom nesmetan pristup i kretanje po ustanovi. Nakon toga smo tražili godinu kada je određeno pomagalo ugrađeno. Zatim što nije bilo obavezno kao što se i vidi u tabeli u pravitku Izvješća kako su neke kolone prazne, financijska sredstva koja su utrošena na izgradnju pomagala. Tim podatkom smo željeli imati okvirnu sliku o tome koliko pojedini gradovi i županije ulažu u ovo područje, a u korist svojih sugrađana. Nakon toga smo dali gradovima i općinama mogućnost da samostalno i subjektivno procijene koliko je određena ustanova prilagođena (pristupačna, djelomično pristupačna, nepristupačna) i zadnji stupac odnosi se na njihove planove u ovoj i sljedećoj godini (2011. i 2012.). Istim ovim podacima tražili smo i za objekte gradova i županija koje su obuhvaćale objekte gradske uprave, poglavarstva, dječje vrtiće, domove za kulturu, domove za starije i nemoćne osobe, sportskih dvorana, kazališta, raskrižja i slično, te objekti osnovnih, srednjih škola i sveučilišta.

Iz podataka primijećujemo kako su prema samostalnoj procjeni gradova i općina, veliki broj objekata pristupačan te kako nemaju nikakvih planova za 2011./2012. godinu. Nad time smo se zamislili, jer iako postoje propisi (gore navedeni) koji definiraju pristupačnost osoba s invaliditetom nekom objektu, smatramo kako je potrebno mnogo još učiniti na tom području. Također se postavlja pitanje koliko je pristupačnost nekih objekata doista u potpunosti ostvarena s obzirom da nismo bili u mogućnosti posjetiti objekte i nemamo uvida u njih. Odnosno, smatramo kako postoje interpretacije pojma pristupačnosti nekoj ustanovi ili instituciji različite od onoga kako to definiraju propisi.

Kao moguće razloge neprilagodbe, odnosno nepristupačnosti osobama s invaliditetom navodi se starost objekta, odnosno zgrade koje su pod zaštitom spomenika kulture zbog čega je otežana prilagodba u cjelosti.

Kao najčešće pomoćno pomagalo koje se ugrađivalo u prilagodbu objekata na njihovom ulaznom dijelu je rampa, nakon toga slijede ugradnja dizala a onda kasnije podizna platforma. Što se tiče unutarnje prilagodbe objekta najčešće se spominjalo uređenje ili sanacija sanitarnog čvora prilagođenog osobama s invaliditetom. U jako malo slučajeva ili uopće nije se spominjala upotreba moderne audio vizualne tehnologije koje bi osobama s raznim oštećenjima pomoglo u kretanju kroz objekt. U Brodsko posavskoj županiji u Općoj bolnici dr. Josip Bančević u Slavonskom Brodu, zgrada kirurgije i zgrada neurologije navode kako planiraju za 2012. godinu ugraditi taktilne staze, ultrazvučnu i svjetlosnu prilagodbu, i interesantno je u kojem obliku će biti ta svjetlosna i ultrazvučna prilagodba pošto nismo dobili pojašnjenje.

Ministarstvo zaštite okoliša prostornog uređenja i graditeljstva dostavilo nam je odgovor u kojem navode kako smatraju da je pitanje pristupačnosti građevinama javne i poslovne namjene jedno od osnovnih prava osoba s invaliditetom i smanjene pokretljivosti. Navode kako ministarstvo ima obavezu da izvješćuje Povjerenstvo za osobe s invaliditetom Vlade RH i nas kao Ured o provedenim aktivnostima temeljem Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine. Ministarstvo svake godine u cilju provedbe navedenog, prikuplja podatke iz svih županija i Grada Zagreba, provodi obradu i analizu prikupljenih podataka prema

posebno pripremljenim tablicama – upitnicima, a sve u svrhu praćenja provedbe mjera i aktivnosti na cjelokupnom području RH i u svrhu izrade Izvješća. Napominju kako je pripremljen i započet postupak prikupljanja i obrade podataka koji se planira završiti do kraja ožujka te da će nas po završetku obrade podataka i provedbenoj analizi izvijestiti o rezultatima. Također predlažu buduću praksu zajedničkog razmatranja u kojoj mjeri prikupljanje istovrsnih podataka od strane Ministarstva i nas može prouzročiti višestruko opterećivanje službi gradova i općina istim ili sličnim zahtjevima, te s druge strane rezultirati i dobivanjem neujednačenih ili teško usporedivih rezultata. Smatramo da je ovo dobar prijedlog jer je svima u cilju da osnovni preduvjet – pristupačnost bude osigurana na najvišoj razini onako kako tumači Konvencija, a u korist osoba s invaliditetom.

Od slučajeva na koje smo u svom radu nailazili u 2010. iznosimo u nastavku teksta određene primjere:

Primjer 1:

U ožujku Pravobraniteljici za osobe s invaliditetom pritužbom se obratila Udruga iz Splita navodeći da su prilikom adaptacije poslovnog prostora u Hrvojevoj 2 u Splitu napravljena ulazna vrata s otvorom od samo 65 cm dok je u naravi taj otvor mogao biti i širi. Nadalje Udruga ističe kako je takva širina otvora vrata nedostatna za ulazak osoba s invaliditetom i smanjene pokretljivosti.

U navedenom slučaju Ured je uputio preporuku i upit trgovačkom društvu koja se nalazi u zakupu navedenog poslovnog prostora. U svom očitovanju trgovačko društvo koje je zakupilo navedeni poslovni prostor navodi kako je navedeni prostor preuzet već arhitektonski uređen te da oni nisu radili nikakve preinake. Nadalje, navode kako oni temeljem ugovora o zakupu ne smiju raditi nikakve preinake. Iz navedenog slučaja proizlazi kako se preinake poslovnih prostora provode „u skladu“ s Pravilnikom o pristupačnosti, ali se kasnije ti isti prostori daju u zakup za sasvim druge svrhe od one za koju su preinake napravljene (kada su izvođeni radovi adaptacije ti prostori nisu bili namijenjeni za javnu upotrebu trgovine i sl.).

Primjer 2.:

U više navrata Uredu su se obratile osobe s invaliditetom s područja grada Velike Gorice navodeći kako zbog neprilagođenog prilaza u područni ured HZZO-a u Velikoj Gorici nemaju dostupnost potrebnih usluga kao ostali osiguranici koji nisu osobe s invaliditetom.

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom u čl. 9. obvezuje države članice na poduzimanje odgovarajućih mjera osiguranja pristupačnosti osobama s invaliditetom koje uključuju identifikaciju i uklanjanje prepreka i barijera pristupačnosti. Slijedom toga i Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine pristupačnost vidi kao jedan od osnovnih preduvjeta za provođenje svih aktivnosti svakodnevnog življenja osoba s invaliditetom i njihovog uključivanja u zajednicu. Nadalje, građevine trebaju biti u skladu s Pravilnikom o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti. Slijedom navedenog Ured je preporučio da se uklone prepreke u što kraćem roku te da nas obavijestite o poduzetome.

Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje nam je odgovorio kako su upoznati sa zakonskim propisima koji obvezuju na poduzimanje odgovarajućih mjera osiguravanja pristupačnosti osobama s invaliditetom. Međutim, prizemlje zgrade u navedenom prostoru nije trenutno u uporabnom stanju te nisu u mogućnosti osigurati adekvatan pristup osobama s invaliditetom. U međuvremenu dok ne budu u mogućnosti urediti prostor u prizemlju i osigurati nesmetan pristup

instalirali su bežično zvono a zaposlenike uputili da na poziv zvona siđu do osobe s invaliditetom i pruže im svu stručnu pomoć iz nadležnosti Zavoda.

Primjer 3.:

Ured je uputio preporuku Upravnom odjelu za urbanizam, graditeljstvo i zaštitu okoliša radi prilagodbe kosine u Splitu.

Tijekom obilaska prostorije RE-HA Centra Udruge Anđeli na adresi Dinka Šimunovića 1. u Splitu, uočili smo nedostatak prilagođene kosine koja vodi sa glavne ceste uz stambenu zgradu do navedenih prostorija. Naime, radi se o kosini koja po sredini ima duž cijele kosine otvor koji je preuzak i otežava kretanje same osobe s invaliditetom u slučaju kada se kreće u invalidskim kolicima jer mora pažljivo koordinirati kako ne bi upala u otvor odnosno, ako osobu s invaliditetom ili dijete s teškoćama u razvoju druga osoba gura tada joj je otežano kretanje kroz navedeni otvor i dodatno mora paziti da prvi kotači ne upadnu u otvor. Preporučili smo da se ukloni ova nepravilnost. Preporuka je usvojena.

Primjer 4.:

Uredu se obratio Centar za socijalnu skrb iz L. sa zamolbom za intervenciju kod Središnjeg državnog ureda za upravljanje državnom imovinom da im se dodijeli adekvatan prostor u prizemlju zgrade koji bi bio pristupačan za osobe s invaliditetom.

Od Središnjeg državnog ureda za upravljanje državnom imovinom zaprimili smo dopis u kojem upućuju Centar za socijalnu skrb L. na žuran dogovor sa Uredom državne uprave u Istarskoj županiji, odnosno sa Prekršajnim sudom u L. i Policijskom postajom u L. glede rasporeda poslovnih prostorija.

Napomenuli smo kako je Središnji državni ured za upravljanje državnom imovinom u svom dopisu od 07. lipnja 2010. godine istaknuo da Centar za socijalnu skrb L. ima prednost pri izboru prostora zbog omogućavanja pristupa osobama s invaliditetom.

Primjer 5.:

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom zaprimio je dopis teško pokretnih stanara Doma za starije i nemoćne osobe „Maksimir“ kojim ističu nepristupačnost ulica gradske četvrti Maksimir-Ravnice.

Naime, imenovani u svom dopisu ističu da su starije osobe, kao i osobe s invaliditetom korisnici Doma za starije i nemoćne osobe „Maksimir“ (oko 500 osoba) onemogućeni u svom kretanju po ulicama gradske četvrti Maksimir zbog toga što mnogi nogostupi nisu zakošeni ili su prevelikog nagiba. Da bi samostalno otišli do svoje depandanse, liječnika, fizikalne terapije, zubara, pošte, apoteke, trgovine, banke, parka Maksimir moraju se kretati kolnikom, gurajući se s automobilima te tako riskirajući vlastiti život.

Od strane Područnog ureda gradske uprave Maksimir, Vijeća gradske četvrti Maksimir i od strane Gradskog ureda za prostorno uređenje, zaštitu okoliša, izgradnju grada, graditeljstvo, komunalne poslove i promet, Sektora za prostorno uređenje i graditeljstvo grada Zagreba zatražili smo očitovanje te da kroz svoje proračunske planove ili kroz Male komunalne akcije poštujući odredbe Zakona o prostornom uređenju i gradnji (NN br. 76/07 i 38/09), Zakona o sigurnosti prometa na cestama (NN br. 67/08), Pravilnika o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti (NN br. 151/05 i 61/07) osiguraju financijska sredstva te omoguće pristupačnost u prometu osobama s invaliditetom.

Najveći problem na koji ukazuju stanari Doma „Maksimir“ su raskršća prometnica koje se nalaze u gradskoj četvrti Maksimir.

U svom očitovanju Vijeće Gradske četvrti Maksimir navodi da je uvrstilo u Plan malih komunalnih akcija Gradske četvrti Maksimir za 2011. godinu sve navedene nepristupačne ulice te su obećali kroz 2011. godinu učiniti ih pristupačnim za sve osobe s invaliditetom.

ZAKLJUČAK

Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave najvećim dijelom svoje aktivnosti usmjerene k poboljšanju kvalitete života osoba s invaliditetom provode u suradnji s udrugama osoba s invaliditetom u vidu pružanja financijske podrške njihovim programima i projektima. Na taj način jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave sudjeluju u određivanju prioriteta razvoja usluga usmjerenih osobama s invaliditetom u određenoj sredini, uzimajući pritom u obzir specifičnosti iste. Isto tako je razvidno kako je na državnoj razini planirano više financijskih sredstava za projekte pristupačnosti javnih ustanova kojih su osnivači ili vlasnici jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, od stvarno utrošenih. Naime, uzimajući u obzir saznanja o potrebama preveniranja i uklanjanja prepreka u javnim ustanovama diljem Hrvatske, a posebice u ruralnim sredinama postavlja se pitanje dali je uzrok za tako slabu iskorištenost financijskih sredstava činjenica da jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave nisu dovoljno informirane o mogućnostima projekta, ili su nedovoljno senzibilizirane, a time i nezainteresirane za takav oblik rješavanja problema u svojim sredinama ili su udruge osoba s invaliditetom inertne čime njihove lokalne sredine zapravo ni ne znaju koje oblike potpore njihovi građani trebaju.

Na području pristupačnosti učinjeni su određeni koraci prema naprijed na kojima se ne treba zaustaviti već i dalje ustrajati dokle god se ne ostvare jednake mogućnosti uključivanja u zajednicu za sve osobe s invaliditetom.

3.2. ODGOJ I OBRAZOVANJE

Prema odredbama Konvencije o pravima osoba s invaliditetom (NN – Međunarodni ugovori“ br. 6/07., 3/08., 5/08.), dužnost je svih osigurati djeci s teškoćama u razvoju korištenje javnih resursa i usluga na ravnopravnoj osnovi s drugima. Konvencija u čl. 7.st.1. nalaže da država „... osigura sve potrebne mjere kako bi zajamčila djeci s teškoćama u razvoju puno uživanje ljudskih prava i temeljnih sloboda ravnopravno s drugom djecom. (st.2.)U svim aktivnostima koje se odnose na djecu s teškoćama u razvoju prvenstveni će značaj biti pridat najboljim interesima djeteta...“

Država je obvezna donijeti zakonodavne i druge mjere za provođenje prava priznatih Konvencijom. To se prije svega odnosi na zakonodavstvo, u smislu izmjena ili ukidanje postojećih zakona koji otežavaju ili onemogućavaju ostvarivanje ovih prava ili predstavljaju diskriminaciju. Nužno je isto tako i mijenjanje prakse, uobičajenog postupanja institucija i javnih vlasti koja nisu u skladu s odredbama Konvencije. Ponovno se pokazuje, a možda je najvidljivije da uz sve što se u zakonodavnom smislu poduzima na svim razinama vlasti i upravljanja neće iskorijeniti diskriminiranje odnosno razlikovanje i umanjivanje prava s osnova invaliditeta ukoliko se neprekidno ne radi na podizanju svijesti. Nužno je podizati svijest na svim razinama:

- javnosti o potrebi ukidanja stereotipa i predrasuda
- stručnjaka o pravu na različitost kao ljudskom pravu
- samih osoba s invaliditetom o vlastitom značaju, sposobnostima i vrijednostima.

Taj kontekst nedostatno razvijene svijesti, nedostatnih zakonskih propisa, a svakako nedostatnih praktičnih sa/znanja jasno je vidljiv u području odgoja i obrazovanja, kroz pritužbe roditelja djece s teškoćama predškolske dobi.

3.2.1. PREDŠKOLSKI ODGOJ

Propisi Republike Hrvatske u području odgoja i obrazovanja, utvrđuju pravo na odgoj i obrazovanje djece s teškoćama u razvoju jednako dostupno i na ravnopravnoj osnovi s drugom djecom:

- Zakonom o predškolskom odgoju i naobrazbi (NN, br. 10/97, 107/07) predviđeno je prioritetno uključivanje djece s teškoćama u razvoju u dječji vrtić.
- Državni pedagoški standard utvrđuje mjerila u pogledu programa vrtića, broja djece u grupi, potrebnog broja i profila odgajatelja i stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijskog profila te stručnih radnika.

Usprkos tim pozitivnim zakonskim odredbama, iskustvo je ovog Ureda da se u praksi upravo djeca s teškoćama najteže upisuju u vrtić, uglavnom zbog nepostojanja primjerenih uvjeta odnosno broja djece u određenoj odgojnoj skupini, ovisno o dobi djeteta i eventualnim teškoćama u razvoju.

Državni standard predškolskog odgoja i naobrazbe (NN br. 63/08), u čl. 22. utvrđuje broj djece u odgojno-obrazovnoj skupini u redovitom programu, ovisno o dobi djeteta i broju djece s teškoćama uključene u odgojnu skupinu.

Člankom 4. Državnog pedagoškog standarda definirano je koja su to djeca s lakšim, a koja s težim teškoćama. U odgojno-obrazovnu skupinu može se uključiti samo jedno dijete s lakšim teškoćama i tada se broj djece u skupini smanjuje za dvoje djece, a ukoliko je u skupinu uključeno dijete s većim teškoćama tada se broj djece smanjuje za četvero. (*Članak 22.– u petoj godini može se uključiti najviše 20 djece, u odgojno-obrazovnu skupinu može se uključiti, na temelju mišljenja stručnih suradnika dječjeg vrtića, samo jedno dijete s lakšim teškoćama i tada se broj djece u skupini smanjuje za dvoje djece, ili ... samo jedno dijete s većim ili kombiniranim teškoćama ako je nedostatan broj djece za ustroj odgojne skupine s posebnim programom i tada se broj djece smanjuje za četvero*). Tako npr. grupa petogodišnjaka može imati najviše 16-ero djece, ukoliko je u grupi gluho dijete.

Osiguravanje propisanih uvjeta iz ovog Standarda određeno je na način da broj djece u odgojno-obrazovnoj skupini (čl.22.), broj odgojitelja po odgojno-obrazovnoj skupini (čl.28), te broj stručnih radnika s obzirom na broj odgojno-obrazovnih skupina (čl.31.) trebaju biti postignuti u roku od tri godine nakon donošenja Standarda, odnosno do kraja 2013. godine. (Ovaj je roku produžen izmjenama DPS iz srpnja 2010.g. Prema ranijim odredbama rok je bio do kraja 2011.g.).

Iako u RH općenito postoji problem nedostatnih vrtićkih kapaciteta odnosno vrtići općenito u velikoj mjeri nisu usklađeni s propisanim standardima, prema saznanju Ureda pravobraniteljice vrtići će puno lakše odbiti uključiti dijete s teškoćama u razvoju nego dijete bez teškoća. Pritužbe ovom Uredu pokazale su da takvoj situaciji u praksi u velikoj mjeri pridonosi činjenica da su za uključivanje djeteta s teškoćama u razvoju propisani zahtjevni standardi koje vrtići ne mogu ispuniti pa im ti standardi postaju izlika za ne uključivanje djece s teškoćama u razvoju.

Primjer 1.:

Uredu pravobraniteljice obratili su se roditelji djevojčice kojoj je odbijen upis u vrtić. Djevojčica u dobi od 2,5 godine ima Ablepharon Macrostomia Sy koji se manifestira kroz malformacije kostiju lica, nedostatak kapaka, kose, obrva i vanjskog dijela uške, ali je inače fizički zdrava, samostalno hoda, trči, socijalizirana je u skladu sa svojom dobi, igra se s djecom u parku o čemu su roditelji priložili vrtiću svu dokumentaciju (mišljenje logopeda, psihologa, neuropedijatra Specijalne bolnice Goljak). Nakon što je u prvom navratu odbijena, roditelji su se žalili na rješenje. Žalbi je udovoljeno, ali je vrtić donio odluku da se djevojčica prima u vrtić tek od 1.3.2011., čime se indirektno u stvari njezin upis odgađa za godinu dana. U obrazloženju vrtića ovom Uredu, iz vrtića

navode standarde prema kojima su prekapacitirani za uključivanje djeteta s težim smetnjama u razvoju, te kako djetetu ne mogu osigurati potrebnu sigurnost.

U ovom odgovoru vrtića spornim nalazimo klasifikaciju teškoća djevojčice kao težih i nemogućnost vrtića da osigura potrebne standarde.

Sukladno čl.4.st.3. DPS *lakšim teškoćama* djece smatraju se:

slabovidnost, naglušnost, otežana glasovno-govorna komunikacija, promjene u osobnosti djeteta uvjetovane organskim čimbenicima ili psihozom, poremećaji u ponašanju i neurotske smetnje (agresivnost, hipermotoričnost, poremećaji hranjenja, enureza, enkompreza, respiratorne afektivne krize), motorička oštećenja (djelomična pokretljivost bez pomoći druge osobe), djeca sa smanjenim intelektualnim sposobnostima (laka mentalna retardacija).

- *težim teškoćama* djece smatraju se:

sljepoća, gluhoća, potpuni izostanak govorne komunikacije, motorička oštećenja (mogućnost kretanja uz obveznu pomoć druge osobe ili elektromotornog pomagala), djeca značajno sniženih intelektualnih sposobnosti, autizam, višestruke teškoće (bilo koja kombinacija navedenih težih teškoća, međusobne kombinacije lakših teškoća ili bilo koja lakša teškoća u kombinaciji s lakom mentalnom retardacijom).

Prema mišljenju roditelja, dijete nema težu teškoću jer je djevojčica pokretna i socijalizirana u skladu sa dobi, ali vrtić navodno zbog malformacije lica (nedostatak kapaka) ne može osigurati njezinu sigurnost jer... „nisu osigurani uvjeti za integraciju u redovite programe“. Komisija za prijem i stručni tim vrtića donijeli su odluku ne uvažavajući nalaze i preporuke specijalista, niti volju roditelja koji su posve svjesni realnih uvjeta boravka u vrtiću i stanja svojeg djeteta. Vrtić se u ovom slučaju kod utvrđivanja težine teškoća rukovodio postojanjem nalaza i mišljenja prvostupanjskog tijela vještačenja iz sustava socijalne skrbi, te odlukom stručnog tima vrtića da se dijete za sada ne uključi u grupu. Kako držimo da se ovdje radi o krivoj primjeni propisa, na tu je okolnost upozoreno nadležno Ministarstvo, te je zatraženo da poduzmu mjere kako bi se onemogućilo da se zbog krivog tumačenja propisa može gotovo uvijek opravdati neuključivanje djece s teškoćama u redovni dječji vrtić.

Primjer 2.:

Sličan je slučaj djevojčice M.E. iz S., 5-godišnjakinje koja također ima poteškoća s uključivanjem u redovni dječji vrtić zbog nemogućnosti osiguravanja primjerenih uvjeta boravka. Djevojčica od najranije dobi ima dijagnosticiranu kongenitalnu miopatiju, operirala je kralježnicu 2006.g., pod kontrolam je neuropedijatra, fizijatra i ortopeda, a sada je pokretna, nosi ortozu (korzet) koja kralježnicu štiti od ozljeda i prema mišljenju specijalista (fizijatra, ortoped i, psihologa) nema zapreke za njezin boravak u vrtiću. Djevojčica ima teškoće utvrđene u sustavu socijalne skrbi (motoričke teškoće prema čl. 31. i 32. Pravilnika o sastavu i načinu rada tijela vještačenja (NN 64/02, 105/07). M.S. je u vrtić uključena svaki dan po 2 sata, ali roditelji žele da u vrtiću boravi 4 sata dnevno. Kako se radi o djevojčici koja će sljedeće godine biti školski obveznik, smatraju da je takvom odlukom vrtića dijete dvostruko zakinjuto i onemogućeno u korištenju jednog javnog servisa na istoj osnovi kao i druga djeca Vrtić pak odbija zahtjev roditelja „jer ne može osigurati djevojčici uvjete“ sukladno DPS za boravak djeteta s težim teškoćama, obzirom da bi tada u grupi moglo biti najviše 16-ero djece.

Tu je vidljiv dvostruki problem:

- procjena djetetovih poteškoća (lakša-teža teškoća), te sukladno tome obaveza za osiguravanje uvjeta iz čl. 4. DPS. (kao i u prethodnom slučaju)
- neosiguravanje potrebnih uvjeta djeci s teškoćama od strane lokalne zajednice kao osnivača vrtića.

U oba opisana slučaja vrtić se poziva na nalaz i mišljenje iz sustava socijalne skrbi, te automatski dijete tretira kao dijete s težim teškoćama (čl.4. DPS), iako prema priloženoj specijalističkoj dokumentaciji proizlazi da dijete funkcionira u okviru lakših razvojnih teškoća opisanih člankom 4. st.3. DPS. U oba slučaja vrtić odbijanje zahtjeva roditelja opravdava nepostojanjem primjerenih uvjeta u vrtiću za prihvata djeteta s težim teškoćama - nemogućnost smanjenja broja djece u grupi i/ili nedostatak asistenta/pomoćnika djetetu odnosno trećeg odgajatelja. Posebno roditelji djeteta M.E. drže problematičnim uvjetovanje vrtića da se djetetu osigura asistent/pomoćnik ili treći odgajatelj, dapače, drže takav zahtjev diskriminatornim, jer im nije jasno što bi asistent trebao raditi s djetetom koje je pokretno i samostalno u samozbrinjavanju.

Članak 6. Državnog pedagoškog standarda navodi da se djeca u vrtić upisuju „na temelju nalaza i mišljenja iz socijalne skrbi, mišljenja stručnih suradnika vrtića (pedagoga, psihologa, stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijskog profila), više medicinske sestre i ravnatelja dječjeg vrtića kao i odgovarajućih medicinskih i drugih nalaza, mišljenja i rješenja nadležnih tijela, ustanova i vještaka“. Nalaz i mišljenje iz socijalne skrbi ovdje je naveden kao jedan od elemenata odluke o uključivanju djeteta.

Članak 7. DPS utvrđuje da se u *posebne* programe uključuju djeca s teškoćama kojima je vrsta i stupanj teškoće utvrđen u sustavu socijalne skrbi, ta se djeca mogu uključiti i u redovite programe s ostalom djecom, a *prosudbu* o tome donosi tim stručnjaka dječjeg vrtića.

Stoga držimo problematičnim odgovor vrtića u slučaju E.V. da je odluka donesena na temelju „jedinog zakonom ovlaštenog tijela“ (nalaz i mišljenje iz socijalne skrbi), dok mišljenja liječnika specijalista ne trebaju uvažiti („jer oni nemaju uvid u sveobuhvatan rad vrtića“). Takav uvid u sveobuhvatan rad vrtića zasigurno nema niti prvostupanjsko tijelo vještačenja jer se nalaz i mišljenje u sustava socijalne skrbi donosi isključivo radi utvrđivanja „vrste, stupnja i težine tjelesnog ili mentalnog oštećenja, vrste i težine psihičke bolesti, potpune nesposobnosti za rad, trajne ili privremene promjene u zdravstvenom stanju, postojanja sposobnosti za osposobljavanje za samostalan život, postojanja sposobnosti za osposobljavanje za samostalan rad, prijeke potrebe stalne ili privremene pomoći i njege druge osobe i njezin opseg“ o to isključivo iz dva razloga:

- kad je to potrebno radi ostvarivanja prava iz socijalne skrbi (npr. prava na doplatak za pomoć i njegu, osobnu invalidninu i dr.), te
- u postupku ostvarivanja prava na dječji doplatak.

Niti jedna zakonska odredba niti točka navedenog nalaza i mišljenja ne obuhvaća davanje mišljenja o sposobnosti djeteta za uključivanje u redovni dječji vrtić.

U opisanim slučajevima, dječji vrtići se u svojoj odluci o uključivanju odnosno neuključivanju djece pozivaju isključivo na nalaz i mišljenje iz sustava socijalne skrbi, ali ne i na novije nalaze liječnika specijalista (psihologa, fizijatra i ortopeda) prema kojima nema zapreke za uključivanje u vrtić, i to usprkos činjenici da obveza uključivanja propisana člankom 6. DPS.

Na ovaj problem Ured je ukazao nadležnom Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa. Nalaz i mišljenje iz sustava socijalne skrbi je prema odredbi čl.6. DPS samo jedan od elemenata procjene podobnosti djeteta za upis u vrtić. Ovi su nalazi osnova za ostvarivanje prava iz sustava socijalne skrbi, a tim se nalazima često puta predviđa potreba ponovnog utvrđivanja vrste, stupnja i težine oštećenja zdravlja ponekad kroz više godina, za očekivati je u praksi da se zdravstveni status djeteta tijekom tog razdoblja može promijeniti. U praksi, ne uzima se u obzir trenutno funkcioniranje djeteta i novija specijalistička dokumentacija, niti se uvažava volja roditelja o dužini boravka djeteta u vrtiću, kao što je to slučaj kod roditelja djece bez teškoća.

Znajući za opći problem nedostatnog broja vrtića i vrtićkih kapaciteta, dosljedna primjena čl.22. st. 3. i 4. Državnog pedagoškog standarda (NN br. 63/08) otežava uključivanje većine ove djece, odnosno može se gotovo uvijek opravdati negativna odluka vrtića.

Prema Zakonu o suzbijanju diskriminacije, diskriminacijom u smislu ovoga Zakona smatrat će se i *propust da se osobama s invaliditetom, sukladno njihovim specifičnim potrebama, omogući:..“ korištenje javno dostupnih resursa...“* Odluka je osnivača jednog od spomenutih vrtića koju smo zaprimili neposredno prije dovršetka ovog izvješća) da „ne može smanjiti broj djece u odgojnoj skupini“, odnosno „ne može osigurati dodatnog odgajatelja u grupi“ u kojoj će boraviti dijete. To predstavlja propust da se osigura korištenje javnog dostupnog resursa, odnosno propuštanje razumne prilagodbe, što se sve može smatrati diskriminativnim ponašanjem sukladno navedenom Zakonu jer bi bilo vrlo teško tvrditi da bi osiguravanje razumne prilagodbe (osiguravanje zakonski određenog broja djece u grupi) za ovu lokalnu samoupravu predstavljalo „nerazmjern teret,“. U tom smislu bit će upozoren i osnivač vrtića.

Osiguravanje primjerenih uvjeta za djecu s teškoćama dužnost je osnivača. Česta je praksa da vrtić u situaciji prekapacitiranosti ne uključuje dijete s teškoćama, jer ne može drastično smanjiti broj upisane djece. Može se reći da su u tom smislu djeca s teškoćama u nepovoljnijem položaju, jer osnivači često ne izdvajaju dovoljna sredstva za osiguravanje djeci s teškoćama svih potrebnih uvjeta i propisanih kriterija za korištenje kapaciteta vrtića najbliže sredini u kojoj žive.

DIO ČLANKA OBJAVLJEN 1.2.2011., GLAS SLAVONIJE
Iz Centra za predškolski odgoj Osijek objašnjavaju kako se za mališane koji ne mogu pohađati redovne vrtićke skupine čini sve što je moguće, no da obzirom na ograničene resurse već godinama nema drugog izlaza negoli raditi u nesuglasju s pedagoškim standardom.
“Prema propisima, ako se u skupini nalaze djeca s autizmom, djeca različite dobi ili djeca sa poteškoćama u razvoju, skupinu ne može činiti više od tri djeteta. Na žalost, kod nas je trenutno situacija takva da se u skupini nalazi šestoro djece koja sva imaju višestruke i različite poteškoće, te su dobi od tri do sedam godina. Svjesni smo da je to protivno pedagoškom standardu, no kada bi postupali kako je njime određeno još bi troje djece sada bilo na listi čekanja, a još tri obitelji očajne jer nemaju gdje zbrinuti svoje mališane”, objašnjava defektologinja Gabriela Hajba, stručna suradnica Centra za predškolski odgoj Osijek.

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom uputio je svim jedinicama regionalne i lokalne samouprave preporuku da se usprkos teškoj gospodarskoj situaciji osigura podrška uključivanju djece s teškoćama u razvoju u sustav redovnog obrazovanja. U preporuci smo zatražili jedinice lokalne i regionalne samouprave da zajedničkom suradnjom osiguraju podršku djeci s teškoćama u razvoju te osiguraju besplatne udžbenike, didaktička i druga pomagala, besplatan prijevoz prema njihovim individualnim potrebama, pomagače u nastavi te pristupačnost odgojno-obrazovnim ustanovama, odnosno da osiguraju jednak pristup obrazovanju svoj djeci kao preduvjet njihovog kasnijeg što ravnopravnijeg uključivanja u život zajednice.

Tom prilikom zatraženi su od njih i podaci o svim oblicima potpore inkluzivnoj edukaciji, od vrtića do srednje škole, i to podaci o mjerama i sredstvima koja ulažu u smislu organiziranja i sufinanciranja prijevoza, opreme, udžbenika i pomagala, su/financiranje mobilnih stručnih timova, pomoćnika u nastavi i vrtiću, osiguravanje arhitektonske pristupačnosti i financiranja udruga. Pozivu za dostavom navedenih podataka odazvalo se manje od 40 gradova, a prema primljenim

podacima vidljive su različite mogućnosti i opredjeljenja jedinica lokalne samouprave vezano uz osiguravanje potrebnih uvjeta u vrtićima. Neki gradovi su/financiraju pomoćnike za djecu u vrtićima ili osiguravaju dodatnog odgajatelja (Belišće, Buje, Donji Miholjac, Sisak, Stari Grad, Prelog). Neke lokalne samouprave ulažu znatna sredstva u razvoj stručnih službi podrške kroz sufinanciranje zapošljavanja za edukatore-rehabilitatore (npr. Rijeka), logopede (Ivanec, Donja Stubica, Kutina, Koprivnica, Sinj), pa i fizioterapeute i druge stručnjake edukacijsko-rehabilitacijskog profila, a isto tako novčanim iznosima podupiru uključivanje djeteta u određene specijalizirane ustanove predškolskog odgoja koje dijete pohađa (najčešće SUVAG, Centar za autizam). Također, gotovo svi financiraju određene projekte udruga na svojem području, a materijalne potpore udrugama često puta posredno znači i ulaganje u zapošljavanje određenih stručnjaka potrebnih za rad s djecom s teškoćama u razvoju.

Upravo stoga što sustav predškolskog odgoja nije u zakonskom smislu obavezan uključiti dijete s teškoćama, osiguravanje primjerenih oblika potpore za sudjelovanje djece od najranije dobi u organiziranim oblicima boravka u većoj mjeri ovisi o senzibiliziranosti lokalne samouprave od koje se očekuje ulaganje dodatnih sredstava u profesionalne i druge kapacitete prema potrebama djece s teškoćama.

Saznanje je ovog Ureda da je područje predškolskog odgoja u smislu otvorenosti za prihvaćanjem djece s teškoćama te u smislu pedagoške inkluzije djece s teškoćama još u samim počecima.

Programi i uvjete boravka u vrtićima definira lokalna samouprava koja i osigurava sredstva za njihov rad, a sredstva za šire javne potrebe (programi za djecu s teškoćama u razvoju) sufinanciraju se iz državnog proračuna ali vrlo skromnim iznosima. Pravilnik o načinu raspolaganja sredstvima državnog proračuna i mjerilima sufinanciranja programa predškolskog odgoja (NN 134/97) u čl. 3 definira da će programe predškolskog odgoja za djecu s teškoćama u razvoju od navršenih 6 mjeseci do polaska u školu koji se ostvaruju u dječjim vrtićima i drugim pravnim osobama sufinancirati Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa na način da će osigurati mjesečno sredstva po djetetu u odgojnoj skupini za programe u iznosima kako slijedi:

- 5 satni primarni program 400,00 kn
- 6-7 satni primarni program 600,00 kn
- 8-10 satni primarni program 800,00 kn.

Treba naglasiti da edukacija, obaveze i status asistenta/pomoćnika za dijete u vrtiću nisu ni na koji način pravno definirani. Osim toga, vrtići ne koriste u dovoljnoj mjeri stručne usluge Agencije za odgoj i obrazovanje niti u dovoljnoj mjeri koriste druge mogućnosti za osnaživanje odnosno edukaciju odgajatelja kao ni neke druge resurse u zajednici primjerice mobilne stručne timove ili usluge civilnog sektora.

Propisi iz područja predškolskog odgoja ne definiraju oblike potpore prilikom uključivanja djeteta s teškoćama kao što su pravo djeteta da koristi druge osobe u pedagoškom radu (volontere, asistente ili prevoditelje za znakovni jezik), ne definira da vrtić može tražiti i potporu drugih ustanova, kao što je to slučaj u zakonodavstvu koje regulira osnovnoškolsko obrazovanje.

Lokalna samouprava dužna je i djeci s teškoćama na jednaki način kao i drugoj djeci osigurati pristup predškolskom odgoju, dakle stvarati primjerene uvjete za uključivanje djece s teškoćama u redovni dječji vrtić kroz smanjenje broja djece u grupi, ali i zapošljavanjem i stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijskog profila, formiranjem mobilnog tima na nivou lokalne zajednice, suradnjom sa udrugama, osiguravanjem djetetu dodatnog odgajatelja ili pomoćnika ukoliko je to potrebno.

Nameće se zaključak da u sredinama gdje postoji senzibiliziranost za djecu s teškoćama u razvoju, djeca se u većoj mjeri uključuju usprkos objektivnim teškoćama. Jednako tako, gdje takav senzibilitet izostaje, zakonske odredbe koriste se kao izlika za njihovo ne uključivanje.

Tolerancija je „odnos koji u potpunosti prihvaća drugoga, drugačije običaje, druge narode, uvjerenja, mišljenja, snošljivost, trpeljivost, tolerantnost“ (Anić, 2004). Razvojem tolerancije prema djeci s teškoćama u razvoju, od predškolske dobi, razvit ćemo čvrste temelje za toleranciju kroz život, a time i omogućiti osobama s teškoćama pozitivniji stav kroz odrastanje

Preuzeto sa www.vrtic-bjelovar

3.2.2. OSNOVNOŠKOLSKO OBRAZOVANJE

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom zaprimio je u proteklom izvještajnom razdoblju više podnesaka koji ukazuju na problem kvalitetnog uključivanja učenika s teškoćama u razvoju u redovni sustav odgoja i obrazovanja. Opređeljenje Republike Hrvatske za inkluzivno obrazovanje vidljivo je u pozitivnim zakonskim propisima iz područja odgoja i obrazovanja, u odredbama i mjerama koje predviđa Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007-2015.g., a Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, koja je po svojoj snazi iznad zakona RH, obvezuje na osiguravanje pomoći učeniku s teškoćama u razvoju za lakše uključivanje u opći obrazovni sustav.

Kroz veliki broj susreta sa ravnateljima osnovnih i srednjih škola, nastavnicima i učenicima, Ured je stekao saznanje da unatoč postojanju osnovnog formalnog temelja kojeg daje Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnim i srednjim školama (NN 87/08), Državni pedagoški standard i ostali dokumenti, za postizanje inkluzije učenika s teškoćama još uvijek u praksi nedostaje niz značajnih elemenata uspješne inkluzije.

Temeljem odredbi Zakona o odgoju i obrazovanju proizlazi obaveza donošenja podzakonskih akata kojima će se detaljnije urediti ovo područje. Sada važeći pravilnici o određivanju oblika obrazovanja za učenike s teškoćama u razvoju nisu primjereni i ne osiguravaju ostvarivanje jednakih prava svih učenika u općem obrazovnom sustavu, te Ured ima saznanja da se u nekim sredinama upravo ti (još uvijek važeći pravilnici), koriste kao alibi za neosiguravanje integracije odnosno inkluzije učenika s teškoćama u razvoju u redovnu školu.

S druge strane, ukoliko i postoji volja škole za uključivanjem učenika s teškoćama, ima i dosta nesnalaženja u proceduri osiguravanja određenih oblika potpore. Nekim školama još uvijek nisu sasvim jasne procedure i nadležnosti određenih institucija i sustava i pribavljanja potrebnih suglasnosti, ne znaju tko se i kome treba obratiti za osiguravanje određenih oblika potpore, tko ima zakonsku obvezu financiranja te koji su stručni i drugi resursi u zajednici koji se mogu koristiti kao pomoć. Kad se ovome pridruži i problem lokalnih sredina koje nemaju materijalna sredstva za financiranje pomoćnika u nastavi i drugih oblika potpore učeniku, onda je jasno da ne možemo govoriti o ostvarenom pravu učenika s teškoćama u razvoju na jednake uvjete školovanja u svim područjima RH.

Tu moramo spomenuti da pomoćnik u nastavi nije jedino i najvažnije neriješeno pitanje. Problem je korištenja starih Pravilnika o školovanju učenika s teškoćama u razvoju uz novi Zakon o odgoju i obrazovanju.

Stoga je prisutan problem definiranja mreže škola s posebnim programima, neprilagođenosti školskih prostora, organizacije i osiguravanja prijevoza pomagala, opreme i udžbenika za učenike sa specifičnim potrebama. Pritužbe zbog neosiguravanja asistenata ukazuju na problem još uvijek nereguliranog sustava podrške kroz pomoćnike u nastavi. Zanimljivo je i obraćanje nekoliko škola koje u svojim pritužbama ukazuju na nedostatak zakonskih rješenja jer im to stvara niz problema na više razina.

Glavni problemi u pogledu inkluzivnog obrazovanja učenika s teškoćama u razvoju su sljedeći:

1. Nisu definirane vrste teškoća u odnosu na odgojno-obrazovne programe.

Vežano uz taj problem Uredu se obratilo više roditelja čija su djeca rješenjem nadležnog Ureda državne uprave upućena u posebne ustanove odgoja i obrazovanja na školovanje po posebnom programu. Roditelj je inzistirao na pravu djeteta na školovanje u najbližoj redovnoj školi.

Primjer: Roditelji K.I. obratili su se zamolbom da im se pomogne u ostvarivanju prava njihove kćeri na školovanje u sredini u kojoj i živi. Naime, zaprimanjem rješenja o određivanju oblika školovanja Ureda državne uprave djevojčici je određen nastavak školovanja po posebnom programu, prema čl.12. Pravilnika o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju. Takvim rješenjem djevojčica bi se trebala izdvojiti iz sredine u kojoj živi. Roditelji su uznemireni već mišlju da bi djevojčica trebala biti izdvojena iz obitelji te smatraju da bi, s obzirom na njezino zdravstveno stanje, najprimjereniji oblik školovanja bio nastava u kući, prema čl.42. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 87/08, 92/10, 105/10).

Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa kao i osnovnoj školi upućena je preporuka za hitno rješavanje ovog problema, no do danas nije zaprimljen odgovor nadležnih. Do tada, djevojčica po odluci roditelja ne pohađa školu.

Primjer: U drugom slučaju dječaku je određen nastavak školovanja od V. razreda OŠ po posebnom programu u Centru za odgoj i obrazovanje Goljak te su roditelji uznemireni činjenicom da bi dječak trebao do škole i nazad putovati svakodnevno gotovo 200 km u odlasku i dolasku, za što smatraju da bi zasigurno ugrozilo njegovo zdravlje. Isto tako, ne prihvaćaju niti njegov tjedni boravak u ustanovi. Međutim, njegovo zdravstveno stanje ne omogućava mu cjelodnevni boravak na nastavi u školi. Intencija je svih zakonskih odredbi i međunarodnih dokumenata koji se odnose na djecu s teškoćama u razvoju da se sve odluke za dijete s teškoćama u razvoju donose u djetetovom najboljem interesu te da se takvoj djeci osigura školovanje pod općim uvjetima uz razumnu prilagodbu. U ovom slučaju i roditelji i škola predlagali su prihvatljivo rješenje, uzevši u obzir interes djeteta i razumnu prilagodbu načina i vremena učenja i ispitivanja gradiva (konzultativni oblik u kojem bi se nastava izvodila u kući uz povremeni dolazak u školu). Nadležno Ministarstvo poništilo je rješenje Ureda državne uprave, te naložilo preispitivanje ovakve odluke o upućivanju djeteta u posebnu ustanovu odgoja i obrazovanja.

Nema jedinstvenog kriterija za određivanje oblika potpore učenicima s teškoćama u razvoju što dovodi do situacije da različite sredine različito utvrđuju potrebne oblike podrške. Neke sredine odobravaju pomoćnike u nastavi samo za djecu s motoričkim teškoćama, dok neke druge sredine pomoćnike osiguravaju samo učenicima s primjerice ADHD sindromom. Obim podrške asistenta također se različito određuje, ovisno o mogućnostima određene lokalne samouprave. Tako se primjerice u Zagrebu, koji ovoga trenutka financira više od 140 pomoćnika u nastavi, nastoji zadovoljiti sve potrebe djece na način da ponekad dvoje i više djece dijele pomoćnika u nastavi. Kriterije za takve odluke određuje sama lokalna zajednica.

Sljedeća tablica prikazuje broj djece s teškoćama u razvoju i broj odobrenih pomoćnika u nastavi u osnovnim i srednjim školama, prema podacima nekih gradova:

Grad	Broj djece s teškoćama OŠ	Asistenti OŠ	Broj djece s teškoćama SŠ	Asistenti SŠ
Zagreb	141	146	4	1
Dubrovnik	252	12		
Belišće	69	0		
Donji Miholjac	4	0	21	
Osijek		26		
Čazma	55	5		
Ivanec	41	0	1	
Ludbreg	52	0		
Kutina	61	2		
Sisak	97	10		
Karlovac	158	3		
Koprivnica	63	ne	27	
Opatija	30	2		
Rijeka	501	18		
Požega	59	1		
Benkovac	0	0		
Nin	7	0		
Sinj	0	0		
Stari Grad	0	0		
Buje	0	ne		
Rovinj	42	2		
Prelog	3	0	19	

Tablica 1.

2. Nije definiran status pomoćnika, njegov radnopravni status, potrebne kompetencije i odgovornosti.

Prema saznanjima koja ima Ured, problem je fluktuacije pomoćnika koji često zbog različitih razloga otkazuju rad. U nekim sredinama to može riješiti škola, najčešće uz pomoć neke od udruga koje razvijaju takve programe u njihovim sredinama, dok je ponekad potraga za novim asistentom prepuštena roditelju. Posebna je poteškoća ukoliko je potreban pomoćnik s vrlo specifičnim sposobnostima i znanjima kao što je bio primjer učenika stranog državljanina s motoričkim poteškoćama koji je trebao pomoćnika sa znanjem određenog stranog jezika.

Na problem zakonskog određenja obaveze financiranja pomoćnika Uredu pravobraniteljice ukazala je svojim obraćanjem jedna osnovna škola iz Požege. U svom podnesku ukazali su na problem uključivanja učenika s teškoćama u razvoju u osnovnu školu. Radi se za sada o sedmero djece s izraženim poteškoćama u razvoju -motoričkim, emocionalnim, senzoričkim, kao i djece s kombiniranim teškoćama. Osnovna škola je visoko motivirana za osiguravanje prava na jednako školovanje i kvalitetu nastave svim učenicima kao i osiguravanje uvjeta za školovanje djece s teškoćama. Pri tome smatraju da su inkluzivno obrazovanje i dostupni odgojno-obrazovni proces dužni osigurati sukladno međunarodnim dokumentima koje je Republika Hrvatska ratificirala.

Iz dobivenog očitovanja od Požege utvrđeno je da je na području cijelog grada evidentirano oko 120 učenika s teškoćama u razvoju, da Grad financira za sada jednog pomoćnika u nastavi, a da se uz to iz gradskih sredstava su/financiraju troškovi nabavke didaktičke opreme, dodatak na plaću učitelja koji rade s djecom s teškoćama u razvoju prema rješenjima ureda za obrazovanje. Što se tiče financiranja dodatnog broja pomoćnika u nastavi, Grad „će utvrditi da li postoji mogućnost tj. opravdanost“ financiranja pomoćnika u navedenoj školi. Ovdje se Grad poziva na pozitivne propise iz područja obrazovanja, prema kojima (čl.143.st.3.t.6. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi) proizlazi da jedinica lokalne samouprave MOŽE utvrditi i šire javne potrebe u školstvu.

Povodom ovakvog odgovora, Ured je uputio preporuku Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa da ovo pitanje, pa i pitanje financiranja oblika potpore učenicima definira podzakonskim aktima ili izmjenom Zakona. Na osnovu ovog primjera se čini da eventualno neosiguravanje potrebnih sredstava u proračunu lokalne uprave i samouprave može imati sasvim legalno, zakonom definirano opravdanje.

Prema podacima dobivenim od nekih gradova u RH, oni na različite načine osiguravaju oblike potpore inkluzivnom obrazovanju, kako kroz organiziranje i ulaganje u prilagođeni prijevoz, tako i u prilagodbu opreme i namještaja i na druge načine. U tabeli se nalaze sljedeći podaci:

Grad	Prijevoz	Prepreke	Pribor, udžbenici i pomagala
Zagreb	da	da	165.000,00 kn ortop. i terapijski stolac hodalica dekub. jastuk prijenosna računala spec. stol scalamobil
Dubrovnik	kombi	50.000,00	ne
Belišće	ne	1000,00	ne
Donji Miholjac	ne	da	ne
Osijek	da	da	
Čazma	kombi - 30.000,00		ne
Ivanec	14.000,00	da	ne
Ludbreg	ne	da	16.000,00
Novi Marof	ne	da	ne
Donja Stubica	ne	lift	ne
Krapina	da	da	da
Kutina	40.000,00	245.000,00	da
Sisak	20.000,00	78.500,00	8.000,00
Karlovac	152.000,00	50000,00	ne
Koprivnica	ne	Dizalo, WC	prilagođene bilježnice
Bakar	40.000,00	ne	da
Opatija	kombi 160.000,00	100.000,00	150.000,00 oprema vrtića
Rijeka	kombi udruga 4x kombi 1x gradski prijevoz	da	250.000,00 knjižnica za slijepe defektološki kabineti u OŠ

Požega	ne	da	69.000,00 - za slijepe
Benkovac	44.000,00	da	ne
Nin	ne	da	ne
Vinkovci	da	ne	
Vukovar	da	da	da
Sinj	20000,00	35000,00	ne
Buje	ne	ne	da
Pazin	da		da
Poreč	da	da	ne
Pula		da	
Rovinj	260.000,00	adaptacija škola	da
Prelog	da	da	6.000,00 kn

Tablica 2.

Moramo upozoriti na još jednu važnu činjenicu.

Samo fizičko uključivanje djeteta s teškoćama u razvoju u opći odgojno-obrazovni sustav, bez primjerene podrške nije od najboljeg interesa niti za samog učenika s teškoćama u razvoju, a isto tako, takvo nepripremljeno uključivanje može negativno utjecati na samu kvalitetu nastave u razredu u koji je uključen učenik s teškoćama u razvoju. Budući da je još uvijek na fakultetima koji obrazuju budući nastavnici, profesorski i pedagoški kadar nedovoljan broj kolegija koji podučavaju o invaliditetu i njegovom utjecaju na proces odgoja i obrazovanja i specifičnostima u odgojno-obrazovnom pristupu, jasno je da još uvijek nisu osigurani uvjeti za punu primjenu odredbi navedenih dokumenata. Nastavnik koji nije educiran i poučen i koji nije stekao niti osnovne kompetencije za rad s učenicima s teškoćama u razvoju, sigurno će imati otpor za rad s ovim učenicima, što će u konačnici dovesti do niza negativnih i neželjenih posljedica za cijele generacije učenika.

Stoga je Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom uputio određene preporuke nadležnom Ministarstvu, ali i Agenciji za odgoj i obrazovanje:

- Predloženo je što hitnije donošenje kvalitetnih podzakonskih akata koji će jasno definirati realne i izvedive oblike potpore za učenike s teškoćama u razvoju, definirati ulogu i status, program osposobljavanja i kompetencije pomoćnika/asistenta u nastavi, te definirati i naglasiti obavezu škole da se prilikom uključivanja učenika s teškoćama u razvoju za nastavno i drugo osoblje škole pripremi određeni oblik edukacije radi stjecanja potrebnih kompetencija.
- da se svim osnovnim i srednjim školama uputi naputak koji će jasno definirati postupak za osiguravanje određenih oblika potpore učenicima s teškoćama u razvoju *do* donošenja podzakonskih akata. Nužno je školama predočiti i jedan katalog informacija o resursima (institucionalnim, stručnim, zakonskim) na državnoj/regionalnoj/lokalnoj razini, u smislu stručne potpore djelatnicima u redovnim školama za uključivanje učenika s teškoćama.
- da se putem agencija za obrazovanje svim nastavnicima i stručnim suradnicima osnovnih i srednjih škola osigura potrebna edukacija i stručna pomoć radi stjecanja osnovnih kompetencija za rad s učenicima s najrazličitijim teškoćama u razvoju (informacije o specifičnostima pojedine razvojne teškoće, o pomagalima, organizaciji učionice, poboljšanja u školi i sl).

Iz odgovora Agencije vidljivo je da se na području cijele Republike Hrvatske odvijaju programi stručne pomoći školama koje uključuju učenike s teškoćama u razvoju, čime se Agencija želi

aktivno uključiti u proces unapređenja kvalitete odgoja i obrazovanja, te uskladiti naš sustav s europskim standardima i načelima obrazovanja.

Stručnim osposobljavanjem nastoji stvoriti bitne pretpostavke za ravnopravno uključivanje djece s teškoćama u svijet vršnjaka. Nastoji se uvijek dati naglasak na mogućnosti djece, a ne na njihov invaliditet.

Agencija za odgoj i obrazovanje osigurava suradnju s renomiranim i specijaliziranim institucijama, pruža savjetodavnu i stručnu pomoć odgojno-obrazovnim ustanovama u koje su uključena djeca s teškoćama u razvoju koja se provodi prema posebnom dogovoru s ustanovom, uglavnom prije ili neposredno nakon uključivanja učenika u redoviti program. Najčešća je suradnja sa Poliklinikom SUVAG, Centrom za odgoj i obrazovanje Goljak, OŠ Nad Lipom te posebnim ustanovama odgoja i obrazovanja u sustavu socijalne skrbi (Centar Slava Raškaj, Vinko Bek i Dubrava).

Stručni tim dolazi u odgojno-obrazovnu ustanovu u dogovoru sa stručnom službom škole, kojom prilikom djelatnici mogu dobiti konkretne informacije u vezi integracije i rada s konkretnim učenikom. Takvo stručno usavršavanje provodilo se vezano uz djecu sa svim vrstama teškoća u razvoju: cerebralnom paralizom i kroničnim bolestima, oštećenjem sluha, oštećenjem vida, teškoćama u govorno-jezičnom razvoju, te intelektualnim teškoćama.

U razdoblju od 2008. – 2010. takve edukacije provedene su u 50 osnovnih i srednjih škola u Republici Hrvatskoj.

Vrsta teškoća	Oštećenje sluha govorno-jezični razvoj	Oštećenje vida	Tjelesno oštećenje
Broj polaznika	2150	1750	1920
Broj ustanova	50		
Broj provedenih edukacija		92	120
Broj županija		18	
Broj gradova			97

Tablica 3. Broj učenika po vrsti teškoća i broj provedenih edukacija te gradova i županija u kojima su edukacije provedene.

Osim navedenog, u suradnji s Gradom Zagrebom organizirano je stručno usavršavanje na temu „Uloga pomoćnika u nastavi integrirane djece i mladeži s teškoćama u razvoju“ za djelatnike zagrebačkih škola. Od 2008.g. organizirana su stručna usavršavanja kroz 4 modula, a edukaciju je prošlo 714 učitelja razredne nastave Grada Zagreba.

3.2.3. SREDNJOŠKOLSKO OBRAZOVANJE

Što se tiče učenika s teškoćama u razvoju uključenih u srednje škole, situacija je vjerojatno i teža, s obzirom da već opisanim problemima koje smo naveli za osnovnoškolsko obrazovanje treba dodati i neke specifične probleme koji se odnose na srednje škole. Prije svega, radi se o činjenici da nedostatak navedenih pravilnika znači da se za upis učenika s teškoćama u razvoju u srednju školu ne donosi rješenje sukladno čl. 21. Zakona o odgoju i obrazovanju. Trenutno, učenici se u srednje škole upisuju temeljem rješenja o obliku školovanja u osnovnoj školi i mišljenja službe za profesionalno orijentiranje.

O važnosti uključivanja učenika s teškoćama u razvoju u redovni obrazovni sustav najbolje svjedoče riječi učenice s tjelesnim oštećenjem koja je zbog svojih teškoća u razvoju najprije bila upućena na školovanje u specijaliziranu odgojno-obrazovnu ustanovu, a potom se premjestila u redovnu srednju školu koja, uz ostalo, nudi i veći izbor zanimanja.

Primjer 1.

„Za mene školovanje znači osposobljavanje ljudi za obavljanje određenog posla i stjecanje novih znanja i vještina koje će nam biti od velike pomoći u budućem životu.

Ja sam oduvijek željela upisati komercijalnu školu, no međutim, na početku srednjoškolskog obrazovanja išla sam u pomoćno zanimanje, ali s tom odlukom nisam bila zadovoljna. Bila sam jako nesretna jer sam znala da mogu puno više, pa sam stoga uz veliku potporu svoje majke odlučila podneti zahtjev za premještaj u razred sa zdravom djecom - zanimanje komercijalist. Ne biste vjerovali, ali ja sam se svojom upornošću i požrtvovnošću majke, te uz veliku pomoć i podršku socijalne pedagoginje uspjela premjestiti u razred sa zdravom djecom, zanimanje komercijalist.

U ovom razredu sam zadovoljna i lijepo mi je. Moj razred je jako dobar. Učenici su me lijepo prihvatili. Uvijek su mi spremni pomoći.

Marija P., Ivanić Grad“

Unatoč nepostojanju odgovarajuće zakonske regulative naišli smo na izuzetno pozitivan primjer kako inkluzija učenika s teškoćama u redovnu srednju školu može biti uspješna.

Primjer 2.

Uredu se obratila majka radi svoje kćeri (oštećenje vida) koja se željela upisati u redovnu srednju školu. Majka je izrazila strah da bi početak školske godine u redovnom razredu za njenu kćer mogao biti problematičan. Ured je otišao u posjet školi kako bi se uvjerio da je uz korištenje dostupnih resursa na razini škole i šire zajednice inkluzija relativno uspješno provedena.

Škola je pozvala Agenciju za odgoj i obrazovanje, koja je zajedno sa stručnjacima Centra „Vinko Bek“ organizirala cjelodnevnu edukaciju za sve profesore. Kroz tu radionicu je nastavno osoblje škole između ostalog imalo priliku vidjeti kako je to biti slijep, kretati se s naočalama za slijepu i bijelim štapom i shvatiti koliko slijepu osobu ometa buka i nemir u učionici. Naučili su koja sve pomagala koristi učenik oštećena vida i kako se ona upotrebljavaju. U školi su označili stazu za kretanje, osigurali pomoć drugog učenika (ispostavilo se da se za pomoć javio učenik koji i sam ima slijepu osobu u obitelji), a prilagodili su i tiskane materijale.

Stručnjaci specijaliziranog centra i dalje dolaze u školu i pomažu nastavnicima u načinima prilagođavanja učenicima pojedinih nastavnih jedinica (koriste pravo na integraciju temeljem Zakona o socijalnoj skrbi), a škola je u kontaktu i sa savjetnikom Agencije. Ponekad pitaju učenicu kako bi ona mogla nešto učiniti (npr. kako se može prilagoditi određena računovodstvena tablica koju ona ne vidi, a predstavlja bitan sadržaj nastavnog predmeta).

Učenica iz određenih predmeta i dalje ima velikih poteškoća, ali ulaže i dodatne napore (instrukcije, pomoć svoje bivše škole – centra za odgoj i obrazovanje slijepih) i vjerujemo da će uspješno dovršiti školovanje.

Uz ova dva primjera uspješne inkluzije u kojima je najpresudnija bila spremnost djelatnika škole na prihvaćanje učenika s teškoćama u razvoju, analiza zaprimljenih odgovora gradova pokazuje da je najprimjenjiviji oblik prilagodbe u školama uklanjanje arhitektonskih prepreka te osiguravanje prilagođenog namještaja i didaktičkog materijala, osiguravanje prijevoza. Prema navedenim podacima zaprimljenim od 37 gradova, u srednjim školama nema pomagača u nastavi osim za jednog učenika u Gradu Zagrebu.

Zaključak i preporuka

Držimo potrebnim zakonske odredbe koje reguliraju područje predškolskog odgoja izmijeniti/dopuniti na način da omogući korištenje svih raspoloživih resursa uz pomoć kojih će osigurati uključivanje svakog djeteta: intenzivnije korištenje pomoći od strane Agencije za predškolski odgoj, stručnjake specijaliste za određenu vrstu poteškoća (mobilni stručni tim?) radi pružanja stručne pomoći, intenzivna edukacije odgajatelja kako bi stjecali specifična znanja potrebna u radu sa djecom s teškoćama u razvoju, partnerstvo s odgovarajućim udrugama i sl.

U području osnovnog i srednjeg obrazovanja, nužno je što hitnije donošenje svih podzakonskih akata koji se odnose na uključivanje učenika s teškoćama u razvoju, čime bi se osigurao ujednačeni pristup i dostupnost svih oblika potpora učenicima, neovisno o mogućnostima lokalne samouprave. Nužno je urediti pitanje financiranja pomoćnika u nastavi, osiguravanja potrebnih pomagala, udžbenika i ostalih oblika potpore.

Na području sustavne edukacije i osposobljavanja nastavnog osoblja trebat će intenzivnije raditi, obzirom da samo arhitektonska pristupačnost škola nije dovoljna ukoliko nastavnici nemaju dovoljno potrebnog znanja i vještina za prihvaćanje djeteta s teškoćama u razvoju, ono je samo informativno i općenito. Neznanje stvara strah koji često puta bude opravdanje za neprihvatanje djeteta u redovnoj odgojno obrazovnoj sredini.

Postojeći zakonski okvir daje redovnim školama mogućnost da se prilagodi učenicima s teškoćama u razvoju na način da predviđa suradnju s ustanovama socijalne skrbi i zdravstva u dijelu rehabilitacijskih usluga i programa u kom slučaju bi škola bila primatelj usluga. Prema saznanjima Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom može se zaključiti da obrazovne ustanove premalo koriste tu mogućnost koju im Zakon daje pa vrlo često među razlozima odbijanja upisa djeteta u školu navode upravo nemogućnost da mu redovna škola za razliku od specijalizirane ustanove osigura rehabilitacijske usluge.

Praksa Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom pokazala je da neodređenost zakonskih odredbi u praksi dovodi do toga da se ne prepoznaje jasno tko bi bio obavezan osigurati podršku potrebnu za inkluziju učenika s teškoćama u razvoju, u kojem obliku i na koji način što dovodi do toga da je velikom broju učenika s teškoćama u razvoju uskraćeno obrazovanje u redovnom sustavu što se može zaključiti po sve većem broju takvih prijava Uredu pravobraniteljice. Istovremeno se praćenjem medijskih napisa i kroz kontakte s udrugama osoba s invaliditetom saznaje da se svake godine u redovne škole uključuje sve veći broj učenika s teškoćama, a podrška za njihovo uključivanje posebice u vidu pomagača u nastavi ostvaruje se ovisno o senzibilitetu pojedine lokalne zajednice.

Za osiguravanje djelotvornog inkluzivnog obrazovanja potrebno je osigurati:

- odgovarajuće zakonodavstvo odnosno zakone, pravilnike i strategije na razini Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, ali i na nižim razinama
- razvoj sustava podrške u vidu odgovarajućeg standarda broja djece u razredu, osiguravanja pomoćnika u nastavi, mobilnih stručnih timova, udžbenika i didaktičkih pomagala, arhitektonskih i drugih prilagodbi koje ovise o potrebama pojedinog djeteta;
- edukaciju obrazovnih djelatnika za rad s djecom s teškoćama u razvoju pri čemu je potrebno takvu edukaciju ugraditi u programe obrazovanja budućih nastavnika i uvesti njihovo kontinuirano usavršavanje;
- podizanje razine svijesti ostalih učenika, njihovih roditelja, ali i cijele zajednice u kojoj dijete živi.

Na svakom od navedenih područja tek treba ozbiljno i sustavno raditi.

3.2.4. VISOKOŠKOLSKO OBRAZOVANJE

U odnosu na prošlo izvještajno razdoblje, gotovo da nije bilo promjena na području uključivanja mladih s invaliditetom u visokoškolsko obrazovanje.

Dana 26. veljače 2010. pravobraniteljica je održala je sastanak s predstavnicima Hrvatskog saveza udruga mladih i studenata s invaliditetom kojeg čine udruge „Zamisli“ i „Sizif“ iz Zagreba te „Preokret“ iz Osijeka i „Znam“ iz Rijeke.

Predstavnici studenata su na sastanku istaknuli da unatoč činjenici da su sveučilišta osnovala urede za studente s invaliditetom u Zagrebu, Rijeci i Osijeku koji bi im trebali pružati potrebnu podršku tijekom studiranja, ta podrška izostaje. Razne usluge koje su studentima s invaliditetom potrebne radi kvalitetnog obrazovanja uredi često prosljeđuju udrugama studenata.

Studenti sa svih sveučilišta i dalje imaju problema s pristupačnošću visokoškolskih ustanova. Iako su neka sveučilišta izradila elaborate kojima se arhitektonske barijere trebaju ukloniti, sve je zapelo na financiranju jer nije jasno tko bi trebao financirati prilagodbe: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, sveučilište ili netko treći. Osim toga, veliki je problem neznanje osoblja o tome kako pristupiti studentima s invaliditetom i stav da je dobro osloboditi studenta neke obaveze umjesto naći alternativni način na koji je on u skladu sa svojim mogućnostima može ispuniti. Problem je i nedostatak podataka o broju studenata s invaliditetom i vrstama teškoća koja oni imaju.

Kako udruge već sad provode programe pružanja konkretne pomoći studentima s invaliditetom i imaju razgranatu mrežu usluga s uglavnom osiguranim financiranjem, predložili su osnivanje Centra podrške koji bi osigurao kontinuitet pružanja tih usluga i djelovao kao središnje tijelo preko kojeg bi se objedinjavale i koordinirale sve aktivnosti.

Pravobraniteljica se odazivala i doprinosila događanjima na kojima se raspravljalo o problemima studenata s invaliditetom i tako pridonosila podizanju razine svijesti o potrebama studenata s invaliditetom. Tako je nazočila i aktivno sudjelovala u raspravi na temu „**Ovisnost studenata s invaliditetom o tuđoj pomoći**“ u organizaciji Udruge za promicanje kvalitetnog obrazovanja „Zamisli“. Na raspravi se govorilo o položaju studenta s invaliditetom koji ne može ostvariti formalno pravo na osobnog asistenta, ovisi o tuđoj pomoći, ali mu nije potrebna pomoć asistenta u nastavi.

Udruga Zamisli kroz projekt Centar za male mobilne službe pomoći uvela je pomoć kroz asistente za studente s invaliditetom (ASSI). Ulogu i mogućnost asistenta za pomoć studentima u Studentskom domu Cvjetno naselje predstavila je prof. rehabilitator Mirjana Zubak, djelatnica Ureda za studente s invaliditetom Sveučilišta u Zagrebu. Pravobraniteljica je nazočila i aktivno sudjelovala u radu tribina održanih na Ekonomskom fakultetu, Edukacijsko-rehabilitacijskom i Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a plan je da se u sljedećem izvještajnom razdoblju posjete i sveučilišta u ostalim hrvatskim sveučilišnim gradovima.

Tematska radionica *Razumijevanje i prilagodba ili „povlastice“* u svrhu olakšanja studiranja održana je na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu s namjerom da se nađe zajednički odgovor na niz pitanja vezanih uz studiranje, obaveze i prava studenata s invaliditetom, s jedne strane i nastavnog i nenastavnog osoblja Fakulteta s druge strane. Ta radionica okupila je studente

s invaliditetom toga i drugih fakulteta i nastavno i nenastavno osoblje i izdvajamo je kao primjer izrazito pozitivne suradnje studenata i nastavnika koji se žele educirati i upoznati sa specifičnim potrebama svojih studenata i u međusobnom dijalogu iznaći najučinkovitije načine rješavanja konkretnih problema. Ekonomski fakultet je primjer fakulteta koji je osiguravanjem elemenata pristupačnosti omogućio da se na njega mogu upisivati i studenti s invaliditetom, a sada nastavlja s aktivnostima usmjerenim na postizanje što ravnopravnijih uvjeta studiranja.

Na radionici je u otvorenom dijalogu studenata i profesora otvoreno niz važnih pitanja koja mogu biti dobar poticaj drugim sredinama, ali i zakonodavcima u donošenju zakonske podloge koja bi regulirala područje uključivanja mladih s invaliditetom u visokoškolsko obrazovanje. Nastavnici i ostalo osoblje fakulteta često su u nedoumici kako se u konkretnim situacijama ponašati prema studentima s invaliditetom: kada im treba omogućiti nešto što se inače ne omogućava ostalim studentima, a da se to ne protumači kao povlastica već kao, govoreći jezikom Konvencije, razumna prilagodba invaliditetu studenata kako bi on usprkos svom invaliditetu mogao izvršavati svoje studentske obveze na drugačiji, prilagođeni način, a ne da bude oslobođen njihova izvršavanja ili da mu se snižavaju kriteriji.

Neki od konkretnih problema i nedoumica s kojima se suočavaju profesori i gdje smatraju da bi im zakonska regulacija olakšala rad je stoga i područje prilagodbe ispita studentima s invaliditetom, npr. ako se radi o disleksiji - koliko bi trebalo produžiti pismeni ispit; u kojim slučajevima se studenta s invaliditetom smije osloboditi pismenog ispita i održati samo usmeni ispit; ako student ima oštećenja govora i sluha (ili je gluhonijem) tko je dužan osigurati prevoditelja - fakultet ili sveučilište ili već postoji uhodan sistem.

Pravobraniteljica je upozorila na osobnu odgovornost i zalaganje svakog studenta s invaliditetom, čijim izostankom se ugrožava ravnopravan položaj osoba s invaliditetom i obezvrjeđuje njihov uspjeh.

U organizaciji Udruge za promicanje kvalitetnog obrazovanja mladih s invaliditetom Zamisli provodila se 2010. godine javna kampanja o važnosti kvalitetnog obrazovanja za studente s invaliditetom u sklopu koje je na Filozofskom fakultetu održana tribina pod nazivom „*Moj invaliditet nije moj primarni identitet*“. Cilj tribine, kao i kampanje, je bio unaprijediti odnose između profesora i studenata s invaliditetom te isticati važnost kvalitetnog obrazovanja za studente s invaliditetom.

Ovdje donosimo zapažanja profesora Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Nevena Budaka i slijepog studenta Ivana Bogdanovića o svojim iskustvima studiranja osoba s invaliditetom iz perspektive profesora i studenata koji najbolje pokazuju s kakvim se izazovima trenutno suočavaju studenti s invaliditetom i učenici s teškoćama u razvoju odnosno njihovi roditelji kad razmišljaju o studiranju.

Govoreći o upisu na studij Ivan Bogdanović smatra da velik dio problema leži u samoj inerciji osoba s invaliditetom. Mi bismo dodali da je to velikim dijelom izostanak onog što Ivan opisuje kao *sustavna pomoć u najranijim fazama obrazovanja kada bi se trebalo udariti temelje za nešto više*. S tim u vezi Ivan predlaže uvođenje radionica za roditelje djece s teškoćama u razvoju kojima bi

roditelji djece koja su se već afirmirala u društvu pokazali da *put nije lagan, ali da se uz mnogo ustrajanja i odricanja može uspjati.*

Udruga Sizif i Udruga za promicanje kvalitetnog obrazovanja mladih s invaliditetom Zamisli već održavaju slične radionice na kojima studenti s invaliditetom učenicima s teškoćama u srednjim školama prenose svoje pozitivno iskustvo studiranja, informiraju ih o postojanju podrške i prilagodba i tako ih nastoje potaknuti na nastavak daljnjeg obrazovanja.

Hrvatski savez udruga mladih i studenata s invaliditetom prema iskustvima iz svog rada sa studentima koji se njima obraćaju za pomoć procjenjuje brojku na iznad 500 studenata koji su kategorizirani zbog nekog oštećenja.

U tom broju su vjerojatno samo studenti koji su zatražili neki od oblika podrške na koji imaju pravo na osnovi invaliditeta dok se pretpostavlja da se velik broj studenata s teškoćama, posebice psihičkim, nije prijavio sa svojim teškoćama jer su procijenili da bi im stigma više otežala studiranje nego što bi im ga eventualno pružena podrška olakšala.

Profesor Budak govoreći o pitanjima upisa studenata s invaliditetom iznosi sljedeće: „*Imao sam priliku čuti kako na jednom studiju zagrebačkog sveučilišta nastavnici smatraju da studenti s invaliditetom tamo nemaju što tražiti, iako osobno ne vidim zašto osobe s određenim motoričkim teškoćama, ili gluhe osobe ne bi taj studij mogle pohađati.*

Što je društvo bolje organizirano (a to vrijedi i za način održavanja nastave), to je broj takvih ograničenja manji. Službe koje se bave profesionalnom orijentacijom možda bi trebale, u suradnji s fakultetima, imati veću ulogu pri odabiru studija. Ponekad se studij upisuje i zato da bi osoba s invaliditetom dobila mogućnost socijalne integracije kroz još nekoliko godina nakon završetka školovanja, a ne zato jer se doista misli baviti onime što studira.“

Ivan, govoreći o podršci i prilagodbi koje su mu trebale tijekom studiranja kao osobi oštećena vida, ističe da je *neophodno osigurati preduvjete za nesmetano učenje i jednostavno dolaženje do literature.* U tome je bio prepušten svojim naporima, a prilagodba kojoj je on imao prilike svjedočiti bila je *“da studenti prilikom upisa na faks donesu potvrdu o postotku invaliditeta kako bi imali sniženi prag“.*

Ono što studentima s invaliditetom treba kako bi ih se u većoj mjeri potaknulo da se odluče na daljnji nastavak školovanja i što više smanjio osjećaj da je studiranje *put koji zahtijeva mnogo ustrajanja i odricanja* kako to opisuje Ivan, dobro se definira u Pravilniku o organizaciji i djelovanju ureda za studente s invaliditetom Sveučilišta u Zagrebu koji je usvojio Senat Sveučilišta 2007. godine na temelju članka IV. Odluke o osnivanju Ureda za studente s invaliditetom koju je Senat Sveučilišta u Zagrebu donio na 9. sjednici u 338. akademskoj godini (2007./2008) održanoj 13. ožujka 2007.

Citirat ćemo ovdje odredbe Pravilnika koje određuju zadaće Ureda za studente s invaliditetom na najvećem hrvatskom sveučilištu kako bismo pokazali da se u tekstu uistinu dobro prepoznaju potrebe studenata s invaliditetom i predviđaju aktivnosti za njihovo zadovoljavanje.

Članak 5 u stavku 1 navodi: „*Svoje temeljne zadaće Ured za studente s invaliditetom ostvaruje:*

- kao referentni centar koji studentima s invaliditetom pruža informacije i podršku u prostorima ureda i u drugim prostorima Sveučilišta, telefonom, e-mailom te putem web-stranice i tiskane brošure;

- suradnjom s partnerima: nadležnim ministarstvima, gradom, udrugama studenata i osoba s invaliditetom i udrugama koje programski djeluju u korist osoba s invaliditetom te znanstvenicima i stručnjacima;
- **rješavanjem specifičnih potreba pojedinih studenata s invaliditetom (osiguravanje prevoditelja za znakovni jezik, prilagodba literature na Brailleov tisak, osiguranje prijevoza, osiguranje osobnog asistenta, nabava pomagala i sl.)“**

Sporan je međutim izostanak definiranja načina na koji bi se ta podrška trebala ostvariti. Iako Pravilnik uz voditelja Ureda predviđa zapošljavanje stručnih suradnika i administrativnog osoblja prema našim saznanjima od osnutka Ureda 2007. godine u Uredu je zaposlena samo voditeljica Ureda pa se postavlja pitanje kako bi jedna osoba mogla obavljati sve aktivnosti koje Pravilnik predviđa. Sukladno tome nameće se zaključak da je i ovaj Pravilnik još jedan u nizu zakonskih akata koji nisu puno više od liste lijepih želja.

Stoga je preporuka Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom da se zagrebački, a i slični uredi koji su ustrojeni pri ostalim hrvatskim sveučilištima kapacitiraju kako bi uistinu mogli ispunjavati zadaću zbog koje su ustrojeni. I sami studenti su na sastanku s pravobraniteljicom ukazali na činjenicu da uredi ne funkcioniraju onako kako su zamišljeni.

Takvo kapacitiranje ne mora nužno značiti pretvaranje ureda u pružatelje usluga nego više koordinativnog tijela koje bi, kako to Pravilnik i predviđa, s udrugama studenata s invaliditetom i drugih pružatelja usluga osiguravali sustavnu i kontinuiranu potporu. Potrebu za takvim tijelom studenti okupljeni u Savezu udruga mladih i studenata s invaliditetom prepoznaju u svom pozivu da se osnuje Centar podrške koji bi vršio ulogu koordinativnog tijela.

Usporedno s osiguravanjem tih tehničkih uvjeta, a čak i kad se oni i osiguraju i dalje će presudan biti ljudski faktor. Ovako o tome govori profesor Budak: *“Problem je u tome da nastavnici nisu educirani za posao koji rade. To se opet odnosi ne samo na studente s invaliditetom, nego na sve studente. Sveučilišni nastavnici ne prolaze gotovo nikakvu edukaciju kroz koju bi naučili kako držati nastavu, kako komunicirati sa studentima i kako ih ocjenjivati.*

U novije vrijeme organiziraju se na zagrebačkom sveučilištu, zahvaljujući inicijativi upravo naših profesora, kratki tečajevi/škole za mlade nastavnike. Nije mi poznato da je njima obuhvaćena i edukacija o radu sa studentima s raznim oblicima invaliditeta. Teško je zamisliti kako bi se nekoga u kratko vrijeme obučilo za rad s osobama koje su slijepe, gluhe, spastične, s perceptivnim problemima, disgrafične, disleksične, hiperaktivne...

Lako je prepoznati slijepu osobu i dozvoliti joj da snima predavanja ili da se na pismenom ispitu služi laptopom. Odbiti takve zahtjeve doista bi spadalo u domenu neetičnosti, a ne neznanja. Lako je prepoznati (iako neki primjeri i to negiraju) spastičnu osobu koja ne može zapisivati ili shvatiti da gluha osoba ne može pratiti predavanja. Međutim, kada zađemo u sferu perceptivnih problema, disleksije, disgrafije, hiperaktivnosti, stvari postaju teže. Je li student samo lijenčina koju studij ne zanima, pa brblja i bulji kroz prozor, ometajući nastavu, ili mu treba individualizirana nastava usklađena s njegovim posebnim potrebama?

To nas dovodi do još težeg problema s kojim se gotovo uopće ne bavimo i ne znamo nositi, a to su studenti s psihičkim problemima.

Predviđaju li nadležno ministarstvo, sveučilište, fakulteti, programi ili bilo tko ili što, individualni pristup studentima s invaliditetom? Ne. Za to nema edukacije, nema kadrova, nema vremena. Sve je prepušteno volji i mogućnostima nastavnika, uz minimalnu potporu pojedinih stručnjaka. Usprkos tome, mislim da se stvari kreću nabolje. Svijest o potrebi arhitektonske prilagodbe prvi je

korak koji je već učinjen na nekim fakultetima. Otvaranje mogućnosti studiranja osobama s invaliditetom drugi je korak, koji je ponegdje također učinjen. Treći bi korak trebala biti edukacija nastavnika.“

Nadovezujući se na profesora Budaka možemo samo još jednom istaknuti da zakonska rješenja i dalje ne prepoznaju studente s invaliditetom i njihove obrazovne potrebe. Neosporna je briga i Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa i hrvatskih sveučilišta da im se osigura podrška. Osnivanje ureda za studente s invaliditetom pri sveučilištima uistinu je važan korak. Uglavnom se sustavno osigurava naknada dijela troškova prijevoza, smještaj u studentski dom, upis na studij u statusu redovnog studenta ukoliko su prešli razredbeni prag, osiguravanje prilagođenog načina polaganja razredbenih ispita kao i dodjela stipendija Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa. Međutim, samo osnivanje ureda koji bi trebali osigurati ostalu podršku nije dovoljno bez njihova kapacitiranja i stvaranja zakonske podloge uključivanju.

U praksi smo i na ovom području zamijetili nedostatak međuresorne suradnje posebice između dva nadležna ministarstva (znanosti, obrazovanja i športa i zdravstva i socijalne skrbi). Na takav zaključak potaknulo nas je obraćanje jedne studentske udruge koja je od Ureda pravobraniteljice zatražila pomoć jer joj od strane Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi nije odobren projekt za financiranje prijevoza.

Predsjednik udruge tvrdio je da udruzi prijete gašenje, kombi za prijevoz teško pokretnih studenata stoji neiskorišten, a studenti su ostali bez prijevoza do fakulteta čime im je onemogućene studiranje. Ured je od udruge koja se pritužila zatražio popis studenata s invaliditetom koji su na taj način uskraćeni za prijevoz, ali to očitovanje nismo dobili. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa prema svom mišljenju sustavno rješava problem time što svakom studentu s invaliditetom isplaćuje mjesečni iznos od 500 kuna za troškove prijevoza (studenti s invaliditetom koji studiraju na području grada Zagreba čak ako i nemaju prebivalište na području grada, ionako su oslobođeni plaćanja troškova javnog prijevoza). Problem je u tome što većina studenata s invaliditetom javni prijevoz ne može koristiti jer nije u potpunosti prilagođen za samostalno kretanje osoba koje se kreću uz pomoć kolica ili osobe oštećena vida ili sluha. Kako su dvije studentske udruge u Zagrebu donacijama uspjele nabaviti kombi vozila za prijevoz osoba koje se kreću uz pomoć kolica, Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi kroz projekte je financiralo troškove održavanja vozila i plaću vozača. Kao što smo gore naveli, osiguranje prijevoza je zadaća Ureda za studente s invaliditetom, Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa studentima isplaćuju naknadu za prijevoz, Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi prijevoz financira kroz projekte, a studenti s invaliditetom i dalje se ne mogu pouzdati u stalnu dostupnost te neophodne usluge.

Saznanje Ureda pravobraniteljice je da studenti s invaliditetom nisu ostali bez prijevoza, ali je ovaj slučaj izazvao bojazni u garantiranje kontinuiranosti sustava podrške bez kojeg studiranje s invaliditetom nije moguće i ukazalo na potrebu veće suradnje i bolje koordinacije ministarstava, sveučilišta i studentskih udruga.

Prema našem mišljenju, najveća prilika da se postave zakonske osnove za reguliranje ovog područja bila je izmjena Zakona koji uređuje sustav visokoškolskog obrazovanja: Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokoškolskom obrazovanju (NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 2/07). Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom dao je mišljenje o Nacrtu Zakona o visokom obrazovanju za koji smo zaključili da predstavlja korak unazad u odnosu na postojeći ionako nedostatan zakon budući da izostavlja antidiskriminacijske odredbe sadržane u članku 77 Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (NN 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 46/07).

Republika Hrvatska je potpisivanjem Konvencije o pravima osoba s invaliditetom (NN, Međunarodni ugovori br. 6/07, 3/08 i 5/08) preuzela obvezu poboljšanja položaja osoba s

invaliditetom u svim područjima njihovog djelovanja pri čemu ovdje posebno skrećemo pozornost na Članak 24 kojim države potpisnice priznaju pravo osobama s invaliditetom na obrazovanje na svim razinama pa tako i na visokoškolskoj. Stavak 2, članka 24 među ostalim navodi da će 'u ostvarenju ovog prava, države potpisnice osigurati: a) da osobe s invaliditetom ne budu isključene iz općeg obrazovanja na osnovi svog invaliditeta (...), c) razumnu prilagodbu individualnim potrebama, d) da osobe s invaliditetom dobiju potrebnu pomoć, unutar općeg obrazovnog sustava, kako bi se olakšalo njihovo djelotvorno obrazovanje. (...)

Ne samo da Nacrt Zakona niti u jednoj općenitoj izreci, a još manje izrijekom ne spominje studente s invaliditetom, nego i potpuno propušta zakonski regulirati i utvrditi obveze institucija visokog obrazovanja koje bi trebale osigurati sustav potpore neophodan osobama s invaliditetom kako bi se mogle bez diskriminacije i na ravnopravnoj osnovi s drugima uključiti u sustav visokog obrazovanja kako to nalaže Konvencija o pravima osoba s invaliditetom.

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom je stoga preporučio nadležnom ministarstvu da se u novom zakonu bar zadrži jasnija i konkretnija antidiskriminacijska odredba iz prijašnjeg zakona budući da s obzirom na činjenicu da je nacrt Zakona već bio izrađen nije bilo moguće predlagati veće izmjene. Ured je isto tako preporučio da se u donošenju zakonskih rješenja nužno konzultiraju i uvažavaju mišljenja i primjedbe predstavnika osoba s invaliditetom i pretoče međunarodno preuzete obveze iz Konvencije u tekst Zakona.

3.2.5. CJELOŽIVOTNO OBRAZOVANJE

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom u čl.24 „Obrazovanje“ navodi kako „države potpisnice priznaju pravo osoba s invaliditetom na obrazovanje. U svrhu ostvarenja ovog prava bez diskriminacije i na osnovi jednakih mogućnosti, države potpisnice će osigurati sveobuhvatno obrazovanje na svim razinama, kao i cjeloživotno obrazovanje (...) osigurati pristup općem tercijarnom obrazovanju, stručnom usavršavanju, obrazovanju odraslih i cjeloživotnom učenju bez diskriminacije i na osnovi izjednačenoj s drugima (...)“.

Pravo na obrazovanje kao temeljno ljudsko pravo treba biti jednako za sve i kao pravo i kao obveza. Osim formalnog obrazovanja u obrazovnim institucijama poput škola, veleučilišta i fakulteta, koje je još u prošlom stoljeću jamčilo zapošljavanje, danas ono ne jamči sigurno radno mjesto, a sve se veća pozornost pridaje neformalnom obrazovanju putem dodatne edukacije na tečajevima, seminarima i informalnom obrazovanju koje pojedinac stječe vlastitim radom, komunikacijom, čitanjem, razvijanjem vještina, iskustava i znanja. Svi navedeni načini obrazovanja mogu se obuhvatiti pojmom cjeloživotno učenje (eng. *lifelong learning*). U svijetlu suvremenih tehnologija, a posebice u svijetlu naše životne realnosti i potrebe brzog oporavka gospodarstva, prilagodba obrazovanja mora biti u službi gospodarskih i strateških planova, ali i planiranih promjena mirovinskog sustava. Stoga i pružavanje radno aktivne dobi nameće dodatno potrebu cjeloživotnog obrazovanja.

Osobama s invaliditetom, potreba cjeloživotnog učenja postaje značajnom utoliko što razvoj novih tehnologija i pomagala podupire njihovu prirodnu potrebu za samoaktivacijom i samorealizacijom na tržištu rada. Prema tome, kada govorimo o obrazovanju, ono pripada jednako osobama s invaliditetom kao i drugima i njihovo obrazovanje posebice treba biti oslonjeno na njihove najbolje strane, a upravo to jamči Hrvatski nacionalni kurikulum kao okvir izrade pojedinačnih kurikuluma. Da bi obrazovanje bilo uspješno i kontinuirano, ono mora biti oslonjeno na pomno ispitivanje sposobnosti i planiranje prenošenja znanja na način koji je najprihvatljiviji za određene kategorije osoba s invaliditetom. Stoga nedostaci koji po svojoj prirodi nose određena vrsta invaliditeta, moraju biti samo polazištem za prilagodbe sustava cjeloživotnog obrazovanja.

Kada govorimo o cjeloživotnom učenju osoba s intelektualnim teškoćama, ono u sebi treba nositi one specifičnosti koje im osiguravaju ne samo zapošljavanje, nego i zadržavanje u području rada. Cjeloživotno obrazovanje za ove osobe treba sadržavati *sveobuhvatni koncept jednostavnog prenošenja* praktičnih znanja i učenja vještina koje će biti oslonjeno na podršku i suradnju s osobama ne samo iz radnog, nego i životnog okruženja. Za njih rad nije samo stjecanje ekonomske neovisnosti nego i formalno priznanje životnog i radnog okruženja.

U RH postoji niz institucija koje u zajedničkoj suradnji sa savezima i udrugama osoba s invaliditetom provode razne programe cjeloživotnog učenja. Kao jedan od primjera navodimo Centar za tehničku kulturu Rijeka koji u sklopu svog rada provodi niz različitih oblika cjeloživotnog obrazovanja za sve građane pa tako i za osobe s invaliditetom.

Primjer 1. :

Centar tehničke kulture Rijeka provodio je u 2010. projekt pod nazivom "Znanje bez granica" čiji cilj je bio kroz informatički tečaj potaknuti socijalizaciju mlađih osoba različitog socijalnog i zdravstvenog statusa.

Projekt je bio namijenjen socijalno ugroženim osobama, osobama s invaliditetom, nezaposlenim osobama te osobama izvan tih kategorija, i to mladima od 13 do 27 godina, odnosno do 35 godina kad se radi o osobama s invaliditetom. Tijekom tečaja 75 polaznika je steklo informatička znanja i vještine te im je pružena mogućnost polaganja ispita i stjecanja start ili osnovne europske računalne diplome (ECDL).

Tako je 41 polaznik stekao ECDL start diplomu, a 18 polaznika završilo edukaciju i pripreme za stjecanje ECDL osnovne diplome. Prema navodima voditeljice projekta važnost je upravo u činjenici da je Centar pomogao polaznicima u stjecanju informatičkih znanja i vještina, koje će im pomoći u rješavanju njihovog statusa kako bi se lakše zaposlili ili da korištenjem novih mogućnosti upotrebom računala unaprijede kvalitetu života. Voditeljica je također naglasila kako su neki nakon završenog tečaja se i zaposlili. Osim toga svi polaznici programa su imali priliku zajedničkim učenjem senzibilizirati se i o problemima s kojima se susreću njihovi vršnjaci.

Primjer 2.:

U listopadu 2010. u Hotelu Sheraton u Zagrebu organizirana je edukacijska večera s ciljem predstavljanja mogućnosti edukacije i zapošljavanja osoba s invaliditetom u ugostiteljskoj i kulinarskoj struci kojoj je prisustvovala pravobraniteljica. Na večeri je prikazan rad osoba s oštećenjem sluha, vida i tjelesnim oštećenjem te način ispravnog posluživanja osoba s invaliditetom u ugostiteljskim objektima. Navedena večera je rezultat uspješne suradnje *Udruge nastavnika u djelatnosti ugostiteljskog obrazovanja (UNUO) i njezinog predsjednika Vedrana Habela s Centrom Slava Raškaj, Udrugom gluhih i nagluhih grada Zagreba te udrugom Zamisli.* Udruga nastavnika u djelatnosti ugostiteljskog obrazovanja predstavila je time projekt osposobljavanja osoba s invaliditetom za uključivanje u rad ugostiteljskih objekata u svojstvu radnika u kuhinji. Ovom događanju prethodile su kuharski tečajevi za gluhe i nagluhe osobe, kuharski tečajevi za slijepce i slabovidne osobe i paraplegičare koje je vodio nastavnik kuharstva Vedran Habel. Tom prigodom predstavljen je projekt pokretne škole kuhanja za osobe s invaliditetom nazvan *gastro kamion*. Ideja je nastala na temelju višegodišnjeg rada s učenicima s teškoćama i stečenog uvida u problematiku školovanja te skupine djece. Projekt je namijenjen edukaciji učenika s teškoćama, a njegova mobilnost omogućava da se edukacija održava na području cijele Hrvatske i u mjestu prebivališta učenika. Iz Udruge uz edukativnu svrhu ističu i promociju hrvatske gastronomske baštine i hrvatskog turizma.

Primjer 3.:

Dana 8.09.2010. svečano je otvoren Tjedan cjeloživotnog učenja 2010. godine u organizaciji Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih. Time je ujedno obilježen Međunarodni dan pismenosti, a u organizaciji Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih održana je i tribina o temi *Ključne kompetencije kao sredstvo za borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti*. U sklopu tribine održane su dvije panel-rasprave: *Važnost ključnih kompetencija za gospodarski razvitak i zadovoljenje potreba tržišta rada* i *Ključne kompetencije i uključivanje osoba s intelektualnim teškoćama* na kojima su nazočili suradnici pravobraniteljice.

Udruga za promicanje inkluzije predstavila je program organiziranog stanovanja unutar kojeg se provodi cjeloživotno učenje odraslih s intelektualnim teškoćama. Mnogi od njihovih štićenika proveli su veći dio života u institucijama i odrasli u ograničavajućim i destimulirajućim životnim uvjetima uslijed čega nisu stekli osnovne kompetencije potrebne za život u zajednici. Zamjereno je organizatorima što su dvije panel rasprave o zadovoljenju potreba tržišta rada i osobama s intelektualnim teškoćama bile organizirane odvojeno kao da osobe s intelektualnim teškoćama nemaju što raditi u kontekstu zapošljavanja. Istaknut je veliki potencijal osoba s intelektualnim teškoćama kojima treba osigurati individualno primjereno obučavanje i podršku na radnom mjestu za obavljanje poslova koji drugim djelatnicima nisu motivirajući. Udruga je na otvoreno tržište rada uključila 54 osobe koje su uz radne kompetencije razvile i potrebne socijalne vještine i vještine samostalnog življenja. S osobama koje nemaju poslovnu sposobnost sklapaju se ugovori o radnoj aktivnosti. Na radnom mjestu podršku im pruža radni asistent koji korisnika educira za rad te me pruža direktnu podršku pri radu i socijalnoj integraciji.

Senada Halilčević iz Udruge za samozastupanje govorila je o pravu na obrazovanje kako ga promovira Konvencija o pravima osoba s invaliditetom. U Udruzi se zalažu za specifične programe učenja i integraciju osoba s intelektualnim teškoćama u redovne škole jer je pravo na obrazovanje jedan od najvažnijih uvjeta za postizanje istinske uključenosti i ravnopravnosti.

3.2.6. POSJETI I OBILASCI ODGOJNO OBRAZOVNIH USTANOVA

U 2010. godini Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom posjetio je obrazovne ustanove u kojima se školuju djeca s teškoćama u razvoju i mladi s invaliditetom. Posjeti su inicirani medijskim napisima, pritužbama roditelja ili pozivima obrazovnih ustanova bilo zbog nepristupačnosti, needuciranosti pedagoških djelatnika ili zbog izostajanja potrebne potpore. U slučajevima posjećenih ustanova nije bilo protivljenja upisu djece s teškoćama u redovne sustave obrazovanja, ali većina ustanova je imala arhitektonske prepreke, a prostori unutar škole nisu prilagođeni za kretanje osobama s invaliditetom zbog stepenica, neprilagođenih sanitarnih čvorova i nedostatka taktilne trake za pomoć pri kretanju slijepih i slabovidnih osoba. Posjeti su uključivali razgovore s ravnateljima, nastavnicima te drugim stručnim suradnicima, učenicima s teškoćama u razvoju ili mladima s invaliditetom i njihovim vršnjacima, a njihov sadržaj je određivala vrsta pritužbe. Ravnatelji i stručni djelatnici obrazovnih ustanova isticali su najčešće probleme nepripremljenosti učenika za inkluziju u redovan sustav, nesigurnost i strahove izazvane nedovoljnim znanjem, kako o specifičnostima pojedinih oštećenja, tako o metodama educiranja, pomagalima i potrebnim potporama. Osobit problem nalaze u neuređenom području osobnih asistenata/pomoćnika u nastavi iskazujući krajnje nezadovoljstvo nedostatkom normativnog reguliranja područja potpora budući da nije donesen Pravilnik o školovanju djece s teškoćama u razvoju. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom, Konvencija o pravima djeteta, Zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju, Državni pedagoški standard i Hrvatski nacionalni obrazovni standard predstavljaju solidan temelj za definiranje potrebnih vrsta potpore za pojedine teškoće. Gotovo u svim posjećenim

institucijama ističe se neupitnost opredjeljenja za integraciju djece s teškoćama u razvoju u redovan sustav obrazovanja, ali djelatnici smatraju da im nedostaju specifična znanja za uspješno poučavanje, izradu individualnih programa te prepoznavanje najboljih sposobnosti učenika s teškoćama. U posjete su odlazili pravobraniteljica ili njezini suradnici. Posjećene su sljedeće ustanove: OŠ Matija Gubec, Zagreb; OŠ Antun Kanižlić, Požega; OŠ Savski Gaj, Zagreb; Specijalna bolnica za zaštitu djece s neurorazvojnim i motoričkim smetnjama Goljak; Češka OŠ Jana Amosa Komenskog, Daruvar; OŠ dr.Franje Tuđmana, Knin; SŠ Poštanska i telekomunikacijska škola u Zagrebu; SŠ Treća ekonomska škola, Zagreb; Ekonomski fakultet, Zagreb; Filozofski fakultet, Zagreb; Centar za autizam (obrazovni dio)

Primjeri:

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom posjetila je privatnu *Češku osnovnu školu Jana Komenskog* u kojoj se školuju i djeca s teškoćama u razvoju. Škola je osnovana 1922. godine, a 1925. godine je uvrštena u sustav državnog školstva. Škola ima organiziranu kabinetsku nastavu, vlastitu školsku dvoranu, knjižnicu sa čitaonicom, informatičku učionicu i lutkarsko kazalište. Učenicima je omogućeno učenje četiri jezika: hrvatskog, češkog, njemačkog i engleskog. Školu pohađa i učenik s teškoćama u razvoju koji je trenutno u četvrtom razredu. Nastava od petog do osmog razreda održava se na prvom katu što će učeniku predstavljati izuzetan problem. Kako bi on mogao ravnopravno sudjelovati u nastavnim programima, potrebna je ugradnja lifta, te se očekivala financijska pomoć od lokalnih i državnih tijela. Nakon prepiski sa Osnovnom školom, Gradom Daruvarom, Bjelovarsko-bilogorskom županijom, Ministarstvom znanosti, obrazovanja i športa navedeni slučaj do kraja ovog izvještajnog razdoblja nije riješen.

Unatoč činjenici da je najvažniji interes djeteta te sukladno prijedlogu ravnateljice škole koja navodi da se nastava od petog do osmog razreda mora izvoditi u kabinetima koji su namijenjeni u tu svrhu, a nalaze se na katovima, odgovori navedenih tijela sugeriraju rješenje da se nastava za razred koje pohađa navedeni učenik organizira u prizemlju škole ili čak da se premjesti u drugu školu koja ima ugrađen lift te podiznu rampu (prijedlog županije). Prijedlog Grada je navod da su svjesni problema jer sljedeće godine će tu manjinsku školu upisati još dvoje djece s teškoćama u razvoju. U tom slučaju Grad Daruvar je podnio zahtjev za sufinanciranje prilagodbe zgrade Osnovne škole prilikom javljanja na natječaj Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti dok je Osnovna škola nositelj projekta. Isto tako naveli su da su zatražili županiju da pomogne u rješavanju ovog problema s određenim iznosom kako bi se zadržala kvaliteta nastave i olakšao pristup obrazovanju djece s invaliditetom. Smatramo da se u ovom slučaju moraju iznaći financijska sredstva u kojima će se riješiti pitanje pristupačnosti i obrazovanja, a sve u korist djeteta.

Predstavnici Ureda su također posjetili i *Centar za odgoj i obrazovanje Lug*. Ustanova je socijalne skrbi za osobe s tjelesnim ili mentalnim oštećenjem koja provodi stručno obrazovanje i osposobljavanje i psihosocijalnu rehabilitaciju.

Posebna je odgojna ustanova za mladež s poremećajima u ponašanju te osigurava radne aktivnosti za osobe starije od 18 godina s tjelesnim, mentalnim, odnosno psihičkim oštećenjima.

Skrb korisnicima unutar ustanove pruža se kroz različite oblike boravka - stalnog ili tjednog smještaja, gdje borave djeca i mladež s cijelog područja RH privremeno, za vrijeme osposobljavanja, odnosno izvršavanja odgojne mjere. Nakon završenog osposobljavanja i stjecanja zanimanja, djeca se vraćaju u svoje primarne sredine. Dnevno su u program boravka uključeni odrasli štitičnici s teškoćama u razvoju, koji se u ustanovu svakodnevno prevoze organiziranim prijevozom.

- Centar Lug njeguje suradnju sa osnovnim i srednjim školama iz Samobora i Bregane, sudjeluju u manifestacijama u zajednici kroz prodaju svojih proizvoda i na druge na druge načine.
- Korisnici imaju mogućnost bavljenja velikim brojem izvanškolskih aktivnosti i kvalitetno provode slobodno vrijeme. Posebna se pažnja poklanja njihovim željama i potrebama, ukoliko je to u skladu sa svrhom smještaja, odnosno boravka (Odluke suda i sl.).
- U razgovoru sa slučajno odabranim štićenicima doznajemo da nema većih primjedbi na niti jedan segment njihova boravka u ustanovi – svi su imali mogućnost redovito i nesmetano kontaktirati sa svojim obiteljima (telefonski, odlazak u obitelj), nešto rjeđe ih posjećuje nadležni socijalni radnik. Praksa ustanove je da se jednom godišnje obavezno održi stručni tim za svako dijete, kojem sastanku prisustvuje nadležni stručni djelatnik centra za socijalnu skrb. Korisnici su upoznati sa kućnim redom ustanove i pravilima ponašanja, svi se problemi rješavaju na zajedničkom sastanku članova grupe i odgajatelja jednom tjedno.
- U razgovoru s djelatnicima doznajemo da je organizacija rada na solidnoj razini, kolektiv funkcionira prema jasnim procedurama. Prema odredbama Pravilnika o normativima..... proizlazi nedostatak 10-ak stručnih i drugih djelatnika, međutim, dobrom organizacijom rada i angažmanom djelatnika, taj nedostatak ne odražava se na kvalitetu rada. Djelatnici održavaju redovite sastanke stručnog vijeća kojima prisustvuje ravnatelj gdje i na drugi način imaju mogućnost predlagati poboljšanja u procesu i načinu rada kako bi ih se potaknulo na kreativnost. Kao veliki problem ističu nedostatak stručnih edukacija za koje godinama ustanova ne dobiva dostatna sredstva, tako da određeni broj djelatnika neke edukacije financira vlastitim sredstvima.
- U obilasku ustanove utvrdili smo da je sam izgled kao i tehnička opremljenost prostora zadovoljavajuća, a štićenici nemaju nikakvih zamjerki na uvjete boravka u ustanovi kao niti na odnos sa zaposlenicima.

Kao pozitivan primjer u donošenju i primjenjivosti zakonske regulative naglašavamo *Ekonomski fakultet u Zagrebu* koji je u suradnji sa studentima s invaliditetom donio Akcijski plan 2009.-2010. te je na taj način nastojao unaprijediti kvalitetu rada studenata s invaliditetom na navedenom fakultetu. Na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu u akademskoj godini 2009./2010. studiralo je dvadeset studenata s invaliditetom. Fakultet je većim dijelom prilagođen, a u slučaju kad su obaveze studenta s invaliditetom u dijelovima građevine do kojih se ne može, konzultacije se obavljaju telefonski, u pristupačnoj dvorani ili se uz pomoć tehničkog osoblja savladavaju prepreke. Nastavno osoblje uglavnom izlazi u susret i spremni su na komunikaciju i dogovor. Postoje tri sanitarna čvora koja su dobro raspoređena i pokrivaju potrebe studenata. Iako nije sustavno riješeno pitanje prilagodbe individualnim potrebama studenata s invaliditetom, studenti s invaliditetom su nas upoznali da se i na tome radi.

3.3. ZAPOŠLJAVANJE I RAD

Republika Hrvatska je kroz ratificiranje međunarodnih dokumenata (*Konvencija MOR-a br. 159. o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom* (NN MU br. 11/03), *Konvencija o pravima osoba s invaliditetom UN-a* (NN MU br. 6/07, 3/08 i 5/08), te kroz njihovo implementiranje u nacionalno zakonodavstvo (*Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom* (NN br. 143/02 i 33/05), *Zakon o radu* (NN br. 149/09), *Zakon o suzbijanju diskriminacije* (NN br. 85/08), prepoznala potrebu i poduzela određene mjere kako bi omogućila osobama s invaliditetom aktivno uključivanje na tržište rada.

U suradnji sa Europskom komisijom donesen je *Zajednički memorandum o prioritetima politike zapošljavanja RH (JAP)*, kao i *Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju RH (JIM)* koji predstavljaju mjerodavne dokumente u sustavu socijalne politike i zapošljavanja. Na osnovu njih donesen je i *Nacionalni plan za poticanje zapošljavanja za 2009. i 2010. godinu*. U navedenom planu jedno od prioritetnih područja djelovanja i određivanja provedbenih mjera i aktivnosti pretpostavlja poticanje zapošljavanja osoba s invaliditetom kao rizične skupine na području zapošljavanja te ujedno skupine dugotrajno nezaposlenih osoba.

Središnji provedbeni dokument predstavlja *Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom 2007.-2015.* koja se sastoji od 15 područja, a jedno od područja je i profesionalna rehabilitacija, zapošljavanje i rad.

Na osnovu strategije, dužnost jedinica lokalnih i područnih (regionalnih) samouprava bila je izrada lokalnih strategija u svrhu izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom. Većina navedenih jedinica još uvijek nije ispunile navedenu obvezu.

Smatramo da trenutno važeći okvir zakonske regulative i aktualne politike s svrhom unapređivanja položaja osoba s invaliditetom na području zapošljavanja, treba unaprijediti kroz izmjenu Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, također i kroz podzakonske akte koje je potrebno donijeti na osnovu ovog zakona i kojih za sada nema.

Unatoč aktivnoj politici i cjelokupnim nastojanjima, činjenica je da se osobe s invaliditetom još uvijek otežano zapošljavaju na otvorenom tržištu rada o čemu govore i statistički podaci koji su nam dostavljeni od strane Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (dalje HZZ). U razdoblju od 01. siječnja do 31. prosinca 2010. godine posredovanjem HZZ-a zaposleno je ukupno 1.080 osoba s invaliditetom, što čini samo 0.8 % ukupne populacije zaposlenih osoba s evidencije Zavoda.

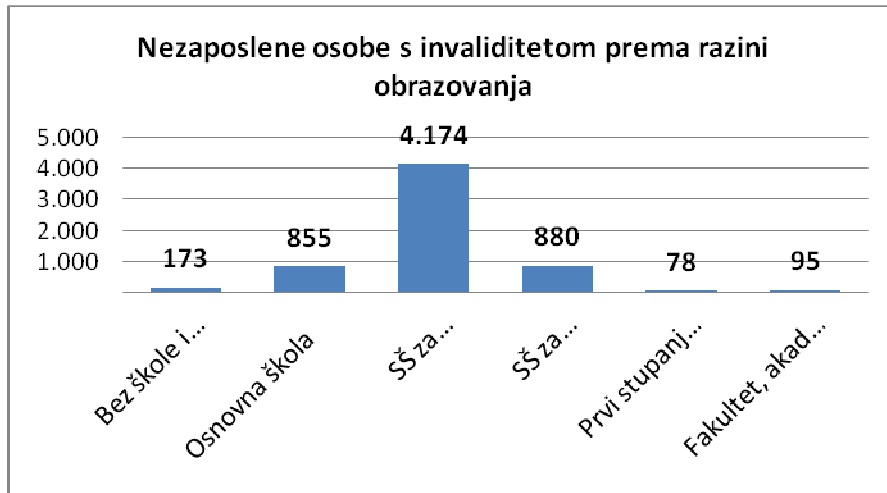
S obzirom da je dana 31.12.2010. u evidenciji HZZ-a bilo registrirano ukupno 6.255 osoba s invaliditetom, što iznosi 2% populacije nezaposlenih osoba prijavljenih u evidenciju Zavoda dolazimo do saznanja da se osobe s invaliditetom zapošljavaju duplo manje nego što se zapošljavaju osobe bez invaliditeta, odnosno na 2 „zdrave osobe“ koje se zaposle zaposli se samo 1 osoba s invaliditetom.

Kako bi stekli pravi uvid u sadašnje stanje zapošljavanja osoba s invaliditetom zatražili smo od HZZ-a, Središnja služba u Zagrebu odgovor na neka za nas bitna pitanja. Podaci dobiveni od HZZ-a su sljedeći:

Podaci Hrvatskog zavoda za zapošljavanje na upit Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za 2010. godinu

1. Koje su sve stručne spremljene nezaposlene osobe s invaliditetom?

Nezaposlene osobe s invaliditetom najvećim dijelom su srednjoškolskog obrazovanja (5.054 ili 80,8%) od čega je 4.174 osoba završilo trogodišnju srednju školu, a 880 nezaposlenih osoba s invaliditetom ima završenu četverogodišnju srednju školu.

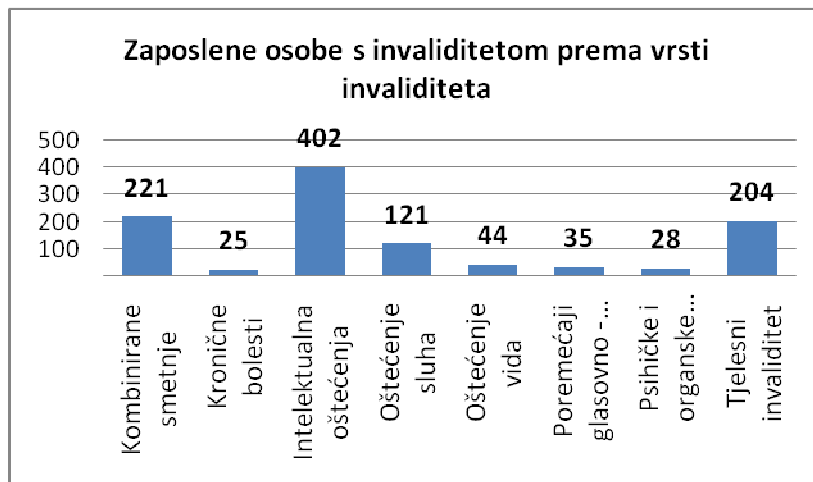

2. Koji je broj zaposlenih osoba s invaliditetom u razdoblju od 1. siječnja do 31. prosinca 2010. godine?

U razdoblju od 01. siječnja do 31. prosinca 2010. godine posredovanjem Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje zaposleno je ukupno 1.080 osoba s invaliditetom, što čini 0.8 % ukupne populacije zaposlenih osoba s evidencije Zavoda.

3. Koje su vrste invaliditeta zaposlene osobe s invaliditetom te u kojim zanimanjima se najčešće zapošljavaju?

U 2010. godini u evidenciji Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje najviše je zaposlenih osoba s intelektualnim poteškoćama – 402, odnosno 37%. Slijede osobe s kombiniranim smetnjama (221 ili 21%), osobe s tjelesnim invaliditetom (204 ili 19%) a zatim osobe oštećena sluha, osobe s teškoćama vida, osobe s poremećajima govorno – glasovne komunikacije, osobe s psihičkim i organskim smetnjama te osobe s kroničnim oboljenjima.

U razdoblju od 01. siječnja do 31. prosinca 2010. godine najveći broj osoba s invaliditetom iz evidencije Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje zaposlio se u sljedećim zanimanjima:

- a. Pomoćni kuhar
- b. Čistačica
- c. Kuhinjski radnik
- d. Administrativni službenik

- e. Pomoćni bravar
- f. Radnik na proizvodnoj liniji

Zaposlene osobe s invaliditetom s evidencije Zavoda prema dvadeset najbrojnijih zanimanja i spolu u 2010.			
Zanimanje (NKZ)	Muškarci	Žene	Ukupno
pomoćni kuhar	48	56	104
čistačica	0	58	58
kuhinjski radnik	10	25	35
administrativni službenik	10	25	35
pomoćni bravar	31	0	31
radnik na proizvodnoj liniji	18	12	30
pomoćni stolar	26	0	26
radnik niskogradnje	22	1	23
pomoćni soboslikar	22	0	22
radnik u održavanju	17	4	21
kuhar	12	8	20
šivač tekstila	1	18	19
pomoćni cvječar	7	11	18
krojač	2	16	18
vrtlarski radnik	14	3	17
prodavač	7	10	17
šumski radnik	10	6	16
skladišni radnik	14	1	15
sobarica	1	12	13
bravar	13	0	13

4. Koliki je broj osoba s invaliditetom bio uključen u neke oblike usavršavanja ili prekvalifikacija u 2010. godini te u kojim područjima?

Posredovanjem Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje u 2010. godine kroz potpore sufinanciranja zapošljavanja zaposleno je 40 osoba s invaliditetom, dok je za 3 osobe s invaliditetom financirano obrazovanje za poznatog poslodavca. U potpore financiranja obrazovanje prema potrebama tržišta rada uključena je 71 osoba s invaliditetom, a dvije osobe su u uključene u stručno osposobljavanje za rad. Kroz program javnih radova u 2010. godini zaposleno je 228 osoba s invaliditetom dok su za 5 osoba s invaliditetom osigurane potpore za samozapošljavanje. Zaključno, u 2010. godini mjerama aktivne politike koje provodi Hrvatski zavod za zapošljavanje obuhvaćeno je 349 osoba s invaliditetom dok je tijekom 2009. godine znatno manje osoba s invaliditetom (146) koristilo navedene poticaje. Navedeno je rezultat provedbe mjere 7.1. iz Plana gospodarskog oporavka Vlade Republike Hrvatske kojom se stavlja težište politike tržišta rada na usavršavanje, obrazovanje, prekvalifikacije i usvajanje ključnih kompetencija naročito za nezaposlene i neaktivne kategorije radnosposobnog stanovništva. Provedbom navedene mjere Plana gospodarskog oporavka u 2010. godini znatno više osoba s invaliditetom uključeno je u mjere financiranja obrazovanja i uključivanja u javne radove, nego što je to bio slučaj 2008. i 2009. godine.

Neki od obrazovnih programa u koje su u 2010. godini uključene osobe s invaliditetom su sljedeći: pomoćni kuhar, sobarica, knjigovođa, njegovatelj, maser, krojač, šivač, keramičar, voćar-

vinogradar, komercijalist, rukovoditelj građevinskim strojem, monter građevinskih elemenata, ECDL programi, web dizajner, web programer, serviser osobnih računala, Autocad operater itd.

5. Koji je bio broj osoba s invaliditetom u evidenciji nezaposlenih osoba Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje na dan 31. prosinca 2010. te koliko od toga muškaraca, a koliko žena?

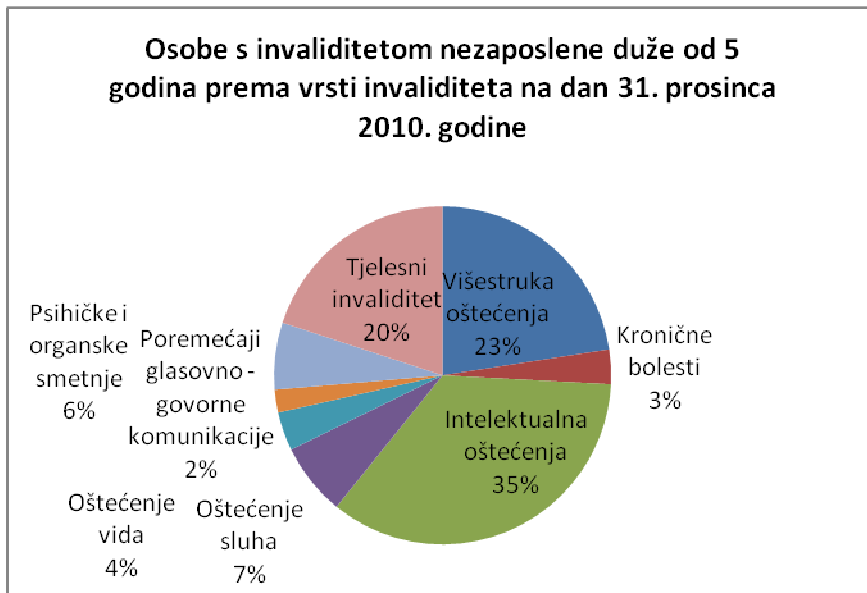
31. prosinca 2010. godine u evidenciji Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje bilo je registrirano ukupno 6.255 osoba s invaliditetom, što iznosi 2% populacije nezaposlenih osoba prijavljenih u evidenciju Zavoda.

Najveći broj nezaposlenih osoba s invaliditetom iz evidencije Zavoda su muškarci (3.598 ili 57,5%) kao što se osobe s invaliditetom muškog spola u većoj mjeri zapošljavaju (654 ili 60,5% od ukupno zaposlenih osoba s invaliditetom iz evidencije Zavoda).

6. Koji je broj osoba s invaliditetom koje su nalaze u evidenciji nezaposlenih osoba Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje dulje od 5 godina i koju vrstu invaliditeta one imaju?

2010. godine najveći broj osoba s invaliditetom iz evidencije Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje je nezaposlen kroz razdoblje dulje od 8 godina, točnije njih 1.373 ili 21,95%. 4.233 osoba s invaliditetom je nezaposleno dulje od godinu dana – što čini 67,67% nezaposlenih osoba s invaliditetom dok su 1.962 (31,37%) osobe s invaliditetom nezaposlene dulje od 5 godina

U evidenciji Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje najviše je duže od 5 godina nezaposlenih osoba s intelektualnim poteškoćama – 686, odnosno 35%. Slijede osobe s višestrukim oštećenjima (442), osobe s tjelesnim invaliditetom (391), a zatim osobe oštećena sluha, osobe s psihičkim i organskim smetnjama, osobe s teškoćama vida, osobe s kroničnim oboljenjima te osobe s poremećajima govorno – glasovne komunikacije. Navedena struktura osoba s invaliditetom nezaposlenih duže od 5 godina prema vrsti invaliditeta vrlo je slična strukturi cjelokupne populacije nezaposlenih osoba s invaliditetom iz evidencije Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje.

S obzirom da Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN br. 143/02 i 33/05) predstavlja osnovu glede zapošljavanja osoba s invaliditetom te činjenicu da smo u diskusijama sa djelatnicima Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom i Hrvatskog zavoda za zapošljavanje došli do određenih saznanja o potrebi izmjene navedenog zakona, dostavili smo Ministarstvu gospodarstva, rada i poduzetništva prijedlog

izmjene zakona. Ujedno smo u njemu naveli i najveće nedostatke i probleme sa kojima se susreću osobe s invaliditetom prilikom zapošljavanja.

Stavovi Ureda također su potvrđena i na tematskoj sjednici Sabora RH održanoj u organizaciji Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom i Odbora za rad i socijalno partnerstvo dana 9. prosinca 2010. pod nazivom „Zapošljavanje osoba s invaliditetom u RH s osvrtom na zaštitne radionice“.

Sadržaj tematske sjednice bio je rasprava o trenutnom stanju zapošljivosti osoba s invaliditetom na otvorenom tržištu rada, s posebnim osvrtom na zapošljavanje u zaštitnim radionicama.

Tematska sjednica proizvela je mnoge pozitivne zaključke koje smo dijelom uvrstili u prijedlog za izmjenu Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom.

U nastavku teksta navodimo uočene probleme te ukratko sadržaj prijedloga za izmjenu:

1. Definicija osobe s invaliditetom iz članka 2. Zakona nije u skladu sa definicijom osobe s invaliditetom kako to stoji u članku 1. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom od 13. prosinca 2006. s Protokolom (NN MU br. 6/07 i 3/08). Budući da je Konvencija stupila na snagu 3. svibnja 2008. i po svojoj je pravnoj snazi ispod Ustava, a iznad Zakona RH., *definiciju osobe s invaliditetom potrebno je uskladiti s definicijom iz Konvencije.*

Drugi problem koji se nadovezuje na prethodni jeste dokazivanje invaliditeta, odnosno kojim se relevantnim dokumentom dokazuje da je netko osoba s invaliditetom, dali je to rješenje Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje o postotku oštećenja, ili Centra za socijalnu skrb o ostvarivanju nekog prava ili Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, može li se kao relevantan dokument uzeti Nalaz i mišljenje određene Invalidske komisije prema kojemu neka osoba ima određeni postotak invaliditeta (oštećenja). Naime, niti jedno od rješenja ne pruža cjelovit prikaz osobe s invaliditetom, sadržaj i razinu smanjene radne sposobnosti, te koje i kakve potpore su potrebne u samom procesu zapošljavanja. Invaliditet se utvrđuje pred više nadležnih tijela i u različitim postupcima, gdje svaki sustav procjenjuje invaliditet (oštećenje) za svoje potrebe.

2. Profesionalna rehabilitacija

Do sada nisu osnovani centri za profesionalnu rehabilitaciju premda je njihovo osnivanje predviđeno Nacionalnom strategijom izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. čija bi zadaća bila utvrđivanje smanjene radne sposobnosti.

Sadašnje zakonsko određenje sam sustav profesionalne rehabilitacije čini nesvrhovitim i krajnje neracionalnim kako u odnosu na pojedince tako i u odnosu na cijelu zajednicu; osobe s invaliditetom usmjerava na umirovljenje, pasivnost i rad na crno (potiče se siva ekonomija). umjesto na područje radne aktivnosti.

3. Otežana ostvarivost prednosti pri zapošljavanju koju jamči čl. 10 st. 3 Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN br. 143/02 i 33/05).

4. Nejasnoća odredbi Zakona ogleda se u tome što neke javne službe tumače članak 10. stavak 1. na način da smatraju da ne moraju dati prednost pri zapošljavanju osobi s invaliditetom ako ispunjavaju propisanu kvotu (do 31. prosinca 2011. imaju najmanje jednu zaposlenu osobu s invaliditetom na svakih 35 zaposlenih).

Predložili smo, s obzirom da načelo zakonitosti zahtjeva da svi pravni propisi budu jasni i nedvosmisleni, da je neophodno pojasniti članak 10., odnosno odvojiti stavak 3. članka 10. Zakona u zaseban članak.

5. Treće pitanje koje se postavlja iz ove odredbe i ukazuje na nejasnoću zakona jeste kada osoba s invaliditetom ostvaruje svoju prednost iz čl. 10. st. 3. zakona? To pitanje se potencira ukoliko je državno tijelo propisalo natječajem da će se obaviti testiranje i intervju te osoba s invaliditetom prođe prag (ima 6 bodova od mogućih 10), ali u krugu osoba koje su prešle prag nakon testiranja i intervju ona je sakupila najmanje bodova (dali se ona ipak prima na posao ili mora imati jednak broj bodova kao i onaj koji je postigao najbolje rezultate te tek onda ostvaruje svoju prednost iz zakona).

Smatramo potrebnim osigurati učinkovite zaštitne mehanizme koji će omogućiti zapošljavanje i rad osoba s invaliditetom bez diskriminacije.

6. Ističemo kako je neophodno pojasniti, regulirati uplaćivanje novčanih sredstava posebnog doprinosa (sada se taj doprinos u stopi od 0,1% i 0,2% za poticanje zapošljavanja osoba s invaliditetom prema članku 10.a. uplaćuje u državnu riznicu Ministarstva financija), te izostaje kontrola tako uplaćenih sredstava i njihovo ponovno distribuiranje putem Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje za ono za što su i namijenjeni, odnosno za poticanje zapošljavanja osoba s invaliditetom.

Drugi problem koji proizlazi iz Zakona jeste kako kontrolirati i tko će kontrolirati dali je netko ispunio Zakonom propisanu kvotu zapošljavanja osoba s invaliditetom, odnosno ukoliko nije dali je uplatio doprinos po određenoj stopi.

Člankom 10. propisano je da do 31.12.2011. najmanje jednu zaposlenu osobu s invaliditetom na svakih 35 zaposlenih, moraju imati: Tijela državne uprave, tijela sudbene vlasti, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, javne službe, izvan proračunski fondovi, te pravne osobe u vlasništvu ili u pretežitom vlasništvu Republike Hrvatske i pravne osobe u vlasništvu ili pretežitom vlasništvu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.

Predložili smo:

- Propisati kvotu za sve poslodavce, a ne samo za one koji su navedeni člankom 10. stavkom 1. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom.
- Propisati tijelo nadležno za kontrolu ostvarivanja kvotnog zapošljavanja osoba s invaliditetom te uplatu doprinosa (vjerojatno Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom).
- Propisati kazne za nepridržavanje kvota jer u protivnom nema odgovornosti poslodavca.
- Omogućiti poslodavcima koji ne ispunjavaju obvezu kvotnog zapošljavanja, da ne plaćaju „kazneni doprinos“ ako unutar obavljanja svoje djelatnosti redovito surađuju sa zaštitnim radionicama i koriste njihove usluge i proizvode, te ako u sklopu obavljanja svoje djelatnosti omogućavaju osobama s invaliditetom, koje se ne mogu zaposliti ili održati zaposlenost u općim ili posebnim uvjetima, obavljanje radne aktivnosti ili prakse za učenike s teškoćama u razvoju
- Sredstva posebnog doprinosa potrebno je distribuirati onima zbog kojih su i prikupljena i u svrhu zbog kojih su namijenjena. Zbog čega je potrebno propisom odrediti da Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom ima svoj račun, na koji se uplaćuju sredstva posebnog doprinosa, te na taj način omogućit Fondu da vrši kontrolu uplate istih.

7. Rok za podnošenje zahtjeva za prilagodbu radnog mjesta je nepraktičan, odnosno nepoticajan za poslodavce zbog proračunskih sredstava. Taj rok je od 01.04. do 30.06. ove godine da bi se sredstva dobila tek u idućoj godini.

Predložili smo:

Rok za podnošenje zahtjeva za prilagodbu radnog mjesta je neprimjeren zbog proračunskih sredstava te je potrebno predvidjeti (planirati) u proračunu okvirna sredstva za tu namjenu unaprijed za svaku godinu kako bi se moglo odmah postupati po zahtjevu poslodavca.

8. Nedostaje stručna procjena i procjena rizika na radnom mjestu.

Predložili smo:

Uvesti radne asistente (poseban zakon koji regulira područje radnih asistenata), koji će se brinuti o sklapanju ugovora o radu za osobu s invaliditetom kao i o njenom uvođenju u posao, te je ujedno i povremeno pratiti u njenom daljnjem radu.

Uvesti „Profesionalno pronalaženje radnog mjesta“ kroz:

- ciljeve
- kompetencije posrednika (vještine i znanja)
- strategije (kontakt u pravom trenutku)

9. Nejasne odredbe Odluke o načinu ostvarivanja poticaja pri zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN br. 141/05 i 8/08).

Nejasne su odredbe funkcionalne procijene radne sposobnosti koja bi trebala biti temelj za utvrđivanje potrebnih poticaja, podrške i prilagodbe osobi s invaliditetom, nejasne usluge koje bi za osobe s invaliditetom vršili procjenitelji. Još uvijek nisu osnovani regionalni Centri za profesionalnu rehabilitaciju.

S obzirom da poslodavac sam osmišljava i prijavljuje prilagodbu nedostaje stručna objektivna procjena potrebe za prilagodbom radnog mjesta te načina prilagodbe.

Predložili smo:

Potrebno je zbog provedbe pojasniti odredbe Odluke o načinu ostvarivanja poticaja pri zapošljavanju osoba s invaliditetom, zatim odredbe funkcionalne procijene osobe s invaliditetom te tko i na koji način će vršiti funkcionalnu procjenu.

10. Služba praćenja učenika nakon završetka osposobljavanja.

Centar za odgoj obrazovanje, Zagorska 14, jedina je škola u Zagrebu koja od 1975. ima službu praćenja procesa socijalizacije i pružanja pomoći pri zapošljavanju koja pruža potporu učenicima nakon završetka osposobljavanja u uključivanju u radni proces.

Stoga je naš prijedlog i u druge strukovne škole uvesti službu praćenja učenika koje bi nakon završetka obrazovanja i uključivanja u radni proces kroz konkretne aktivnosti i zadatke pratile proces socijalizacije i pružale pomoć pri zapošljavanju na sličan način na koji to provodi Centar za odgoj i obrazovanje Zagorska 14.

11. Nedostatak radnog iskustva i nemogućnost odrađivanja pripravničkog staža, prakse, vježbeništva

Same osobe s invaliditetom kao glavni problem otežanog zapošljavanja ističu izostanak mogućnosti stjecanja praktičnog iskustva za obavljanje određenih poslova.

Ključni element strukovnog obrazovanja za obrtnička zanimanja je i učenička praksa s ciljem uspješnijeg prelaska učenika na tržište rada po završetku školovanja. U stvarnosti se praksa nije pokazala kao učinkovit mehanizam koji jamči zapošljavanje nakon završetka osposobljavanja. Naime, praktična nastava za učenike s teškoćama uobičajeno je organizirana u radionicama u sklopu škole ili radionicama drugih ustanova koje su prilagođene za osobe s invaliditetom. Praksa se dijelom provodi kod poslodavaca na otvorenom tržištu rada kroz jedinstveni model obrazovanja za koji je nadležna Hrvatska obrtnička komora u suradnji sa strukovnom školom.

Međutim, izostanak mogućnosti stjecanja probnog radnog iskustva nakon završetka obrazovanja ili osposobljavanja za konkretno zvanje predstavlja značajnu prepreku u zapošljavanju osoba s invaliditetom. Ova prepreka postaje tim većom što je duže vrijeme nezaposlenosti u kojemu se gube znanja i vještine stečene tijekom osposobljavanja, a time se za osobe s invaliditetom smanjuju izgledi za zapošljavanje, a poslodavcima se ne daje dovoljno prilika da upoznaju mogućnosti, ali i prednosti zapošljavanja osoba s invaliditetom. U cilju usklađivanja interesa osoba s invaliditetom i poslodavaca otvara se područje u kojemu konkretnim mjerama treba potaknuti/urediti pitanje probnog rada po modelu obveznog pripravničkog, odnosno vježbeničkog staža s jasno definiranim pravima i obvezama kako osobe s invaliditetom tako i poslodavaca uz kontinuirano praćenje i pomoć interesnim skupinama (poslodavci i osobe s invaliditetom).

Osobe s invaliditetom često navode da nemaju prakse, a da je ne mogu steći ukoliko im se ne pruži mogućnost rada. Iako HZZ provodi programe dodatnih edukacija, smatramo da treba razvijati programe u kojima bi osobe s invaliditetom ostvarile mogućnost probnog rada i dobile priliku obavljati praksu kod poslodavaca na način da takav rad bude plaćen iz određenih projekata financiranih od strane EU. Na taj način bi poslodavci stekli uvid u njihove sposobnosti, a osobe s invaliditetom neophodnu praksu.

Predložili smo:

- Utvrđivanje obveze provođenja određenog vremenskog razdoblja na praksi koja bi se odnosila kako na osobe s invaliditetom, tako i na poslodavce.
- Pružanje potpore osobama s invaliditetom za odrađivanje pripravničkog staža kroz: sufinanciranje kroz projekte iz EU, odnosno iz projekata koji se financiraju u RH, ili sredstava Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom prikupljenih iz doprinosa. Držimo da bi ovakav način bio stimulativan i za osobe s invaliditetom i za poslodavce. Poslodavci bi bili oslobođeni financijskih obveza te ostvarili uvid u sposobnosti osoba s invaliditetom, a one bi stekle potrebno iskustvo.

Interesantnim nalazimo navesti austrijsko iskustvo u ovom području.

Prema saznanjima od gospođe Hedvige Holub, djelatnice BBRZ, Republika Austrija koja nam je svoja iskustva i znanja o zapošljavanju osoba s invaliditetom u Republici Austriji nastojala prenijeti kroz seminar koji se održao od 15.11.-18.11.2010. u Hotelu „International“ u sklopu IPA komponenta-Poticanje intenzivnijeg uključivanja OSI na tržište rada u Republici Austriji također postoje radni treninzi. Školovanje se vrši u okviru: rehabilitacijskih mjera; zaklada – financiraju se iz javnih fondova; radnih treninga – AMS organizira (Austrijska agencija za pružanje usluga u uključivanju na tržište rada – Ured za zapošljavanje) – oni daju mogućnost osobi s invaliditetom da odradi pripravnički staž (praksu), poduzeće ga ne plaća, nego ga plaća AMS-Ured za zapošljavanje od dobivenih penala – taksa koje plaćaju poduzeća koja ne zapošljavaju dovoljan broj osoba s invaliditetom.

Kvota u Republici Austriji: 1 osoba s invaliditetom na 25 zdravih; taksa (penali) – 300 € mj.

Financijski poticaji u Republici Austriji: pomoć pri integraciji (subvencije) i trajni dodaci pokriću troškova rada.

12. Osigurati kontrolu namjene utrošenih financijskih sredstava odobrenih u svrhu zapošljavanja, odnosno poticanja zapošljavanja osoba s invaliditetom.

Predložili smo:

Propisati zakonom da ona državna tijela koja udrugama i zakladama odobravaju financijska sredstva za projekte kontroliraju namjensko trošenje sredstava i svrsishodnost projekata, odnosno

dali je projekt polučio rezultate zbog kojih su dana financijska sredstva, te propisati i sankcije u slučajevima utroška sredstava protivno namjeni i onom što je navedeno u projektu.

13. Problematika zaštitnih radionica (ustanova i trgovačkih društava)

Stanoviti broj osoba s invaliditetom zbog intenziteta ili vrste oštećenja neće moći steći one kvalifikacije koje im omogućavaju pristup otvorenom tržištu rada.

Zaštitne radionice su tim osobama jedina mogućnost da radom u sredini koja radni proces prilagođava njihovim specifičnostima, ostvaruju prihode koji im olakšavaju svakodnevni život, podižu razinu samopouzdanja i u kojem jedino mogu ostvariti pravo na rad kao svoje temeljno ljudsko pravo. Budući da takve ustanove proizvode dobra i usluge, ali na način i tempom koji odgovara mogućnostima većine zaposlenih (prema Zakonu o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom u zaštitnim radionicama broj osoba s invaliditetom mora biti veći od 51%), zaštitne radionice ne mogu doseći onu radnu učinkovitost koja se očekuje od drugih pravnih subjekata koje zapošljavaju zdrave osobe. Stoga zaštitne radionice ne mogu opstati bez posebne zaštite svojih osnivača i Fonda za zapošljavanje i rehabilitaciju osoba s invaliditetom - neovisno jesu li osnovane kao ustanove ili trgovačka društva.

Istovremeno je važno naglasiti da svrha zaštitnih radionica ne bi trebala biti samo radna okupacija osoba s invaliditetom, nego proizvodnja, ali na njima prilagođen način.

Da je ova dva zahtjeva moguće pomiriti dokazuju primjeri sredina u kojima jedinice lokalne samouprave daju prioritet i potiču proizvodnju roba u zaštitnim radionicama za potrebe različitih subjekata na lokalnoj razini, ali i šire i time omogućavaju da one ostvaruju dohodak i jamče sigurnost zaposlenika (URIHO, DES).

Međutim, ako jedinice lokalne samouprave kao osnivači zaštitnih radionica istima ne osiguraju proizvodnju onih proizvoda i usluga koje pronalaze put do krajnjih korisnika, zaštitne radionice nisu održive. Iz uvida koje Ured ima razvidno je da zaštitne radionice ne mogu opstati bez potpore zajednice u kojoj ostvaruju svoju djelatnost. Osim toga, kroz zaštitne radionice mogu se obavljati aktivnosti vezane uz pripremu za otvoreno tržište rada, obavljanje stručne prakse ili profesionalnu rehabilitaciju.

Interes RH je omogućavanje zapošljavanja osoba s invaliditetom kroz stvaranje uvjeta za zapošljavanje na otvorenom tržištu rada, očuvanje postojećih zaštitnih radionica, ali i osnivanje novih na područjima na kojima postoji potreba za radom u zaštićenim uvjetima.

Danas u RH djeluje 6 zaštitnih radionica i 4 radne jedinice s ukupno 560 zaposlenika. Prije 20-ak godina u RH je bilo 39 zaštitnih radionica s 3500 zaposlenika (iz studije „Poticanje intenzivnijeg uključivanja osoba s invaliditetom na tržište rada“ izrađene u sklopu Programa EU za RH (IPA Komponente IV,-Razvoj ljudskih potencijala)

Predložili smo:

- Da državna i druga tijela kao i pravne osobe navedene u Zakonu o javnoj nabavi, kad god je to moguće sa zaštićenim radionicama sklapaju ugovore o „rezerviranoj nabavi“ (čl. 12. Zakona o javnoj nabavi) što se prvenstveno odnosi na tijela iz članka 10. stavak 1. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom.

- S obzirom da postoje osobe koje imaju visoku stručnu spremu ekonomskog smjera ili drugog, a ujedno su sposobne biti ravnatelji zaštitnih radionica predlaže se izmjena st. 3. čl. 27. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom u dijelu definicije smjera stručne sprema tako da stoji: „Za ravnatelja može biti imenovana osoba koja ima visoku stručnu spremu te određena iskustva u menadžmentu, odnosno leadershipu (da se izbací uvjet VSS društvenog smjera).

- Rad zaštitnih radionica se mora sufinancirati iz državnog proračuna ili proračuna tijela lokalne i regionalne samouprave.
- Nužno je osigurati stručnu potporu i nadzor nad radom zaposlenika (odlazak na bolovanja, sigurnost na poslu)
- zapošljavanje u zaštitnim radionicama vezati za težinu invaliditeta i razinu smanjene radne sposobnosti,
- kontrola zapošljavanja u zaštitnim radionicama (vezano za vještačenje),
- osigurati regionalnu pokrivenost zaštitnim radionicama (mreža ili koncesija),
- kontrola osnivanja zaštitnih radionica (iskazivanje potrebe, dozvola za osnivanje uz prethodnu suglasnost lokalne zajednice),
- precizno reguliranje financiranja (Fond, osnivači, lokalna zajednica),
- osigurati stručnjake, timove,
- uvesti novu kategoriju pravnih osoba (ustanova) vezano uz mogućnost zapošljavanja osoba s invaliditetom (dalje: OSI) (invalidska poduzeća, integrativna poduzeća), te precizno definirati način financiranja, 40% OSI, na 20 OSI osigurati 1 stručnog djelatnika,
- za zaštitne radionice uvesti oslobođenje od plaćanja određenih poreza, doprinosa, naknada, članarina, te u smanjenom opsegu za invalidska poduzeća,
- propisati kvotu za sve poslodavce s mogućnošću da se kvota nadomjesti poslovnim ugovorom sa zaštitnim radionicama
- obvezati tijela državne uprave, jedinice lokalne i samouprave, javne službe...(čl.10. Zakona) da obavezno 35% svojih potreba za proizvodima i uslugama moraju zadovoljavati od zaštitnih radionica

Osobe koje zbog svog oštećenja rade u zaštićenim uvjetima trebale bi imati osiguranu potporu stručnjaka koji bi im pomagali u svladavanju teškoća koje proizlaze iz njihova oštećenja: radne terapeute, psihologe, defektologe i socijalne radnike.

Preporučili smo:

1. Da zaposlene osobe s invaliditetom u trenutku kad se zaposle i dalje ostvaruju novčana prava iz sustava socijalne skrbi na koja imaju pravo s osnove invaliditeta.
2. razdvajanje prava na rad i prava na određene naknade koje služe kao kompenzacija zbog oštećenja organizma (invaliditeta)

14. Problem osoba s invaliditetom koji primaju naknadu do zaposlenja:

- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj skrbi (NN br. 79/2007)
- naknada do zaposlenja koju na temelju svoje odluke u mjesečnim iznosima isplaćuje nadležni Centar za socijalnu skrb, tereti sredstva državnog proračuna na poziciji Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom
- Fond raspolaže samo s popisom takvih osoba ali su one izvan dosega njihovih aktivnosti
- korisnici nemaju obavezu prijave na HZZ
- većina osoba ove grupe nezaposlenih osoba s invaliditetom ostala je izvan domašaja svih mjera aktivne politike zapošljavanja

Predložili smo:

- Naknadu do zaposlenja je potrebno uvjetovati aktivnim traženjem posla ili sudjelovanjem u programima za tržište rada (npr. edukacija, obrazovanje, prekvalifikacija), tj. pravo treba biti direktno povezano sa obavezama. Na takav način bi se mogli aktivirati dugotrajno nezaposleni korisnici naknade i osigurao bi se jednak tretman na području zapošljavanja.
- U tom smislu potrebna izmjena Zakona o socijalnoj skrbi
- Potrebno je novo vještačenje i utvrđivanje mogućnosti zapošljavanja i razine radne sposobnosti

Međutim, sam Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom nije dovoljan da bi se ostvarile jednake mogućnosti za osobe s invaliditetom na području zapošljavanja te je neophodno donošenje podzakonskih akata kojima bi se definirale konkretne mjere i aktivnosti.

Kao primjer mogu se uzeti europske države u okruženju te njihovo zakonodavstvo po tom pitanju npr. Republika Austrija. Za procjenu invalidnosti potrebno je koristiti Međunarodnu klasifikaciju funkcioniranja, invaliditeta i zdravlja.

Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva nam se na naše prijedloge očitovalo te istaknulo: „Izmjene i dopune Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom izravno su povezane s provođenjem mjera 2.5.8. i 2.7.3. Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. (NN br. 63/07), izrade prijedloga mjera za unapređenje profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja) osoba s invaliditetom u skladu s njihovim potrebama i mogućnostima, kao i potrebama i mogućnostima tržišta rada. Od strane Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva određena je podskupina za provođenje navedene aktivnosti. Za koordinatore provedbe ove aktivnosti određen je Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom. Osim Fonda, članovi radne podskupine su: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Hrvatski zavod za zapošljavanje i Udruga za promicanje inkluzije.

Obzirom na svoje dugogodišnje iskustvo na području profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja osoba s invaliditetom, radnoj podskupini su se pridružili i dali značajan doprinos i Udruga „OSVIT“ i Centaroprema d.o.o.

Podskupina je izradila prijedloge i preporuke za unaprjeđenje sustava profesionalne rehabilitacije. Za daljnje planiranje aktivnosti vezanih uz unaprjeđenje sustava profesionalne rehabilitacije, neophodno je utvrđivanje jedinstvene liste oštećenja i jedinstvenog tijela vještačenja, čije je provođenje u tijeku u skladu s zaključkom Vlade RH od 23.09.2010. o probnoj primjeni Prijedloga jedinstvene liste funkcionalnih sposobnosti, kao preduvjeta za donošenje propisa o jedinstvenom tijelu vještačenja i načinu utvrđivanja invaliditeta.

Nadalje, u skladu s navedenim, Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom, uz potporu Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva, te u suradnji s BBRZ – Berufliches Bildungs und Rehabilitationszentrum iz linza, Republika Austrija, udrugom OSVIT i ustanovom URIHO, pokrenuo projekt „Profesionalna rehabilitacija kao metoda integracije osoba s invaliditetom na hrvatskom tržištu rada“. Cilj projekta je razvoj modela profesionalne rehabilitacije za Hrvatsku, uz uzimanje u obzir individualnih medicinskih, socijalnih i psiholoških dijagnoza te ekonomskih/egzistencijalnih zahtjeva osoba s invaliditetom na tržištu rada.

Provođenjem svih navedenih aktivnosti, a posebice probnom primjenom Prijedloga jedinstvene liste funkcionalnih sposobnosti, te kao posljedica toga donošenjem propisa o jedinstvenom tijelu vještačenja i načinu utvrđivanja invaliditeta nadamo se da će se stvoriti uvjeti za postavljanje temeljnih pretpostavki za što kvalitetnije rješavanje svih problema koji su se u praksi pokazali u primjeni Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, što će uvelike

doprinijeti unificiranosti i transparentnosti cijelog postupka utvrđivanja invaliditeta i preostale radne sposobnosti, kao i ujednačavanju terminologije.

Dana 08. lipnja 2010. podnijeli smo Hrvatskom saboru i Saborskim odborima „Prijedlog Vladi RH za izmjenu nacrtu prijedloga Zakona o izmjenama zakona o radu s tekstom konačnog prijedloga zakona koji je podnijelo MINGORP te Vlada prihvatila na svojoj 58. sjednici od 28. svibnja 2010.“

Naime, početkom primjene novoga Zakona o radu uočena je nemogućnost primjene članka 79. stavka 3. Zakona, kojim je propisano da se radniku kod kojeg postoji profesionalna nesposobnost za rad ili neposredna opasnost od nastanka invalidnosti ugovor o radu može otkazati samo uz suglasnost radničkog vijeća, odnosno sindikalnog povjerenika koji ima sva prava i obveze radničkog vijeća, te da u slučaju neutemeljenja radničkog vijeća, odnosno ne postojanja sindikalnog povjerenika u njegovoj ulozi, tu suglasnost može nadomjestiti sudska ili arbitražna odluka. Uzimajući u obzir parnični i izvanparnični postupak i posebne propise koji ih uređuju, poslodavac neće moći zatražiti da suglasnost nadomjesti sudska odnosno arbitražna odluka budući nema pasivno legitimirane stranke, odnosno tijela koje bi moglo biti u ulozi tuženika (ne postoji radničko vijeće niti sindikalni povjerenik koji bi bio u njegovoj ulozi). Predloženom izmjenom Zakona postupak otkazivanja za tu kategoriju radnika usklađen je s propisanim postupkom otkazivanja za sve radnike.

Mišljenje Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom:

Smatramo kako do svega ovog ne bi došlo, (odnosno do nemogućnosti da poslodavac ne može zatražiti da suglasnost nadomjesti sudska odluka zbog toga što nema pasivno legitimirane stranke), da se u novom zakonu zadržala odredba članka 85. prijašnjeg Zakona o radu (137/04 – pročišćen tekst) koja je regulirala materiju „Otkaz u slučaju profesionalne nesposobnosti za rad ili neposredne opasnosti od nastanka invalidnosti“ na način da ukoliko kod poslodavca nije utemeljeno radničko vijeće, suglasnost daje nadležna služba zapošljavanja (koja je izbačena u novom Zakonu o radu (NN br. 149/09).

Zadnji pasus „za sve radnike“, odnosi se na zdrave radnike koji su dobili otkaz jer ne postoji više potreba poslodavca za njima.

Što bi značilo da po novom prijedlogu zakona, odnosno prema predloženim izmjenama proizlazi da su radnici s profesionalnom nesposobnosti za rad koji rade kod poslodavaca koji nemaju radničko vijeće, odnosno kod kojih ne postoji sindikalni povjerenik diskriminirani, odnosno u nepovoljnijem položaju od onih kod kojih postoji radničko vijeće, odnosno sindikalni povjerenik. Oni su ovim prijedlogom izmjena zakona o radu izjednačeni sa radnicima koji nemaju invaliditet, odnosno sa zdravim radnicima te se otpuštaju po članku 107. te dobivaju neposredno redoviti otkaz ugovora o radu bez obzira što kod njih postoji invaliditet (odnosno profesionalna nesposobnost za rad ili neposredna opasnost od nastanka invalidnosti).

Postavlja se pitanje da li jednake mogućnosti na tržištu rada postoje za osobe s invaliditetom i za „zdrave“ osobe, odnosno za osobe bez invaliditeta.

Smatramo da je umanjeno osnovno pravo radnika, a to je pravo na rad sukladno njegovim preostalim radnim sposobnostima.

Sadašnjim prijedlogom izmjena krše se ustavne odredbe članka 1. stavka 1., članka 3., članka 14., članka 57. stavka 1. i 2. Ustava RH (NN br. 41/01 i 55/01), koje govore o jednakosti svih pred zakonom te o posebnoj skrbi države za osobe s invaliditetom.

Također krši se i Zakon o suzbijanju diskriminacije (NN br. 85/08) u člancima 2., 4. i 9. jer se vrši diskriminacija, odnosno radnici koji rade u poduzećima u kojima ne postoji radničko vijeće ili sindikalni povjerenik stavljeni su u nepovoljniji položaj u odnosu na iste te radnike (profesionalna

nesposobnost za rad ili neposredna opasnost od nastanka invalidnosti) koji rade u poduzećima u kojima je utemeljeno radničko vijeće ili sindikalni povjerenik.

Najveći broj slučajeva obraćanja stranaka Uredu odnosi se na dobivanje poslovno uvjetovanog otkaza od strane poslodavca i ostvarivanje svojih prava iz radnog odnosa, također i na nepriznavanje prava prednosti pri zapošljavanju, odnosno nemogućnost dobivanja zaposlenja. Ujedno dosta osoba s invaliditetom nam se javlja da im pružimo podatke o njihovim pravima, odnosno da im pošaljemo brošuru u kojoj su vidljiva njihova prava u sustavu zapošljavanja. U nastavku navodimo neke od primjera stranaka koje su se obraćale Uredu.

Primjer 1.:

Stranka R. Š. iz Tenje obratio se Uredu pritužujući se na zakidanje njegovih prava iz radnog odnosa. Naime, imenovan je zbog pretrpljene ozljede na radu dana 17.06.2010. dobio rješenje Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje (HZMO-a), Područna služba u O. o profesionalnoj nesposobnosti za rad od 18.07.2010., kao i obavijest o pravomoćnosti rješenja. Poslodavca stranke upozorili smo na činjenicu da za razliku od rješenja o općoj nesposobnosti za rad kada radnik odlazi u mirovinu, kod profesionalne nesposobnosti za rad poslodavac je dužan prema odredbama članka 76., 78. i 79. Zakona o radu (NN br. 149/09) uzimajući u obzir nalaz i mišljenje ovlaštene osobe, odnosno tijela, ponuditi sklapanje ugovora o radu za obavljanje poslova za koje je radnik sposoban. Radi osiguranja takvih poslova poslodavac je dužan prilagoditi poslove sposobnostima radnika, izmijeniti raspored radnoga vremena, odnosno poduzeti sve što je u njegovoj moći da radniku osigura odgovarajuće poslove. Ujedno smo i zatražili priznavanje svih prava koju stranku pripadaju prilikom dobivanja eventualnog poslovno uvjetovanog otkaza. Nakon intervencije Ureda poduzeće je stranci ponudilo novi Ugovor o radu, sukladno njegovim preostalim radnim sposobnostima.

Primjer 2.:

Odnosi se na stranku S.K. koja se žali na nepoštivanje prava prednosti koju ima temeljem članka 10. stavka 3. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, prilikom zapošljavanja na radnom mjestu „blagajnik naplate cestarine“ u poduzeću koji je u većinskom vlasništvu RH. Kako bi došli do relevantnih činjenica za postupanje u ovom predmetu i kako bi mogli pomoći osobi s invaliditetom sukladno svojim zakonskim ovlastima izvršili smo neposredan uvid u kadrovsku dokumentaciju navedenog poduzeća. Neposrednim uvidom u dokumentaciju uočene su sljedeće nezakonitosti:

- Od imenovanog se s obzirom da se radi o mjestu s posebnim uvjetima rada za koje je potrebna svjedodžba o zdravstvenoj sposobnosti tražilo da donese svjedodžbu medicine rada sa kojom poduzeće ima sklopljen ugovor o obavljanju medicinskih pregleda (ugovorne specijalističke ordinacije medicine rada) i nije mu se priznavala svjedodžba o zdravstvenoj sposobnosti druge medicine rada dok ujedno postoje osobe koje su zaključile ugovor o radu bez da su imale svjedodžbu medicine rada ugovorne specijalističke ordinacije medicine rada.

- Od rujna 2007. pa do ožujka 2009. navedeno poduzeće samo na određeno vrijeme zaposlilo je 60 blagajnika naplate cestarine, dok ih je na neodređeno vrijeme po dostavljenim nam informacijama primljeno 39.

Sva zapošljavanja vršena su bez ikakvog raspisanog natječaja (javnog ili internog), samo na temelju odluke Uprave društva koju potpisuje Predsjednik uprave, Z. K. što nije protuzakonito, ali nije transparentno te ide na štetu osobama s invaliditetom te smo zbog ove činjenice tražili od Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva da se propiše obveza zapošljavanja putem natječaja za sva poduzeća u pretežitom državnom vlasništvu.

- Nije poštivan Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN br. 143/02 i 33/05) koji u članku 10. st. 3. navodi da su sva tijela državne vlasti, te pravne osobe u vlasništvu ili u pretežitom vlasništvu RH i pravne osobe u vlasništvu ili pretežitom vlasništvu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave dužne dati prednost pri zapošljavanju osobi s invaliditetom ukoliko ista zadovoljava sve tražene uvjete propisane oglasom ili natječajem.
- S. K. kao osobi s tjelesnim oštećenjem ne samo da nije dana prednost pri zapošljavanju već su učinjene povrede i drugih propisa iz područja radnog prava. Zapošljavane su osobe koje uopće ne ispunjavaju uvjete propisane u sistematizaciji.
- jedna od primljenih zaposlenica, sklopila je ugovor o radu na neodređeno vrijeme premda je imala lakšu povredu radnog odnosa, također imenovana nema odgovarajuću stručnu spremu za zasnivanje radnog odnosa na radnom mjestu blagajnik naplate cestarine.
- također neke od osoba koje su zaposlene bez da je dana prednost osobi s invaliditetom nisu ispunjavale drugi uvjet za zasnivanje radnog odnosa (radni staž od 6 mj.) jer nisu imali ni dan radnog staža prije zaključivanja ugovora o radu s poduzećem.

S obzirom da se radilo o povredi zakonskih odredbi podnijeli smo prijavu Državnom inspektoratu protiv tog državnog poduzeća zbog osnovane sumnje da je njihovim protupravnim postupanjem u slučaju osobe s invaliditetom S. K. došlo do povrede zakonskih odredbi Zakona o radu (NN br. 137/04), odredbi Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN br. 143/02 i 33/05), odredbi Pravilnika o radu društva te Poslovnika društva, koji su izvršili inspekcijski nadzor te utvrdili povredu zakonskih odredbi Zakona o radu te na osnovu istog podnijeli protiv poslodavca i odgovorne osobe u pravnoj osobi optužni prijedlog nadležnom Prekršajnom sudu.

Na osnovu njihovog očitovanja zaključili smo da su oni u svom nadzoru uzimali u obzir samo odredbe Zakona o radu i nisu obavili nadzor glede kršenja odredbi Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom. Upozorili smo ih na navedeno u telefonskom razgovoru sa nadležnom inspektoricom koja je obećala da će obnoviti optužni prijedlog.

Primjer 3.:

Osoba s invaliditetom M. J. iz G. obratio nam se pritužujući se na nepoštivanje prava prednosti pri zapošljavanju. U navedenom slučaju smatramo da je došlo do povrede članka 10. stavak 3. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN br. 143/02 i 33/05), na način da gradonačelnik grada G. u svom dopisu (obrazloženju) pogrešno tumači odredbe zakona, na način da Grad G. nije obvezan zaposliti osobu s invaliditetom jer imaju manje od 20 zaposlenih djelatnika. Međutim stavak 3. navedenog članka 10. govori da je tijelo jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave uvijek dužno dati prednost osobi s invaliditetom bez obzira dali već imaju ispunjenu kvotu (najmanje jednu zaposlenu osobu s invaliditetom na svakih 35 zaposlenih), ili imaju manje od 20 radnika i nisu vezani sa kvotom, što proizlazi i iz tumačenja odredbi tog članka koje smo zatražili i dobili od Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva. Stavak 3. navedenog članka je neovisan stavak i povezan je sa stavkom 1. samo zbog nabrojanih subjekata koji su dužni dati prednost osobi s invaliditetom. Tumačenje Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva navedenog članka 10. stavka 3. glasi: „U slučajevima kada tijela državne vlasti odnosno javne službe tj. poslodavci koji podliježu obvezi iz članka 10. st. 1. Zakona već zapošljavaju osobu s invaliditetom na svakih 35 zaposlenih, mišljenja smo da su isti u svakom slučaju dužni postupiti i temeljem odredbe članka 10. st. 3. Zakona odnosno dati prednost pri zapošljavanju osobi s invaliditetom ukoliko ista zadovoljava sve tražene uvjete propisane oglasom ili natječajem. Navedenom odredbom članka 10. st. 3. Zakona osigurava se uvijek, pod uvjetom da zadovoljava sve tražene uvjete propisane oglasom ili natječajem, prednost pri zapošljavanju osoba s invaliditetom jer ovaj Zakon predstavlja lex specialis u materiji radno-pravnih propisa.“ Isto bi se

moglo i tumačiti da su poslodavci koji imaju manje od 20 zaposlenih dužni uvijek dati prednost osobi s invaliditetom kada ona zadovoljava sve tražene uvjete propisane oglasom ili natječajem.

Primjer 4.:

Uredu se obratio Z. S. iz Varaždina sa obavijesti da se javio na natječaj za radno mjesto sudskog dostavljača te moli Ured da upozori na poštivanje zakona u dijelu davanja prednosti osobi s invaliditetom pri zapošljavanju.

Ured je uputio dopis sudu koji je objavio navedeni natječaj sa naznakom da imenovani ima prednost pri zapošljavanju po članku 10. stavka 3. Zakona ukoliko ispunjava sve tražene uvjete propisane oglasom ili natječajem te da molimo da se navedeno ispoštuje.

Nakon nekog vremena imenovani je izvijestio Ured da je dobio spomenuti posao.

Primjer 5.:

Uredu se obratila I. P. moleći savjetodavnu pomoć o njenim pravima radi zapošljavanja. Njeno pitanje glasi: „Htjela bih Vas ovim putem pitati da li ja imam prednost zapošljavanja ako se javi i diplomirani pravnik na natječaj, jer u natječaju obično piše potrebna stručna sprema tj. zvanje upravni pravnik VŠS ili diplomirani pravnik VSS. Naime, ja sam invalid sa tjelesnim oštećenjem od 80%, točnije pareza desne ruke koja je nastala tijekom mog rođenja. Završila sam Gimnaziju i Društveno Veleučilište u Zagrebu i stekla zvanje upravni pravnik“.

Imenovanj smo u svom očitovanju odgovorili da je Poslodavac dužan dati prednost osobi s invaliditetom ukoliko ista zadovoljava sve tražene uvjete propisane oglasom ili natječajem pojasnivši da:

„Ukoliko u natječaju stoji da je potrebna stručna sprema za obavljanje posla tajnika školske ustanove završen sveučilišni diplomski studij pravne, odnosno stručni studij upravne struke, a vi imate završen stručni studij upravne struke, smatramo da zadovoljavate uvjete propisane natječajem te imate prednost pri zapošljavanju pa čak i ako „zdrava osoba“ ima sveučilišni diplomski studij pravne struke, ali samo ukoliko imenovana zadovoljava i ostale uvjete propisane natječajem i ukoliko se pozove na to svoje pravo prilikom predavanja molbe za posao.“ U spomenutom smo se tumačenju pozvali na Rješenje Ustavnog suda Broj: U-I-402/2003, U-I-2812/2007 od 30. travnja 2008., kao i Broj: U-I-2767/2007 od 31. ožujka 2009. u kojem je dana određenim zakonom prednost pri zapošljavanju pripadnicima nacionalnih manjina. Ustavni sud RH ističe: *„Da bi pripadnici nacionalnih manjina mogli ostvariti prednost pri zapošljavanju, propisanu člankom 22. stavkom 4. Ustavnog zakona, potrebno je da se jave na raspisani natječaj, da ispunjavaju natječajem propisane uvjete i da se pozovu na to pravo.“* „Navedena prednost predstavlja posebnu pozitivnu mjeru, koja podrazumijeva namjerno davanje prednosti određenoj skupini ili skupinama (etnička, spolna, socijalna, politička, dobna i dr.), s ciljem otklanjanja stvarne nejednakosti i razlikovanja osoba po navedenim i drugim osobinama, te se na taj način sprječavaju različiti oblici otvorene (direktne) ili prikrivene (indirektne) diskriminacije ako zakonodavac utvrdi da je ona prisutna u odnosu na njih.“

PREPORUKA ZA POTICANJE ZAPOŠLJAVANJA I RAZVOJ RAZLIČITIH MODELA ZAPOŠLJAVANJA OSOBA S INVALIDITETOM

Ured je uputio preporuku za poticanje zapošljavanja i razvoj različitih modela zapošljavanja osoba s invaliditetom jedinicama regionalne samouprave kako bi ih potaknuo da prepoznaju važnost zapošljavanja kao ključ razvoja, ali i da slijede trendove europskih zemalja na putu priključivanja Europskoj uniji, upoznavanjem sa međunarodnim i nacionalnim dokumentima koji sadrže temeljne smjernice gospodarsko-socijalnog razvoja, ali i sudjelovanjem osoba s invaliditetom u kreiranju i

ostvarivanju ovog razvoja na ravnopravnoj osnovi s drugima - na svim razinama i u svim područjima djelovanja.

Sukladno navedenom zatražili smo od županija da nas izvijeste o mjerama i aktivnostima, projektima i programima koje su poduzimali s ciljem intenziviranja zapošljavanja osoba s invaliditetom – kako na otvorenom tržištu, tako i u zaštićenim uvjetima kao i s planovima zapošljavanja ove kategorije građana u narednom dvogodišnjem periodu.

U **Zagrebačkoj županiji** je zaposlena jedna osoba s invaliditetom raspoređena na radno mjesto telefonista, koja obavlja poslove komunikacijskog povezivanja stranke i službenika, radi na centrali i obavlja pomoćne poslove otpreme pošte te druge poslove po nalogu nadređenog službenika. S ciljem intenziviranja zapošljavanja radne aktivacije stanovništva na području Zagrebačke županije uopće, Hrvatski zavod za zapošljavanje, Područna služba Zagreb i Zagrebačka županija provode projekt „Lokalnog partnerstva za zapošljavanje Zagrebačke županije“ koji ima punu potporu Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva.

Grad Zagreb nas izvještava da trgovačko društvo „Zagrebački holding d.o.o.“ na dan 30.11.2010. od ukupno 11.977 zaposlenih osoba ima zaposleno 568 ili 4,9% osoba s invaliditetom, od čega su 81,9% muškarci, a samo 18,1% žene. Stoga je potrebno u narednom razdoblju poduzeti mjere za povećavanje mogućnosti zapošljavanja žena s invaliditetom. Prema vrsti invaliditeta najviše zaposlenih posjeduje tjelesnu invalidnost 28,8%, dok prema uzroku i načinu nastanka invalidnosti najviše ih je invalida rada 63,5%.

U **Ustanovi za rehabilitaciju hendikepiranih osoba profesionalnom rehabilitacijom i zapošljavanjem (URIHO)** na dan 31.12.2010. bilo je zaposleno 494 osobe, od čega je 56% osoba s invaliditetom, čime ustanova i nadalje ostvaruje status zaštitne radionice. Tijekom 2010. Zaposleno je **20 novih** osoba s invaliditetom koji u odnosu na prethodna razdoblja imaju sve teže i kompleksnije oblike invaliditeta. Stručnom praksom obuhvaćeno je deset učenika iz Centra za odgoj i obrazovanje „Slava Raškaj“

Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (HZZ) – Područna služba Zagreb, u Gradu Zagrebu je u 2010. **zaposlena 191 osoba** s invaliditetom (68,9%). Većina osoba s invaliditetom zaposlena je na otvorenom tržištu rada bez poticajnih mjera. Prema vrsti oštećenja najviše je zaposleno osoba s intelektualnim teškoćama (110), 48 osoba s kombiniranim smetnjama, 30 osoba s oštećenjem vida, 5 osoba s psihičkim smetnjama, 5 osoba s kroničnim bolestima te 4 osobe s poremećajima glasovno-govorne komunikacije. U strukturi zaposlenih i nezaposlenih osoba s invaliditetom evidentna je niža razina obrazovanja u odnosu na ostalu populaciju, što je dodatno otežavajući faktor njihove zapošljivosti. Na dan 31.12.2010. evidentirano je **1507 nezaposlenih osoba** s invaliditetom.

Najveći udio u populaciji nezaposlenih osoba s invaliditetom u gradu Zagrebu prema evidenciji HZZ-a, Područne službe Zagreb, imaju osobe sa završenim trogodišnjim obrazovanjem po posebnim programima (852), osobe sa završenom osnovnom školom (210) te osobe bez škole i nezavršene osnovne škole (66), što predstavlja sveukupno 74,9% nezaposlenih osoba s invaliditetom u gradu Zagrebu.

Također, u svom očitovanju Grad Zagreb je naglasio da će Gradska skupština grada Zagreba krajem ožujka donijeti novu **Zagrebačku strategiju izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom u razdoblju od 2001. do 2015.** koja će definirati nove mjere i aktivnosti za unapređenje kvalitete života osoba s invaliditetom.

Od ostalih gradova u Zagrebačkoj županiji svoje očitovanje nisu dostavili gradovi: Dugo Selo, Vrbovec i Zaprešić. Ostali gradovi nemaju zaposlenih osoba s invaliditetom, osim Velike Gorice koja na 109 zaposlenika ima 5 osoba s invaliditetom, te Jastrebarsko koje zajedno sa gradskim poduzećima od 226 zaposlenika ima 5 osoba s invaliditetom.

Karlovačka županija financira rad tajnika – koordinatora u Savezu udruga osoba s invaliditetom Karlovačke županije, te sufinancira rad vozača pratitelja za osobe s invaliditetom u sklopu programa „Centar za mlade s invaliditetom“. Između ostalog sufinancira se pola plaće profesionalnog djelatnika Udruge gluhih i nagluhih Karlovačke županije, pola plaće za djelatnika Rajska Ptica-Udruge za pomoć osobama s intelektualnim teškoćama Karlovačke županije kao i plaća za pravnu savjetnicu koja pruža pravne savjete hrvatskim braniteljima i članovima njihovih obitelji u Udruzi ZU HVIDRA Karlovačke županije, a sve u svrhu što boljeg i potpunijeg djelovanja i aktivnosti udruga osoba s invaliditetom. Županija je započela izradu Županijske strategije za osobe s invaliditetom u koju će biti ugrađene mjere i aktivnosti koje će promicati zapošljavanje osoba s invaliditetom na području Karlovačke županije. Tijekom 2010.g. putem mjera sufinanciranja zapošljavanja zaposlena je jedna osoba s tjelesnim oštećenjem, uključivanjem u javni rad zaposleno je sedam osoba s invaliditetom, a u program obrazovanja za potrebe tržišta rada bile su uključene dvije osobe s invaliditetom. Tijekom 2010.g. je posredovanjem HZZ-a na tržištu rada bilo zaposleno 40 osoba, od čega 28 osoba s invaliditetom i 12 osoba iz skupine teže zapošljivih osoba na području županije.

U Karlovačkoj županiji gradovi: Duga Resa, Slunj i Ozalj nisu nam dostavili svoja očitovanja. Grad Karlovac od 129 zaposlenih ima 6 osoba s invaliditetom, dok grad Ogulin od 27 zaposlenih ima 1 osobu s invaliditetom.

Koprivničko križevačka županija obavještava kako nisu nositelji mjera i aktivnosti, projekata i programa usmjerenih isključivo ili posebno intenziviranju zapošljavanja osoba s invaliditetom. No, nositeljima takvih mjera i aktivnosti kao i provoditeljima takvih projekata i programa spremni su pružati, a i pružaju različite oblike podrške i potpore. Poseban plan ili planove zapošljavanja osoba s invaliditetom u narednom dvogodišnjem razdoblju nemaju. Nastavak zapošljavanja i povećanje udjela zaposlenih osoba s invaliditetom na tržištu rada u odnosu na podatke iz 2009.g. jedan je od ciljeva definiranih u Planu razvoja socijalnih usluga Koprivničko križevačke županije za razdoblje 2001.-2014. godine.

Grad Koprivnica od ukupno 49 zaposlenika ima 3 osobe s invaliditetom; dok gradska poduzeća od ukupno 454 zaposlenika imaju 5 osoba s invaliditetom. Grad Križevci od 29 zaposlenika imaju 1 osobu s invaliditetom, Grad Đurđevac od 17 zaposlenika ima 1 osobu s invaliditetom.

Splitsko dalmatinska županija navodi kako su uz Grad Split suvlasnici i suosnivači Ustanove za rehabilitaciju hendikepiranih osoba DES iz Splita. Tijekom 2010.g. za potrebe poslovanja navedene ustanove Splitsko dalmatinska županija je izdvojila iz svog proračuna iznos od 2.900.000,00kn. Pored navedenog prilikom nabave uredskog materijala, a sukladno Zakonu o javnoj nabavi kod odabira dobavljača nastoji se dati prednost DES-u. Iz Županijskog proračuna dodjeljuju se i sredstva za sufinanciranje programa i projekata socijalno humanitarnih udruga kao što je bila Mreža osoba s invaliditetom Dalmacije iz Splita kojoj su tijekom 2010. dodijeljena sredstva za sufinanciranje plaća za zaposlene osobe.

Splitsko-dalmatinska županija zajedno sa poduzećima u svom vlasništvu broji 213 zaposlenika od čega imaju 5 zaposlenih osoba s invaliditetom.

U Splitsko-dalmatinskoj županiji podatke o zapošljavanju osoba s invaliditetom nisu nam dostavili sljedeći gradovi: kaštela, Hvar, Makarska, Trogir, Vrgorac, Komiža, Imotski, Omiš, Solin, Trilj, i Vrlika.

U gradu Sinju od 45 zaposlenih imaju 1 zaposlenu osobu s invaliditetom, grad Vis nema zaposlenih osoba s invaliditetom, grad Stari Grad od 8 zaposlenika nema ni jednu osobu s invaliditetom, grad Supetar od 13 zaposlenika nema nijednu osobu s invaliditetom.

Na području **Dubrovačko neretvanske županije** ne postoje zaštitne radionice. U cilju stvaranja boljih mogućnosti za uključivanje osoba s invaliditetom na tržište rada, među članovima Lokalnog partnerstva za tržište rada Dubrovačko neretvanske županije, koje upravo osnivaju (siječanj 2011.),

uključeni su i predstavnici udruga osoba s invaliditetom. Hrvatski zavod za zapošljavanje, Područna služba u Dubrovniku, provodi mjere iz Nacionalnog plana za poticanje zapošljavanja za 2011. i 2012. g. u dijelu koji se odnosi na uvjete pod kojima će se u naredne dvije godine vršiti sufinanciranje zapošljavanja osoba s invaliditetom, koji su prijavljeni u evidenciju nezaposlenih HZZ-a.

Na dan 03.03.2011. Dubrovačko-neretvanska županija ima ukupno 91 zaposlenika od čega su 4 osobe s invaliditetom.

Vukovarsko srijemska županija navela je projekte u kojima sudjeluje kao partner prilikom njihovih provedbi. Program dodjele bespovratnih sredstava „Poticanje intenzivnijeg uključivanja osoba s invaliditetom na tržište rada „ :

1. Projekt „Partnerstvo za napredak“ čiji nositelj projekta je Zajednica saveza osoba s invaliditetom Hrvatske – SOIH, te se projektom planira osnivanje IT Centra koji će poslužiti za obrazovanje osoba s invaliditetom.

2. Projekt „Šalter prvih poslova“ čiji nositelj je Hrvatski institut za lokalnu samoupravu –HILS. Cilj projekta je povećati zapošljivost mladih osoba s invaliditetom na području Vukovarsko srijemske županije i Osječko baranjske županije kroz aktivnosti motiviranja i osposobljavanja mladih s invaliditetom za pružanje usluga u okviru Udruge za promicanje prava, interesa i mogućnosti mladih s invaliditetom u Slavoniji i Baranji „Preokret“ te zapošljavanje na poslovima pružanja usluga. Projekt se odnosi na nezaposlene i neaktivne mlade osobe s tjelesnim invaliditetom bez radnog iskustva, na potencijalne poslodavce iz javnog, privatnog i civilnog sektora.

U Vukovarsko-srijemskoj županiji od ukupno 118 zaposlenika, njih 5 su osobe s invaliditetom(OSI). Od svih gradova u županiji jedino grad Županja nije dostavio svoje očitovanje. Grad Ilok od ukupno 11 zaposlenika nema nijednu osobu s invaliditetom. Grad Otok od 12 zaposlenih ima 1 osobu s invaliditetom, Grad Vukovar od 60 zaposlenika ima 3 osobe s invaliditetom.

Ličko senjska županija je dostavila izvješće o poduzetim aktivnostima tijekom 2010.godine u kojem navode kako Hrvatski zavod za zapošljavanje, Područna služba Gospić za osobe s invaliditetom provodi radionice „Kako se predstaviti poslodavcu“, „Kako tražiti posao“ i radionicu „Samoprocjene“, upućujući ih na profesionalnu rehabilitaciju, informira, savjetuje i procjenjuje profesionalne mogućnosti, analizira tržište rada, mogućnosti zapošljavanja i uključivanja u rad, senzibilizira poslodavce s ciljem što bržeg zapošljavanja osoba s invaliditetom. Kroz mjere aktivne politike zapošljavanja u posljednje dvije godine osposobljena je jedna osoba s invaliditetom, te su dvije osobe zaposlene kroz javne radove. Tijekom 2010.g. zaposleno je iz Područne službe Gospić 7 osoba s invaliditetom. U narednom periodu navode kako će u suradnji s jedinicama lokalne samouprave i poslodavcima provoditi i nastaviti navedene aktivnosti s osobama s invaliditetom kako bi se što brže uključile u svijet rada.

Grad Gospić je u 2010.g. sufinancirao program „Javni rad Grada Gospića“ koji uključuje dugotrajno nezaposlene osobe s u društveno koristan rad. Program se realizira sa HZZ-Područna služba u Gospiću, a izvršitelj programa je Muzej Lika Gospić. Na području Općine Donji Lapac u 2010.g. je evidentirana 1 osoba s invaliditetom koja je zaposlena. Grad Otočac Programom javnih potreba osigurava financijska sredstva potrebna za programe i projekte udruga za osobe s invaliditetom. Općina Perušić je u 2011. proračunom predvidjela 25.000 kuna za pomoć osobama s invaliditetom. Ličko senjska županija u suradnji s Gradovima, Općinama i HZZ, Područna služba Gospić organizira radionice i financijski potpomaže rad udruga sa područja Ličko senjske županije. U suradnji sa Zajednicom saveza osoba s invaliditetom – SOIH, Virovitičko podravskom i Vukovarsko srijemskom županijom provode projekt „Partnerstvo za napredak“ u kojem je planirano otvaranje IT Centra u Gospiću. Plan je edukacija osoba s invaliditetom a cilj projekta je njihovo zapošljavanje i funkcioniranje u javnom životu.

U Ličko-Senjskoj županiji jedino grad Karlobag nije nam dostavio podatke o broju zaposlenih osoba s invaliditetom, Grad Gospić od 50 zaposlenih ima 1 osobu s invaliditetom, Grad Otočac od 28 zaposlenih nema nijednu osobu s invaliditetom, Grad Senj od 30 zaposlenih nema ni jednu zaposlenu osobu s invaliditetom.

Zadarska županija nema osnovane zaštitne radionice, međutim napominju da će težiti njihovom osnivanju ako se ukažu mogućnosti te ukoliko se osnuju imaju ideju da bi osobe s invaliditetom mogle sudjelovati npr. u izradi suvenira obzirom da je županija okrenuta turizmu. Sukladno tome u suradnji s HZZ će izraditi upitnik koji će u jednom dijelu biti usmjeren na utvrđivanje mogućnosti radnog potencijala osoba s invaliditetom, a u drugom na poslodavca, odnosno utvrditi potrebe za primanjem osoba s invaliditetom. U cilju stvaranja boljih mogućnosti za uključivanje osoba s invaliditetom na tržište rada, putem Lokalnog partnerstva za zapošljavanje kao Regionalnog vijeća za tržište rada u Zadarskoj županiji, teži se da se uključe i predstavnici raznih udruga pa tako i predstavnici udruga osoba s invaliditetom. Hrvatski zavod za zapošljavanje, Područna služba Zadar, provodi mjere iz Nacionalnog plana za poticanje zapošljavanja za 2011. i 2012. godinu u dijelu koji se odnosi na uvjete pod kojima će se u naredne dvije godine vršiti sufinanciranje zapošljavanja osoba s invaliditetom, koji su prijavljeni u evidenciju nezaposlenih HZZ-a. U županiji je u radno aktivnoj dobi 53% osoba s invaliditetom od toga je ukupno zaposleno 250 osoba i to uglavnom na poslovima NKV radnika, vozača ili trgovaca. Ne raspolažu s podacima o njihovim poslodavcima niti podacima koliko poslodavaca u Zadarskoj županiji dobiva poticaje za zapošljavanje osoba s invaliditetom. U 2010.g. niti jedan poslodavac nije koristio mjeru za zapošljavanje osoba s invaliditetom. Obrazovna struktura osoba s invaliditetom vrlo je nepovoljna, 63% ih ima nepunu ili završenu osnovnu školu, 29,9% ih ima završenu srednju školu, 3,6% ih ima visoku ili više obrazovanje, a specijalno obrazovanje ima 3,5% osoba s invaliditetom.

U Zadarskoj županiji nisu nam dostavili očitovanje o zapošljavanju osoba s invaliditetom sljedeći gradovi: Biograd na moru, Obrovac i Pag. Od gradova koji su dostavili svoja očitovanja grad Zadar od ukupno 168 službenika zaposleno je 4 osobe s invaliditetom; grad Nin od ukupno 16 zaposlenih ima 1 osobu s invaliditetom, grad Benkovac ima ukupno 4 osobe s invaliditetom.

Krapinsko zagorska županija je u travnju 2008. temeljem odrednica Nacionalne strategije donijela Strategiju Krapinsko zagorske županije o izjednačavanju mogućnosti za osobe s invaliditetom (2008.-2015) koja slijedi strukturu i sadržaj Nacionalne strategije, a područje djelovanja razrađena su sukladno onima u Nacionalnoj strategiji. Očekivani učinak iste je promjena shvaćanja javnosti Krapinsko zagorske županije prema osobama s invaliditetom s ciljem njihove potpune integracije u društvo. U području djelovanja Zapošljavanje, rad i profesionalna rehabilitacija Krapinsko zagorska županija definirala je ukupno 4 mjere :

- realizacija mjere i aktivnosti u skladu s Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom.
- sustavno senzibiliziranje poslodavaca za zapošljavanje osoba s invaliditetom.
- osiguravanje stručne pomoći u zapošljavanju osoba s invaliditetom.
- suradnja s Fondom za zapošljavanje i rehabilitaciju osoba s invaliditetom u cilju sustavnog jačanja kompetencija osi radi pripreme za potrebe tržišta rada.

Provedba mjera predviđena je putem 8 aktivnosti.

Županija je partner u projektu „Poticanje intenzivnijeg uključivanja osoba s invaliditetom na tržište rada“ u okviru IV komponente IPA programa „Razvoj ljudskih potencijala“. Svrha projekta je poboljšanje socijalne uključenosti i povećanje zapošljivosti osoba s invaliditetom kao i njihova integracija na tržište rada kroz razvoj aktivnih mjera tržišne politike na regionalnoj razini. U sklopu projekta nedavno je donesen i predstavljen Akcijski plan zapošljavanja osoba s invaliditetom za ovo područje za 2011.-2013. u kojem je dana problemska analiza, te definirani ciljevi, mjere i

aktivnosti za poboljšanje zapošljavanja osoba s invaliditetom. U Krapinsko-zagorskoj županiji nije nam dostavilo svoje očitovanje Orosavlje. Krapinsko-zagorska županija od ukupno 74 zaposlenika nema zaposleno ni jednu osobu s invaliditetom.

Od ostalih gradova Grad Zabok od ukupno 19 zaposlenika ima zaposleno 1 osobu s invaliditetom, grad Pregrada od ukupno 9 djelatnika nema zaposlenih osoba s invaliditetom; grad Donja Stubica od 13 zaposlenika imaju 1 osobu s invaliditetom; grad Klanjec od 10 zaposlenika ima 2 osobe s invaliditetom; grad Krapina od 21 zaposlenika nema ni jednu zaposlenu osobu s invaliditetom; grad Zlatar od 8 ukupno zaposlenih nema ni jedne osobe s invaliditetom.

Međimurska županija financijski podupire projekte udruga osoba s invaliditetom, te u tu svrhu postoji izdvojena proračunska sredstva kojima se olakšava financiranje prijavljenih projekata. Tijekom protekle tri godine udruge osoba s invaliditetom prijavile su sveukupno 43 projekta, podržano je bilo njih 37 no od tog broja samo je 5 projekata bilo vezano uz poticanje zapošljavanja. U tri projekta radilo se o informatičkom opismenjivanju osoba s invaliditetom, o osposobljavanju za radno-proizvodne aktivnosti i zapošljavanje osoba s invaliditetom, te o projektu radionica za izradu keramike Udruge tjelesnih invalida Međimurja. Međimurska županija podržava projekte vezane za unapređenje kvalitete života svih stanovnika, pa tako i osoba s invaliditetom. Izradom Regionalnog operativnog programa Međimurske županije od 2006. do 2013.g. postavljen je između ostalih i strateški cilj „Jačanje ljudskih resursa i njihovo uključivanje u razvoj“ sa određenim prioritetima. Svi prioriteti imaju mjere koje se odnose i na osobe s invaliditetom. U izradi je novi Program koji će sadržavati konkretne mjere vezane uz povećanje konkurentnosti gospodarskog sektora, snažan razvoj ljudskih potencijala i kvalitetno gospodarenje prostorom, te će županija voditi računa o razvojnim procesima i povezanosti s ključnim razvojnim smjernicama sadržanim u usvojenim strategijama na razini Republike Hrvatske kao i šire.

Međimurska županija je uz dopis poslala pravitak u kojem dostavljaju podatke u tabelarnom prikazu o aktivnostima koje provode vezano uz pripremu za zapošljavanje i zapošljavanje osoba s invaliditetom. U tabelama su prikazani podaci, odnosno aktivnosti koje provode s rezultatima u 2010. i planom za 2011. U sklopu redovnih aktivnosti u radu s nezaposlenim osobama provodi se niz savjetovanja i informiranja te motivacijske radionice, zatim u redovnim aktivnostima u radu s poslodavcima posjećuju se poslodavci s ciljem senzibiliziranja za zapošljavanje osoba s invaliditetom, poslovi procjene zahtjeva radnog mjesta radi usklađivanja s radnim sposobnostima osoba s invaliditetom, poslovi vezani uz posredovanje pri zapošljavanju na otvorena radna mjesta od strane poslodavaca; ukupno je zaposleno četrdeset osoba s invaliditetom od toga po mjerama poticanja zapošljavanja dvadeset i dvije osobe; kod aktivnosti provođenja mjera poticanja zapošljavanja u kojima se sufinancira zapošljavanje posebnih skupina nezaposlenih osoba, zaposlena je jedna osoba s invaliditetom; kod dugotrajno nezaposlenih osoba samozaposlena je jedna osoba s invaliditetom; kod financiranja obrazovanja za potrebe tržišta rada šest osoba s invaliditetom je završilo obrazovanje, dok u programu javnih radova je zaposleno dvadeset osoba s invaliditetom. Naveli su i ostale aktivnosti kao što su suradnje s institucijama, udrugama civilnog društva, sudjeluju na raznim sastancima, okruglim stolovima, tribinama vezanim uz pripremu za zapošljavanje osoba s invaliditetom.

U Međimurskoj županiji svoje očitovanje o broju zaposlenih osi, poticajima te planovima zapošljavanja nije nam dostavilo Mursko Središće. Grad Čakovec ističe kako od 53 zaposlenika imaju 1 osobu s invaliditetom; dok grad Prelog od 11 zaposlenih ima zaposleno 2 osobe s invaliditetom.

Osječko-baranjska županija. U području Nacionalne strategije Udruge osoba s invaliditetom u civilnom društvu u okviru sustavnog financiranja udruga osoba s invaliditetom omogućujući njihovo djelovanje u cilju unapređenja kvalitete života osoba s invaliditetom. programom financiranja programskih aktivnosti udruga od interesa za Osječko-baranjsku županiju tijekom

2009. godine osigurano je 400.000,00 kuna u proračunu županije. Rješenjima župana u 2009. Godini osigurana je financijska pomoć Udruzi paraplegičara i tetraplegičara Osječko-baranjske županije za projekt „Osobni asistent“ 31.464,60 kuna, Društvu invalida cerebralne i dječje paralize Osijek, za redovan rad udruge 3.000,00 kuna, Društvu za pomoć mentalno retardiranim osobama Osijek, za provedbu poludnevnog boravka za osobe s mentalnom retardacijom u klubu „PLAMENA PTICA“ 10.000,00 KUNA TE Udruzi invalida rada Đakova, za troškove pomoći i obilaska starijih i nemoćnih osoba 2.000,00 kuna. Županija također potiče zapošljavanje osoba s invaliditetom pa je već drugu godinu za redom podržala projekt radne okupacije štitićenika udruge Inkluzija i financirala ga s ukupno 20.000,00 kuna. U 2011. godini u proračunu Županije za ovaj Program planiran je iznos od 25.000,00 kuna. Osječko-baranjska županija imenovala je predstavnika koji je tijekom 2010. aktivno sudjelovao u radu Radne skupine za izradu Akcijskih planova za zapošljavanje osoba s invaliditetom u okviru provedbe projekta IPA 2007-2009 „Poticanje intenzivnijeg uključivanja osoba s invaliditetom na tržište rada“ Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. Članovi radne skupine izradili su Akcijski plan za zapošljavanje osoba s invaliditetom za područje Osječko-baranjske županije za 2011.-2013. godinu s definiranim glavnim prioritetima, mjerama i aktivnostima na regionalnoj razini.

U Osječko-baranjskoj županiji svoje očitovanje o broju zaposlenih nije dostavilo samo Belišće.

Grad Osijek ima na dan 01.02.2011. ukupno zaposleno 260 djelatnika od čega je 7 osoba s invaliditetom. Grad Donji Miholjac od ukupno 23 zaposlenika ima zaposleno 1 osobu s invaliditetom; grad Đakovo ima 29 zaposlenih od čega 1 osobu s invaliditetom; grad Našice od ukupno 24 zaposlenika nema ni jednu osobu s invaliditetom.

Sisačko-moslavačka županija. U Sisačko-moslavačkoj županiji ukupan broj zaposlenih iznosi 87, od čega su zaposlene 3 osobe s invaliditetom. Napominju da je iz dostavljenih podataka Zavoda za zapošljavanje o nezaposlenim osobama s invaliditetom evidentno da se radi o osobama niže kvalifikacijske strukture (osnovna škola, završena škola po prilagođenom programu, srednja stručna sprema u trajanju od 3 i 4 godine), što dodatno otežava zapošljavanje, osobito u gradu Sisku. O provođenju i poštivanju odredbi Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom u gradskoj upravi, trgovačkim društvima i ustanovama, detaljnim pismenim izvješćem upoznato je Gradsko vijeće Grada Siska. Grad Sisak na dan 31.12.2010. ima ukupno 123 zaposlenika od čega su zaposlene 4 osobe s invaliditetom, grad Petrinja ima ukupno 56 zaposlenika od čega 8 osobe s invaliditetom; grad Kutina ima 49 zaposlenika od čega ni jednu osobu s invaliditetom; grad Hrvatska Kostajnica od 22 zaposlenika nema ni jednu zaposlenu osobu s invaliditetom; grad Novska od 29 zaposlenika ima 1 osobu s invaliditetom.

Brodsko-posavska županija. Prema podacima HZZ-a, Ispostave Slavonski Brod na dan 31.12.2010. u ukupnom broju nezaposlenih evidentirano je 312 ili 1,8% osoba s invaliditetom. od ukupnog broja 12 ih je HRVI, 23 (civilni i vojni), 22 invalida rada, 188 kategoriziranih osoba te 67 svrstanih u ostale osobu s invaliditetom u odnosu na 2009. To je 26,3% više nego prethodne godine. Većinu osoba s invaliditetom čine muškarci (55,8%).

Prema kvalifikacijskoj strukturi bez osnovne škole je 9, a 33 osobe su sa završenom osnovnom školom, 269 su osobe sa završenom srednjom školom i 1 osoba je sa višom stručnom spremom. Tijekom 2010. godine ukupno je s evidencije HZZ-a zaposleno 49 osoba s invaliditetom. Budući da HZZ evidentira samo one osobe koje se registriraju pri traženju posredovanja u postupku zapošljavanja zatražili su i evidencije od udruga koje okupljaju osobe s invaliditetom. Prema dostupnim podacima udruga za osobe s invaliditetom koje djeluju na području naše županije evidentno je da je od 474 člana 11 osoba zaposleno na neodređeno vrijeme, od kojih je 4 s VSS, 3 VŠS, 3 SSS i 1 s osnovnom školom, a 2 osobe su u samostalnoj djelatnosti – trgovini. Također je 1 osoba s višom stručnom spremom zaposlena na određeno vrijeme što ukazuje da se ipak lakše zapošljavaju osoba s invaliditetom koje imaju višu ili visoku stručnu spremu. Drugi članovi, tj. njih

463 su nezaposlene osobe koje najčešće nikada nisu bile zaposlene, ili su u nekom obliku mirovine. Ističu veliki psihološki značaj aktivnih udruga koje djeluju na području županije i okupljaju brojne članove osoba s raznim invaliditetom, a sredstvima proračuna u granicama mogućnosti sufinancira ih Brodsko-posavska županija („Regoč“ Slavonski Brod, Udruga za pomoć osobama s mentalnom retardacijom Nova Gradiška, Udruga za poticanje zdravog razvoja djece i mladih Slavonski Brod, Udruga distrofičara, invalida cerebralne paralize Slavonski Brod i dr.). Smatraju kako je nužno daljnje jačanje suradnje između osnivača i lokalnih gospodarskih subjekata na izradi održivih proizvodnih programa proizvoda i usluga u regiji te stvaranje uvjeta za dosljednije provođenje zakonske obveze zapošljavanja osoba s invaliditetom.

Sljedećih 7 županija nije dostavilo svoja očitovanja glede mjera i aktivnostima, projektima i programima koje su poduzimali s ciljem intenziviranja zapošljavanja osoba s invaliditetom – kako na otvorenom tržištu, tako i u zaštićenim uvjetima kao i s planovima zapošljavanja ove kategorije građana u narednom dvo godišnjem periodu, već samo podatke o broju osoba s invaliditetom koje zapošljavaju, poticajima te planiranim mjerama u zapošljavanju osoba s invaliditetom.

Šibensko-kninska županija. Gradovi koji nisu dostavili podatke su: Drniš i Knin. Grad Šibenik od ukupnog broja zaposlenika koji iznosi 85 imaju 6 osoba s invaliditetom; grad Skradin od 15 zaposlenika nema ni jednu osobu s invaliditetom; grad Vodice od 19 zaposlenika ima 1 osobu s invaliditetom.

Požeško-slavonska županija. Nisu dostavili podatke gradovi: Lipik, Pleternica i Požega. Od onih koji su dostavili grad Kutjevo od 11 zaposlenika nema ni jednu zaposlenu osobu s invaliditetom; grad Pakrac od 23 imaju 1 zaposlenu osobu s invaliditetom.

Primorsko-goranska županija. Primorsko-goranska županija na dan 31.12.2010. ima ukupno 191 zaposlenika, od čega 4 osobu s invaliditetom. U Primorsko-goranskoj županiji nisu se očitovali sljedeći gradovi: Bakar, Čabar, Kraljevica, Krk, Rab i Vrbovsko. Od onih čije smo očitovanje dobili grad Rijeka od ukupno 456 službenika i namještenika ima 13 zaposlenih osoba s invaliditetom; grad Novi Vinodolski od 23 djelatnika ne zapošljava ni jednu osobu s invaliditetom; grad Cres od 15 zaposlenih nema ni jednu osobu s invaliditetom; grad Delnice od 20 zaposlenih nema zaposlenu ni jednu osobu s invaliditetom; grad Kastav od 17 zaposlenih ne zapošljava ni jednu osobu s invaliditetom; grad Crikvenica od ukupno 42 zaposlenika nema ni jednu zaposlenu osobu s invaliditetom; grad Mali Lošinj ima 37 zaposlenika od čega ni jednu zaposlenu osobu s invaliditetom; grad Opatija od 62 zaposlenika ima 2 osobe s invaliditetom.

Varaždinska županija. U upravnim tijelima Varaždinske županije u 2010. ukupno je bilo 79 zaposlenih, od čega su 3 osobe s invaliditetom. Od svih gradova u Varaždinskoj županiji očitovanje nismo zaprimili od grada Varaždina, Ludbrega i Lepoglave. Grad Varaždinske Toplice imaju 11 djelatnika od čega ne zapošljavaju osobe s invaliditetom; grad Novi Marof u organima uprave grada Novog Marofa te ustanovama i trgovačkom društvu čiji je Grad Novi Marof osnivač ili pretežiti vlasnik krajem 2010. godine zaposleno je ukupno 76 zaposlenika od čega nema ni jedne osobe s invaliditetom. Grad Ivanec ima 19 zaposlenih od čega ni jedna nije osoba s invaliditetom.

Virovitičko-podravska županija. U upravnim tijelima Virovitičko-podravske županije zaposleno je 35 djelatnika od čega je 1 zaposlena osoba s invaliditetom. Grad Orahovica ima 10 zaposlenih od čega je 1 osoba s invaliditetom; grad Slatina ima 28 djelatnika od kojih je 1 osoba s invaliditetom.

Bjelovarsko-bilogorska županija. U županiji ima ukupno zaposleno 71 zaposlenik od čega 2 osobe s invaliditetom. Gradovi koji nisu dostavili podatke o zapošljavanju OSI su: Čazma, Daruvar i Garešnica. Grad Bjelovar od ukupno zaposlenih 75 službenika i namještenika ima 11 zaposlenih osoba s invaliditetom; grad Grubišno Polje ima ukupno 15 zaposlenih od čega ni jednu osobu s invaliditetom.

Istarska županija. U Istarskoj županiji sljedeći gradovi nisu dostavili svoja očitovanja: Pazin, Poreč, Buje, Buzet, Labin i Rovinj. Grad Umag od ukupno 75 zaposlenih ima zaposlene 2 osobe s invaliditetom; grad Vodnjan od 21 zaposlenika ima 1 osobu s invaliditetom; grad Pula ima 170 zaposlenika od čega 10 osoba s invaliditetom; grad Novigrad od ukupno 28 zaposlenika nema ni jednu zaposlenu osobu s invaliditetom.

Moramo istaknuti da većina gradova i županija ne koristi poticaje za zapošljavanje osoba s invaliditetom koje daje Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom, također nemaju u skorašnjem planu predviđeno zapošljavanje osoba s invaliditetom. Osobe s invaliditetom su zaposlene na raznim radnim mjestima (od referenta do pročelnika odjela).

PREPORUKA BJELOVARSKO BILOGORSKOJ ŽUPANIJI RADI ZAŠTITNE RADIONICE „SUVENIR ARBOR VITAE „D.O.O.

Tijekom protekle dvije godine Ured pravobraniteljice je inicirao, ali i aktivno sudjelovao u kreiranju mjera za intenziviranje zapošljavanja osoba s invaliditetom slijedeći primarno gospodarsko-razvojni interes RH. Na tom putu se jasnim ocrtavala nužnost potpore uključivanju osoba s invaliditetom na otvoreno tržište rada, ali i razvoj različitih modela zapošljavanja te iskorištavanja preostalih sposobnosti u smislu njihovog razvoja i osnaživanja. Usporedno sa spomenutim procesima, kontinuirano se zalažemo za očuvanje i održivost postojećih zaštitnih radionica naglašavajući potrebu da one, uz ostalo, budu sastavnicom razvojnog koncepta područja u kojemu ostvaruju svoju djelatnost usklađujući interese zaposlenika, ali i interes osnivača, jedinica regionalne/lokalne samouprave. Upravo u tom smjeru Ured je poticao navedene procese u Bjelovarsko - bilogorskoj županiji na način kako svoj status i ulogu imaju i ostale zaštitne radionice, surađujući kako sa „Suvenir Arbor Vitae“ tako i s čelnicima županije. Ustrajni u nastojanjima za očuvanjem zaštitnih radionica koje uz potporu svojih osnivača i Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom trebaju razvijati one proizvodne programe koji su usmjereni na potrebe različitih subjekata u Bjelovarsko bilogorskoj županiji uputili smo preporuku županiji pozivajući se i na zaključke tematske sjednice saborskog odbora držeći da su oni ostvarivi i u slučaju zaštitne radionice „Suvenir Arbor Vitae“. Ista se odnosi na potrebu suradnje zaštitnih radionica sa tijelima državne uprave i lokalne (regionalne) samouprave da osiguraju zaštitnim radionicama sklapanje ugovora o „rezerviranoj nabavi“ sukladno čl. 12. Zakona o javnoj nabavi.

Prema ovom članku (rezervirani ugovori) Naručitelji (prvenstveno tijela iz čl. 10 st. 1. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom mogu rezervirati pravo sudjelovanja za natjecatelja (ponuditelja proizvoda ili usluga) sukladno zaštićenom programu zapošljavanja ili samo za natjecatelje ili ponuditelje koji zapošljavaju više od 50 % osoba s invaliditetom u odnosu na ukupan broj zaposlenih.

Preporuka i zaključak:

Kao zaključak možemo istaknuti da mnogi problemi u području zapošljavanja i rada na koje smo prošle godine ukazivali i dalje su prisutni kod osoba s invaliditetom.

Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje vidljivo je da je najveći broj osoba s invaliditetom prijavljen kao nezaposlen dulje od 5, odnosno 8 godina. Ta činjenica je zabrinjavajuća jer se vjerojatnost zapošljavanja smanjuje povećanjem godina provedenih na Zavodu za zapošljavanje. Dugotrajna nezaposlenost osim neriješenog statusa dovodi do izolacije, gubitka samopoštovanja i problema komunikacije. Premda su registrirane kao radno sposobne, ovim osobama potrebna je puno snažnija podrška sustava u vidu dodatne edukacije, prakse i uopće motivacije kako bi se uključile na tržište rada. Njihove radne sposobnosti, poslodavcima nisu

dovoljne, dok s druge strane za sustav socijalne skrbi nemaju dovoljno „nesposobnosti“ da bi mogle ostvarivati prava na naknadu koja jamči minimum socijalne sigurnosti.

Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje osobe s invaliditetom imaju nizak stupanj obrazovanja, u prosjeku niži u odnosu na opću populaciju nezaposlenih. Najveći broj osoba s invaliditetom ima završenu samo osnovnu školu. Zapošljavanje za osobe s invaliditetom provodi se kroz sustav: zapošljavanje pod općim uvjetima, kvotni sustav; zapošljavanje pod posebnim uvjetima (zaštitna radionica – 51% osoba s invaliditetom, i samozapošljavanje); rad u radnom centru – radno - socijalni trening za teže zapošljive osobe s invaliditetom.

Osnova od koje sve polazi je utvrđivanje invaliditeta.

Poslodavac ili osoba koja se samozapošljava, kod podnošenja zahtjeva za poticaje Fondu za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom mora priložiti i dokaz o invaliditetu. Zajedničko rješenjima o invaliditetu iz svih sustava jeste da se oni zasnivaju na medicinskom principu, odnosno u određenom postupku se utvrđuje samo oštećenje zdravlja kao posljedica bolesti ili ozljede. Niti jedno od tih rješenja ne pruža cjelovit prikaz osobe s invaliditetom, sadržaj i razinu smanjene radne sposobnosti te potrebu za eventualnim potporama u procesu zapošljavanja. Uvođenje funkcionalne procjene osoba s invaliditetom dovesti će i do multidisciplinarnu procjene radne sposobnosti koja će biti dobar temelj za utvrđivanje potrebne količine poticaja, podrške i prilagodbe. Očekuje se osnivanje Centara za profesionalnu rehabilitaciju (osnivanje predviđeno Nacionalnom strategijom izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015.) u kojima bi se trebala utvrđivati smanjena radna sposobnost. Kroz djelokrug rada Fond je uočio da postoji potreba za razvojem određenih usluga koje bi se mogle ponuditi poslodavcima u zamjenu za financijski poticaj, kao što su: usluga asistencije, radno-terapijske podrške, usluge vezane za prilagodbu radnog mjesta i dr. Kako bi se omogućilo osobi s invaliditetom uključivanje na tržište rada (otvoreno tržište rada, zaštitna radionica, radni centar, radionice itd.) sukladno njenim preostalim sposobnostima i mogućnostima, potrebno joj je omogućiti onaj oblik potpore koji ovisi o njezinom oštećenju i invaliditetu kao posljedici (prilagođeno radno mjesto, radni asistent, radni terapeut itd). ...

Također je važno ostaviti i mogućnost da se vrati u zaštitnu radionicu, ukoliko ne uspije se ostvariti na otvorenom tržištu rada.

Unatoč postojanju niza projekata koji se provode u RH u suradnji s institucijama i organizacijama civilnog društva u svrhu lakšeg i kvalitetnijeg zapošljavanja osoba s invaliditetom i predlažu određene mjere i aktivnosti za rješavanje navedenog problema, smatramo da je potrebno veće usmjeravanje na konkretne aktivnosti i ciljeve prema pojedincima – osobama s invaliditetom, a ne samo na izrade planova i strategija.

Većina osoba s invaliditetom koje su osposobljene za zapošljavanje na otvorenom tržištu rada pritužuju se n nedovoljnu potporu da bi mogle i realizirati svoje zapošljavanje.

Jedini način da poslodavci razbiju predrasudu, moguće je otkloniti stjecanjem neposrednog uvida u rad osoba s invaliditetom kako bi sami procijenili njihovih vrijednosti i sposobnosti što je ostvarivo kroz probni rad čije financiranje ne bi išlo na teret poslodavaca već drugih institucija (Fond, Grad, projekt Ministarstva ili HZZ-a). Naravno uz onu podršku osobi s invaliditetom koja joj je potrebna prema njezinim sposobnostima i mogućnostima.

3.4. MIROVINSKO OSIGURANJE

Mirovinsko osiguranje, uz socijalnu skrb bilo je i u 2010. područjem najčešćih pritužbi osoba s invaliditetom radi ostvarivanja svojih prava. Najveći broj pritužbi odnosio se na ostvarivanje prava na invalidsku mirovinu i na pogrešan izračun invalidske mirovine.

Ostale pritužbe odnosile su se na ostvarivanje prava na naknadu za tjelesno oštećenje (pogrešan izračun naknade za tjelesno oštećenje), ostvarivanje prava na mirovinu prema posebnim propisima, prevođenje mirovine, dugotrajnost postupka pred Upravnim sudom, staž osiguranja s povećanim trajanjem i dr.

Postupajući po pritužbama osoba s invaliditetom uočava se nedovoljna upućenost u pravne propise pa i nedostatno stručno znanje pojedinih djelatnika u područnim službama Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje (HZMO) koji rješavaju o pravima na invalidske mirovine u prvom stupnju.

Navedeno se iskazuje posebno kod samog izračuna visine invalidske mirovine te kod primjene za stranku povoljnije mirovine posebno glede statusa hrvatskog branitelja i statusa hrvatskog ratnog vojnog invalida (HRVI) gdje se očituje nedovoljno poznavanje drugih propisa koji reguliraju invalidska primanja osoba s invaliditetom, u ovom slučaju Zakona o pravima hrvatskih branitelja iz domovinskog rata i članova njihovih obitelji (NN br. 174/04, 92/05, 2/07, 107/07, 65/09 i 137/09). Također smo uvidjeli nedostatak poznavanja propisa i nedovoljno upućivanje stranaka u njihova prava koja proizlaze iz drugog stupa, odnosno ostvarivanje prava na mirovinu u uvjetima postojanja obveznog osiguranja na temelju individualne kapitalizirane štednje.

Smatramo da bi Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Središnja služba u svim svojim područnim službama trebao u narednom periodu uložiti dodatne napore na edukaciji referenata koji rade na odlučivanju o pravima stranaka na invalidsku mirovinu u prvom stupnju kako bi se smanjio broj rješenja kojima se osobe s invaliditetom zakidaju u svojim zakonskim pravima, što bi posredno dovelo i do smanjivanja broja žalbi upućenih na Središnju službu i tužbi na Upravni sud.

Kako bismo pospjeli međusobnu suradnju između Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom i Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, te iznijeli neka pitanja sa kojima smo se susreli u svom dosadašnjem radu dana 14. lipnja 2010. u prostorijama Središnje službe Zagreb, održali smo zajednički sastanak. Na sastanku su prisustvovali ravnatelj Zavoda Mile Rukavina, sa suradnicima, te pravobraniteljica za osobe s invaliditetom Anka Slonjšak sa svojom zamjenicom i savjetnikom za područje mirovinskog osiguranja.

Cilj sastanka je bio informiranje o određenim pitanjima osoba s invaliditetom i unapređivanje međusobne suradnje između Zavoda i Pravobraniteljstva za osobe s invaliditetom.

Sa strane Zavoda istaknuto je da statistički podaci ukazuju na značajan pritisak za ostvarivanje prava po osnovi invalidnosti. U području mirovinskog osiguranja koji se tiče ostvarivanja prava na invalidsku mirovinu dan je pregled sustava vještačenja u Zavodu (tijela vještačenja, uvjeti, način i postupak vještačenja, revizija i kontrola vještačenja, izobrazba-stručno osposobljavanje vještaka i viših vještaka), a isto tako u okviru problematike tjelesnog oštećenja spomenut je i rad na Prijedlogu jedinstvene liste oštećenja. Razmotrene su i primjedbe na rad Zavoda na koje je Pravobraniteljica na osnovu pritužbi stranaka ukazivala, a koje se odnose na duljinu trajanja postupka pri rješavanju zahtjeva, na pojedine odredbe ZOMO-a koje utječu na materijalni položaj invalida rada (npr. članak 122. stavak 3. , 164., 47., 48.) na izračun mirovine – određivanje mirovine roditelju djeteta s težim smetnjama u razvoju s priznatim pravom na rad sa skraćenim radnim vremenom radi njege djeteta.

Sa strane Zavoda istaknuto je da su u Zavodu donesene mjere za poboljšanje ažurnosti. Ističu kako postupak traje duže u slučajevima kada nisu kompletirani svi podaci o mirovinskom stažu i plaćama osiguranika o kojima ovisi pravo na mirovinu i visina mirovine, a u zahtjevima za priznavanje prava na invalidsku mirovinu i dodatna medicinska obrada, što otežava i odugovlači postupak. Da bi se ubrzao postupak ostvarivanja prava strankama je omogućeno da sami utječu na

to podnošenjem zahtjeva za pretkompletiranje podataka o stažu i plaći (6 mjeseci prije podnošenja zahtjeva za mirovinu).

Na pitanje provodi li Zavod kontrolu odnosno reviziju rješenja vezanih uz tjelesno oštećenje, od strane Zavoda odgovoreno je da Zavod to ne radi jer obavlja samo poslove vještačenja, a pravo se utvrđuje u drugom sustavu. Smatramo da su moguće zlouporabe ovako donesenog rješenja jer ovo rješenje o postotku tjelesnog oštećenja nije vremenski ograničeno, ono nakon što se jednom donese ne prolazi naknadnu kontrolu, odnosno reviziju utvrđenog, te na temelju njega stranke ostvaruju sva druga prava iz drugih sustava.

Nadalje, u sklopu problematike doplatka za djecu dan je poseban osvrt na ostvarivanje prava na doplatku za djecu s težim oštećenjem zdravlja te probleme u postupku ostvarivanja prava na doplatku za djecu. Izraženo je stajalište da bi problem u provedbi utvrđivanja težeg oštećenja zdravlja djeteta bio riješen utvrđivanjem jedinstvenog tijela vještačenja i jedinstvenog kriterija za utvrđivanje težeg oštećenja jer prema sada važećim propisima ti su kriteriji neujednačeni.

Glede pristupačnosti objekata Zavoda osobama s invaliditetom navedeno je od strane Zavoda da je dio prepreka riješen rekonstrukcijom cijelog objekta, a dio je riješen odgovarajućim arhitektonsko-gradevinskim zahvatima. Planira se u dogledno vrijeme u cijelosti riješiti problem pristupačnosti i osigurati pristupačnost svih poslovnih prostora Zavoda osobama s invaliditetom.

Isto tako na sastanku je razmotrena problematika odnosa Zavoda prema osiguranicima – postupanje prema neukim strankama i njihovo informiranje. Ona obuhvaća svakodnevnu komunikaciju preko info telefona Zavoda, posebnih telefonskih brojeva za informacije i pravne savjete, svakodnevni prijam stranaka na infošalterima u područnim službama i Središnjoj službi Zavoda na kojima stranke mogu izravno dobiti sve tražene informacije iz područja mirovinskog osiguranja i doplatka za djecu. Informacije su dostupne i preko Internet stranice Zavoda.

Smatramo kako je ovaj sastanak i razmjena informacija bio jako koristan jer je omogućio da se dobiju odgovori na neka pitanja, ujedno i da se neposredno ukaže na probleme sa kojima se osobe s invaliditetom susreću na području mirovinskog osiguranja.

S obzirom da nam se osobe s invaliditetom često pritužuju na dugotrajnost postupaka pred mirovinskim osiguranjem, posebice na rad pojedinih Područnih službi Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje zatražili smo za 2010. od Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, Središnja služba u Zagrebu sljedeće statističke podatke:

- prosjek vremena potrebnog za donošenje rješenja o profesionalnoj ili općoj nesposobnosti za rad u prvom stupnju po područnim uredima (od samog podnesenog zahtjeva stranke do donošenja rješenja).
- koliki je broj donesenih rješenja o invalidnosti u odnosu na ukupan broj riješenih zahtjeva za ostvarivanje mirovinskih primanja
- prosjek vremena utrošenog do donošenja drugostupanjskog rješenja o invalidnosti od strane Središnje službe (vremenski rok od vremena podnošenja žalbe na prvostupanjsko rješenje pa do donošenja drugostupanjskog rješenja),
- broj žalbi na prvostupanjsko rješenje o invalidnosti (po područnim uredima) s obzirom na ukupan broj donesenih rješenja o invalidnosti u područnim uredima.

Središnja služba Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje u Zagrebu u svom očitovanju odgovorila nam je da ne mogu dostaviti podatke jer oni vode evidenciju ukupno za sve umirovljenike, nemaju izdvojeno samo za one koji su ostvarili invalidske mirovine. Sukladno navedenom predložiti ćemo da se navedene evidencije ipak vode jer na osnovu njih dobit ćemo uvid o Područnim uredima na čija rješenja se osobe s invaliditetom najviše žale i o vremenskom

roku u kojem se rješenja donose. Na temelju dobivenih podataka mogli bi se poduzeti određeni koraci od strane Središnje službe da se uklone nedostatci.

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom dao je Prijedlog za izmjenu članka 122. Zakona o mirovinskom osiguranju (NN br. 102/98, 127/00, 59/01, 109/01, 147/02, 117/03, 30/04, 177/04, 92/05, 43/07, 79/07, 35/08, 40/10 i 121/10) Ministarstvu gospodarstva, rada i poduzetništva.

Razlog zbog kojeg smo predložili izmjenu navedenog članka temelji se na sljedećim saznanjima.

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom često se u svom radu susreće sa problemom osoba s invaliditetom koje su se žalile da im je pogrešno izračunat mirovinski staž ili primijenjen manji mirovinski faktor, osobni bodovi ili neki drugi element pri izračunu mirovinskih primanja, odnosno zbog pogreške u radu referenata Područnih službi mirovinskog osiguranja, stranke su bile zakinute u ostvarivanju svojih prava, odnosno visini mirovine.

Zbog toga što svaka stranka, odnosno osoba polazi s načela povjerenja u sustav, kao i zbog nepoznavanja prava i složenog postupka načina izračuna mirovinskih primanja stranke se nisu u zakonski predviđenom roku žalile te je od vremenskog perioda donošenja rješenja kojim su zakinute u svojim pravima pa do njihovog pokretanja ponovnog postupka za utvrđivanje mirovine prošlo duže vremensko razdoblje (najčešće po desetak godina).

Strankama se u ponovljenom postupku priznalo pravo, odnosno pogreška, ali nisu im isplaćeni zaostaci njihovih primanja. Stranci ništa ne vrijedi da joj je priznato pravo na određena primanja kada joj Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (u daljnjem tekstu HZMO), prema stavku 3. članka 122. Zakona o mirovinskom osiguranju (NN br. 102/98, 127/00, 59/01, 109/01, 147/02, 117/03, 30/04, 177/04, 92/05, 43/07, 79/07, 35/08, 40/10 i 121/10) (u daljnjem tekstu ZOMO-a) nije dužan unatrag isplatiti novčana primanja koja joj greškom djelatnika pri izračunu mirovine nisu isplaćena. Na ovaj način te osobe su uskraćene za svoja mirovinska primanja, ujedno i u podređenom položaju u odnosu na sve one osobe kojima je po zakonu, odnosno pravilno obračunata i isplaćena mirovina.

Razlog zbog kojeg nisu isplaćeni zaostaci nalazi se u stavku 3. članka 122. Zakona o mirovinskom osiguranju koji glasi:

(...)(3) Osiguraniku, odnosno osiguranoj osobi pripada pravo na temelju rješenja donesenog prema odredbama stavka 1. i 2. ovoga članka od prvoga dana idućega mjeseca nakon podnošenja zahtjeva, a ako je postupak pokrenut po službenoj dužnosti – od prvoga dana idućega mjeseca nakon donošenja novog rješenja. (...)

Međutim, člankom 164. ZOMO-a propisano je da osoba koja primi novčano davanje koje joj ne pripada, dužna ga je vratiti HZMO-u, te se postavlja pitanje, kada isto pravo treba ostvariti stranka, odnosno da mu se nadoknade pogrešno izračunata i uskraćena financijska sredstva zašto mu HZMO to pravo uskraćuje?!

Mišljenje Ureda je da su osobe s invaliditetom oštećene stavkom 3. članka 122. Zakona o mirovinskom osiguranju koji govori o izmijeni pravomoćnog rješenja sa novim rješenjem, ukoliko je prvim rješenjem povrijeđen zakon ili opći akt Zavoda na štetu osiguranika te ne ide u prilog osiguranicima.

Sukladno članku 7., 9. i 10. Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN, br. 107/07), predložili smo Ministarstvu gospodarstva, rada i poduzetništva *ukidanje stavka 3. članka 122. Zakona o mirovinskom osiguranju na način da se prava stranaka izjednače sa pravima Zavoda iz članka 164. prilikom povrata stečenog bez osnove.* Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva dostavilo nam je odgovor u kojem navode da je sukladno obvezi usklađivanja svih propisa sa Zakonom o općem upravnom postupku (NN br. 47/09) u tijeku analiza usklađenosti odredbi

Zakona o mirovinskom osiguranju s tim Zakonom, u kojoj je uočeno da je odredbom članka 122. Zakona o mirovinskom osiguranju propisano drugačije nego što je to predviđeno Zakonom o općem upravnom postupku te je tu odredbu potrebno izmijeniti.

Ukoliko ne dođe do navedenih izmjena najkasnije u 1. tromjesečju 2012. godine Ured će pokrenuti postupak za ocjenu ustavnosti pred Ustavnim sudom.

S obzirom na činjenicu da su u tijeku mjere provođenja „Plana provedbenih aktivnosti programa gospodarskog oporavka“ od kojih se neke dotiču i područja mirovinskog osiguranja u kolovozu 2010. godine zatražili smo od svih odgovornih subjekata u Vladi Republike Hrvatske da se ne umanjuju prava osoba s invaliditetom koja za njih proizlaze iz sustava mirovinskog osiguranja. Upozorili smo da se radi o posebno osjetljivoj skupini stanovništva čija prava su u Republici Hrvatskoj utvrđena i Ustavom kojim se naglašava potreba posebne skrbi o osobama s invaliditetom i njihovog uključivanja u društveni život. Na isto nas obvezuju i odredbe Konvencije UN o pravima osoba s invaliditetom koja je usvojena zajedno s Fakultativnim protokolom (NN MU br. 6/07; 3/08 i 5/08), posebno čl. 4. i 28. koje govore o obvezama država potpisnica, kao i o osiguravanju primjerenog životnog standarda osoba s invaliditetom.

U nastavku iznosimo neke slučajeve pritužbi Uredu:

Primjer 1.:

Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom osobno se obratila stranka F. H., pritužujući se na rad Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje (u daljnjem tekstu HZMO), Područna služba u V. čijim je propuštanjem poduzimanja određenih radnji stranka zakinuta za svoja prava iz mirovinskog osiguranja.

Uvidom u dostupne činjenice razvidno je da je u predmetu došlo do propusta HZMO-a, Područne službe u V. koji se po izlaganju imenovanog ogledaju u sljedećem:

Nakon što je 1997. firma u kojoj je do tada stranka radila otišla u stečaj, imenovani je zbog amputacije noge i ugradnje proteze, od bivšeg Republičkog fonda mirovinskog i invalidskog osiguranja RH primao naknadu u iznosu od 1.200,00 kn zbog profesionalne nesposobnosti za rad od 1997. do 1999. (stupanja na snagu novog Zakona o mirovinskom osiguranju (u daljnjem tekstu ZOMO-a (NN br. 102/98).

1999. godine HZMO, područna služba u V., privremenim rješenjem 20.01.1999. utvrđuje imenovanom isplatu predujma invalidske mirovine zbog profesionalne nesposobnosti za rad u svoti od 562,50 kn, tj. 50% svote privremene naknade koju je primao do tada, odnosno koja je osiguraniku isplaćena na dan 31.12.1998. (za prosinac 1998.). U tom privremenom rješenju stoji i da će se nakon donošenja konačnog rješenja izvršiti obračun primljenih i pripadajućih svota mirovine. Međutim, novo konačno rješenje nikada nije doneseno niti imenovanom uručeno.

Nakon toga privremenog rješenja imenovanom je bilo potrebno po službenoj dužnosti izvršiti prevođenje prava po članku 174. ZOMO te donijeti rješenje o invalidskoj mirovini zbog profesionalne nesposobnosti za rad.

Po riječima imenovanog u kontaktu sa svojom obiteljskom liječnicom, imenovani je dobio odgovor da će sigurno dobiti poziv za novo vještačenje. Više puta je odlazio u podružnicu HZMO-a gdje je dobio isti odgovor da će mu rješenje biti dostavljeno. Međutim, prolazile su godine ali rješenja, kao ni poziva na novo vještačenje imenovani nije dobivao.

10.09.2008. odlazi u podružnicu HZMO-a u V. te potražuje rješenje o naknadi za tjelesno oštećenje te također rješenje o invalidskoj mirovini.

02.10.2008. dobiva rješenje kojim se utvrđuje postojanje tjelesnog oštećenja od 90%. Nakon toga po riječima imenovanog otišao je u Podružnicu HZMO-a u V. i kod pravnice ponovno zatražio svoje rješenje o invalidskoj mirovini.

Postavlja se pitanje, zašto HZMO, Područna služba u V. nije imenovanom 01.01.1999. njegova prava po članku 174. ZOMO-a prevela po službenoj dužnosti na invalidsku mirovinu zbog profesionalne nesposobnosti za rad koristeći mirovinski faktor 0,6667. Također, postavlja se pitanje zašto to nije učinjeno 2002. godine kada je odredbom članka 39. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o mirovinskom osiguranju (Narodne novine broj: 147/02) – u daljnjem tekstu ZIDZMO iz 2002., propisano:

„1) Korisniku invalidske mirovine zbog profesionalne nesposobnosti za rad, kojem je ta mirovina određena primjenom mirovinskog faktora iz članka 80. stavka 1. točke 4. i članka 174. stavka 3. točke 1. Zakona o mirovinskom osiguranju (»Narodne novine«, br. 102/98., 127/00., 59/01. i 109/01.), Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje će po službenoj dužnosti ponovno odrediti invalidsku mirovinu zbog profesionalne nesposobnosti za rad primjenom mirovinskog faktora iz članka 15. ovoga Zakona“ (mirovinski faktor povećan na 0,8).

Naime, kako novi Zakon o mirovinskom osiguranju nije donijet istovremeno sa Zakonom o radu, prijelaznom i završnom odredbom Zakona o radu (člankom 243.) propisano je: „Do početka primjene novih propisa o mirovinskom i invalidskom osiguranju invalid rada koji je u skladu s propisima o mirovinskom i invalidskom osiguranju važećim na dan stupanja na snagu ovoga Zakona stekao ili će steći neko od prava na osnovi preostale radne sposobnosti, a kojem poslodavac daje poslovno ili osobno uvjetovani otkaz jer ga ne može zaposliti na nekim drugim poslovima, ostvaruje stečena prava u skladu s odredbama članka 54. Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju (NN, br.: 26/83, 5/86, 42/87, 34/89, 57/89, 40/90, 9/91, 26/93, 96/93, 29/94. i 44/94.).“

U ovakvim slučajevima primjenjivao se na invalida rada članak 54. citiranog Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju, odnosno daljnju brigu i obveze prema invalidu rada (eventualno uključivanje u ponovni radni odnos, isplatu mjesečnih novčanih naknada i dr.) preuzimao je bivši RF MIORH, a ne služba za zapošljavanje kako je propisano u svim drugim slučajevima kada radniku prestaje radni odnos, što je imenovanom i rečeno na Zavodu za zapošljavanje kao obrazloženje zašto ga nisu mogli prijaviti i voditi u svojoj evidenciji kao nezaposlenog. Kada je takav invalid rada nezaposlen, odnosno izvan mirovinskog osiguranja, visina nove mirovine je određena sukladno odredbi članka 174. stavka 3. točke 1. ZOMO iz 1998., primjenom posebnog mirovinskog faktora 0,6667 moguće pune invalidske mirovine. Prema odredbama članaka 15. i 39. ZIDZMO koji se primjenjuje od 18. prosinca 2002. godine, taj faktor je promijenjen na način da je povećan na 0,8 čime je ispravljena nepravda pada u razini primanja invalida rada samo djelomice, ali ne i u slučaju imenovanog.

Nepravilnost u postupanju se sastoji u tome što imenovani od prve invalidske komisije 1984. do 2008. godine nije dobio niti jedno rješenje kojim se rješava o njegovim pravima pred nadležnim službama Mirovinskog osiguranja.

Imenovanom nije prevedeno pravo iz zakona po službenoj dužnosti te je time imenovani direktno oštećen sve ove godine za iznos mirovine koju bi bio primao da mu je za to vrijeme dano pravo na invalidsku mirovinu zbog profesionalne nesposobnosti za rad koja ga od 01.01.1999. po zakonu pripada. Tek je 08.07.2010. doneseno rješenje o nesposobnosti za rad u kojem je pogrešno navedeno vrijeme nastanka invalidnosti i dostavljeno mu na znanje (oštećenje se pojavilo 1980. uslijed ozljede na radu te je i utvrđeno 1984., a invalidnost nastupila 1996. amputacijom noge).

Ovakvim postupanjem imenovani je u nepovoljnijem položaju u odnosu na ostale invalide rada kojima je to pravo na vrijeme prevedeno, odnosno onemogućen je u ostvarivanju svojih prava iz Zakona o mirovinskom osiguranju i Zakona o općem upravnom postupku.

Od strane HZMO-a, zatražili smo da se, s obzirom da je imenovani zakinut za iznos mirovinskih primanja ne svojom krivnjom, izvrši usklađivanje njegovih budućih mirovinskih primanja sa mirovinskim primanjima osoba istog ili približno istog stupnja oštećenja te staža osiguranja, a kojima je to pravo prevedeno u zakonskom roku po službenoj dužnosti i koje su ostvarile ranije invalidsku mirovinu ili da mu se nadoknadi šteta (izgubljena dobit).

Od strane HZMO-a, Područne službe u V. do trenutka pisanja ovog izvješća još uvijek nije donijeto valjano rješenje premda je Središnja služba HZMO-a u Zagrebu više puta urgirala te poslala naputak Područnoj službi u V. u kojem se traži poštivanje pravnih propisa i žurno donošenje rješenja.

Primjer 2.:

Dugotrajnost sudskog spora radi ostvarivanja prava u mirovinskom osiguranju

Upravni sud Republike Hrvatske zamolili smo za žurnost te poštivanje ustavnog prava stranke na rješavanje njezinih prava u sudskom postupku u zakonskom roku. Međutim, Ustavni sud RH nam je u svojoj predstavi odgovorio da nisu u mogućnosti udovoljiti našoj zamolbi jer zbog količine predmeta o kojima rješavaju prosječno trajanje sudskog postupka iznosi tri (3) godine. Smatramo kako je navedeno razdoblje predugo da bi se rješavalo o životno važnim pitanjima, kao što su isplata mirovinskih primanja.

Primjer 3.:

Stranka M. S. nam se pritužila zbog izračuna naknade zbog tjelesnog oštećenja od strane Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, Područne službe u Z., kao i na izračun strankinih mirovinskih primanja.

U ovom slučaju došlo je do propusta HZMO-a koji se ogledaju u sljedećem:

1. izračun naknade za tjelesno oštećenje:

- Dana 02.11.1995. stranka je imala ozljedu na radu – što se vidi iz Prijave ozljede na radu – 21.11.1995.

- Dana 10.06.1997., bivši Republički fond mirovinskog i invalidskog osiguranja radnika Hrvatske (dalje RFMIORH) donosi rješenje o postojanju tjelesnog oštećenja od 100% te stranci se odbija zahtjev za priznavanje naknade za tjelesno oštećenje koji je podniet 10.03.1997.

Pogreška RFMIORH se ogleda u tome da su koristili pogrešni obrazac te naveli da su se oštećenja desila izvan osiguranja (premda je stranka kada su nastala oštećenja bila u radnom odnosu i imala ozljedu na radu koja je u istom rješenju i navedena u 50% obimu nastala 04.03.1997.) – jer ne bi mogla otići u invalidsku mirovinu s datumom 01.02.1997. da nije imala navedena oštećenja. Propust je stranke što zbog svoje neupućenosti nije se žalila na ovo rješenje.

- Dana 20.10.2006. HZMO, Područna služba u Z. povodom zahtjeva stranke za utvrđivanje naknade za tjelesno oštećenje utvrđuje postojanje tjelesnog oštećenja od 100%, te pogrešno stranci priznaje pravo na naknadu tjelesnog oštećenja od 50% (6 stupanj) u svoti od 202,16 kn. mjesečno. (Stranka se žalila na ovo rješenje jer je tjelesno oštećenje utvrđeno po zahtjevu od 21.02.1997. i od 04.03.1997. što znači da je HZMO bio dužan donijeti odgovarajuće rješenje po tom zahtjevu i priznati pravo stranci na naknadu od 21.02.1997. za tjelesno oštećenje od 50%, a od 04.03.1997. za tjelesno oštećenje od 100%, s time da je po službenoj dužnosti trebalo odrediti nove iznose novčane naknade sukladno propisima). Kao što smo već gore naglasili, stranka se zbog neznanja, odnosno nepoznavanja prava iz mirovinskog osiguranja na isto rješenje nije žalila.

- 16.05.2007. HZMO, Središnja služba u Z. uvažava žalbu te svojim rješenjem poništava rješenje HZMO-a, Područne službe u Z. od 20.10.2006. te vraća predmet Područnoj službi radi donošenja novog rješenja.

- 26.11.2007. HZMO, Područna služba u Z. donosi novo rješenje po uputi Središnje službe u Zagrebu kojim se stranci priznaju zaostaci i u kojem se utvrđuje postojanje tjelesnog oštećenja od 100% počevši od 01.10.2006. te ujedno pogrešno utvrđuje pravo na naknadu zbog tjelesnog oštećenja u svoti od 202,16 kn mjesečno umjesto 40% od osnovice koja na dan 01.07.2006. iznosi 1010.80 kn. Nije uzeta u obzir činjenica da je stranka već po starom zakonu, odnosno 01.02.1997. godine imala 100% tjelesno oštećenje, od kojeg je većina posljedica ozljede na radu, već joj je za naknadu priznato samo 50% oštećenja uslijed ozljede na radu, dok 50% tjelesnog oštećenja koje je stekla 1996. i 1997. zbog bolesti nije priznato te za njega ne dobiva novčanu naknadu.

U svom obrazloženju HZMO, Područna služba u Z. ponovno se poziva na rješenje RFMIORH, Područne službe u Zagrebu, od 10.06.1997. kojim je pogrešno utvrđeno da je 100% oštećenje nastalo zbog bolesti izvan osiguranja jer je stranka u to vrijeme bila u invalidskoj mirovini (100% invaliditet od 01.02.1997.), a ne uzimajući u obzir da je vještačenje invaliditeta bilo 18.11.1996., (odnosno vještačenje nesposobnosti za rad), što znači da je tjelesno oštećenje nastalo za vrijeme rada).

Smatramo da se i na ovo rješenje trebalo žaliti jer nije u potpunosti ispravno.

2. izračun mirovinskih primanja:

Prilikom utvrđivanja mirovine stranci dana 18.06.1997. RFMIORH donosi rješenje kojim se stranka stavlja u invalidsku mirovinu uslijed gubitka sposobnosti za rad *zbog bolesti umjesto zbog ozljede na radu, koja je dovela do njenog bolesnog stanja*, priznaje joj se od 01.02.1997. pravo na invalidsku mirovinu u iznosu od 1.283,27 kn mjesečno. Stranka je postupak za ostvarivanje prava na invalidsku mirovinu pokrenula 30.12.1996. Također i na ovo rješenje stranka se propustila žaliti u zakonskom roku te je ono postalo konačno i pravomoćno. Smatramo da se stranka trebala žaliti jer je njena bolest, kako zaključujemo iz prijave ozljede na radu u velikom omjeru, ako ne i cijelom, posljedica ozljede na radu. S obzirom da se nije na navedeno rješenje u zakonskom roku od 15 dana žalila, ono je postalo pravomoćno i može se mijenjati jedino po članku 122. ZOMO-a.

Što znači, kada bi HZMO eventualno utvrdio svoju pogrešku u izračunu invalidske mirovine stranke, njoj se ne bi moglo unatrag isplatiti zaostatke već samo od prvoga dana idućega mjeseca nakon podnošenja zahtjeva kojim je obnovila postupak utvrđivanja mirovine.

Iz svega navedenog je moguće zaključiti da je u ovom predmetu u postupanju od strane HZMO-a također došlo do grešaka koje su naknadno djelomično ispravljene po dostavljenim nam podacima glede naknade za tjelesno oštećenje unazad do 01.10.2006. Međutim, za razdoblje od 1997. do 2006. zbog već navedenih ograničenja koja su u Zakonu o mirovinskom osiguranju propisana člancima 122. i 59. stranka nije u mogućnosti danas ostvariti svoja prava u potpunosti.

Primjer 4.:

Ostvarivanje prava na staž osiguranja s povećanim trajanjem.

Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom obratio se gospodin M. P. sa zamolbom za zaštitu njegovih prava iz mirovinskog osiguranja navodeći da je oštećen postupanjem Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, Područna služba u S.B.

Naime, gore imenovani je osoba s invaliditetom (tjelesno oštećenje 80% zbog preboljene dječje paralize). Radio je u jednom poduzeću na poslovima „tehnolog vremena i materijala“ neprekidno od 1972. godine do 09.01.2010. kada je proglašen tehnološkim viškom nakon povratka sa rehabilitacije u toplicama u Lipiku.

Na traženje imenovanog rješenjem HZMO-a, Središnje službe u Zagrebu, od 26.04.2010. imenovanom je odbijena žalba, ujedno zahtjev da se provede postupak utvrđivanja staža osiguranja s povećanim trajanjem od početka osiguranja (1972.). U obrazloženju je navedeno da će mu se staž osiguranja s povećanim trajanjem koji je ostvario po „starom zakonu“, odnosno po

Zakonu o mirovinskom i invalidskom osiguranju (dalje ZOMIO), (NN br. 26/83, 5/86, 42/87, 34/89, 57/89, 40/90, 9/91, 96/93 i 44/94) obračunati u postupku ostvarivanja prava na mirovinu, međutim isto nije učinjeno.

Rješenjem HZMO-a, Područne službe u S. B. od 29.09.2010. kojim se utvrđuje profesionalna nesposobnost za rad imenovanom i invalidska mirovina nije se postupalo u skladu s odredbom članka 156. stavkom 1. ZOMIO kojom je propisano da se staž osiguranja s povećanim trajanjem računa i osiguranicima koji su u radnom odnosu, odnosno na radu po osnovi kojega su bili obavezno osigurani te provedi radeći puno radno vrijeme kao: osiguranici s tjelesnim oštećenjem najmanje od 70%, vojni invalidi od I. do IV. grupe, civilni invalidi rata od I. do V grupe, slijepe osobe, osobe oboljele od distrofije i srodnih mišićnih i neuromišićnih oboljenja, paraplegije, cerebralne i dječje paralize, kao i drugi osiguranici koji su ostvarili doplatka za pomoć i njegu za vrijeme trajanja radnog odnosa prema odredbama ovoga Zakona. Stavkom 2. istog članka propisano je da se osiguranicima iz stavka 1. svakih 12 mjeseci stvarno provedenih na radu na osnovi kojega su osigurani, računa kao 15 mjeseci staža osiguranja.

Imenovanom nije obračunat staž s povećanim trajanjem u ukupni staž osiguranja, te je tako imenovani zaknut za određeni iznos mirovinskih primanja.

Na osnovu pritužbe imenovanog u kojoj je istaknuo da mu Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Područna služba u S. B. prilikom izdavanja rješenja o invalidskoj mirovini nije računao staž osiguranja s povećanim trajanjem, dana 19. 11. 2010., uputili smo Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje, Središnja služba u Zagrebu zahtjev za očitovanjem.

Navedena Središnja služba nam je dana 30. 12. 2010. dostavila očitovanje da su poništili sporno rješenje u kojem stranci nije priznat staž osiguranja s povećanim trajanjem te vratili predmet na ponovno rješavanje Područnoj službi u S. B. kako bi donijeli novo rješenje o visini mirovine uvažavajući sve rečeno. Ovdje moramo istaknuti kako je u ovom predmetu HZMO postupao ažurno te je u najkraćem mogućem roku stranci doneseno novo rješenje, te ispravljena učinjena pogreška.

Primjer 5..

Stranka P. V. se Uredu pritužila zbog neostvarivanja invalidske mirovine s razloga neprijavlivanja ozljede na radu u zakonskim okvirima. Premda ima odvjetnika (čak ih je više i promijenila) u ovom primjeru stranka se obraća Uredu jer nije upućena u svoja prava te nema povjerenja u odvjetnika koji je zastupa.

Na osnovu dostavljene nam dokumentacije proizlazi da je po rješenju Republičkog fonda mirovinskog i invalidskog osiguranja radnika Hrvatske (dalje RFMIORH) donesenog 01.04.1997. utvrđeno da je stranci zbog bolesti nastalo smanjenje sposobnosti za rad počevši od 27.03.1997. te od tog datuma ima pravo na raspoređivanje, odnosno zaposlenje s punim radnim vremenom na drugim odgovarajućim poslovima na kojima se ne zahtjeva dobar sluh. Što znači da je stranci utvrđeno oštećenje sluha te je stranka tada trebala na određenom obrascu pismenim putem poslodavcu (koji prijavu potvrđuje te prosljeđuje na ovjeravanje Hrvatskom zavodu za zdravstveno osiguranje) prijaviti postojanje ozljede na radu, a ujedno je tada trebala postaviti zahtjev za naknadu štete.

Po rješenju RFMIORH donesenog 12.09.1997 kod stranke zbog bolesti od dana 29.06.1997. priznaje joj se pravo na zaposlenje na poslovima na kojima se ne zahtjeva dobar sluh, i pravo na naknadu plaće u svoti od 1.125,00 kn. Dana 28.06.1997. stranci je prestao radni odnos u poduzeću. Stranku smo izvijestili da je zakasnila u podnošenju zahtjeva za ostvarivanje svojih prava, odnosno prošli su zakonom propisani rokovi u kojima je mogla po osnovi ozljede na radu ili profesionalne bolesti ostvariti svoja prava iz zdravstvenog i mirovinskog osiguranja. Kada je stranka prvi puta

podnijela zahtjev za naknadu štete (2002. godine) već je tada bila u zastari, prošao je vremenski rok u zakonu propisan za potraživanje naknade štete (3 godine). Zastara potraživanja naknade štete, prema odredbi članka 376. stavak 1. Zakona o obveznim odnosima (NN br. 53/91, 73/91, 3/94, 7/96. i 112/99) iznosi: tri godine od dana kad je oštećeni doznao za štetu i za osobu koja je štetu učinila. To je takozvani subjektivni rok zastare - vezan je uz osobu oštećenoga i njegovo saznanje za štetu i štetnika. U stavku 2. istoga članka predviđen je i tzv. objektivni, apsolutni zastarni rok, a on iznosi: pet godina od kada je šteta nastala.

Međutim, i da nije bila u zastari ne bi mogla ostvariti svoje pravo jer nije na utvrđenom obrascu pismenim putem podnijela prijavu ozljede na radu. Rok za podnošenje prijave ozljede na radu, odnosno pojave profesionalne bolesti također zastarijeva za 3 godine od dana nastanka ozljede na radu, odnosno postavljanja dijagnoze profesionalne bolesti od strane medicine rada. Krajnji zakonski rok (objektivni) za prijavu ozljede na radu, odnosno profesionalne bolesti je 3 godine i istekao je dana 27.03.2000. kada je stranka izgubila pravo na pokretanje postupka utvrđivanja i priznavanja ozljede na radu, odnosno profesionalne bolesti od strane Zavoda zbog zastare.

U ovom se slučaju radilo o propustu same stranke, te činjenici da nije pravodobno bila upozorena i upućena na ispravno postupanje niti od strane liječnika, poslodavca pa ni odvjetnika.

Primjer 6.:

Osoba s invaliditetom S. M. pritužila se na ostvarivanje prava temeljem statusa osiguranika ostvarenog u slovenskom mirovinskom osiguranju.

Uredu se dana 26.08.2010. obratila osoba s invaliditetom zahtijevajući pomoć u upućivanju na njena prava iz područja mirovinskog osiguranja i socijalne skrbi.

Uvidom u dostavljenu nam dokumentaciju, zaključili smo da je stranka rješenjem HZMO-a, Područna služba u V.-u, ostvarila invalidsku mirovinu zbog profesionalne nesposobnosti za rad od dana 22.08.2001. Zahtjev za priznanje prava na invalidsku mirovinu podnesen je dana 11.08.2000. godine. U provedenom postupku je utvrđeno da njen ukupni mirovinski staž iznosi 10 godina, 3 mjeseca i 3 dana, od toga 2 godine, 1 mjesec i 20 dana na teret hrvatskog nositelja, te 8 godina, 1 mjesec i 13 dana na teret slovenskog nositelja.

S obzirom da je u RH ostvarila veoma mali broj godina mirovinskog staža, mirovina stranci iznosi samo 226,31 kn.

Rješenjem od strane Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije od 05.05.2003. stranka je proglašena invalidom III. kategorije, međutim ne može ostvariti invalidsku mirovinu jer ne ispunjava uvjet godina života. Ne ostvaruje pravo na slovensku invalidsku mirovinu iz razloga što članak 55. tada važećeg slovenskog „Zakona o pokojninskom in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 12/92, 5/94, 7/96, 54/98)“ postavlja uvjet da bi netko sa III kategorijom invalidnosti ostvario pravo na mirovinu mora imati preko 50 godina starosti zbog kojih nije moguće uputiti ga na profesionalnu rehabilitaciju, koji uvjet stranka sa svojim godinama života ne ispunjava.

U Slovenskom zakonodavstvu samo za I kategoriju (kod nas je to opća nesposobnost za rad) nije postavljen uvjet godina za odlazak u invalidsku mirovinu.

Tko ima nastalu II. ili III. kategoriju invalidnosti, te ukoliko ima manje od 50 godina života, nema pravo na invalidsku mirovinu već ostvaruje prava na temelju preostale radne sposobnosti (raspored na drugo radno mjesto, profesionalna rehabilitacija, rad s polovicom punog radnog vremena). U ovom slučaju pritužba stranke je neosnovana i na zakonu neutemeljena.

U njenom predmetu (prava stanke nisu ugrožena ničijim postupanjem, već ih ona po zakonu ni nema) te smo stranku uputili da kada napuni potrebnu životnu dob, ili se njezino zdravstveno stanje izmijeni može ponovno pokrenuti postupak za utvrđivanje prava na invalidsku mirovinu. Upućena je da do tada može ostvarivati prava iz socijalne skrbi, prema Zakonu o socijalnoj skrbi.

U ovom slučaju nije bilo nikakve osnove da se stranka obraća Uredu, već se za pojašnjenje svojih prava i svoga statusa trebala obratiti djelatnicima, pravnicima HZMO-a, udruge, pa u krajnjoj liniji i pružateljima besplatne pravne pomoći.

Primjer 7.:

Nepriznavanje određene bolesti kao uvjeta za ostvarivanje invalidske mirovine.

Dana 14. svibnja 2010. zaprimili smo putem Ureda za ljudska prava, Vlade RH predstavku gospodina T.V. u kojoj on ukazuje na svoje teško zdravstveno stanje pritužujući se na nepriznavanje Crohnove bolesti kao stupnja tjelesnog oštećenja od strane Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje.

Prema upućenoj pritužbi zatražili smo očitovanje od strane Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, Središnje službe.

U svom očitovanju ovom Uredu HZMO, a koje smo proslijedili i stranci, navodi kako pozitivni zakonski propisi za sada nisu predvidjeli mogućnost ostvarivanja prava na novčanu naknadu za tjelesno oštećenje zbog Chronove bolesti.

Međutim, u odgovoru stranci naveli smo, kako Zakon o listi tjelesnih oštećenja (NN br. 162/98) u članku 2. Liste tjelesnih oštećenja pod točkom: IX. PROBAVNI ORGANI navodi tjelesna oštećenja i postotke oštećenja te ukoliko se njena bolest pogoršala, a iz medicinske dokumentacije proizlazi da posjeduje neke od navedenih oštećenja predložili smo joj da se ponovno sa kompletnom medicinskom dokumentacijom obrati HZMO-u sa zahtjevom za utvrđivanjem tjelesnog oštećenja ili stupnja invaliditeta.

Napominjemo da su u prijedlogu Jedinствене liste oštećenja čije se donošenje očekuje uvršteni kao bolesti i oštećenja i Crohnova bolest i Ulcerozni kolitis.

Primjer 8.:

Nedovoljno poznavanje prava iz mirovinskog osiguranja od strane same stranke je dovelo do toga da imenovana ne ostvari pravo na invalidsku mirovinu. Međutim, ponegdje u Područnim službama strankama se ne pruži dovoljno informacija ili im se uopće ne pruže informacije (jer službenici smatraju da to nije njihov posao), o uvjetima koji su potrebni da bi Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje mogao priznati pojedino pravo stranci, što u konačnici dovodi do nemogućnosti ostvarenja pojedinog prava za stranku.

Gospođa J.C. iz K. nam je prosljedila svoju dokumentaciju te nas zamolila da je uputimo na njezina prava.

Uvidom u činjenično stanje razvidno je da kod imenovane ne postoje zakonski uvjeti za stjecanje prava na invalidsku mirovinu. Područna služba u K. ispravno je postupila povodom njezinog zahtjeva, donijela rješenja koje je zakonito i temeljeno na čl. 52 Zakona o mirovinskom osiguranju.

Naime, ona ispunjava jedan od uvjeta za ostvarivanje invalidske mirovine (invalidnost), ali nema dovoljno godina radnog staža (staža osiguranja). Stranku smo uputili da navedeno provjeri kod Hrvatskog zavoda za zapošljavanje zbog toga što se razdoblje radnog vijeka skraćuje za razdoblje koje je bila prijavljena kao nezaposlena osoba pri nadležnoj službi za zapošljavanje).

Također, ukoliko nema dovoljno sredstava za uzdržavanje kod Područne službe Centra za socijalnu skrb može ostvariti određena prava iz socijalne skrbi, prema Zakonu o socijalnoj skrbi.

Primjer 9.:

Stranka K. S. se pritužuje na mali postotak invaliditeta koji mu je utvrđen od Komisije za vještačenje pri Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje.

Imenovanom je pojašnjeno da prema članku 34. Zakona o mirovinskom osiguranju invalidnost postoji kada je kod osiguranika, zbog promjena u zdravstvenom stanju koje se ne mogu otkloniti

liječenjem, radna sposobnost trajno smanjena za više od polovice prema tjelesno i psihički zdravome osiguraniku iste ili slične naobrazbe i sposobnosti (profesionalna nesposobnost za rad). Poslovi prema kojima se ocjenjuje sposobnost za rad osiguranika obuhvaćaju sve poslove koji odgovaraju njegovim tjelesnim i psihičkim sposobnostima, a smatraju se odgovarajućim njegovim dosadašnjim poslovima.

Invalidnost postoji i kada kod osiguranika zbog promjena u zdravstvenom stanju, koje se ne mogu otkloniti liječenjem, nastane trajni gubitak sposobnosti za rad (opća nesposobnost za rad).

Iz podneska stranke dade se zaključiti da je stranka bila na Komisiji za vještačenje pri Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje te je Komisija ocijenila da njegovo tjelesno oštećenje, sukladno Zakonu o listi tjelesnih oštećenja (NN br. 162/98), članku 2., točke VIa Liste tjelesnih oštećenja, iznosi 30%. Pretpostavljamo da se stranka osposobila za određeno zanimanje i da mu za obavljanje posla za koji se kvalificirao njegov hendikep ne predstavlja veću prepreku, jer za zakonodavca on nije osoba s invalidnošću, već samo osoba s tjelesnim oštećenjem.

Nezadovoljstvo stranke odnosilo se na niski postotak tjelesnog oštećenja pa je njegov zahtjev bio u očekivanju da Ured svojom intervencijom utječe na uvećanje postotka. Međutim, stranka je upozorena da Ured u cilju poštivanja zakonitosti ne može i ne smije utjecati na stručne procjene prvostupanjskih i drugostupanjskih tijela HZMO-a koja svoje procjene temelje na spomenutom Zakonu o listi tjelesnih oštećenja.

Primjer 10.:

Sličan primjer je i primjer stranke M.S., samostalnog poljoprivrednika koji se obratio ovom uredu za pomoć u ostvarivanju invalidske mirovine. Međutim, uvidom u predmet zaključili smo da imenovani ne ispunjava zakonske uvjete za ostvarivanje invalidske mirovine. Sukladno obavljenom uvidu u dokumentaciju koju nam je stranka dostavila dana 10. 01. 2011. te ujedno i telefonskom razgovoru sa strankom dana 12.01.2011. došli smo do određenih saznanja o kojima u nastavku teksta izlažemo.

Po zakonskim odredbama stranka ne ispunjava uvjete za odlazak u mirovinu (pravo na mirovinska primanja), bilo invalidsku bilo starosnu. Po članku 52. Zakona o mirovinskom osiguranju (NN br. 130/10 – pročišćen tekst) da bi osiguranik mogao ostvariti pravo na invalidsku mirovinu moraju biti ispunjena 2 uvjeta: postojanje invalidnosti te 1/3 radnog vijeka pokrivenog mirovinskim stažem.

S obzirom da stranka nije bila prijavljena kao nezaposlena osoba na Zavodu za zapošljavanje nema dovoljan broj godina mirovinskog staža za odlazak u invalidsku mirovinu.

Kako stranka navodi da je uplaćivala i ranije doprinose naveli smo joj da isto mora dokazati (uplatnicama, izvodom uplata sa bivših općinskih uprava društvenih prihoda, odnosno porezne uprave) na Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje jer oni u svojoj evidenciji pod imenom stranke imaju samo 3 godine 4 mjeseca i 7 dana mirovinskog staža. S obzirom na članak 52. stavak 1. Zakona o mirovinskom osiguranju, kod poljoprivrednika se ne može utvrditi profesionalna nesposobnost za rad, već samo opća nesposobnost za rad iz razloga što definicija invalidnosti uključuje mogućnost obavljanja bilo kojih poslova koji odgovaraju tjelesnim i psihičkim sposobnostima osiguranika, a smatraju se odgovarajućim njegovim dosadašnjim poslovima.

Sukladno zakonskim odredbama rješenjem HZMO-a, Područna služba u K. od 16.07.2009. stranci je utvrđena opća nesposobnost za rad, te povodom njene žalbe opća nesposobnost za rad potvrđena rješenjem HZMO-a, Središnje službe u Zagrebu od 08.12.2009. Na isto rješenje u zakonskom roku stranka je uložila tužbu Upravnom sudu RH te očekuje presudu Upravnog suda. Još uvijek je u radnom odnosu jer rješenje o invalidskoj mirovini nije postalo pravomoćno. U međuvremenu dana 30.04.2010. stranka je imala ozljedu na radu koju je uredno prijavila te je ona kao ozljeda na radu priznata od strane Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje zaštite zdravlja na radu. Za rasplet ove neuobičajene situacije stranka će morati sačekati odluku Upravnog suda.

Na osnovu svega iznesenog, preporučili smo stranci da s osnova invalidnosti, ukoliko ispunjava određene pretpostavke ostvari određena prava koja je pripadaju sukladno Zakonu o socijalnoj skrbi i drugih zakona.

Preporuka i zaključak

Kao zaključak moramo istaknuti da nam se stranke često puta obraćaju jer nemaju znanja o svojim pravima iz mirovinskog osiguranja. Premda imaju odvjetnike iskazuju nepovjerenje prema njima, a također iskazuju i nepovjerenje u savjete koje dobivaju od strane djelatnika Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje. Obraćaju se Uredu očekujući točnu i pravodobnu informaciju o njihovim pravima, često zahtijevajući i očekujući besplatnu pravnu pomoć, unatoč zakonskim odredbama u kojima je propisano tko može davati takvu vrstu usluge.

Također očekuju da poduzimamo određene radnje koje oni moraju sami poduzeti, ili propuštajući zakonske rokove ne poduzimaju radnje koje bi trebali te od Ureda zahtijevaju da ispravimo pogrešna postupanja, propuste u postupanju službenika ili odvjetnika.

Smatramo potrebnim naglasiti da Središnja služba Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje mora u svojim Područnim službama (pogotovo u onim na čiji rad stranke imaju više prigovora), češće organizirati stručne seminare, edukacije i usavršavanja djelatnika, referenata koji rade na obračunu invalidskih mirovina kako bi se pogreške u izračunu uklonile.

S obzirom da se ukazala potreba, bilo bi neophodno da se osnuje pravna služba koja bi davala pravnu savjetodavnu pomoć strankama, a koja bi bila izvan Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, odnosno financirana direktno od strane Vlade ili nekih drugih tijela i neovisna kako bi stranke u djelatnike imali povjerenja te kako bi oni u svojim savjetima bili neovisni, a ne vezani uz HZMO kakvo je to u ovom trenutku.

Osobe s invaliditetom se jako malo zapošljavaju u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave te se postavlja pitanje što je tome uzrok. Dali se one ne javljaju na natječaj ili ne posjeduju kvalifikacije koje se zahtijevaju za rad na oglašenim radnim mjestima. Smatramo da je uzrok tome dvojak. Nedovoljno samopouzdanja koje rezultira neprijavlivanjem na natječaj, a još veći uzrok za kojeg smatramo da postoji jeste nedovoljna školovanost osoba s invaliditetom, odnosno veoma mali broj onih koji imaju višu i visoku stručnu spremu. Moramo također i primijetiti da postoje i primjeri nepoštivanja prednosti pri zapošljavanju koje imaju osobe s invaliditetom prema Zakonu o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom.

3.5. SOCIJALNA ZAŠTITA

U čl.28. „*Primjereni životni standard i socijalna zaštita*“, Konvencije o pravima s osobama s invaliditetom naglašeno je da je *obaveza država stranki osigurati osobama s invaliditetom i njihovim obiteljima odgovarajući životni standard, te stalno unapređenje životnih uvjeta te da će poduzeti odgovarajuće korake kako bi zaštitile i promicale ostvarenje ovog prava.*

Nužno je poduzeti mjere osiguravanja pristupa financijskoj pomoći, uslugama, savjetovanju, potporama kako bi podmirili izdatke vezano uz invaliditet, pomoć u kući, programima stambenog zbrinjavanja i dr.

3.5.1. MATERIJALNA POMOĆ

Od ukupnog broja stranaka koje su se obratile Uredu u području socijalne skrbi 25% njih se pritužilo na nedostatak odgovarajuće materijalne potpore za zadovoljavanje specifičnih potreba vezano uz invaliditet. Radi se o osobama koje nemaju prihode za održavanje ili su oni nedostatni

za sve njihove specifične potrebe koje proizlaze iz invaliditeta; nabavku posebnih lijekova (najčešće vitamina i dodataka lijekovima), troškove odlaska na bolničko liječenje ili liječničke kontrole, nabavku pomagala i sl. Ispitivanjem okolnosti vidljivo je da su te osobe u nadležnom Centru za socijalnu skrb ostvarili određene oblike potpore, ali one nisu bile dostatne te poboljšale njihov nepovoljan položaj.

Veliki broj osoba s invaliditetom se pritužio na problem niskog materijalnog cenzusa. Oni zbog svojeg zdravstvenog statusa imaju povećane i specifične potrebe i troškove, tako da postojanje ovakvog cenzusa onemogućava da te izuzetno ranjive skupine osoba postignu primjereni životni standard i zaštitu, kako to nalaže Konvencija.

Primjer 1.:

Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom obratila se P.K.iz T., zamolbom da joj se pomogne u ostvarivanju njezinih ustavnih prava na dostojan život. Navodi da je samohrana majka, u invalidskoj mirovini te se ne može zaposliti, a da od svojih primanja (mirovina od 1.400,00 kn) nema za najosnovnije egzistencijalne potrebe. Također navodi da joj niti socijalna služba, niti grad nisu pružili odgovarajuću pomoć za koju im se obraćala.

Iz zaprimljenog očitovanja centra za socijalnu skrb vidljivo je da je „upoznata sa pravima iz socijalne skrbi“, te da je u tijeku postupak ostvarivanja prava na doplatak za pomoć i njegu. Grad navodi da je ovoj obitelji odobrena jednokratnu financijska pomoć dva puta tijekom 2008. i jednom u 2009. godini, sukladno Pravilniku o socijalnoj skrbi.

Prema Zakonu o socijalnoj skrbi ova obitelj ne može ostvariti stalnu pomoć jer imaju mjesečne prihode veće od 950,0 kn. Pri tom, osnovica za socijalna davanja uvećana je za P.K. kao potpuno radno nesposobnu osobu za 30%, znači za svega 150,00 kn. U buduću zakon o socijalnoj skrbi smatramo nužnim ugraditi načelo individualizacije te u definiranju osnovice za ostvarivanje socijalnih prava predvidjeti primjerena povećanja osnovice i iznose novčanih davanja s čime bi se olakšao položaj osoba s invaliditetom.

Primjer 2.:

Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom obratio se L.B. iz K., navodeći da kao osoba s invaliditetom živi sam, a zbog težine zdravstvenog stanja (CA usne šupljine) potrebna mu je njega, pomoć druge osobe i novčane potpore. Iz nalaza specijaliste fizikalne medicine proizlazi da je njegovo ukupno stanje funkcionalno vrlo teško, te da mu je...“ potreban osobni asistent zbog ...nemogućnosti oblačenja, samostalnog jedenja, održavanja osobne higijene“. Iz zaprimljenog izvješća Centra za socijalnu skrb vidljivo je da je od 2004.g. povremeno dobiva jednokratne novčane pomoći, a da je u dva navrata tražio pravo na doplatak za pomoć i njegu i bio odbijen u svojem zahtjevu, zbog toga što prihod prelazi zakonom propisani cenzus, koji za radno nesposobnog samca iznosi 1250,00 kn, dok njegova primanja iznose oko 2.000,00 kn.

Međutim, obzirom da se radi o osobi s teškim zdravstvenim statusom, koji zbog bolesti otežano guta, potrebna mu je specifična ishrana, njega i pomoć u kući te je Centar za socijalnu skrb naknadno ponovo pokrenuo postupak za utvrđivanje prava na doplatak za pomoć i njegu i težinu oštećenja zdravlja.

Iz cjelokupne dokumentacije vidljivo je da L.B. treba ne samo novčanu naknadu, nego uz to treba *organiziranje* pomoći i njega (kako je to predložio liječnik specijalist), odnosno usluge njega i pomoći u kući. Nije vidljivo iz očitovanja Centra za socijalnu skrb da je njegova situacija sveobuhvatno sagledana i da su u tom smislu poduzete neke druge mjere, osim što je utvrđeno da ne ispunjava uvjete za novčanu naknadu za tuđu pomoć.

Iz ove i niza drugih pritužbi koje se odnose na područje socijalne skrbi vidljivo je da osobe s invaliditetom, uz nedostatne materijalne prilike, najčešće trebaju i neke druge oblike potpore - određene usluge pomoći i njege u kući ili kombinaciju određenih prava i usluga, a posebno ističu potrebu za informacijom. U svim slučajevima Ured je uputio preporuke nadležnim centrima za socijalnu skrb da sukladno svojim ovlaštenjima poduzmu sve mjere kako bi se ublažilo stanje socijalne ugroženosti osobe. Centri za socijalnu skrb često ne postupaju sukladno čl. 146. Zakona o socijalnoj skrbi, koji nalaže da je Centar za socijalnu skrb „dužan... izraditi plan i utvrditi svrhu“ ... određenog postupka za ostvarivanje prava iz sustava socijalne skrbi, te da pritom “suraduje s osobom koja se obratila za pomoć i članovima njezine obitelji”.

Problem nedovoljnog informiranja i savjetovanja stranke o načinima rješavanja stanja socijalne ugroženosti i dalje je prisutan u velikom broju zaprimljenih pritužbi.

Primjer 3.:

Drastičan je primjer H.R. iz Č., koja se obratila Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom tražeći pomoć i informacije u vezi ostvarivanja prava za svoju kćer, H.V. staru 38 godina, koja je od rođenja osoba s invaliditetom, potpuno nepokretna, dugi niz godina u stalnom tretmanu CZSS. Imenovana se pritužuje da do sada nikada nije ostvarila pravo na osobnu invalidninu, niti je o toj mogućnosti informirana u centru za socijalnu skrb.

Iz priložene dokumentacije vidljivo je da je još 1990. godine na Invalidskoj komisiji MIORH-a utvrđena njezina trajna i potpuna nesposobnost za samostalan život i rad, obzirom da je osoba od rođenja potpuno nepokretna te u nalazu u t. 3. stoji: „Hod nemoguć, noge oduzete u potpunosti, nose ju na rukama ili voze u invalidskim kolicima. Sjediti samostalno nije u stanju.

Spastička tetrapareza uz hipertonus miškulature. Predmete ne prima, pokreti nekoordinirani, nesvrshodni, šake u kontrakturi“. Isto tako, vidljivo je iz izvješća nadležnog Centra da je majka imenovane od 1991. godine do odlaska u mirovinu ostvarivala pravo na rad s polovicom punog radnog vremena zbog njege djeteta s težim smetnjama u razvoju, a od 2002. godine H.V. ostvarivala je pravo na doplatak za pomoć i njegu u punom opsegu. U potpunosti je lišena poslovne sposobnosti, a od 2000. godine skrbnik joj je majka. Od Centra za socijalnu skrb zatraženo je detaljno izvješće o razlozima zbog kojih imenovana do sada nije ostvarila pravo na osobnu invalidninu, koje izvješće, a niti tražena dokumentacija, do sada Uredu nisu dostavljeni.

Iako se V.H. od najranijeg djetinjstva nalazi u tretmanu Centra za socijalnu skrb zbog potpune nepokretnosti i drugih razloga, ona je pravo na osobnu invalidninu ostvarila tek na vlastiti zahtjev od 1. rujna 2010. godine, nakon saznanja ove mogućnosti putem televizijske emisije i nakon savjetovanja u ovom Uredu. Stranka sada zahtijeva da bude obeštećena za iznose osobne invalidnine koje nije ostvarila isključivo propustom nadležnog Centra za socijalnu skrb, koji je neprimjenom niza zakonskih odredbi propustio osigurati joj ostvarivanje ovog prava.

Ovo je primjer propusta Centra za socijalnu skrb, koji je doveo do neostvarivanja prava na osobnu invalidninu potpuno nepokretne osobe koja je desetljećima u kontinuiranom tretmanu Centra za socijalnu skrb. Centar za socijalnu skrb ovlašten je osigurati ostvarivanje prava i pomoći u zadovoljavanju specifičnih potreba osobe s invaliditetom. Isto tako, ovlašten je i dužan postupati sukladno čl. 145., 146., 148. i 154. Zakona o socijalnoj skrbi (NN broj 73/97., 27/01., 59/01., 82/01., 103/03., 44/06 i 79/07), koji upućuju na obavezu centra za socijalnu skrb da:

- pokreće postupak po službenoj dužnosti kada utvrdi ili sazna da je s obzirom na postojeće činjenično stanje radi zaštite stranke potrebno pokrenuti postupak radi priznavanja prava
- izradi plan i utvrditi svrhu koja se njime želi postići i poduzme određene radnje da se osoba u nepovoljnom stanju osposobi za brigu o sebi i članovima obitelji te da pritom suraduje s osobom koja se obratila za pomoć i članovima njezine obitelji

- da je u (svakom) ispitnom postupku obavezan uzeti u obzir zdravstveno stanje i tjelesne mogućnosti stranke
- najmanje jednom godišnje utvrditi postojanje činjenica i okolnosti koje su bile odlučujuće za donošenje rješenja o ostvarivanju prava na socijalnu skrb te po potrebi donijeti novo rješenje.

U ovom slučaju je vidljivo da Centar za socijalnu skrb kada je i provodio kakav upravni i drugi postupak (npr. preispitivanje prava na rad s polovicom punog radnog vremena, promjena skrbnika, priznavanje i preispitivanje prava na doplatak za pomoć i njegu, pribavljanje skrbničkog izvješća) nije istovremeno sagledavao cjelokupne životne okolnosti korisnice, kao što je to obavezan odredbama Zakona. Uz to, obavezan je u postupanju primjenjivati metode stručnog socijalnog rada jer bi kroz pažljivu procjenu i ocjenu svih relevantnih činjenica, već daleko ranije utvrdio osnovu za pokretanje postupka za ostvarivanje prava na osobnu invalidninu po službenoj dužnosti ili bi o toj mogućnosti upoznao stranku. Ocjenjujemo da se u ovom slučaju radi o grubom propustu Centra za socijalnu skrb zbog kojeg je korisnica zakinuta za znatna novčana sredstva namijenjena osobama s najtežom vrstom oštećenja.

Ured je uputio preporuku Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi da ispita sve okolnosti ovog slučaja i poduzme sve mjere iz svoje nadležnosti kako bi imenovana ostvarila pravo koje joj pripada od dana kada su se za to stekli zakonom propisani uvjeti. O provedenim mjerama do trenutka zaključivanja ovog izvješća nismo dobili očitovanje.

Primjer 4.:

Iznimno težak slučaj je i D.R. iz Ž. o kojem doznajemo iz više novinskih članaka koji opisuju strašnu zapuštenost D.R., neprimjerenu roditeljsku skrb, neadekvatno liječenje njegove bolesti i drugo, o čemu se doznaje nakon što je imenovani preminuo. Iz izvješća nadležnog CZSS proizlazi da prilikom posljednjeg posjeta socijalnog radnika (oko 1,5 god. prije događaja) nije utvrđeno postojanje ugrožavajućih životnih prilika niti potreba interveniranja u obitelji u smislu zaštite interesa pok. D.R..

Ured je nadležnom ministarstvu uputio preporuku da provede nadzor nad radom ovog Centra za socijalnu skrb. Iz izvješća Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi o provedenom nadzoru vidljivo je da su propusti Centra za socijalnu skrb teški, a odnose se na izostanak primjene nekih odredbi Zakona o socijalnoj skrbi, Zakona o općem upravnom postupku, Uredbe o uredskom poslovanju. Međutim, držimo da je prije svega izostala i primjena metoda stručnog socijalnog rada.

Nakon navedenog uputili smo svim centrima za socijalnu skrb preporuku i upozorenje da u budućim postupanjima trebaju voditi računa o zakonskim odredbama i ovlaštenjima Centra za socijalnu skrb kao ustanove koja pomaže u prevladavanju teškoća osoba kojima je pomoć potrebna te pravilima profesije u obavljanju poslova. Pritom je ukazano na odredbe Zakona o socijalnoj skrbi (NN 73/97., 27/01., 59/01., 82/01., 103/03., 44/06 i 79/07):

- čl. 3. - socijalna skrb je djelatnost od posebnog interesa za Republiku Hrvatsku kojom se između ostalog osigurava *sprječavanje, ublažavanje i otklanjanje uzroka i stanja socijalne ugroženosti kao i pružanje potpore obitelji, djeci i drugim osobama koje ne mogu brinuti same o sebi;*

- čl. 136. - u postupku rješavanja o pravima iz socijalne skrbi primjenjuju se odredbe Zakona o općem upravnom postupku i *metode stručnog socijalnog rada*, ako zakonom nije drukčije određeno;
- čl. 145. - postupak za ostvarivanje prava iz socijalne skrbi pokreće se na zahtjev stranke, njezina bračnog druga, roditelja, skrbnika, a isto tako i centar za socijalnu skrb po službenoj dužnosti kad utvrdi ili sazna da je s obzirom na postojeće činjenično stanje radi zaštite stranke potrebno pokrenuti postupak priznavanja prava. Pri pokretanju postupka po službenoj dužnosti centar za socijalnu skrb uzima u obzir obavijesti drugih članova obitelji, građana, ustanova, udruga, vjerskih zajednica, trgovačkih društava i upozorenja državnih i drugih tijela.
- čl. 155. - centar za socijalnu skrb rješava u prvom stupnju u području obiteljske i kazneno pravne zaštite i drugim područjima na temelju posebnog zakona.

Centar za socijalnu skrb jest ustanova ovlaštena štiti osobe koje same to nisu u stanju. U Republici Hrvatskoj trenutno ne postoji neka druga institucija koja bi imala takva ovlaštenja i obaveze. Prema saznanjima ovog Ureda, od 1. siječnja 2011. godine svi centri za socijalnu skrb u Republici Hrvatskoj uvode novi ustroj i reorganizaciju rada, koja bi trebala pojednostavniti ostvarivanje prava te poboljšati uslugu centara za socijalnu skrb. Kao jedna od većih slabosti dosadašnjeg sustava navodi se nedovoljna informiranost (potencijalnih) korisnika o socijalnim pravima. Sada se reformom centara uvodi tzv. "ured sve na jednom mjestu", koji bi građanima trebao olakšati pristup informacijama o pravima i uslugama. Stručni rad u centrima za socijalnu skrb provodit će se kroz prijemni ured, odjel za djecu, odjel za odrasle i odjel za materijalna davanja.

Navedeni primjeri dokazuju da je u budućoj reformi centara za socijalnu skrb potrebno organizirati rad na način da sa ovom kategorijom korisnika rade stručni djelatnici sa potrebnim znanjima, iskustvom i senzibilitetom, kojima će organizacija rada centra dozvoljavati da korisnicima pruže prihvatljivu razinu usluge.

Smatramo da je i u ovakvom „reformiranom“ centru za socijalnu skrb nužno rad organizirati na način da se zadrže „specijalizirani“ odjeli za rad sa djecom s teškoćama u razvoju i odraslim osobama s invaliditetom. Pružanje kvalitetne i prihvatljive usluge osobama s invaliditetom pretpostavlja jako dobro poznavanje zakonske regulative, institucionalne mreže, sustava usluga na lokalnoj razini, mreže nevladinih organizacija, potrebnih stručnjaka, a ovom se zadatku ne može udovoljiti bez specijaliziranja pojedinih stručnjaka centra za socijalnu skrb, kao što je naglašeno u svim strategijama i akcijskim planovima kada se radi i o svim drugim ranjivim skupinama građana.

3.5.2. STATUS RODITELJA NJGOVATELJA

Od ukupnog broja stranaka koje su se obratile Uredu u području socijalne skrbi 15 % osoba ukazuje na neki problem vezan uz ostvarivanje prava na status roditelja njegovatelja. Najčešće se radi o osobama koje ovo pravo nisu ostvarile zbog nepostojanja težine oštećenja zdravlja utvrđene čl.77.a. Zakona o socijalnoj skrbi.

~~Čl. 77.a. Zakona o socijalnoj skrbi~~ *Čl. 77.a. Zakona o socijalnoj skrbi priznaje se jednom od roditelja djeteta, kojemu je zbog održavanja kvalitete života potrebno pružanje specifične njege izvođenjem medicinsko-tehničkih zahvata, a za koje je prema preporuci liječnika roditelj osposobljen.*

(2) Iznimno, pravo na status roditelja njegovatelja priznaje se jednom od roditelja ako dijete ima težinu oštećenja zbog kojega je u potpunosti nepokretno i uz pomoć ortopedskih pomagala ili kod djeteta postoji više vrsta težih oštećenja, zbog čega je potpuno ovisno o brizi roditelja.

(3) Pravo iz stavka 2. ovoga članka priznaje se jednom od roditelja ako zbog težine oštećenja ili

bolesti djeteta njegovo zbrinjavanje nije moguće osigurati uključivanjem u programe boravka.

(4) Pravo iz stavka 1. i 2. ovoga članka, pod uvjetima i na način propisan ovim Zakonom, roditelj ostvaruje i nakon punoljetnosti djeteta dok takva potreba traje, a najdulje do dana ispunjenja uvjeta za ostvarivanje prava na starosnu mirovinu.

(5) Postupak iz stavka 1. i 2. ovoga članka pokreće se na zahtjev roditelja.

Naime, odredba čl. 77.a Zakona o socijalnoj skrbi definira uvjete koji moraju postojati na strani djeteta, a koji su osnova za ostvarivanje navedenog prava. Tako je kao prvi uvjet definirano da će status roditelja njegovatelja ostvariti roditelj za dijete „*kojemu je zbog održavanja kvalitete života potrebno pružanje specifične njege izvođenjem medicinsko-tehničkih zahvata, a za koje je...roditelj osposobljen*“. U stavku 2. navedenog članka, definirano je da se, *iznimno*, pravo može ostvariti ukoliko dijete ima „*težinu oštećenja zbog kojega je u potpunosti nepokretno i uz pomoć ortopedskih pomagala*“ ili „*postoji više vrsta težih oštećenja, zbog čega je potpuno ovisno o brizi roditelja*“.

Navedena odredba Zakona o socijalne skrbi propisuje da roditelj može ostvariti pravo na status roditelja njegovatelja ukoliko je:

- djetetu potrebno pružanje medicinsko-tehničkih zahvata radi održavanja kvalitete života
- dijete u potpunosti nepokretno i uz pomoć ortopedskih pomagala
- dijete ima više vrsta težih oštećenja zbog kojih je potpuno ovisno o brizi roditelja.

Obzirom na takvo zakonsko uređenje, roditelji djece s intelektualnim teškoćama, psihičkom bolesti, ali i nekim drugim težim oštećenjima smatraju da su u neravnopravnom odnosu prema onima čije dijete ima „*težinu oštećenja zbog kojega je u potpunosti nepokretno i uz pomoć ortopedskih pomagala*“.

Primjer 1.:

Uredu se pritužila stranka B.Z. jer je odbijena u zahtjevu za ostvarivanje prava na status roditelja njegovatelja zbog njege svojeg sina K., koji je potpuno slijepa i potpuno gluha osoba. Uslijed osnovnog oštećenja on ima i poteškoće govorno-glasovne komunikacije. Iz medicinske i druge dokumentacije vidljivo je da se radi o osobi koja uslijed svojeg oštećenja ne može samostalno funkcionirati na više razina: uslijed sljepoće i gluhoće otežano je pokretan izvan stana, ne može primati i davati razne informacije niti uspostavljati socijalne kontakte, unatoč prosječnog intelektualnog razvoja ima značajno oštećenje u području komunikacije, socijalizacije i svakodnevnih vještina. U prometu je posebno ugrožen bez pratnje. Potrebna mu je stalna pomoć jedne osobe u kretanju i području komunikacije s okolinom i tumačenje informacija iz okoline. Majka smatra da je njezin sin diskriminiran i činjenicom da ovo oštećenje nije definirano u navedenom Pravilniku, sukladno Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom, koja u osobe s invaliditetom uvrštava i one sa senzoričkim oštećenjima.

Odredbe Pravilnika o sastavu i načinu rada tijela vještačenja u postupku ostvarivanja prava iz sustava socijalne skrbi i drugih prava po posebnim propisima (NN 62/02, 105/07 – u nastavku: Pravilnik o vještačenju) propisuje vrstu, stupanj i težinu oštećenja (tjelesnog, mentalnog i psihičke bolesti), a čl. 38. Pravilnika o vještačenju definirana su mjerila za utvrđivanje težeg oštećenja zdravlja. Prve tri alineje čl.38. st.2 odnose se uglavnom na područje tjelesnog oštećenja, a ostale dvije na područje uspostavljanja socijalnih odnosa s drugih osobama te intelektualnog, emocionalnog i socijalnog funkcioniranja, uz potpunu ovisnost o brizi druge osobe. Sukladno ovoj odredbi je bilo koje od ovih oštećenja teško, ukoliko udovoljava propisanim mjerilima.

Stoga zakonska odredba čl.77.a st.2 na neki način favorizira nepokretne osobe u odnosu na one s nekom drugom vrstom težeg oštećenja zdravlja. Tako je za ostvarivanje ovog prava dovoljna jedna težina oštećenja zdravlja ukoliko je osoba potpuno nepokretna, dok u drugim slučajevima težina njihovog oštećenja nije više dovoljna, nego je potrebno postojanje dvije vrste težih oštećenja. Time su na neki način nepokretne osobe definirane kao „najteže“ oštećene, dok ostale osobe s težim oštećenjem zdravlja trebaju imati dva takva oštećenja kako bi ostvarili pravo na „obiteljskog njegovatelja“.

Posljedično su, na primjer, osobe s teškim intelektualnim oštećenjima ili autizmom, koje su zbog težine toga oštećenja nesposobne primiti i pamtit i informacije i uspostavljati socijalne odnose s drugim osobama zbog čega su u potpunosti ovisne o brizi druge osobe (al. 4. Pravilnika o vještačenju) stavljene u nepovoljniji položaj, jer one uz takvo teško oštećenje trebaju imati barem još jedno isto tako teško oštećenje zdravlja.

Prema odredbama Zakona o suzbijanju diskriminacije (NN 85/08) zabranjeno je svako postupanje, odluka, kriterij ili praksa kojom se osoba stavlja ili bi mogla biti stavljena u nepovoljniji položaj u odnosu na drugu osobu u usporedivoj situaciji. U navedenim primjerima, osoba s teškim intelektualnim oštećenjem zdravlja koja je u potpunosti ovisna o brizi druge osobe u nepovoljnijem je položaju od osobe koja je potpuno nepokretna, jer su joj da bi ostvarila navedeno pravo, nametnuti dodatni kriteriji koje bi trebala ispuniti.

Iz pritužbi zaprimljenih u Uredu pravobraniteljice vidljivo je da se u takvom nejednakom položaju nalaze osobe s teškim psihičkim oštećenjima, teškim intelektualnim teškoćama, autizmom, a isto tako se to odnosi i na neka druga oštećenja uslijed kojih je osoba u potpunosti ovisna o njezi ili brizi druge osobe, kao npr. teško senzoričko oštećenje gluhosljepoće, kada je osoba potpuno slijepa i potpuno gluha te zbog toga u nemogućnosti funkcionirati bez potpune podrške druge osobe.

Kako je u tijeku donošenje novog Zakona o socijalnoj skrbi, Ured pravobraniteljice je Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi uputio preporuku da se u budućim odredbama Zakona koje se odnose na pravo na status roditelja njegovatelja izbjegne svako razlikovanje po osnovi zdravstvenog stanja odnosno različitih vrsta težeg invaliditeta, kao što je to do sada slučaj.

Vjerujemo da je moguće definirati kriterije o kojima ovisi ostvarivanje ovog prava na način da se svakome u potpunosti ovisnom o brizi i njezi druge osobe i s težim oštećenjem (mentalnim ili tjelesnim ili psihičkom bolesti) omogući da ostvari pravo na „obiteljskog njegovatelja“.

Preporučujemo da se prilikom izmjene odredbi koje se odnose na status roditelja njegovatelja kao osnova za ostvarivanje ovog prava budu definirani jasniji kriteriji, odnosno da ti kriteriji ne budu diskriminatorni u odnosu na bilo koju drugu vrstu težeg oštećenja zdravlja, koja za posljedicu ima potpunu ovisnost o podršci druge osobe.

Također, ukazali smo ponovno na našu raniju preporuku da se mogućnost ostvarivanja ovog prava proširi i na druge članove obitelji koji u stvarnosti osobi s invaliditetom pružaju njegu, pomoć i brigu, stoga i u ovoj preporuci u tom smislu upotrebljavamo termin „obiteljski njegovatelj“.

Druga sporna odredba odnosi se na nemogućnost ostvarivanja prava na status roditelja njegovatelja ukoliko se djetetovo zbrinjavanje ne može osigurati uključivanjem u programe boravka.

Uredu se obratilo više roditelja koji „iako se radi o nepokretnom djetetu“ nisu ostvarili pravo na status roditelja njegovatelja iz razloga što dijete pohađa redovnu školu, dakle dnevno boravi izvan obitelji. Roditelji smatraju da zakonske odredbe treba promijeniti i omogućiti i djetetu koje se školuje ili rehabilitira dio dana ipak ima pravo na njegu od strane roditelja.

Primjer 2.:

U slučaju K.I., majka je podnijela je ustavnu tužbu protiv presude Upravnog suda Republike Hrvatske broj: Us-6210/2008-5 od 6. studenoga 2008. godine, kojom je odbijena njezina tužba podnesena protiv rješenja Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi Republike Hrvatske, klasa: UP/II-555-05/08-02/41, ur. broj: 534-09-2-1-2/1-08-3 od 30. travnja 2008. godine. Tim je rješenjem odbijena njezina žalba izjavljena protiv rješenja nadležnog centra za socijalnu skrb, a kojim je odbijen njezin zahtjev za priznavanje prava na status roditelja njegovatelja radi njegovanja mlđb. I. K, temeljem odredbe čl. 77.a.st.3. Zakona o socijalnoj skrbi.

Prema sadašnjim odredbama Zakona o socijalnoj skrbi (NN 73/97., 27/01., 59/01., 82/01., 103/03., 44/06 i 79/07), člankom 77.a. određeno je da se pravo na status roditelja njegovatelja (između ostalog) može odobriti jednom od roditelja ako:

- dijete ima težinu oštećenja zbog kojega je u potpunosti nepokretno i uz pomoć ortopedskih pomagala ili kod djeteta postoji više vrsta težih oštećenja, zbog čega je potpuno ovisno o brizi roditelja te
- ako zbog težine oštećenja ili bolesti djeteta njegovo zbrinjavanje nije moguće osigurati uključivanjem u programe boravka.

Odredbom čl.65. istog Zakona utvrđeno je što se smatra dnevnim boravkom:

Čl. 65.:(1) *Cjelodnevni boravak je boravak dulji od 8 sati u sklopu kojega se osigurava zadovoljavanje životnih potreba: boravak, prehrana, održavanje osobne higijene, briga o zdravlju, čuvanje, odgoj i obrazovanje, njega, radne aktivnosti, psihosocijalna rehabilitacija, korištenje slobodnog vremena, organiziranje prijevoza i druge potrebe ovisno o vrsti korisnika.*
(2) *Poludnevnim boravkom smatra se boravak u trajanju od 4 do 8 sati dnevno, u kojem vremenu se osigurava pružanje usluga iz stavka 1. ovoga članka.*

Ustavni sud usvojio je ustavnu tužbu (U-III - 183/2009) i predmet vratio Upravnom sudu RH na ponovni postupak. U navedenoj odluci Ustavni sud nalaže da je bitno kod odlučivanja o statusu roditelja njegovatelja utvrditi ispunjava li školska ustanova, koju pohađa I.K. doista uvjete za (polu)dnevni boravak u smislu zakonskih odredbi koje utvrđuju što se smatra dnevnim boravkom te prethodno utvrditi da li dijete za vrijeme boravka u školi ima osigurano zbrinjavanje.

Znači, nužno je nedvojbeno utvrditi i dokazati da li škola koju dijete pohađa osigurava njegovo zbrinjavanje - njegu, održavanje osobne higijene, brigu o zdravlju, prehranu i drugo što mu je potrebno za vrijeme boravka u školi. Kako se ovdje radi o pohađanju redovne škole koja ne može osigurati sve gore navedene potrebe, jasno je da onemogućavanje ostvarivanja ovog prava roditeljima čija djeca pohađaju školu ili borave u programu koji ne osigurava djetetovo zbrinjavanje opisano čl.65. Zakona o socijalnoj skrbi, nije sukladno odredbama navedenog Zakona. Također smatramo da bi odredbu „*ako zbog težine oštećenja ili bolesti djeteta njegovo zbrinjavanje nije moguće osigurati uključivanjem u programe boravka*“ trebalo korigirati na način da se u obzir uzme, osim same težine oštećenja i bolesti i stvarna, realna nemogućnost zbrinjavanja djeteta jer programa boravaka u sredini u kojoj isti živi jednostavno nema. Tu prvenstveno mislimo na djecu i njihove obitelji koji žive u ruralnim i ostalim izoliranim i slabije razvijenim krajevima Republike Hrvatske koji su ionako zakinuti za mnoge oblike pomoći i podrške, a ovako i za priznavanje prava na status roditelja njegovatelja jer bi se njihovo dijete s obzirom na težinu oštećenja ili bolesti moglo zbrinuti u programima boravka da isti u njihovoj sredini postoje.

3.5.3. OSOBNA INVALIDNINA

Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom obratilo se više osoba upitima vezanim uz odnos prava na osobnu invalidninu, radne sposobnosti i prihoda. Saznanje je pravobraniteljice da

prvostupanjska tijela vještačenja u postupcima ostvarivanja prava iz socijalne skrbi često donose odluku o ne/postojanju težeg oštećenja zdravlja ovisno o tome da li je osoba osposobljena ili ne za samostalan rad. Stoga se često puta nastavlja praksa nedovršavanja školovanja i osposobljavanja učenika srednjih škola, jer očekuju gubitak prava na osobnu invalidninu ukoliko budu osposobljene.

Obzirom na stanje gospodarstva i slabe mogućnosti zapošljavanja ovih osoba, oni stjecanje prava na osobnu invalidninu smatraju prihvatljivim rješenjem svoje buduće životne i materijalne situacije, te unatoč postojanju sposobnosti izbjegavaju maturirati i dovršiti svoje školovanje.

Primjer 1.:

Udruga osoba cerebralne i dječje paralize Rijeka obratila nam se povodom slučaja A.M. iz Rijeke, ali ukazuju na problem velikog broja svojih članova korisnika osobne invalidnine, kojima se gotovo u pravilu postupak ponovnog vještačenja nalaže u razdoblju nakon završetka školovanja, i u pravilu, ukoliko je osoba uspješno završila srednjoškolsko obrazovanje, tijelo vještačenja više ne utvrdi postojanje težine oštećenja sukladno čl.38. st.2. Pravilnika o vještačenju i takve osobe gube pravo na osobnu invalidninu. Obzirom da se radi o osobama s cerebralnom paralizom kod kojih uglavnom nema značajnog poboljšanja stanja, smatraju da se očito radi o nepravilnosti u postupku vještačenja.

Primjer 2.:

Isto tako, osobe se obraćaju upitom vezano uz daljnje ostvarivanje prava na osobnu invalidninu, ukoliko se privremeno zaposle. Nekoliko osoba s distrofijom i cerebralnom paralizom koje su ostvarile ovo pravo uz obvezu ponovnog vještačenja, a u međuvremenu imaju mogućnost raditi na određeno vrijeme, boje se da će ta činjenica utjecati na odluku prvostupanjskog tijela vještačenja, te da će izgubiti pravo na osobnu invalidninu.

Prema odredbama Zakona o socijalnoj skrbi (NN 73/97., 27/01., 59/01., 82/01., 103/03., 44/06 i 79/07), činjenica dovršavanja školovanja i osposobljenosti za zanimanje i radna sposobnost ni na koji način ne utječe na mogućnost ostvarivanja prava na osobnu invalidninu. Stoga i odluka o potrebi ponovnog vještačenja korisnika osobne invalidnine ne može se vezati uz činjenicu završetka školovanja, nego se treba temeljiti isključivo na medicinskim indikacijama.

Što se tiče radne sposobnosti osobe korisnika osobne invalidnine, ona isto tako ne utječe na postojanje težine oštećenja zdravlja. Tako osoba koja je potpuno nepokretna može imati radnu sposobnost ukoliko je školovanjem stekla neko zvanje, a također treba ostvariti pravo na osobnu invalidninu zbog činjenice nepokretnosti, koja je propisana odredbom čl.38. st.2 al.1. Pravilnika o vještačenju.

Korisnik osobne invalidnine koji je svojim radom ili na drugi način stekao prihod izgubit će pravo na osobnu invalidninu ukoliko prihod u posljednja tri mjeseca prelazi iznos osobne invalidnine, osim ako taj prihod čini alimentacija i obiteljska mirovina. Znači da osoba nakon što više ne ostvaruje takav prihod, može ponovno ostvariti pravo na osobnu invalidninu, sve dok postoji težina oštećenja zdravlja.

Značajno je ovdje spomenuti Odluku Ustavnog suda broj: U-I-4170/2004 (NN 123/10), kojom je Ustavni sud Republike Hrvatske donio odluku kojom se ukida dio članka 55. Zakona o socijalnoj skrbi (NN br. 73/97., 27/01., 59/01., 82/01., 103/03., 44/06. i 79/07.) u dijelu koji glasi: "*ako je takvo oštećenje ili bolest nastala prije navršene 18. godine života*". Ova odluka omogućava svakoj osobi kod koje postoji teže tjelesno ili mentalno oštećenje ili teža psihička bolest, neovisno o tome kada je takvo oštećenje nastalo, stjecanje prava na osobnu invalidninu.

Međutim, obzirom da su druge odredbe koje reguliraju osobnu invalidninu ostale nepromijenjene, posebno odredbe koje ne isključuju ostvarivanje osobne invalidnine istovremeno uz obiteljsku

mirovinu, dok osobe koje ostvaruju drugi prihod ne mogu ostvariti osobnu invalidninu ukoliko je taj prihod veći od iznosa osobne invalidnine.

Saznanje je ovog Ureda da sada time nastaje neka druga „nejednakost“ među osobama s najtežim oštećenjima zdravlja. Sada su osobe s težim oštećenjem zdravlja koje ostvaruju određeni prihod u nejednakom položaju ovisno o vrsti prihoda kojeg ostvaruju. Tako osobe koje ostvaruju obiteljsku mirovinu mogu uz tu mirovinu istodobno ostvariti i pravo na osobnu invalidninu, i to neovisno o visini obiteljske mirovine, a osobe s invaliditetom korisnici invalidske mirovine to ne mogu. U praksi npr. udovice sa obiteljskom mirovinom po suprugu (koje su uglavnom povoljnije od invalidskih) neovisno o visini te mirovine mogu ostvariti neumanjeni iznos osobne invalidnine, dok osobe koje su ostvarile invalidsku mirovinu ili vlastitu starosnu (koje su uglavnom nepovoljnije od nekih obiteljskih mirovina), ne mogu ostvariti ovo pravo. Ovoga trenutka nisu sve osobe s težim oštećenjem zdravlja međusobno izjednačene.

Stoga u budućim odredbama Zakona o socijalnoj skrbi treba voditi računa da osobna invalidnina (ili neko drugo pravo koje se najavljuje kao „inkluzivni dodatak“) ne smije stavljati u nejednaki položaj osobe s invaliditetom ovisno o vrsti težeg oštećenja zdravlja, kao niti o vrsti prihoda kojeg ostvaruju.

3.5.3.1. Centar za autizam

Od sredine 2009. Ured prati rad Centra za autizam (dalje CZA) aktivno sudjelujući u iniciranju promjena neophodnih za promjenu statusa ove ustanove. Centar za autizam je ustanova odgoja i obrazovanja koja skrbi o populaciji djece i odraslih osoba s autizmom. Iako je Centar za autizam kako mu i sam naziv govori ustanova za smještaj skrb o osobama s autizmom u njega se smještaju i osobe s mentalnom retardacijom i drugim teškoćama u razvoju. Provodi posebni predškolski i osnovnoškolski program, radno osposobljavanje, te program stanovanja. Činjenicom da ustanova pripada sustavu odgoja i obrazovanja, otežana je organizacija različitih oblika i programa rada kakve zahtijeva rad sa ovom specifičnom grupacijom osoba s invaliditetom: pedagoškog rada, psihosocijalne rehabilitacije, a posebice socijalne i zdravstvene skrbi za djecu i odrasle s autizmom. Potrebe osoba s autizmom složene su koliko je to i samo ovo oštećenje. One nisu samo obrazovne već u velikoj mjeri i zdravstvene i socijalne te se u ovako ustrojenoj ustanovi jednostavno ne mogu zadovoljiti.

U svom pismu predsjednica Udruge za autizam Hrvatske, Lidija Penko u ime roditelja to opisuje ovim riječima: *„Autizam je sveobuhvatni cjeloživotni poremećaj i traži multiresorni pristup – stalno to ponavljamo kao i što se stalno nama ponavljalo da ustanova mora biti u jednom resoru. Uz dužno poštovanje, ali zakoni se pišu prema potrebama građana, a ne da se potrebe građana moraju reducirati prema zakonima. Svako naše dijete treba i školovanje i zdravstvenu zaštitu i socijalnu skrb.“*

Postupajući po pritužbama roditelja nezadovoljnih načinom provođenja skrbi osoba s autizmom nakon navršene 21. godine, upozoravali smo nadležne institucije na nedopustive uvjete zbrinjavanja ovih osoba i neprimjerenom postupanju pa i nasilju (o čemu svjedoče novinski napisi od prije desetak godina, ali i incident iz lipnja 2009. godine u kojem je djelatnik teško opekao štíćenika). Primjeri ozljeđivanja korisnika nisu jedino što već dugi niz godina u negativnom smislu obilježava ovaj Centar.

Obilaskom Centra u 2010. godini, razgovorima i sastancima s roditeljima i djelatnicima uvjerali smo se da su uvjeti u kojima borave osobe s autizmom jednako kao i uvjeti u kojima rade djelatnici koji o njima skrbe, krajnje zabrinjavajući. Posebno je teška situacija za osobe iznad 21. godine, jer se

njihova skrb odvija u ustanovi odgoja i obrazovanja koja zbog kadrovskih i normativnih uvjeta nije u stanju osigurati minimalne standarde utemeljene na psiho-mediko-socijalnom pristupu različitih profila stručnjaka kroz primjenu stručnih rehabilitacijskih programa. Ured pravobraniteljice je u protekloj godini održao niz sastanaka s roditeljima, djelatnicima Centra, aktivno sudjelovao u izradi plana transformacije te zatražio, preko potpredsjednika Vlade i nadležnih ministarstava žurno rješavanje statusa ove ustanove.

Na inicijativu ovog Ureda, potpredsjednik Vlade prof. dr. sc. Slobodan Uzelac zakazao je i održao u srpnju 2010. sastanak s predstavnicima Gradskog ureda za obrazovanje, kulturu i šport Grada Zagreba, Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi (dalje MZSS), Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa (dalje MZOŠ), Vladinog ureda za ljudska prava, Centra za autizam, Edukacijsko rehabilitacijskom fakulteta i Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom s temom postizanja dogovora o poduzimanju konkretnih koraka za konačno uređenje statusa ove ustanove. U sjedištu Vlade održana su još dva sastanka (srpanj i rujn 2010) na kojima su sudjelovali i predstavnici gradova Rijeka i Split. Premda je na drugom sastanku raspravljan i u osnovi prihvaćen radni materijal pod nazivom „Unapređenje rada i transformacija Centra za autizam – prijedlog koncepta“ utemeljen na projektu transformacije koju je UNDP uz CZA i pomoć stručnjaka izradio, javno predstavio i koji je ocijenjen od strane svih dionika kao dobra osnova za daljnje korake te zaključeno da će daljnje aktivnosti koordinirati MZSS u suradnji s MZOŠ, u proteklim mjesecima nije došlo do pomaka. Odrasli štíćenici i dalje žive u nedopustivim prostornim uvjetima ustanove, s normativnim okvirima koji uvjetuju kadrove, njihov broj i profil, te bez primjerene multidisciplinarnе stručne potpore.

U međuvremenu, Ured je zaprimio i pritužbe roditelja djece predškolske dobi s područja Istarske županije zbog nemogućnosti provođenja rane intervencije za njihovu djecu, nakon što je prestalo financiranje projekta Udruzi za rane intervencije u autizmu (Rijeka) u 2010.g. Taj smo slučaj s tog aspekta komentirali i u poglavlju o Organizacijama civilnog društva. Centar za autizam Rijeka, čiji stručni djelatnici su i članovi ove Udruge, upravo zbog ustrojstva Centra za autizam, kao osnovnoškolske ustanove, nije iz normativnih razloga u mogućnosti provoditi rane intervencije u autizmu kao dio svoje djelatnosti. Zbog toga se taj program odvijao kao projekt udruge čijem je neodobravanjem, prema navodima Centra, 32 djece s poremećajima iz autističnog spektra ostalo bez nužne rehabilitacije.

Zbog navedenog, Ured je uputio preporuku Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa, te Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi da se što je moguće prije utvrde razlozi zbog kojih još uvijek nije dovršen preustroj ove ustanove. Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi navodi da je 2004. g. jedan od prijedloga bio proširenje djelatnosti Centra i na djelatnost socijalne skrbi, kasnije se utvrdilo da bi optimalno rješenje bilo dio Centra za autizam registrirati kao djelatnost socijalne skrbi, čime bi se i zakonski podržala stvarna djelatnost ustanove u skrbi za odrasle osobe s autizmom, a to je i smještaj, čuvanje, njega i briga o zdravlju, radne aktivnosti, psihosocijalna rehabilitacija. Time bi se osigurali normativi i standardi prostora, opreme, kadrova i načina pružanja skrbi, kako je to predviđeno propisima iz socijalne skrbi. Uz to, predviđeno je odvajanje podružnica Centra u Rijeci i Splitu, za što je bilo potrebno izmijeniti Statut Centra za autizam.

Posljednji slučaj ozljeđivanja korisnika CZA potaknuo je daljnje aktivnosti Ureda, posebno nakon zaprimljenog nalaza Uprave za inspekcijske poslove MZOŠ u kojem se spominje kao problem upravo neusklađenost djelatnosti ove ustanove sa propisima i navode „...nadzor nad cjelokupnom djelatnošću provodi prosvjetna inspekcija, iako ista nije kompetentna za provedbu nadzora u

području zdravstvene njege i socijalne skrbi, te ne može niti poduzimati mjere koje bi učinkovito utjecale na promjenu postojećeg stanja u Centru“. Smatramo posve neodrživim stanje u kojem su korisnici taoci sustava koji ne može zadovoljiti njihove potrebe, pa čak niti učinkovito nadzirati kvalitetu njihova zbrinjavanja!

Stoga, Ured se obratio i predložio Odboru za ljudska prava i nacionalne manjine sazivanje tematske sjednice na kojoj bio trebalo rasvijetliti prepreke preustroja ove ustanove. Na sjednici bi trebalo utvrditi u kojem smjeru će se odvijati buduća transformacija Centra, tko su odgovorne osobe/institucije za provođenje tog procesa, što je dosad učinjeno, posebice u pogledu formalno-pravnog razdvajanja podružnica Rijeka i Split od CZA Zagreb, te koji su rokovi zadani za dovršetak ovih procesa.

Ured će nastaviti sa aktivnostima na svim razinama, kako bi se dovršilo usklađivanje djelatnosti ovog Centra na način koji će zadovoljiti složene potrebe djece i odraslih osoba s autizmom.

3.5.4. JEDNAKOST PRED ZAKONOM

Najvažniji pravno obvezujući dokument, Konvencija o pravima osoba s invaliditetom u članku 12 – „Jednakost pred zakonom“ određuje:

- 1. Države stranke ponovo potvrđuju da osobe s invaliditetom imaju pravo svugdje biti priznate kao osobe jednake pred zakonom.*
- 2. Države stranke će prihvatiti da osobe s invaliditetom imaju pravnu i poslovnu sposobnost na jednakoj osnovi kao i druge osobe u svim aspektima života.*
- 3. Države stranke će poduzeti odgovarajuće mjere kako bi osobama s invaliditetom osigurale pristup potpore koja bi im mogla biti potrebna za ostvarivanje pravne i poslovne sposobnosti.*
- 4. Države stranke osigurat će da sve mjere koje se odnose na ostvarivanje pravne i poslovne sposobnosti predvide odgovarajuće i djelotvorne zaštitne mehanizme koji će sprečavati zlorabu u skladu s međunarodnim pravom koje obuhvaća ljudska prava. Takvi zaštitni mehanizmi osigurat će da mjere koje se odnose na ostvarivanje pravne i poslovne sposobnosti poštuju prava, volju i sklonosti te osobe, da se iz njih isključi sukob interesa i zloraba utjecaja, da su razmjerne i prilagođene osobnim okolnostima, da se primjenjuju u najkraćem mogućem vremenu i da podliježu redovitoj reviziji nadležnog, nezavisnog i nepristranog tijela vlasti ili sudbenoga tijela. Zaštitni mehanizmi bit će razmjerni sa stupnjem kojim takve mjere utječu na prava i interese osobe.*
- 5. U skladu s odredbama ovog članka države stranke poduzet će odgovarajuće i djelotvorne mjere radi osiguranja jednakih prava osoba s invaliditetom da posjeduju i nasljeđuju imovinu, kontroliraju svoje vlastite financijske poslove i imaju jednak pristup bankovnim kreditima, hipotekama i drugim oblicima financiranja, te će također osigurati da osobe s invaliditetom ne budu bez vlastite volje (arbitrarno) lišene svojega vlasništva.*

Pojmovi pravne i poslovne sposobnosti definirani su u hrvatskom zakonodavstvu Zakonom o obveznim odnosima (NN br. 35/05 i 41/08). Svaka fizička i pravna osoba sposobna je biti nositeljem prava i obveza. (čl. 17. st. 1. - Pravna sposobnost). Članak 18. istog Zakona govori o poslovnoj sposobnosti:

- (1) Poslovno sposobna osoba može vlastitim očitovanjima volje stvarati pravne učinke.
- (2) Poslovnu sposobnost fizička osoba stječe punoljetnošću, a pravna danom nastanka, ako zakonom nije drukčije određeno.
- (3) Osoba koja nije punoljetna može stvarati samo pravne učinke određene zakonom.
- (4) Umjesto osobe koja nema poslovnu sposobnost očitovat će svoju volju njezin zakonski zastupnik ili skrbnik.

Institut skrbništva je u hrvatskom zakonodavstvu dio materije obiteljskog prava, pa je kao takav reguliran Obiteljskim zakonom (NN 116/2003., izmjene i dopune 17/2004., 136/2004., 107/2007).

(1) Skrbništvo je oblik zaštite maloljetnih osoba bez roditeljske skrbi, punoljetnih osoba koje nisu sposobne brinuti o sebi i osoba koje nisu iz drugih razloga u mogućnosti štiti svoja prava i interese.

(2) Štićenici su osobe pod skrbništvom. (čl. 149. Skrbništvo)

(1) Sud će u izvanparničnom postupku punoljetnu osobu koja zbog duševnih smetnji ili drugih uzroka nije sposobna brinuti se o osobnim potrebama, pravima i interesima ili koja ugrožava prava i interese drugih osoba, djelomice ili potpuno lišiti poslovne sposobnosti. (čl. 159. Skrbništvo i roditeljska skrb za punoljetne osobe)

Osobu koja je djelomice ili potpuno lišena poslovne sposobnosti centar za socijalnu skrb stavit će pod skrbništvo i imenovati joj skrbnika u roku od trideset dana od pravomoćnosti sudske odluke. (čl. 62.)

Republika Hrvatska potpisnica je i pravno obvezujućih međunarodnih dokumenata koji propisuju odredbe sa svrhom zaštite i promicanja prava osoba s duševnim smetnjama, kao i onih lišenih poslovne sposobnosti. Navedene odredbe bi se trebale neposredno primjenjivati u praksi. Također bi se u postupanju trebale uzeti u obzir i preporuke Vijeća Europe u svezi zaštite osoba s duševnim smetnjama te deklaracije, preporuke i smjernice Ujedinjenih naroda koje ujedno predstavljaju i smjernice za razvoj domaćeg zakonodavstva i unaprjeđenje cijelog sustava zaštite prava osoba s duševnim smetnjama.

Neke odredbe Obiteljskog zakona koje i sada predstavljaju zaštitne mehanizme za osiguravanje uživanja ljudskih prava osoba lišenih poslovne sposobnosti, prema našim saznanjima, nedovoljno se primjenjuju u praksi. Ovo se prije svega odnosi na uzimanje u obzir mišljenja štićenika o svim značajnijim pitanjima koja ih se tiču, na način i u mjeri u kojoj mogu razumjeti o čemu se radi.

Smatramo da je upravo centar za socijalnu skrb dužan prije poduzimanja bilo kojih važnijih mjera (pokretanje postupka lišenja poslovne sposobnosti, postavljanje skrbnika, izbor ili promjena skrbnika, izbor oblika socijalne skrbi, način raspolaganja njegovim novcem ili imovinom), saslušati štićenika i uzeti u obzir njegovo mišljenje, u mjeri u kojoj je kadar razumjeti o čemu se radi. Odredba čl.179. ne predstavlja dovoljan zaštitni mehanizam, obzirom da je obaveza da „razmotri mišljenje, želje i osjećaje štićenika“ naložena skrbniku, ali bez reguliranih načina provjere da li se to i provodi.

Kako bi se u najvećoj mogućoj mjeri primjenjivale odredbe Konvencije, smatramo da je potrebno učiniti dodatni napor da se primjenjujući odredbe Obiteljskog zakona štićenicima pruži potpora potrebna za ostvarivanje poslovne sposobnosti te da se primijene svi zaštitni mehanizmi, uključujući i redovito preispitivanje odluke o lišenju poslovne sposobnosti.

Članak 165. Obiteljskog zakona predstavlja osnovu za preispitivanje razloga lišavanja poslovne sposobnosti, međutim, prema našim saznanjima, centri za socijalnu skrb ne provode redovito ovakve postupke.

Pritužbe upućene našem Uredu odnose se kako na područje pokretanja postupka lišenja poslovne sposobnosti, tako i područje razmatranja želja i interesa osobe lišene poslovne sposobnosti i zaštite njihovih interesa.

Primjer 1.:

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom zaprimio je pritužbu K.M, skrbnice Č.D., koja je nezadovoljna odnosom djelatnika centra za socijalnu skrb prema njoj u pogledu podnošenja skrbničkih izvješća.

Č.D. (njezin otac) rođen je 1946. godine, po zanimanju pilot, od 1993. godine je u mirovini, živi sa suprugom i dvije kćerke. U rujnu 2005. godine doživio je moždani udar nakon kojeg je više od godinu dana boravio na bolničkoj rehabilitaciji, ostaje s oduzetošću svih udova, smetnjama govora i gutanja. Obitelj ima neki način komunikacije putem abecede i treptaja očima, navode da prati TV program i sva događanja za koja je zainteresiran, i smatraju da je dobro upućen u zbivanja oko sebe. Lišen je poslovne sposobnosti u potpunosti, na zahtjev obitelji, obzirom da su imali poteškoću sa podizanjem njegove mirovine, registriranjem automobila i sl. Supruga je zbog njega napustila posao kako bi mu se potpuno posvetila i njegovala ga te sada nema vlastitih prihoda. Obitelj ranije nije bila poznata centru za socijalnu skrb, a nakon lišenja poslovne sposobnosti u redovnim obilascima centar je utvrdio kako je obitelj urednih odnosa i dinamike te primjereno skrbi o svim potrebama Č.D. Kćer je imenovana skrbnikom i pritužuje se na odnos centra za socijalnu skrb vezano uz dužnost predavanja skrbničkih izvješća i njihov sadržaj. Rješenjem o stavljanjem pod skrbništvo određeno je da skrbnik samostalno obavlja poslove redovitog upravljanja štíćenikom imovinom te da ne može samostalno, bez odobrenja centra... „poduzeti posao koji prelazi redovito poslovanje imovinom i pravima štíćenika“. Imenovani raspolaže mirovinom od oko 4.500,00 kn, što je redovni prihod imenovanog. Uz to ostvaruje pravo na doplatak za pomoć i njegu od 500,00 kn mj., kao osoba s težim oštećenjem zdravlja. Uz to posjeduje i neke nekretnine i automobil. Centar za socijalnu skrb traži dva puta godišnje, sukladno odredbama Pravilnika o načinu vođenja očevidnika i spisa predmeta osoba pod skrbništvom, načinu popisa i opisa njihove imovine te podnošenja izvješća i polaganja računa skrbnika (NN 32/05) da kćer/skrbnica dostavi pisano izvješće o štíćeniku, kao i detaljan popis i opis svih rashoda (što ona ne smatra spornim), ali zahtijeva i prilaganje dokaza o svim utrošenim sredstvima iz redovnih štíćenikovih prihoda (pojedinačne račune). Kako iznos mirovine kao jedini prihod obitelji i služi za podmirivanje životnih potreba njezinog oca i majke, smatra neprihvatljivim zahtjev centra za socijalnu skrb za predavanje svih dokaza o cjelokupnom utrošenom iznosu, jer npr. nema dokaza za kupnju voća i povrća na tržnici, za masaže i logopeda koje njezinom ocu plaćaju privatno, za režijske troškove plaćene putem Internet bankarstva i sl. Navodno joj je čak u centru rečeno da voće „može kupiti i u nekom trgovačkom centru gdje bi za kupnju dobila račun“, što ju je posebno povrijedilo, jer je njezin otac oduvijek volio kupovati na tržnici, pa i sada ga redovito vode na tržnicu kako bi sam birao voće i povrće koje želi. Nadalje se postavljalo pitanje i nekih drugih obiteljskih troškova, kao npr. sporno je da li se iz mirovine smiju kupiti čarape za vene za štíćenikovu suprugu (u centru za socijalnu skrb rekli su da to nije NJEGOVA potreba).

Još je naravno spornija npr. kupnja poklona povodom rođenja unuka ili kupnja ogrlice u vrijednosti od oko 1.000,00 kn njegovoj supruzi povodom 25-godišnjice braka (za koji bi izdatak po mišljenju nadležnog centra trebalo posebno odobrenje i posebno vještačenje na tu okolnost). Čak se ulazi i u ocjenu pojedinačnih proizvoda po računima koje kao dokaz prilaže (komentira se npr. kupljeno pivo i sl.). To prema njezinom mišljenju znači da njezin otac i majka nakon njegova stradavanja nemaju više pravo (bez posebnog odobrenja centra za socijalnu skrb) ostvarivati svoje planove, održavati običaje (npr. poklon i svečanost krštenja unuka, primanje gostiju), u konačnici da on više ne treba u istoj mjeri kao do sada skrbiti za svoju suprugu niti u punom iznosu podmirivati njezine potrebe. Kćer imenovanog navodi da mirovina koju ostvaruju njezini roditelji je njihov redovni prihod kojim podmiruju sve svoje potrebe, niti jednom nisu svojim ponašanjem – načinom trošenja tih sredstava ugrozili očeve interese, upravo suprotno. Međutim, obaveza detaljnog dokazivanja utrošenih sredstava unutar iznosa mirovine predstavlja zadiranje u njihovo ljudsko pravo da žive

na način koji je u skladu sa njihovim običajima, svjetonazorom, navikama, planovima, da problematiziranje bilo kojeg dijela troškova, posebno onih troškova koji se odnose npr. na njegovu suprugu, predstavlja onemogućavanje/ograničavanje njegovih prava da u svojoj obitelji i u svojem braku participira na način na koji želi. On prema svojoj supruzi također ima i zakonske i moralne obaveze, stoga je apsurdno da bi za podmirivanje potreba njegove supruge iz njegovih REDOVITIH primanja trebalo posebno odobrenje centra za socijalnu skrb.

Odredbe Obiteljskog zakona (NN, br. 116/2003., izmjene i dopune 17/2004., 136/2004., 107/2007) u člancima 184 - 187. opisuju obaveze skrbnika, kao i ovlaštenje centra za socijalnu skrb u pogledu zaštite imovine šticećenika. Tako čl. 184. Određuje da skrbnik samostalno obavlja poslove redovitog upravljanja imovinom šticećenika, a odredbe Pravilnika o načinu vođenja očevidnika i spisa predmeta osoba pod skrbništvom, načinu popisa i opisa njihove imovine te podnošenja izvješća i polaganja računa skrbnika (NN 32/05) ne propisuju obavezu prilaganja dokaza o redovitim rashodima šticećenika, nego samo opis i popis tih rashoda.

Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi upozoreno je na ovakvu praksu centara za socijalnu skrb te je zatraženo njihovo mišljenje o ovakvom postupanju i predloženo usklađivanje prakse centara za socijalnu skrb.

Sljedeći primjer odnosi se na sam postupak lišavanja poslovne sposobnosti, koji pokazuje kako je moguće kršenje ljudskih prava osobe za koju je pokrenut postupak lišenja.

Primjer 2.:

Ovom Uredu pritužila se stranka za koju je od strane nadležnog centra za socijalnu skrb krajem 2010. godine pokrenut postupak lišenja poslovne sposobnosti. Iz očitovanja nadležnog centra i dostavljene dokumentacije proizlazi kako je pritužiteljica osoba koja boluje od shizofrenije, redovno troši propisanu terapiju te se redovno kontrolira kod svog liječnika psihijatra. Korisnica je doplatka za pomoć i njegu u punom opsegu. Nalazi se u mirovini, nakon 15 godina radnog staža u svojstvu službenika. Živjela je u zajedničkom kućanstvu s majkom koja je umrla u drugoj polovici 2010. godine, nakon teške bolesti za vrijeme koje ju je pritužiteljica njegovala. Liječnička dokumentacija koja je bila temelj za pokretanje postupka radi lišenja poslovne sposobnosti je ambulantan list iz 2005. godine u kojemu liječnik psihijatar navodi „sada živi s majkom, ali ako majčina sposobnost brige o njoj zbog starosti oslabi (majka kuha i vodi brigu o domaćinstvu) biti će potrebno dodijeliti joj skrbnika.“ Osim navedenog, postupak je pokrenut i „osnovom saznanja o nepostojanju sposobnosti za osposobljavanje za samostalan život i o postojanju prijekne potrebe stalne pomoći i njege u punom opsegu“ te „obavijesti dostavljene od strane brata i medicinskih nalaza iz kojih je vidljivo postojanje konflikata s članovima obitelji“. U socijalnoj anamnezi, u zaključnom dijelu centar navodi: „obzirom na gore navedeno, osobito rizik da bi xxx mogla zapustiti svoje zdravlje i ugroziti imovinsku korist, a moguće i bratovu ukoliko bi naslijedila udio u kući u kojoj on živi, pokrenut će se postupak lišenja poslovne sposobnosti“.

Pritužiteljica se protivi lišenju poslovne sposobnosti, kao i smještavanju u instituciju.

Iz nalaza i mišljenja vještaka nakon vještačenja provedenog na temelju razgovora u službenim prostorijama bolnice u kojoj je vještak zaposlen u trajanju od oko sat vremena te uvida u socijalnu anamnezu i medicinsku dokumentaciju, isti u zaključku navodi kako „kliničkom slikom dominiraju paranoidne interpretacije koje otežavaju komunikaciju, ali aktualno se ne uočava sumanutosti. Radi se o osobi koja boluje od duševnog poremećaja, sada u prihvatljivoj remisiji sa ograničeno očuvanim kapacitetima za samostalan život. U stanju u kojem se trenutno nalazi mogla bi samostalno funkcionirati što podrazumijeva i brigu o sebi. Kako je njezina bolest kroničnog tijeka, nepredvidivih relapsa, a paranoidni naboj prema članovima obitelji izuzetno jak, ne može se

isključiti mogućnost zlouporabe ili otuđenja materijalne imovine. Stoga smatram da se protupredlagateljici može oduzeti poslovna sposobnost u dijelu raspolaganja materijalnom imovinom i novčanim sredstvima.“

Iz liječničke dokumentacije, izvješća centra za socijalnu skrb kao niti iz nalaza i mišljenja vještaka u ovom konkretnom slučaju nije dovoljno jasno obrazložena uzročno-posljedična veza između pritužiteljičine duševne bolesti i nemogućnosti zaštite vlastitih prava i interesa, a koju vezu obiteljski zakon pretpostavlja lišenju poslovne sposobnosti.

Polazište centra za socijalnu skrb za pokretanje postupka radi lišenja poslovne sposobnosti je liječnička dokumentacija (stara 5 godina) u kojoj stoji kako će stranci trebati imenovati skrbnika kad majka koja joj je kuhala i prala umre. Upitno je koliko se navedeno može podvesti pod zaštitu prava i interesa, s obzirom da skrbnikova dužnost nije na ovaj način skrbiti o osobi (u smislu osobnog pomoćnika u svakodnevnom zbrinjavanju).

Iako će naposljetku odluku o lišenju poslovne sposobnosti donijeti sud, malo je onih slučajeva u kojima sud odlučuje suprotno nalazu i mišljenju vještaka. Vještak koji je liječnik psihijatar u svom nalazu uzet će u obzir i socijalnu anamnezu centra za socijalnu skrb kako bi dobio jasniju sliku o socijalnom funkcioniranju i životnim okolnostima osobe koju vještači.

Smatramo da za procjenu koliko zdravstveno stanje pacijenta utječe na njegovu mogućnost zaštite vlastitih prava i interesa i svijest o tome koja su to prava i interesi koji se trebaju zaštititi te koliko se uopće isti uspijevaju zaštititi oduzimanjem poslovne sposobnosti nije dovoljno provesti kratak razgovor s osobom za koju se predlaže lišenje i izvršiti uvid u dokumentaciju.

Zanimljivo je nadalje u konkretnom slučaju kako vještak u svom nalazu napominje kako je pritužiteljica za sada stabilna, ali ne može se isključiti mogućnost zlouporabe ili otuđenja materijalne imovine te nadalje kaže da joj se „može“ oduzeti poslovna sposobnost. Iz rečenog je vidljivo kako i on sam ne može sa sigurnošću procijeniti koliko osoba radi svoje duševne bolesti nije u mogućnosti zastupati svoja prava i interese, pa ostavlja sudu prostor za detaljnije promišljanje iste veze. Također neodređeno i bez obrazloženja navodi opseg lišenja poslovne sposobnosti, u pogledu raspolaganja materijalnom imovinom i novčanim sredstvima, ne definirajući vrijednost imovine kao niti vrstu prihoda (redoviti/neredoviti), pa slijedom navedenog proizlazi kako će se imenovana lišiti u pogledu raspolaganja cjelokupnom materijalnom imovinom te svim novčanim sredstvima, uključujući i one redovite, dakle mirovinu.

Naročito je kod svih sudionika u postupku koji prethodi konačnom oduzimanju poslovne sposobnosti potrebno osvijestiti koliko je oduzimanje poslovne sposobnosti ujedno i ograničavanje uživanja temeljnih ljudskih prava neke osobe te koliko je opravdano ista ograničiti radi zaštite interesa iste osobe, a naročito je sporno ista ograničiti radi zaštite pojedinih tuđih interesa. U konkretnom slučaju, u izvješću centra za socijalnu skrb kao jedan od razloga za pokretanje postupka za lišenje poslovne sposobnosti navodi se kako bi imenovana mogla ugroziti bratovu imovinsku korist ukoliko bi naslijedila udio u kući u kojoj on živi. Isti razlog smatramo potpuno neprihvatljivim. Naime, ista može naslijediti samo određeni suvlasnički dio iste kuće i ima pravo s njim raspolagati, kao i svaki drugi vlasnik nekretnine. To bi za brata izazvalo broje komplikacije (vjerojatno sudski postupak radi razvrgnuća suvlasničke zajednice koji iziskuje troškove, moguća selidba, itd.) pa je onda jednostavnije osobu lišiti poslovne sposobnosti i tako joj onemogućiti samostalno odlučivanje o načinu raspolaganja vlastitom imovinom.

U konkretnom slučaju koji do trenutka pisanja izvješća još nije dovršen ne možemo znati hoće li doista doći do lišenja poslovne sposobnosti, no mišljenje vještaka ukazuje na isto. Iako naposljetku

o lišenju poslovne sposobnosti odlučuje sud, iznimna je važnost postupaka i poduzimanja radnji kao i velika odgovornost stavljena na centar za socijalnu skrb i na liječnika vještaka. Mišljenja smo da već prilikom odlučivanja o samoj potrebi pokretanja postupka radi lišenja poslovne sposobnosti treba primijeniti načelo o minimalnim ograničenjima ljudskih prava, te detaljno obrazložiti na koji način će lišenje poslovne sposobnosti doprinijeti zaštiti osobe, odnosno njezinih prava i interesa, a koliko će takva odluka ograničiti njezina ljudska prava na slobodno i samostalno odlučivanje i upravljanje svojim poslovima i životom. Kako postupak dalje napreduje, veća je i odgovornost njegovih sudionika – vještaka i naposljetku suca.

Iako često u konkretnim slučajevima zapravo ne nalazimo nezakonitog postupanja niti jednog od sudionika procesa, odnosno sve poduzete radnje su provedene u skladu s Obiteljskim zakonom, pojedine postupke smatramo dvojbenima sa stanovišta zaštite ljudskih prava osoba s duševnim smetnjama. Iz toga proizlazi kako je odredbe Obiteljskog zakona potrebno mijenjati, odnosno isti uskladiti s relevantnim međunarodnim dokumentima, preporukama i smjernicama.

Republika Hrvatska obvezana je člankom 4. Konvencije da će za osiguravanje punog ostvarenja ljudskih prava i temeljnih sloboda: „(...)usvojiti odgovarajuće zakonodavne, upravne i druge mjere za provođenje prava priznatih Konvencijom; poduzeti odgovarajuće mjere, uključujući zakonodavstvo, za izmjenu ili ukidanje postojećih zakona, propisa, običaja i prakse, koji predstavljaju diskriminaciju osoba s invaliditetom; suzdržati se od svakog postupanja ili prakse koja nije u skladu s ovom Konvencijom, te osigurati da javne vlasti i institucije djeluju u skladu s ovom Konvencijom; (...) promicati obučavanje stručnjaka i osoblja koje radi s osobama s invaliditetom o pravima priznatim ovom Konvencijom, kako bi bili osposobljeni za bolje pružanje pomoći i usluga zajamčenih tim pravima. (...)“

Kako je izmjena zakonodavstva proces koji traje, smatrali smo potrebnim uputiti preporuku centrima za socijalnu skrb da se, pridržavajući se odredbi važećeg Obiteljskog zakona, izmijeni praksa u postupanju na način da se osobama s duševnim smetnjama za koje je pokrenut postupak radi lišenja poslovne sposobnosti, kao i prema onima koji su već lišeni poslovne sposobnosti pruži najveća moguća razina zaštite njihovih ljudskih prava, uz poštivanje urođenog dostojanstva, njihovog mišljenja, te želja i osjećaja. Preporuka upućena svim centrima za socijalnu skrb bila je dosljedno primjenjivati odredbe Obiteljskog zakona kako bi postupci koji se odnose na lišenje poslovne sposobnosti (uključujući i prijedlog za lišenje) bili u svakom pojedinom slučaju razmjerni stupnju potrebne zaštite njihovih prava i interesa. I obratno, zaštita interesa ovih osoba treba biti razmjerna i prilagođena ne samo psihofizičkom statusu osobe, nego i životnim okolnostima, uz nužnost poštivanja njihove volje, sklonosti, interesa i osjećaja.

Također, zatražili smo od centara za socijalnu skrb određene podatke koji se odnose na lišenje poslovne sposobnosti i institut skrbništva. Iz zaprimljenih podataka također je vidljivo da se radi o neprimjerenjivosti praksi masovnog lišavanja poslovne sposobnosti osoba pretežno sa psihičkim oštećenjima i to potpunog lišavanja, čime se direktno krši odredba Konvencije.

U sljedećoj tabeli navodimo broj osoba lišenih poslovne sposobnosti po županijama.

ŽUPANIJE	UKUPNO	% LIŠENIH NA BROJ STANOVNIKA	BROJ STANOVNIKA
ZAGREBAČKA	1159	0,37%	309696
KRAPINSKO ZAGORSKA	749	0,53%	142432

SISAČKO-MOSLAVAČKA	590	0,32%	185387
KARLOVAČKA	623	0,44%	141787
VARAŽDINSKA	648	0,35%	184769
KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	430	0,35%	124467
BJELOVARSKO-BILOGORSKA	610	0,46%	133084
PRIMORSKO-GORANSKA	1051	0,34%	305505
LIČKO-SENJSKA	198	0,37%	53677
VIROVITIČKO-PDRAVSKA	343	0,37%	93389
POŽEŠKO-SLAVONSKA	346	0,40%	85831
BRODSKO-POSAVSKA	635	0,36%	176765
ZADARSKA	463	0,29%	162045
OSJEČKO-BARANJSKA	1182	0,36%	330506
ŠIBENSKO-KNINSKA	221	0,20%	112891
VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	834	0,41%	204768
SPLITSKO-DALMATINSKA	1194	0,26%	463676
ISTARSKA	958	0,46%	206344
DUBROVAČKO-NERETVANSKA	447	0,36%	122870
MEĐIMURSKA	956	0,81%	118426
GRAD ZAGREB	2725	0,35%	779145
UKUPNO	16362	0,37%	4437460

Legenda

iznad srednje vrijednosti
ispod srednje vrijednosti
srednja vrijednost

Tabela 1.

Budući da nemamo saznanja o 'optimalnom' odnosu broja osoba lišenih poslovne sposobnosti na ukupni broj stanovnika, u tablici smo označili županije koje odskakuju od srednje vrijednosti.

Napomena: nedostaju podaci CZSS Imotski, Ivanec, Metković.

Odredbe Konvencije u čl.12. „(...)mjere koje se odnose na ostvarivanje pravne i poslovne sposobnosti poštuju prava, volju i sklonosti te osobe, da se iz njih isključi sukob interesa i zloraba utjecaja, da su razmjerne i prilažene osobnim okolnostima, da se primjenjuju u najkraćem mogućem vremenu i da podliježu redovitoj reviziji nadležnog, nezavisnog i nepristranog tijela vlasti ili sudbenoga tijela. Zaštitni mehanizmi bit će razmjerni sa stupnjem kojim takve mjere utječu na prava i interese osobe. (...)“ gotovo uopće se ne poštuju.

Navedeno potvrđuje omjer osoba u potpunosti i djelomično lišenih poslovne sposobnosti, u kojem u preko 50% (13) županija ima preko 90% osoba lišenih poslovne sposobnosti u potpunosti od ukupnog broja lišenih. Svega je 12% osoba djelomično lišeno poslovne sposobnosti.

To dokazuje da se diferencijacija i individualizacija gotovo uopće ne primjenjuje u postupcima lišavanja poslovne sposobnosti.

U sljedećoj tabeli prikazujemo omjer osoba u potpunosti i djelomično lišenih poslovne sposobnosti po županijama.

ŽUPANIJE	POTPUNO	DJELOMIČNO	UKUPNO	POTPUNO	DJELOMIČNO
----------	---------	------------	--------	---------	------------

				%	%
ZAGREBAČKA	886	133	1159	76%	11%
KRAPINSKO ZAGORSKA	639	110	749	85%	15%
SISAČKO MOSLAVAČKA	534	56	590	91%	9%
KARLOVAČKA	601	22	623	96%	4%
VARAŽDINSKA	552	96	648	85%	15%
KOPRIVNIČKO KRIŽEVAČKA	380	50	430	88%	12%
BJELOVARSKO BILOGORSKA	502	108	610	82%	18%
PRIMORSKO GORANSKA	961	89	1051	91%	8%
LIČKO SENJSKA	193	5	198	97%	3%
VIROVITIČKO PDRAVSKA	327	16	343	95%	5%
POŽEŠKO SLAVONSKA	334	12	346	97%	3%
BRODSKO POSAVSKA	597	38	635	94%	6%
ZADARSKA	416	47	463	90%	10%
OSJEČKO BARANJSKA	1124	58	1182	95%	5%
ŠIBENSKO KNINSKA	210	11	221	95%	5%
VUKOVARSKO SRIJEMSKA	798	36	834	96%	4%
SPLITSKO DALMATINSKA	1091	113	1194	91%	9%
ISTARSKA	878	75	958	92%	8%
DUBROVAČKO NERETVANSKA	375	72	447	84%	16%
MEĐIMURSKA	652	304	956	68%	32%
GRAD ZAGREB	2276	449	2725	84%	16%
UKUPNO	14326	1900	16362	88%	12%

Legenda

iznad srednje vrijednosti

Tabela 2.

Nadalje, preporučili smo centrima za socijalnu skrb da sukladno odredbi Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i čl.165. Obiteljskog zakona preispitaju stanje zdravlja štićenika obzirom na razlog za lišenje poslovne sposobnosti, mogućnost djelomičnog vraćanja poslovne sposobnosti, odnosno drugačijeg određivanja mjera, radnji i poslova koje štićenik nije sposoban samostalno poduzimati. Pri tome predlažemo uzeti u obzir sva saznanja o štićeniku – njegov psihofizički status i u kojoj mjeri on utječe na njegovu sposobnost zaštite osobnih prava i interesa, mišljenje nadležnih liječnika, drugih stručnjaka (npr. ustanove), ali i mišljenje članova obitelji, skrbnika i same osobe lišene poslovne sposobnosti. Što se tiče odredbe Konvencije vezano uz isključivanje zlouporabe, držimo da odredba čl. 174. Obiteljskog zakona ne podržava odredbe Konvencije. Imenovanje skrbnikom osobe zaposlene u centru za socijalnu skrb i to bez njezina pristanka te činjenica da zaposlenik centra za socijalnu skrb može istodobno biti skrbnikom više osoba, smatramo lošom praksom te da time obzirom na ulogu centra za socijalnu skrb kao organa skrbništva, niti u minimalnoj mjeri nije osigurana zaštita od zlouporabe, a niti je osigurana kvalitetna skrb za osobe lišene poslovne sposobnosti.

Prema dobivenim podacima centara za socijalnu skrb u prosjeku je u 29% slučajeva za skrbnika imenovan zaposlenik centra. Smatramo neprihvatljivom odredbu čl.174.. Isto tako, u sukobu interesa je i poseban skrbnik zaposlenik centra, koji zastupa osobu u postupku lišavanja poslovne sposobnosti, u kojem postupku je centar za socijalnu skrb i predlagatelj. Često taj poseban skrbnik ne zna ništa o osobi o kojoj se vodi postupak, nema stručna znanja za zastupanje osobe u izvanparničnom postupku i najčešće se inercijom ne protivi lišenju.

Sljedeća tabela prikazuje broj skrbnika - djelatnika centara za socijalnu skrb po županijama.

ŽUPANIJE	UKUPNO LIŠENI	RODITELJSKA SKRB	DRUGI SKRBNIK	SKRBNIK DJELATNIK CZSS	%
ZAGREBAČKA	1159	228	931	209	22%
KRAPINSKO ZAGORSKA	749	186	563	106	19%
SISAČKO MOSLAVAČKA	590	211	379	199	53%
KARLOVAČKA	623	73	550	99	18%
VARAŽDINSKA	648	169	479	202	42%
KOPRIVNIČKO KRIŽEVAČKA	430	138	292	131	45%
BJELOVARSKO BILOGORSKA	610	133	477	132	28%
PRIMORSKO GORANSKA	1051	456	595	216	36%
LIČKO SENJSKA	198	47	151	60	40%
VIROVITIČKO PDRAVSKA	343	95	248	77	31%
POŽEŠKO SLAVONSKA	346	88	258	72	28%
BRODSKO POSAVSKA	635	94	541	114	21%
ZADARSKA	463	69	394	80	20%
OSJEČKO BARANJSKA	1182	184	998	280	28%
ŠIBENSKO-KNINSKA	221	49	172	79	46%
VUKOVARSKO SRIJEMSKA	834	237	597	180	30%
SPLITSKO DALMATINSKA	1194	119	1075	149	14%
ISTARSKA	958	146	812	172	21%
DUBROVAČKO NERETVANSKA	447	64	383	61	16%
MEĐIMURSKA	956	30	926	349	38%
GRAD ZAGREB	2725	668	2057	707	34%
UKUPNO	16362	3484	12878	3674	29%

Legenda

iznad srednje vrijednosti

Tabela 3.

Na raspravi o Univerzalnom izvješću o stanju ljudskih prava na sjednici UN-ovog Vijeća za ljudska prava održanoj 8. studenog 2010. godine u Ženevi, hrvatske i međunarodne udruge osoba s intelektualnim teškoćama upozorile su na diskriminaciju prema osobama s intelektualnim teškoćama posebice u odredbama Obiteljskog zakona i Zakona o socijalnoj skrbi koji reguliraju pitanja lišavanja poslovne sposobnosti i stavljanje pod skrbništvo.

Centar za zagovaranje osoba s intelektualnim teškoćama (MDAC) upozorio je da su osobe lišene poslovne sposobnosti izložene proizvoljnom i automatskom lišavanju prava uključujući pravo na pravično suđenje, poštivanje privatnog života, sklapanje braka, slobodu kretanja, slobodu druženja

i pristupa pravdi. Human Rights Watch je predložio da Hrvatska iz temelja promijeni zakon o poslovnoj sposobnosti kako bi stvorila sustav u kojem osobe s intelektualnim i mentalnim oštećenjima dobivaju podršku pri donošenju odluka umjesto da ih se lišava sposobnosti da uživaju svoja prava kao i da se u zakon uvedu zaštitni mehanizmi koji sprječavaju zlouporabu i prekomjerno pribjegavanje lišavanju poslovne sposobnosti.

S obzirom na sve navedeno, držimo da je obveza Republike Hrvatske, odnosno svih nadležnih institucija u području zaštite osoba s duševnim smetnjama poduzeti hitne mjere za zaštitu ljudskih prava ove skupine osoba s invaliditetom, počevši od edukacije stručnjaka s ciljem prvenstveno izmjene prakse u postupanju na svim razinama do poduzimanja nužnih izmjena zakonodavstva. Krajnji cilj je pružiti potrebnu zaštitu osobama s duševnim smetnjama, ali na način koji će u najmanjoj mogućoj mjeri ograničavati ostvarivanje njihovih temeljnih ljudskih prava.

3.5.5. NEOVISNO ŽIVLJENJE I UKLJUČENOST U ZAJEDNICU

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom u čl.19. „Neovisno življenje i uključenost u zajednicu“ propisuje: „Države potpisnice ove Konvencije priznaju jednako pravo svim osobama s invaliditetom na život u zajednici, s pravom izbora jednakim kao i za druge osobe, te će poduzeti djelotvorne i odgovarajuće mjere kako bi olakšale osobama s invaliditetom puno uživanje ovoga prava i punog uključenja i sudjelovanja u zajednici, uključujući i osiguranje sljedećeg:

(a) mogućnosti da osobe s invaliditetom odaberu svoje mjesto boravka, gdje i s kim će živjeti, na ravnopravnoj osnovi s drugima, te da nisu obvezne živjeti bilo kojim nametnutim načinom života;
(b) pristupa širokom rasponu usluga koje različite službe potpore pružaju osobama s invaliditetom u njihovom domu ili ustanovama za smještaj, uključujući osobnu asistenciju potrebnu za potporu življenju i za uključenje u zajednicu, kao i za sprečavanje izolacije ili segregacije iz zajednice;
(c) ravnopravnog pristupa osoba s invaliditetom uslugama, objektima i prostorima, namijenjenima općoj populaciji, te njihove primjerenosti potrebama osoba s invaliditetom.“

Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. ističu pravo osoba s invaliditetom na neovisno življenje i uključenost u zajednicu u kojima je predviđeno niz mjera i aktivnosti usmjerenih na osiguravanje uvjeta za što neovisnije življenje osoba s invaliditetom u zajednici, na sprečavanje institucionalizacije osoba s invaliditetom te povratak smještenih osoba iz ustanova u primjerenije životne uvjete.

Provođenje ovih mjera pretpostavlja planiranje sredstava za provedbu deinstitucionalizacije i osiguravanje izvaninstitucionalnih oblika skrbi za osobe s različitim oštećenjima kako definira Konvencija.

Unatoč tome što je Hrvatska usvojila i ozakonila spomenute dokumente i donijela mnogobrojne zakonske propise koji omogućavaju osobama s invaliditetom neovisno življenje, smatramo da ih većina osoba s invaliditetom otežano ostvaruje ili gotovo nemoguće, posebice kada se radi o nerazvijenim i udaljenijim krajevima RH. U pojedinim krajevima uopće nema servisa u zajednici koji bi pružali osobama s invaliditetom potrebnu pomoć i koja bi doprinijela da se za mnoge osobe s invaliditetom spriječi institucionalizacija.

Skrb za osobe s invaliditetom još se uvijek temelji na institucionalnoj skrbi, pri čemu se može reći da se razina usluge i uvjeta boravka u ustanovama i dalje podiže. Ustanove razvijaju nove oblike stručnog rada, posebno je uočljivo nastojanje ustanova za razvijanjem tzv. „izvaninstitucionalne usluge“, pa se izgrađuju jedinice za „neovisno življenje“, razvijaju usluge psihosocijalne rehabilitacije i tretmana kroz oblike dnevnog i povremenog boravka, kao i usluga u domu korisnika, čime se povećava i širi ponuda uslugama u pojedinim područjima. Posebno je pružanje

ovakvih usluga poželjno i dobro došlo u područjima u kojima je dom za skrb za osobe s npr. intelektualnim teškoćama jedina stručna institucija koja raspolaže educiranim osobljem i potrebnom opremom za rad sa određenom kategorijom osoba s invaliditetom.

U prošlogodišnjem izvješću spomenuti su kao primjeri dobre prakse Centar za rehabilitaciju Stančić i Mir – Rudine, koji neke od svojih stručnih usluga pružaju građanima (djeci i odraslim osobama s mentalnom retardacijom) iz okolnih mjesta.

Upravo su najznačajniji resursi institucija za skrb o osobama s invaliditetom (stručni djelatnici, znanje, oprema) ono što se može koristiti na efikasniji način i za puno veći broj korisnika kroz ponudu u obliku dnevnih, povremenih, rano-interventnih usluga, koji bi osigurali pristup uslugama, objektima i prostorima primjerenih potrebama osobama s invaliditetom te osigurali mogućnost neovisnog življenja osoba s invaliditetom bez izdvajanja iz životne sredine.

Republika Hrvatska se prije svega kroz Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju Republike Hrvatske (2007) opredijelila za procjenu potreba u razvoju socijalnih usluga i ustanoviti mehanizme evaluacije provedbe i učinaka institucionalnih i alternativnih socijalnih usluga, decentralizaciju socijalnih usluga i proširenju teritorijalnog obuhvata mreže socijalnih usluga, deinstucionalizaciju socijalnih usluga, razvijanje preventivnih program, širenje alternativnih oblika pružanja socijalnih usluga, uz prioritetno pružanje usluga najprije u zajednicama u kojima korisnici žive.

Tijekom prošle godine ne primjećujemo značajan pomak u organiziranju socijalnih usluga u cilju deinstucionalizacije.

Do trenutka dovršavanja ovog izvješća objavljen je *Nacionalni plan deinstucionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011. – 2016. (2018.)*. U bitnome on predstavlja dokument temeljem kojeg će se sustavno raditi na smanjivanju ulaska korisnika u instituciju, a stimulirati obiteljsku reintegraciju uz garanciju usluga podrške u lokalnoj zajednici, poštujući princip regionalne ravnomjernosti.

„Nacionalni plan predstavlja dokument temeljem kojeg će se definirati prioritetna financijska ulaganja u razvoj mreže socijalnih usluga u županijama, a sredstva se mogu osigurati iz državnog proračuna i proračuna jedinica lokalne i regionalne (područne) samouprave, s posebnim naglaskom na mogućnost osiguranja sredstava iz pretpristupnih fondova Europske unije kao i sredstava iz strukturnih fondova Europske odnosno drugih instrumenata financiranja“.

Nacionalni plan uključuje okvirne kvantitativne i vremenske projekcije potrebnog smanjenja kapaciteta institucijske skrbi (stalni ili tjedni smještaj u domovima i drugim pravnim osobama) u odnosu na korisničke skupine te planirane projekcije povećanja kapaciteta u izvaninstitucijskim oblicima smještaja, uz osiguranje što je moguće ravnomjernije dostupnosti usluga u svim regijama, odnosno županijama.

U svrhu ostvarenja ovih ciljeva potrebno je do 2016. godine provesti sljedeće aktivnosti:

- Provesti deinstucionalizaciju 40% djece s teškoćama u razvoju i 30% odraslih osoba u primarnu obitelj ili izvaninstitucijske oblike smještaja.
- Osigurati regionalnu ravnomjernost očekivanog omjera institucijskih i izvaninstitucijskih oblika skrbi.
- Smanjiti broj pružatelja usluga stalnog i tjednog smještaja (državnih i nedržavnih domova, te drugih pravnih osoba).
- Ograničiti kapacitet doma i druge pravne osobe za djecu s teškoćama u razvoju kako bi do kraja provedbe transformacije i deinstucionalizacije oni domovi koji će i nadalje pružati usluge stalnog i tjednog smještaja imali kapacitet najviše do 30 korisnika.

- Ograničiti veličinu doma i druge pravne osobe za odrasle osobe s invaliditetom s konačnim ciljem postizanja kapaciteta za najviše 70 korisnika stalnog ili tjednog smještaja, uz povećanje kvalitete usluge. U okviru ovih kapaciteta zbrinjavat će se isključivo korisnici kojima je potrebna intenzivna i dugotrajna skrb.
- Donijeti novu odluku o mreži za trogodišnje razdoblje, počevši od 2011. godine.
- Domovi trebaju do kraja 2010. izraditi pojedinačne planove deinstitucionalizacije i transformacije.
- U proračunskom planiranju za 2011. – 2013., radi širenja mreže socijalnih usluga u zajednici, osigurati potrebna sredstva za izvaninstitucijske usluge za osobe s invaliditetom (boravak, stručna pomoć u obitelji, pomoć i njega u kući i dr.).

Nakon analize pojedinačnih planova Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi izradit će *Operativni plan provedbe procesa deinstitucionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi za razdoblje 2011. i 2012. godine*, kojim će se utvrditi opseg i dinamika provođenja ovih procesa u odnosu na korisnike, te broj i struktura radnika potrebnih za pružanje programa podrške korisnicima u instituciji i izvan nje. Proces planiranja deinstitucionalizacije i transformacije mora biti međusobno usklađen na svim razinama (nacionalnoj i lokalnoj razini, te razini svakog pojedinog doma socijalne skrbi i druge pravne osobe), što je pretpostavka uspješne deinstitucionalizacije.

U proračunskom planiranju, radi širenja mreže socijalnih usluga u zajednici, treba osigurati preraspodjelu sredstava u korist izvaninstitucijskih oblika smještaja i usluga za sve korisničke skupine. U cilju izvršenja ovog Plana izrađene su detaljne smjernice za izradu pojedinačnog plana deinstitucionalizacije i transformacije doma socijalne skrbi ili druge pravne osobe, koje uključuju za svakog pojedinog korisnika podatke o razlozima smještaja kao i potrebnim uslugama u zajednici i obimu podrške koja može osigurati zbrinjavanje korisnika izvan doma. Ova će analiza predstavljati temelj za izradu Operativnog plana deinstitucionalizacije i planiranja socijalnih usluga.

Smatramo da donošenje Plana zasigurno predstavlja osnovu za uspostavu sustava skrbi temeljenog na izvaninstitucionalnom zbrinjavanju. Razvoj i planiranje socijalnih usluga bitan je preduvjet neovisnog življenja osoba s invaliditetom i čimbenik sprečavanja njihova institucionaliziranja, jer će upravo razvoj sustava usluga doprinijeti sprečavanju institucionalizacije osoba s invaliditetom.

Međunarodna organizacija za zaštitu ljudskih prava Human Rights Watch-a koja je tijekom studenog i prosinca 2009. te srpnja 2010. provodila istraživanje o položaju osoba s intelektualnim i mentalnim teškoćama u RH provela je istraživanje, radi prikupljanja relevantnih podataka istraživači su razgovarali s organizacijama civilnog društva, trenutnim i bivšim štićenicima ustanova, ravnateljima i osobljem ustanova, ravnateljima centara za socijalnu skrb, Vladinim dužnosnicima i predstavnicama našeg Ureda. Obišli su više ustanova socijalne skrbi u kojima su smještene osobe s intelektualnim i mentalnim oštećenjem i ustanove koje primjenjuju program deinstitucionalizacije te jednu psihijatrijsku bolnicu. Podatke su tijekom istraživanja prikupili i iz statističkih podataka državnih tijela, hrvatskih propisa, izvješća Europske unije, UN-a i drugih međuvladinih agencija, nevladinih organizacija i hrvatskih pravobranitelja.

„Sam naslov izvješća, 'Kad jednom uđeš, više nikada ne izađeš' ostavlja dojam Organizacije o stanju prava osoba s intelektualnim i mentalnim oštećenjem u RH. Zaključak provedenog istraživanja bio je kako su tisuće ljudi s intelektualnim ili mentalnim oštećenjem u Hrvatskoj prisiljeni živjeti u ustanovama koje ih lišavaju privatnosti, samostalnosti i dostojanstva, a Vlada je, unatoč obećanjima, učinila malo toga u stvaranju alternativnih programa. Za taj propust odgovornim prvenstveno smatraju Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi. U svom izvješću preporučuju Vladi RH zamijeniti ustanove programima podrške koji omogućuju stanovanje i pomoć za život u zajednici i koji osobama s invaliditetom daju stvarnu mogućnost izbora“.

Međutim, u praksi smo svjedoci da sustavno planiranje usluga u zajednici izostaje, da određeni kvalitetni programi udruga nemaju kontinuitet te da ustanove ne mogu proširiti svoje kapacitete u području dnevnih programa i dr.

3.5.5.1. POSJETI I OBILASCI USTANOVA

Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom tijekom 2010. obratilo se više ustanova i udruga ukazujući na nemogućnost kvalitetnog provođenja programa usmjerenih osiguravanju neovisnog življenja osoba s invaliditetom, odnosno nemogućnost proširenja svojih programa i djelatnosti na one usluge koje osiguravaju neovisno življenje.

Prilikom posjete **Domu za djecu, mladež i odrasle osobe s cerebralnom paralizom i drugim posebnim potrebama Pula**, imali priliku dobiti uvid u rad ustanove i značenje koje ova ustanova ima za veliki broj djece s teškoćama u razvoju na području cijele Istarske županije.

Ustanova pruža djeci predškolske i školske dobi, mladeži i odraslim osobama s cerebralnom paralizom, autizmom i intelektualnim teškoćama usluge medicinske rehabilitacije, rehabilitacije, psihosocijalne rehabilitacije, produženog stručnog postupka, njege i radne terapije. Sve svoje usluge i programe ova ustanova provodi na principu pružanja usluga u zajednici, u sredini u kojoj dijete boravi (vrtić/škola), u domu korisnika i uz organizirani prijevoz svakog korisnika u bilo koje mjesto u Istarskoj županiji iz kojeg dijete dolazi. Ustanova veliku pažnju u svojem radu posvećuje suradnji sa obrazovnim, zdravstvenim i znanstvenim ustanovama u Županiji i Republici Hrvatskoj, kao i stručnom usavršavanju svojih djelatnika.

Tom prilikom informirani smo da još uvijek nisu odobreni neki zahtjevi ovog Doma - za povećanje kapaciteta pružanje usluga povremenog boravka za 25 korisnika i poludnevnog boravka za 5 korisnika, odnosno nije sklopljen ugovor o međusobnim odnosima za pružanje navedenih usluga, kako to proizlazi iz njihovog zahtjeva ur.broj: 98-01-3/10 od 21.5.2010.g. Isto tako, ustanova je uputila zahtjev za izdavanje odobrenja i rješenja za pružanje usluge pomoći pri uključivanju u programe redovnih predškolskih ili školskih ustanova – integracija (Ur. broj: 116-01/3/10 i 117-01-3/10 od 12.6.2010.g.). Zahtjev ustanove za izmjenom ugovora datira još iz kolovoza 2008.g., a Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi dalo je ustanovi odgovor da zbog ekonomske situacije i Rebalansa Državnog proračuna RH za 2009.g., nije moguće udovoljiti zahtjevu ustanove (Klasa: 551-05/08-01/506, Ur.broj 534-06-3-1/2-09-2 od 6.4.2009.g.). Stoga je nadležnom ministarstvu upućena preporuka za što prije rješavanje zahtjeva ovog Doma (ali i drugih ustanova i pružatelja usluga) za izdavanjem odobrenja i rješenja za pružanje usluga i oblika skrbi koji direktno pridonose sprječavanju institucionalizacije, odnosno osiguravaju neovisno življenje i uključenost u zajednicu na ravnopravnoj osnovi s drugima, kako se to Republika Hrvatska obvezala ratifikacijom Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

Isto tako, Ured je zatražio podatke o pružateljima usluga korisnicima iz čl. 70. Zakona o socijalnoj skrbi tijekom 2010.g., i to:

- koliko je u godini 2010. Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi izdalo odobrenja i rješenja iz čl. 96. i 97. Zakona o socijalnoj skrbi za osnivanje doma za dnevni boravak korisnika iz čl.70. Zakona, za koliki broj osoba
- koliko odobrenja je izdano za organizirano stanovanje, za koliko korisnika (čl.67.a.)
- koliko odobrenja i kojim ustanovama za pružanje usluga psihosocijalne rehabilitacije koja se osigurava kao stručna pomoć u obitelji (patronaža) (čl.52.a.)
- koliko odobrenja i kojim ustanovama za pružanje pomoći pri uključivanju u programe redovitih predškolskih ili školskih ustanova – integracija (iz čl.66.a.)

- koliko odobrenja i kojim ustanovama za pružanje usluga poludnevnog boravka (čl.64.st.2.)
- koliko odobrenja i kojim ustanovama za pružanje usluga povremenog boravka (čl.64.st.3.)
- koliko je sklopljenih ugovora sa pružateljima usluga iz čl.105. Zakona o socijalnoj skrbi
- isto tako, zatraženi su i podaci o neriješenim zahtjevima za davanje odobrenja, rješenja, odnosno sklapanje ugovora o međusobnim odnosima za sve usluge i oblike skrbi izvan vlastite obitelji kojima se korisnicima osigurava neovisno življenje u zajednici.

Kako do kraja ovog izvještajnog razdoblja Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi nam nije dostavilo tražene podatke, ne raspolažemo s podacima o neriješenim zahtjevima za davanje odobrenja i sklapanje ugovora za pružatelje usluga iz čl.105. Zakona o socijalnoj skrbi.

Centar za rehabilitaciju Ozalj, Jaškovo

Centar za rehabilitaciju "Ozalj" je ustanova čiji je osnivač Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, a smještena je na tri lokacije u Županiji karlovačkoj. Jaškovo i podružnica Zorkovac smještene su na području Grada Ozlja u starim kurijama Jaškovo i Treščerovac, a izdvojena jedinica Karlovac nalazi se u Karlovcu.

U Jaškovu je na stalnom smještaju 76 korisnika (48 muških i 28 žena), u podružnici Zorkovac smješteno je 60 korisnika (35 muških i 25 ženskih). Radi se o korisnicima s pridruženim smetnjama, nesamostalnim u zbrinjavanju i s potrebom veće pomoći i njege. U vrijeme obilaska štíćenici iz ove podružnice su privremeno bili smješteni u Jaškovu zbog adaptacije prostora podružnice stradalom u elementarnoj nepogodi koja je pogodila ovo područje u proljeće 2010. U ustanovi se provode radni programi u poljoprivredi i svinjogojstvu (ustanova raspolaže s poljoprivrednim zemljištem na kojemu štíćenici uzgajaju povrće i voće), održavanju prostora, rad u kuhinji. Programi su usmjereni na aktivnosti samozbrinjavanja, očuvanje funkcionalnih sposobnosti i razvoj socijalizacijskih vještina. Navode da izbor radnih kao i okupacijskih aktivnosti/izrada ukrasnih i drugih predmeta, suvenira/ prepuštaju štíćenicima – prema osobnim sklonostima i željama.

Osim programa stalnog smještaja, u ustanovi je povremenim boravkom, uz stručni tretman rehabilitatora, logopeda i psihologa obuhvaćeno 10-ero djece iz okolnih područja. Stručnu pomoć u kući (patronažu) provode na području Karlovca i Duga Rese za 20 korisnika (u suradnji sa Centrom SUVAG). Stručnu pomoć pri uključivanju u programe redovnih predškolskih i školskih ustanova pružaju za 20 korisnika na području Žakanja, Kamanja i Mahična. Centar ističe dobru suradnju sa Županijskom udrugom osoba s invaliditetom s kojima provodi projekt Podrške u zajednici s ciljem osnaživanja štíćenika i pripreme za samostalno stanovanje i stanovanje uz podršku te stjecanje znanja i vještina potrebnih za zapošljavanje. U 2010. provodili su u suradnji s Agronomskim fakultetom program „Hortikultura kao radna terapija“ s ciljem razvoja proizvodnih programa kao održivih oblika zapošljavanja /uzgojem voća i povrća, začinskog i drugog bilja te njihovim plasiranjem na otvoreno tržište rada.

2004. započela je sa radom stambena zajednica u kojoj je smješteno 8 korisnika koji svakodnevno obavljaju sve aktivnosti samostalnog života – podijeljeno po dužnostima s obzirom na mogućnosti i sposobnosti.

Program stambene zajednice maksimalno je prilagođen potrebama korisnika, pri čemu se naglasak stavlja na osamostaljivanju i samostalnom snalaženju i obavljanju poslova kućanstva uz stalni nadzor voditelja i terapeuta. Program je zamišljen kao prva stepenica pripreme na samostalan život, stanovanje uz podršku te uključivanja u neke oblike zapošljavanja.

Time se ova ustanova želi transformirati u značajnog pružatelja izvaninstitucijskih usluga za djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe na ovom području.

Drže da postoje određene zapreke za povratak korisnika u domicilne sredine - sredine iz kojih dolaze štíćenici nisu spremne za njihov povratak, ne postoje službe podrške obitelji, stanoviti broj

štićenika i nema više svoje obitelji ili ima stare i onemoćale roditelje. Prema riječima gradonačelnice, Grad Ozalj nema mogućnosti osigurati stanove za dio štíćenika koji su spremni za stanovanje uz podršku i eventualno zapošljavanje, premda podržava razvoj izvaninstitucionalnih programa u zajednici koje Centar pruža. Iako stambena zajednica osigurava veću kvalitetu samog smještaja, korisnici imaju bolje uvjete boravka, veću mogućnost izbora kod planiranja dnevnih aktivnosti, ipak, time nije postignuta temeljna svrha programa stanovanja uz podršku – aktivno uključivanje u život u zajednici, obzirom da se radi o objektu u krugu ustanove (Podružnice Zorkovac), a koja je sama po sebi relativno izolirana od okolne.

U razgovoru s nekolicinom nasumično izabranih štíćenika, svi navode da su zadovoljni ali da bi pristali otići iz ove ustanove ako bi bili sigurni da će im drugdje biti bolje. Većina bi željela svoju obitelji. Iskazuju da mogu izabrati čime će se baviti, sudjeluju u izboru odjeće, u izboru jelovnika i okupacijskih aktivnosti. Vole pjevati i glumiti i rado pokazuju naučene vještine.

G.J. ima 51. godinu. U Centru je već 25 godina. Majka je umrla prije nekoliko godina. Dolazila je dok je bila živa, a sada nema nikoga osim jednog bratića koji ju ne obilazi. Navodi da joj je tu dobro, da ima prijatelje, da rado sudjeluje u izradi ukrasa ili suvenira i da je nitko ne prisiljava da sudjeluje u nekoj aktivnosti ako to ne želi i ne bi voljela otići jer ne zna postoji li neko mjesto gdje bi joj moglo biti bolje. Voljela bi da mogu odlaziti češće na izlete, posjete nekim priredbama ili na more.

UDRUGA ZA POMOĆ OSOBAMA S MENTALNOM RETARDACIJOM ISTARSKE ŽUPANIJE - PULA

Savjetnica pravobraniteljice razgovarala je s vodstvom udruge te je tijekom posjeta pregledala prostorije Udruge gdje se odvijaju različite aktivnosti; međutim u tom trenutku nije bilo članova koji ih provode.

Udruga ima ukupno 1100 članova s područja cijele Istre, a oko 80 osoba redovito dolazi na programe Udruge. Udruga je usmjerena na pružanje materijalne pomoći članovima, stručno-savjetodavni rad, te osiguravanje i razvijanje izvaninstitucionalne skrbi (rehabilitacijske, socijalizacijske, edukacijske i rekreacijsko-zabavne aktivnosti).

Udruga okuplja veliki broj članova koji žive sami, koji su pod nadzorom Udruge i dobivaju punu podršku, kako ne bi trebali biti izdvojeni iz svoje prirodne sredine i smješteni u ustanovu.

Motivirana tom činjenicom, udruga je osnovala Centar za inkluziju i podršku u zajednici, koji je u lipnju 2010. godine sklopio i Ugovor o međusobnim odnosima sa nadležnim Ministarstvom. Taj Centar ima kapacitet 20 korisnika u 5 stanova u Puli i Poreču. To je daleko nedostatan kapacitet za Istru, obzirom da je to jedini registrirani oblik organiziranog stanovanja.

Nepostojanje mogućnosti organiziranog stanovanja uz podršku za određene kategorije osoba s invaliditetom, nepostojanje propisa koji će regulirati ostvarivanje asistencije i nedovoljno financiranje programa za oblike podrške osobama s invaliditetom kako bi se uključile u zajednicu, samo su neki od razloga koji im otežavaju ostvarivanje prava na život u zajednici i pravo izbora načina na koji će i gdje one živjeti.

Ja bi se željela udati, naći posao, imati svoju obitelj kao normalna obitelj živjeti. Kupiti kuću ili stan kao normalni ljudi živjeti. Svoj život da mi se nitko ne miješa u brak. I kupiti auto.

Volim pomagati drugima. Ako netko ne može, ja mu pomognem.

U svojoj budućnosti zamišljam sebe kod kuće.

Tamo bi uzgajao kokoši i uređivao vrt. Volio bi živjeti s bratom. Volio bi kositi travu s kosom.

Zamišljam da se zaposlim u građevinarstvu. Volio bi se oženiti.

(Ovo su o svojoj budućnosti napisale osobe s intelektualnim teškoćama, štićenici Ustanove za skrb o osobama s tjelesnim i mentalnim oštećenjima Mala Terezija iz Vinkovaca.)

Kao primjer kako nepostojanje organiziranog stanovanja uz podršku onemogućava osobu s invaliditetom na ostvarivanje njenog prava na život u zajednici i prava na izbor gdje i kako će živjeti navodimo sljedeću pritužbu:

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je zaprimila podnesak kojim se upozorava na položaj dvojice štićenika u Centru za rehabilitaciju Varaždin, Podružnica Pustodol, i to: F.D. i B.B., posebno u pogledu opravdanosti odluke o smještaju navedenih štićenika upravo u navedeni Centar. U podnesku se navodi da je ovim osobama, sukladno njihovoj vrsti, stupnju i težini oštećenja zdravlja potreban drugačiji oblik zbrinjavanja, te da je zapanjujuće da su osobe koje nemaju teška intelektualna oštećenja smještene u ovu ustanovu, u kojoj nemaju mogućnosti bavljenja aktivnostima primjerenim njihovim interesima i potrebama. Oboje navode da su njih dvojica u ustanovi „cimeri“, da se relativno dobro slažu, da vrijeme u ustanovi i izvan nje često provode zajedno. Isto tako svjedoče o tome da prije dolaska nisu imali mogućnost izjasniti se da li žele u ovu ustanovu ili možda postoje i kakve druge mogućnosti smještaja i boravka.

F.D. jasno izražava želju da živi „u stanu“ (opisuje oblik smještaja kao što je organizirano stanovanje). Navodi da mu u ovoj ustanovi „nije loše“, ali nedostaju mu neki sadržaji za kvalitetno provođenje slobodnog vremena, radne aktivnosti primjerene njegovim sposobnostima i interesima i sl. B.B. kratko opisuje da mu u ovoj ustanovi „nije loše“, ali da bi volio živjeti u svojoj obitelji „ili bliže njima“. B.B. piše pjesme (izdana mu je i knjiga), bavi se i drugim kreativnim aktivnostima, ali može se zaključiti kako drži da bi obzirom na svoje funkcioniranje i interese mogao također živjeti u nekom „otvorenom“ obliku skrbi.

Ured je nadležnim centrima za socijalnu skrb uputio preporuku da se za imenovane preispita ovaj oblik skrbi; da u kontaktu sa štićenicima/korisnicima utvrde eventualne promjene u njihovom zdravstvenom, obiteljskom i osobnom statusu, njihove potrebe i želje, da razmotre i neke druge mogućnosti za njihovo zbrinjavanje (uključujući i njihove obitelji i zajednice iz kojih su došli) te da sukladno svim utvrđenim činjenicama poduzmu odgovarajuće mjere. Zatraženi su također podaci o razlozima, okolnostima i opravdanosti njihova smještaja u navedenoj ustanovi, mogućnostima za eventualnu promjenu oblika skrbi, odnosno razlozima zbog kojih nije moguće osigurati njihovo zbrinjavanje na drugi način. Iz odgovora Centra za socijalnu skrb proizlazi da je F.D. više puta izrazio želju da promijeni oblik skrbi izvan vlastite obitelji, međutim, na području njegove županije nije bilo moguće osigurati odgovarajući oblik skrbi.

Ovdje moramo ukazati da prema Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom svaka osoba s invaliditetom treba imati pravo izbora i potrebno je poduzeti odgovarajuće mjere kako bi im se olakšalo puno uživanje ovog prava i uključivanja i sudjelovanja u zajednici te osiguralo sprečavanje izolacije ili segregacije. Nadležni centri za socijalnu skrb u tom smislu trebaju donijeti odgovarajuću odluku kad god je to moguće sukladno volji korisnika, uvažavajući njezine specifične potrebe i

koristeći sve raspoložive resurse u zajednici (obitelj, ustanove za dnevni boravak, mogućnost organiziranog stanovanja u zajednici, usluge i programi udruga i dr.).

Prema statističkim podacima Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi postoje velike potrebe i nedostatni su kapaciteti za skrb izvan vlastite obitelji korisnika s tjelesnim ili mentalnim oštećenjem, posebno u organiziranom stanovanju.

Asistencija kao jedan od oblika potpore omogućava osobama s invaliditetom različitih oštećenja kako ih definira Konvencija pruža mogućnost za uključivanje osoba s invaliditetom u zajednicu prema njihovim sposobnostima i mogućnostima. Mnogi čimbenici utječu na određivanje koju vrstu usluge i u kojem razdoblju osoba s određenim oštećenjem može ostvariti – vrsta oštećenja, potrebe koje proizlaze kao posljedica invaliditeta, uvjeti u kojima osoba živi, prema preostalim sposobnostima i vještinama potreba za daljnjim uključivanjem z zajednicu, njezine navike i želje itd. Sve su to neki od ključnih čimbenika da bi se prepoznalo potrebe osoba kao individua.

Nekome će trebati asistencija 24 sata, nekima 3 puta tjedno za obavljanje administrativnih poslova, nekome jednom mjesečno za odlazak liječniku – kao pratnja, nekome za njegu – kao njegovatelj, nekome za dati lijek u točno vrijeme, nekome za asistenciju u nastavi ili pratnju u vozilu prilikom prijevoza do škole ... zapravo pitanje asistencije je jedno izrazito kompleksno područje koje zahtjeva međuresornu suradnju između tijela koja su nadležna za osiguravanje različitih oblika potpora kako bi se svakoj osobi s invaliditetom omogućilo uključivanje u život na ravnopravnoj razini s drugima usprkos njezinom/njegovom invaliditetu.

Drugi od oblika koji se veže na prethodni je inkluzivni dodatak kao novčana naknada.

Kako je Ured sudjelovao u radu radne podskupine koja je izradila kriterije, uvjete i razine potpore za inkluzivni dodatak kao sastavni dio Zakona o socijalnoj skrbi, predložili smo u ljeto 2010. i ponovno u novom Nacrtu Zakona o socijalnoj skrbi da se upravo tim nacrtom zakona definiraju kriteriji i nositelji procjene potrebe za ostvarivanje inkluzivnog dodatka te vrste, stupnjevi i intenzitet invaliditeta stavljeni u međudodnos s predviđenim razinama potpore. Inkluzivni dodatak služi izjednačavanju mogućnosti osoba s invaliditetom pri uključivanju u svakodnevni život, dakle radi se o svojevrsnom izravnanju u položaju osoba sa i bez invaliditeta. Isto tako smatramo da prihvaćanje neovisnog življenja ne smije ovisiti o materijalnom statusu osobe. Inkluzivni dodatak treba služiti za podmirivanje one „razlike“, odnosno onih dodanih povećanih troškova koje zdrave osobe samostalno mogu podmiriti, a osobe s invaliditetom ne mogu bez posebne pomoći (npr. plaćanje pomoći i njege kod osnovnih i drugih higijenskih potreba i drugih kao oblačenje i sl., plaćanje pratnje, intervenora, pomoć u otklanjanju građevinskih prepreka u vlastitom domu kada se radi o nastanku invaliditeta „preko noći“, pomoć za ugradnju posebnih komandi u automobil, nabavku sustava „Servus“, čišćenje kuće jer je ne može sam očistiti, i sl.). Kako se radi o jednoj od najznačajnijih naknada, smatramo da ona mora biti sastavnim dijelom Zakona o socijalnoj skrbi s utvrđenim uvjetima za ostvarivanje.

Tijekom prošle godine više osoba s invaliditetom nam se pritužilo zbog poteškoća dobivanja usluge osobnog asistenta.

Primjer:

Pravobraniteljici za osobe s invaliditetom se obratila sestra V. I. iz S., osobe s višestrukim smetnjama u razvoju (tjelesno oštećenje, mentalna retardacija, teže pokretan, ovisan o tuđoj njezi i brizi), koji je nakon majčinog moždanog udara ostao na skrbi svoje sestre. Zbog zdravstvenih i obiteljskih okolnosti njemu bi u dijelu dana bila nužno potrebna pomoć asistenta. Sestra je dobila informaciju da se takva potpora može ostvariti samo preko udruge, čemu ona ima niz prigovora:

- nije član udruge, prije svega jer ne može sudjelovati u njezinu radu, ne može zbog niza okolnosti dolaziti na aktivnosti udruge (udaljenost od grada, nema organizirani prijevoz, ovisi o sestri koja ga ne može voziti jer ima obitelj, zaposlena je, a brine i o majci i njemu)
- uvjetovanje učlanjivanjem u udrugu (u ovom slučaju samo radi ostvarivanja mogućnosti za dobivanje osobnog asistenta) smatra neprihvatljivim te drži da treba postojati mogućnost da se osobni asistent ostvari i bez „posredništva“ udruge, direktno dostavom sve potrebne i relevantne dokumentacije nadležnom tijelu – Ministarstvu obitelji, branitelju i međugeneracijske solidarnosti.
- udruga koja je osnovana radi poboljšanja položaja osoba s invaliditetom na svojem području pruža svoje usluge samo članovima koji dolaze u prostorije udruge radi tih programa, a oni članovi koji su iz udaljenih mjesta ne mogu sudjelovati (stoga brat ne bi ništa ostvario čak i da je član udruge)
- sestra smatra da je na ovaj način višestruko diskriminiran jer se za ostvarivanje osobnog asistenta uvjetuje članstvo u udruzi, dok udruga u svojim projektima i programima u provođenju aktivnosti na vodi računa o svojim članovima koji zbog dislociranosti, nepokretnosti, obiteljskih okolnosti ne mogu dolaziti na aktivnosti u prostorije udruge – udruga ne aplicira za projekte kojima bi se osigurale određene usluge u domu korisnika, ili pak usluge svakodnevnog prevoženja osoba iz njihovih obitelji, niti osmišljava projekte za pružanje usluga upravo onim članovima koji žive u udaljenim okolnim mjestima.

Kako nije donesen Zakon o osobnom asistentu, a financiranje i provedba instituta osobnog asistenta se odvija putem projekata koje prijavljuju udruge osoba s invaliditetom na natječaj Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, ukazali smo nadležnom ministarstvu na poteškoće koje proizlaze iz ovakvog načina osiguravanja osobnog asistenta.

Na upit Ureda vezano uz donošenje Zakona o osobnom asistentu, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti očitivalo se kako se njegovo donošenje planira, Nacrt prijedloga Zakona je izrađen, ali upućivanje u proceduru kao i njegova primjena nisu mogući do osiguravanja potrebnih financijskih sredstava za opću primjenu.

Kako bi usluga osobnog asistenta bila osigurana na najkvalitetniji mogući način onima kojima je najpotrebnija, Ministarstvo razmatra mogućnost uključivanja u Europski socijalni fond. Ured je predložio da ministarstvo razmotri mogućnost osiguravanja osobnog asistenta i onim osobama s invaliditetom koji nisu članovi udruge a imaju takvu težinu oštećenja uslijed koje im je za neovisno življenje potrebna usluga osobnog asistenta.

Sljedeće bitno područje odnosi se na programe određenih ustanova koji bi trebali doprinijeti osiguravanju neovisnog življenja osoba s invaliditetom. I tu realno postupanje nadležnog Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi ne potvrđuje čvrstu opredijeljenost za potpore onim programima koji direktno pridonose neovisnom življenju u zajednici svake osobe s invaliditetom.

Primjer:

Pravobraniteljici za osobe s invaliditetom obratili su se rehabilitanti Odjela za odrasle Centra „Vinko Bek“, koji u svojem pismu svjedoče o značenju kojega ovakav program ima za kasnije oslijepljele osobe - program psihosocijalne rehabilitacije osigurava im podršku u prihvaćanju traume gubitka vida, potiče razvoj perceptivno-motoričkih sposobnosti, nudi rehabilitacijske i radne aktivnosti, stimulaciju i vježbe ostatka vida, opismenjavanje na Brailleovom pismu, trening samostalnog kretanja i aktivnosti samozbrinjavanja, psihološku pomoć, profesionalnu rehabilitaciju, savjetovanje i dr. Stoga je nedvojbeno da je ovaj program od izuzetnog značaja za populaciju odraslih, kasnije oslijepljenih osoba, te im osigurava samostalniji i kvalitetniji život. Međutim, rehabilitanti navode da je, naročito unazad nekoliko mjeseci, program u velikoj mjeri

izgubio svoj smisao zbog drastičnog smanjenja opsega i dinamike provođenja određenih programa te npr. navode:

- smanjen je intenzitet provođenja radne terapije – učenje brajice, savladavanje senzomotorike
- terapijsko plivanje nije se provodilo
- vježbe vida su započele kasnije i provodile se u minimalnom opsegu
- tiflotehnika je nedovoljno zastupljena obzirom na značaj ovih vještina za uključivanje osoba u radnu i društvenu sredinu
- nedostatan rad sa peripatologom na kretanju i orijentaciji
- nedostatan dostupnost psihologa, koji ovim osobama (a i njihovim obiteljima), kada se trebaju suočiti sa gubitkom vida pruža podršku u prevladavanje traume i ponovnom pronalaženju motivacije za kvalitetan život.

Uz to, zbog sudjelovanja u ovom programu osobni ulog svakog korisnika programa je velik – plaćanje programa vlastitim sredstvima, neki podređuju druge obaveze sudjelovanju u programu za kojeg drže da im pomaže izbjeći potpunu socijalnu izolaciju nakon nastanka sljepoće (npr. privremeno prekidaju studij zbog sudjelovanja u programu i sl.), te da je i iz tih razloga nedopustivo da program ne ispunjava svoju svrhu.

Ured je zaprimio i odgovor Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, iz kojeg je razvidno da je popunjenost stručnim djelatnicima sukladna standardima propisanim Pravilnikom o vrsti i djelatnosti doma socijalne skrbi, načinu pružanja skrbi izvan vlastite obitelji, uvjetima prostora, opreme i radnika doma socijalne skrbi, terapijske zajednice, vjerske zajednice, udruge i drugih pravnih osoba te centra za pomoć i njegu u kući (NN 64/09) te da trenutno nema ekonomskog opravdanja za zapošljavanje dodatnog broja djelatnika.

Iz izvješća ravnateljice Centra proizlazi također da se drugačiji uvjeti rada u cijeloj ustanovi ne mogu osigurati zbog ekonomskih i/ili zakonskih uvjeta, ali da se u svakom slučaju u najvećoj mogućoj mjeri poštuju specifične potrebe korisnika Odjela te da Odjel već i sada funkcionira u uvjetima koji su nešto iznad minimuma koji je predviđen navedenim Pravilnikom.

Bitnim pitanjem držimo upravo odredbe navedenog Pravilnika, koji propisuje minimum potrebnog broja stručnih djelatnika u domu socijalne skrbi. Npr. za usluge psihosocijalne rehabilitacije - psihološke podrške predviđen je jedan psiholog na 100 korisnika. Dakle, jedan psiholog za 100 djece i odraslih osoba oštećena vida (odrasli, djeca, stalno smješteni, poludnevno smješteni, u patronaži,), obavlja poslove: pružanja podrške i pomoći u razdoblju adaptacije, psihologijske obrade korisnika (utvrđivanje inicijalnog stanja-kognitivnog, socio-emocionalnog i funkcionalnog, utvrđivanje stupnja potrebne podrške, praćenje-evaluacija), psihološkog osnaživanja korisnika, prevencije rizičnog ponašanja, pomoći pri rješavanju konfliktnih i drugih kriznih situacija, poticanja razvijanja primjerenih oblika ponašanja, razvijanja i održavanja interpersonalnih odnosa korisnika, edukacije i savjetodavnog rada s roditeljima/skrbnicima, pripremu za stanovanje uz podršku i podrške pri zapošljavanju. Za osobe kojima oštećenje vida nije urođeno već je nastalo kasnije pa i za korisnike ranih intervencija, pomoć psihologa ima možda presudno značenje u smislu prihvaćanja oštećenja, učenja novog načina funkcioniranja uz takvo oštećenje, a da ne spominjemo značaj rada sa obitelji korisnika – roditeljima i širom sredinom.

Ista je situacija i sa svim drugim stručnjacima koji sudjeluju u programu psihosocijalne rehabilitacije – fizioterapeut, socijalni radnik, logoped, kineziterapeut, koji mogu svakom korisniku posvetiti manje od 30 minuta tjedno te se opravdano postavlja pitanje svrhe, opravdanosti i cilja koji se ovako postavljenim normama želi i može postići. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom nalaže osiguravanje najviših standarda kvalitete usluga. Program psihosocijalne rehabilitacije odraslih kasnije oslijepljenih osoba vodi njihovom ostanku ili vraćanju u svijet rada te zadržavanju maksimalne aktivnosti u zajednici. Ovaj program osigurava ostanak tih osoba u

vlastitoj obitelji u kojoj može samostalno funkcionirati i pomaže u prevladavanju psihičkih problema nakon gubitka vida.

Pravobraniteljica se zalaže da promjene sustava socijalne skrbi rezultiraju podizanjem kvalitete socijalnih usluga na svim razinama, da se poboljša sustav socijalnih prava te da normativna određenja osiguraju postizanje svrhe koja se određenim pravom želi postići.

Smatramo kako gore navedenim Pravilnikom predviđeni broj potrebnih stručnih djelatnika npr. psihologa, u ustanovi kao što je Centar „Vinko Bek“, ne može zadovoljiti niti minimum potreba korisnika. Vjerujemo da bi sve promjene trebale rezultirati osiguravanjem uvjeta za što aktivniji život u zajednici osoba s invaliditetom i izjednačavanje njihovih mogućnosti s drugima.

Ovdje moramo ukazati da prema Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom svaka osoba s invaliditetom treba imati pravo izbora, te da je potrebno poduzeti odgovarajuće mjere kako bi se olakšalo ovim osobama puno uživanje ovog prava i uključenja i sudjelovanja u zajednici, te osiguralo sprečavanje izolacije ili segregacije iz zajednice. Stoga je jasno da postoji obaveza kako sustava državne skrbi ali i lokalne samouprave da osigura oblike zbrinjavanja u zajednici te neprekidno razvija mrežu pružatelja usluga, stimuliranjem razvoja odgovarajućih programa i projekata.

3.5.5.2. VAŽNOST POTPORNIH TEHNOLOGIJA ZA NEOVISNO ŽIVLJENJE OSOBA S INVALIDITETOM

Kako bi se u svakodnevnoj praksi primjenili europski standardi u korištenju novih potpornih tehnologija koje imaju svrhu omogućiti osobama s invaliditetom veću samostalnost odnosno uključivanje u zajednicu, kao primjer navodimo sustav „Servus“. Riječ je o uređaju koji na hrvatskom jeziku omogućuje da osobe (koje ne mogu snagom ruku upravljati uređajima) jednostavnim usmenim naredbama obavljaju radnje u svom prostoru, unatoč tomu što pretežito borave u postelji, ili imaju problema s koordinacijom ruku i prstiju ili su jednostavno stare i nemoćne. Ako osoba želi nekoga pustiti u stan, ona će reći: „Servus, otključaj vrata“. U tom trenutku Servus otključava ulazna vrata... Ako želite nazvati svog prijatelja Ivicu, uspostava poziva obavlja se izgovaranjem naredbe: „Servus, nazovi Ivicu“...

Riječ je o sustavu koji je „oblikovan na način da ga mogu koristiti svi ljudi u najvećoj mogućoj mjeri, bez potrebe prilagođavanja ili posebnih oblikovanja.“ (Iz definicije o Univerzalnom dizajnu, Konvencija o pravima osoba s invaliditetom)

„- Servus može upravljati čime god korisnik poželi, paljenjem svjetla, otključavanjem vrata, podizanjem zavjese i roleta, telefoniranjem, TV-om, DVD-om... Naša su iskustva da je korisnicima koji su potpuno nepokretni jako važno upravljati ulaznim vratima s videonadzorom.“ (Vrankić, Tehnički fakultet, Rijeka)

Primjer 1.:

K.T., koja je u prometnoj nesreći prije 15 godina ostala nepokretna izrazila je veliko zadovoljstvo svojim pomoćnikom, Servusom, koji reagira na njene glasovne naredbe. On za gđu. K.T. može upaliti svjetlo, upravljati televizorom i ostalim kućanskim aparatima te otvarati vrata. (Izvor: Vijesti, TV RTL, 10.5.2010.)

Primjer 2.:

I.N., osoba s tetraplegijom, također je oduševljena svojim „novim asistentom“. Osim što može upravljati uređajima u vlastitom domu, samostalno bez pomoći druge osobe može nazvati sve svoje najbliže bez da netko sluša njezin razgovor.

Prema mišljenju stvaratelja Servusa, a i iskustvima dosadašnjih korisnika Servus bi bio vrlo koristan u domovima za starije i nemoćne osobe, bolnicama i lječilištima jer bi bilo lakše osoblju, a osobe s invaliditetom bi bile samostalnije.

Smatramo da je ovaj sustav jedan od pozitivnih primjera kako se uz pomoć potporne tehnologije osobama s najtežim invaliditetom može omogućiti samostalnost neovisno o tome gdje i s kim žive. Osim toga, sustav omogućava osobama s invaliditetom da se informiraju, da se zaposle ili da u svoje slobodno vrijeme sami odrede kako i na koji način će ga provesti. Uz samostalnost omogućuje i sigurnost, jer ako osoba živi sama ili njezini ukućani rade, samostalno se može određenom naredbom poslužiti telefonom ili drugim sredstvom komuniciranja u slučaju potrebe za hitnom intervencijom, a da joj nije potrebna druga osoba (npr. asistent). Koliko pri korištenju ovog uređaja osoba s invaliditetom dobiva samostalnost i povećava joj se kakvoća življenja, toliko su rasterećeni njeni ukućani ili pomoćnici u asistenciji tih aktivnosti (zamislimo samo koliko puta uhvatimo daljinski upravljač i promijenimo program na TV-u, nazovemo nekog kad nam zatreba ili kad želimo, uključimo i isključimo svjetlo). Osobe koje to mogu, rade automatizmom i ne razmišljaju koliko to znači u svakodnevnicima. Stoga je Ured u više navrata dao preporuke da se osiguraju sredstva za financiranje ovog projekta kako bi tehnologije razrađene u sklopu projekta SERVUS i program Servus kao proizvod potporne tehnologije bili dostupniji što većem broju osoba s invaliditetom jer svojom prilagođenošću za informiranje i edukaciju osoba s invaliditetom imaju izrazito veliki potencijal za omogućavanje pristupa informacijama i osiguranja neovisnog življenja osoba s invaliditetom što je jedan od preduvjeta njihovog uključivanja u društvo na ravnopravnoj osnovi s drugim građanima kako to nalaže Konvencija.

3.6. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

Područje zdravstvene zaštite jedno je od najznačajnijih područja u kojem osobe s invaliditetom ostvaruju svoja prava budući da je izravno usmjereno na očuvanje zdravlja i kvalitete života. To je područje u koje treba neprestano ulagati, a sustav prava unaprjeđivati kako bi se osobama s invaliditetom doista omogućilo uživanje najviših ostvarivih standarda tjelesnog i mentalnog zdravlja, bez diskriminacije na osnovi invaliditeta, a kako to predviđa Konvencija o pravima osoba s invaliditetom.

Tijekom rada Ureda u 2010. godini kroz pritužbe osoba s invaliditetom te kroz praćenje zakonodavstva uočen je u pojedinim segmentima pružanja usluga iz zdravstvene zaštite osobama s invaliditetom pad standarda, odnosno ukidanje ili umanjivanje pojedinih prava.

U području zdravstvene zaštite Uredu su se stranke najčešće prituživale na provedbu zdravstvene njege i fizikalne terapije u kući, neodobravanje i nemogućnost provođenja bolničke medicinske rehabilitacije, potom na probleme s dostupnošću, nabavkom, cijenom i kvalitetom ortopedskih pomagala, zatim na ukidanje prava na dopunsko zdravstveno osiguranje na teret državnog proračuna za pojedine kategorije osoba s invaliditetom, nemogućnost liječenja i nabavke potrebnih pomagala u Republici Hrvatskoj, nedostupnost sveobuhvatne habilitacije djece s neurorazvojnim i motoričkim smetnjama u zajednicama u kojima korisnici žive, a naročito je mnogo bilo pritužbi u svezi s ostvarivanjem prava prema Zakonu o roditeljskim potporama.

3.6.1. BOLNIČKO LIJEČENJE MEDICINSKOM REHABILITACIJOM

Problem rehabilitacije spinalno ozlijeđenih osoba i manjkavost rehabilitacijskih postupaka koji se provode u specijalnim bolnicama za medicinsku rehabilitaciju bili su i u 2010.-oj godini predmet interesa i djelovanja Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom.

Kako bi se definirale konkretne mjere i aktivnosti koje je potrebno poduzeti da bi se unaprijedio sustav rehabilitacije spinalno ozlijeđenih te potaknuli glavni akteri i nosioci mjera na konkretno djelovanje, u svibnju 2010. godine na inicijativu Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom koji je prepoznao prijedlog Hrvatske udruge paraplegičara i tetraplegičara, održana je tematska sjednica Odbora za zdravstvo i socijalnu skrb Hrvatskog sabora na kojoj se raspravljalo o rehabilitaciji osoba sa spinalnim ozljedama.

Nakon održane sjednice uslijedio je zaključak kako sveobuhvatna rehabilitacija osoba sa spinalnim ozljedama nije cjelovita jer su pojedini dijelovi sustava nedovoljno aktivni i nisu međusobno povezani. Republika Hrvatska nema referalni centar za osobe sa spinalnim ozljedama koji bi pratio, koordinirao i nadzirao sve vidove skrbi o osobama sa spinalnom ozljedom.

Nakon zaključka o trenutnom stanju doneseni su prijedlozi za kratkoročna i dugoročna poboljšanja. *Kao kratkoročno rješenje* predloženo je da se u postojećim kapacitetima za rehabilitaciju spinalno ozlijeđenih u Specijalnoj bolnici za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice poboljša standard odnosno organizira multidisciplinarni pristup u medicinskoj rehabilitaciji koji bi uključivao psihosocijalnu pomoć i edukaciju rehabilitanata za uključivanje u lokalnoj zajednici i učenje aktivnosti dnevnog življenja.

Nakon što osoba strada treba naučiti kako se ponovno uključiti u život u promijenjenim okolnostima. U sadašnjem sustavu rehabilitacije osoba je nakon medicinske rehabilitacije prepuštena samoj sebi i svojoj obitelji. Potpuno se zanemaruje da su sve životne okolnosti osobe nastankom trajnog invaliditeta izmijenjene i da osobi treba prilagodba radnog i životnog prostora, ali i promjene u široj društvenoj zajednici kako bi mogla optimalno funkcionirati usprkos oštećenju.

Osim navedenog, za uspješnu rehabilitaciju je neobično bitna psihološka prilagodba i prihvaćanje vlastitog invaliditeta kao i razmjena iskustva s drugim osobama istih ili sličnih ozljeda o mogućnostima da osoba unatoč svom invaliditetu primjerice i dalje upravlja osobnim automobilom jer može upravljati uz pomoć ručnih komandi, kao i razmjena iskustva o tome kako se, uz pomoć „malih trikova“, osoba i dalje može samostalno obući ili hraniti i kako velik dio aktivnosti može i dalje obavljati, samo na drugačiji način. Sukladno navedenom izuzetno važno je što hitnije uvođenje multidisciplinarnog pristupa rehabilitaciji. Time bi Republika Hrvatska ujedno u praksi pokazala da je prevladala medicinski model invaliditeta u kojem je osoba samo pacijent i objekt medicinskih postupaka i prihvatila socijalni model invaliditeta koji uvažava činjenicu da je neprilagođena okolina ta koja će oštećenje osobe pretvoriti u invaliditet odnosno u njezino bitno ograničeno funkcioniranje. Za financiranje takvih projekata bili bi zaduženi Varaždinska županija i Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi.

Kao dugoročno rješenje predviđeno je osmisliti središnju instituciju koja bi vodila stalnu sveobuhvatnu brigu o osobama sa spinalnim ozljedama, odnosno uspostaviti referentni centar kao organizaciju koja bi objedinjavala, koordinirala i nadzirala sve sastavnice sveobuhvatne rehabilitacije osoba sa spinalnom ozljedom.

Referentni centar trebao bi biti dio opće kliničke ustanove u kojoj je moguć multidisciplinarni pristup liječenju svih stanja vezanih uz spinalnu ozljedu, a zauzimao bi prostor koji odgovara svjetskim standardima te bi bio zadužen i za profesionalno usavršavanje kadrova i bio mjesto razvoja znanosti, centar edukacije i nastavna baza Medicinskog fakulteta. Zaključak je da se oformi tijelo koje će se pozabaviti ovim problemom.

O tome što je poduzeto kako bi se započelo s realizacijom ovih barem kratkoročnih mjera Ured nema saznanja, unatoč upitima i požurnicama upućenima Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi. Ured će u narednom razdoblju nastaviti pratiti aktivnosti vezane uz unaprjeđenje sustava rehabilitacije i osnivanje spinalnog centra.

3.6.1.1. OBILASCI ZDRAVSTVENIH USTANOVA U KOJIMA SE PROVODI MEDICINSKA REHABILITACIJA

Kako bi stekli najbolji uvid u područje medicinske rehabilitacije osoba s invaliditetom, u prethodnom razdoblju pravobraniteljica i njezini suradnici izvršili su obilazak više specijalnih bolnica za medicinsku rehabilitaciju i lječilišta te toplica pri čemu su održani sastanci s ravnateljima, izvršen je obilazak bolničkih odjela i prostora gdje se vrši rehabilitacija te su obavljani razgovori s pacijentima. Izvršen je obilazak sljedećih ustanova: *Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Biokovka; Bolnica za ortopediju i rehabilitaciju "Prim.dr.Martin Horvat" Rovinj ; Specijalna bolnica za ortopediju Biograd na Moru; Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Lipik ; Lječilište Topusko; Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Kalos ; Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Krapinske Toplice; Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Naftalan ; Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Daruvarske Toplice i Bizovačke Toplice.*

Nakon obavljenih obilazaka, Ured je sastavio upitnik namijenjen zdravstvenim ustanovama koje osobama s invaliditetom pružaju uslugu bolničkog liječenja medicinskom rehabilitacijom. Putem upitnika dostavljenih ravnateljstvima ustanova pokušali smo ispitati koji su glavni nedostaci, a koje prednosti pojedine ustanove te u kojem smislu u pojedinima od njih postoji prostor i mogućnosti, odnosno potreba za određenim poboljšanjima odnosno unaprjeđenjima standarda u pružanju zdravstvene zaštite.

U upitniku smo zatražili sljedeće podatke:

- broj osoba prema vrsti oštećenja/bolesti/stanja koje su u ustanovi provele svoju prvu rehabilitaciju za 2009. i 2010. godinu
- broj osoba prema vrsti oštećenja/bolesti/stanja koje su provele održavajuću rehabilitaciju u ustanovi za 2009. i 2010. godinu
- susret s nemogućnošću izvođenja terapijskih postupaka kod osoba koje se nalaze na rehabilitaciji
- stručno mišljenje o prednostima i nedostacima ustanove
- postotak pacijenata koji više godina uzastopno provode održavajuću medicinsku rehabilitaciju u ustanovi i komentar postotka
- koliko su u provođenju kvalitetne rehabilitacije ograničeni dobrenim financijskim sredstvima (na primjer za obnavljanje prostora i nabavku opreme i pomagala, instrumenata)
- mišljenje o broju zaposlenog stručnog kadra te da li koji kadrovi nedostaju
- prijedlozi i sugestije za unaprjeđenje rehabilitacije

Ukupno nam je odgovorilo šest ustanova navodeći sljedeće podatke:

- U velikoj većini ustanova broj osoba koje su u istoj provele prvu rehabilitaciju povećao se u 2010.-oj godini u odnosu na 2009. godinu;
- U velikoj većini ustanova broj osoba koje su u istoj provele održavajuću rehabilitaciju povećao se u 2010.-oj u odnosu na 2009. godinu;
- Samo jedna od šest ustanova susreće se s nemogućnošću izvođenja pojedinih terapijskih postupaka kod osoba koje se nalaze na rehabilitaciji, i to zbog pridruženih bolesti, teških zdravstvenih stanja koji onemogućuju provođenje rehabilitacijskih programa;

- Kao prednosti ustanove navode se: stručnost visokokvalificiranog kadra educiranog za specijalne programe, tradicija, lokacija, mikroklima, motiviranost osoblja za rad, ljubaznost, prostor bez arhitektonskih barijera;
- Kao nedostaci navode se: dugačke liste čekanja zbog premalog ugovorenog kapaciteta, a jedna ustanova navodi i neadekvatan smještaj za nepokretne osobe;
- Postotak pacijenata koji više godina uzastopno provode održavajuću medicinsku rehabilitaciju u istoj ustanovi: glavnina ustanova navela je postotke veće od 60 % što se pojašnjava uspješnošću provedene rehabilitacije i zadovoljstvom pacijenta, dok je jedna ustanova navela postotak od samo 12 %, kao razlog navodi predugo čekanje na provođenje rehabilitacije;
- Sve ustanove osim jedne navele su kako su s obzirom na financijska sredstva ograničeni u provođenju kvalitetne rehabilitacije (prostor, nabavka opreme, pomagala), a obnavljanje opreme i sanacija objekata obavlja se uglavnom sredstvima zarađenim na tržištu i od pomoći županije;
- U tri ustanove zaposleno je dovoljno stručnog kadra, dok u preostale tri nije;
- Neke od sugestija za unaprjeđenje rehabilitacije:
 - „povećanje financijskih sredstava bilo bi dobro došlo, ali smatram da su najvažniji i pravi promotori neke ustanove zaposlenici, tako da najvažnijim segmentom smatram razvoj svijesti svakog pojedinca o važnosti i nužnosti kontinuirane i trajne edukacije“
 - „potrebno je da država utvrdi jasnije kriterije rehabilitacije – tko, kako i kada ima pravo na rehabilitaciju, da ugovori veće kapacitete, smještajno i financijski, kako bi se lista čekanja smanjila na prihvatljive mjere (unutar 30 dana); potrebno je raditi na poboljšanju kvalitete smještaja“
 - „akreditacija zdravstvenih ustanova će riješiti mnoge probleme koje sada imamo u zdravstvu, a posebno vezano uz kvalitetu usluga i zadovoljstvo pacijenata“
 - „s obzirom na liste čekanja na rehabilitaciju sve potrebe za akutnom/početnom stacionarnom rehabilitacijom trebalo bi rješavati dogovorno odnosno direktnim premještajem u ustanovu prilagođenu za specijalnu rehabilitaciju; treba razlikovati bolesnike kojima je potrebna stacionarna rehabilitacija u odnosu na bolesnike kojima je potrebna fizikalna terapija u kući ili ambulatna fizikalna terapija; ustanove za rehabilitaciju trebalo bi prilagoditi prema specijalnostima, materijalnim i ljudskim resursima, prilagođeno invalidnim osobama ili djeci s teškoćama u razvoju sa svim njihovim bolestima i komplikacijama koje iz njih proizlaze“.

Na temelju neposrednog uvida izvršenog obilaskom ustanova te analize upitnika možemo zaključiti sljedeće:

- sve navedene ustanove ugovorne su ustanove Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje, uglavnom u vlasništvu županije u kojoj se nalaze što znači da održavanje i ulaganje u bolnice uvelike ovisi o financijskim mogućnostima županije pa tako županije koje raspolažu s više financijskih sredstava u proračunu ulažu više sredstava i zdravstvene ustanove su u boljem stanju;
- neke ustanove nisu u potpunosti arhitektonski prilagođene osobama s invaliditetom pa im tako nije omogućeno samostalno kretanje unutar i oko ustanova, prostorije za smještaj i sanitarni čvorovi također nisu u potpunosti prilagođeni, a osobama s invaliditetom nisu u potpunosti dostupni niti svi rehabilitacijski postupci; opremljenost funkcionalnim pomagalima je uglavnom dobra, no nedostaje antidekubitalnih pomagala;
- tijekom sanacije i rekonstrukcije pojedinih dijelova ustanova (odjela) vodi se računa da se prostor prilagodi osobama s invaliditetom, odnosno da se uklone arhitektonske prepreke te

- poboljša standard na način da se smanji broj kreveta po sobi, da se poveća broj prilagođenih sanitarnih čvorova, itd.;
- informacijska podrška osobama s oštećenjem sluha i vida ne postoji;
 - na rehabilitaciju se u prosjeku čeka nekoliko mjeseci;
 - u mnogim ustanovama nedovoljna je kadrovska popunjenost;
 - samo u nekim ustanovama može se provoditi stacionarna rehabilitacija djece;
 - mnoge ustanove neprimjerenih su smještajnih kapaciteta (oronuli namještaj, vlaga, stare, neodržavane građevine).

Iz navedenog proizlazi da su najveći nedostaci hrvatskih specijalnih bolnica za medicinsku rehabilitaciju, lječilišta i toplica: nedostatak financijskih sredstava za potrebna ulaganja u prostor i opremu; manjak stručnog kadra potrebnog za provođenje stručnih rehabilitacijskih postupaka te predugačke liste čekanja, odnosno nedostatni smještajni kapaciteti ugovoreni s osiguravateljem. Prednost je educiranost i stručnost osoblja za provođenje rehabilitacijskih postupaka te povoljni prirodni položaj ustanova (izvori ljekovite termalne vode, obala mora).

Najčešće pritužbe osoba s invaliditetom vezane uz bolničko liječenje medicinskom rehabilitacijom odnose se na neodobravanje održavajuće bolničke medicinske rehabilitacije od strane ovlaštenog doktora Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje.

Primjer:

Uredu se obratila udruga invalida K. u ime svoga člana kojem nije odobrena održavajuća bolnička medicinska rehabilitacija. Iz obrazloženja Direkcije Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje kojom se odbija žalba stranke te iz saznanja koja smo usmenim putem dobili od djelatnika Zavoda razlog nedavanja odobrenja za provođenje rehabilitacije je činjenica nedovoljno obrazloženog funkcionalnog statusa pacijenta, odnosno činjenice da je status opisan kao „stacionaran i kompenziran, bez svježeg neurološkog deficita“ te je „fizikalnu terapiju moguće obaviti ambulantno“.

Iz navedenog proizlazi da liječnik specijalist koji daje prijedlog za provođenje rehabilitacije mora detaljno opisati funkcionalni status pacijenta, odnosno opisati na koji način je došlo do pogoršanja stanja/bolesti radi kojega je nužno provesti bolničku medicinsku rehabilitaciju. U protivnom će se smatrati kako je dovoljno provoditi ambulantnu fizikalnu terapiju. O rečenom smo stranci dali obrazloženje i uputu za daljnje postupanje prilikom traženja odobrenja za provođenje bolničke rehabilitacije.

Želeći ispitati stav osoba s invaliditetom o provođenju održavajuće bolničke medicinske rehabilitacije, odnosno radi stjecanja saznanja o problemima s kojima se susreću kod odobravanja i korištenja prava, kao i mišljenja o kvaliteti provedene rehabilitacije u pojedinim ustanovama, Ured je proveo istraživanje na način da je nasumce izabranim udrugama osoba s tjelesnim invaliditetom dostavio upitnike. Pri tome smo nastojali osigurati podjednaku zastupljenost svih regija Republike Hrvatske te svih skupina oštećenja. Nismo u potpunosti uspjeli jer se mnoge udruge nisu odazvale i dostavile nam odgovore, a i broj upitnika koji je prikupljen (ukupno 185 valjano ispunjenih upitnika) varirao je od udruge do udruge. Iz istih razloga ovo istraživanje prikazuje samo okvirno stanje i zadovoljstvo korisnika provedenom rehabilitacijom, no također pruža vrijedna saznanja o onome što bi trebalo poboljšati i unaprijediti, kao i pohvale onome što je dobro i uspješno u sustavu bolničke rehabilitacije. Nakon analize brojčanih podataka, izdvojit ćemo konkretne primjedbe korisnika usluge koji su, nadamo se, vrijedan izvor saznanja za one koji pružaju uslugu i razmišljaju o njezinom unaprjeđenju na zadovoljstvo korisnika.

	REZULTATI - POSTOTAK/PROSJEČNA OCJENA
1. Podaci o korisniku	
A. Vrsta oštećenja	
a) Spinalne ozljede	18 %
b) Kranio cerebralne ozljede	5 %
c) Neurološke i neuromuskularne bolesti	57 %
d) Cerebralna paraliza	10%
e) Amputacije	1 %
f) Ostalo: - Teške ozljede lokomotornog sustava - Višestruke ozljede	9 %
B. Razlog odlaska na rehabilitaciju	
a) Moje pravo	5 %
b) Osjećaj da nešto činim za svoje zdravlje	36 %
c) Mogućnost odlaska od kuće	1 %
d) Prijedlog specijaliste	17 %
e) Drugo	1 %
f) Više odgovora	32 %
g) Bez odgovora	8 %
2. Učestalost provođenja rehabilitacije	
A. Koliko puta ste u posljednjih 5 godina koristili pravo na stacionarnu medicinsku rehabilitaciju?	2, 33 puta
B. U kojim ustanovama najčešće provodite medicinsku rehabilitaciju?	- Spec. bolnica za med. rehab. „Prim. dr. Martin Horvat“- 15 % -Spec. bol.za med. rehab. Varaždinske Toplice – 13 % -Spec. bolnica za med.rehab. Kalos – 9% -ostalo
3. Koliko dugo čekate na provođenje rehabilitacije?	-do 1 mj – 9 % - od 1 - 3 mj – 15 % -od 3 - 6 mj – 22 % -od 6 - 8 mj – 10 % -više od 8 mj – 8 % - bez odgovora – 36 %
4. Ocijenite kvalitetu usluge u rehabilitacijskim Ustanovama od 1 do 3, s tim da je 1-loše, 2-dobro, 3- vrlo dobro	
a) Zdravstvena skrb	2,35
b) Njega i pomoć	2,22
c) Opskrba i primjena pomagala	2,14
d) Rehabilitacijski postupci	2,41
5. Smatrate li da je vaše zdravstveno stanje nakon provedene rehabilitacije poboljšano?	
a) Da	64 %
b) Ne	14 %
c) Bez odgovora	22 %
6. Koliko ste zadovoljni izvođenjem terapijskih postupaka od strane stručnog osoblja? Zaokružite ocjenu od 1 do 3, s time da je 1-nezadovoljan, 2-zadovoljan, 3-vrlo zadovoljan	2,47
7. Koliko ste zadovoljni dodatnim uslugama i sadržajima, osim same rehabilitacije? Zaokružite ocjenu od 1 do 3 s time da je 1-nezadovoljan, 2-zadovoljan, 3-vrlo	2,12

zadovoljan	
8. Je li pristup ustanovi i sama ustanova u kojoj provodite rehabilitaciju prilagođena na način da omogućava samostalnost u kretanju – bez pomoći druge osobe	
a) Da	59 %
b) Ne	11 %
c) Djelomično	1 %
d) Bez odgovora	29 %

Tablica 1.

Iz tablice je vidljivo kako osobe s neurološkim i neuromuskularnim bolestima čine natpolovičnu većinu od ukupnog broja osoba koje su ispunile upitnik. Također je vidljivo da se osobe s invaliditetom koje su se odazvale pozivu na ispunjavanje upitnika uglavnom rehabilitiraju u Specijalnoj bolnici za medicinsku rehabilitaciju „Prim. Dr. Martin Horvat“ u Rovinju, potom u Specijalnoj bolnici za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice te Specijalnoj bolnici za medicinsku rehabilitaciju Kalos, Vela Luka. Na bolničku rehabilitaciju 36 % ispitanika odlazi kako bi poboljšalo svoje zdravstveno stanje i 64 % ih smatra da je njihovo zdravstveno stanje nakon rehabilitacije poboljšano, dok 14 % ne vidi poboljšanja. Iz rezultata upitnika vidljivo je također da je ispunjen uglavnom od strane osoba koje ne koriste pravo na bolničku rehabilitaciju svake godine, već je prosjek odlaska na rehabilitaciju u posljednjih pet godina 2,33 puta. Na rehabilitaciju se uglavnom čeka 1-6 mjeseci. Što se tiče kvalitete usluge u specijalnim bolnicama za medicinsku rehabilitaciju, ona je ocijenjena ocjenom „dobro“, s time da je segment usluge „rehabilitacijski postupci“ dobio nešto višu prosječnu ocjenu (2,41), dok je segment „opskrba i primjena pomagala“ dobio nešto nižu prosječnu ocjenu (2,14). Kod ocjenjivanja zadovoljstva izvođenjem terapijskih postupaka od strane stručnog osoblja, prosječan stav korisnika usluge je „zadovoljan“ (2,47), kao i kod zadovoljstva dodatnim sadržajima osim same rehabilitacije gdje je prosječna ocjena ipak nešto niža (2,12).

Neki od komentara na izvođenje terapijskih postupaka:

- „uvijek bi moglo bolje, prebukirano je, stručno osoblje se ne može u potpunosti posvetiti nikome“
- *pacijent o stanju u Varaždinskim Toplicama*
- „u Kalosu imam fizioterapiju po metodi Bobath (koja se dodatno plaća) i taj individualni pristup mi jako paše jer su terapeuti izvrsni i imam osjećaj da zaustavljam progresiju bolesti“
- *pacijentica s dijagnozom cerebralna ataxia*
- „fizioterapeuti su dosta stručni u svom poslu ali ih je premalo i nemaju odgovarajuću opremu“
- „Od svih toplica u kojima sam bila (Krapinske, Varaždinske, u Rovinju) najbolje su mi Varaždinske – njihovi objekti su najprilagođeniji osobama s invaliditetom (širina soba, liftova), osoblje je educirano. Trebalo bi napraviti sobe da imaju sanitarni čvor, niži kreveti, niži umivaonici“
- *članica udruge iz Zagreba*
- „Zbog prenatrpanosti pacijenata i malog broja fizioterapeuta nisu u stanju dati maksimum“
- *pacijentica Biokovke*
- „Fizioterapeuti bi trebali raditi vikendom, potrebno je više terapija, potreban je individualizirani pristup – tada bi terapija bila učinkovitija“
- *pacijentica oboljela od multiple skleroze*
- „Glavni sadržaji su muzika četvrtkom i subotom, a TV prijarnici su smješteni u kafićima, gdje morate uzeti nešto za popiti, što većina financijski nije u mogućnosti. Ako ste u invalidskim kolicima, hodalici ili

štakama šetnja je moguća jedino oko hotela. U sobama se ne može dobiti signal za vlastiti TV prijamnik jer su toplice smještene u kotlini“

- o Varaždinskim Toplicama

Što se tiče pristupa ustanovi i samostalnog kretanja, 59 % ispitanika je izjavilo kako se može samostalno kretati unutar i oko ustanove, 11 % ne može, a 1 % može djelomično. Ovdje je potrebno istaknuti kako je najviše negativnih odgovora iznijela grupacija osoba sa spinalnim ozljedama.

Posljednje pitanje u upitniku, a koje nije navedeno u gornjoj tablici glasilo je: Molimo napišite vaše prijedloge i sugestije za unaprjeđenje rehabilitacije. Česti odgovori su bili kako se stacionarna rehabilitacija treba pružati samo onima kojima doista i treba, te se treba odobravati najmanje četiri tjedna godišnje ili dva puta po dva tjedna u godini. Korisnici su također često isticali kako je vremensko trajanje terapije kratko (2 sata dnevno), samo radnim danom, a nakon toga su prepušteni sami sebi. Smatraju da bi terapije trebale biti intenzivnije, uz obavezan individualni pristup i da bi se trebale provoditi i u poslijepodnevnim satima i vikendom. Također je bilo i komentara kako razina usluge iz godine u godinu pada, kako pojedina aparatura za provođenje nekih postupaka nije u funkciji te kako bi u terapiji osobe s tetraplegijom ili paraplegijom trebalo sudjelovati dva fizioterapeuta, kao što je bilo ranije. Također su neki pacijenti bolnica smatrali da treba poboljšati smještajne kapacitete, hranu te omogućiti neke dodatne sadržaje, nakon samog medicinskog dijela rehabilitacije. Nadalje mnogi smatraju da se kompleksna rehabilitacija ne može svesti samo na medicinsku rehabilitaciju već ju je potrebno provoditi multidisciplinarno sa sociološkog i psihološkog aspekta u kojem će pojedincu kojem se dogodio invaliditet biti jasno predočene sve mogućnosti. Osobe oboljele od multiple skleroze predložile su prilagoditi temperaturu vode u bazenu (sniziti ju), a bilo je i sugestija o izgradnji bazena s morskom vodom u bolnicama koje se nalaze u gradovima na morskoj obali. Pojedinci su iznijeli i ideje kako bi se potpuno nepokretnim osobama odnosno najtežim bolesnicima trebalo omogućiti pratnju na teret obveznog zdravstvenog osiguranja, odnosno barem da takve osobe dobiju potrebnu podršku od osoblja zaposlenog u bolnici. Mnogi korisnici naveli su problem nepristupačnosti bolnica (neprikladnost sanitarnog čvora, veličina sobe, visina kreveta), kao i prostora oko bolnice (pristupne ceste mračne, pune neravnina, nesigurne).

Iz rečenog upitnika doznali smo kako su osobe s invaliditetom koje koriste pravo na stacionarnu bolničku rehabilitaciju uglavnom zadovoljne istom, no smatraju da je treba i nadalje unaprjeđivati, naročito u smislu individualiziranog pristupa i multidisciplinarnosti, dakle da se rehabilitacija ne svodi samo na medicinsku rehabilitaciju. Najviše pohvala je bilo na račun ljubaznosti i stručnosti bolničkog osoblja (uglavnom fizioterapeuta), a najviše pritužbi na fizikalnu terapiju nedostatnog trajanja i intenziteta, uvjete smještaja i nedostatak dodatnih sadržaja.

3.6.2. FIZIKALNA TERAPIJA U KUĆI

Kada govorimo o fizikalnoj terapiji u kući mislimo prvenstveno na održavajuću fizikalnu terapiju kod osoba s invaliditetom s najtežim oštećenjima, kod trajnih i kroničnih stanja gdje se ne može očekivati poboljšanje zdravstvenog stanja, ali je terapiju neophodno provoditi radi održavanja postojećeg stanja zdravlja, odnosno sprječavanja njegovog pogoršanja. Neodobravanje fizikalne terapije u dovoljnom opsegu kod osoba sa spomenutim invaliditetom može uzrokovati pogoršanje zdravstvenog/tjelesnog stanja (koje znatno otežava svakodnevnu pomoć tim osobama, jača spazmatičnost – teže „baratanje“ s takvom osobom u smislu osobne higijene, oblačenja, transfera i sl.) a ponekad iziskuje skupa i zahtjevna bolnička liječenja.

Tijekom 2010. godine ovom Uredu prituživale su se osobe s invaliditetom radi neujednačenog odobravanja fizikalne terapije u kući te radi nedostupnosti iste, čak i kada je ona odobrena od strane ovlaštenog doktora Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje.

Primjer 1.:

Osoba s invaliditetom u 2010. godini ostvarila je pravo na fizikalnu terapiju tri puta tjedno, tri puta po petnaest dolazaka, do kraja lipnja 2010. godine, kada se pritužbom obratila ovom Uredu. Liječnik specijalist fizikalne medicine i rehabilitacije predložio je daljnji nastavak provođenja fizikalne terapije za svoju pacijenticu. Doktor primarne zdravstvene zaštite naveo je kako su iscrpljene mogućnosti provođenja fizikalne terapije u kući jer „bi to bio 4. ciklus u istoj godini“ te da se „ne nalazi u MKB šifri iz skupine Q00-Q07 i Q65-Q79 koji bi joj mogli omogućiti terapiju u kući tijekom godine dana u kontinuitetu“. Ovlašteni doktor Zavoda nije dao odobrenje za provođenje terapije s obrazloženjem kako su „iskorištene mogućnosti fizikalne terapije“. Direkcija Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje odbila je žalbu osiguranice s obrazloženjem kako se radi o konačnom stanju te „nije opravdan nastavak fizikalne terapije u kući, a obitelj je kroz proteklo razdoblje educirana za samostalno provođenje pojedinih procedura, prije svega medicinske gimnastike“.

Uredu se Direkcija Zavoda očitovala o slučaju dodatnim obrazloženjem: „fizikalna terapija u kući odobrava se s ciljem postizanja točno određenog učinka... i predstavlja samo jedan od mogućih oblika liječenja...U svojoj preporuci doktor specijalist odgovarajuće specijalnosti treba svakako navesti učinak do tada provedenog liječenja fizikalnom terapijom u kući, uz obrazloženje zbog čega se traži produženje. Ukoliko se fizikalnom terapijom u kući postiže zadovoljavajući učinak, ... moguće je produženje provođenja fizikalne terapije u kući na duži vremenski period... Fizikalna terapija u kući u načelu se prekida kada nastupi poboljšanje zdravstvenog stanja..., odnosno kod izostanka očekivanog učinka liječenja, odnosno nakon adekvatne edukacije osiguranih osoba i članova njihove obitelji za samostalno provođenje pojedinih procedura, prije svega medicinske gimnastike... U konkretnom slučaju... klinički status osiguranice je konačan i prema nalazu neurologa stacionaran zadnjih godinu dana.“

Na temelju ovog slučaja Ured je problematizirao sastav liječničkog povjerenstva Direkcije Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje na čijem stručno-medicinskom mišljenju se temelji odluka o odobravanju prava.

Naime, Pravilnikom o ovlastima i načinu rada ovlaštenih doktora i liječničkih povjerenstava Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje („Narodne novine“, broj 113/09, 126/09, 4/10 i 88/10), kojim se „uređuju ovlasti i način rada ovlaštenih doktora, te sastav, ovlasti i način rada liječničkih povjerenstava Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje“, u članku 6. propisano je:

(1) Predsjednik liječničkog povjerenstva Direkcije Zavoda, predsjednik liječničkog povjerenstva za lijekove Direkcije Zavoda, kao i predsjednik višeg liječničkog povjerenstva Direkcije Zavoda obvezno mora biti doktor medicine specijalist, a predsjednik liječničkog povjerenstva za ortopedsku i druga pomagala Direkcije Zavoda doktor medicine specijalist ortoped ili fizijatar koji imaju najmanje pet godina radnog iskustva i odobrenje (licencu) za rad nadležne komore.

(2) Za ovlaštenog doktora, kao i za člana liječničkog povjerenstva iz stavka 1. ovog članka može biti izabran doktor medicine s najmanje dvije godine radnog iskustva u primarnoj zdravstvenoj zaštiti ili doktor medicine specijalist, odnosno doktor stomatologije s najmanje dvije godine radnog iskustva u struci ili doktor stomatologije specijalist koji imaju odobrenje (licencu) za rad nadležne komore.

Iz rečenog je vidljivo kako ovlaštene doktori Zavoda i članovi liječničkog povjerenstva Direkcije Zavoda mogu biti doktori medicine s dvije godine radnog iskustva u primarnoj zdravstvenoj zaštiti ili liječnici specijalisti bilo koje specijalnosti odnosno doktori stomatologije.

Smatramo da bi o odobravanju fizikalne terapije kao ovlaštene doktori Zavoda ili članovi liječničkog povjerenstva Direkcije trebali odlučivati liječnici, npr. ortopedi, specijalisti fizikalne medicine ili srodne specijalnosti. U tom smislu Ured je Upravnom vijeću Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje uputio preporuku za izmjenom propisa. Spornim također smatramo kako je jedan od razloga za neodobravanje fizikalne terapije u kući i educiranost članova obitelji za provođenje medicinske gimnastike kako bi se održalo postojeće stanje kod osoba. Držimo da se članovima obitelji osiguranika ne smije nametnuti i ova dodatna obaveza, pogotovo kada se radi o odrasloj osobi s visokim stupnjem invaliditeta, pogotovo se takva niti moralna dužnost članovima obitelji ne može nametnuti ako su radi starosti i narušenog zdravstvenog stanja u nemogućnosti provoditi medicinsku gimnastiku s pacijentom/članom obitelji. Osim toga često osoba živi sama i nema članova obitelji koji bi mogli provoditi fizikalnu terapiju. O navedenom smo mišljenje Ureda uputili Hrvatskom zavodu za zdravstveno osiguranje.

Uz navedene probleme, iz ovog slučaja je također vidljivo kako je dio odgovornosti za možebitno uskraćivanje prava na potrebnu fizikalnu terapiju i needuciranost liječnika specijalista koji bi, kako obrazlaže Direkcija Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje, u svojim nalazima trebali detaljnije opisati funkcionalni i klinički status osobe, odnosno navesti učinke provođenja fizikalne terapije i obrazložiti nužnost njenog daljnjeg provođenja.

O našim zaključcima i poduzetim mjerama izvijestili smo stranku te dali uputu vezanu uz daljnja postupanja prilikom traženja ostvarivanja prava na fizikalnu terapiju u kući.

Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom određeno je kako se zdravstvene usluge osobama s invaliditetom trebaju pružati što je bliže zajednicama u kojima osobe s invaliditetom žive, uključujući ruralne krajeve.

Prema saznanjima Ureda fizikalna terapija u kući ne može se osigurati svim osobama s invaliditetom kojima je odobrena od strane Zavoda (na primjer u gradu kao što je Varaždin), a pogotovo se ne osigurava osobama u ruralnim područjima, kao što je npr. skradinsko zaleđe odakle nam se pritužila osoba kojoj je odobrena fizikalna terapija, no niti jedna od dvije ustanove za fizikalnu terapiju u kući u Šibeniku ne može stranci tu terapiju osigurati pa tako unatoč formalnom postojanju prava osoba ga ne može koristiti.

Jedna od pritužbi osobe s invaliditetom ukazala je na problem s provođenjem fizikalne terapije u kući zbog radnog vremena ustanova za fizikalnu terapiju u kući. Naime, iste ustanove imaju radno vrijeme u jutarnjoj smjeni pa tako i osobe koje radi opravdanih razloga npr. obrazovanja kod djece ili zaposlenja kod odraslih osoba s invaliditetom ne mogu ostvariti svoje pravo.

Ured je provjerio navedene pritužbe te utvrdio da su one relevantne. Ured će i dalje poduzimati aktivnosti kako ne bi dolazilo do navedenih kršenja prava osoba s invaliditetom u cilju osiguravanja dostupnosti usluga svim osobama s invaliditetom prema individualnim potrebama, sukladno ujednačenim kriterijima u svim područjima Republike Hrvatske.

Iz svega navedenog proizlazi kako se unatoč brojnim zakonskim i podzakonskim propisima, Planu i programu mjera iz obveznog zdravstvenog osiguranja, Planu zdravstvene zaštite te Mreži javne zdravstvene službe nije postiglo dovoljno kako bi se u području fizikalne terapije u kući za osobe s invaliditetom postigao onaj najviši ostvarivi standard tjelesnog zdravlja kojeg kao pravo osobama s invaliditetom jamči Konvencija.

3.6.3. RANE INTERVENCIJE

Na sustavni pristup u području rane intervencije Republiku Hrvatsku obvezuju međunarodni dokumenti koje je ratificirala, kao i usvojene preporuke, strategije i smjernice.

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom u čl.25. „Zdravlje“ navodi : „(...) Države potpisnice posebno će: (...)

(f) spriječiti diskriminirajuće uskraćivanje zdravstvene zaštite ili zdravstvenih usluga ili hrane i pića na temelju invaliditeta.

(b) osigurati zdravstvene usluge koje su osobama s invaliditetom posebno potrebne zbog njihovog invaliditeta, uključujući primjerenu ranu identifikaciju i intervenciju, kao i usluge čija je namjena smanjenje i prevencija daljnjeg invaliditeta, uključujući invaliditet kod djece i starijih osoba,

(c) pružati ove zdravstvene usluge što je moguće bliže zajednicama u kojima osobe s invaliditetom žive, uključujući ruralne krajeve...“

Nadalje, člankom 26. Konvencije „Osposobljavanje i rehabilitacija“ propisano je kako će „države potpisnice poduzeti djelotvorne i prikladne mjere (...) te organizirati, jačati i proširiti sveobuhvatne usluge i programe osposobljavanja i rehabilitacije, posebice na području zdravstva (...) na način da usluge i programi osposobljavanja i rehabilitacije započnu u najranijoj mogućoj fazi i budu utemeljeni na multidisciplinarnoj procjeni individualnih potreba i jačih strana osobe; (...)“.

Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom u razdoblju od 2007. do 2015., Nacionalna strategija zaštite mentalnog zdravlja za razdoblje od 2011. do 2016., Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece 2006. – 2012., Nacionalna strategija razvitka zdravstva 2006. – 2011., Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju Republike Hrvatske i dr. definiraju ciljeve i planove unapređenja zdravlja djece, uz naglasak na rane intervencije kao podršku prevenciji nastanka težih oštećenja zdravlja i invaliditeta, kao i razvoj usluga u zajednici. Međutim, u praksi, osim sustavnog praćenja i habilitacije djece s neurorizikom koja se zadovoljavajuće provodi u nekim specijalnim i općim bolnicama u RH (npr. Specijalna bolnica za zaštitu djecu s neurorazvojnim i motoričkim smetnjama „Goljak – Zagreb“, KBC Rijeka, OB Split i sl.), kod ostalih razvojnih odstupanja postoji veliki problem provođenja ranih intervencija.

Tako je za djecu s oštećenjima vida, sluha, intelektualnih oštećenja, oštećenja iz autističnog spektra i dr. problem organizirati sve što se podrazumijeva pod „ranom intervencijom“ - rana dijagnostika, praćenje ranog razvoja djeteta, poticanje razvoja djeteta, osnaživanje i savjetovanje roditelja, a radi prevencije nastanka težih oštećenja.

Nedovoljan broj posebnih odgojnih skupina u okviru redovnih dječjih vrtića, nedostatak potrebnog broja stručnih radnika i stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijskog profila u vrtićima, nepostojanje stručne podrške djelatnicima predškolskih ustanova, kako bi se u većoj mjeri otvorili djeci s poteškoćama samo su neki od svakodnevnih problema s kojima se susreću roditelji djece s odstupanjima u ranom razvoju pri čemu niti jedna institucija nema nadležnost za pružanje rane intervencije. Upravo iz tih razloga roditelji se često obraćaju Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom.

Sustavna mreža rane intervencije zasad nije uspostavljena, pa pojedine ustanove u sustavu socijalne skrbi svoje specijalizirane usluge mogu pružati tek kad se utvrdi vrsta i stupanj tjelesnog ili mentalnog oštećenja sukladno važećim propisima iz socijalne skrbi što je nedovoljno rano. Ustanove u sustavu zdravstva imaju ograničenja u pogledu zapošljavanja potrebnog nezdravstvenog osoblja (npr. defektolog-rehabilitator) koje bi nakon uspostavljene dijagnoze i statusa djeteta provodio potrebne rehabilitacijske odnosno habilitacijske postupke. Nije riješeno pitanje sustavnog financiranja potrebnih programa i intervencija u području predškolskog odgoja, posebno stoga što je za to potrebno zajedničko djelovanje državne i lokalne uprave, institucija i stručnjaka. Posljedica toga je, da su roditelji često prepušteni sami sebi, jer njihovo dijete „jednostavno nikamo ne spada“.

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom zaprimio je više pritužbi roditelja koji nisu ostvarili nužnu ranu podršku razvoju djeteta, a niti u višegodišnjem obilaženju raznih ustanova nisu ustanovili „tko je za to nadležan“.

Primjeri :

- *Obitelj K.I. rođenog 2003. godine iz Popovače, obraćala se na niz adresa u potrazi za primjerenom dijagnozom, ali prije svega za odgovarajućim tretmanom. Roditelji su uočili da dječak ima poremećaj rane komunikacije, postojala je i sumnja na poremećaj iz autističnog spektra. Roditelji su dječaka vodili na obradu u Polikliniku SUVAG, Centar ERF, Specijalnu bolnicu za psihijatriju djece i mladeži, Dječju bolnicu Klaićeva te kod privatnih logopeda. Dječaka nisu uspjeli upisati u dječji vrtić odnosno uključen je probno i nakon toga je vrtić zaključio da „nema primjerenih uvjeta za prihvrat djeteta s takvim poteškoćama“. Roditelji su se pomirili s takvom odlukom vrtića, ali se približilo vrijeme za početak školovanja. U Popovači je majka bila u školi u koju bi se dijete trebalo uključiti; velika nova škola koja „ne može dječaku pružiti primjereni program“ te je Povjerenstvo za određivanje oblika školovanja odlučilo da dječaku treba posebni program u posebnoj ustanovi obrazovanja – OŠ u Sisku. Navedeno za ove roditelje znači svakodnevno putovanje od 90 km.*

- *B.S., dječak sa pervazivnim razvojnim poremećajem, Labin, imao je 1,5 god. podršku putem projekta, nakon što isti projekt od strane Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi nije odobren, dječak i njegova obitelj ne dobivaju ranu razvojnu podršku. U Labinu u vrtiću „nemaju uvjete za njegov prihvrat“, ne postoji dodatni odgajatelj ili dodatna grupa, ali dječak nije u stručnom tretmanu, roditelj ne dobiva edukaciju, ne radi se na sprečavanju nastanka daleko težih poteškoća, čeka se ponovo početak školovanja.*

- *V.L. Rijeka, pervazivni razvojni poremećaj je vrlo slično prethodnom primjeru imala 1,5 god. podršku putem projekta, nakon što isti projekt od strane Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi nije odobren djevojčica i njezina obitelj ne dobivaju ranu razvojnu podršku. Intenzivna stručna rehabilitacijska podrška je izostala, roditelji osjećaju da su „prepušteni sami sebi“, ponovo se čeka početak školovanja, koje je obavezno, pa će netko morati osigurati djevojčici uključivanje u školu.*

Stoga smo uputili preporuku Vladi RH, odnosno nadležnim ministarstvima, da svoja nastojanja usmjere prema uspostavi sustava ranih intervencija. Nužno je u tim nastojanjima predvidjeti i definirati zakonski, institucionalni, organizacijski, upravni i stručni okvir te predvidjeti i definirati ulogu lokalne samouprave kao najniže ustrojbene upravne jedinice, odgovorne za prava i položaj svojih građana.

3.6.3.1. OBILASCI USTANOVA U KOJIMA SE PROVODI HABILITACIJA DJECE S NEURORAZVOJNIM I MOTORIČKIM SMETNJAMA

U ovom izvještajnom razdoblju izvršili smo obilazak Specijalne bolnice za zaštitu djece s neurorazvojnim i motoričkim smetnjama (Goljak) i KBC Rijeka – lokalitet Kantrida u kojima se, između ostalog, provodi habilitacija djece s neurorazvojnim i motoričkim smetnjama.

Specijalna bolnica za zaštitu djece s neurorazvojnim i motoričkim smetnjama jedina je takva bolnica u Republici Hrvatskoj i pruža najsveobuhvatniju uslugu, počevši od dijagnostike, rane intervencije, ambulantne i bolničke rehabilitacije djece, a usko je povezana i s Centrom za odgoj i obrazovanje „Goljak“, ustanovom za predškolski i osnovnoškolski odgoj djece. U sklopu bolnice nalaze se fizijatrijska, neuropedijatrijska, neurorizična, psihološka i logopedijska ambulanta, odjel djece školske dobi, dnevna bolnica, potom odjel dojenčadi i male djece, odjel majka-dijete i dnevna bolnica. Pilot projekt suradnje s rodilištima u Zagrebu omogućuje da se djeca kod koje postoji i najmanji rizik od neurorazvojnih teškoća upućuju u Specijalnu bolnicu Goljak radi procjene stanja, provođenja dijagnostike i potrebne rane rehabilitacije i to odmah po rođenju djeteta, a sukladno strategiji ranog otkrivanja djece s neurorizikom.

Ovo je svakako primjer dobre prakse koju bi trebalo prakticirati i u drugim sredinama u RH radi ranog otkrivanja neuroloških odstupanja kod dojenčadi.

Posebnost Bolnice Goljak je gore navedena sveobuhvatnost tretmana te provođenje senzoričke integracije. Osim toga, Bolnica ima dva najsuvremenija elektroencefalografa, opremu za provođenje senzoričke integracije, stručne djelatnike educirane za Bobath i terapeute educirane za provođenje senzoričke integracije djece s motoričkim oštećenjima. Pacijenti dolaze u Bolnicu iz svih krajeva Republike Hrvatske jer im se ovakva sveobuhvatna rehabilitacija ne može pružiti u drugim dijelovima zemlje blizu sredini u kojoj žive.

Obišli smo i *Klinički bolnički centar Rijeka, na lokaciji Kantrida* i uvidjeli sljedeće:

- iako se nalazi na lijepoj lokaciji, uz samu obalu mora, a zgrade su okružene zelenilom lokalitet Kantrida KBC-Rijeka je u lošem stanju; zgrade su oronule, a prilaz zgradama je otežano dostupan za osobe s invaliditetom;
- kapacitet odjela za dječju rehabilitaciju je ukupno 15 kreveta, od toga su 3 dvokrevetne sobe za provođenje programa mama-dijete;
- prostor za djecu koja se nalaze na stacionarnoj rehabilitaciji namijenjen za jelo, učenje i provođenje slobodnog vremena je neprimjeren budući da se hranjenje, učenje, društvene igre i ostale aktivnosti slobodnog vremena provode za jednim stolom u hodniku;
- prostori u kojima se provodi rehabilitacija su primjerene.

Prilikom obilaska Kliničkog bolničkog centra Rijeka, na lokaciji Kantrida, Zavoda za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju, i razgovora sa stručnim osobama na čelu službe te na temelju naših pisanih traženja dolazimo do saznanja kako je potrebno unaprijediti i proširiti specijalizirane programe osposobljavanja, rehabilitacije i rehabilitacije djece pri Centru za fizikalnu i rehabilitacijsku medicinu Kliničkog bolničkog centra Rijeka kako bi se potpunosti izjednačili sa uslugama Specijalne bolnice za zaštitu djece s neurorazvojnim i motoričkim smetnjama (Goljak). Mjere koje bi trebalo poduzeti kako bi se djeci s teškoćama omogućila potrebna sveobuhvatna rehabilitacija su sljedeće: organizirati službu profesora edukatora rehabilitatora, radnog terapeuta, i započeti s tretmanima senzoričke stimulacije, edukacija fizioterapeuta iz neurorazvojnih tehnika kineziterapije po Bobath-u, stvoriti uvjete za provođenje hidroterapije u Hubbardovoj kadi. Prostorni uvjeti za uvođenje novih programa postoje.

Ovaj Ured ima saznanja da ni u većini područja RH ne postoji sveobuhvatna rehabilitacija djece s neurorazvojnim teškoćama te je stoga potrebno poduzimati mjere i aktivnosti kako bi se navedena zdravstvena usluga mogla pružati djeci i u drugim sredinama, što bliže onima u kojima žive.

3.6.4. ZDRAVSTVENA NJEGA U KUĆI

Zdravstvena njega u kući regulirana je Pravilnikom o uvjetima i načinu ostvarivanja prava iz obveznog zdravstvenog osiguranja na zdravstvenu njegu u kući osigurane osobe („Narodne novine“, broj 88/10), koji je stupio na snagu 01. kolovoza 2010. godine. U odnosu na ranije važeći Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja prava iz obveznog zdravstvenog osiguranja na zdravstvenu njegu u kući osigurane osobe („Narodne novine“, 40/07, 91/09, 118/09) uočene su brojne promjene od kojih neke svojom formulacijom ostavljaju mogućnosti za smanjivanje odnosno ograničavanje prava. Tako je sukladno odredbama novoga Pravilnika, u članku 7., stavku 1. određeno kako se provođenje zdravstvene njege može propisati maksimalno pet puta tjedno kroz 30 dana, dok je u stavku 4. istoga članka određeno kako se iznimno provođenje zdravstvene njege može propisati sedam puta tjedno. Ranije važećim pravilnikom bilo je određeno kako se njega može propisati sedam puta tjedno.

Prema saznanjima ovog Ureda, pojedine osobe s najtežim invaliditetom kojima je svakodnevna njega nužna radi sprječavanja težih zdravstvenih komplikacija nisu u mogućnosti tu njegu ostvariti.

Primjer 1.:

Ured je zaprimio više pritužbi osoba s najtežim stupnjem invaliditeta kojima je njega potrebna radi održavanja postojećeg stanja, s upitima kako je moguće jednom dobiti odobrenje za provođenje njege u kući pet puta tjedno, a u drugom odobrenju tri puta, iako je zdravstveno stanje osobe nepromijenjeno, a potreba za pružanjem zdravstvene njege kontinuirana.

Nakon upita postavljenog Hrvatskom zavodu za zdravstveno osiguranje dobili smo odgovor kako je „moguće da u slučaju poboljšanja zdravstvenog stanja osoba ostvaruje pravo na njegu u kući jednom dinamikom, a u slučaju pogoršanja drugom dinamikom“.

S obzirom na sve navedeno, zaključujemo da se radi o paušalnom odobravanju bez jasno određenih kriterija. Osim negativnih strana, novo uređenje zdravstvene njege u kući ima i svoje pozitivnu stranu, a to je smanjenje nepotrebnog administriranja koje se postiglo propisivanjem da zdravstvenu njegu u kući odobravaju liječnici primarne zdravstvene zaštite, za razliku od ranijeg rješenja sukladno kojemu je na prijedlog liječnika primarne zdravstvene zaštite odobrenje davao ovlašteni liječnik Zavoda.

U svezi djelatnosti provođenja zdravstvene njege u kući s obzirom na neujednačenost provedbe usluge na području cijele države, vrijedi rečeno kao i za fizikalnu terapiju u kući. Osobe s invaliditetom u ruralnim i drugim izoliranim krajevima, udaljenima od ustanova za zdravstvenu njegu ne mogu koristiti svoje pravo, a poseban problem predstavlja pružanje ove usluge vikendom i drugim neradnim danima kada se ona ne osigurava osobama s invaliditetom čak niti u urbanim sredinama, kao što je primjerice grad Zadar.

Kako bi se u suradnji sa stručnjacima i nadležnim tijelima utjecalo na iznalaženje najboljeg mogućeg rješenja za zadovoljenje navedenih zdravstvenih usluga koje su jedne od osnovnih potreba osoba s najtežim stupnjem invaliditeta Ured je održao sastanak s predstavnikom Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje, a u planu je i održavanje sastanaka s predstavnicama Hrvatske komore medicinskih sestara i Udruge medicinskih sestara zdravstvene njege u kući.

3.6.5. ORTOPEDSKA POMAGALA

Područje ortopedskih pomagala regulirano je u hrvatskom zakonodavstvu u više propisa. Najvažniji su Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranju (NN, br. 150/08, 94/09, 153/09, 71/10, 139/10), Zakon o medicinskim proizvodima (NN, br.67/08), Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja prava

na ortopedska i druga pomagala (NN, br. 17/09, 23/09, 53/09, 116/09, 4/10-pročišćeni tekst, 88/10, 110/10, 113/10, 1/11), Pravilnik o mjerilima za stavljanje ortopedskih i drugih pomagala na popis pomagala Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje (NN, br.148/09) i Pravilnik o mjerilima za određivanje cijena ortopedskih i drugih pomagala (NN, br.138/09).

Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja prava na ortopedska i druga pomagala (NN, br.17/09, 23/09, 53/09, 116/09, 4/10-pročišćeni tekst, 88/10, 110/10, 113/10, 1/11) mijenjan je u 2010. čak četiri puta. Promjene koje su nastupile izmjenom rečenog pravilnika sredinom 2009. donijele su određena poboljšanja u načinima ostvarivanja prava na ortopedska pomagala. Tako je određeno da pojedine skupine odnosno vrste pomagala koja predstavljaju „potrošni materijal“ propisuje izabrani doktor primarne zdravstvene zaštite, bez potrebe odobrenja od strane Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje.

Na ovaj način umanjeno je administriranje i pojednostavljena procedura, no u samim počecima njihove primjene dolazilo je do nesnalaženja liječnika u primjeni propisa. Pravilnik je ponovno u proceduri izmjene, odnosno očekuje se novi Popis pomagala u koji će prema riječima nadležnih biti uvrštena i nova pomagala.

Kako je kod uvođenja novih pomagala na Popis pomagala nužno uzeti u obzir mišljenje onih koji najbolje poznaju vlastite potrebe u svezi ortopedskih pomagala, a to su same osobe s invaliditetom, na prijedlog Ureda pravobraniteljice u Povjerenstvo za ortopedska pomagala imenovana je i osoba s tjelesnim oštećenjem. Iako je prijedlog pravobraniteljice bio da se u isto povjerenstvo imenuju i predstavnici osoba s oštećenjem sluha i vida, taj prijedlog nije uvažen.

Tijekom 2010. Ured pravobraniteljice zaprimao je uglavnom pritužbe osoba s invaliditetom nezadovoljnih tretmanom kojeg imaju kod dobavljača pomagala. Pritužbe su se odnosile na nestručnost i nepoznavanje proizvoda koji distributeri prodaju, nepoznavanje primjene pomagala, ne pružanje dostatnih informacija, a naročito na greške prilikom isporuke.

Primjer 1.:

Uredu se obratila stranka navodeći kako joj je distributer dostavio kolica na elektromotorni pogon s posebnom prilagodbom koja su u potpunosti nefunkcionalna (nemaju adekvatan naslon, upravljač i nesigurna su za kretanje s obzirom na ostale dodatke). Radi se o potrebama osobe s visokim stupnjem oštećenja, odnosno tetraplegijom. Na osnovu dokumentacije stranke, HZZO je odobrio doznaku na 96 000 kn. Distributer je prilikom dostave kolica dostavio jamstveni list i račun na kojem je naznačeno da je 48 000 kn za standardna kolica takve vrste dok za dodatne dijelove nije specificirano niti cijena, a niti o kojim dijelovima se radi. Isto tako, nije zatražen potpis pri preuzimanju pomagala.

Pri nabavci prvih invalidskih kolica kada je korisnik plaćao sam točno se znalo koliko što košta. Uvidjevši nedostatke, korisnik je podnio prigovor u roku (60 dana) te u više navrata kontaktirao distributera i područni Ured HZZO-a pokušavajući iznaći najbolje rješenje da se pomagalo uredi da bi bilo funkcionalno za korisnika.

Prema saznanjima ovog Ureda dva mjeseca od prve isporuke nefunkcionalnih invalidskih kolica distributer se javio da će doći po kolica, stornirati doznaku te će se napraviti zapisnik o nedostacima.

Distributer je kolica preuzeo, ugradio dodatke i početkom 2011. stranci vratio kolica koja i dalje nisu funkcionalna kao prva kolica po kojima su uzete mjere. Stranka je u svojoj izjavi rekla: „Prva kolica su Mercedes za nova kolica. Na prvim kolicima imao sam display sa funkcijama ispred glave i bez problema sam mogao voziti i sa sigurnošću sudjelovati u prometu, sada, sa novim kolicima kad

dolazim u raskrižje prvo moram stati i izaći iz brzine, pogledati na display koji se nalazi na bočnoj strani kolica tako da moram spustiti pogled i dati naredbu za skretanje. Jučer dok sam se vozio sunce je zabljesnulo i uopće nisam mogao vidjeti display. Osjećam se u potpunosti nesigurno u vožnji i ova nova kolica nisu kao stara.“ Napomenuo je, da je prva kolica plaćao sam a ova je trebao platiti HZZO. Radi se o renomiranom distributeru pomagala. Nedopustivo je da distributer proizvoljno mijenja bilo kakvu postavku na kolicima, npr. postavljanje displaya ili bilo kojeg dijela, pogotovo kada se radi o osobi koja sa minimalnim fizičkim mogućnostima upravlja kolicima.

Primjer 2.:

Uredu se obratila stranka koja je dobila donaciju privatnog trgovačkog društva za nabavku elektromotornih invalidskih kolica. Od distributera su joj isporučena neadekvatna kolica, terenska (velika i teška) te je zatražila zamjenu za klasična elektromotorna kolica, a za ostatak novca zatražila je sobnu dizalicu. Višemjesečnom prepiskom i pokušajima dogovora s distributerom stranka nije uspjela postići zadovoljavajuće rješenje za sebe, odnosno distributer je ignorirao sve njezine molbe i zahtjeve.

Stranka je od strane ovog Ureda upućena ostvarivati svoja prava sukladno Zakonu o obveznim odnosima, Zakonu o zaštiti potrošača te Pravilniku o uvjetima i načinu ostvarivanja prava na ortopedska i druga pomagala.

Primjer 3.:

Uredu se obratila udruga roditelja djece s oštećenjem vida i drugim poteškoćama koja navodi problem sedmero djece u Republici Hrvatskoj koji imaju specifična oštećenja vida te su im radi njegova poboljšanja potrebni kanten filteri za naočale koji nisu na Popisu ortopedskih pomagala HZZO-a. Prema riječima podnositeljice zahtjeva, a i HZZO u Republici Hrvatskoj ne postoji bolnička ustanova sa školovanim medicinskim osobljem u terapiji ovog specifičnog oštećenja pa stoga takvi pacijenti niti ne mogu ostvariti pravo na ovakvu vrstu liječenja i pomagala. Kanten filteri kao medicinski proizvod nisu registrirani u RH te se ne nalaze u Očevidniku medicinskih proizvoda Agencije za lijekove i medicinske proizvode. Prijedlog roditelja je da se educiraju liječnici, a da se kanten filteri uvrste na Popis pomagala. Drugi problem ovih roditelja je odlazak na liječenje u inozemstvo radi provođenja dijagnostičkog postupka preporučenog od strane liječnika specijalista kod kojeg se dijete kontrolira s obrazloženjem da odgovarajućeg uređaja nema u Republici Hrvatskoj.

Troškove liječenja u inozemstvu u jednom konkretnom slučaju Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje u prvostupanjskom postupku odbija snositi, s obrazloženjem da „u predmetnom slučaju nisu iscrpljene sve mogućnosti dijagnostičke obrade u Republici Hrvatskoj, a također predložena dijagnostička pretraga... ne pruža terapijske mogućnosti kod dijagnoze djeteta... te je indicirana pretraga još uvijek eksperimentalna i nisu izdvojene indikacije koje bi tu pretragu izdvojile kao metodu izbora u dijagnostici pojedinih stanja, boljom od onih u rutinskoj primjeni, a rezultati predložene dijagnostičke pretrage ne pružaju nove terapijske mogućnosti, pa...nije medicinski opravdano upućivanje osigurane osobe na provođenje dijagnostičke pretrage...“. Povodom žalbe podnositeljice zahtjeva (majke djeteta s oštećenjem vida) ista biva usmeno upoznata s odobrenjem liječenja u inozemstvu, ali s obzirom da su roditelji djeteta već odveli na zakazanu dijagnostičku pretragu u inozemstvu ne znajući za ishod žalbenog postupka, u drugostupanjskom rješavanju su sa svojim zahtjevom odbijeni jer su pretragu učinili prije prethodno dobivenog odobrenja.

Ured pravobraniteljice je radi rješavanja ovog kompleksnog problema zatražio pomoć stručnih društava, Hrvatske liječničke komore i Hrvatskog oftalmološkog društva čije odgovore do dana pisanja ovog izvješća nismo zaprimili.

S navedenom problematikom upoznali smo Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi kojem smo uputili i preporuku o nužnosti poduzimanje mjera u cilju edukacije stručnjaka za dijagnostiku i tretman ovog specifičnog oštećenja vida, omogućavanje provođenja potrebne dijagnostike te naposljetku omogućavanje nabavke potrebnih ortopedskih pomagala na teret obveznog zdravstvenog osiguranja. Ukoliko preporučeno nije moguće, potrebno je roditeljima ove djece podmirili sve troškove liječenja i nabavke pomagala na teret obveznog zdravstvenog osiguranja. Od nadležnih institucija očekujemo hitno iznalaženje rješenja da se ovoj djeci osigura primjereno liječenje i potrebno ortopedsko pomagalo kao minimum zdravstvene usluge na koju moraju imati pravo sukladno nacionalnom zakonodavstvu i Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom, a s ciljem smanjenja i prevencije daljnjeg invaliditeta.

3.6.6. DOPUNSKO ZDRAVSTVENO OSIGURANJE

Izmjenama Zakona o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju (NN, broj 85/06, 150/08 i 71/10) koje su stupile na snagu sredinom 2010. godine sužen je krug osoba koje mogu ostvariti pravo na dopunsko zdravstveno osiguranje na teret sredstava državnog proračuna. Slijedom navedenog, ovaj Ured zaprimio je veći broj pritužbi ne samo onih osoba koje su nezadovoljne s činjenicom da više ne pripadaju krugu ovlaštenika ovog prava već i onih koji su prema novom propisu ovlašteni ostvariti navedeno pravo, no u nadležnim područnim uredima Zavoda za zdravstveno osiguranje susreli su se sa suprotnim objašnjenjima. Među zaposlenicima područnih ureda Zavoda dolazilo je do nesnalaženja u primjeni norme.

Intervencijom od strane Ureda u jednom konkretnom slučaju osoba je ostvarila pravo koje joj pripada, no pitamo se što je s pravima onih koji se nisu obratili za pomoć i savjet ovom Uredu pa su odbijeni sa zahtjevom za sklapanje ugovora o dopunskom zdravstvenom osiguranju na teret sredstava državnog proračuna radi nepoznavanja propisa od strane nadležnih?

Kako odredba članka 14a Zakona ostavlja stanovite dvojbe, pogotovo za one koji ne poznaju propise iz drugih sustava, Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi upoznali smo s problemima u primjeni propisa te zatražili tumačenje iste odredbe. Do dana pisanja izvješća odgovor nismo zaprimili, no nakon njegova zaprimanja upozorit ćemo Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje o nužnosti upoznavanja s pravilnom primjenom zakona od strane onih koji ga svakodnevno primjenjuju odobravajući predmetno pravo.

3.6.7. RODILJNE I RODITELJSKE POTPORE

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom u 2010. zaprimio je više pritužbi roditelja djece s težim smetnjama u razvoju koje se odnose na ostvarivanje prava na dopust radi njege djeteta, odnosno prava na rad u skraćenom radnom vremenu sukladno Zakonu o roditeljskim potporama (NN, br. 85/08., 110/08.). Pritužbe su se odnosile na uvjete ostvarivanja prava (dokazivanje statusa zaposlenosti, kontinuiteta staža), potom visine naknade, itd.

Jedna od glavnih primjedbi odnosila se na visinu naknade koju ostvaruju roditelji koji će nastaviti s korištenjem prava stečenog prema ranijim propisima iz socijalne skrbi, u odnosu na roditelje koji pravo ostvaruju na temelju Zakona o roditeljskim potporama (NN, br. 85/08., 110/08.) i Pravilnika u uvjetima i postupku za stjecanje prava zaposlenog roditelja ili samozaposlenog roditelja djeteta s težim smetnjama u razvoju na dopust ili na rad u skraćenom radnom vremenu radi njege djeteta (NN, br. 18/09 i 25/09).

Do 31. prosinca 2008. ovo pravo ostvarivalo se temeljem propisa iz socijalne skrbi, prema kojima je naknada bila određena u visini pet osnovica za socijalna davanja, što je od 1. studenog 2008. iznosilo 2.500,00 kuna.

Sukladno Zakonu o roditeljnim i roditeljskim potporama (NN, br. 85/08., 110/08.), od 01. siječnja 2009. mogućnost korištenja ovog prava proširena je sa sedme na osmu godinu života djeteta, a naknada za nove korisnike prava iznosi 65 % proračunske osnovice, odnosno 2.161,90 kuna. Člankom 61., stavkom 1. rečenog Zakona predviđena je mogućnost da korisnici prava na dopust radi njege djeteta s težim smetnjama u razvoju koji su stekli pravo po ranijim propisima zadrže stečena prava. U stavku 2. rečenog članka određeno je da korisnik iz stavka 1. može zatražiti utvrđivanje prava iz Zakona ako je to za njega povoljnije.

Ovakva zakonska regulativa predstavlja smanjenje dostignutog nivoa, odnosno sužavanje prava i dovodi do stavljanja u nepovoljniji položaj novih korisnika u odnosu na stare, dakle one koji pravo ostvaruju nakon njegovog prelaska u sustav zdravstva. Smanjivanje prava nije u skladu s temeljnim načelima i obvezama koje je Republika Hrvatska preuzela u ostvarivanju prava djece s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom te je ovaj Ured nadležnom Ministarstvu uputio prijedlog za izmjenom zakona, odnosno zatražio da visina naknade bude propisana na način da iznosi najmanje 2.500,00 kuna, kao što je iznosila do izmjene propisa.

U svezi korištenja prava na dopust radi njege djeteta prema ranijim i sada važećim propisima i tumačenja zakonskih propisa, u 2010. godini Ured pravobraniteljice zaprimio je više pritužbi.

Primjer 1.:

Uredu se obratila majka djeteta s težim smetnjama u razvoju koja je pravo na dopust radi njege djeteta ostvarila u sustavu socijalne skrbi te joj je slijedom navedenog pripadala naknada plaće u iznosu od 2.500,00 kuna mjesečno. Nakon prelaska nadležnosti za rješavanje u istom pravu na Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, nastavak korištenja istog prava za isto dijete zatražio je otac djeteta. Nadležni područni ured Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje spaja upravne stvari u jedan postupak, odlučuje da se majci obustavlja isplata novčane naknade za vrijeme korištenja prava na dopust radi njege djeteta, a ocu se priznaje to pravo te u točki IV. Izreke utvrđuje kako mu pripada pravo na naknadu plaće u iznosu od 2.500,00 kuna mjesečno. Šest mjeseci kasnije, po pravomoćnosti rješenja, područni ured HZZO-a po službenoj dužnosti donosi zaključak o ispravci greške u rješenju na način da se iznos 2.500,00 kuna zamjenjuje iznosom od 2.161,90 kuna, a isti zaključak povodom uložene žalbe stranke potvrđuje i drugostupanjsko tijelo odlučivanja, Direkcija Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje, ulazeći u meritum stvari i obrazlažući kako se ne radi o nastavnom korištenju istog prava jer ranije važećim Pravilnikom nije bila predviđena mogućnost roditelja da naizmjenično koriste pravo već se radi o novom pravu koje je ocu djeteta priznato prema odredbi članka 23. Zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama (NN, broj 85/08., 110/08.) i članka 4., u svezi članka 2. Pravilnika o uvjetima i postupku za stjecanje prava zaposlenog roditelja ili samozaposlenog roditelja djeteta s težim smetnjama u razvoju na dopust ili na rad u skraćenom radnom vremenu radi njege djeteta (NN, broj 18/09 i 25/09) te stoga njemu pripada i pravo na naknadu u iznosu od 2.161,90 kuna mjesečno.

Mišljenje ovog Ureda je kako je ovakva primjena i tumačenja odredbi zakona i pravilnika nepravilna jer se ponajprije u gornjem slučaju nije radilo o „ispravci greške u rješenju“ sukladno Zakonu o upravnom postupku budući da se nije radilo o „kakvoj očitaj nelogičnosti i pogreškom u pisanju brojki“ već je Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje svojim zaključkom o ispravci greške, a i Direkcija povodom žalbe rješavala o glavnoj značajki stvari.

Nadalje, pogrešno je, prema našem mišljenju, tumačena ranija nemogućnost naizmjeničnog korištenja prava jer u propisima koji su vrijedili u sustavu socijalne skrbi nije bilo zapreke da pravo naizmjenično koriste oba roditelja. To pravo bilo je izvedeno iz Zakona o radu (NN, br. 38/95, 54/95, 65/95 i 176/01) kojim se u članku 66. stavku 1. navodi kako „jedan od roditelja djeteta s težim smetnjama u razvoju ima pravo na dopust za njegu djeteta ili pravo raditi polovicu punog radnog vremena do navršene sedme godine djetetova života“. Ta odredba Zakona o radu bez ikakvih ograničenja kao nositelja prava na dopust određuje jednog od roditelja. Stoga je i u sustavu socijalne skrbi prema ranijim propisima bilo moguće odobriti roditeljima naizmjenično korištenje navedenog prava, sukladno njihovom zahtjevu i potrebama djeteta.

Stranka je upućena u mogućnost vođenja upravnog spora, a od Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti zatraženo je mišljenje o rečenom predmetu. Ministarstvo se izjasnilo kako smatra da je gore rečeni zaključak o ispravci greške u skladu s člankom 219. Zakona o općem upravnom postupku, a da je rješenje i pravna situacija u svezi odluke o visini mjesečne naknade u skladu sa Zakonom iz razloga što je zahtjev za priznavanjem prava na dopust radi njege djeteta od strane oca novi zahtjev kojim je pokrenut novi upravni postupak radi priznavanja novog prava, da je majka djeteta zadržala stečena prava sve do podnošenja zahtjeva oca, a da je zahtjev oca valjalo riješiti prema materijalnim propisima koji su bili na snazi u trenutku podnošenja zahtjeva, pa se tako radi o priznavanju novog prava na dopust a sukladno tome i novoj, manjoj naknadi.

Zakonom o roditeljskim potporama (NN, br. 85/08., 110/08.), u članku 24., stavak 9. propisano je kako „zaposleni roditelj ili samozaposleni roditelj, koji ne ispunjava uvjet staža osiguranja u trajanju od najmanje 12 mjeseci neprekidno, za vrijeme korištenja prava utvrđenih ovim Zakonom ima pravo na naknadu plaće koja iznosi 50 % proračunske osnovice. Nadalje je člankom 10. propisano kako „Zaposlenom roditelju ili samozaposlenom roditelju naknada plaće utvrđena ovim člankom ne može iznositi manje od 50 % proračunske osnovice, neovisno radi li ili volontira u punom ili nepunom radnom vremenu“. Pravilnikom u uvjetima i postupku za stjecanje prava zaposlenog roditelja ili samozaposlenog roditelja djeteta s težim smetnjama u razvoju na dopust ili na rad u skraćenom radnom vremenu radi njege djeteta (NN, br. 18/09 i 25/09) u članku u članku 9. stavku 4. stoji kako „zaposleni odnosno samozaposleni roditelj tijekom korištenja prava na rad u skraćenom radnom vremenu, ukoliko isti ne ispunjava uvjet staža osiguranja u trajanju od najmanje 12 mjeseci neprekidno, prije započinjanja korištenja prava na rad u skraćenom radnom vremenu za vrijeme korištenja predmetnog prava ima pravo na naknadu plaće koja za puno radno vrijeme iznosi 50 % proračunske osnovice, odnosno 1.663,00 kuna“.

Primjer 2.:

Podnositeljici zahtjeva za korištenje prava na rad u skraćenom radnom vremenu koja nije ispunjavala uvjet staža osiguranja od 12 mjeseci neprekidno područni ured Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje priznao je pravo na rad u skraćenom radnom vremenu te pravo na naknadu plaće „u visini razlike između neto plaće koju ostvaruje radeći polovicu punog radnog vremena i neto plaće koju bi ostvarila da radi u punom radnom vremenu...“. S obzirom na ovakvu izreku, stranka se odrekla prava na žalbu te je rješenje postalo konačno i pravomoćno prije nego što je dobila prvu isplatu naknade plaće koja je iznosila 831,50 kuna.

Nakon intervencije Ureda, od Direkcije Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje dobili smo objašnjenje kako će predmetno rješenje biti poslano na dopunu rješenja podatkom o iznosu naknade plaće na temelju članka 104. Zakona o općem upravnom postupku te da je u konkretnom slučaju primijenjena odredba Pravilnika sukladno kojoj korisnica ima pravo na naknadu plaće u iznosu od jedne polovice iznosa 50 % proračunske osnovice, što iznosi 831,50 kuna.

Odredbom članka 24. u stavku 9. Zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama (NN, br. 85/08. i 110/08) u neravnopravan položaj u odnosu na druge roditelje vezano uz ostvarivanje prava iz ovog Zakona dovedeni su roditelji koji nisu ostvarili staž osiguranja od 12 mjeseci neprekidno. U današnjim uvjetima gospodarskog stanja u državi i stanja na tržištu rada poznato je da su promjene zaposlenja, odnosno gubitak zaposlenja i to bez krivnje ili volje zaposlenika učestala pojava. Roditelji djece s težim smetnjama u razvoju, korisnici prava iz ovog Zakona uz to spadaju i u kategoriju teže zapošljivih osoba te stoga imaju duža razdoblja bez zaposlenja. Stoga je Ured predložio izmjenu zakona na način da se u odredbu ugradi i mogućnost ostvarivanja pune naknade plaće i u slučaju kada je roditelj u prethodne dvije godine ostvario ukupno 18 mjeseci staža osiguranja, neovisno o prekidima.

Iz navedenog također je vidljivo kako su odredbe Pravilnika o uvjetima i postupku za stjecanje prava zaposlenog roditelja ili samozaposlenog roditelja djeteta s težim smetnjama u razvoju na dopust ili na rad u skraćenom radnom vremenu radi njege djeteta (NN, br. 18/09. i 25/09.) kao podzakonskog, provedbenog propisa kojim bi se trebale samo potanje razrađivati pojedine odredbe Zakona, očito proturječne odredbama samoga Zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama (NN, br. 85/08. i 110/08), i to na način da sužavaju, odnosno umanjuju pravo priznato Zakonom. Stoga je Ured Ministarstvu obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti uputio prijedlog za izmjenu sporne odredbe Pravilnika, odnosno njegovo usklađivanje sa Zakonom.

No, bez obzira na neusklađenost Zakona i Pravilnika, u ovom slučaju došlo je i do nezakonitog postupanja na štetu stranke, odnosno područni ured Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje nije postupio prema vlastitom rješenju kojim je u izreci određena visina naknade plaće te se stranka, pouzdajući se u izvršenje rješenja sukladno njegovoj izreci, odrekla prava na žalbu čime je rješenje postalo konačno. Dopuna rješenja u smislu članka 104. Zakona o općem upravnom postupku (NN, br. 47/09) po definiciji ovdje nije bila primjenjiva.

Iz navedenog je jasno kako Direkcija kao drugostupanjsko tijelo nije ispravila ni na koji način pogrešno postupanje područnog ureda već je samo nastojala „sanirati njegove posljedice“ neprimjerenim sredstvima.

Stoga je ovaj Ured Ministarstvu obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti koje je nadležno nadzirati provedbu istoga Zakona ukazao na propuste nadležnih institucija u provedbi Zakona te poduzimanje mjera sukladno svojim ovlastima, zatražio davanje mišljenja u konkretnom slučaju i uputa za rad kako se ovakvi propusti ne bi nadalje dešavali. Do dana pisanja ovog izvješća odgovor nismo zaprimili.

Na temelju pojedinačne pritužbe stranke ovom Uredu ukazano je na problem radno-pravnog statusa pomoraca, u kontekstu korištenja prava na rad u skraćenom radnom vremenu drugog, također zaposlenog roditelja.

Primjer 3:

Podnositeljica pritužbe korisnica je prava na rad u skraćenom radnom vremenu radi njege djeteta s težim smetnjama u razvoju. Zaposlena je kao profesor u srednjoj školi. Otac djeteta i braćni drug imenovane je pomorac, čiji posao podrazumijeva višekratne izmjene razdoblja plovidbe i neplovidbe, neplaniranih ranijih povrata ili ranijih odlazaka na brod, a sve vrijeme koje boravi na kopnu smatra se nezaposlenom osobom, pa tako majka djeteta ne može ostvariti pravo na rad u skraćenom radnom vremenu dok je otac na kopnu. Imenovanoj se pravo prekida svaki put kad se otac djeteta „skine“ s broda, a ponovno priznaje kad se ukrca na brod.

Kako se svaki zahtjev za ostvarivanje prava tretira kao novi zahtjev, a pravo počinje koristiti od dana konačnosti rješenja te kako pomorci rijetko znaju unaprijed kada će doći do novog ukrcaja, time se onemogućava pravovremeno podnošenje zahtjeva za priznavanjem prava.

Time dolazi do nemogućnosti kontinuirane skrbi o djetetu s teškoćama, a i poslodavcu korisnice prava otežano je održavanje procesa rada, odnosno organiziranje zamjene. Od strane Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje te od strane ovog Ureda zatražene su izmjene Zakona na način da se na prihvatljiv način, s ciljem zaštite prvenstveno interesa djeteta s teškoćama u razvoju uredi status roditelja pomorca u kontekstu ostvarivanja prava na rad u skraćenom radnom vremenu drugog roditelja.

Ured je zatražio mišljenje o ovoj problematici te moguće prijedloge za njezino rješavanje od Ministarstva mora, prometa i infrastrukture koje je na temelju prijedloga Sindikata pomoraca Hrvatske Ministarstvu obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti također dostavilo prijedlog za izmjenu Zakona. Od Ministarstva je zaprimljen odgovor kako će se predmetna materija razmotriti te će se poduzeti potrebne i moguće mjere u svrhu njezinog odgovarajućeg uređenja.

Poseban problem kod primjene Zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama predstavlja korištenje prava u slučaju kada je jedna roditelj zaposlen, a druga osoba koja uslijed svog invaliditeta ne može voditi adekvatnu brigu o djetetu.

Primjer 4:

Uredu se pritužila trudnica s dijagnozom tetraplegije, umirovljenica, zabrinuta zbog odgovora područnog ureda Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje kako njezin zaposleni suprug i otac djeteta neće moći koristiti pravo na roditeljni dopust nakon rođenja djeteta jer nisu u istom radnopravnom statusu. U ovom konkretnom slučaju, na traženje Ureda, Direkcija Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje očitovala se „s obzirom na specifičnost slučaja mišljenja smo da iako nije ispunjen Zakonom propisan uvjet istog radno-pravnog statusa roditelja, ukoliko nadležno liječničko povjerenstvo Zavoda ocijeni da je majka teško bolesna ili je ovisna o pomoći druge osobe radi čega je spriječena u obavljanju roditeljske skrbi, pravo bi se trebalo priznati ocu djeteta“, sukladno članku 18. Zakona.

Kako se rješavanje u pojedinačnim slučajevima ne bi svodilo na iznimke, od strane ovog Ureda nadležnom Ministarstvu upućen je prijedlog za izmjenu propisa na način da se ovakvi slučajevi predvide u Zakonu te da radi invaliditeta majke, bez obzira na njezin radno-pravni status dijete bude prikladno zbrinuto, odnosno da se ocu omogući vođenje primjerene skrbi o djetetu kroz pravo na korištenje roditeljnog i roditeljskog dopusta.

U izvješću za 2009. Ured je ukazao na problem nemogućnosti korištenja prava na dopust radi njege djeteta s težim smetnjama u razvoju prije isteka prava na roditeljski dopust (npr. slučaj majke blizanaca odnosno troje i više djece koje imaju pravo na 30-mjesečni roditeljski dopust). Ured je predložio izmjene zakonodavstva na način da se roditeljima djece s težim smetnjama u razvoju omogući korištenje prava na dopust radi njege djeteta i prije isteka prava na roditeljski dopust, s obzirom da je to pravo povoljnije, a pozivajući se na Ustav RH i druge zakonske propise kojima je djeci s teškoćama u razvoju zajamčena posebna skrb društva te potvrđena činjenica da su za njegu djeteta s teškoćama u razvoju potrebni i veći iznosi sredstava za njegovo podizanje.

U vrijeme dovršavanja ovog izvješća donesen je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj skrbi, na sjednici Hrvatskog sabora 11. ožujka 2011. godine. Rečenim izmjenama i dopunama prihvaćeni su neki od značajnih prijedloga ovog Ureda. Nisu prihvaćeni drugi značajni prijedlozi kao što je prijedlog za povećanje naknade za vrijeme korištenja prava na dopust radi njege djeteta s težim smetnjama u razvoju, isplata naknade plaće roditeljima koji koriste pravo na

rad u skraćenom radnom vremenu radi njege djeteta s težim smetnjama u razvoju, a ponovno nije reguliran niti status roditelja pomoraca.

3.6.8. RIJETKE BOLESTI

Ured je saznanja o problemima s kojima se susreću osobe oboljele od rijetkih bolesti stekao na skupovima u organizaciji udruga osoba oboljelih od rijetkih bolesti od kojih ističemo *Nacionalnu konferenciju o rijetkim bolestima*. Konferenciju je organizirala *Hrvatska udruga bolesnika s rijetkim bolestima* u suradnji s *Europskom organizacijom za rijetke bolesti EURORDIS* i pod visokim pokroviteljstvom predsjednika Republike Hrvatske prof.dr.sc. Ive Josipovića. Događanje je okupilo predstavnike udruga bolesnika s rijetkim bolestima, same oboljele i članove njihovih obitelji, liječnike specijaliste i predstavnike državnih institucija, a u radu Konferencije u ime Ureda pravobraniteljice sudjelovala je savjetnica pravobraniteljice.

Republika Hrvatska je izabrana kao jedna od 15 zemalja koje su 2010. organizirale nacionalne konferencije o rijetkim bolestima na temu nacionalnih planova za rijetke bolesti i njihovu implementaciju. Hrvatska je jedina zemlja koja nije članica Europske unije, a koja je imala čast organizirati takav događaj. Rezultat je to aktivnosti Hrvatske udruga bolesnika s rijetkim bolestima koja sudjeluje u Europskom projektu za razvoj nacionalnih strategija za rijetke bolesti (EUROPLAN). Cilj projekta je donošenje nacionalnih planova za rijetke bolesti i poticanja dijaloga o njihovom donošenju kroz organizaciju nacionalnih konferencija o rijetkim bolestima. Glavna tema Konferencije bila je donošenje zaključaka koji su upućeni Povjerenstvu za rijetke bolesti Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi i trebali bi se pretočiti u Nacionalnu strategiju za rijetke bolesti.

Rijetke bolesti se definiraju kao one koje pogađaju manje od 5 osoba na 10 000 stanovnika, a broj poznatih rijetkih bolesti u svijetu kreće se od 6 do 8 000. Neke od rijetkih bolesti s kojima se u Hrvatskoj nosi oko 20 000 osoba i članova njihovih obitelji uključuju buloznu epidermolizu, cističnu fibrozu, Prader Willi simptom, Gaucherovu bolest, Pompeovu bolest, Fabryevu bolest, mukopolisaharidozu, Niemann-Pickovu bolest, osteogenesis imperfecta, sklerodermiju, fenilketonuriju i rijetke tumore.

Upravo zbog male pojavnosti takvih bolesti, pacijenti koji oboljevaju od njih susreću se s velikim teškoćama u dijagnosticiranju bolesti, a potom i u nabavljanju lijekova koji su vrlo skupi i slabo dostupni. Rijetke bolesti često za posljedicu imaju invaliditet jer ograničavaju sudjelovanje osobe u svakodnevnom životu pa su obitelji često upućene na traženje dodatne skrbi koju država pruža preko centara za socijalni skrb. Pri tome se suočavaju s teškoćama koje imaju i ostali korisnici ovog preopterećenog državnog sustava: teškoće u dobivanju informacija o pravima koja su im osigurana unutar sustava te velikim brojem često kontradiktornih propisa i prava.

Na konferenciji se govorilo i o potrebi reintegracije oboljelih nakon liječenja, a posebice potrebnoj podršci u obrazovnom sustavu gdje se vrlo često susreću s nerazumijevanjem. Govorilo se i o potrebi uspostavljanja hrvatskog registra rijetkih bolesti, referentnih centara sa stručnjacima specijalistima za rijetke bolesti, potrebi da se pojednostavni procedura interventnog uvoza lijekova i da se Hrvatska što više uključi u međunarodnu mrežu stručnjaka i istraživača.

Velika je važnost i podizanja javne svijesti o rijetkim bolestima i donošenje zakona o rijetkim bolestima. Na Konferenciji je istaknuto da se zahvaljujući neumornim i hrabrim naporima pacijenata, civilnih udruga za rijetke bolesti i nekolicine stručnjaka sve se više podiže svijest o rijetkim bolestima.

Među prioritetima koji su se nametnuli nakon diskusije sudionika na radionicama ističe se povećanje znanja o rijetkim bolestima, educiranje samih medicinskih stručnjaka za njihovo prepoznavanje i organiziranje mreže referentnih centara kao i poboljšani pristup lijekovima i liječenju. Pri tome je isto tako važno osnaživanje udruga oboljelih i njihovih obitelji, a u trenutku kad se oboljenje dogodi kao i tijekom i nakon liječenja neophodna je suradnja liječnika, psihologa, socijalnog radnika i udruge.

Potrebno je isto tako poboljšati zakonodavstvo na području dostupnosti lijekova s tim da je na tom području velik iskorak napravljen osnivanjem Fonda za skupe lijekove. Nužno je osigurati uvođenje rijetkih bolesti u pravne akte sustava zdravstva i socijalne skrbi te poboljšati pristup informacijama o pravima, a iznesen je i prijedlog da se u nedostatku stručnjaka za medicinsko pravo zaposle socijalni radnici u bolnicama koji bi odmah obitelji mogli uputiti u prava koja im je država osigurala, ali isto tako pripremiti oboljele, ali i njihovu sredinu posebice školsku na novu situaciju nakon završetka liječenja.

3.6.9. MENTALNO ZDRAVLJE

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom definira osobe s invaliditetom kao osobe koje imaju dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja, koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprečavati njihovo puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima.

U Registru osoba s invaliditetom registrirano je 125.358 osoba čiji su uzroci invaliditeta iz skupine duševnih poremećaja i mentalne retardacije (šifre F00-F79), što je oko 24 % svih uzroka invaliditeta (Izvor: HZJZ, Registar osoba s invaliditetom, 2010.).

O pravima osoba s duševnim smetnjama, u kontekstu zaštite ljudskih prava na međunarodnoj razini, u okviru različitih organizacija (Ujedinjeni narodi, Svjetska zdravstvena organizacija, Vijeće Europe), donesen je cijeli niz dokumenata, konvencija i preporuka, a Republika Hrvatska potpisnica je svih najvažnijih – Opće deklaracije o pravima čovjeka (1948), Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (1966), Međunarodnog pakta o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966), Konvencije o pravima osoba s invaliditetom (2006), Deklaracije o pravima mentalno retardiranih osoba (1971), Deklaracije o pravima invalida (1975), Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (1950), Europske konvencije o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (1987), kao i fakultativnih protokola uz iste ugovore. Iz navedenih temeljnih dokumenata proizašli su mnogi međunarodni instrumenti za zaštitu i promociju prava osoba s duševnim smetnjama, koji se odnose na utvrđivanje postojanja duševne bolesti, standarde zaštite, liječenja, informiranosti o pravima, proceduralnoj zaštiti, životu u zajednici, itd.

Tako je Opća skupština Ujedinjenih naroda 1991. godine usvojila rezolucijom br. 46./119 tzv. Načela i jamstva za zaštitu duševno bolesnih osoba te unaprjeđenje njihova liječenja. Iz Odredbi Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (1950) odnosno odluka Europskog suda za ljudska prava proizlaze mnoge Preporuke Vijeća Europe, kao što je npr. Preporuka br. 1235 iz 1994. godine o psihijatriji i ljudskim pravima koja propisuje standarde psihijatrijskog tretmana osoba s duševnim smetnjama (prisilni smještaj, liječenje i postupak prema civilnim i forenzičkim psihijatrijskim pacijentima).

Vijeće Europe donijelo je 2000. godine i „Bijeli papir“ o zaštiti ljudskih prava i dostojanstva osoba koje pate od mentalnih poremećaja, posebice onih koji su bez svoje volje smješteni u psihijatrijskim ustanovama. Značajna je i preporuka Rec (2004) 10 Vijeća Europe državama članicama – u vezi zaštite ljudskih prava i dostojanstva osobe s mentalnim poremećajem kao i

Preporuka Rec (99) 4 o principima koji se tiču pravne zaštite osoba s umanjenim sposobnostima koja sadrži principe relevantne za postupke lišenja poslovne sposobnosti i izbor i imenovanje skrbnika.

Međunarodni okvir za obvezu intenzivnijeg djelovanja na području zaštite i unaprjeđenja mentalnog zdravlja bilo je i donošenje Deklaracije o mentalnom zdravlju za Europu 2005. godine, u Helsinkiju, na Ministarskoj konferenciji u organizaciji Svjetske zdravstvene organizacije u partnerstvu sa Europskom komisijom.

Svjetska zdravstvena organizacija donijela je još dva značajna dokumenta – Pravo o brizi o mentalnom zdravlju – deset temeljnih načela i Standardna pravila o izjednačavanju mogućnosti za invalidne osobe.

Daljnji pomak u unaprjeđenju prava osoba s invaliditetom predstavlja i Konvencija o pravima osoba s invaliditetom (2006). U članku 25. Konvencije propisano je kako *„državne potpisnice priznaju pravo osobama s invaliditetom na uživanje najviših ostvarivih standarda tjelesnog i mentalnog zdravlja bez diskriminacije na osnovi invaliditeta. Države potpisnice će poduzeti sve prikladne mjere kako bi osobama s invaliditetom osigurale pristup zdravstvenim službama, uključujući rehabilitaciju povezanu sa zdravljem (...) Države potpisnice posebno će (...) zahtijevati od zdravstvenih radnika pružanje iste kvalitete usluga osobama s invaliditetom kao i drugima, i na osnovi slobodnog i informiranog pristanka, među ostalim podizanjem razine svijesti o ljudskim pravima, dostojanstvu, neovisnosti i potrebama osoba s invaliditetom kroz obuku i promicanje etičkih standarda u javnom i privatnom zdravstvenom sektoru; (...)“*

U nacionalnom zakonodavstvu prava osoba s duševnim smetnjama, vezana uz liječenje i metode liječenja, njihova prava kao pacijenata u psihijatrijskim bolnicama ili odjelima regulirana su Zakonom o zaštiti osoba s duševnim smetnjama (NN, br. 11/97, 27/98, 128/99, 79/02), Zakonom o zdravstvenoj zaštiti (NN, br. 150/08, 155/09, 71/10, 139/10) i Zakonom o zaštiti prava pacijenta (NN, br. 169/04).

Zakonom o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, temeljnim načelima određeno je kako *„svaka osoba s duševnim smetnjama ima pravo na zaštitu i unaprjeđivanje svoga zdravlja“* te da *„osoba s duševnim smetnjama smještena u psihijatrijsku ustanovu ima pravo na jednake uvjete liječenja kao i osobe smještene u druge zdravstvene ustanove“*, potom *„dostojanstvo osoba s duševnim smetnjama mora se štiti i poštovati u svim okolnostima“*, itd.

Zakon o zdravstvenoj zaštiti u članku 3. navodi kako *„svaka osoba ima pravo na zdravstvenu zaštitu i na mogućnost ostvarivanja najviše moguće razine zdravlja, u skladu s odredbama ovoga Zakona i Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju“*.

Zakonom o zaštiti prava pacijenata u članku 2. određeno je kako se svakom pacijentu jamči opće i jednako pravo na kvalitetnu i kontinuiranu zdravstvenu zaštitu primjerenu njegovom zdravstvenom stanju, sukladno općeprihvaćenim stručnim standardima i etičkim načelima, u najboljem interesu pacijenta uz poštivanje njegovih osobnih stavova.

Dakle, počevši od međunarodnih i europskih dokumenata obvezujućeg ili deklarativnog karaktera te bogatog nacionalnog zakonodavstva, razvidno je kako je na više načina svim osobama s invaliditetom pa tako i onim osobama s duševnim smetnjama zajamčen najviši standard zdravstvene zaštite, bez razlikovanja u odnosu na ostale. Ostaje dakle pitanje koliko je taj standard doista poštivan u praksi.

Prema saznanjima ovog Ureda, područje mentalnog zdravlja jedno je od najzanemarenijih područja zdravstva gdje je hitno potrebno poduzimati mjere s ciljem njegova unaprjeđenja.

Zaštita mentalnog zdravlja u Republici Hrvatskoj provodi se na primarnoj, sekundarnoj i tercijarnoj razini zdravstvene zaštite.

Nacionalnom strategijom razvitka zdravstva 2006. - 2011. predviđeno je osnivanje centara za mentalno zdravlje (primarna razina zdravstvene zaštite) čiji je cilj bio poboljšati uvjete za uključivanje ljudi sa psihičkim poteškoćama u svakodnevni život čime bi se spriječila njihova diskriminacija u društvu. Slijedeći mjere određene Strategijom, a sukladno Zakonu o zdravstvenoj zaštiti donesena je Mreža javne zdravstvene službe kojom je predviđeno ustrojiti službe za zaštitu mentalnog zdravlja i prevenciju ovisnosti.

Službe za prevenciju, izvanbolničko liječenje ovisnosti i zaštitu mentalnog zdravlja ustrojene su 2009. godine pri županijskim zavodima za javno zdravstvo u svim hrvatskim županijama.

Međutim, preostaje još posao potpunog ekipiranja multidisciplinarnog tima te ulaganje u dodatnu edukaciju stručnjaka.

Poseban problem predstavlja razvoj dječje i adolescentne psihijatrije gdje nedostaje liječnika psihijatara - subspecijalista, a i drugih stručnjaka kao što su posebno educirani i specijalizirani psiholozi, radni terapeuti i drugi specijalisti.

U okviru Hrvatskog liječničkog zbora prepoznata je nužnost razvoja i jednog zanemarenog segmenta rada psihijatara u Republici Hrvatskoj, a to je mentalno zdravlje osoba s intelektualnim teškoćama te je stoga u travnju 2010. godine osnovano Hrvatsko društvo za mentalno zdravlje osoba s intelektualnim teškoćama (HDMZIT).

Na 79. sjednici Vlade RH 16. rujna 2010. godine usvojena je Nacionalna strategija zaštite mentalnog zdravlja za razdoblje od 2011. do 2016. godine čime se Republika Hrvatska opredijelila na novi i drugačiji pristup mentalnom zdravlju te postavila cilj unaprjeđenja dostupnosti kvalitetnog liječenja, rehabilitacije i društvenog uključivanja osoba s duševnim smetnjama.

Zaštita mentalnog zdravlja na tercijarnoj razini zdravstvene zaštite provodi se bolničkim liječenjem.

3.6.9.1. OBILASCI SPECIJALNIH PSIHIJATRIJSKIH BOLNICA

U sklopu svojih redovitih aktivnosti u 2010. godini, zaposlenici Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom izvršili su obilazak tri specijalne psihijatrijske bolnice: Psihijatrijske bolnice Vrapče, Psihijatrijske bolnice Lopača i Neuropsihijatrijske bolnice Dr. Ivan Barbot u Popovači.

Tom prilikom održani su sastanci s ravnateljima bolnica, izvršen je obilazak odjela i obavljani su razgovori s pacijentima. Pri tim obilascima imali smo u vidu i izvješće Europskog odbora za sprječavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT) nakon posjete Republici Hrvatskoj 2007. godine kada je praćena Psihijatrijska bolnica Vrapče te preporuke, planove i mjere za poboljšavanje stanja na temelju izvješća Odbora.

Zaključili smo sljedeće:

- među vodećim kadrom bolnica prepoznata je potreba, točnije nužnost razvoja tzv. psihijatrije u zajednici;
- sve ove bolnice kao alternativu stacionarnom liječenju razvile su i dnevnu bolnicu, čije kapacitete je s vremenom potrebno proširivati;
- problem jedne od ovih bolnica je potpuna izolacija od zajednice, bez dostupnog javnog prijevoza, izvan naselja i bez ikakvih drugih sadržaja koji bi doprinijeli socijalizaciji pacijenata (trgovina, ugostiteljski objekt, sportske aktivnosti);
- većina bolničkih odjela je zaključana, bez mogućnosti samostalnog napuštanja objekta;
- odjel za produženu socijalnu skrb jedne od bolnica predstavlja samo spavaonicu, bez osnovnih prostornih uvjeta, potrebnog namještaja, korisnici ne posjeduju osobne stvari, previše je kreveta na premalo prostora, a muškarci i žene nisu dovoljno prostorno odijeljeni tako da je u potpunosti zanemareno pravo na privatnost svakog čovjeka;

- bolnice imaju, ili namjeravaju osigurati prostoriju, svojevrsni „dnevni boravak“ gdje bi hospitalizirani pacijenti primali svoje posjete, umjesto da to rade kao u nekima do sada u bolničkoj sobi;
- nije osiguran adekvatan životni prostor po pacijentu na bolničkom krevetu, naročito na tzv. kroničnim psihijatrijskim odjelima gdje se radi o dugotrajno hospitaliziranim pacijentima – žene i muškarci smješteni su zajedno, u istu sobu, sobe su pretrpane – 10-ak pacijenata u jednoj sobi, a kreveti su preblizu jedan drugome; u sobama se nalaze samo kreveti, bez ormara ili noćnog ormarića, a ukoliko takvi noćni ormarići i postoje, oni su prazni; pacijenti nemaju svoje osobne stvari;
- pacijente smo na jednom takvom kroničnom odjelu zatekli kako se „odmaraju nakon ručka“, ali čini se da na krevetu provode cijeli dan; radna terapija provodi se rijetko jer prema riječima medicinskih sestara za istu nisu sposobni;
- na istom odjelu uočili smo kako su pacijenti svi odijevani u iste pidžame i papuče te smatramo da bi se prema mogućnostima tim pacijentima trebalo omogućiti odijevanje po vlastitom ukusu;
- također imamo saznanja da je u pojedinim bolnicama/odjelima zabranjeno koristiti vlastiti mobitel;
- uočen je i nedostatan broj medicinskog osoblja (medicinskih sestara) koji bi mogle voditi kvalitetu brigu o pacijentima, kao i nedostatan broj osoblja odgovornog za pružanje terapijskih postupaka (nedovoljno je radnih terapeuta u ustanovi)

U svezi s našim zapažanjima uputili smo Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi preporuku za poduzimanje potrebnih mjera radi podizanja standarda i unaprjeđenje uvjeta boravka osoba u psihijatrijskim bolnicama, odnosno odjelima, o neodgodivoj nužnosti smanjivanja broja pacijenata u jednoj sobi kako bi se svakom pacijentu osiguralo dovoljno životnog prostora očuvanjem njegovog osobnog identiteta, na način da se svakoj osobi dopusti odijevanje u vlastitu odjeću prema osobnom izboru umjesto uniformiranih bolničkih pidžama, potom dopuštanjem, pa i poticanjem korištenja osobnih stvari i sredstava komuniciranja (telefona, mobitela, pošta) ako je to u korist poboljšanja zdravstvenog stanja pacijenta te naposljetku povećanjem broja stručnog osoblja zaposlenog na istim odjelima.

Također smo preporučili poduzeti mjere s ciljem ublažavanja negativnih posljedica prostornih izoliranosti nekih bolnica na način da se barem u okviru bolničkih krugova osiguraju dodatni sadržaji.

Upozorili smo nadalje na nužnost unaprjeđenja sustava prevencije razvoja bolesti, potom daljnjeg razvoja tzv. „psihijatrije u zajednici“ - sustava koji bi pružanje usluga preusmjerio s velikih institucija na usluge koje se pružaju u zajednici u kojoj korisnik živi, kako bi se spriječila hospitalizacija, institucionalizacija, a time i isključenje iz zajednice. Radi navedenog, potrebno je unaprjeđivati rehabilitacijske servise u zajednici te razvijati suradnju između zdravstvenih i socijalnih službi, službe zapošljavanja, obrazovanja i udruga civilnog društva, a sve s ciljem omogućavanja bolesniku što lakšeg i uspješnijeg uključivanja u život zajednice, a nakon dovršetka hospitalizacije, ukoliko do nje dođe.

Zaključno, može se reći da Republika Hrvatska, barem načelno, donošenjem zakona i strategija postupno kreće u smjeru razvoja sustava sveobuhvatne zaštite mentalnog zdravlja. Ne može se dakle govoriti o značajnijim i kontinuiranim pomacima s ciljem unaprjeđenja sustava razvoja prevencije nastanka same bolesti te razvoja „psihijatrije u zajednici“. S tim ciljem uočava se značajna djelatnost pojedinih udruga za zaštitu i promicanje mentalnog zdravlja.

Kada govorimo o standardu zdravstvene zaštite, metodama liječenja i rehabilitacije pacijenata, broju i educiranosti stručnog osoblja, uvjetima života pacijenata u bolnicama, razini poštivanja

njihovih prava tada možemo reći da nije poduzeto dovoljno te da treba poduzeti brojne mjere s ciljem postizanja standarda zaštite zdravlja i zaštite ljudskih prava osoba s invaliditetom koje predviđaju obvezujući međunarodni ugovori od kojih ističemo Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom i drugi, kao i deklaracije i preporuke.

3.7. PRAVNA ZAŠTITA

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativni protokola uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom (NN - Međunarodni ugovori br. 6/07., 3/08., 5/08.) stupila je na snagu u odnosu na Republiku Hrvatsku 03. svibnja 2008. i time čini, sukladno članku 141. Ustava Republike Hrvatske (NN br. 85/10.), dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj je snazi iznad zakona. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom u članku 13. propisuje: „*Pristup pravosuđu*

1. *Države potpisnice osigurat će učinkovit pristup pravosuđu osobama s invaliditetom na jednakoj osnovi s drugim osobama, uključujući osiguravanje proceduralnih i dobi primjerenih prilagodbi, kako bi se olakšala njihova učinkovita uloga bilo kao izravnih ili neizravnih sudionika, uključujući i svjedočenje, u svim sudskim postupcima, uključujući i istražni postupak i druge prethodne faze postupka.*
2. *Da bi pomogle u osiguravanju učinkovitoga pristupa pravdi osobama s invaliditetom, države potpisnice će promicati odgovarajuću obuku onih koji rade na pravosudnom području, uključujući policiju i zatvorsko osoblje.“*

Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. koju je Vlada Republike Hrvatske donijela na sjednici održanoj 05. lipnja 2007. (NN br. 63/07.) u poglavlju 2. Područja djelovanja, točki 2.8. Pravna zaštita i zaštita od nasilja i zlostavljanja kao prvi Cilj određuje:

„- omogućiti osobama s invaliditetom učinkovit pristup pravosuđu na ravnopravnoj osnovi s drugim osobama“

Ustav Republike Hrvatske (NN br. 85/10.) u članku 29. stavak 1. propisuje:

„Svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama, ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela.“

Zakon o parničnom postupku (NN br. 53/91., 91/92., 58/93., 112/99., 88/01., 117/03., 88/05., 02/07., 84/08., 123/08.) u čl. 10. st. 1. propisuje:

„Sud je dužan postupak provesti bez odugovlačenja, u razumnom roku, i sa što manje troškova te onemogućiti svaku zlouporabu prava u postupku.“

Kao i u prethodna dva izvješća, gore navedeni propisi nisu poštivani u cijelosti ili barem u jednom svom dijelu. Razlog pronalazimo u činjenici što, pored nespornih pomaka u promptnosti suđenja, još uvijek ne možemo biti zadovoljni u pogledu ovog vida pravne zaštite osoba s invaliditetom.

Naime, i dalje smo svjedoci šutnje pravosuđa na naša obraćanja istom i to upravo u onim predmetima koji dugo traju s jedne strane, a s druge učestalim objavama u Narodnim Novinama Odluka Ustavnog suda RH o novčanim naknadama, koje se isplaćuju iz sredstava Državnog proračuna, a radi povreda prava na suđenje u razumnom roku.

Međutim, kada nam se osobe s invaliditetom prituže na dugotrajnost sudskog postupka, uvijek nastojimo pismenom kod predsjednika suda ukazati na tu činjenicu te imamo povratne informacije osoba s invaliditetom koje su nakon našeg ukazivanja na problem imale zakazane rasprave te su utvrđeni pozitivni pomaci glede vremenskog roka rješavanja njihovog predmeta.

Stranke koje nam se obraćaju u području imovinsko pravnih odnosa, najčešće traže zaštitu u smislu da ih zastupamo u sudskim postupcima koji one vode ili se protiv njih vode radi rješavanja imovinsko pravnih odnosa. Nadalje, stranke također od ovog Ureda traže da im pišemo podneske, tužbe i žalbe u sudskim postupcima. U takvim situacijama strankama pojašnjavamo da nismo u mogućnosti ispuniti njihove zahtjeve upravo iz razloga što Ured nema zakonsku mogućnost zastupanja pred sudom a niti sastavljati podneske, tužbe ili žalbe jer za to nemamo zakonsku ovlast, međutim savjetom uputimo stranku na način rješavanja njihovog problema.

A) Pritužbe na rad sudova

S obzirom da imamo veći broj pritužbi na dugotrajnost sudskog postupka nećemo ih sve navoditi već samo jednu jer je specifična po svojoj težini.

Primjer :

Pred Općinskim građanskim sudom u Z. vodi se predmet tužitelja D. S. iz Z., kojeg zastupa odvjetnik, protiv tuženog osiguravajućeg društva J.O. zbog naknade štete nastale uslijed prometne nesreće.

Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom obratio se D. S. navodeći da se od dana 04.03.2007. i prometne nesreće uslijed koje je krivnjom alkoholiziranog mladog vozača ostao zauvijek nepokretan u invalidskim kolicima sa 100% invaliditetom (paraplegija), bori za svoja prava i život.

Žali se da je od njegove tužbe protiv osiguravajućeg društva proteklo već više od 3 godine, a posljednja rasprava mu je bila prije 20 mjeseci (siječanj 2009.).

S obzirom na ustavno pravo stranke na rješavanje predmeta u razumnom roku, (odredba čl. 29. st. 1. Ustava RH (NN 85/10), a također s obzirom na činjenicu da je oštećena strana, odnosno tužitelj u sporu osoba s invaliditetom, zatražili smo požurivanje postupka na Općinski sud u Z.

Također, sukladno članku 13. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom (NN MU br. 6/07, 3/08 i 5/08) koji govori da će države potpisnice osigurati učinkovit pristup pravosuđu osobama s invaliditetom, zamolili smo za rješavanje predmeta u razumnom roku za sve osobe koje su iz prometnih nesreća ostali osobe s invaliditetom te u sudskim procesima kroz naknadu štete očekuju da im se makar djelomično vrati njihovo izgubljeno zdravlje, dostojanstvo i život.

B) Pritužbe na rješavanje imovinsko pravnih odnosa

Primjer 1.:

Pritužbom nam se obratila stranka (80% tjelesnog oštećenja) iz Siska za pomoć oko rješavanja pitanja sklopljenog Ugovora o zakupu neizgrađenog (građevinskog) zemljišta, a u svrhu poljoprivrednog iskorištavanja. Naime, grad Sisak je dozvolio, a s njim je stranka i sklopila Ugovor o zakupu ukupne površine 7000m² na rok od 5.g. No problem je u tome što je parcela koju stranka obrađuje temeljem Ugovora u naravi veća za 1405m².

Stranci je sporno da li da pokrene izvanparnični postupak, kojim bi tražio utvrđenje stvarnog činjeničnog stanja.

Ured je postupao na način da je stranku upozorio na trošak koji bi takav postupak prouzročio, a ishod samog postupka u korist stranke je upitan. Također stranci je objašnjeno da zbog pokretanja izvanparničnog postupka postoji mogućnost da grad Sisak raskine postojeći Ugovor, a to se htjelo izbjeći. Stranci je savjetovano da pokuša pronaći način, da sa gradom Siskom dogovori (ishodi) suglasnost za korištenje i preostalog dijela navedenog zemljišta u površini od 1405m², a sve zato

što i tih preostalih 1405m² čini jednu nedjeljivu gospodarsku cjelinu, pa je sasvim logično da obrađuje i tih preostalih 1405m².

Primjer 2.:

Pravobraniteljici se obratila stranka (osoba s intelektualnim oštećenjem kojoj je u potpunosti oduzeta poslovna sposobnost) sa zamolbom da se umiješa u parnični postupak koji se vodi protiv stranke radi sklapanja kupoprodajnog ugovora. Također stranka navodi da tužitelj traži od nje sklapanje ugovora o kupoprodaji nekretnine, iako sam tužitelj nije ispoštovao rokove koji su bili navedeni u predugovoru te je na taj način svojom krivnjom doveo u situaciju da tuženik zbog promjene stanja na tržištu traži uvećanje cijene za predmetnu nekretninu. Prvostupanjski parnični postupak završen je tako da je donesena presuda u korist tuženika, dok je u drugostupanjskom parničnom postupku (žalba tužitelja) prvostupanjska presuda ukinuta i predmet vraćen na ponovno suđenje s jasnom uputom o radnjama s kojima treba upotpuniti postupak.

Ured je stranci poslao objašnjenje u kojem sukladno Zakonu o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN 107/07.) nema mogućnosti poduzimanja takve inicijative. Isto tako sukladno Zakonu o parničnom postupku članku 206. i 207. (NN 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 123/08) Ured pravobraniteljice nije u mogućnosti sudu dokazati koji bi to pravni interes bio, kako bi se Ured mogao pojaviti kao umještač na strani tuženika. Također stranka je savjetovana da se pridržava uputa odvjetnika kojeg je angažirala u navedenom parničnom postupku.

Primjer 3.:

Pravobraniteljici za osobe s invaliditetom obratila se stranka sa zamolbom u rješavanju imovinsko pravnih problema koje ima sa bratom.

U ovom predmetu važno je istaknuti kako je stranka rješenjem Centra za socijalnu skrb Šibenik od 26. studenoga 2009.g. stavljena pod skrbništvo, kao osoba djelomično lišena poslovne sposobnosti, a kao skrbnik joj je postavljena djelatnica Centra za socijalnu skrb Šibenik. Istim rješenjem stranci su točno određene radnje koje ne smije poduzimati - poslove upravljanja i raspolaganja nepokretnom imovinom, kao niti raspolagati novcem dobivenim od prodaje nekretnina.

Ured je stranku savjetovao kako se za probleme i neriješena pitanja koje ima sa bratom treba obratiti skrbnici iz Centra za socijalnu skrb Šibenik, o čemu je obaviještena i skrbnica.

Primjer 4.:

Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom obratio se S. R. iz S. kao invalid rada koji ima problem sa svojim bivšim poduzećem jer mu se smanjila naknada materijalne štete na ime izgubljene zarade.

Ovom uredu obratio se S. R. iz Splita ističući da je osoba s invaliditetom u mirovini zbog opće nesposobnosti za rad, od čega 80% zbog bolesti a 20% zbog profesionalne bolesti proizišle iz rada u poduzeću B. Naime poduzeće B. je po osnovi profesionalne bolesti utvrdilo imenovanom pravo na naknadu materijalne štete na ime izgubljene zarade na radnom mjestu električara složenih poslova, te mu je navedeno od 05. rujna 1990. godine isplaćivao mjesečno u vidu novčane rente.

Naime, imenovani se žali da mu je jednostranom odlukom poduzeća B. dana 30. 11. 2009. renta koju je do tada primao u iznosu od 732,00 kn po osnovi nagodbe o isplati naknade materijalne štete-novčane rente od 27.02.2004. smanjena na iznos od 534,28 kn.

Također, imenovani je zakinut pri izračunu iznosa mjesečne rente koji mu je tako određen jer nisu za izračunavanje rente uzimana trojica usporednih radnika te navedene njihove prosječne

mjesečne plaće na radnom mjestu KV električar složenih poslova sa kojeg je imenovani otišao u mirovinu već se uzima najniži prosjek radionice.

Imenovani navodi i diskriminaciju invalida rada poduzeća B. koji su u mirovini naspram onih invalida rada koji još uvijek rade u njihovom bivšem poduzeću B. Jer ovi koji su u mirovini ne mogu kao prije redovnim putem zahtjevom, odnosno prijedlogom poduzeću povećavati iznos rente već su upućeni na parnicu pred sudom radi ostvarivanja svojih prava, za razliku od invalida rada koji nisu otišli u mirovinu već su i dalje djelatnici poduzeća koji mogu povećanje rente ostvariti zahtjevom poduzeću B. čime poduzeće B. jednu te istu kategoriju ljudi stavlja u neravnopravan položaj, odnosno u podređen položaj.

S obzirom da smatramo da je odluka poduzeća B. od dana 30. 11. 2009. kojom je umanjen iznos mjesečne rente koju je primao S. R. po osnovi nagodbe o isplati naknade materijalne štete – novčane rente od 27. 02. 2004. sa iznosa 732,00 kn na iznos od 534,28 kn protuzakonita jer u toj jednostranoj odluci nije dana mogućnost izjašnjavanja drugoj stranci to smo od strane poduzeća B. zatražili očitovanje o navedenom.

Dana 01. 03. 2010. zaprimili smo odgovor poduzeća B. u kojem obrazlažu razloge zbog kojih su donijeli Odluku kojom je S. R. umanjena renta na način da mu se umjesto iznosa od 732,00 kn od 30.11.2009. isplaćuje mjesečna novčana renta u iznosu od 534,28 kn.

Svoju Odluku obrazlažu na način, citiramo: *“Odluka o smanjenju rente utemeljena je na nagodbi o isplati naknade materijalne štete – novčane rente sklopljenoj između S. R. i poduzeća B. dana 27.02.2004. Naime točkom 2. iste nagodbe regulirano je kako će se mjesečna renta određivati pod klauzulom promjenjivosti, te se ista može u izmijenjenim okolnostima povećati, smanjiti ili ukinuti.”*

Nismo se složili sa konstatacijom poduzeća B. te smo im to i u svom narednom dopisu i naveli te istaknuli: To što je u „Nagodbi o isplati naknade materijalne štete – novčane rente“ koja je sklopljena dana 27.02.2004. između poduzeća B.“ i S. R. u točki 2. regulirano da: „Mjesečna renta određuje se pod klauzulom promjenjivosti, te se ista može u izmijenjenim okolnostima povećavati, smanjiti ili ukinuti“ ne daje vam pravo da jednostranom odlukom izmijenite nagodbu na štetu gospodina S. R.

Prema Zakonu o obveznim odnosima (NN br. 35/05 i 41/08) postoji dužnost obavješćivanja, a također potrebna je i suglasnost volja obaju stranaka (uzajamno popuštanje i dogovor) da bi se nagodba mogla izmijeniti.

Što bi značilo da isto tako kao što gospodin S. R. mora pisanim zahtjevom upućenim prema vama tražiti povećanje rente jer su se izmijenile okolnosti, isto tako i poduzeće B. mora uputiti obrazložen pisani zahtjev S. R. navodeći u njemu da traži smanjenje mjesečne rente zbog određenih izmijenjenih okolnosti koje trebaju biti i dokazane.

Tek nakon toga, te nakon dogovora i međusobnog popuštanja stranke potpisuju novu nagodbu po kojoj bi S. R. eventualno primao manji iznos mjesečne rente od onog što je do tada primao.

S obzirom da se obveza sudionika pravnog posla ne može ugasiti izjavom o odustanku, već jedino suglasnošću volja sudionika obveznopravnog odnosa ili temeljem zakona to je vaša Odluka o smanjenju iznosa mjesečne rente gospodinu S. R. sa dotadašnjeg iznosa mjesečne rente (732,00 kn) na iznos od 534,28 kn donesena s datumom 30.11.2009. protuzakonita.

Ujedno smo istaknuli da su svojim protupravnim postupanjem povrijedili zakonska prava osobe s invaliditetom te predložili da navedeno isprave u dogovoru s imenovanim S. R. predočavajući mu dokaze za tvrdnje o razlozima smanjenja rente, odnosno prosječna primanja radnika na radnom mjesecu električar složenih poslova, te ukoliko imenovani pristane potpisivanjem nove nagodbe sa kojom neće biti oštećena niti jedna strana. S navedenim smo upoznali i osobu s invaliditetom S. R.

Primjer 5.:

Uredu se obratila osoba s 100% invaliditetom A. E. navodeći da mu je onemogućen uvid u dokumente kojima je regulirano plaćanje članarine u Posmrtnom fondu, koju on već dugo godina redovito plaća, te ne zna svoja prava na osnovu uplata.

Naime, imenovani je već 25 godina član Udruge umirovljenika D. te za to vrijeme plaća neprekidno i članarinu od 60,00 kn u udruzi i plaća također svake godine i 240,00 kn u „Posmrtni fond“. S obzirom da je imenovani nepokretan i ne može dolaziti u udругu, nema mogućnosti uvida u statut udruge i druge opće akte, odnosno relevantne dokumente udruge kojima su propisani uvjeti i koristi plaćanja gore navedenih članarina, to smo pismenim putem zamolili udругu da nam ih dostavi što je ona i učinila. Udruga između ostalog navodi da uplaćenu članarinu prosljeđuju u Fond posmrtna pripomoći. Godišnja članarina od 50,00 kn (do 31.12.2009. iznosila je 40,00 kn) uplaćuje se u Udругu i predstavlja njezin prihod iz čega Udruga financira svoj rad i postojanje prema Statutu. Predstavnik Fonda posmrtna pripomoći u svom očitovanju naveo je podatke o osnivanju Fonda za posmrtna potpore s ciljem da si članovi međusobno na solidarnim osnovama pomognu kada se netko od njih nađe u poziciji da mora sahraniti nekog iz svoje uže obitelji ili pak on sam umre, a obitelj ima zbog toga povećani financijski trošak.

Sva prikupljena sredstva se koriste solidarno i nisu povratna, a Pravilnikom su regulirani uvjeti učlanjenja, ostvarivanja pomoći i prestanka članstva. Kako bi zadobio kompletan uvid u svoja prava i obveze glede njegovog sudjelovanja u Fondu, stranci smo u privitku dopisa dostavili sve gore navedene dokumente.

Primjer 6:

Pravobraniteljici se obratila Humanitarna neprofitna udругa za osmišljavanje života invalidima J. sa zamolbom da požurimo postupanje po žalbi koju su uložili 12. 01. 2009. protiv rješenja Ministarstva financija na plaćanje carine na donirani rabljeni autobus za prijevoz osoba s invaliditetom.

Navedenim rješenjem isti su za rabljeni autobus prilagođen za prijevoz osoba s invaliditetom na ime carinskog duga obvezni platiti porez na dodanu vrijednost u iznosu od 126.685,84 kn.

Iz udruge J. navode: „Predmetni autobus, a kako to i proizlazi iz darovnice, je upravo autobus prilagođen za prijevoz polupokretnih, teže i potpuno nepokretnih osoba s invaliditetom, jer su njegova sjedala prilagođena tako da se mogu položiti u poluležeći položaj, a drugi dio sjedala su tako konstruirani da se ista mogu jednostavno i brzo maknuti i na njihovo se mjesto konstruiraju ležajevi za osobe s invaliditetom....“

Također, ističu da su i pravna osoba registrirana za humanitarnu djelatnost i socijalnu skrb, te da je Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, uprava za socijalnu skrb, svojim rješenjem od 20. studenog 2009. godine oslobodilo ih obveze plaćanja PDV-a za navedeno vozilo.

Carinski zakon (NN br. 78/99, 94/99, 117/99, 73/00, 92/01, 47/03, 140/05, 138/06., 60/08 i 45/09.) u svom članku 187. stavak 1. točka 16. navodi da:

„(1) Od plaćanja carine pri uvozu oslobođena je: (...) 16. predmeti koju u obliku donacije iz trećih zemalja prime za obavljanje svojih neprofitnih djelatnosti tijela državne uprave i lokalne samouprave, humanitarne, socijalne, znanstvene, kulturne, prosvjetne, zdravstvene, športske i vjerske ustanove i organizacije, a čije je obavljanje uređeno posebnim propisima,(...)“

Humanitarna neprofitna udругa J. je u vrijeme podnošenja zahtjeva za oslobađanje od plaćanje poreza na dodanu vrijednost prema tada važećim propisima pripadala u krug pravnih osoba koje su oslobođene plaćanja poreza na dodanu vrijednost. Naime, tadašnji čl. 12. st. 1. toč. 12. Zakona o o porezu na dodanu vrijednost (NN 47/95, 106/96, 164/98, 105/99, 54/00, 73/00, 48/04, 82/04,

90/05, 76/07, 87/09, 94/09)(isti članak je izmjenama i dopunama izmijenjen ali one su stupile na snagu i primjenjuju se od 01.01.2010.) je glasio:

Članak 12. »Plaćanja poreza na dodanu vrijednost oslobođeni su: (...)12. uvoz dobara, osim nafte i naftnih derivata, duhana i duhanskih proizvoda, alkohola i alkoholnih pića, koja su kao donacija dana humanitarnim organizacijama, zdravstvenim, obrazovnim, kulturnim, znanstvenim, vjerskim i socijalnim ustanovama, športskim amaterskim klubovima te tijelima državne, lokalne i područne (regionalne) samouprave, kao i uvoz dobara od strane istih koja se plaćaju iz primljenih inozemnih novčanih donacija,(...)«.

Novim izmjenama Zakona o izmjenama i dopunama zakona o porezu na dodanu vrijednost (NN br. 87/09) taj članak je izmijenjen i glasi:

„12. uvoz besplatno dobivenih dobara za zadovoljavanje osnovnih ljudskih potreba, kao što su hrana, lijekovi, odjeća, obuća, posteljina, higijenske potrepštine i slično, koja radi besplatne podjele ugroženim osobama uvoze državne i druge registrirane humanitarne i dobrotvorne organizacije i ustanove. Plaćanja poreza oslobođen je uvoz dobara za zadovoljavanje osnovnih ljudskih potreba koja žrtvama katastrofa besplatno dijele državne i druge registrirane humanitarne i dobrotvorne organizacije i ustanove. Plaćanja poreza oslobođen je i uvoz opreme koja se besplatno iz inozemstva šalje navedenim organizacijama i ustanovama u svrhu zadovoljavanja njihovih operativnih potreba i ostvarivanja njihovih humanitarnih ciljeva. Oslobođenje se ostvaruje uz uvjete propisane carinskim propisima. Oslobođenje se ne odnosi na alkohol i alkoholna pića, duhan i duhanske proizvode, kavu i čaj te na motorna vozila, osim vozila prve pomoći (...)“.

Međutim prema čl. 26. st. 5. navedenog zakona izmjene i dopune se primjenjuju od 01. 01. 2010. g. a svi postupci okončat će se prema odredbama Zakona o porezu na dodanu vrijednost koje su bile na snazi kada su ti postupci započeti.

Zbog svega navedenog, a i s obzirom na humanitarnu i socijalnu aktivnost udruge J. koji pružaju pomoć osobama s najtežim stupnjem invaliditeta i na organiziranje tadašnjeg hodočašća u Fatimu 2010. za 7 djece s teškoćama u razvoju do 8. godina te za odrasle osobe s invaliditetom požurili smo dopisom Ministarstvo financija za rješavanje po žalbi i donošenje rješenja u navedenom predmetu.

Ministarstvo financija je rješenjem od dana 2010. odbilo žalbu uz obrazloženje da se radi o udruzi, te da oni nisu „humanitarna organizacija“ o kojoj govori čl. 12. Zakona o porezu na dodanu vrijednost.

Smatramo da je navedeno rješenje protuzakonito te smo uputili udruhu J. na upravni spor te smo naglasili da ćemo postupanje prijaviti upravnoj inspekciji u Ministarstvu uprave, zbog toga što Zakon o humanitarnoj pomoći (NN br. 96/03) u svom čl. 2. navodi: „Ovaj Zakon primjenjuje se na udruge, vjerske zajednice i druge domaće i strane neprofitne pravne osobe registrirane, odnosno upisane u odgovarajući upisnik u Republici Hrvatskoj kojima je jedan od statutarnih ciljeva pružanje humanitarne pomoći (u daljnjem tekstu: »humanitarne organizacije«).“

Stavak 3. članka 3. glasi: „ (1) (...) (3) Humanitarne organizacije iz stavka 1. ovoga članka te građani i pravne osobe koji daruju humanitarne organizacije uživaju carinske, porezne i druge povlastice koje se utvrđuju posebnim propisima.“

Stavak 7. Članka 4. glasi:„ (1) (...) (7) Neprofitne pravne osobe koje pružaju humanitarnu pomoć bez suglasnosti Ministarstva ne uživaju status humanitarne organizacije sukladno ovom Zakonu.“

S obzirom da je udruga J. statutarno registrirana za obavljanje humanitarne djelatnosti i socijalne skrbi te da je *Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, uprava za socijalnu skrb, svojim rješenjem KLASA: 413-04/09-01/100, URBROJ: 532-09-0-3/2-09-2, od 20. studenog 2009. godine oslobodilo udruhu J. obveze plaćanja PDV-a za navedeno vozilo*, smatramo da nije bilo osnove za odbijanje od strane drugostupanjskog tijela Ministarstva financija.

Međutim, udruga J. je naglasila: „*da su oni katolička udruga koju vodi svećenik, da ne žele prijavljivati inspekciji nikog, i da se neće žaliti. Također, rekli su da su dobri ljudi dali novac te da su sakupili ne samo novac za plaćanje poreza u iznosu od 126.685,84 kn za autobus namijenjen za hodočašća u Lourdes osoba s invaliditetom, već da se Bog proslavio i da su na moru dobili kao donaciju kuću za odmor u kojoj će osobe s invaliditetom moći besplatno ljetovati.*“

3.7.1. BESPLATNA PRAVNA POMOĆ

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći stupio je na snagu 08. lipnja 2008., te se počeo primjenjivati od 01. veljače 2009. u procesu usklađivanja s pravnom stečevinom EU. Osnovna svrha zakona jeste osiguranje i ostvarivanje prava na pristup pravosuđu svim građanima pod jednakim uvjetima, odnosno pomoći građanima koji zbog materijalnih i socijalnih uvjeta nisu u stanju sami platiti odvjetnika u sudskim i upravnim postupcima. Osim odvjetnika, pravnu pomoć mogu pružiti i nevladine organizacije, sindikati i pravne klinike. Kada se radi o zastupanju pred sudom ili izradi podnesaka u sudskom postupku, pružatelj besplatne pravne pomoći mora biti iz reda odvjetnika. Prvi problem na koji nailaze svi građani, pa tako i osobe s invaliditetom je postojanje kriterija za ostvarivanje besplatne pravne pomoći. Po mnogim pritužbama osoba s invaliditetom oni su prestrogi jer su odbijeni u svojim zahtjevima za besplatnom pravnom pomoći te kao primjer navodimo izjavu stranke: „*Ja sam osoba bez obje noge, bolestan sam. Supruga i ja imamo male mirovine, s nama živi nezaposlena kćerka i odbili su nas jer se radi o sudskom sporu s zemljištem*“.

Postoje dva kriterija koje podnositelj zahtjeva mora kumulativno ispuniti da bi mu se odobrilo korištenje pravne pomoći. Prvi kriterij je da se radi o egzistencijalnom pitanju za samog korisnika, a drugi je dohodovni i imovinski cenzus. Pitanje egzistencijalne važnosti predmeta spora procjenjuje se i ovisi o okolnostima svakog pojedinog slučaja, uzimajući u obzir cjelokupnu životnu situaciju osobe koja traži pravnu pomoć, zbog čega zakonom nisu taksativno nabrojani svi slučajevi koji se smatraju egzistencijalnim. Neka za stranku važna životna i egzistencijalna pitanja nisu uključena u besplatnu pravnu pomoć jer se ne smatraju egzistencijalnim (npr. stambeni problem, bračna stečevina i dr.)

Prema članku 8. Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći: Smatrat će se da osoba ne može snositi troškove pravne pomoći bez egzistencijalne ugroženosti ako ostvaruje prava iz sustava socijalne skrbi i drugih oblika pomoći, odnosno pravo na opskrbinu prema Zakonu o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji i Zakona o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata. Smatrat će se da osoba ne može snositi troškove pravne pomoći bez egzistencijalne ugroženosti ako imovno stanje podnositelja zahtjeva i punoljetnih članova njegovog kućanstva odgovara sljedećim uvjetima (kumulativno):

- a) kućanstvo ne smije imati ušteđevinu veću od 20 minimalnih dohodaka,
- b) ostala nenovčana imovina kućanstva ne smije biti veća od vrijednosti 20 minimalnih dohodaka,
- c) površina objekta u kojemu žive mora biti manja od 35 četvornih metara, odnosno automobil ne smije biti vredniji od 18 minimalnih mjesečnih dohodaka.
- d) Oni čiji prosječni mjesečni dohodak ne prelazi po članu kućanstva 2.679.95 kuna za 2010. godinu

Postupak za ostvarivanje prava na besplatnu pravnu pomoć započinje predavanjem zahtjeva u Ured državne uprave u županiji, ovisno o mjestu prebivališta. Pozitivna intencija zakonodavca odnosi se na skraćivanje roka za donošenje rješenja/uputnice na 15 dana od dana predaje zahtjeva Uredu. Međutim, i ovaj rok od 15 dana je predugačak za primatelja besplatne pravne pomoći kojemu je pravna pomoć potrebna za žalbu na prvostupanjsko rješenje u upravnom postupku, jer on u roku od 15 dana koliki mu je rok za žalbu, mora podnijeti zahtjev za besplatnu pravnu pomoć,

ured državne uprave mu mora taj zahtjev odobriti, te u tom roku mora pronaći odgovarajućeg odvjetnika koji će prihvatiti njegov predmet i isti dan mu napisati žalbu jer je isteklo tih 15 dana.

Ukoliko Ured državne uprave odbije stranku povodom njenog zahtjeva ili joj odobri zahtjev u vrijednosti manjoj od punog iznosa pravne pomoći, stranka ima pravo žalbe Ministarstvu pravosuđa, također radi zaštite svojih prava može pokrenuti i upravni spor.

Obrazac zahtjeva za besplatnu pravnu pomoć je pojednostavljen te sa 7 stranica sveden na 4 stranice, ipak još uvijek je većini osoba nerazumljiv i one trebaju za popunjavanje istog pravnu pomoć službenika. Povećana je dostupnost obrasca time što je objavljen i može se naći na stranicama Ministarstva pravosuđa, u svim uredima državne uprave po županijama i njihovim ispostavama, Gradu Zagrebu, kao i u svim općinskim sudovima, centrima za socijalnu skrb, te u ovlaštenim udrugama.

U pozitivne mjere koje su uvedene kako bi se sustav približio svim građanima spada i povećanje vrijednosnog boda za pružanje pravne pomoći sa dosadašnjih 3 kn na 5 kn, kako bi se u prvom redu potaknuli odvjetnici ali i ovlaštene udruge na kvalitetniji doprinos sustavu. Jedna od pozitivnih mjera je i ona koja je došla od strane Hrvatske odvjetničke komore koja je izradila listu odvjetnika koji se bave besplatnom pravnom pomoći po županijama te koja bi se prilagala uz uputnicu kojom je stranci odobreno korištenje pravne pomoći i čime se stranci uvelike olakšava put do odvjetnika, bez nepotrebnog gubljenja vremena i obilaženja raznih odvjetničkih ureda.

Na ovaj način u sustav besplatne pravne pomoći su uključeni oni odvjetnici koji su zainteresirani za aktivno sudjelovanje i davanje pravne pomoći u tom obliku.

Na kraju dolazimo do zaključka i glavnih problema za osobe s invaliditetom kod kojih i dalje postoji nedovoljna upućenost u funkcioniranje sustava besplatne pravne pomoći, jer osim ovog novog sustava i dalje egzistiraju i stari sustavi pravne pomoći i sada stranke ne znaju što im je bolje i kome da se prije obrate.

Osnovna egzistencijalna pitanja zbog kojih se i odobrava besplatna pravna pomoć tiču se kod osoba s invaliditetom socijalne skrbi i mirovinskog osiguranja. Većina osoba s invaliditetom koji se javljaju Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom žale se na rješenja donesena u upravnom postupku od strane javnih službi i javnih ustanova gdje rokovi za žalbu iznose 15 dana i one u tom roku ne mogu sa uspjehom ostvariti svoje pravo na besplatnu pravnu pomoć jer za dobivanje besplatne pravne pomoći rok od 15 dana koji imaju za žalbu je prekratak.

Možemo zaključiti da ovakav vid pravne pomoći može biti adekvatan u pretežitom broju samo za one slučajeve koji su upućeni na sudske postupke.

3.8. ZAŠTITA OD NASILJA I ZLOSTAVLJANJA

3.8.1. OBITELJSKO NASILJE

Posebним člankom Konvencije o pravima osoba s invaliditetom istaknuta je obveza država potpisnica poduzeti mjere kako bi se osobe s invaliditetom zaštitilo unutar i izvan njihovog doma od svih oblika izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja, uključujući i aspekte vezane uz spol, kako bi se isto nasilje spriječilo, a počinitelji nasilja, kada postoje uvjeti, kazneno gonili, a žrtvama bilo kojeg oblika nasilja pružila rehabilitacija i socijalna reintegracija.

Primjer:

Uredu se obratila stranka xx, majka i skrbnica djevojke s intelektualnim teškoćama. Prijavila je supruga za seksualno iskorištavanje kćeri. Protiv supruga je proveden kazneni postupak tijekom kojeg su i majka i kćer bile izložene višestrukim mučnim i traumatičnim vještačenjima i izvođenjima

ostalih dokaza. Isti je proglašen krivim za kazneno djelo spolnog odnošaja s nemoćnom osobom i rodoskrvnuće te pravomoćno osuđen na zatvorsku kaznu koju je počeo i izvršavati. Po zahtjevu osuđenika za izvanrednim preispitivanjem pravomoćne presude, Vrhovni sud ukida prvostupanjsku i drugostupanjsku presudu, predmet vraća prvostupanjskom sudu i prekida izvršenje pravomoćne presude te osuđenik biva pušten na slobodu. Osuđenik kasno navečer dolazi na vrata supruge zatraživši ključ stana (stanuje u istoj kući, ali odvojenoj stambenoj jedinici). Stranka xx nije bila obaviještena od nadležnih institucija o puštanju imenovanog na slobodu te isto tako nije bila pripremljena na njegov povratak. U strahu i panici zatražila je pomoć udruge čiji je član, koja je prijavila nasilje našem Uredu.

U postupanju Ured je zatražio žurno očitovanje, ali i poduzimanje zaštitnih mjera od strane nadležne policijske postaje i centra za socijalnu skrb koji u svom postupanju nisu identificirali elemente nasilja. Unatoč tome, majci i kćeri ponuđena je zaštita u obliku smještaja u sigurnoj kući u slučaju makar i naznake bilo kojeg oblika nasilja ili ugrožavanja njihove sigurnosti. Stranka je isto odbila, s razumnim obrazloženjem da ne želi otići iz svoje kuće. Međutim, sama prisutnost supruga nakon gore opisanog događaja i sudskog postupka u istoj kući, je trajni izvor straha za majku i kćer, a prema riječima majke kod istih postoji konstantna bojazan ne samo od ponavljanja djela nego i od moguće odmazde zbog prijave kaznenog djela. Nadležne institucije (i centar za socijalnu skrb i policijska postaja) u svojim su očitovanjima izvijestile Ured o učinjenome kao i o jamstvima za zaštitu obitelji. U njihovom postupanju ne nalazimo propuste.

Policijska postaja nije dobila informaciju od kaznionice niti bilo koje druge službe pravosuđa da je presuda ukinuta i da više ne postoji zakonska osnova za zadržavanje bivšeg supruga u zatvoru te da se imenovani pušta na slobodu.

Kada govorimo o nasilju unutar doma, nad osobama s invaliditetom u pravnom sustavu Republike Hrvatske, mislimo najčešće na nasilje u obitelji koje je kao pojavnost zastupljeno u cijeloj populaciji. No, kada je žrtva osoba s invaliditetom, pa uz to još i žena, nasilje poprima teži oblik, iz razloga što su osobe s invaliditetom u ovom slučaju djevojke ili žene ovisne najčešće o nasilniku koji može biti njihov supružnik, roditelj, brat i drugi članovi obitelji, a time je njihova nemoćnost kao žrtve puno kompleksnija. Kod osoba s invaliditetom, naročito onih s težim ili višestrukim oštećenjima aspekt nemoći žrtve je intenzivniji jer se ona u pravilu teže ili nikako ne može suprotstaviti nasilniku te poduzeti mjere za zaštitu svog integriteta. Kada govorimo o ovisnosti, možemo reći kako je kod osoba s invaliditetom naglašena ekonomska te ovisnost žrtve o pomoći u svakodnevnom životu radi invaliditeta zbog kojeg žrtva ima određene specifične potrebe. Ekonomska ovisnost prevladava stoga što su osobe s invaliditetom često bez vlastitih prihoda, ili prihoda nedovoljnih za podmirenje potreba uvećanih invaliditetom. U RH je i nadalje slaba mogućnost pronalaženja adekvatnih oblika neovisnog života koji bi bili alternativa životu u nasilju i ovisnosti o pomoći nasilnika radi izostanka sveobuhvatne potpore koja bi osobama s invaliditetom osiguravala samostalno stanovanje, uzdržavanje i neovisan život – odvojen od nasilnika.

Ured je radi navedenog predložio i izmjene *Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji* u kojima je zatražio da se posebno oštrom kaznom kazni počinitelj nasilja na štetu ili u nazočnosti osobe s invaliditetom. Prijedlog je prihvaćen.

U posljednjem desetljeću može se reći da je Republika Hrvatska napravila značajne pomake u području zaštite od nasilja u obitelji, počevši od podizanja razine svijesti o postojanju nasilja, preko istraživanja svih njegovih pojava do donošenja posebnog zakonodavstva, strategija i protokola s definiranim ciljevima i mjerama kako prevenirati, prepoznati, suzbiti i sankcionirati nasilje, pružiti žrtvi podršku, zaštitu i rehabilitaciju, a počinitelja prekršajno ili kazneno goniti, ali i poduzeti mjere psihosocijalnog tretmana s ciljem sprječavanja recidivizma.

Do donošenja Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji 2003. godine nasilje u obitelji bilo je prepoznato u članku 215.a Kaznenog zakona kao kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji, no kao takvo je prepoznato samo u onoj težini koja ga kvalificira kaznenim djelom. Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji prvi je puta zakonski definirano isto nasilje, kao i krug njegovih počinitelja koji je i proširen Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji iz 2009. godine. Danas tako počinitelj nasilja u obitelji može biti prekršajno, odnosno kažnjeno gonjen za počinjeno djelo, ovisno o njegovoj težini, odnosno učestalosti i intenzitetu.

Nakon početaka primjene zakona uvidjelo se kako se na području zaštite od nasilja u obitelji ne postižu dovoljno značajni rezultati, odnosno uočena je nekoordiniranost u postupanju između službi koje djeluju na području zaštite od nasilja u obitelji te do nesnalaženja u poduzimanju potrebnih radnji i mjera.

Stoga je Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti donijelo Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji kojim se detaljno određuju obveze postupanja nadležnih tijela koja sudjeluju u otkrivanju i suzbijanju nasilja te pružanju pomoći i zaštite žrtvama te se uspostavljaju oblici, način i sadržaj suradnje između istih tijela, dakle policije, centara za socijalnu skrb, zdravstvenih ustanova, odgojno-obrazovnih ustanova i pravosudnih tijela.

S ciljem poboljšanja zaštite žrtava obiteljskog nasilja donesena je i prva Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2005. – 2007. godine, druga za razdoblje od 2008. – 2010. godine te posljednja za razdoblje od 2011. – 2016. godine.

U prvoj Nacionalnoj strategiji nije prepoznata sva posebnost i specifičnost naročito ranjive skupine – žena s invaliditetom kao žrtava nasilja u obitelji, već je samo u jednoj od dugoročnih mjera navedeno kako je istima potrebno osigurati dostupnost informacija o postupanju i zaštiti u slučajevima izloženosti nasilju u obitelji.

Novom strategijom prepoznata je nužnost unaprjeđenja sustava zaštite prava i unaprjeđenja položaja svih žrtava nasilja u obitelji, a naročito žena s invaliditetom kao višestruko diskriminirane skupine sa specifičnim potrebama te se, između ostaloga prepoznaje i značaj djelovanja posebnog SOS telefona za žene s invaliditetom, žrtve nasilja. Oni djeluju u okviru Zajednice saveza osoba s invaliditetom Hrvatske. U 2010. zaprimili su ukupno 134 poziva. U nastavku prikazujemo statističke podatke:

1. Pozivi prema vrstama nasilja:
Institucionalno nasilje 9; U obitelji 23; Od susjeda 3; Od školskih kolega 1; Od kolega na poslu 1
2. Struktura prema spolu i dobi:
Muškarci – 5,56 %; Žene – 66,67 %; Nepoznato – šutnja – 27,78 %; Do 20 godina – 1;
Od 20-40 godina – 16; Od 40 godina – 21
3. Vrsta podrške koja je zatražena:
Psihološka pomoć – 3; Pravna pomoć – 12; Podrška kroz razgovor – 134
4. Statistika prema vrsti nasilja:
Fizičko nasilje – 7; Psihičko nasilje – 27; Ekonomsko nasilje – 3; Seksualno nasilje – 1
5. Od koga osoba trpi nasilje:
Bračni partner – 13; Izvanbračni partner – 1; Otac – 2; Majka – 1; Sin – 2; Unuk – 1; Očuh – 1; Svekrva – 2; Susjedi – 3; Školski kolege – 1; Kolege na poslu – 1

Navedeni podaci jasno pokazuju kako su žene s invaliditetom izložene najčešće psihičkom nasilju u obitelji od strane bračnog partnera. Većina onih koje trpe nasilje nalaze se u srednjoj životnoj dobi, a traže samo podršku kroz razgovor. Djelovanje SOS telefona potrebno je i dalje razvijati jer je to način da osoba s invaliditetom dobije podršku, da bude ohrabrena i podržana, da osvijesti nasilje

te da joj se pružanjem psihološke pomoći ili pravnim savjetom pomogne da se nasilje zaustavi i počinitelja sankcionira.

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom prati primjenu politika i strategija vezanih uz otkrivanje, suzbijanje i sankcioniranje obiteljskog nasilja počinjenog prema ženama s invaliditetom pa je tako prisustvovala Okruglom stolu na temu „ Obiteljsko nasilje u Republici Hrvatskoj: međunarodna iskustva i nove inicijative u Hrvatskoj“, povodom obilježavanja Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama 25. studenog 2010. godine u organizaciji Ujedinjenih naroda u Republici Hrvatskoj i Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.

Na tematskoj sjednici Odbora za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora povodom obilježavanja 22.rujna - Nacionalnog dana borbe protiv nasilja nad ženama, između ostalog istaknuto je: edukativni programi u obrazovanju od najranije dobi su manjkavi: u obrazovnim ustanovama se ne posvećuje dovoljno pažnje razvoju nenasilne komunikacije i promoviranju tolerantnosti i učenju ravnopravnosti među spolovima; potrebno je potaknuti osnivanje centra za krizna stanja, kao operativnog tijela opremljenog stručnjacima za promptno djelovanje u slučajevima nasilja nad ženama, odnosno obitelji; potrebno je jačanje odgovornosti svih obveznih prijavljivati nasilje u obitelji. Zaključak je da smo unatoč postojanju propisa svjedoci da se iz dana u dan dešavaju slučajevi brutalnog nasilja nad ženama koje iziskuje koordinirano djelovanje pravosuđa, policije, socijalne skrbi, zdravstvenih ustanova i nevladinog sektora. Upravo radi navedenog, potpisan je *Sporazum o suradnji* između nadležnih državnih tijela kojem je cilj učinkovito i pravovremeno rješavanje slučajeva nasilja u obitelji kroz multidisciplinarni pristup, koordinaciju i međusobnu povezanost svih nadležnih institucija te organizacija civilnog društva.

Sporazum se odnosi se na tri prioriteta područja: uspostavu međuresorne suradnje na nacionalnoj i lokalnim razinama, unaprjeđenje sustava rada svih državnih tijela u suradnji s organizacijama civilnog društva kroz uspostavu i provedbu zajedničke edukacije kao imenovanje nositelja aktivnosti na području suzbijanja nasilja u obitelji i nasilja nad ženama. Na svečanom potpisivanju Sporazuma predstavljen je sadržaj, paket mjera i zaključci s međuresornog sastanka održanog 1. listopada 2010. u Ministarstvu unutarnjih poslova na temu „ *Nasilje u obitelji, nasilje nad ženama*“ te provedenu preventivnu akciju, kampanju MUP-a „*Živim život bez nasilja*“. Ured je podržao potpisivanje Sporazuma naglasivši kako smatramo da je nasilje u obitelji i nad ženama posebice kada su u pitanju osobe s invaliditetom najpodmukliji oblik asocijalnog ponašanja te kako se nadamo da će potpisivanje sporazuma doprinijeti unapređenju suzbijanja nasilja.

Smatramo da najvažniju ulogu u sprječavanju nasilja u obitelji, pomoći žrtvama te poduzimanja mjera prema počinitelju trebaju imati institucije lokalne zajednice i udruge civilnog društva. Nije nevažno spomenuti različite projekte edukacije, osnaživanja i promicanja nenasilnih oblika komunikacije, a i djelovanje skloništa za žrtve nasilja koja su vođena od strane lokalne zajednice, vjerskih zajednica i udruga civilnog društva. Međutim, skloništa je premalo i ne mogu zadovoljiti postojeće potrebe, a naročito nedostaje onih prilagođenih osobama s invaliditetom. Skloništa su također i neravnomjerno raspoređena po županijama Republike Hrvatske, tako da šest hrvatskih županija nema niti jedno sklonište za žrtve nasilja u obitelji. Uz sve navedeno, susreću se i s problemima financiranja. (Izvor: <http://www.undp.hr>)

U RH su rijetka ispitivanja koja se odnose na položaj i probleme žena s invaliditetom, pa smatramo vrijednim spomenuti ispitivanje položaja žena s invaliditetom provedeno krajem 2009. i početkom 2010. u sklopu zajedničkog projekta Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi i Zajednice saveza osoba s invaliditetom Hrvatske, kojim je obuhvaćeno 582 žene s invaliditetom s područja RH.

Od 52 pitanja iz 4 područja (opći podaci, stavovi i iskustva o jednakim mogućnostima žena s invaliditetom, život u zajednici –dostupnost i primjerenost usluga i sudjelovanje u političkom i javnom životu) nekoliko se pitanja odnosilo i na nasilje.

Prema rezultatima ovog ispitivanja:

- 63,6% žena s invaliditetom nije doživjelo *nikakvu vrstu nasilja*, a ispitanice koje su ga doživjele navode u najvećem postotku verbalno nasilje 54,9%,
- najčešći počinitelji nasilja su nepoznate osobe 80,2%,
- 51,2% ispitanica ne treba dodatnu pomoć ni savjetovanje oko doživljenog nasilja, dok 39% žena nije odgovorilo na postavljeno pitanje.

Spolno uznemiravanje/seksualno uznemiravanje-iskorištavanje

- 10,7% ispitanica doživjelo je ili doživljava da ih netko iskorištava ili ih je želio iskoristiti, zbog toga što su žene s invaliditetom i to u slučaju spolnog uznemiravanja ili neadekvatnog seksualnog ponašanja,
- 21,2% ispitanica doživjelo je ili doživljava da ih netko iskorištava ili ih je želio iskoristiti zbog toga što su žene s invaliditetom, i to u slučaju da dobro rade svoj posao, pa preuzimaju i dio poslova drugih osoba.

Nasilje u obitelji, nasilje nad ženama razara sam supstrat na kojem počiva sustav vrijednosti jedne zajednice. Svako relativiziranje nasilja u obitelji, bez obzira s koje strane dolazilo, ohrabruje nasilnike. Nasilje se razbuktava tamo gdje mu se ne suprotstavlja snaga zajedništva onih čija je zadaća štititi ugrožene članove zajednice i pružati im sigurnost. Promptno i odlučno djelovanje donosi žrtvama sigurnost i uvjerenje da se s nasiljem neće sučeljavati sami; treba izbjegavati situacije u kojima se žrtva "predaje u nadležnost" od jednih do drugih. Svaka odgoda ili izostanak reakcije na nasilje u obitelji na svim društvenim razinama i u svim društvenih skupinama zapravo je prilog nasilju. Sva tijela obvezna na postupanje u slučajevima nasilja u obitelji moraju uspostaviti tijesnu dnevnu odnosno tjednu suradnju. Samo organizirani sustav u kojem su socijalna skrb, pravosuđe i policija sastavnice jedne strukture, može biti uspješnom u suzbijanju ove negativne pojave, uz pretpostavku permanentne edukacije djelatnika i njihove specijalizacije upravo za ovaj oblik društvene anomalije. Saveznici u borbi protiv nasilja su odgojno obrazovne ustanove i mediji koji trebaju poticati i promovirati nenasilne socijalne interakcije i komunikaciju kao nešto poželjno, a jasno se odrediti prema svakom obliku nasilnog djelovanja. Svaka vrsta agresivnog i nasilnog ponašanja mora naići na osudu od strane javnih i uglednih osoba zajednice, a svako brižno, tolerantno i pristojno ponašanje promovirano kao poželjno u kontinuiranim kampanjama za suzbijanje nasilja u obitelji. Samo usklađeno i odlučno postupanje odgovornih tijela u kojemu je sigurnost i zaštita žrtve jedini cilj, može ohrabriti žrtve da prijave nasilje.

3.8.2. NASILJE MEĐU DJECOM I MLADIMA S INVALIDITETOM

Prema definiciji Protokola o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima, nasiljem među djecom i mladima smatra se svako namjerno fizičko ili psihičko nasilno ponašanje usmjereno prema djeci i mladima od strane njihovih vršnjaka, učinjeno s ciljem povrjeđivanja, a koje se neovisno o mjestu izvršenja, može razlikovati po obliku, težini, intenzitetu i vremenskom trajanju i koje uključuju ponavljanje istog obrasca i održava neravnopravan odnos snaga (jači protiv slabijih ili grupa protiv pojedinca).

Razlikujemo više vrsta nasilja:

- Fizičko nasilništvo koje se pojavljuje u obliku udaranja, šamaranja, guranja, grebanja, bolnog zaokretanja ruku, pljuvanja, uništavanja odjeće ili imovine, čupanja, gađanja različitim predmetima. Pri tome je žrtva najčešće fizički slabija, *učenik s invaliditetom*, povučena, nesigurna, osamljena, a nasilnik fizički jači i agresivan. Ovakvo nasilje se najlakše identificira, a trećina slučajeva nasilja odnosi se na fizičko nasilje.

- Verbalno nasilništvo je najčešći oblik nasilja. Može poprimiti oblik nadijevanja imena, vrijeđanja, omalovažavanja, okrutne kritike, sramoćenja i rasističkih aluzija, ako se verbalno nasilje dopušta ili ignorira, postaje normalno zbog čega se žrtva dehumanizira. Kad dijete postane svakodnevni predmet izrugivanja, ono je često isključeno iz zajedničkih aktivnosti, bira ga se za zadnjeg i prvog ga se izbacuje iz zajedničkih aktivnosti.
- Nasilje kroz odnose je najteže otkriti s pozicije promatrača, a odnosi se na sustavno smanjivanje djetetovog samopoštovanja kroz ignoriranje, izolaciju, isključivanje ili izbjegavanje. Izbjegavanje je snažno sredstvo nasilja. Dijete o kojem se šire glasine ne treba ih ni čuti, ali će patiti radi njihova učinka. Namjerno isključivanje djeteta s tulumima, rođendanskih proslava i sportskih igara često se previđa kao oblik nasilja jer nije tako lako uočljivo poput korištenja pogrđnih imena ili šake u lice. Njegove posljedice nisu toliko očite kao što su modrica ili potrgana jakna, a bol koju ono izaziva često se skriva.

(Izvor: http://www.skole.hr/roditelji/odgoj?news_id=3122#mod_news)

Djelovanje protiv nasilja potrebno je usmjeriti:

-prema žrtvi - prepoznati znakove koji ukazuju na bilo koju vrstu nasilja, potaknuti i osnažiti učenika da se povjeri, ponuditi mu diskreciju i sigurnost

-prema nasilniku - djelovati na uzroke nasilničkog i agresivnog ponašanja pravovremeno, ukazivati da je nasilje antisocijalno, stvarati podržavajuću, toplu atmosferu, afirmirati nenasilne oblike rješavanja konflikata, poticati toleranciju i prihvaćanje različitosti, zatražiti stručnu pomoć specijaliziranih ustanova.

Škola je mjesto gdje se dešava najviše nasilja među djecom i ima značajnu ulogu u aktivnom preveniranju i suzbijanju nasilja, kao i ulogu poduzimanja mjera da se aktualno nasilno postupanje prema djetetu zaustavi i prekine.

Ured se je u svom radu susreo sa slučajevima kada je dijete s teškoćama u razvoju koje je uključeno u redovnu školu izloženo verbalnom, odnosno psihičkom i emocionalnom nasilju te se radi svog invaliditeta nalazi u položaju slabijeg pojedinca u odnosu na jačeg pojedinca, odnosno grupu vršnjaka.

Primjer:

Uredu se pritužila majka djevojčice s teškoćama u razvoju koja pohađa redovnu osnovnu školu prema prilagođenom programu. U školi od svojih vršnjaka doživljava verbalno i druge oblike nasilja koji se očituje u nazivanju iste pogrđnim izrazima, vrijeđanju, ismijavanju, ignoriranju i slično. Na traženje ovog Ureda osnovna škola koju pohađa učenica dostavila je detaljno očitovanje o poduzetim mjerama kako bi se suzbilo postojeće nasilje, izvješće svakog od profesora učenice, potom asistentice učenice te školskog prof. rehabilitatora o njihovim zapažanjima o prisutnom nasilju te njegovom utjecaju na učenicu. Iz navedenog proizlazi kako je doista učenica s teškoćama u razvoju bila žrtva nasilja od strane svojih vršnjaka, u obliku vrijeđanja i omalovažavanja, izrugivanja, podsmijavanja i ignoriranja. S druge strane, iz izvješća navedenih osoba proizlazi kako je ista ponekad doživljavala određeno neutralno ponašanje učenika kao nasilje radi čega je s druge strane došlo do ogorčenosti drugih učenika radi „pozivanja na red“ za nešto što nisu učinili. Škola je u okviru svoje nadležnosti poduzela sve mjere kako bi spriječila sve oblike nasilja nad učenicom – održali su više sastanaka na kojima su sudjelovale, uz ravnateljicu i stručne suradnice škole, i majka učenice, potom predstavnica lokalne zajednice, razrednica učenice te njezina asistentica. Stručne suradnice obavile su razgovore s roditeljima i njihovom djecom koja vrše nasilje nad učenicom. Majka i asistentica učenice složile su se kako verbalnog nasilja u smislu vrijeđanja i ismijavanja nema, no i dalje ostaje problem izoliranosti učenice od društva vršnjaka, odnosno izostanka socijalne interakcije. U planu daljnjih mjera koje škola planira poduzimati je i provođenje sociometrijskog ispitivanja čiji će rezultati poslužiti za poduzimanje daljnjih mjera (intenziviranje rada s učenicima kroz ciljne pedagoške radionice, uspostavljanje pozitivne klime u razredu i dr).

Svi su suglasni kako je i učenicu također potrebno uključiti u neku izvannastavnu aktivnost, odnosno neki oblik savjetodavnog rada.

Opisani primjer je najučestaliji oblik nasilja. U cilju prevencije potrebno je ulagati dugotrajne i kontinuirane napore, a kao izvršioци konkretnih mjera pojavit će se najčešće stručni suradnici i nastavnici u školama, koji će uz pomoć drugih službi raditi na suzbijanju nasilja u školama. Radi navedenog, istima je potrebno pružiti podršku, odnosno omogućiti im dodatno stručno obrazovanje.

Kontinuirano i intenzivno provođenje preventivnih i drugih programa s ciljem suzbijanja nasilja i uklanjanja njegovih posljedica u obliku različitih igraonica, radionica, tribina i savjetovanja doprinijet će promicanju nenasilnih oblika ponašanja, razvoju tolerancije i prihvaćanja različitosti te poštivanju prava i dostojanstva drugoga.

Mjere koje je Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom predložio 2009. godine u sklopu programa aktivnosti za prevenciju nasilja među mladima usvojene su i za 2010. godinu, a radi se o sljedećem: Sukladno navedenoj problematici Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom predložio je nadležnim institucijama niz konkretnih aktivnosti:

1. *Organizirati kontinuirane radionice za obitelji čiji su članovi djeca s teškoćama u razvoju i mladi s invaliditetom o temama Prepoznavanja i poštivanja prava djece s teškoćama u razvoju i mladih s invaliditetom kao članova obitelji, u cilju usmjeravanja roditelja u izboru primjerenih odgojnih postupaka, u poticanju na osamostaljivanje djece s teškoćama u razvoju, posebice u pojedinim razvojnim fazama te upoznavanje s psihološkim učincima određenih stavova.*

2. *Edukacija stručnih djelatnika u odgojno-obrazovnim ustanovama u kojima se školuju i smješteni su mladi s invaliditetom na temu: Kako prevenirati nasilje kod mladih s invaliditetom?*

U studenom je Ured u suradnji s Agencijom za strukovno obrazovanje organizirao jednodnevnu edukaciju profesora i stručnih djelatnika srednjih strukovnih škola o položaju i pravima učenika s teškoćama u razvoju, inkluzivnom obrazovanju, oblicima vršnjačkog nasilja prema djeci s teškoćama u razvoju i mjerama i načinima za njegovo suzbijanje.

3. *Provoditi edukaciju i osnaživanje mladih djevojaka s invaliditetom koje su žrtve nasilja u obitelji koordiniranim aktivnostima institucija i saveza udruga i udruga osoba s invaliditetom, u cilju prepoznavanja i prijavljivanja nasilja širenja mreže podrške osobama izloženima nasilju te pružanju konkretnih oblika pomoći.*

4. *Poticanje i uključivanje djece s teškoćama u razvoju i mladih s invaliditetom u aktivno bavljenje športom i školska športska natjecanja. Prijedlog Ureda je da se potakne i unaprijedi suradnja odgojno-obrazovnih ustanova, Hrvatskog športskog saveza, županijskih saveza, udruga i klubova koji se bave profesionalno ili rekreativno športom za osobe s invaliditetom. Isto tako nužno je da škole, posebice nastavnici tjelesnog odgoja u suradnji s već navedenim subjektima uključe djecu s teškoćama u razvoju na aktivno sudjelovanje na satovima tjelesnog odgoja prema njihovim sposobnostima i mogućnostima, upoznaju ih s vrstama športa kojima se mogu baviti te tijekom školske godine barem jednom trebale bi ugostiti mlade športaše s invaliditetom koji bi promovirali bavljenje športom. Potrebno je organizirati lokalna, regionalna i nacionalna školska natjecanja djece s teškoćama u razvoju i mladih s invaliditetom.*

5. Provođenje odgojno-obrazovnog programa „Poštujmo različitosti“ kroz edukacijske radionice, u cilju prepoznavanja različitosti po osnovi invaliditeta, a time i poticanje solidarnosti i tolerancije među vršnjacima.

U cilju prepoznavanja različitosti po osnovi invaliditeta i poticanja solidarnosti i tolerancije među vršnjacima, smatramo da bi odgojno obrazovne ustanove trebale organizirati gostovanje predstavnika udruga osoba s invaliditetom na satovima razrednih zajednica i to sustavno, jedan školski sat godišnje u svim odgojno obrazovnim ustanovama, a ne samo u one ustanove u kojima se obrazuju učenici s teškoćama u razvoju. Kroz kratko predavanje dala bi se mogućnost djeci da spoznaju tko su osobe s invaliditetom i koje su njihove sposobnosti i mogućnosti te kako dolazi do invaliditeta s ciljem podizanja svijesti o jednakosti, bez obzira na različitosti, kroz diskusiju i slobodno iskazivanje stavova i osjećaja djece prema osobama s invaliditetom.

Upoznati smo kako savezi i udruge osoba s invaliditetom upravo rade na provođenju navedenih predloženih aktivnosti. Međutim, svjedoci smo da navedene aktivnosti još uvijek nisu sustavno uređene, već se provode putem projekata kojima se gore navedeni prijavljuju na natječaje institucija. Ponekad prema nerazumljivim pojašnjenjima institucije odbijaju projekte za koje smatramo da su od neizmjerne važnosti za cjelokupno društvo u cilju senzibiliziranja javnosti o prevenciji i uklanjanju predrasuda o sposobnostima i mogućnostima djece i mladih s invaliditetom.

Primjer:

Hrvatski paraolimpijski odbor pokrenuo je u 2010. godini u Velikoj Gorici projekt Paraolimpijski školski dan pod motom "Tko se igra taj se voli". Predviđeno trajanje projekta je do kraja 2012. godine, a njegov cilj je promocija paraolimpijskih športova među djecom u osnovnim školama, uključivanje što većeg broja djece s poteškoćama u razvoju u športske aktivnosti te odgoj novih generacija u kojima osobe s invaliditetom više neće biti izolirana socijalna skupina. Naziv samog projekta ukazuje na aktivnosti vršnjaka koji kroz igru i šport potiču uklanjanje predrasuda, učenje toleranciji, stvaranje prijateljstva, a sve u duhu ravnopravnog uključivanja djece u zajednicu.

Smatramo kako je ovaj projekt pozitivan i hvale vrijedan primjer koji ne samo da djeluje preventivno i edukativno, već je pokazatelj kako je uz dobru suradnju HPO-a, sponzora i odgojno obrazovnih ustanova moguća primjena međunarodnih dokumenata od kojih bi istaknuli Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom koju je RH potpisala i time se obvezala u čl.8: „(...)odmah usvojiti učinkovite i primjerene mjere u svrhu: (...)borbe protiv stereotipa, predrasuda (...) prema osobama s invaliditetom na svim područjima života, uključujući one utemeljene na spolu i dobi. Podizanja razina svijesti o sposobnostima i doprinosu osoba s invaliditetom. (...) a sve u cilju (...) promicanja pozitivne percepcije osoba s invaliditetom (...) promicanja priznavanja vještina, stvarnih vrijednosti i sposobnosti (...).

3.9. ZAKON O SUZBIJANJU DISKRIMINACIJE

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom je u ovom izvještajnom razdoblju zaprimio ukupno pedesetjednu (51) pritužbu u kojima pritužitelji/ice navode riječ „diskriminacija“, „diskriminiran/a“ odnosno pritužuju se na diskriminaciju. Nakon razmatranja pritužbi utvrdili smo da se u 16 slučajeva može govoriti o diskriminaciji sukladno Zakonu o suzbijanju diskriminacije, dok je u ostalim pritužbama Ured postupao sukladno Zakonu o pravobranitelju za osobe s invaliditetom, međunarodnim dokumentima i Ustavu RH.

I) U odnosu na 2009. Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom u 2010. bilježi rast u

ukupnom broju pritužbi na diskriminaciju. Ukupan broj pritužbi u 2009. bio je dvadesetčetiri (24), a u 2010. pedesetjedna (51) pritužba.

II) Osobe s invaliditetom su zbog svojih osobina, odnosno invaliditeta koji je Zakonom o suzbijanju diskriminacije (*dalje: Zakon*) propisan kao jedna od diskriminacijskih osnova, izložene velikom riziku da budu stavljene u nepovoljniji položaj, odnosno da budu diskriminirane. Takvo stavljanje osoba s invaliditetom u nepovoljniji položaj prisutno je u svim područjima života od kojih je najizraženije područje pristupačnosti javnim dobrima i uslugama. Diskriminatorna postupanja prema cijeloj grupaciji osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju su, osim u području pristupačnosti javno dostupnim resursima, posebice prisutna u području obrazovanja te ostvarivanja prava iz zdravstvene i socijalne zaštite. Izostanak sustavnih rješenja kojima bi se osobama s invaliditetom omogućilo ravnopravno uključivanje u sustav obrazovanja od predškolske do starije životne dobi, onemogućavanje zapošljavanja, korištenje javno dostupnih resursa, zdravstvenih i ostalih usluga predstavljaju propuštanje razumne prilagodbe zbog čega su te osobe mahom stavljene u nepovoljniji položaj s osnova invaliditeta.

Nedovoljnom sustavnom podrškom u zajednici osobama s invaliditetom ne omogućava se neovisno življenje. Pojedine skupine osoba s invaliditetom kao što su npr. osobe s intelektualnim oštećenjima, pretežno su segregirane u ustanovama u koje ih se najčešće smještava, bez mogućnosti izbora mjesta i načina života što također predstavlja diskriminatorno postupanje prema toj kategoriji osoba s invaliditetom. Osobe s invaliditetom su mahom nezaposlene pa njihovo stavljanje u nepovoljniji položaj na radnom mjestu iz toga razloga nije istaknuto kao pojava. Zakon je ostavio sudskoj praksi da utvrđuje predstavlja li prilagodba infrastrukture i prostora osobama s invaliditetom nerazmjerni teret za onoga tko je takvu razumnu prilagodbu dužan omogućiti. Međutim, da bi se takva sudska praksa izgradila, osobe s invaliditetom trebale bi zatražiti sudsku zaštitu svojih prava pri čemu bi se izložile riziku plaćanja troškova sudskih sporova. Upravo u ovoj činjenici vjerojatno leže razlozi zbog kojih se osobe s invaliditetom u praksi ne odlučuju na podizanje tužbi zbog diskriminacije u slučajevima propuštanja razumne prilagodbe.

Ured je zaprimao podneske u kojima su se pojedine grupacije osoba s invaliditetom prituživale da su stavljene u nepovoljniji položaj u usporedbi s ostalim osobama s invaliditetom zbog vrste ili uzroka invaliditeta. Međutim, takvo postupanje ne predstavlja diskriminaciju prema sadašnjem Zakonu budući da Zakon o suzbijanju diskriminacije prepoznaje 17 diskriminacijskih osnova među kojima nisu vrsta i uzrok invaliditeta. Primjerice, gluhoslijepim osobama se ne priznaju jednaka prava u sustavu socijalne skrbi kao ostalim osobama s invaliditetom jer se gluhoslijepoća smatra jedinstvenim (tjelesnim) oštećenjem, a postojanje dvije vrste težih oštećenja uvjet je kod priznavanja prava na status roditelja njegovatelja. Jednako tako i osobe s autizmom i osobe s mentalnim ili intelektualnim oštećenjima, ne ostvaruju jednaka prava u odnosu na druge osobe s invaliditetom, a takvo stavljanje u nepovoljniji položaj prema Zakonu ne predstavlja diskriminaciju. Što se tiče nejednakog postupanja na temelju uzroka nastanka invaliditeta, upravo po toj osnovi Uredu se pritužio velik broj osoba s invaliditetom vezano uz ostvarivanja povlastice na oslobađanje naknade za korištenje javnih cesta. U trenutku kad je predložena izmjena Zakona o javnim cestama kojima bi se u nejednak položaj stavile osobe s invaliditetom na temelju uzroka invaliditeta, Ured je zaprimio najveći broj pojedinačnih pritužbi na diskriminaciju u smislu nejednakog postupanja, a u tim slučajevima postupao je po Zakonu o pravobranitelju za osobe s invaliditetom, međunarodnim dokumentima i Ustavu RH jer Zakon o suzbijanju diskriminacije ne poznaje uzrok nastanka invaliditeta kao osnovu koja u kombinaciji s postupanjem rezultira diskriminacijom.

Osobe s invaliditetom Uredu su se ujedno prituživale da je postupanje u tom slučaju za njih predstavljalo povredu odredbe Konvencije o pravima osoba s invaliditetom koja u članku 5 Jednakost i diskriminacija navodi da „su sve osobe jednake pred zakonom i imaju jednako pravo, bez ikakve diskriminacije, na zaštitu i dobrobit od zakona“. Osobe s invaliditetom su u svojim pritužbama Uredu navodile da, iako imaju jednak stupanj i vrstu invaliditeta pa prema tome i jednake potrebe koje proizlaze iz invaliditeta, zbog različitog uzroka nastanka invaliditeta nemaju jednaka prava, što za njih predstavlja kršenje ovih odredbi Konvencije. Ured je s tim u vezi zatražio tumačenje UN-ovog Odbora za prava osoba s invaliditetom u kojem je zatraženo da se na primjerima slučajeva iz Republike Hrvatske pojasni navedeni članak Konvencije odnosno razmotri radi li se u ovom slučaju o diskriminaciji kako je definira Konvencija. Do trenutka pisanja ovog izvješća nismo zaprimili odgovor Odbora.

Kao prilog istraživanju o pojavnosti diskriminacije s osnove invaliditeta u Republici Hrvatskoj navodimo dva istraživanja koja su proveli:

- Zajednica saveza osoba s invaliditetom Hrvatske i
- Udruga za školovanje pasa vodiča i mobilitet.

- Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi odobrilo je financijsku potporu Zajednici saveza osoba s invaliditetom Hrvatske kako bi provela Projekt „Položaj žena s invaliditetom u RH“. Projekt je proveden radi prikupljanja podataka o položaju žena s invaliditetom u RH kako bi se dobila podloga za izradu Akcijskog plana primjene čl.6 Konvencije o pravima osoba s invaliditetom o pravima žena s invaliditetom. Ispitane su 582 žene s invaliditetom s područja cijele RH na temelju upitnika koji se sastojao od 52 pitanja u 4 područja: Opći podaci; stav i iskustvo o jednakim mogućnostima žena s invaliditetom; život u zajednici – dostupnost i primjerenost usluga i sudjelovanje u političkom i društvenom životu. Jedan segment rezultata istraživanja obuhvatio je i područje diskriminacije. Rezultati upitnika na tom području pokazali su sljedeće rezultate:

- više od polovice ispitanica doživjelo je **diskriminaciju** zbog invaliditeta (55,1%), dok je 28,6% ispitanica diskriminaciju doživjelo zbog rodne pripadnosti,
- najviše ispitanica je doživjelo diskriminaciju u **zdravstvenim ustanovama**,
- mišljenje 54,3% ispitanica je da su diskriminaciju doživjele jer su osobe s invaliditetom, dok je nešto manji broj ispitanica (37,9%) naveo da su diskriminirane jer su žene s invaliditetom
- mali postotak žena (20%) je prijavio diskriminaciju i to najčešće Udruzi ili Savezu,
- najveći broj ispitanica diskriminaciju **nije prijavio** jer smatraju da se prijavom njihovom položaj ne bi poboljšao odnosno da prijavljivanje diskriminacije 'nema smisla',
- najveći postotak žena nije doživio **pozitivnu diskriminaciju, odnosno mjere pozitivne akcije (79%)**, a primjeri žena koje su je doživjele 21% odnose se na puštanje preko reda, i to u zdravstvenim ustanovama, bankama, te na poslu.
- Na okruglom stolu na temu „Kako unaprijediti provedbu Zakona o kretanju slijepe osobe uz pomoć psa vodiča“ u organizaciji Hrvatske udruge za školovanje pasa vodiča i mobilitet održana je rasprava na temu ljudskih prava i kreiranja propisa koji se tiču osoba s invaliditetom – korisnika pasa pomagača. Ujedno su predstavljeni rezultati istraživanja što ih je udruga provela sa Centrom za mirovine studije u području kršenja ljudskih prava i pojave diskriminacije prema korisnicima pasa pomagača.

Udruga za školovanje pasa vodiča i mobilitet provela je anketu na uzorku od 68 osoba diljem Hrvatske. Najveći postotak ispitanica/ka je srednje životne dobi (28-37 i 37-47 g.), a strukturu obuhvaćaju slijepe osobe i roditelji djece s teškoćama u razvoju s terapijskim psima.

Neki od zaključaka bili su :

- ⓐ Ukupno je 57% ispitanika poduzelo određene korake za ostvarenje svojih prava. Bitne razlike u aktivnosti s obzirom na stupanj obrazovanja nisu se pokazale.
- ⓐ Ispitanici sa srednjom i visokom stručnom spremom obraćali su se većinski nevladinim organizacijama (36% odnosno 41%), zatim policiji (16%), medijima (14% odnosno 16 %). Svega 6% odnosno 8% ispitanika podnijelo je privatnu tužbu, a među visoko obrazovanom populacijom njih 8% je podnijelo pritužbu nekom državnom tijelu za zaštitu ljudskih prava, dok to nije učinio niti jedan ispitanik sa SSS.
- ⓐ Glede obraćanja Pravobraniteljici za osobe s invaliditetom ili drugom pravobraniteljstvu samo je 2% osoba sa SSS podnijelo prijavu, dok je među visokoobrazovanimajima taj postotak veći (8%).
- ⓐ Među osobama koje su upoznate sa Zakonom (ZKSOPPV-om) njih 66% nije prijavilo kršenje prava ili diskriminaciju.
- ⓐ Čak 61% onih koji su upoznati sa ZSD-om nije prijavilo diskriminaciju, a niti 71% onih koji su djelomično upoznati.
- ⓐ Čak 65% ispitanika nije prijavilo diskriminaciju iako su je doživjeli i prepoznali.
- ⓐ U pogledu institucija kojima diskriminirani ispitanici prijavljuju diskriminaciju na prvom mjestu su udruge sa 47,1 %, zatim mediji 17,6%, policija 16,2 %, neko drugo tijelo 16,2% i Pravobraniteljica za osobe sa invaliditetom 8,8% .
- ⓐ Najmanje ispitanika se obratilo Pučkom pravobranitelju, nekom drugom pravobranitelju, a niti jedan ispitanik nije prijavio diskriminaciju sudu ili Državnom odvjetništvu.

III) U nastavku donosimo prikaz slučajeva vezanih uz sumnju na diskriminaciju u kojima je Ured postupao a koji ukazuju na zahtjevnost materijalno i procesno-pravnih instituta Zakona o suzbijanju diskriminacije o kojima treba voditi računa kod primjene predmetnog Zakona;

a) Zakon o suzbijanju diskriminacije *neizravnu* diskriminaciju definira na slijedeći način:

„Neizravna diskriminacija postoji kada naizgled neutralna odredba, kriterij ili praksa, stavlja ili bi mogla staviti osobe u nepovoljniji položaj po osnovi iz članka 1. stavka 1. ovoga Zakona, u odnosu na druge osobe u usporedivoj situaciji, osim ako se takva odredba, kriterij ili praksa mogu objektivno opravdati zakonitim ciljem, a sredstva za njihovo postizanje su primjerena i nužna.“

Primjer 1:

Pritužitelj iz Z. pritužuje se da poslodavac iz S. ima namjeru donijeti odluku temeljem koje bi radnicima koji su osobe s invaliditetom umjesto naknade troškova prijevoza u novcu, dao besplatni pokaz subvencioniran od jedinice lokalne samouprave, dok bi ostalim radnicima naknadu troškova prijevoza isplaćivao i dalje u novcu.

Sukladno Zakonu o pravobranitelju za osobe s invaliditetom („NN“ br. 107/07.) i Zakonu o suzbijanju diskriminacije, Ured je upozorio poslodavca da bi takva odluka, u slučaju da bude donesena, bila diskriminirajuća prema radnicima koji su osobe s invaliditetom. Poslodavac odluku nije donio.

Definicija *neizravne* diskriminacije složena je, no prethodno opisani činjenični supstrat ukazuje na istu.

Naime, radnici koji su osobe s invaliditetom bili bi stavljeni u nepovoljniji položaj u odnosu na ostale radnike i to zato jer su osobe s invaliditetom. Nepovoljniji položaj bio bi u tome što dobivanjem besplatnog pokaza s osnova naknade troškova prijevoza više ne bi imali pravo na slobodu izbora kako će dolaziti odnosno odlaziti s posla (npr. automobilom, javnim gradskim prijevozom, taksijem ili sl.) već bi se isključivo morali koristiti javnim gradskim prijevozom.

Za razliku od njih, ostali bi radnici imali predmetno pravo jer bi i dalje s osnova naknade troškova prijevoza primali novac, a time i dalje mogli birati kako će dolaziti odnosno odlaziti s posla. Ovakva odluka ne bi se mogla objektivno opravdati zakonitim ciljem, a sredstva za njeno postizanje nisu primjerena i nužna, obzirom da su do sada svi radnici troškove prijevoza primali u novcu.

Primjer 2:

Zakon o suzbijanju diskriminacije u čl. 17. st. 2. propisuje da o tužbenom zahtjevu osobe koja tvrdi da je žrtva diskriminacije odlučuje sud primjenjujući odredbe Zakona o parničnom postupku, ako Zakonom o suzbijanju diskriminacije nije drukčije određeno. Zakon o parničnom postupku („NN“ 53/91., 91/92., 58/93., 112/99., 88/01., 117/03., 88/05., 02/07., 84/08., 123/08.) u čl. 186.a st. 1. i 6. propisuje:

„(1) Osoba koja namjerava podnijeti tužbu protiv Republike Hrvatske dužna se je prije podnošenja tužbe obratiti sa zahtjevom za mirno rješenje spora državnom odvjetništvu koje je stvarno i mjesno nadležno za zastupanje na sudu pred kojim namjerava podnijeti tužbu protiv Republike Hrvatske, osim u slučajevima u kojima je posebnim propisima određen rok za podnošenje tužbe. Zahtjev za mirno rješenje spora mora sadržavati sve ono što mora sadržavati tužba.

(6) Sud će odbaciti tužbu protiv Republike Hrvatske podnesenu prije donošenja odluke o zahtjevu za mirno rješenje spora, odnosno prije isteka roka iz stavka 5. ovoga članka.“

Pritužitelj iz Z. predložio je Pravobraniteljici za osobe s invaliditetom da se na njegovoj strani umiješa u parnicu povodom tužbe kojom je ustao protiv Republike Hrvatske radi diskriminacije prema Zakonu o suzbijanju diskriminacije. Ured je prihvatio miješanje u parnicu i ujedno upozorio pritužitelja da prethodno nije postupio sukladno čl. 186.a Zakona o parničnom postupku. Sud je prihvatio sudjelovanje Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom kao umješača na strani tužitelja, no istovremeno je odbacio tužbu jer tužitelj nije ispunio procesnu pretpostavku propisanu čl. 186.a st. 1. Zakona o parničnom postupku.

O odredbi iz čl. 17. st. 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije vezano za odredbe iz čl. 186.a Zakona o parničnom postupku treba voditi računa u svim onim slučajevima kada se za diskriminaciju namjerava tužiti Republika Hrvatska, a kako bi se izbjeglo odbacivanje tužbi, ali i naknađivanje parničnih troškova.

IV) Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom je u ovom izvještajnom razdoblju provodio edukaciju djelatnika koji sudjeluju u rješavanju predmeta diskriminacije osoba s invaliditetom. Ovdje ističemo:

- **Trening za pravnice i pravnike nevladinih organizacija pod nazivom: „Primjena antidiskriminacijskog zakonodavstva-Analiza slučajeva iz prakse s građanskopravnog i kaznenopravnog aspekta“ u organizaciji Centra za mirovne studije, Udruge B.a.B.e., Centra za ljudska prava, Hrvatskog pravnog centra, Centra za razvoj demokracije, Udruge Čakula kroz život, Centra za mir, pravne savjete, psihosocijalnu pomoć Vukovar u sklopu EU programa – PROGRESS: „Potpora provedbi Zakona o suzbijanju diskriminacije II“, održan 9. i 12. srpnja 2010. u Zagrebu, Pravni fakultet.**
- **Javno predstavljanje rezultata istraživanja o diskriminaciji na tržištu rada provedenog u okviru projekta „Poticanje ravnopravnosti na hrvatskom tržištu rada“. Član radne skupine u okviru navedenog projekta bio je i savjetnik pravobraniteljice. Podaci dobiveni istraživanjem ukazuju na relativno slabo poznavanje poslodavaca i nezaposlenih osoba značenja izraza diskriminacija i relevantnih zakona i institucija te prava mogućih žrtava diskriminacije. Iako većina sudionika izjavljuje da je čula za izraz diskriminacija i da zna što znači te pokazuje razumijevanje izraza na razini prepoznavanja, tek se za otprilike trećinu poslodavaca, a manje od petine nezaposlenih osoba može reći da doista razumiju značenje izraza diskriminacija, odnosno da mogu jasno odrediti pojam ili navesti neki konkretan primjer iz kojeg je vidljivo razumijevanje izraza diskriminacija. Sukladno relativno slaboj upoznatosti sa sadržajem Zakona o suzbijanju diskriminacije, oko 70% poslodavaca, a 80%**

nezaposlenih ne znaju koje je središnje tijelo u Hrvatskoj zaduženo za suzbijanje diskriminacije, a oko četiri desetine i nezaposlenih i poslodavaca nisu upoznati s radom relevantnih institucija u dovoljnoj mjeri da bi mogli ocijeniti njihov rad. Važnost dodatnih edukacija ističu i sami nezaposleni i poslodavci, pa ih tako relativna većina kao najkorisniji način za upoznavanje nezaposlenih osoba s njihovim pravima u slučaju diskriminacije izabire seminare i edukaciju. Analize po pojedinim skupinama nezaposlenih osoba ukazuju da je upravo skupina osoba s invaliditetom relativno najviše izložena diskriminaciji na tržištu rada. Tako trećina nezaposlenih osoba s invaliditetom smatra da zbog invaliditeta u godini prije ispitivanja nije dobila posao, a oko četvrtina nezaposlenih osoba s invaliditetom navodi iskustvo diskriminacije na radnome mjestu.

- Okrugli stol na temu: „Uloga medija u suzbijanju diskriminacije“ u organizaciji Udruge za promicanje ljudskih prava i medijskih sloboda Cenzura Plus iz Splita, održan 08. prosinca 2010. u Zagrebu, Hrvatski novinarski dom. Na događanju je prisustvovao zamjenik pravobraniteljice.

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom je sudjelovanjem na raznim događanjima koji su organizirani u svrhu podizanja razine svijesti o položaju i pravima osoba s invaliditetom u RH, informirao nazočne i o značenju diskriminacije te propisima koji su važni za njezino suzbijanje.

U 2010. provodila se kampanja za suzbijanje diskriminacije kao dio aktivnosti projekta „Potpora provedbi Zakona o suzbijanju diskriminacije“. Kampanju je sufinancirala Europska komisija kroz program PROGRESS. Diljem Hrvatske po javnim površinama bili su raspoređeni plakati koji su građane trebali upoznati s postojanjem Zakona o suzbijanju diskriminacije. Osobe s invaliditetom su preko Ureda pravobraniteljice predložile neke od provokativnih slogana vezanih uz osobe s invaliditetom koji odražavaju njihov stav o položaju osoba s invaliditetom u hrvatskom društvu. Neke od izjava bile su: *Osobe s invaliditetom ne zapošljavamo!*, *Ne vršimo obuku za osobe s invaliditetom*, *Ne trebaš pisati ispit, tebi to neće trebati u životu!*, *Invalide ne poslužujemo!*, *Neću valjda morati zaposliti ovog invalida!*, *Invalid a smije se!*, *Zabranjen ulaz invalidima*, *Ne primamo djecu i invalide*, *Zar invalidi mogu nešto raditi*. U kampanji je korištena izjava *Invalidima nije mjesto za volanom*.

3.10. PODIZANJE RAZINE SVIJESTI

Doprinos podizanju razine svijesti o osobama s invaliditetom i njihovim pravima, socijalnom modelu invaliditeta kako ga definira Konvencija o pravima osoba s invaliditetom i njezinom promicanju, pravobraniteljica i djelatnici Ureda ostvarivali su u 2010. godini kroz sljedeće aktivnosti: predstavljanje Ureda po županijama, sudjelovanje na skupovima u organizaciji saveza i udruga osoba s invaliditetom kao i drugih institucija koje djeluju u interesu i na korist osoba s invaliditetom, zatim sudjelovanjem u obilježavanju datuma važnih za osobe s invaliditetom te u organiziranju skupova od strane Ureda u suradnji s drugim tijelima kao i sudjelovanje na međunarodnim skupovima. U nastavku izvješća donosimo neke od primjera tih događanja kako bismo ilustrirali na koji se način i kroz koje aktivnosti doprinosi podizanju razine svijesti javnosti o osobama s invaliditetom kao i promicanju Konvencije u Republici Hrvatskoj.

3.10.1. OBILASCI ŽUPANIJA

U cilju podizanja razine svijesti regionalnih i lokalnih sredina o važnosti uključivanja osoba s invaliditetom na ravnopravnoj razini s drugim građanima u zajednicu, Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom nastavio je obilaziti županije. Obiđene su četiri županije u cilju predstavljanja djelokruga rada Ureda, uspostavljanja ili poboljšanja međuresorne suradnje između osoba s invaliditetom, udruga čiji članovi su osobe s invaliditetom, udruga koje rade u korist osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju te nadležnih institucija. Ured se predstavljao u sklopu tribina ili okruglih stolova. Ured je priopćenjem obavijestio predstavnike medija u tim sredinama o aktivnostima koje će se održati u županijama te je na taj način upoznata javnost odnosno i oni građani koji su interesna skupina, a nisu nazočili aktivnostima u kojima je sudjelovao Ured prilikom navedenih obilazaka.

3.10.1.1. KARLOVAČKA ŽUPANIJA

Dana 1. veljače 2010. godine Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom organizirao je tribinu na temu „Prava osoba s invaliditetom - međuresorna suradnja“. Na skupu je predstavljen djelokrug rada Ureda interesnoj skupini za područje Karlovačke županije. Predstavljanju je nazočilo 50-ak predstavnika saveza i udruga osoba s invaliditetom s područja županije te predstavnici nadležnih institucija. Pravobraniteljica i njezina zamjenica upoznale su nazočne s djelokrugom rada Ureda, zakonskom regulativom, najčešćim pritužbama i upitima osoba s invaliditetom, posebno naglašavajući problematiku u području socijalne zaštite. Nakon izlaganja otvorena je dinamična rasprava u kojoj su udruge pokazale i izložile kroz prijedloge svoje aktivnosti i uspješnu suradnju sa predstavnicima grada Karlovca i Karlovačke županije. Istovremeno su ukazale i na nedostatnu sustavnu potporu u zadovoljavanju potreba osoba s invaliditetom u svim područjima života posebno onih osoba koje žive u ruralnim sredinama Karlovačke županije. Također su naglašeni problemi kod prijevoza, nedostupnosti zdravstvenih usluga kao što su provedba zdravstvene njege i fizikalne terapije u kući, problem zapošljavanja, neinformiranosti o pravima te niska materijalna primanja posebno doplatak na tešku invalidnost.

Udruga osoba s invaliditetom dječje i cerebralne paralize, distrofičara i osoba s tjelesnim invaliditetom grada Karlovca i Karlovačke županije se svojim djelovanjem u zajednici aktivno bavi promicanjem što kvalitetnijeg svakodnevnog života djece s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom od zaštite i promicanja ljudskih prava do pružanja informacija o zakonskim propisima i povlasticama, te kako ih ostvariti. Osim rada s strankama, kroz rad ureda pišu se razni zahtjevi, zamolbe, dopisi, izrađuju se i realiziraju projektni prijedlozi. Udruga potiče aktivno učešće djece s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom te senzibiliziranje zajednice s ciljem što bolje i lakše resocijalizacije i integracije istih u zajednici, kroz suradnju s drugim srodnim udrugama u županiji i izvan nje, institucijama kao što su centri za socijalnu skrb, vrtići i škole, policija, lokalna uprava i samouprava i druge. Udruga kroz svoj rad putem predavanja, okruglih stolova i edukacija ukazuje na problematiku s kojom se djeca s teškoćama u razvoju, osobe s invaliditetom i njihove obitelji svakodnevno susreću u svom okruženju. Udruga se u svom radu zalaže za socijalni model invaliditeta kako bi osobe s invaliditetom postale aktivni građani društva, mogli sami izabrati ono što smatraju da je za njih najbolje i bili kreatori svoga života. Udruzi se članovi obraćaju zbog odbijanja liječničkog povjerenstva zbog neodobravanja nekog ortopedskog pomagala koje ne pokriva doznaka HZZO-a iako postoji nalaz i mišljenje liječnika specijalista za pomagalom, te se isto događa sa fizikalnom terapijom u kući kao i s rehabilitacijom koja se smanjuje na svega 14 dana u nekim toplicama. Članovi se često javljaju s problemom pristupačnosti domova u te im je potrebna adaptacija prema njihovim potrebama kako bi bilo olakšano funkcioniranje i kretanje samim osobama s invaliditetom i onima koji im pomažu, no na žalost najčešće se nema financijskih mogućnosti. Također jedno od čestih pitanja su vezana za oslobađanje poreza pri kupnji automobila i o potrebama za istim. Od lokalne zajednice i društva u ravnopravnom partnerstvu s

Udrugom, za ostvarenje punopravnog uključivanja djece s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom očekuju osiguranje jednakog pristupa socijalnim potporama – novčana davanja kako bi se osobama s invaliditetom omogućio dostojanstveniji život u obiteljskim zajednicama. Potrebno je: uvođenje adekvatnog javnog prijevoza za korisnike kolica i teško pokretljivih osoba kako u gradskim dijelovima tak i u ruralnim dijelovima Karlovačke županije;

-uspostavljanje okruženja i objekata pristupačnih osoba s invaliditetom po načelima univerzalnog dizajna, te na taj način rada izbjeći nastajanje novih prepreka i pružiti zaštitu individualno prema potrebama svake osobe s invaliditetom kroz potpunu pristupačnost bolnica, ambulanta, domova zdravlja do komunikacije zdravstvenih djelatnika sa osobama s invaliditetom;

-osigurati brz i siguran sistem dodjele asistenata u nastavi za djecu s teškoćama u razvoju, kako ne bi dolazilo do lutanja roditelja ili odgađanje početka školske godine;

-brinuti se o tržištu rada za osobe s invaliditetom, odnosno uključivanje osoba u sva povjerenstva i strateška mjesta na kojima se donose važne odluke o dobrobiti svih građana zajednice pa tako i za djecu s teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom kao punopravne članove društva u kojem žive.

Neki od glavnih zadataka rada **Društvo multiple skleroze Karlovačke županije** su promicanje ljudskih prava i djelovanje na izjednačavanju mogućnosti osoba oboljelih od multiple skleroze i srodnih bolesti; poticanje i iniciranje unaprjeđenja istraživanja, liječenja i rehabilitacije; iniciranje i predlaganje nadležnim tijelima mjere za unapređivanje društvenog položaja i uloge oboljelih od multiple skleroze i srodnih bolesti te njihove pravne i materijalne zaštite. Članovi udruge se susreću se sa sljedećim problemima: ostvarivanje prava na osobnog asistenta; upoznavanje sa svim pravima iz sustava socijalne skrbi; pitanje u vezi rehabilitacije za koju sada dobivaju 14 dana a ne više 21 dan; te kako do raznih povlastica koje osobe s invaliditetom imaju (TV pretplata, telefonska pretplata, parkiranje...). Na području lokalne i područne samouprave javljaju se problemi oko pristupačnosti, u području ostvarivanja prava iz sustava socijalne skrbi gdje Udruga navodi nedovoljnu senzibiliziranost za osobe s invaliditetom, nedostatan broj socijalnih radnika koji bi se bavili isključivo osobama s invaliditetom, nedovoljnu angažiranost oko pomaganja osobama s invaliditetom, premalo obilazaka korisnika te nedovoljno poznavanje specifičnosti svake vrste invaliditeta.

Cilj **Udruge gluhih i nagluhih Karlovačke županije** je pružanje stručne i tehničke pomoći gluhim i nagluhim osobama, promicanje ideje jednakosti i ravnopravnosti gluhih u odnosu na druge članove ali i između osoba s invaliditetom. Djelatnosti kojima se postižu predviđeni ciljevi su: poticanje politike zapošljavanja gluhih osoba; suradnja s nadležnim institucijama i tijelima s ciljem unapređenja položaja gluhih osoba na području Karlovačke županije; poticanje i davanje preporuka o uklanjanju komunikacijskih barijera; organiziranje i poticanje suradnje s vladinim i nevladinim organizacijama istog ili sličnog programskog djelovanja, udrugama građana, organizacijama i ustanovama, političkim strankama; sudjelovanje u donošenju zakonske regulative; zalaganje da zakonski propisi koji promiču prava osoba s invaliditetom budu ugrađeni u normativne akte lokalne uprave i samouprave. Udruga okuplja oko 150 gluhih i nagluhih osoba s područja županije. Pitanja s kojima se članovi udruge često susreću su kako ostvariti različite povlastice koje imaju osobe s invaliditetom; kako i kome se obratiti za nabavku određenih pomagala za gluhe osobe; kako ostvariti određena prava iz različitih sustava (mirovinski sustav, sustav socijalne skrbi). Problematika na lokalnoj i područnoj samoupravi se javlja u sljedećim područjima:

- rad i zapošljavanje: loša situacija na tržištu rada za cjelokupnu populaciju, a posebice za osobe s invaliditetom; malo je gluhih osoba prijavljeno na HZZ, prema njihovim podacima u Područnoj službi Karlovac je prijavljeno 13 gluhih osoba, a broj je mnogo veći; postojanje predrasuda i stereotipa o gluhim osobama kao radnicima; najčešće su zaposleni na radnim mjestima koja ne zahtjevaju previše komunikacije s drugim ljudima; gluhe osobe ne mogu

same prezentirati svoje ideje, te im je potrebna druga osoba koja čuje da to učini. Prijedlog Udruge je da u svakoj ustanovi bude jedna osoba koja razumije i govori znakovni jezik.

Udruga za osobe s intelektualnim teškoćama Karlovačke županije «RAJSKA PTICA» skrbi o 50 osoba s intelektualnim teškoćama većinom starijih od 21.godine koji žive u roditeljskom domu i nisu obuhvaćeni nekim od oblika zbrinjavanja u ustanovama socijalne skrbi. Osnovni cilj udruge su osmišljavanje, organiziranje i unapređivanje obavljanja raznovrsnih oblika rada primjerenih sposobnostima i mogućnostima osoba s intelektualnim teškoćama kao i organiziranje različitih oblika podrške njihovim obiteljima. Najčešća pitanja s kojima se javljaju članovi su vezana za ostvarivanje određenih prava iz raznih sustava. Problemi u ostvarivanju prava u sustavu zdravstva su problemi i prepreke u ostvarivanju prava na specifične zdravstvene usluge kao što su stomatološka zaštita i ginekološki zdravstveni tretman; te nedovoljno razvijene adekvatne zdravstvene skrbi na području mentalnog zdravlja osoba što znači da postoji mali broj specijalista psihijatarata i psihoterapeuta koji su adekvatno educirani za primjeren pristup procjeni i tretmanu psihičkih poremećaja te se skrb traži izvan područja županije, najčešće u Zagrebu; ističu nužnost multidisciplinarnog pristupa u tretmanu adekvatnog liječenja osoba. U području sustava socijalne skrbi navode kako osobe s intelektualnim teškoćama ostvaruju niz zakonski zajamčenih prava kao što su stalna pomoć, pomoć za podmirenje troškova stanovanja, doplatka za pomoć i njegu, osobna invalidnina i status roditelja njegovatelja. Međutim, problemi se javljaju u smislu dvojbe ili nepravodobne informiranosti samih korisnika, njihovih roditelja/skrbnika o tome koja sve prava imaju te gdje i na koji način ih mogu ostvariti. Zato je udruga dio svojih aktivnosti usmjerila na organiziranje stručnih predavanja, savjetovanja i okruglih stolova za članove obitelji. Objektivni problemi postoje u nedovoljno razvijenim mrežama stručnih službi podrške koje bi trebale svakoj osobi pružiti podršku koja će mu osigurati ostanak i aktivno sudjelovanje u lokalnoj zajednici. U sustavu obrazovanja problemi se javljaju u nedovoljnoj educiranosti redovitih odgajatelja, učitelja i profesora, prevelikog broja djece i učenika u skupinama i razredima, te nedovoljne opremljenosti adekvatnim pomagalicama i drugim sredstvima. Nedostaju mehanizmi osnaživanja samim osobama s intelektualnim teškoćama i članovima njihovih obitelji kako bi aktivnije participirale u procesu procjene, kreiranja, provedbe i evaluacije usluga i programa podrške koji su im dostupni u zajednici, a vezani su uz ostvarivanje prava iz navedenih sustava. Udruga smatra da nedostaje edukacija na nivou države o problematici osoba s intelektualnim teškoćama, te samoj terminologiji osobe s intelektualnim teškoćama.

Od problematike na razini lokalne i područne samouprave istaknuli su sljedeće: nedosljedno provođenje ostvarivanja prava; ukidanje punog iznosa invalidnine ukoliko dijete boravi 4h u vrtiću ili školi, a roditelj radi pola radnog vremena; nepostojanje rane intervencije u institucijama, osim fizikalne terapije u OB Karlovac; problemi oko uključivanja u redovni vrtić; ne poštuju se pedagoški standardi o broju djece u skupinama ako je uključeno dijete s posebnim potrebama; problemi oko uključivanja u redovnu školu (nepostojanje osobnog asistenta, mobilni stručni tim koji nedovoljno surađuje s roditeljima i udrugom); potcjenjivački pristup pojedinih stručnjaka prema sudjelovanju roditelja i udruge u aktivnostima vezanim uz dijete sa sindromom Down (osjećaj ugroženosti i preispitivanja, a ne mogućnosti timskog rada na zajedničkom cilju).

Osnovna zadaća **Udruge slijepih Ogulin** je svojim članovima uliti određenu dozu optimizma kroz razne oblike pomoći kao što su nabavka tiflotehničkih pomagala koja su od egzistencijalnog značaja za slijepce, obilazak starijih i nemoćnih članova posebice samaca, brajčno opismenjivanje, školovanje, pomoć članovima u iznalaženju olakšica, omogućiti im što bolju informiranost i dostupnost knjižnom fondu Hrvatske knjižnice za slijepce te što bolju međusobnu povezanost članova kroz razne oblike druženja. Jedna od ne manje važnih zadaća udruge je raditi na umanjenju predrasuda o sljepoći kroz razne vrste edukacija u široj društvenoj zajednici ili primjerice gostovanjem članova Kazališta slijepih i slabovidnih «Novi život» iz Zagreba. Pitanja

koja članovi upućuju Udruzi su pitanja egzistencijalne prirode vezane za školovanje, zapošljavanje, stambenu politiku te rješenja za doplatu na tešku invalidnost, odnosno doplatka za sljepoću, tuđe pomoći i njege, osobne invalidnine, zanima ih ostvarenje prava na znak pristupačnosti, godišnje naknade za uporabu javnih cesta i cestarina za uporabu autocesta i objekata s naplatom.

Od problematike na razini lokalne i područne samouprave istaknuli su sljedeće:

Udruga djeluje na gospodarski nerazvijenom području pa je samim time otežano rješavanje raznih problema i potreba slijepih kao što su problemi zapošljavanja, problem rješavanja stambenog zbrinjavanja, prilagodba pristupa javnim ustanovama i institucijama (zvučni semafor, staze vodilice za slijepe).

Međutim treba se naglasiti i pozitivni pomaci a to je da su u zgradama Grada Ogulina i Doma zdravlja ugrađeni liftovi prilagođeni osobama s tjelesnim oštećenjima na kojima postoje obilježja na brajevom pismu. Udruga ima razvijenu suradnju s organima vlasti lokalne uprave i samouprave, brojnim institucijama i ustanovama.

U Udruzi invalida rada Grada Duga Resa najčešća pitanja koje postavljaju članovi su iz područja prava koje imaju članovi kad steknu status osobe s invaliditetom. Problematika koja se događa na razini lokalne samouprave je relativno loša razina prepoznatljivosti i specifičnosti udruga osoba s invaliditetom u odnosu na druge, tako da je u raspodjeli sredstava isto tretirana kao i druge udruge. Udruga smatra kako se nedovoljno s razine države inzistira na provođenju politike za osobe s invaliditetom koje je država donijela i potpisala ali je nedovoljno kontrolira i potiče.

Cilj **Udruge slijepih Grada Karlovca i Karlovačke županije USKA** je promicanje i zastupanje prava slijepih osoba, okupljanje i pomaganje osobama s invaliditetom i rješavanje pitanja od interesa za slijepe osobe, promicanje njihovih prava na državnoj razini te njegovanje suradnje i prijateljstva među državama. Problematika na lokalnoj razini obuhvaća razne probleme i poteškoće s kojima se suočavaju članovi udruge kroz razna područja socijalne politike Hrvatske.

Sljepoća kao jedan od najtežih oblika invaliditeta zahtjeva jedinstven pristup u realizaciji prava: tuđa njega i pomoć (doplata za sljepoću), dostupnost zdravstvenih usluga slijepim osobama, ostvarivanje prava slijepih osoba u sustavu socijalne skrbi, stambeno zbrinjavanje i udomljavanje, školovanje, zapošljavanje, dostupnost javnog prijevoza. Kod stambenog zbrinjavanja slijepih osoba problemi se javljaju kod provođenja zakonskih odredbi, odgovornosti nadležnih te rješavanja stambenog pitanja za osobe sa 100% oštećenjem vida kroz liste za dodjelu stanova.

Kod zbrinjavanja slijepih osoba starije životne dobi Udruga predlaže da osobe sa 100%-nim oštećenjem vida imaju prioritet pri zbrinjavanju u domove umirovljenika bez obzira na cenzus.

Besplatan prijevoz za slijepe osobe i pratnju su osnovna preddispozicija za društvenu integraciju slijepih osoba i realizaciju prava iz područja zdravstvene zaštite i socijalne skrbi.

U sustavu obrazovanja se problemi javljaju kod određivanja cijene vrtića, cijene knjiga na brajevom pismu, različiti školski programi, prijevoz đaka i studenata, te stipendiranje.

U području socijalne skrbi udruga smatra kako su slijepe osobe i osobe s invaliditetom diskriminirane vezano za roditeljska prava.

Savez udruga osoba s invaliditetom Karlovačke županije djeluje već 40 godina kao neprofitna organizacija koja okuplja udruge osoba s invaliditetom. Trenutno okuplja 12 udruga/klubova osoba s invaliditetom. Savez provodi razne konferencije, tribine, te fokus grupe sa svojim članovima.

Ured, a i nazočni prepoznali su potrebu suradnje Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom sa svim nazočnim predstavnicima kako bi se položaj osoba s invaliditetom na području Karlovačke županije još više unaprijedio.

3.10.1.2. POŽEŠKO-SLAVONSKA ŽUPANIJA

Predstavljanje Ureda za područje Požeško-slavonsku županiju održano je 05. ožujka 2010. Godine. Nazočni su bili predstavnici udruga osoba s invaliditetom, centra za socijalnu skrb, HZZ-a, HZMO-a i HZZO-a kao i predstavnici lokalne i regionalne (područne) samouprave. Predstavljanje je održano u

prostorijama Hrvatske gospodarske komore koja je svoje prostorije na prvom katu učinila pristupačnim ugradnjom pomičnog dizala. Međutim, dizalo se nije koristilo pa je pravobraniteljica bila prva osoba s invaliditetom koja ga je upotrijebila. Neke od udruga predstavile su djelokrug rada i ptinja s kojima se najčešće susreću njihovi članovi. Tako je **Udruga invalida rada** predstavila problematiku s kojom se susreće na području županije i grada te navela kako je na području Požeško slavonske županije registrirano oko 10 000 osoba s invaliditetom. Naglasili su kako je zbog rata velik broj oboljelih od PTSP-a. Mnogi od njih nisu upoznati sa svojim zakonskim pravima te se susreću s nizom problema od financijske, socijalne pa do zdravstvene i druge naravi. Većina njih nije u mogućnosti ostvariti nabavku neophodnih pomagala, sredstva za život pa i donacija te je u tom segmentu nužna pomoć udruge. Udruga naglašava potrebu za sredstvima kako bi se realizirali planovi, programi i projekti i financirala osnovna djelatnost, naknade te oprema i ostali troškovi. Od pitanja koja se najčešće upućuju udruzi su ona vezana za prava koja osobama pripadaju po osnovi invaliditeta, ostvarivanje mirovine, utvrđivanje invaliditeta i tjelesnog oštećenja, organiziranje rehabilitacije i drugo. Od Ureda očekuju suradnju u zaštiti interesa osoba s invaliditetom u svim segmentima življenja.

Udruga osoba s invaliditetom grada Požege i županije Požeško slavonske okuplja 521 člana koji su osobe s tjelesnim invaliditetom. Prate stanje i potrebe svojih članova, organiziraju niz aktivnosti, obilaze svoje članove na terenu, a i omogućavaju im prijevoz (imaju kombi vozilo) do institucija i u slučaju društvenih aktivnosti. Udruga pokušava svojim aktivnostima učiniti pristupačnim područje grada i županije kako bi se omogućilo svim osobama s invaliditetom nesmetano kretanje. Većina članova navedene udruge je socijalno ugrožena tako da je najčešće pitanje i problem financije. Riječ je o osobama koja nemaju dostatnih sredstava za normalan život, posebice kad govorimo o 5 ljudi koji žive od 2,000 kuna mjesečno i sve su osobe s invaliditetom. Udruga je zadovoljna s dosadašnjom suradnjom s Uredom i smatraju da je važna komunikacija na dobrobit svih. Osim tribine na kojoj je predstavljen djelokrug rada Ureda, pravobraniteljica i njezina zamjenica održale su sastanak s pročelnicama županijskih odjela za obrazovanje i zdravstvenu zaštitu. Posjetile su Osnovnu školu Antuna Kanižlića koja je integrirala učenika s teškoćama u razvoju i Dom za starije i nemoćne osobe.

3.10.1.3. LIČKO-SENJSKA ŽUPANIJA

Predstavljanje Ureda za Ličko-senjsku županiju održano je 09. ožujka 2010. godine u prostorijama Kulturno-informativnog centra Gospić u sklopu *Sajma poslova* koji je organizirao Hrvatski zavod za zapošljavanje - Područna služba Gospić pod pokroviteljstvom Ličko-senjske županije i grada Gospića. Cilj sudjelovanja Ureda je bio predstavljanje rada Ureda, programa i potreba udruge za osobe s invaliditetom Ličko-senjske županije, a kako je Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom institucija čiji je zadatak štiti i promicati prava osoba s invaliditetom predstavljanje Ureda ujedno je bila jedinstvena prilika za obostranu razmjenu informacija i iskustava koja bi u konačnici imala zadaću doprinijeti boljitku osoba sa invaliditetom.

Uz predstavnike HZZ-a i grada Gospića navedenom događanju su nazočili i zamjenik ravnatelja Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom Josip Masnić te predstavnici Zajednice saveza osoba s invaliditetom Hrvatske kao i predstavnici drugih tijela iz gradova i općina županije, predstavnici udruge osoba s invaliditetom i mediji. Uz prigodne riječi organizatora i grada Gospića, župan g. Jurković obratio se posjetiteljima i sudionicima izražavajući zadovoljstvo da ovaj projekt postaje tradicija i po treći put svog održavanja pokazuje interes sudionika, proširuje teme i aktivnosti. Na izložbenim pultovima predstavilo se 35 izlagača od toga 25 poslodavaca iz različitih djelatnosti. Pravobraniteljica je nakon izlaganja obišla štandove izlagača te porazgovarala sa poslodavcima o mogućnostima zapošljavanja osoba s invaliditetom u njihovim

tvrtkama. Zbog izrazito lošeg vremena odazvao se jedan manji broj predstavnika osoba s invaliditetom sa kojima smo porazgovarali o njihovim problemima i suradnji sa nadležnim tijelima u županiji. Udruge Ličko-senjske županije koje okupljaju osobe s invaliditetom kao i njihove obitelji i bližnje koji na bilo koji način sudjeluju u njihovim životima, susreću se s manje ili više sličnom problematikom. Problemi se javljaju u vidu: nepoznavanja osnovne bolesti i svih poznatih načina liječenja te njegovog unapređenja; edukacije za međusobnu pomoć i samopomoć; ukazivanja problematike osoba s invaliditetom i rješavanja istih; ostvarivanja zakonom propisanih pripadajućih prava; diskriminacije; financiranja udruga; opremanja i uređenja (prilagodbe) prostora udruga; organiziranja različitih tribina i okruglih stolova; senzibiliziranja javnosti.

3.10.1.4. BJELOVARSKO-BILOGORSKA ŽUPANIJA

Dana 29. i 30. travnja 2010. godine pravobraniteljica za osobe s invaliditetom posjetila je Bjelovarsko – bilogorsku županiju. Pravobraniteljica je posjet započela sudjelovanjem na *IX.-oj Državnoj smotri radova učenika s teškoćama u razvoju koji se obrazuju za strukovna zanimanja*.

Tehnička škola Daruvar ugostila je sudionike smotre iz 18 hrvatskih škola s 58 učenika s teškoćama u razvoju i njihovih mentora koji su izložili svoje radove. Sljedećeg dana, 30. travnja 2010. godine smotra je započela svečanim otvaranjem, predstavljanjem plesnih skupina djece s teškoćama u razvoju, recitiranjem raznih ulomaka učenika i izvođenjem lutkarske igre. Nakon prigodnog programa, održana je prezentacija škola i učeničkih radova. Smotra je pokazala kako je važna sustavna podrška integriranja djece s teškoćama u razvoju u redovne škole i kasnije u sve segmente civilnog društva.

Istog dana održan je okrugli stol u organizaciji Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom na temu „*Potreba međuresorne suradnje u cilju poboljšanja obrazovanja, rehabilitacije i zapošljavanja osoba s invaliditetom strukovnih zanimanja*“. Cilj okruglog stola bio je uspostava te poboljšanje međuresorne suradnje između institucija i udruga osoba s invaliditetom usmjereno na područje zapošljavanja osoba s invaliditetom strukovnih zanimanja od obrazovanja do zapošljavanju na tržištu rada. Ovo je ujedno bila prilika da se Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom predstavi nadležnim institucijama, udrugama koje djeluju u korist i interes osoba s invaliditetom i pojedincima, upozna ih sa svojim radom, ali i da se Ured upozna sa problematikom s kojom se suočavaju osobe s invaliditetom na području Bjelovarsko-bilogorske županije. Pravobraniteljica je je u sklopu posjete Bjelovarsko – bilogorskoj županiji posjetila Zaštitnu radionicu SUVENIR NOVA VITAE d.o.o., upozнала se s proizvodnim programom, načinom rada, porazgovarala sa zaposlenicima i upravom zaštitne radionice u cilju unaprijeđenja kvalitete rada navedene organizacije. Pravobraniteljica je posjetila i privatnu Češku osnovnu školu Jana Komenskog u kojoj se školuju i djeca s teškoćama u razvoju. Cilj posjeta bio je podizanje razine svijesti djelatnika navedene škole o potrebama djece s teškoćama u razvoju koja su uključena u redovni program. Kako bi djeca ravnopravno sudjelovala u nastavnim programima potrebna je ugradnja lifta za koju se očekuje financijska pomoć od svih relevantnih institucija. Pravobraniteljica je posjetila i Daruvarske toplice – specijalnu bolnicu za medicinsku rehabilitaciju kako bi se upozнала sa načinom rada, vrstama usluga i pristupom prema osobama s invaliditetom.

3.10.2. SUDJELOVANJE NA STRUČNIM SKUPOVIMA I DOGAĐANJIMA

U veljači 2010. održana je konferencija o nastavku aktivnosti i provedbi mjera Zajedničkog memoranduma o socijalnoj uključenosti (JIM) i Zajedničkog memoranduma o prioritetima politike zapošljavanja Republike Hrvatske (JAP) na temu: „Globalna kriza i njezin utjecaj na RH“. Svrha je bila osigurati djelotvoran nastavak aktivne razmjene gledišta o provedbi JIM-a i JAP-a s naglaskom na raspravu o utjecaju ekonomske krize, kao i o planovima za 2010.

Memorandume je Vlada Republike Hrvatske potpisala s Europskom komisijom kako bi se kroz razne mjere uskladile socijalna politika i politika zapošljavanja s pravnom stečevinom Europske Unije, provele nužne reforme sustava i tako unaprijedilo njihovo funkcioniranje.

U dijelu koji se odnosio na JAP govorilo se o utjecaju krize na tržište rada u Hrvatskoj i analizirala oglašena radna mjesta, djelatnosti koje bilježe pad, djelatnosti koje bilježe rast potražnje te novoprijavljeni nezaposleni. Prikazan je i rad mobilnih timova te drugih aktivnosti koje poduzima Hrvatski zavod za zapošljavanje u vremenu gospodarskih promjena. Socijalni partneri predstaviti su svoje viđenje utjecaja ekonomske krize te predložili načine prevladavanja negativnih posljedica krize.

Sudionici JIM dijela Konferencije raspravljali su o deinstitutionalizaciji, transformaciji domova, širenju mreže socijalnih usluga i socijalnom planiranju, uz prezentaciju izrađenog okvira za praćenje i vrednovanje širenja mreže socijalnih usluga.

U prostorijama Doma zdravlja „Bukovac“ Zagreb-Istok otvoren je **početkom 2010.** Rehabilitacijski centar Thalamus u kojem je stručno prezentirano funkcioniranje „Lokomata“ aparata kojim se provodi funkcionalna lokomotorna terapija u odraslih i djece, aparata „Armeo“ koji se primijenjuje u poboljšanju motorike s oslabljenom funkcijom ruke, te omogućava ponovno stjecanje funkcije ručnog zgloba i stiska šake, kao i aparata „Erigo“ za ranu rehabilitaciju najtežih bolesnika s oslabljenom lokomotornom funkcijom svih ekstremiteta.

U travnju 2010. održan je okrugli stol sa temom: „Učinimo parkirališna mjesta dostupnima za osobe s invaliditetom“ pod pokroviteljstvom Ministarstva unutarnjih poslova i u organizaciji Udruge za promicanje istih mogućnosti. Cilj skupa bio je osvještavanje problema nedostupnosti parkirališnih mjesta za osobe s invaliditetom u Hrvatskoj i potrebi mijenjanja zakonskih okvira.

U proljeće 2010. predstavnice Ureda sudjelovale su na 8. Međunarodnom kongresu s temom „Uključivanje i podrška u zajednici“ u organizaciji Saveza defektologa Hrvatske.

Od 25. do 27. svibnja 2010. održan je 9. Festival jednakih mogućnosti F=M. Festival je organiziralo Društva tjelesnih invalida, Zagreb, a održan je na Trgu bana Josipa Jelačića u Zagrebu. Festival je i ove godine predstavio osobe s invaliditetom koje su zajedno s drugim umjetnicima nastupile u glazbeno-scenskom, likovnom i filmskom programu te u edukacijsko-rekreacijskim i športskim igrama. Kako su istaknuli organizatori, svrha Festivala bila je javno pokazati stvaralačke mogućnosti izvođača programa i prenijeti poruku da osobe s invaliditetom trebaju uživati ista prava i obveze poput drugih građana. U cjelodnevnom programu nastupilo je preko 900 izvođača iz zemlje i inozemstva, od kojih oko 600 osoba s invaliditetom. Organizaciju Festivala pomoglo je desetak stručnjaka i 150 ciljanih volontera – studenata s petnaestak zagrebačkih fakulteta.

Od svojih početaka do danas Festival je iz dvodnevne prerastao u trodnevnu javnu manifestaciju i dvostruko povećao programske sadržaje. Kroz volonterski rad na Festivalu odgojeno je preko tisuću volontera, a programske aktivnosti Festivala utjecale su na razvoj svijesti o invaliditetu građana Zagreba i Hrvatske. U svom govoru pravobraniteljica je istaknula da je festival na najbolji način pokazao da osobe s invaliditetom, ukoliko im se prilagodi način i uklone prepreke, uistinu mogu sve, samo na drugačiji način.

U lipnju 2010. je potpisan sporazum o stipendiranju osobe s invaliditetom na studiju primijenjenog računarstva. Tvrtka APIS IT je izložila kako će financirati kompletni trogodišnji studij primijenjenog računarstva (softverskog inženjerstva) osobi s invaliditetom na Visokoj školi za primijenjeno

računarstvo Algebra. Nakon završetka studija tvrtka APIS IT nudi osobi radno mjesto softverskog inženjera.

Od 17. do 19. lipnja 2010. održan je treći simpozij o ranom razvoju i komunikaciji na temu „Rana intervencija i lokalna zajednica“ u organizaciji Hrvatske udruge za ranu intervenciju u djetinjstvu. Na simpoziju je izlagala savjetnica pravobraniteljice.

Od 16. do 22. rujna 2010. je obilježen *Europski tjedan mobilnosti* kojem su se priključili se savezi i udruge osoba s invaliditetom širom Hrvatske. U Zagrebu je građanima prezentiran *logistički lanac mobilnosti osoba s invaliditetom* u organizaciji *Zajednice saveza osoba s invaliditetom Hrvatske, Centar za rehabilitaciju Silver* educirao je o problemima *mobilnosti slijepih i slabovidnih osoba*, provedena je preventivno-represivna akcija PU zagrebačke *Nadzor parkirališnih mjesta za osobe s invaliditetom*. Aktivnosti koje su organizirane širom Hrvatske u organizaciji udruga osoba s invaliditetom imale su za cilj povećati svijest građana o problemima mobilnosti osoba s invaliditetom.

3.10.2.1. SKUPOVI U ORGANIZACIJI UDRUGA I SAVEZA OSOBA S INVALIDITETOM

Od 17. do 19. rujna 2010. održana je međunarodna konferencija Hrvatske udruge bolesnika s rijetkim bolestima u cilju donošenja nacionalnih planova za rijetke bolesti i poticanja dijaloga o njihovom donošenju u sklopu EUROPLAN-a. U radu Konferencije sudjelovala je savjetnica pravobraniteljice.

U studenom 2010. u organizaciji Koalicije udruga u zdravstvu i Hrvatske udruge paraplegičara i tetraplegičara organizirana je tribina pod nazivom „Kako unaprijediti opskrbu pomagalima“.

U prosincu 2010. je u sklopu projekta: „U ponoru diskriminacije: Program emocionalnog, kulturološkog i socijalnog osnaživanja žena s senzoričkim oštećenjima“ održana međunarodna konferencija na kojoj je izloženo niz aktivnosti koje su provedene ili se provode u cilju suzbijanja diskriminacije nad ženama osobama s invaliditetom. Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je govorila o položaju žena s invaliditetom u RH.

Od 13. do 14. prosinca 2010. u organizaciji Autonomne ženske kuće Zagreb održana je Međunarodna konferencija pod nazivom „Žene protiv nasilja nad ženama - 20 godina postojanja skloništa i savjetovališta za žene i djecu žrtve partnerskog nasilja“.

22. prosinca 2010. u organizaciji Saveza društava distrofičara Hrvatske (SDDH) održano je obilježavanje 40 godišnjice djelovanja. Uz predstavnike udruga članica, predstavnike saveza, podršku ovoj značajnoj obljetnici pružili su Tomislav Ivić - ministar obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Ljubica Lukačić - saborska zastupnica, Anka Slonjšak - pravobraniteljica za osobe s invaliditetom, Ante Vučić – ravnatelj Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom, Josip Držaić – ravnatelj URIHO-a, Zorislav Bobuš, predsjednik SOIH-a, brojni uzvanici te predstavnici gradova Buzeta, Koprivnice, Pule, Rijeke, Slatine i Zagreba. Sudionicima je svečano predstavljeno izdanje Monografija SDDH s prikazom zadnjih deset godina djelovanja čiji je tekstualni dio popraćen slikama.

3.10.2.2. SKUPOVI U ORGANIZACIJI INSTITUCIJA

18. siječnja 2010. otvorena je izložba „All inclusive Sarajevo“ u organizaciji Hrvatskog dizajnerskog društva i British Council iz Zagreba. Izložbi su prisustvovala pravobraniteljica i njezina zamjenica. Cilj izložbe bio je postići suradnju radi afirmacije proizvoda iz postojeće ponude te na razvoju novih ideja, suradnji i proizvoda s namjerom da kreativna praksa koju ovaj projekt zastupa zaživi i šire od lokalne zajednice. Kreirana je robna marka imena DizajnDobra koja obuhvaća sve proizvode dizajnirane u okviru projekta – kao garancija da proizvodi posjeduju određene standardne karakteristike, te da su nastali i proizvedeni kao rezultat zajedničke kreacije profesionalnih dizajnera i obrtnika osoba s invaliditetom.

Od 29. do 30. travnja 2010. u Daruvaru je održana IX.-a *Državna smotra radova učenika s teškoćama u razvoju koji se obrazuju za strukovna zanimanja* pod pokroviteljstvom Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom i Agencije za strukovno obrazovanje. Domaćin smotre bila je Tehnička škola u Daruvaru, koja je ugostila sudionike smotre iz 18 hrvatskih škola sa 58 učenika s teškoćama u razvoju i njihovih mentora koji su izložili svoje radove. Tehnička škola Daruvar u svojih šest razrednih odjela obrazuje 55 učenika za tri zanimanja: pomoćni kuhar, pomoćni soboslikar i pomoćni stolar. Djeca s teškoćama u razvoju najčešće se obrazuju za pomoćna zanimanja u obrtničkim i tehničkim školama. Prezentacija učeničkih radova izazvala je oduševljenje posjetitelja. Na izložbi učeničkih radova moglo se pronaći šivane haljinice i kompletići za djecu i odrasle, torbe, jastuci, stolnjaci, ukrasi, nakit i vrhunska gastronomska ponuda. Proizvodi su izrađeni unikatno i predstavljaju kvalitetu kojom se može konkurirati markiranim proizvodima, a učenici s teškoćama u razvoju koji su stvarali te proizvode u redovnim školskim aktivnostima, mogu potpuno se integrirati u tržište rada, nakon završetka škole. Smotra je pokazala kako je važna sustavna podrška integriranja djece s teškoćama u razvoju u redovne škole i kasnije u sve segmente civilnog društva.

U travnju 2010. je u organizaciji Vladinog ureda za ljudska prava i suradnji sa Centrom za ljudska prava, a na inicijativu potpredsjednika Vlade RH prof.dr.sc.Slobodana Uzelca održan okrugli stol na temu „Ljudska prava osoba s intelektualnim teškoćama u RH“.

Od 27. do 28. svibnja 2010. godine pravobraniteljica, njezina zamjenica i savjetnik sudjelovali su na međunarodnom stručnom skupu „Profesionalna rehabilitacija osoba s invaliditetom – vrata za ponovni ulazak u svijet rada“.

U lipnju 2010. je održan Deseti nadbiskupski susret osoba s invaliditetom i njihovih obitelji „Da vaša radost bude potpuna“ u organizaciji Đakovačko-Osječke nadbiskupije.

Nadbiskupijsko povjerenstvo za pastoral osoba s invaliditetom i njihovih obitelji Đakovačko-osječke nadbiskupije već desetu godinu zaredom okuplja osobe s invaliditetom i članove njihovih obitelji na nadbiskupijskom susretu. Nazočnost pravobraniteljice za osobe s invaliditetom posebno je razveselila više stotina okupljenih osoba s invaliditetom, članova njihovih obitelji, osoba koje skrbe o njima i volontera. Susret je rezultat nastojanja Povjerenstva za pastoral osoba s invaliditetom na području Biskupije koje kontinuirano nastoji podići razinu svijesti o osobama s invaliditetom.

3.10.2.3. OBILJEŽAVANJE VAŽNIH DATUMA

15. veljače 2010. obilježen je Međunarodni dan djeteta oboljelog od maligne bolesti. Krijesnica - udruga za pomoć djeci i obiteljima suočenim s malignim bolestima snimila je dokumentarni film o djeci koja su prošla kroz najteže životno iskušenje. U Republici Hrvatskoj svake godine od neke maligne bolesti oboli više od 180 djece. Od troje oboljele djece dvoje će biti izliječeno. U Movieplex Centru Kaptol održana je projekcija dokumentarnog filma „Djeca krijesnice“. Cilj humanitarne akcije bilo je prikupiti sredstva za održavanje rehabilitacijskog kampa i izradu edukativnog CD-a kojim će se djeci objasniti kako bolest nastaje, kako se liječi, koje pretrage su potrebne i kako sa što manje trauma proći kroz iskustvo liječenja maligne bolesti. Akciju je svojom nazočnošću podržala pravobraniteljica za osobe s invaliditetom.

Krajem veljače predstavnica Ureda sudjelovala je obilježavanju Međunarodnog dana rijetkih bolesti u organizaciji Hrvatske udruge bolesnika s rijetkim bolestima.

Povodom Međunarodnog dana žena nazočili smo javnoj raspravi na temu „Podizanje svijesti o nasilju i obitelji-5 godina poslije“ u organizaciji UNDP-a i UNHCR-a i suradnji sa ženama veleposlanicama akreditiranim u RH. i na konferenciji na temu “Položaj žena na tržištu rada“ u organizaciji Centra za edukaciju, savjetovanje i istraživanje (CESI).

31. ožujka 2010. puštanjem balona u 9 hrvatskih gradova obilježen je Svjetski dan autizma čime su udruge roditelja željele ukazati na neriješene probleme osoba s autizmom u Republici Hrvatskoj. Povodom obilježavanja Svjetskog dana autizma pravobraniteljica je nazočila koncertu „No problem orchestra“. Koncert su organizirali Gradski ured za obrazovanje, kulturu i šport grada Zagreba i Dječji vrtić „Bajka“ pod pokroviteljstvom gradonačelnika grada Zagreba kako bi podigli svijest i senzibilitet građana prema osobama s autizmom i drugim teškoćama. „NO PROBLEM ORCHESTRA“ održao je više od 3000 koncerata diljem svijeta, od SAD-a, Australije, do gotovo svih zemalja Europe pred brojnom publikom. Posebnost orkestra je što u njemu sviraju osobe s različitim teškoćama na posebno prilagođenim instrumentima.

21. ožujka 2010. obilježen je Nacionalni dan invalida rada. Hrvatski savez udruge invalida rada je Nacionalni dan obilježio kampanjom pod naslovom 'I dalje s ružom'. Kampanja je održana u 35 hrvatskih gradova gdje su udruge invalida rada na prigodnim info-štadovima prikazale svoj rad, promovirale prava osoba s invaliditetom te ukazale na potrebu borbe protiv stereotipa i predrasuda s kojima se susreću u svim područjima života, kako je rekao predsjednik Saveza Josip Petrač. Namjera kampanje bila je senzibilizirati javnost na prava i probleme s kojima se susreće oko 250, 000 invalida rada u Hrvatskoj. Središnjem obilježavanju održanom na Cvjetnom trgu u Zagrebu uz predsjednicu Vlade Republike Hrvatske gđe. Jadranke Kosor, pridružila se i pravobraniteljica za osobe s invaliditetom. Pravobraniteljica je druženje s predstavnicima Saveza iskoristila za daljnju razmjenu informacija i razmatranje načina daljnje suradnje.

Na isti dan povodom obilježavanja Međunarodnog dana osoba s Down sindromom u mnogim gradovima diljem Hrvatske održalo se okupljanje osoba s Down sindromom, obitelji i udruge, s ciljem senzibiliziranja građana o svojim specifičnostima, ali i potrebom za prepoznavanjem i prihvaćanjem u životu zajednice.

05. svibnja 2010. povodom Nacionalnog dana osoba s cerebralnom paralizom, održan je okrugli stol s temom „Socijalne usluge za odrasle osobe s invaliditetom“ u organizaciji Hrvatskog saveza udruge cerebralne i dječje paralize i Društva osoba s cerebralnom i dječjom paralizom Zagreb.

15. svibnja 2010. obilježen je Međunarodni dan obitelji u Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom. Povodom Međunarodnog dana obitelji pravobraniteljica za osobe s invaliditetom primila je obitelji čiji član su djeca s teškoćama u razvoju. Na druženju su bile prisutne obitelji iz Grada Zagreba, Zagrebačke, Bjelovarsko-bilogorske i Požeško-slavonske županije. Tom prilikom su obitelji istaknule najčešće probleme s kojima se susreću, dale prijedloge kako im pravobraniteljica i društvo u cjelini može pomoći te su imali mogućnost razmjeniti iskustva o sustavnoj podršci koju im pruža njihova lokalna sredina.

Obilježavanjem Međunarodnog dana obitelji željeli smo istaknuti koliko je važna obitelj za osobu s invaliditetom, a posebice dijete s teškoćama u razvoju u kojoj primarna zaštitnička uloga roditelja prerasta u poticajno – razvojnu ulogu u cilju prepoznavanja i razvijanja preostalih potencijala i priprema za postupno stjecanje samostalnosti i preuzimanja odgovornosti te kako bi se obitelj mogla uspješno nositi s potrebom većeg angažiranja kojeg zahtjevaju posebne rehabilitacije, tretmani, liječenja i postupci potrebni da bi se umanjile teže posljedice invaliditeta ili da razvojne teškoće djece ne prerastu u invaliditet.

21. svibnja 2010. povodom Nacionalnog dana osoba oboljelih od neuromuskularnih bolesti održana je kampanja i Dan otvorenih vrata u prostorijama Društva distrofičara Zagreb. Diljem RH provodila se kampanja čiji je cilj bio senzibiliziranje javnosti na aktualnost i izazove vezane uz osobe oboljele od neuromuskularnih bolesti.

Povodom Nacionalnog dana borbe protiv nasilja nad ženama **22. rujna** održano je niz događanja: tematska sjednica Odbora za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora, radionica za djelatnike u pravosuđu, na štandu Mreže žena s invaliditetom pri Zajednici saveza osoba s invaliditetom Hrvatske na zagrebačkom Cvjetnom trgu kao i u mnogim hrvatskim gradovima dijelili su se letci s

ciljem senzibiliziranja javnosti o sprječavanju nasilja nad ženama s invaliditetom. Obilježavanju Nacionalnog dana prisustvovali su zamjenici i savjetnica pravobraniteljice.

27. rujna 2010. u organizaciji Saveza društava multiple skleroze Hrvatske obilježen je prigodnim programom Nacionalni dan multiple skleroze koji se održao u Muzeju Mimara u Zagrebu.

25. studenog 2010. obilježen je Međunarodni dan borbe protiv nasilja nad ženama. Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom i djelatnici Ureda uključili su se u događanja kako bi pozornost usmjerili na žene s invaliditetom kao žrtve nasilja. Pravobraniteljica i njezina savjetnica sudjelovale su na javnoj raspravi *Obiteljsko nasilje u Republici Hrvatskoj: Međunarodna iskustva i nove inicijative u Republici Hrvatskoj*.

A) MEĐUNARODNI DAN OSOBA S INVALIDITETOM

Pravobraniteljica je povodom Međunarodnog dana nazočila događanjima u Zagrebu, dok su njezina zamjenica i savjetnica posjetile Bjelovar i Split, a zamjenik je nazočio prijemu za osobe s invaliditetom u Gradskoj skupštini Grada Zagreba.

U organizaciji Zajednice saveza osoba s invaliditetom Hrvatske – SOIH i Britanskog veleposlanstva u RH, a pod pokroviteljstvom predsjednice Vlade Republike Hrvatske gospođe Jadranke Kosor održan je okrugli stol na visokoj razini o neovisnom življenju.

Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti organiziralo je okrugli stol na kojem su predstavnici državnih tijela i institucija izložili izvješća aktivnosti i mjera koje su dio *Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom 2007-2015*.

U organizaciji Delegacije EU u Hrvatskoj, Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva, Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, te Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi održano je predstavljanje IV. Komponente IPA programa Razvoja ljudskih potencijala te dobitnici bespovratnih sredstava (grant shema).

U grant shemi "Poticanje intenzivnijeg uključivanja osoba s invaliditetom na tržište rada" ukupno je dodijeljeno 14 ugovora u iznosu od 1,4 mil. eura. Projekti su usmjereni na razvoj i pružanje obrazovanja i treninga, pružanje radnog iskustva kroz socijalno poduzetništvo, poboljšanje vještina i znanja zaposlenih osoba s invaliditetom, razvoj novih usluga i metoda rada s osobama s invaliditetom, promicanje dostupnih poticajnih mjera te promicanje mogućnosti i prednosti zapošljavanja osoba s invaliditetom.

Uručeno je i 18 ugovora u iznosu od 1,6 mil. eura unutar grant sheme "Uspostava podrške u socijalnom uključivanju i zapošljavanju socijalno ugroženih i marginaliziranih skupina". Ti projekti su usmjereni na povećanje motivacije za sudjelovanje na tržištu rada, pružanje psiho-socijalne podrške, poticanje sudjelovanja u aktivnostima lokalnih zajednica, te osvješćivanje javnosti o anti-diskriminacijskim mjerama na radnom mjestu.

Predstavljena je i grant shema "Uključivanje učenika s teškoćama u obrazovanju u zapošljavanje", u nadležnosti Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa. Cilj ovog projekta je povećanje obrazovnih postignuća učenika s teškoćama, što podrazumijeva veću usklađenost obrazovanja njihovim potrebama da bi rezultatima bili lakše uključivani na tržište rada te time smanjili rizik od socijalne isključenosti. U sklopu ove grant sheme ukupno je dodijeljeno 1,318.273 eura, a sedam najuspješnijih prijavitelja ispunilo je sve potrebne uvjete za dodjelu bespovratnih sredstava. Ugovori su potpisani i uručeni u rujnu ove godine.

Savjetnica pravobraniteljice u Splitu je nazočila obilježavanju Međunarodnog dana osoba s invaliditetom koje je organizirala Ustanova za zapošljavanje, rad i profesionalnu rehabilitaciju osoba s invaliditetom DES. Tom prilikom je posjetila Udruhu za inkluziju Lastavice, upoznala se s njihovim radom i teškoćama na koje nailaze te se družila s korisnicima u likovnoj radionici. Obišla

je i rehabilitacijski centar Udruge roditelja za djecu najteže tjelesne invalide i djecu s posebnim potrebama Anđeli i prostorije posebno opremljenog i prilagođenog dječjeg vrtića koji je trenutno zbog nedostatka financiranja privremeno zatvoren.

Savjetnica pravobraniteljice nazočila je događanju kojim je Zaklada „Čujem, vjerujem, vidim“ obilježila Međunarodni dan osoba s invaliditetom i svoju drugu godišnjicu postojanja.

B) MEĐUNARODNI DAN LJUDSKIH PRAVA

Povodom obilježavanja, Međunarodnog dana ljudskih prava 10. prosinca, pravobraniteljica za osobe s invaliditetom uputila je priopćenje za medije. Slogan Međunarodnog dana ljudskih prava bio je *Progovorite-Zaustavite diskriminaciju*, a bio je posvećen borcima za ljudska prava. Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je u svojoj poruci istaknula da su sve osobe s invaliditetom koje se svakog dana aktivno uključuju u život, bore s preprekama društva i progovaraju o njima tražeći da se zaustavi diskriminacija borci za ljudska prava.

Dana 9. prosinca 2010. u Hrvatskom saboru je održana svečana akademija u povodu 20. obljetnice donošenja Ustava Republike Hrvatske i 60-te obljetnice potpisivanja Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te međunarodnog Dana ljudskih prava.

3.10.3. MEDIJI

U svrhu promicanje razine svijesti o Konvenciji i njezinim načelima s posebnim naglaskom na očekivanja odnosno obveze koje Konvencija stavlja pred predstavnike medija, Ured je u ovom izvještajnom razdoblju sudjelovao u dvije aktivnosti usmjerene na predstavnike medija:

- organizaciji **radionice za novinare Hrvatske radio televizije** i
- izlaganju na **3. danima elektroničkih medija**.

Radionica za novinare Hrvatske radio televizije: U listopadu 2010. godine Ured je u suradnji s Edukacijskim centrom HRT-a održao jednodnevnu radionicu kojoj je nazočilo dvadesetak novinara i urednika Hrvatske radiotelevizije iz različitih redakcija.

U prošlogodišnjem izvješću najavili smo takvu aktivnost na temelju prepoznavanja potrebe za edukacijom predstavnika medija o osobama s invaliditetom i pitanjima vezanih uz njih s aspekta ljudskih prava i u skladu sa socijalnim modelom invaliditeta. Edukacijski centar HRT-a je u svom planu rada identificirao potrebu edukacije djelatnika javne radio-televizije o pitanjima ljudskih prava pa je iz te pozicije i inicirao održavanje radionice.

Tijekom radionice sudionici su upoznati sa zadaćom i aktivnostima Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom, Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom kao najmlađim instrumentom za zaštitu ljudskih prava, pravilnom terminologijom za oslovljavanje osoba s invaliditetom, socijalnim modelom invaliditeta za razliku od medicinskog modela i člankom 8 Konvencije pod nazivom Podizanje razine svijesti koji govori o 'podizanju razine svijesti javnosti s ciljem: senzibiliziranja javnosti za prava osoba s invaliditetom, promicanja pozitivne percepcije osoba s invaliditetom i većeg stupnja društvene svijesti o osobama s invaliditetom te promicanja priznavanja vještina, stvarnih vrijednosti i sposobnosti osoba s invaliditetom te njihova doprinosa na radnom mjestu i tržištu rada. Smjernice iz Konvencije trebale bi biti poticaj novinarima da u svom izvještavanju o osobama s invaliditetom promoviraju upravo takva stajališta. O važnosti promjene stava cjelokupnog društva, ali i samih osoba s invaliditetom i stručnjaka koji rade s njima najviše govori činjenica da su upravo stereotipi i predrasude najveća prepreka uključivanju osoba s invaliditetom u društvo.

Novinarima smo govorili o potrebi prevladavanja medicinskog modela invaliditeta koji je u osnovi imao stav daje oštećenje neke osobe prirodno ograničenje njezinih ljudskih prava i bio usredotočen na nedostatke osobe i aktivnosti koje uslijed svog oštećenja više ne može obavljati i usvojiti socijalni model prema kojem su prepreke u okruženju te koje oštećenje neke osobe pretvaraju u invaliditet. Socijalni model polazi od prava svake osobe na različitost i prava da sa svojom različitosti bude u društvu prihvaćena na jednaki način. Ovakav pristup usmjeren je prema jačanju osobnog razvoja, osposobljavanju, normalizaciji, integraciji, participaciji, stjecanju samopouzdanja i samopoštovanja, te samoodređenja i samozastupanja, a u ostvarivanju te promjene nezamjenjiva je uloga predstavnika medija koji s jedne strane odražavaju društvenu stvarnost, ali i prenošenjem odgovarajućih poruka u načinu na koji izvještavaju mogu najviše doprinijeti promjeni stavova.

Budući da u današnje vrijeme ništa u tolikoj mjeri kao mediji ne pridonosi oblikovanju svijesti društva, jasna je uloga medija u promoviranju tog promijenjenog stajališta.

Radionica je pokazala da su novinarima takve informacije i saznanja vrlo važna u svakodnevnom radu i da su im posebice potrebne informacije o tome kako pristupiti osobama s različitim vrstama invaliditeta i kako izvještavati o njima. Budući da ne postoji jedinstveni odgovor na ta pitanja potrebno je uspostaviti kontinuiran i otvoren dijalog između osoba s invaliditetom i predstavnika medija u kojem će se upoznavati s različitim stajalištima i potrebama.

S iznenađenjem smo dočekali vijest da se na HRT-u razmišlja o ukidanju Edukacijskog centra s kojim je već bila dogovorena i daljnja suradnja i nastavak ove uvodne radionice. Jedan od budućih zajedničkih projekata koji se planirao realizirati je i zajednička edukacija studenata novinarstva kako bi budućí novinari već za vrijeme svog obrazovanja osvijestili važnost ljudskih prava u svom radu i senzibilizirali se za pitanja osoba s invaliditetom.

3. dani elektroničkih medija

Osvještavanje novinara o Konvenciji i socijalnom modelu invaliditeta ostvareno je na 3. danima elektroničkih medija koji su održani u Rovinju su od 17. – 20. studenog pod pokroviteljstvom Vlade RH. Navedeno događanje je okupilo oko tristotinjak predstavnika medija iz Hrvatske gdje su predstavnice Ureda govorile o važnosti medija u unaprjeđenju kvalitete življenja osoba s invaliditetom. Organizator konferencije bila je Hrvatska udruga radija i novina HURIN, a suoorganizator Hrvatska agencija za poštu i elektroničke komunikacije (HAKOM), Agencija za elektroničke medije i Nacionalna udruga televizija (NUT) u partnerstvu sa Saborskim odborom za informiranje, informatizaciju i medije, Ministarstvom kulture, Ministarstvom gospodarstva, rada i poduzetništva, Središnjim državnim uredom za e-Hrvatsku, Zakladom Konrad Adenauer, tvrtkom Odašiljači i veze, magazinom Biznis HR i HP Maistra. U raspravi nakon izlaganja sudionici su istaknuli da je potrebna veća edukacija novinara o području zaštite osoba s invaliditetom. Složili su se da bi izvještavanja o osobama s invaliditetom trebalo biti više posebice u kontekstima koji ne bi u prvi plan stavljao njihov invaliditet i probleme nego bi ih prikazivao kao i sve ostale građane.

U pripremi radionice za novinare HRT-a izradili smo anketu čija svrha je bila steći uvid u stavove i razmišljanja novinara o pitanjima vezanim uz prikazivanje osoba s invaliditetom u medijima. Anketa je osmišljena kako bi već i prije same radionice potaknula i one novinare koji nisu nazočili radionici na razmišljanje o ulozi koju mediji imaju u životu osoba s invaliditetom. Osim 18 novinara HRT-a, anketu je ispunilo i 50 osoba s invaliditetom i 32 osobe koje nisu ni osobe s invaliditetom niti im je posao vezan uz medije. Iako je anketa trebala poslužiti samo za potrebe provođenja radionice pa nije ni provedena na reprezentativnom uzorku, rezultati dobiveni i na ovako ograničenom uzorku pokazali su se zanimljivim pa ćemo ih stoga ovdje prikazati.

Pitanja	Ponuđeni odgovori	Osobe s invaliditetom	Novinari	Novinari + osobe bez invaliditeta
1. Osoba s invaliditetom u ukupnom stanovništvu Hrvatske ima	5%	1	8	4
	10%	35	9	16
	15%	14	3	10
2. Prikazivanje osoba s invaliditetom u medijima je	važno jer im mediji mogu pomoći	14	6	8
	važno jer formira mišljenje javnosti i njih samih o njima	33	14	20
	nije važno jer nema utjecaja	3	/	2
3. Mediji osobama s invaliditetom	pomažu u borbi s državnim administracijom	8	2	6
	pomažu u provođenju humanitarnih akcija	17	2	3
	pomažu u stvaranju pozitivne slike i osjećaja prihvaćenosti od strane okoline	25	2	8
	odmažu i iskorištavaju privatne drame u svrhu podizanja naklade/gledanosti	3	/	/
	često narušavaju njihovo ljudsko dostojanstvo	3	/	1
	senzibiliziraju javnost o specifičnoj situaciji osoba s invaliditetom	12	10	12
4. Osobe s invaliditetom se u medijima prikazuju	senzacionalistički	9	2	3
	sa sažaljenjem	10	3	4
	kao i sve ostale građane	7	2	2
	kao bespomoćne žrtve administracije	3	5	11
	kao osobe koje usprkos svom oštećenju vode aktivan život	16	8	9
	kao osobe koje su nadmašile svoja i očekivanja okoline i mogu svima biti primjer	7	7	7
5. Prikazivanja osoba s invaliditetom i njima važnih tema na programu HRT	ima dovoljno	4	2	6
	ima previše	0	/	/
	trebalo bi više	46	16	26
6. Prikazivanje osoba s invaliditetom u sklopu političke kampanje je	iskorištavanje osoba s invaliditetom u političke svrhe	36	12	18
	prilika da i osobe s invaliditetom budu uključene u ovaj oblik komunikacije s građanima	14	6	14
7. Humanitarne akcije su	način izvještavanja koji u sebi krije brojne opasnosti	11	5	8
	najbolji način izvještavanja o invaliditetu	17	2	16
	način izvještavanja koji stvara sliku o osobama s invaliditetom kao bespomoćnim osobama dostojnim sažaljenja	22	7 (4komentara)	4 komentara
8. Teme vezane uz invaliditet treba objavljivati	u posebnim emisijama	4	/	/
	u emisijama zajedno sa svim ostalim temama	12	6	13
	i u zasebnim i u svim ostalim emisijama	34	12	19
9. Teme vezane uz invaliditet	su zanimljive gledateljima pa samim time izazivaju i novinarsku znatiželju	26	8	14

	gledateljima nisu zanimljive jer su previše sumorne	18 (6 komentara)	6 (4komentara)	13 (5 komentara)
10. Susret s osobama s invaliditetom u drugim osobama izaziva osjećaj	divljenja	2	/	4
	nelagode	5	/	2
	sažaljenja	12	/	4
	zanimanja	2	4	4
	nema razlike u odnosu na osobe bez invaliditeta	3	14	16
	ne znaju kako im pristupiti	26	/	2

Tablica 1.

U grupi ispitanika osoba s invaliditetom bili su zastupljene osobe različitih životnih dobi, spola, vrste oštećenja i iz različitih krajeva Hrvatske. U grupi ispitanika novinara i osoba bez invaliditeta radilo se o mlađim osobama i osobama srednje životne dobi, muškog i ženskog spola, s prebivalištem u Zagrebu i s visokim ili srednjoškolskim obrazovanjem.

Analizom rezultata zaključujemo da odgovori nisu varirali ovisno o dobi, spolu, obrazovanju ili regionalnoj pripadnosti ispitanika, već bi se moglo reći da je odstupanjima u odgovorima najviše pridonijela osobnost samog ispitanika-ice, odnosno njihov subjektivni doživljava.

Pitanje 1 je imalo za svrhu upoznati sudionike radionice-predstavnik medija s brojem osoba s invaliditetom kao postotkom publike koju teme vezane uz invaliditet mogu izravno zanimati. Ostale ispitanike pitanje je trebalo potaknuti na razmišljanje o broju ljudi koji u svladavanju svakodnevnih aktivnosti nailaze na teškoće, a da ih mi u svojoj okolini možda ni ne primjećujemo što govori u prilog njihovoj socijalnoj isključenosti i podzastupljenosti u području obrazovanja, rada, kulturnom, javnom i političkom životu. Iako je većina ispitanika zaokružila statistički točan podatak oko 10 %, osobe s invaliditetom su u većoj mjeri zaokruživale odgovor c dok se onima bez invaliditeta činilo da osoba s invaliditetom ima manje pa su česti bili odgovori pod a što upućuje na gore izneseni zaključak.

Pitanje 2 imalo je za svrhu povjeriti stav o važnosti medija za osobe s invaliditetom i detektirati u čemu se utjecaj medija sastoji. Broj ispitanika je važnost medija prepoznao u pomoći osobama s invaliditetom što je jedna osoba s invaliditetom prokomentirala ovim riječima *“Mnoga problematika OSI se riješila kad su je popratili mediji.”* Važnost medija za formiranje stavova i mišljenja javnosti i samih osoba s invaliditetom u većoj su mjeri prepoznali novinari i ostale osobe s invaliditetom što može upućivati na činjenicu da osobama s invaliditetom još uvijek nisu zadovoljene neke od osnovnih potreba vezanih uz njihov materijalni status i zdravstvenu zaštitu ili neka druga prava s osnova invaliditeta u čijem su im ostvarivanju mediji saveznici pa su onda manje usmjereni na suptilniju ulogu formiranja mišljenja, odnosno uklanjanja predrasuda. Ovaj odgovor isto tako upućuje na činjenicu da osobe s invaliditetom medijima na neki način nameću i od njih traže moćnog saveznika u ostvarivanju svojih prava.

Jedan od ispitanika novinara je vezano uz ovo pitanje primijetio da je *svako spominjanje osoba s invaliditetom ili izrazito negativno (lažni invalidi) ili pretjerano optimistično, a nikad i nikako realno!* Ovaj komentar ukazuje na potrebu otvorene i slobodnije komunikacije pa i kritičnosti prema osobama s invaliditetom kao i prema svakoj drugoj skupini građana što bi predstavljalo njihovo istinsko izjednačavanje ne samo u pravima nego i u obvezama.

Pitanjima pod brojem 3. i 4. nastojalo se dobiti mišljenje ispitanika o ulozi koju mediji imaju za osobe s invaliditetom i tim povezano percepciju koja se na temelju izvještavanja o osobama s invaliditetom o njima stvara.

Osobe s invaliditetom ponovno su se u većoj mjeri odlučivale na odgovore pod *a* i *b* koji su usmjereni na pružanje konkretne pomoći, dok su odgovori novinara išli više prema senzibiliziranju javnosti. Ostali ispitanici bili su skloniji prikoniti se mišljenju osoba s invaliditetom što može pokazivati da u svijesti konzumenata medija prevladava percepcija priloga o osobama s invaliditetom kao protagonistima humanitarnih akcija i žrtava administracije.

Vezano uz pitanje pod brojem 3 i u ovom pitanju su odgovore osoba s invaliditetom bili na tragu sažaljivog i senzacionalističkog prikaza, dok je grupa ispitanika novinara i osoba bez invaliditeta izabirala pozitivnije odgovore pod *e* i *f*. U svim skupinama je bio manji broj odgovora prema kojem se osobe s invaliditetom prikazuje kao i sve ostale građane.

Pitanje 5 : vezano uz zastupljenost tema vezanih uz osobe s invaliditetom i njih samih u medijima sve tri grupe ispitanike ocjenjuju da bi takvih tema trebalo biti više. Neki od komentara bili su: *nije problem u tome ima li dovoljno ili nedovoljno, nego na koji način: podržavamo li pri tome stereotipe ili ih prikazujemo kao ravnopravne pripadnike zajednice; rijetko se kao gosti dovode one osobe koje bi mogle svojim iskustom reći više od onih koji za njih „rade“.*

Na šesto pitanje dosta je značajan broj ispitanika iz svih triju skupina mogao prihvatiti da u određenim okolnostima predizborne kampanje kao demokratski oblik komunikacije s građanima i pažnja medija koju političari u to vrijeme privlače bude prilika da se javnost upozna s osobama s invaliditetom. U većini situacija takvo prikazivanje se doživljava kao iskorištavanje u političke svrhe.

U sedmom pitanju većina ispitanika je detektirala opasnost u izvještavanju o osobama s invaliditetom preko humanitarnih akcija. Jedan od komentara vezan uz ovo pitanje bio je da je to loš način izvještavanja *jer potkopava sustavna rješenja koja su nužna. To je zapravo dokaz nesposobnosti svih zakonodavnih i izvršnih vlasti koje loše određuju prioritete.*

U osmom pitanju većina ispitanika iz svih triju skupina se složila da bi se teme vezane uz invaliditet trebale prikazivati i u zasebnim i svim ostalim emisijama. Neki od komentara bili su: *teme bi trebalo prikazivati na drugačiji način- invalidi bi trebali biti integrirani u sustav a ne isključivo u tematiku invalida.*

Na deveto pitanje, odgovori gotovo da su bili podjednaki u sve tri skupine ispitanika što se dijelom može objasniti davanjem društveno prihvatljivih odgovora. Neki od komentara bili su: *te teme daju ljudima mogućnost naučiti kako pristupiti osobama s invaliditetom a ne ih izbjegavati ili sažaljevati; teme trebaju biti životne pa će biti i zanimljive svima.* Ovaj komentar ukazuje na mišljenje da je obrada tema vezanih uz osobe s invaliditetom nekako neprirodna i neiskrena što se nadovezuje na komentar da prikaz nije realan što onda kod čitatelja ili gledatelja izaziva određeni otpor.

Na deseto pitanje ispitanici u grupama ispitanika novinara i drugih osoba bez invaliditeta navodili su da pri susretu s osobama s invaliditetom nema razlike u odnosu na osobe bez invaliditeta ili da osjećaju divljenje, dok ih je tek manji broj naveo da ne zna kako im pristupiti ili da osjećaju sažaljenje. Osobe s invaliditetom su nasuprot tome izražavale mišljenje da drugi ljudi ne znaju kako im pristupiti ili da osjećaju nelagodu. U ovom pitanju je najviše došla do izražaja vjerojatno davanje društveno prihvatljivih odgovora.

Nakon analize rezultata upitnika nametnuo se zaključak da bi upitnik trebalo nadopuniti pitanjima tko su osobe s invaliditetom i znaju li ispitanici osobno neku osobu s invaliditetom. Pojam 'osoba s invaliditetom' je vrlo širok i za ispitanike dosta apstraktan pojam, koji obuhvaća različita oštećenja prema kojima javnost ima različite stavove ovisno o vrsti oštećenja. Moramo naglasiti da društvo pod osobom s invaliditetom često smatra samo one čiji je invaliditet vidljiv kao što je to slučaj s osobama s tjelesnim i senzoričkim oštećenjima.

A. OSOBE S INVALIDITETOM U MEDIJIMA

Ured pravobraniteljice i u ovom je izvještajnom razdoblju pratio medijske napise o osobama s invaliditetom u tiskanim i elektroničkim medijima prema sljedećim ključnim riječima: pravobraniteljica za osobe s invaliditetom, osobe s invaliditetom, djeca s teškoćama u razvoju, invalidi, djeca s posebnim potrebama, ratni invalidi, invalidi rada, mentalna retardacija, intelektualne teškoće, gluhe i nagluhe osobe, slijepe osobe, gluhe osobe, gluho-slijepe osobe.

Slika osoba s invaliditetom u medijima je ujedno odraz slike o osobama s invaliditetom u hrvatskom društvu, ali i nešto što se često zaboravlja: slika koju oni imaju o sebi samima. Mediji, naravno, prikazuju situaciju onakvu kakva jest, ali izborom stvari koje će prikazati, odlukom o tome gdje će i kako plasirati taj prikaz itekako imaju moć utjecati na njezinu promjenu, a i samim osobama s invaliditetom poslati poruku da umjesto pasivnih primatelja društvene pomoći imaju pravo pa i obvezu tražiti da budu aktivni doprinositelji društva.

Može se reći da promicanja pozitivne percepcije osoba s invaliditetom i većeg stupnja društvene svijesti o osobama s invaliditetom kao i promicanje priznavanja vještina, stvarnih vrijednosti i sposobnosti osoba s invaliditetom, te njihova doprinosa na radnom mjestu i tržištu rada što je jedna od zadaća koju pred medije stavlja Konvencija *nisu medijski atraktivne, ne dižu nakladu i ne donose profit*. Odgovornost i moć da se nešto promijeni nije samo na medijima, nego na svakom od nas kao građaninu ovog društva.

Što se tiče tema u kojima se prikazuju, osobe s invaliditetom najzanimljivije su medijima onda kad se preko njih može izazvati sažaljenje i izraziti ogorčenost na neosjetljivost institucija. U nastavku donosimo primjere najučestalijih prikaza osoba s invaliditetom i medija koje smo uočili kroz praćenje medijskih napisa prema ključnim riječima.

a. Kako država doprinosi kvaliteti življenja osoba s invaliditetom, posebice kroz uključivanje djece s teškoćama u redovne škole i osiguranje elemenata pristupačnosti

Novi list – Kraljevička uprava dostupna invalidima: puštena u rad podizna platforma

Glas Slavonije – S djecom s poteškoćama radi pet asistenata, Udruga osoba s invaliditetom Našice osigurala pomoć nastavnicima i roditeljima, kroz projekt udruge asistente financira Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti

Novi list – ugradnja dizala u osnovnu školu u Crikvenici, Adrijana i Pavao sada mogu u svaki kutak svoje škole

b. Podizanje razine svijesti o potrebama i mogućnostima osoba s invaliditetom i otklanjanje predrasuda: osobe s invaliditetom se obrazuju za zapošljavanje, polažu vozački ispit, bave se slikanjem

Lider – *Zapošljavanje osoba s invaliditetom, ponos i predrasude opterećuju poslodavce*, primjer i informativno o poticajima za poslodavce

Karlovački tjednik – *Županijska Udruga slijepih posjetila OŠ Grabrik* (i upoznala djecu s time kako žive osobe oštećena vida)

Novi list – *Svima jednake mogućnosti*, grad (Rijeka) sufinancira polaganje vozačkih ispita, *Invalidi lakše do vozačke*

7 Plus Regionalni tjednik – o aktivnostima udruge osoba s invaliditetom *Nakon pjesnika nastupaju-slikari!*

Međimurske novine – *Ove godine zaposleno 37 osoba s invaliditetom*

Bjelovarski list – Dokaz da su učenici s invaliditetom jednako vrijedni, *Ne zovi me posebnim* – članak o kazališnoj predstavi u izvedbi učenika Osnovne škole Čazma u koju je integrirano 45 djece s teškoćama
Glas Slavonije – *U likovnim radionicama djeca uče prihvaćati vršnjake s poteškoćama, Zakoni otežavaju zapošljavanje invalidnih osoba*

Večernji list – *Boćanjem se počeo baviti zbog druženja, a sad je na pragu odlaska u London*

HTV 1 – prilog o projektu u kojem slijepe i slabovidne osobe osobe uče samoobranu i snalaženje u prostoru.

24 sata - Početkom rujna povodom početka nove školske godine tiskovni mediji, kako nacionalni tako i regionalni donose niz priloga o uspješnom uključivanju djece s teškoćama u razvoju u redovni sustav obrazovanja: slijepi dječak zajedno sa svojim vršnjacima upisuje prvi razred. Učiteljica će naučiti koristiti Braillovo pismo kako bi mogla pomoći učeniku. Učiteljici i učeniku će po potrebi pomagati tiflopedagoginja. Iznosi se podatak da od 60-ak slijepe djece u Hrvatskoj većina ide u redovite osnovne i srednje škole.

U Jutarnjem listu objavljen je članak o učiteljici koja se nakon nesreće i posljedičnog invaliditeta vratila na radno mjesto i time pokazala kako oštećenje 'nije kraj života i kraj karijere'.

www.dalje.com - Festival jednakih mogućnosti senzibilizirao preko 100 tisuća Zagrepčana

RTL Danas : *Ako gotovo 290 tisuća zdravih ljudi u Hrvatskoj ne može pronaći posao, zamislite kako je to teško za šest tisuća nezaposlenih osoba s invaliditetom. No tridesetoro učenika sa slušnim i drugim oštećenjima tome prkose. Pokazali su kako usavršavaju kulinarske vještine i rekli da će sigurno uspjeti. Uče, ali ne samo u Centru Slava Raškaj. Dodatno će se usavršavati 12 mjeseci kroz projekt 'Uši širom otvorene' koji s više od milijun kuna financira Europska unija. Raditi će u simuliranom restoranu. Mogli bi se prestrašiti stvarnosti. 2010. ima najviše nezaposlenih osoba s invaliditetom u posljednje četiri godine. Zato će educirati i poslodavci. Izjave dali: Dinko Jubić, učenik; Šeherezada Kazaz, učenica; Vedran Habel, voditelj radionice i Slavica Jelić, ravnateljica Centra Slava Raškaj.*

HTV 1, *Hrvatska uživo* Nastavak razgovora u studiju o pravima pacijenata u RH, izmenu ostaloga i o pravima osoba sa invaliditetom na naknadu za tjelesno oštećenje. Koliko je praksa u hrvatskoj neusklađena kada je riječ o pravima osoba sa invaliditetom.

Večernji list- *Glumci Kazališta slijepih i slabovidnih 'Novi život' sinoć su u Vidri premijerno izveli predstavu 'Bijelo, bijelo, bijelo'*

c. Upozoravanje na probleme osoba s invaliditetom

Vjesnik – *Standard u psihijatrijskim bolnicama i dalje ispod prosjeka*

Podravski list – *Zgrada gradske uprave bez pristupa za invalide*

Zadarski regional - *Javne ustanove imaju tek desetak zaposlenih invalida*

Glas Istre - *Predrasude i neadekvatno obrazovanje vode u isključenost*

Podravski list – *Hrane nas kokice i povrće iz malog vrta, oboje su stopostotni invalidi i ni jedan od njih ne prima invalidninu, žive skromno, a pomažu im udruga i susjedi.*

Bjelovarac – *Baka Desanka junakinja: lako je već u podmakloj dobi baka o svojoj, gotovo nepokretnoj Svjetlani, skrbi sama*

Bjelovarac - *Udruga tjelesnih invalida Bjelovar, Postaja prometne policije Bjelovar, Komunalac i volonteri, uključili su se u svehrvatsku kampanju upozoravanja na nedostupnost parkirališnih mjesta za osobe s invaliditetom*

Šibenski list - *Nepristupačni kninski nogostupi, Kninska udruga invalida Sv. Bartolomej upozorila mjerodavne na nove pješačke zapreke u Getaldićevoj ulici*

Večernji list- *Djeci s Downovim sindromom otežan upis u škole, Osim s upisom u škole, roditelji djece s Downovim sindromom muče se s dobivanjem naknada i prava na pomoć logopeda*

d. Humanitarne akcije

HTV 2, Panorama Rijeka – *humanitarna akcija: 30 imena hrvatske glazbene scene nastupilo je u pulskome Domu sportova u sklopu humanitarnog koncerta Život pun nade – izgradimo kuću svjetla u Cukrićima. Ova bi se građevina pretvorila u edukacijsko-rehabilitacijski centar kojim bi se koristile slijepe, ali i sve osobe s invaliditetom. Odaziv građana bio je dobar, prikupljeno je oko 200 tisuća kuna.*

Vox glas Zadra- *Čeka se novac Zvezdine humanitarne akcije Darujmo djeci! Sredstva ćemo potrošiti za opremanje novog prostora*

24 sata- *Ima pravde: Zagreb je vratio pravo na prijevoz dječaku, a dobri ljudi darovali su mu sjedalicu njihova pokojnog sina, pomozite majci i sinu*

www.veselihackeri.comIskon je u suradnji s Nogometnom akademijom Marić pokrenuo humanitarnu akciju prikupljanja novčanih sredstava za pomoć Udruzi za Sindrom Down Zagreba.

HTV 2 – *Panorama Split, Metkovska Udruga osoba s invaliditetom 'Prijatelj' u pomoć Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, otvorila je internet klub. Ondje se osim druženja, za članove organizira i tečaj rada na računalu. Neki su početnici dok ih se dobar dio već služi računalom pa žele usavršiti svoje znanje. Za dogodine se planiraju i određeni stručni tečajevi kao što je tečaj knjigovodstva i sl.*

Jutarnji list - *Neka djeca leptiri polete na krilima dobročinstva*

Večernji list- *Za 4000 kuna kći će nam sama sjediti, a mi taj novac nemamo! Pomozimo curici*

e. Borba s administracijom

24 sata *Okrutna država : Traže kamate, a sami su krivi* – Dodatak za invalidnost država mu je davala pogreškom. Sad hoće povrat, ali uvećan za 14 %.

Večernji list – Pauk digao auto invalidu

Slobodna Dalmacija - S teško bolesnom Zadrancem administracija još nije kontaktirala

HTV 1- Hrvatska uživo: O Mariji Augustinović koja ne može ostvariti pravo na invalidnost iako liječnici kažu da nikada neće prohodati. O tome zašto joj nije priznato pravo na osobnu invalidninu i kako joj pomoći.

Jutarnji list - *Ne daju mi status njegovatelja za moju teško bolesnu kćer*, borba za prava bolesnog djeteta

Po brojnosti pozitivnih prikaza navedenih, vidi se da je takvih prikaza bilo više od onih. Posebno treba istaknuti primjer manjih, lokalnih medija gdje su teme vezane sugrađane s invaliditetom prilično zastupljene. Senzacionalistički pristup osobama s invaliditetom kao i ostalim temama praksa je određenih medija na što će Ured i dalje upozoravati nadležne institucije u situacijama kad takvo prikazivanje narušava ljudsko dostojanstvo osoba s invaliditetom ili iskorištava njihovu tešku situaciju u svrhu podizanja naklade/gledanja. Teško je odrediti jasnu granicu između dobromamjernog pomaganja osobama u teškoj životnoj situaciji bolesti i invaliditeta i negativnih posljedica koje takvo izvještavanje može izazvati i stoga obradi takvih tema treba profesionalno pristupati.

B. SUDJELOVANJE PREDSTAVNIKA UREDA U MEDIJIMA

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom sukladno čl. 6 Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN, br.107/07)(...) prikuplja informacije i obavještava javnost o stanju prava osoba s invaliditetom(...). U sljedećim navodima prikazujemo medije u kojima je pravobraniteljica i njezini zamjenici i savjetnice Ured sudjelovao kroz izjave, reakcije, gostovanja u emisijama i intervju:

- Novinski list Večernji list, *Inovacije dizajnera i osoba s posebnim potrebama*, pravobraniteljica nazočila otvaranju izložbe u sklopu projekta All Inclusive Sarajevo na kojoj su izloženi dizajnerski prototipovi i proizvodnastali suradnjom osoba s posebnim potrebama, profesionalnih dizajnera i obrtničkih udruga u Bosni i Hercegovini
- Novinski list Glas Istre, *Svi smo mi Sandra, samo za nas nikog nije briga!*, pravobraniteljica dala izjavu o potrebi osnivanja spinalnog centra
- Novinski list Novi list, članak *Invalidi žive u bijedi i siromaštvu*, prikaz podataka Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo o uvjetima stanovanja i zapošljavanja osoba s invaliditetom uz komentar iz Ureda pravobraniteljice
- Večernji list – Karlovac, članak *Više od trećine pritužbi odnosi se na centre za socijalnu skrb* (članak posvećen predstavljanju Ureda pravobraniteljice za Karlovačku županiju)
- Novinski list Karlovački tjednik *Zaštita i promicanje prava*, članak o predstavljanju Ureda pravobraniteljice za Karlovačku županiju
- internetski portal www.danas.hr., *Djeca s posebni potrebama ne mogu kod zubara*, članak u kojem se spominje intervencija pravobraniteljice i traženje da se sustavno riješi problem stomatološke zaštite za djecu s teškoćama u razvoju
- Novinski list Novi list, članak *Umjesto da me podrže, imam osjećaj da me se kažnjava* – priča o majci koja traži status roditelja njegovatelja uz komentar Ureda
- Novinski list Novi list, članak *Predstavljen Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom* – o posjetu pravobraniteljice Gospiću i predstavljanju Ureda za Ličko-senjsku županiju
- Novinski list Glas Slavonije, članak *Za plaćanje RTV pristojbe olakšice svim invalidima* – pravobraniteljica za osobe s invaliditetom obavijestila je javnost o aktivnostima koje je Ured poduzeo povodom medijskog napisa koji upozorava da su neke kategorije osoba s invaliditetom oslobođene plaćanja RTV pristojbe dok druge nisu
- HTV 1, emisija Hrvatska uživo, razgovor u studiju o osobama s invaliditetom i tome kako ih prihvaća okolina, gostovala pravobraniteljica
- Novi list, članak *Susjed invalidu ne dopušta napraviti prilaznu rampu*, povodom 21. ožujka Nacionalnog dana invalida rada, pravobraniteljica poručila da nije uvijek samo pitanje financijskih sredstava, već i volje, morala i želje da pomognemo jedni drugima.
- HTV 1, Hrvatska uživo - O novim vladinim mjerama za spas gospodarstva. Vlada je osobama sa invaliditetom ukinula pravo na oslobađanje od cestarine. Razgovor u studiju o vladinim mjerama sa Anokm Slonjšak, pravobraniteljicom za osobe sa invaliditetom. O tome što će Ured pravobraniteljice za osobe sa invaliditetom poduzeti kako bi pomoglo osobama sa invaliditetom.
- www.dalje.com *Pravobraniteljica protiv ukidanja prava invalidima*
- internetski portal www.danas.hr *Ostavite invalide, bavite se smart karticama*
- HR 1, I dalje traju negativne reakcije invalidnih osoba na Vladinu odluku o ukidanju povlastica za cestarinu za osobe s invaliditetom. Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom izdala je priopćenje u kojem se osuđuju poduzete mjere

- internetski portal www.tportal.hr: Vladina odluka zadire u prava invalida: *U Uredu drže da nije bilo potrebno uvoditi restriktivne mjere, već da treba iscrpiti druge mogućnosti te kao zadnju mogućnost uzeti ukidanje prava oosbama s invaliditetom m kao jedne od najosjetljivijih kategorija stanovništva koja treba najveću pomoć od države. Predlažu da se postrože uvjeti za dobivanje smart kartica, odnosno oslobađanja plaćanja naknada koji se tiču uporaba autocesta i objekata s naplatom, čime bi se znatno smanjila i proračunska sredstva potrebna za tu svrhu, ističe se u priopćenju Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom.*
- internetski portal www.seebiz.eu Anka Slonjšak Kosorici: *Invalidima je automobil sredstvo mobilnosti, a ne luksuz: Na odluku Vlade da se invalidima ukinu besplatne cestarine, javila se pravobraniteljica za tu skupinu Anka Slonjšak koja tvrdi kako je ta odluka zadiranje u prava invalida, a imat će neželjene posljedice na položaj u kojemu se nalaze*
- Plavi radio -*Reakcije na jučerašnju odluku o ukidanju povlastica za invalide*: pravobraniteljica za tu skupinu, Anka Slonjšak, kaže kako se tom odlukom zadire u prava invalida i traži od Vlade da se to podhitno odgodi. Njezina zamjenica traži da se izvrši hitna revizija korisnika te mjere.
- Radio Sljeme - *Jučerašnja odluka Vlade o ukidanju smart kartice kao povlastice za osobe sa invaliditetom izazvala je brojne reakcije. Nadležna pravobraniteljica zatražila je odgodu*
- Radio 101 - *Ured je tekst izmjene zakona zatražili čim su čuli da se mijenja, ali su prijedlog dobili tek onda kada je otišao pred Vladu po hitnom postupku. Zatražili su odgodu dok se ne analizira i revidira broj korisnika. Vesna Škulić naziva to direktnim udarom na temeljno ljudsko pravo na kretanje. Javni prijevoz nedovoljno je pristupačan osobama s invaliditetom. Izjavu dale: Mira Pekeč Knežević, pomoćnica pravobraniteljice za osobe s invaliditetom i Vesna Škulić, SDP-ova saborska zastupnica.*
- *Normalan život, emisija za osobe s invaliditetom – gostovanje pravobraniteljice na temu Inkaz-Međunarodni susret kulturno-umjetničkih skupina oosba s invaliditetom*
- *Hina, Pravobraniteljica protiv Vlade: Ukidanje besplatne cestarine zadire u prava invalida – objavljena reakcija Ureda pravobraniteljice povodom donošenja izmjena Zakona o javnim cestama kojom osobe s invaliditetom gube pravo na oslobađanje od plaćanja cestarine. Pravobraniteljica upozorava da se time zadire u njihova postojeća prava i da to ima neželjene posljedice na položaj u kojem se nalaze.*
- *Novinski list, Daruvarski list, članak Državna smotra učenika s teškoćama u razvoju, izvješće o državnoj smotri u listu češke nacionalne manjine*
- *HTV1, emisija Hrvatska uživo, razgovor u studiji s roditeljima koji imaju djecu s posebnim potrebama. O tome koliko se teže zapošljavaju i zašto u studiju govorila je zamjenica pravobraniteljice*
- *Novinski list Zadarski list, Kriza nije izgovor za zanemarivanje osoba s invaliditetom, donosi izjavu pravobraniteljice o teškoćama pri zapošljavanju osoba s invaliditetom*
- *Novinski list Večernji list-Jadran, I osobe s invaliditetom u krizi sve teže pronalaze posao, donosi izjavu pravobraniteljice o teškoćama pri zapošljavanju osoba s invaliditetom*
- *Novinski list Vjesnik, članak Invalidi ne znaju svoja prava jer su skrivena u 270 propisa – članak o raspravi o izvješću pravobraniteljice za osobe s invaliditetom*
- *HTV1, televizijska emisija Provjereno, gostovala zamjenica pravobraniteljice za osobe s invaliditetom i govorila o pravima koje osobe s invaliditetom ostvaruju uutar sustava socijalne skrbi*
- *Z1, emisija ZIP, o tribini Moj invaliditet nije moj identitet, prilog o studentici Lani koja studira od kuće, gostovala pravobraniteljica*
- *Novinski list Vjesnik, članak Studentska kampanja – Moj invaliditet nije moj identitet, izjava pravobraniteljice o problemima studenata s invaliditetom*
- *Novinski list Slobodna Dalmacija – Split – članak pod naslovom: Uska vrata invalidima priječe ulaz u trgovinu, navodi se intervencija pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za osiguranje pristupačnosti trgovini osobama s invaliditetom*
- *Novinski list Vjesnik, članak Prostore poduzeća u stečaju iskoristiti za zapošljavanje invalida, članak o sjednici saborskog Odbora za rad i socijalno partnerstvo koju je odbor organizirao u suradnji s pravobraniteljicom za osobe s invaliditetom*
- *Središnji Dnevnik HRT-a, izjava pravobraniteljice povodom Međunarodnog dana OSI*
- *Novinski list Vjesnik, članak Osobama s invaliditetom olakšati izlazak na izbore, o okruglom stolu zaštita i ostvarivanje biračkog prava oosba s invaliditetom, pravobraniteljica dala izjavu o potrebi da informacije o mogućnostima i načinima glasovanja budu dostupne svim osobama s invaliditetom*

3.11. MEĐUNARODNA SURADNJA

Ured je i u ovom izvještajnom razdoblju nastavio intenzivnu suradnju s međunarodnim organizacijama i institucijama u skladu s člankom 32 Konvencije o pravima osoba s invaliditetom koji stavlja poseban naglasak na međunarodnu suradnju kao važan čimbenik u 'podupiranju

nacionalnih napora za postizanje svrhe i ciljeva Konvencije.¹ Ured je doprinio razmjeni iskustava o primjeni i praćenju Konvencije kroz informiranje različitih institucija i organizacija o hrvatskim iskustvima, zatim kroz nazočnost predstavnika Ureda na međunarodnim konferencijama u inozemstvu i u Hrvatskoj i kroz sastanke s predstavnicima institucija i delegacija stranih zemalja. Ured je nastavio svoje aktivnosti posredovanja u prenošenju iskustava s područja invaliditeta stranih zemalja kroz organiziranje okruglih stolova na kojima predstavnici udruga i saveza osoba s invaliditetom, ali i institucija koje rade u korist osoba s invaliditetom imaju prilike čuti iskustva relevantnih stručnjaka iz inozemstva. U 2010. godini je u tu svrhu u suradnji s Uredom izaslanika za rad, socijalne poslove i zaštitu potrošača Republike Austrije organizirano gostovanje pravobranitelja za osobe s invaliditetom Republike Austrije gospodinom Erwinom Buchingerom. Ured je u 2010. godini pripremio organiziranje skupa predstavnika pravobraniteljskih ureda iz regije na temu uloge pravobraniteljskih ureda u zaštiti prava osoba s invaliditetom koji je održan 10. siječnja 2011. godine pa će o skupu više govora biti u sljedećem izvještajnom razdoblju.

Zatražena mišljenja Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom od strane međunarodnih institucija

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom sudjelovao je u izradi **Univerzalnog periodičnog pregleda stanja ljudskih prava u Hrvatskoj**, zajedničkog izvješća neformalne koalicije neovisnih institucija za ljudska prava u Republici Hrvatskoj. Riječ je o izvješću koji sve članice UN-a pa tako i Republika Hrvatska podnose svake četvrte godine pri čemu izvještavaju Vijeće UN-a o stanju ljudskih prava vezano uz obveze koje su preuzete potpisivanjem i ratificiranjem konvencija. Rasprava o Hrvatskoj je održana na sjednici Vijeća UN-a za ljudska prava 8. studenog 2010. u Ženevi. Univerzalno periodično izvješće (The Universal Periodic Report) je jedinstveni proces pregleda i analize ljudskih prava koji svih 192 zemalja članica ima obvezu provesti i o njemu izvijestiti svake 4 godine. Uz izvješće Vlade, Vijeće za ljudska prava UN-a primalo je i dodatna izvješća nezavisnih institucija i organizacija civilnog društva.

Vladino izvješće pripremila je radna grupa sastavljena od predstavnika Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija, Ministarstva pravosuđa i Vladinog ureda za ljudska prava. Istaknuli su da je zakonodavni i institucionalni okvir za zaštitu ljudskih prava u RH visoko razvijen, ali da izazov predstavlja njegova implementacija i jačanje administrativnih i financijskih kapaciteta za njihovo provođenje. Vlada je u svom izvješću izvijestila o napretku na području zaštite osoba s invaliditetom i posebno izdvojila osnivanje ureda posebnog pravobranitelja za osobe s invaliditetom, Vladinog povjerenstva za osobe s invaliditetom, ratificiranje Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i izradu Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine. Naveli su i suradnju Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi i Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti s udrugama civilnog društva, podršku države roditeljima djece s teškoćama u razvoju (produljeni roditeljni dopust, skraćeno radno vrijeme, status roditelja njegovatelja) te uvođenje pilot-projekta osobnog asistenta.

Ured visokog povjerenika za ljudska prava priredio je sažetak 11 izvješća koja su nadopunjavala ono Vladino a sastavili su ih predstavnici nacionalnih institucija za ljudska prava, neformalna koalicija udruga civilnog društva, pojedine udruge samostalno kao i međunarodne organizacije Human Rights Watch i Mental Disability Advocacy Center (MDAC). U tom izvještaju posebno je upozoreno na teškoće pri integraciji djece s teškoćama u razvoju u predškolski sustav, a kasnije i u redovno osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje.

Istaknuti su problemi u zapošljavanju osoba s invaliditetom usprkos mjerama koje je Vlada poduzela kao i teškoće u ostvarivanju prava na komunikaciju za osobe oštećena sluha i gluho-slijepe osobe zbog nereguliranosti statusa znakovnog jezika. Iz Vladinog izaslanstva, državni tajnik Andrej Plenković u svojem je komentaru potvrdio da se sustav skrbništva uistinu treba reformirati. Zemlje članice UN-a koje su komentirale izvješće Vlade i popratna izvješća pohvalile su dosadašnje napore Vlade na području zaštite ljudskih prava pa tako i prava osoba s invaliditetom.

Među područjima na koja su se zemlje članice u svojim komentarima često su se našli i komentari vezani uz prava osoba s invaliditetom kao posebno osjetljive skupine čija se ljudska prava i dalje često krše. Pohvaljeno je osnivanje posebnog pravobranitelja za osobe s invaliditetom. Mnoge zemlje su preporučile da se pojačaju napori na deinstitucionalizaciji osoba s intelektualnim teškoćama i provode obveze koje je Republika Hrvatska preuzela potpisivanjem Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

Ured visokog povjerenika za ljudska prava (OHCHR-UNOG): Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom dao je svoj prilog studiji Ureda visokog povjerenika za ljudska prava u ulozi međunarodne suradnje kao potpore provođenju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Ured je informirao OHCHR o svojim aktivnostima na području međunarodne suradnje, ali i iznio svoja saznanja o osviještenosti udruga i saveza osoba s invaliditetom o važnosti razmjene dobrih praksi i načinima na koje se ta razmjena ostvaruje.

Ured je sudjelovao u ispunjavanju monitoring tablice vezane uz poglavlje 19 Socijalna politika i zapošljavanje koje je vodilo Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija u dijelu koji se tiču doprinosa Ureda pravobraniteljice u provođenju mjera vezanih uz područje suzbijanja diskriminacije odnosno neovisnost Ureda pri provođenju Zakona o suzbijanju diskriminacije i vođenja evidencije o slučajevima diskriminacije.

3.11.1. USPOSTAVLJANJE I NASTAVAK SURADNJE S MEĐUNARODNIM

U ovom izvještajnom razdoblju je uspostavljena i intenzivirana suradnja sa sljedećim međunarodnim organizacijama: Programom Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) Hrvatska, međunarodnim organizacijama Human Rights Watch, Mental Disability Advocacy Centre i Harvard Law School Project on Disability.

-Suradnja s Veleposlanstvom SAD-a - savjetnice Veleposlanstva konzultirale su Ured pravobraniteljice prilikom izrade godišnjeg izvješća Veleposlanstva o ljudskim pravima u dijelu koji se odnosi na osobe s invaliditetom. Pravobraniteljica je održala sastanak sa savjetnicama, informirala ih o aktivnostima Ureda i položaju osoba s invaliditetom posebice u području zapošljavanja za koje su pokazale najveće zanimanje. Te informacije ušle su u spomenuti izvještaj Veleposlanstva.

-Pravobraniteljica je održala **sastanak s pravobraniteljem za osobe s invaliditetom austrijske pokrajine Burgenland (Gradišće)** gospodinom Hansom-Juergenom Grossom u sklopu njegovog dvodnevno posjeta Hrvatskoj tijekom kojeg je obišao pogone ustanove URIHO-Zagreb u kojima rade osobe s invaliditetom. Pravobraniteljica je s austrijskim gostom izmijenila detalje o raznim područjima zaštite prava osoba s invaliditetom u dvije države i načinima na koji su zakonski regulirana određena prava.

Kako je hrvatski sustav profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja osoba s invaliditetom oduvijek bio blizak austrijskom, neobično je korisno i dalje pratiti austrijska iskustva na tom području. Profesionalna rehabilitacija je tim važnija ako se zna da je odlazak u invalidsku mirovinu umjesto

osposobljavanja za neko drugo zvanje loš izbor kako za državu tako i za pojedinca i to ne samo iz financijskih razloga.

-Pravobraniteljica je primila **izaslanstvo Republike Kazahstan** koje su predstavnici tijela Vlade Republike Kazahstan, zastupnika u Parlamentu i nevladinih organizacija u sklopu studijskog posjeta Republici Hrvatskoj u svibnju 2010. Tijekom sastanka upoznali su se s ustrojstvom, djelokrugom rada i iskustvima Ureda. Posjet delegacije iz Kazahstana bio je dio zajedničkog projekta Ministarstva rada i socijalne zaštite Republike Kazahstan i Programa Ujedinjenih naroda za razvoj u Republici Kazahstan: Jačanje socijalne zaštite osoba s invaliditetom te unaprjeđenje sustava posebnih socijalnih usluga u Kazahstanu 2010 – 2011. Projekt promiče integraciju mjera i usluga namijenjenih osobama s invaliditetom u državne programe i mjere javnih politika. Također nastoji osnažiti aktere koji sudjeluju u kreiranju mjera i organizacije civilnog društva te ih pripremiti za ratifikaciju i provedbu Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativnog protokola uz nju. Cilj studijskog putovanja bio je omogućiti razmjenu stajališta i učenje iz iskustava o provedbi Konvencije o pravima osoba s invaliditetom te upoznavanje s različitim modelima socijalne skrbi s posebnim naglaskom na aktere koji sudjeluju u kreiranju i pružanju socijalnih usluga kao i analizirati i usporediti modele i iskustva koja bi mogla biti primjenjena u Kazahstanu.

Republika Hrvatska odabrana je kao primjer dobre prakse zbog usredotočenosti državnih tijela na razvoj različitih mjera usmjerenih na podršku osobama s invaliditetom. Gosti su s velikim zanimanjem slušali o ulozi koji Ured pravobraniteljice ima u zaštiti prava osoba s invaliditetom u Hrvatskoj.

Suradnja s Delegacijom Europske komisije u Republici Hrvatskoj

U svibnju su pravobraniteljica, njezina zamjenica i savjetnica održale sastanak s predstavnicima Delegacije Europske komisije u Hrvatskoj koji su se u sklopu pisanja dijela Izvješća o napretku Republike Hrvatske na području socijalnog uključivanja željeli informirati o položaju osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj, a posebno ih je zanimalo mišljenje Ureda o procesu deinstitutionalizacije. Osim toga, razgovaralo se o svim važnim aktivnostima Ureda na području zaštite prava osoba s invaliditetom.

-Pravobraniteljica je održala **sastanak sa šefom Delegacije EU u Republici Hrvatskoj Paulom Vandorenom**. Pravobraniteljica i veleposlanik Vandoren razgovarali su o stanju ljudskih prava osoba s invaliditetom u kontekstu pretpripravnih pregovora između Republike Hrvatske i Europske Unije. Veleposlanik Vandoren naglasio je prioritetnost promicanja jednakih mogućnosti za osobe s invaliditetom u procesu pristupanja Hrvatske EU.

Istaknuo je i potrebu da hrvatske vlasti nastave s provedbom reformi koje će osigurati deinstitutionalizaciju, neovisno življenje, obrazovanje i zapošljavanje osoba s invaliditetom. Pri tome je važno da se donošenje zakona, akcijskih planova i njihova implementacija provode u uskoj suradnji sa zainteresiranom javnošću. Šef Delegacije je istaknuo svoje mišljenje da se Uredu pravobraniteljice trebaju osigurati dostatna sredstva koja bi mu omogućila učinkovito djelovanje na području cijele Hrvatske.

-Od 22. do 23. studenog 2010. u Zagrebu je u sklopu People to People programa Europske Unije održan **seminar o uključivanju i neovisnom življenju osoba s invaliditetom**. U radu seminara aktivno su sudjelovale savjetnice pravobraniteljice, a zamjenica pravobraniteljice bila je jedna od uvodničara s izlaganjem na temu Život u zajednici između prava i stvarnosti. Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom pomagao je Delegaciji Europske Unije za Hrvatsku u organizaciji skupa predlaganjem lokalnih udruga osoba s invaliditetom koje su svojim sudjelovanjem doprinijele ostvarivanju ciljeva skupa i prenijele saznanja u svoje lokalne sredine kako bi se doprinijelo procesu deinstitutionalizacije u Hrvatskoj.

Seminar je predstavnicima udruga osoba s invaliditetom iz područja cijele Hrvatske omogućio da čuju europska iskustva s područja koja su u ovom trenutku najbitnija za ostvarivanje neovisnog življenja i postizanja veće uključenosti osoba s invaliditetom u društvo. Tako su predstavnici Europske udruge pružatelja usluga u zajednici govorili o načinima kako se te usluge pružaju u Europi. Govorilo se o ulozi udruga u promicanju zapošljavanja osoba s invaliditetom, mogućnostima jačanja svijesti javnosti o pravima osoba s invaliditetom i borbi protiv diskriminacije, modelima deinstitutionalizacije i pitanjima poslovne sposobnosti i skrbištva.

3.11.2. SUDJELOVANJE NA MEĐUNARODNIM SKUPOVIMA

Savjetnica pravobraniteljice sudjelovala je u radu međunarodne konferenciji *Što je invaliditet? UN-ova Konvencija o pravima osoba s invaliditetom i Međunarodna klasifikacija funkcioniranja, invaliditeta i zdravlja*. Stručnjaci iz područja javnog zdravstva koji se bave zaštitom osoba s invaliditetom iz cijelog svijeta u Rimu su raspravljali o korištenju Međunarodne klasifikacije funkcioniranja, invaliditeta i zdravlja u primjeni socijalnog pristupa invaliditetu sukladno Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom.

-U kolovoza je u Kopenhagenu održana međunarodna konferencija pod nazivom „*Obveze poslovnog sektora prema osobama s invaliditetom prema međunarodnom i europskom antidiskriminacijskom zakonodavstvu*“.

Konferenciji na kojoj se razgovaralo o pojmu invaliditeta, obvezi ne-diskriminacije, obvezi poslodavca da prilagodi uvjete rada potrebama osoba s invaliditetom i najizglednijem budućem razvoju u obvezama poslovnog sektora prema osobama s invaliditetom nazočila je savjetnica pravobraniteljice. Konferenciju su organizirali Dansko udruženje osoba s invaliditetom i Poslovna škola Kopenhagen.

Tijekom posjeta Kopenhagenu savjetnica pravobraniteljice susrela se s predstavnicima krovne danske udruge osoba s invaliditetom Danske Handicaporganisationer, posjetila je Ured pučkog pravobranitelja Danske, a nazočila je i predavanju o ulozi nevladinih organizacija osoba s invaliditetom u procesu izvještavanja o provođenju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

Detaljnije informacije o navedenom mogu se naći na web stranicama Ureda.

-U kolovozu 2010. održana je Regionalna likovna kolonija „**Balkana 2010.**“ u Mrkonjić Gradu u Bosni i Hercegovini u sklopu koje je održano niz stručnih skupova. Pravobraniteljica i zamjenica pravobraniteljice su sudjele na okruglom stolu na temu „Status, izazovi, postignuća i dobre prakse u poštivanju, promociji i zaštiti prava osoba s invaliditetom/implementaciji Konvencije o pravima osoba s invaliditetom“. Skupu su nazočili predstavnica pravobraniteljstva Bone i Hercegovine, predstavnici nadležnih institucija, nevladinih organizacija iz Bosne i Hercegovine i iz Republike Hrvatske te koordinatorica projekata Zajednice saveza osoba s invaliditetom Hrvatske i predsjednica Saveza društva distrofičara Hrvatske. Udruženje osoba s invaliditetom „Udas“ u partnerstvu sa Inicijativama preživjelih od mina i Općinom Mrkonjić Grad organizirali su šestu Regionalnu likovnu koloniju Balkana 2010. I ove godine Kolonija je okupila 20 umjetnika sa i bez invaliditeta iz BiH, Srbije, Hrvatske, Makedonije, te studente Akademija Likovne umjetnosti iz Sarajeva, Banja Luke i Beograda. Regionalna likovna kolonija Balkana je, od osnivanja 2005. godine, izrasla u jedinstvenu kulturno-edukativnu priredbu, prepoznatu po svom doprinosu regionalnim procesima podizanja razine svijesti o pitanjima ljudskih prava u području invaliditeta, principima društvene uključenosti i jednakih mogućnosti za sve, oporavak od post-ratne traume i pomirenja.

-U listopada je u Zagrebu održan **XV. Hrvatski simpozij osoba s invaliditetom** u organizaciji Zajednice saveza osoba s invaliditetom. Tema ovogodišnjeg skupa bila je „Što ulazak Republike

Hrvatske u Europsku Uniju donosi osobama s invaliditetom". Na skupu su predstavnici državnih tijela dali prikaz svog rada na dobrobit osoba s invaliditetom. Pravobraniteljica je održala prezentaciju na temu Zaštita, praćenje i promicanje prava osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj. Gosti iz Mađarske iznijeli su svoja iskustva o tome što je ulazak njihove zemlje u Europsku Uniju značio za osobe s invaliditetom. Erzsébet Földesi, potpredsjednica Nacionalnog saveza udruga osoba s invaliditetom Mađarske je u svom izlaganju pokušala dati odgovor na pitanje jesu li osobe s invaliditetom obuhvaćene zakonima Europske Unije. Nakon ulaska u Europsku Uniju, na prava osoba s invaliditetom utjecat će i nacionalni, ali i europski zakoni i politike. Politike EU neće zamijeniti nacionalne politike nego će ih nadopunjavati. Istaknula je da Europska Unija nije država pa shodno tome niti nema funkcije države kao što je na primjer ona davanja mirovina. Govoreći o europskom pokretu za borbu za prava osoba s invaliditetom spomenula je nevladine udruge osoba s invaliditetom koje djeluju na razini EU kao što je primjerice Međunarodna udruga osoba s invaliditetom (Disabled People International-DPI), Europski forum za invaliditet (European Disability Forum – krovna organizacija osoba s invaliditetom koja djeluje od 1997). Te organizacije se zajedno s nacionalnim savezima udruga osoba s invaliditetom i roditeljima osoba koje se same ne mogu zastupati bore za prava i protiv diskriminacije osoba s invaliditetom u politikama i zakonodavstvu koje donosi Europska Unija. Rezultati njihova zalaganja su Članak 13 Amsterdamskog sporazuma iz 1997. koji ovlašćuje Europsku Uniju da poduzme mjere protiv diskriminacije na temelju spola, rasnog ili etničkog podrijetla, vjere i vjeroispovijesti, invaliditeta, dobi i seksualne orijentacije. Direktiva o zapošljavanju iz 2000, Direktiva o autobusima u EU, Direktiva o javnoj nabavi u EU, Regulative o putnicima s invaliditetom u zrakoplovnom i željezničkom prometu, Regulative o strukturalnim fondovima EU, Telekomunikacijski paketi, Direktiva o audiovizualnim medijskim uslugama iz 2007.

Regulative se izravno primjenjuju i obvezujuće su za sve, a provedbeni akti nisu potrebni. Direktive obvezuju na ostvarivanje cilja koji se njime propisuje dok su načini provedbe ostavljeni državama članicama. Odluke se izravno primjenjuju i obvezujuće se za onoga kome su upućene bez potrebe donošenja dodatnih mjera za implementaciju. Mišljenja i preporuku nisu obvezujuće.

3.11.3. ORGANIZIRANJE SKUPOVA U SURADNJI S PREDSTAVNICIMA MEĐUNARODNIH INSTITUCIJA

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom i Ured izaslanika za rad, socijalne poslove i zaštitu potrošača pri Veleposlanstvu Republike Austrije u lipnju 2010. je organizirao održavanje okruglog stola na temu Osobe s invaliditetom - Iskustva Ureda pravobranitelja za osobe s invaliditetom u Republici Austriji i Republici Hrvatskoj u provođenju UN-ove Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Gost okruglog stola bio je savezni pravobranitelj za osobe s invaliditetom Republike Austrije dr. Erwin Buchinger. Na skupu kojem je nazočilo 40-ak predstavnika saveza osoba s invaliditetom i nadležnih institucija prezentirana su iskustva dvaju pravobranitelja na području zaštite osoba s invaliditetom u Republici Austriji i Republici Hrvatskoj.

Detaljnije informacije o navedenom mogu se naći na web stranicama Ureda.

3.12. SUDJELOVANJE U KULTURNOM ŽIVOTU, REKREACIJI, RAZONODI I ŠPORTU

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom u čl. 30 „*Sudjelovanje u kulturnom životu, rekreaciji, razonodi i športu*“, propisuje: „1. *Države stranke priznaju osobama s invaliditetom pravo na sudjelovanje u kulturnom životu na ravnopravnoj osnovi s drugima, te će poduzeti sve odgovarajuće mjere kako bi osigurale da osobe s invaliditetom (...) 2.(...) razvoj i korištenje svojega*

kreativnog, umjetničkog i intelektualnog potencijala (...) 3. (...)osigurale da zakoni koji štite intelektualna vlasnička prava ne sadrže nerazumne ili diskriminirajuće prepreke pristupu osoba s invaliditetom (...) 4. (...) na priznavanje i potporu svojem specifičnom kulturnom i jezičnom identitetu, uključujući znakovni jezik i kulturu gluhih, 5. (...) u rekreativnim i športskim aktivnostima, te rasonodi, države stranke će poduzeti odgovarajuće mjere u svrhu: (a) poticanja i promicanja sudjelovanja, u najvećoj mogućoj mjeri, osoba s invaliditetom u redovitim športskim aktivnostima na svim razinama, (b) osiguranja mogućnosti organiziranja, razvoja i sudjelovanja u športskim i rekreacijskim aktivnostima namijenjenim osobama s invaliditetom i u tu svrhu će se poticati osiguravanje odgovarajućeg vodstva, obuke i sredstava, na ravnopravnoj osnovi s drugima, (...) (d) osiguranja djeci s teškoćama u razvoju jednakog pristupa sudjelovanju u igri, rekreaciji, slobodnim i športskim aktivnostima, uključujući i one aktivnosti koje su dio obrazovnog sustava(...)".

A) Područje športa

Prema *Zakonu o športu (2006)* pod pojmom sport podrazumijevaju se različite, natjecateljski usmjerene, motoričke aktivnosti varijabilnog i dinamičkog karaktera koje djeci, mladeži i odraslima omogućavaju zadovoljavanje potrebe za kretanjem i igrom, razvoj sposobnosti, osobina i sportskih znanja, sportsko izražavanje i stvaralaštvo te očuvanje i unaprjeđivanje zdravlja i postizanje sportskih rezultata na svim razinama natjecanja.

Maggingenska deklaracija (2003) sport definira kao potrebu i pravo svakog čovjeka i idealno sredstvo za učenje nužnih životnih vještina.

Sportska aktivnost omogućava svakoj individui zadovoljavanje osnovnih ljudskih potreba: za kretanjem, sigurnošću, redom i poretkom, za pripadanjem i samoaktualizacijom; sport i sportska aktivnost znatno utječu na psihosomatski razvoj i stanje djece, mladih, odraslih osoba, osoba s invaliditetom i djecu s teškoćama u razvoju. Bavljenje sportom osigurava podizanje kvalitete življenja – temelj je mentalnog i tjelesnog zdravlja i boljitka tijekom čitava života. Tako u našem društvu, zbog individualnih razlika u biološkim, psihološkim i edukacijskim potrebama te zbog različitih razina talentiranosti, postoje različiti oblici sportskih aktivnosti s različitim ciljevima.

S obzirom na kvalitetnu razinu, sport može biti vrhunski, odnosno selektivni ili može biti sport za sve, odnosno masovni. S obzirom na statusno određenje i organizacijske aspekte, na području sporta egzistira nekoliko sportskih sustava; prvi takve vrste je profesionalni sport, zatim amaterski, školski, rekreacijski sport i *sport osoba s invaliditetom*.

Sport osoba s invaliditetom u velikom broju zemalja ima dobar sustav pripreme skupina sportaša s različitim vrstama i stupnjevima invaliditeta koji sudjeluju na različitim dobro organiziranim natjecanjima, što može značajno pridonijeti njihovom kvalitetnom uključivanju u životnu i radnu sredinu, jer sport pruža velike mogućnosti na planu tjelesne i mentalne rehabilitacije. Vrhunski sport osoba s invaliditetom jednako kao i vrhunski sport za zdrave osobe mora biti usmjeren na postizanje vrhunskih sportskih rezultata a za uspjeh u tom slučaju je zaslužan: opsežan znanstveni rad usmjeren na optimiranje rezultata sportaša, sustavno uključivanje i poticanje djece s teškoćama u razvoju i mladeži s invaliditetom da se bave sportom, izuzetna kvalificiranost i stručnost trenera za socijalnu promociju i prestiž.

Radi što boljeg razumijevanja procesa uključivanja osoba s invaliditetom u kineziološke aktivnosti potrebno je spomenuti četiri osnovne kategorije osoba s invaliditetom: osobe s tjelesnim invaliditetom, osobe s mentalnom retardacijom, slijepi i gluhe osobe.

Sve osobe s navedenim invaliditetom imaju mogućnost uključivanja u rekreativne i natjecateljske aktivnosti. U pravilu, osobe kod kojih je invaliditet nastupio tijekom života, a koje su prije nastanka invaliditeta bile uključene u sustav treninga, nastavljaju sudjelovati u aktivnostima natjecateljskog karaktera. Sportaši koji su se uključili u sustav vrhunskog sporta, sudjeluju u

gradskim, državnim, europskim i svjetskim natjecanjima. Specifičnosti navedenih natjecanja je da se ona odvijaju za svaku kategoriju sportaša s invaliditetom i pojedinog sporta, posebno. Osobe s tjelesnim invaliditetom, slijepe osobe i djeca s teškoćama u razvoju, sudjeluju na Paraolimpijskim igrama, osobe s mentalnom retardacijom uključene su u natjecanje pod nazivom "Specijalna Olimpijada", a gluhe osobe uključene su u poseban sustav natjecanja pod nazivom „Svjetske igre“. Sva tri navedena natjecanja su po važnosti, na istoj razini kao i Olimpijske igre. Osobe s mentalnom retardacijom zbog specifičnosti oštećenja nisu u mogućnosti sudjelovati na natjecanjima i disciplinama namijenjenima sportašima s tjelesnim invaliditetom i slijepim osobama. Kod gluhih i nagluhih osoba očuvan je u pravilu motorički status, ali se u izboru sportskih disciplina i natjecanja mora voditi računa o komunikacijskim preprekama. Sve osobe s invaliditetom mogu se uključiti u tri razine kineziološke aktivnosti: rehabilitacijski sport; rekreativne aktivnosti i vrhunski sport.

Rehabilitacijski sport je dio obvezatne sekundarne rehabilitacije u koju se uključene sve osobe s invaliditetom. Kroz ovaj oblik kinezioloških aktivnosti stječu se saznanja o nastalom invaliditetu, preostalim sposobnostima te mogućnostima daljeg uključivanja u određene aktivnosti. Nakon završene faze sekundarne rehabilitacije, osoba s invaliditetom može se uključiti u rekreacijski ili vrhunski sport.

Model organiziranja sporta osoba s invaliditetom

Sadašnji ustroj rekreativnih aktivnosti i natjecateljskog sporta u RH nije sukladan organiziranosti navedenih aktivnosti na međunarodnoj razini, zato je potrebno uvažavati međunarodni model sporta osoba s invaliditetom, a pri tome je potrebno voditi računa o specifičnostima pojedine države. Sportaši s istom kategorijom invaliditeta su članovi sportskih klubova i društava koji ulaze u sustav gradskog sportskog saveza: gradski savez osoba s tjelesnim invaliditetom; gradski savez slijepih osoba; gradski savez gluhih i nagluhih osoba i gradski savez osoba s mentalnom retardacijom. Da bi se sport osoba s invaliditetom mogao ostvariti na gradskoj razini a zatim i na državnoj i međunarodnoj potrebno je ispuniti određene preduvjete: posebna edukacija kadrova odnosno trenera –pedagoga; praćenje i primjena novih tehnologija, prilagodba sportske opreme itd. Edukacija se odnosi na školovanje kadrova koji bi bili osposobljeni za rad u području sporta osoba s invaliditetom.

Osim petogodišnjeg školovanja na Kineziološkom fakultetu, kroz koje studenti stječu više znanja o znanja o značajkama pojedinog invaliditeta, a manje o samom sportu, čini se adekvatnijim trogodišnje školovanje kroz koje se stječe zvanje trenera određenog sporta. Kad se radi o osobama s invaliditetom treneri moraju, osim poznavanja principa i zakonitosti pojedinog sporta, poznavati i specifičnosti pojedinog invaliditeta, njegovim ograničenjima, ali i mogućnostima te načinima kako iskoristiti puni sportski potencijal osoba s invaliditetom. Primjerice kod osoba koje se služe invalidskim kolicima u treningu se osobita pozornost mora posvetiti proizvodnji i pravilnoj uporabi športskih invalidskih kolica i proteza te drugih pomagala, koja u natjecateljskom sportu dobivaju značenje sportske opreme, a ne ortopedskih pomagala. Dijagnostičke metode koje se primjenjuju na vrhunskim sportašima s invaliditetom u potpunosti su iste kao i kod sportaša bez invaliditeta. Jedina razlika je u opremi koja se koristi pri testiranju sportaša s invaliditetom npr. umjesto pokretnog tepiha koristi se "roller" ako je sportaš u invalidskim kolicima. Funkcionalna klasifikacija je metoda kojom se procjenjuju funkcionalne sposobnosti lokomotornog sustava koje su ostale sačuvane nakon nastanka invaliditeta. Sportaš s invaliditetom ne može nastupati niti na jednom međunarodnom natjecanju dok nije prošao postupak funkcionalne klasifikacije. Pod pojmom kategorizacije vrhunskih sportaša s invaliditetom podrazumijeva se izrada pravilnika temeljem kojeg bi se dodjeljivala financijska potpora vrhunskim sportašima.

Primjer 1.

Hrvatski paraolimpijski odbor (HPO) okuplja 10 nacionalnih sportskih udruženja, 10 županijskih i 6 gradskih. Tijekom 2010. godine, proveo je i organizirao nastupe hrvatskih sportaša s invaliditetom na 55 međunarodnih natjecanja, 5 europskih i 13 svjetskih prvenstava. Iz Državnoga proračuna RH za 2010. godinu doznačena su sredstva u iznosu od 8.495. 805, 00 kuna. HPO je u suradnji sa svojim članicama, proveo niz razvojnih programa i sportskih kampova za djecu s poteškoćama u razvoju i mlade s invaliditetom. Tako su razvojni programi provedeni u skijanju, atletici, sjedećoj odbojci, plivanju, tenisu, sportskoj rekreaciji putem kojih je djeci s poteškoćama u razvoju i mladima s invaliditetom omogućeno kontinuirano bavljenje sportom i nastupi na domaćim i međunarodnim natjecanjima.

	SPORT	PARAOLIMPIJADA SYDNEY 2000	PARAOLIMPIJADA ATHENA 2004	PARAOLIMPIJADA PEKING 2008
1.	ATLETIKA	7	6	13
2.	KONJIČKO JAHANJE	1	2	2
3.	PLIVANJE	2	3	4
4.	STOLNI TENIS	4	4	2
5.	STRELJAŠTVO	1	2	3
6.	BICIKLIZAM	-	-	1
7.	UKUPNO	15	17	25

Tablica1. Broj hrvatskih sportaša s invaliditetom na Paraolimpijskim igrama od 2000. do 2008.

Iz navedene tabele vidljivo je da je broj sportaša koji se bave s vrhunskim sportom u porastu te isto tako njihovi sportski rezultati su sve uspješniji i prepoznatljiviji (Dubravka Ciliga, Lidija Petrinović (2001). Sport osoba s invaliditetom. U D. Milanović (ur.), Zbornik radova 10. Zagrebačkog sajma sporta i nautike «Stanje i perspektive Zagrebačkog sporta», Zagreb, 2001. (str. 173-177). Zagreb: Fakultet za fizičku kulturu).

Primjer 2.

Od 16. do 24. srpnja 2010. održano je otvoreno svjetsko prvenstvo u streljaštvu za osobe s invaliditetom, na strelištu Vrapčanski potok u Zagrebu. Na prvenstvu je sudjelovalo 247 sportaša iz 43 zemlje iz svih dijelova svijeta. Svjetsko prvenstvo u Zagrebu ujedno je bilo i kvalifikacijsko natjecanje za nastup na Paraolimpijskim igrama 2012. godine u Londonu. Hrvatska u streljaštvu ima iznimno dugu tradiciju, što je jedan od razloga zbog kojeg je Međunarodni paraolimpijski odbor odlučio se upravo Zagrebu dodijeliti domaćinstvo svjetskog prvenstva. Od 247 sportaša iz 43 zemlje 150 osoba bilo je u invalidskim kolicima.

Unatoč zavidnim i brojnim rezultatima s mnogih nacionalnih i međunacionalnih sportskih natjecanja osoba s invaliditetom, ovi rezultati nisu u nas praćeni jednakom medijskom pozornosti kao sportski rezultati drugih natjecatelja pa se stječe dojam da se o uspjesima naših sportaša s invaliditetom više znade u svijetu nego u domovini.

Cjelokupan sustav odnosa prema osobama s invaliditetom postaje manjkav bez otvaranja prostora za njihovo sudjelovanje u sportu, rekreaciji i kulturi bez kojih nema punoće osobnog razvoja – bilo da su osobe s invaliditetom sukreatori kulturnih i sportskih događanja ili su pasivni sudionici ovih događanja. Sport i kultura postaju za osobe s invaliditetom važna područja osobne i društvene afirmacije, a osobitu korist donose u razvoju osjećaja vrijednosti, stabilnosti, sigurnosti, tolerancije i jednakosti. Potaknuti i osloboditi kreativne potencijale moguće je osiguranjem jednake dostupnosti spomenutim područjima i osobama s invaliditetom, uz sveopću dostupnost i prilagodbu sportske i kulturne infrastrukture te jačanje svijesti zajednice o jednakim mogućnosti za

osobe s invaliditetom i na ovim područjima. Međutim, u našoj stvarnosti se za ova područja ne izdvajaju dovoljna sredstva i ne potiče se masovnije bavljenje športom osoba s invaliditetom, premalo je prilagođenih sportskih dvorana i terena, a osobe s invaliditetom-vrhunski sportaši su po skromnosti financijskih sredstava u nepovoljnijem položaju u odnosu na druge.

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom upoznat je s činjenicom da Hrvatskom paraolimpijskom odboru nedostaju sredstva za rad sa športašima s invaliditetom te smo upravo iz tih razloga za osiguranje sredstava iz državnog proračuna za 2011. preporučili Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa da osigura sredstva potrebna za nesmetani rad Hrvatskog paraolimpijskog odbora.

B) Područje kulture

Unatoč postojanju sjajnih primjera bogatog i raznolikog kulturnog izričaja mnogih osoba s invaliditetom, nedovoljno se podupire njihovo stvaralaštvo, o njemu se malo govori u javnosti jer nedostaje kontinuitet u afirmiranju ovog područje sudjelovanja i doprinosa osoba s invaliditetom društvenoj zajednici.

Upoznavanje javnosti s mnogim talentima koje posjeduju osobe s invaliditetom *je najučinkovitiji način razbijanja predrasuda o njima*. Osim toga, sudjelovanje u mnoštvu kulturnih događanja daleko je ispod interesa i potreba osoba s invaliditetom bilo zbog neprilagođenosti prostora u kojima se održavaju različite kulturne manifestacije, predstave, izložbe i sl., a bilo zbog izostanka potpora koje omogućavaju dolazak (prijevoz, pratnja i sl.). Međutim, držimo važnim istaknuti neke pozitivne primjere i kretanja.

Dostupnost kulturnih aktivnosti osobama s invaliditetom realizira se financiranjem projekata, udruga i institucija koje afirmiraju kreativne i umjetničke mogućnosti osoba s invaliditetom i koje senzibiliziraju javnost za umjetnički rad osoba s invaliditetom (slikarske i kiparske radionice, usavršavanje gluhoslijepih umjetnika uz posjete izložbama, organizacija izložaba, likovne i kiparske kolonije gluhoslijepih umjetnika, umjetnički festivali koji se bave temom invalidnosti kao važnim socijalnim i političkim problemom).

Primjer 1. :

U 2008. godini otvoren je novi stalni postav Tiflološkog muzeja, nacionalnog specijaliziranog muzeja koji je prilagođen osobama s invaliditetom. Za slijepe i slabovidne osobe izrađen je katalog stalnog postava i legende na Braillovom pismu, reljefne karte te je dostupno računalo za slijepe osobe.

Hrvatsko muzejsko vijeće, savjetodavno tijelo Ministarstva kulture postavilo je standard za sustavno uređenje pristupa muzejima i galerijama. Ono ocjenjuje odnosno uspoređuje muzeološke koncepcije koje u sklopu Idejnog koncepta stalnog postava sadrže analizu i valorizaciju prostora predviđenih za muzejske sadržaje koji moraju biti dostupni svim posjetiteljima, odnosno projekt treba biti arhitektonski usklađen za pristup osobama s invaliditetom. Ministarstvo kulture kontinuirano financira i potiče programe koji senzibiliziraju javnost za umjetnički rad, pa tako i osobe s invaliditetom putem Poziva za predlaganje programa javnih potreba u kulturi Republike Hrvatske. Vrijednim valja napomenuti da je izmijenjen je Pravilnik o izboru i utvrđivanju programa javnih potreba u kulturi (NN, br. 137/08, 57/09 i 62/09) na način da se u članku 7. stavku 1. točki 8. propisuje „*da se pri stručnom vrednovanju podnesenih prijedloga vijeća i povjerenstva primjenjuje kao jedan od kriterija sudjelovanje osoba s invaliditetom u programu te prilagođenost programa osobama s invaliditetom*“.

Augusto Boal, politički aktivist, kazališni stvaralac i pisac, tvorac „kazališta potlačenih“. Tijekom 1960-ih godina Boal počinje oblikovati i razvijati svoju ideju kazališta potlačenih, političkog kazališta namijenjenog promjeni društvenih odnosa, kojeg je forum-kazalište tek jedna u nizu korištenih metoda. Metode kazališta potlačenih, a naročito forum-kazališta, u Hrvatskoj su se počele koristiti u vrijeme Domovinskog rata dolaskom inozemnih dramskih pedagoga koji su za razne humanitarne udruge vodili radionice poglavito namijenjene psihosocijalnoj pomoći i liječenju ratnih trauma. Otada su i brojni hrvatski dramski pedagozi usvojili metode kazališta potlačenih koje dalje poučavaju i prenose drugima.

Primjer 2.:

U studenom 2010. Ured je u suradnji s Agencijom za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih u Centru za odgoj i obrazovanje Dubrava održao cjelodnevni edukativni stručni skup za nastavnike strukovnih škola te sudjelovanje udruge „Zamisli“ pod nazivom „Izazovi obrazovanja i osposobljavanja mladih s teškoćama u razvoju s posebnim naglaskom na nasilje među mladima“. Uz organizatore, skupu su nazočili predstavnici Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom, Udruge Zamisli i nastavnici s područja cijele Hrvatske.

Na kraju skupa članovi Udruge koji sudjeluju u Dramskoj radionici koju je vodio Mario Kovač izveli su predstavu po *Boalovom principu* gdje su prikazali sukob između razrednika i učenice s oštećenjem vida koja je integrirana u redovnu srednju školu. *Sukob nastaje zbog mišljenja razrednika da ta učenica nije u mogućnosti normalno pratiti nastavu te da bi stoga morala ići u specijaliziranu školu. Učenica pokušava razrednika uvjeriti da tome nije tako, no međutim to joj ne uspijeva i završavaju na razgovoru kod ravnateljice. I tu priča staje. Pošto ovo nije klasičan dramski prikaz već Boalov, sudionici skupa dobili su šansu svojim pitanjima, uputama, pa čak i samom glumom pokušati riješiti nastali problem. Bilo je zaista zanimljivo vidjeti na koji način sudionici skupa razmišljaju o nastalom problemu i zaista su bili puni ideja kako riješiti nastali problem.*

U listopadu 2010. u organizaciji Gradskog ureda za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom grada Zagreba, Povjerenstva za zaštitu od nasilja u obitelji održana je premijera predstave „Nasilje“ u sklopu THE/ARTO projekta pod umjetničkim vodstvom glumca Zijaha Sokolovića. *Riječ je o projektu neformalne edukacije djece kroz kazališnu predstavu kojom se nastoji educirati djecu i mlade o problemu nasilja u obitelji, a predstavlja prvi sustavni projekt edukacije djece kroz umjetnost u suradnji s brojnim stručnjacima i umjetnicima. Predstava je planirana da se održi u 10 osnovnih škola na području grada Zagreba.*

U proljeće 2010. godine pravobraniteljica je prisustvovala premijeri predstave „*Biti drugačiji*“ u režiji Maria Kovača koja je održana u suradnji s Udrugom kultura Nova i Hrvatskim savezom udruga tjelesnih invalida. Predstava je prilagođena shvaćanju djece i mladih ljudi, koji tek trebaju prihvatiti i usvojiti činjenicu da postoje osobe s invaliditetom koji su zbog svojih specifičnosti i potreba različiti ali isti. *U predstavi se radi o dva prijatelja, Andriji i Vedranu, članovima školske rukometne ekipe. Vedran je na posljednjoj utakmici pao i ozlijedio kralježnicu. U sljedeća tri mjeseca mora se kretati uz pomoć invalidskih kolica. U svojoj novonastaloj situaciji susreo se s mnogim preprekama koje ostali ljudi u svom svakodnevnom životu niti ne primjećuju. Nakon Andrijine prijateljske provokacije na račun njegova trenutačnog stanja, počinje razgovor o problemima s kojima se susreću osobe s invaliditetom*

3.13. ORGANIZACIJE CIVILNOG DRUŠTVA

U odnosu na proteklo izvještajno razdoblje pitanje financiranja osnovne djelatnosti saveza osoba s invaliditetom unatoč naporima Vladinog Ureda za udruge još nije riješeno. Ured za udruge potaknuo je donošenje *Kodeksa pozitivne prakse, standarda i mjerila za ostvarivanje financijske potpore programima i projektima udruga*, pripremljen je i nacrt *Odluke o uvjetima i načinu financiranja projekata i programa za opće dobro*, a Nacrt prijedloga *Zakona o organizacijama koje djeluju za opće dobro* prošao je javnu raspravu u lipnju 2010., ali još uvijek nije donesen. Ured za udruge u suradnji s predstavnicima saveza osoba s invaliditetom radi na izradi kriterija na temelju kojih bi se određivao iznos sredstava i očekuje se da će kroz njihovu zajedničku suradnju doći do kvalitetnog rješavanja tog pitanja.

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom je uputio preporuku Vladi Republike Hrvatske u kojoj traži od Vlade da sukladno svojoj nadležnosti i dalje poduzima mjere koje će osigurati neometano funkcioniranje saveza i udruga osoba s invaliditetom.

U preporuci smo istaknuli da je savezima i udrugama osoba s invaliditetom neophodno osigurati sredstva i u razdoblju kad sustavno financiranje još uvijek nije ustrojeno i kad je zbog gospodarske krize sama mogućnost financiranja smanjena kako bi savezi i udruge mogli obavljati svoj rad na dobrobit osoba s invaliditetom.

Sustavno financiranje udruga osoba s invaliditetom koje bi omogućilo njihovo djelovanje u cilju unaprjeđenja kvalitete života osoba s invaliditetom istaknuto je kao jedna od mjera Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine. Tako jedna od aktivnosti unutar te mjere predviđa izradu modela sustavnog financiranja osnovne djelatnosti saveza udruga osoba s invaliditetom iz sredstava državnog proračuna kao i izradu modela financiranja udruga osoba s invaliditetom putem sponzorstva i donatorstva.

Država s pravom prepoznaje saveze i udruge osoba s invaliditetom kao partnere u razvoju politika koje se tiču položaja osoba s invaliditetom čime ispunjava svoje obveze preuzete potpisivanjem Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, ali je potrebno da se ta važnost udruga ogleda i prilikom raspodjele proračunskih sredstava za programe i projekte udruga.

Osim toga, zbog činjenice da savezi i udruge osoba s invaliditetom vrlo često ispunjavaju one praznine oko pružanja podrške, savjetovanja i skrbi o osobama s invaliditetom koje ostavljaju institucije, potrebno je u zakonskim prijedlozima uvažiti posebnost njihovog položaja u odnosu na ostale organizacije civilnog društva koje djeluju za opće dobro.

Ostvarivanje kontinuiranog pružanja usluga od strane udruga osoba s invaliditetom od velike je važnosti i za prevenciju institucionalizacije i pokretanje procesa deinstitucionalizacije pa stoga preporučamo da nadležna ministarstva i dalje pojačavaju napore oko koordinacije i usklađenog djelovanja prema poticanju i financiranju aktivnosti udruga usmjerenih na pružanje mjerljivih i kvalitetnih usluga podrške u zajednici koje će omogućiti neovisno življenje osoba s invaliditetom u svim krajevima Republike Hrvatske.

-Na skupu u organizaciji osoba s invaliditetom kojem je nazočila predstavnica Ureda pravobraniteljice i predstavnica Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi iz izlaganja predstavnice Ministarstva saznali smo da se Ministarstvo zalaže za profesionalizaciju udruga osoba s invaliditetom i da će kroz financiranje zapošljavanja stručnih djelatnika u udrugama takvu profesionalizaciju i poticati. To je odraz činjenice da Ministarstvo vidi udruge kao partnere u razvoju mreže socijalnih usluga za osobe s invaliditetom koje su prijeko potrebne kako bi Republika Hrvatska napravila prijelaz prema kvalitetnijem životu u zajednici i između ostalog omogućila da obitelji osoba s invaliditetom ne budu žrtve invaliditeta svog člana.

-Iz kontakata s predstavnicima zemalja zapadne Europe uvjerali smo se da modeli prema kojem su udruge pružateljci usluga imaju dobre rezultate. Ured će između ostalog u suradnji s Uredom izaslanika za rad, socijalne poslove i zaštitu potrošača pri Veleposlanstvu Republike Austrije u 2011. organizirati za predstavnike udruga osoba s invaliditetom iz Hrvatske predstavljanje funkcioniranja udruga osoba s invaliditetom s područja grada Beča koje su pružateljci usluga za osobe s invaliditetom. Na Svjetskom simpoziju osoba s invaliditetom održanom u Istanbulu ostvaren je kontakt i s australskim Nacionalnim savezom pružatelja usluga za osobe s invaliditetom pa će udruge osoba s invaliditetom, ali i Ministarstvo biti upoznati s tim primjerom dobre prakse najprije kroz publikacije u kojima je Nacionalni savez pružatelja usluga opisao sustav od 14 različitih modela usluga za sve vrste osoba s invaliditetom, a kasnije i kroz mogućnost međusobne posjete i razmjene iskustava. Na spomenutom skupu na kojem je predstavnica Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi govorila o suradnji Ministarstva i udruga osoba s invaliditetom saznali smo da je Ministarstvo provelo anketu među udrugama kako bi dobilo uvid na koje se aktivnosti udruge troše proračunska sredstva koja im se odobravaju. Zaključak te ankete je da se najviše sredstava izdvaja za aktivnosti informiranja dok je pružanje usluga na zadnjem mjestu.

Detaljnije rezultate spomenute ankete smo u više navrata zatražili od Ministarstva, ali ih do trenutka pisanja ovog izvještaja nismo dobili.

Ministarstvo je svjesno svoje uloge poticanja udruga na osmišljavanje i razvijanje upravo onih usluga koje najviše trebaju osobama s invaliditetom njihovim članovima pa u tom smislu i raspisuje natječaje za projekte. U 2010. godini naglasak je bio na razvijanju usluga kojima se sprečava institucionalizacija osoba s invaliditetom kojoj obitelji vrlo često moraju pribjeći upravo zbog nepostojanja mreže usluga u zajednici koja bi im mogla pomoći oko kvalitetne skrbi o njihovom članu. S druge strane, predstavnici udruga ističu problem velike nesigurnosti oko financiranja aktivnosti udruga, a posebice onih vezanih uz pružanje određenih usluga kroz trogodišnje projekte. Ističu da takav sustav ne osigurava održivost usluga i kod korisnika generira stalnu neizvjesnost hoće li se usluga nastaviti istekom tog trogodišnjeg razdoblja.

U Udruzi invalida rada Grada Duga Resa pravobraniteljici su o tome rekli da „udruge najčešće ovise o projektima pa ako tu ne prođu, udruge se vraća na razinu volontiranja, a tada kvaliteta rada znatno opada kao i broj članova“. Prema našim saznanjima dobivenim iz brojnih kontakata s roditeljima i članovima obitelji upravo je ta neizvjesnost uzrok njihovog nepovjerenja u udruge kao pružatelje usluga i razlog zbog kojeg oni radije odabiru institucije koje vide kao sigurniji oblik kvalitetne skrbi čiju sigurnost i pouzdanost na određeni način jamči država. Ministarstvo je također detektiralo ovaj problem kontrole kvalitete, ali i cijene pruženih usluga i poduzelo određene korake da se to područje bolje regulira. Smatramo da se radi o dugotrajnom procesu koji sve sudionike čini nestrpljivima i nezadovoljnima što se kvalitetnija skrb osobama s invaliditetom već sada ne pruža, ali smatramo da se kvaliteta te skrbi ipak postepeno povećava.

Poseban problem na koji moramo upozoriti i u ovom poglavlju izvješća tiče se jednog aspekta financiranja usluga koje pružaju udruge preko projekata i koji ćemo ovdje ilustrirati kroz tri primjera.

Primjer 1.:

Uredu pravobraniteljice obratili su se roditelji djece s prevazivnim razvojnim poremećajem s područja Rijeke pritužujući se da nakon ukidanja trogodišnjeg programa rane intervencije koju je provodila udruge nema osigurane skrbi za njihovu djecu. Ured pravobraniteljice je Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi poslao upit o razlozima zbog kojih udruzi nije odobren nastavak projekta.

Ministarstvo je u svom odgovoru navelo sljedeće: *“Udruga za skrb autističnih osoba Rijeka prijavila je na Poziv za sudjelovanje udruga osoba s invaliditetom u provođenju projekata iz područja socijalne skrbi u okviru raspoloživih sredstava iz dijela prihoda od igara na sreću za 2009. godinu projekt Rana intervencija u djece s pervazivnim razvojnim poremećajem putem sustava mobilne službe u lokalnoj zajednici. Uvidom u zaprimljenu dokumentaciju utvrđeno je da prijava Udruge nije sukladna dokumentaciji za prijavu i uvjetima za prijavu jer obrazac za prijavu sudjelovanja nije popunjen u skladu s uvjetima navedenim u pozivu, naime, nije označeno područje aktivnosti-mjera.”* Potpuno je neprihvatljivo da je zbog omaške u pisanju projekta 32 djece ostalo bez prijeko potrebne stručne pomoći što će imati dalekosežne posljedice na njihov daljnji razvoj. U ovom primjeru se radilo o uistinu neznatnoj omaški, ali se nikako ne bi se smjelo događati da dobivanje ovako važnih usluga koje imaju posljedice za zdravlje i život ljudi ovise o profesionalnim i drugim sposobnostima zaposlenika udruga, odnosno da djeca s teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom i njihovo zdravlje budu ugroženi zbog nedostatne kvalitete pružatelja usluga. Odgovor na pitanje gdje i kako će sad 32 djece s pervazivnim razvojnim poremećajem sa šireg područja Rijeke dobiti prijeko potrebni tretman koji im nigdje drugdje nije osiguran, nismo dobili.

Primjer 2.:

Kao još jedan od primjera navodimo Hrvatsku udrugu gluhoslijepih osoba Dodir koja pruža usluge prevođenja i vođenja za 350 gluho-slijepih osoba svojih članova. Prijedlog trogodišnjeg programa Udruge kroz koji bi se osiguralo pružanje ovih usluga je odbačen na natječaju Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi uz obrazloženje da je *„Udruga u istom prioritetu prijavila dva, a ne jedan program' zbog čega 'prijava nije sukladna dokumentaciji za prijavu i uvjetima za prijavu navedenim u Uputama za prijavu prijedloga trogodišnjeg programa (....)’”* U istom dopisu kojim Ministarstvo obrazlaže svoju odluku navodi se da Ministarstvo u *„Udruzi Dodir ima važnog partnera u provedbi mjera i aktivnosti od značaja za osobe s invaliditetom“* i da je Ministarstvo od *1. siječnja do 31. prosinca 2010. godine Udruzi Dodir odobrilo/isplatilo određeni iznos financijske potpore.*

Ne ulazeći u načine na koji ministarstva odobravaju projekte i ne osporavajući da se na pravilima mora inzistirati, sa stajališta zaštite osoba s invaliditetom izražavamo zabrinutost oko ovakvog modela financiranja skrbi o njima jer država nije osigurala kontinuirano pružanje podrške neophodne neovisnom življenju u zajednici, nego se oslonila na organizacije civilnog društva. Još jednom ističemo da je nedopustivo da ostvarivanje životnih potreba osoba s invaliditetom ovisi o stručnosti i profesionalnosti djelatnika udruga, odnosno njihovoj vještini pisanja projekata.

Lokalne zajednice i područna (regionalna) samouprava jedan su od najvažnijih izvora financiranja udruga, jednako važni kao i proračunska sredstva države. Probleme na tom području možda najbolje sumiraju sljedeće riječi Udruge iz Požeško-slavonske županije: *“Poteškoće (u radu udruge) se uglavnom svode na nedostatak financijskih sredstava, nedostatak stručnog kadra, birokratske barijere i još uvijek neprihvatanje kod pojedinih organa lokalne uprave i samouprave koje se očituje u nerazumijevanju oko prihvaćanja partnerstva u programima i projektima. Udruge osoba s invaliditetom su pri donošenju proračuna marginalizirane i skoro izostavljene. Problematika koja se događa na razini lokalne samouprave je relativno loša razina prepoznatljivosti i specifičnosti udruga osoba s invaliditetom u odnosu na druge, tako da se u raspodjeli sredstava udruge osoba s invaliditetom tretiraju kao i druge udruge.”* Svoju specifičnost u odnosu na ostale udruge građana vide u *„činjenici da većina osoba s invaliditetom nije u mogućnosti riješiti probleme oko ostvarivanja svojih prava, nabavke neophodnih pomagala i iznalaženje sredstava za život pri čemu im je nužna pomoć udruge”*. Radi se dakle o pomoći oko ispunjavanja vrlo često osnovnih životnih potreba.

Primjer 3:

Nastavno na problematiku prepoznavanja važnosti i specifičnosti udruga osoba s invaliditetom na lokalnoj razini, Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom naišao je na članak objavljen u Šibenskom listu pod naslovom '*Udrugama milijun kuna*' u kojem se govori o proračunskoj potpori udrugama civilnog društva koje djeluju na području grada Knina.

Ostali smo iznenađeni kad smo vidjeli da se udruga osoba s invaliditetom koja prema našim saznanjima među ostalim svojim aktivnostima pruža usluge neophodne za neovisno življenje i rehabilitaciju osoba s invaliditetom po iznosu sredstava dodijeljenih iz gradskog proračuna našla u skupini udruga kojima su dodijeljena najmanja sredstva. Ne podcjenjujući značaj ostalih organizacija civilnog društva, u svojoj preporuci Gradu Kninu istaknuli smo da udruge osoba s invaliditetom vrlo često ispunjavaju one praznine oko pružanja podrške, savjetovanja i skrbi o osobama s invaliditetom koje ostavljaju institucije i time u velikoj mjeri doprinose sprječavanju deinstitucionalizacije i sveukupnom poboljšanju kvalitete življenja osoba s invaliditetom. Stoga smo preporučili da se ta važnost udruga osoba s invaliditetom ogleda i prilikom raspodjele proračunskih sredstava.

Primjer 4.:

U srpnju 2010.g. pravobraniteljica je posjetila *Udrugu roditelja za djecu najteže tjelesne invalide i djecu s posebnim potrebama „Anđeli“* u Splitu te obišla novouređene prostore namijenjene za RE-HA Centar i RE-HA vrtić za djecu s teškoćama u razvoju. *Rehabilitacijsko-habilitacijski centar za djecu - osobe s invaliditetom* otvoren je s namjerom da se osigura povremena skrb za djecu s posebnim potrebama od 8 do 21 godine, uz mogućnost korištenja inovativnih terapijskih metoda, uključivanja u radionice kao i uključivanja u glazbene, likovne i art programe. Centar je opremljen najmodernijom opremom i svim potrebnim ortopedskim pomagalicama, te je u potpunosti prilagođen djeci s teškoćama u razvoju. Grupe se formiraju na način da u svakoj bude maksimalno petoro djece – osoba kako bi se svakom od njih mogla pružiti potpuna skrb u vremenu koje provode u našem centru. Uz djelatnike fizioterapeute, defektologe, radne terapeute i psihologe omogućuje se da djeca i roditelji mogu koristiti usluge re/ha centra koje su u potpunosti prilagođene djeci. Za svako dijete - osobu izrađuje se individualni program temeljen na procjeni stručnjaka, temeljen na dosadašnjoj praksi koju su stekli u radu s djecom.

Rehabilitacijsko habilitacijski vrtić za djecu s teškoćama u razvoju osigurava jednaki program povremene skrbi za djecu do 8 godina. Kad je savjetnica pravobraniteljice povodom obilježavanja Međunarodnog dana osoba s invaliditetom posjetile Udrugu Anđeli saznala je da prostor sa svom vrijednom opremom koja je u njega uložena nije u funkciji jer Grad Split nije osigurao sredstva u proračunu pa je vrtić nakon 9 mjeseci eksperimentalnog rada privremeno zatvoren. Ovaj primjer potvrđuje bojazni roditelja vezanu uz kontinuitet usluga koje pružaju udruge.

U procesu pristupanja Republike Hrvatske Europskoj Uniji otvorila se mogućnost financiranja aktivnosti udruga korištenjem pretpristupnih fondova Europske Unije. Osim svladavanja znanja o pisanju projekata koje većina udruga, a posebice one u manjim sredinama još uvijek nisu svladale, prilikom prijave na natječaje potrebno je imati partnera koji će u, najčešće deset postotnom iznosu, sufinancirati sam projekt. Ukoliko udruge osoba s invaliditetom ne pronađu takve partnere u svojim lokalnim zajednicama, neće moći iskoristiti namijenjena sredstva. Natječajni projekti koji su osmišljeni unutar pretpristupnog fonda IPA dobro su detektirali potrebe osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj pa su se tako na natječajima tražili projekti vezani uz razvijanje inovativnih

usluga socijalne skrbi, obrazovanje učenika s teškoćama u razvoju i zapošljavanje osoba s invaliditetom.

Javni radovi su u 2010. bili jedna od mjera Hrvatskog zavoda za zapošljavanje za poticanje zapošljavanja koje se ne smatraju državnim potporama. Mjera se provodila u sklopu Vladinog nacionalnog plana poticanja zapošljavanja kroz subvencioniranje javnih radova na lokalnoj razini. Prema tom planu *Inicijator i izvođač javnog rada mogu biti jedinice lokalne samouprave i institucije u njihovom vlasništvu, nevladine udruge i sl. institucije, te drugi poslodavci ako ponude kvalitetan program pod sljedećim uvjetima:*

- *program se mora temeljiti na društveno korisnom radu kojeg inicira lokalna zajednica,*
- *program mora biti neprofitan i nekonkurentan postojećem gospodarstvu u tom području,*
- *projekti javnih radova moraju biti visoko radno-intenzivni,*
- *projekti javnih radova moraju biti planirani i locirani na područjima visoke nezaposlenosti,*
- *plaća sudionika programa ne smije biti viša od plaće za taj tip posla, niti manja od novčane naknade,*
- *kod sufinanciranja zapošljavanja u programu javnog rada, inicijator i izvođač programa trebaju osigurati materijalna sredstva za rad i 15% odnosno 25% sredstava za plaće radnika zaposlenih u programu javnog rada,*
- *kod financiranja zapošljavanja u programu javnog rada, inicijator i izvođač programa trebaju osigurati materijalna sredstva za rad.*

Ciljane skupine za sufinanciranje zapošljavanja nezaposlenih osoba u javnom radu su :

1. Nezaposlene osobe prijavljene u evidenciju nezaposlenih najmanje 12 mjeseci,
2. Nezaposlene osobe s invaliditetom, hrvatski branitelji, djeca i supružnici poginulih i nestalih hrvatskih branitelja, samohrani roditelji, roditelji s 4 i više malodobne djece, roditelji djece s posebnim potrebama, roditelji djece oboljele od malignih bolesti, povratnici s odsluženja zatvorske kazne, osobe na uvjetnoj kazni i korisnici prava po Zakonu o socijalnoj skrbi: prijavljene u evidenciju nezaposlenih najmanje 6 mjeseci.

Zapošljavanje nezaposlenih osoba prijavljenih u evidenciju nezaposlenih najmanje 36 mjeseci u javnom radu u potpunosti se financira od strane HZZ-a. (Izvor: www.hzz.hr)

Nezaposlenima koji su bez posla najmanje tri godine isplaćuje se 3300 kuna mjesečne bruto plaće, a onima koji su bez posla godinu dana 2475 kuna, uz 300 kuna troška prijevoza.

Prema saznanjima Ureda iz kontakata s udrugama značajan broj udruga iskoristile su tu mjeru za zapošljavanje svojih članova ili zapošljavanje osoba koje su članovima udruga pružale pomoć koja im je potrebna za neovisni život u zajednici i rasterećenje članova obitelji.

Primjer 4.:

Bubamara, udruga osoba s invaliditetom iz Vinkovaca opisala je način na koji su iskoristili tu mjeru poticanja zapošljavanja. Sukladno kriterijima HZZ-a izradili su programe rada na temelju potreba za uslugama koje njihovi članovi imaju. Udruga okuplja 1 050 osoba s invaliditetom različitih oštećenja i članove njihovih obitelji s područja Vukovarsko-srijemske županije. Napominju da obrasci nisu bili zahtjevni za ispunjavanje i pretjerano formalizirani. Neki od poslova koje su predložili uključivali su skrb i brigu za starije i nemoćne osobe, pomoćnike u kući ili pomoć u kući osobama s najtežom vrstom i stupnjem invaliditeta. Tim su poslovima dobili pružatelje usluga koje njihovi članovi nisu mogli ostvariti preko projekta osobnog asistenta za osobe s najtežom vrstom i stupnjem invaliditeta ili su zaposlili roditelje djece s teškoćama u razvoju koji njeguju dijete, ali u sustavu socijalne skrbi nisu osvarili pravo na status roditelja njegovatelja jer dijete nema onaj stupanj oštećenja koji propisuje Zakon o socijalnoj skrbi.

Udruga Bubamara je područnom uredu HZZ-a sama predložila kandidate za zapošljavanje iz baze svojih članova osoba s invaliditetom i članova njihovih obitelji koji su ispunjavali kriterije HZZ-a. Prema kriterijima Zavoda, plaća se u potpunosti financira samo za osobe koje su na Zavodu prijavljene više od 36 mjeseci i takvih je osoba bio manji broj. Zapošljavanje ostalih osoba sufinancira se u iznosu od 75 % plaće dok je za ostatak Udruga trebala lobirati na lokalnoj razini gdje su naišli na podršku grada Vinkovaca. Za sve te poslove administriranja Udruga ne dobiva nikakva dodatna sredstva nego će ih trebati namaknuti iz donacija ili iz drugih izvora. Udruga Bubamara preko trogodišnjih projekata Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti i Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi zapošljava osobne asistente, pomoćnike u nastavi (uz sufinanciranje grada i županije), vozače, njegovatelje za nepokretne članove i voditelja poludnevnog boravka za članove čijem neovisnom životu u zajednici doprinosi ta usluga. Primjer je to udruge koja se profilirala za razvoj onih usluga za koje su uočili da su članovima potrebne, za izradu projektne dokumentacije iskoristila je potencijal svojih članova osoba s invaliditetom, prikupila sredstva potrebna za njihove financiranje i prihvatila činjenicu da će po završetku trogodišnjih projekata trebati tražiti nove izvore financiranja što izaziva određenu nesigurnost, ali vjeruju da će kao i dosad sredstva uspjeli osigurati.

Organizacije civilnog društva su se i u ovom izvještajnom razdoblju Uredu obraćali s pritužbama na međuljudske odnose, nepravilnosti u radu saveza ili pojedinih udruga. U tim slučajevima Ured je upoznao podnositelje s činjenicom da Zakon o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN, br. 107/07) predviđa suradnju s udrugama osoba s invaliditetom i udrugama koje djeluju u njihovu korist i interes, ali da Ured nije nadležan za miješanje u unutarnje odnose među članovima udruga kao dobrovoljnih udruženja građana. To udruživanje je regulirano Zakonom o udrugama (NN 88/01 i 11/02) čiji članak 26 propisuje pravni put za postupanje u slučajevima nepravilnosti u radu udruga pa su u tom smislu stranke i savjetovane: Čl. 26, stavak (1) „*Članovi udruge nadziru rad udruge. Ako član udruge utvrdi nepravilnosti u provedbi statuta, ovlašten je na to upozoriti statutom određeno tijelo udruge, odnosno skupštinu ako statutom nije određeno nadležno tijelo. Ako se upozorenje ne razmotri na sjednici statutom određenog tijela udruge, odnosno skupštine u roku od 30 dana od dostavljenoga pisanog upozorenja i nepravilnosti ne otklone, član ima pravo podnijeti tužbu županijskom sudu nadležnom prema sjedištu udruge radi zaštite svojih prava propisanih statutom udruge*“.

3.14. SUDJELOVANJE U RADU RADNIH TIJELA HRVATSKOG SABORA

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom u okviru djelokruga rada aktivno sudjeluje u radu radnih tijela Hrvatskog sabora. Sudjelovanje se prvenstveno odnosi na rasprave o donošenju izmjena i dopuna postojećih propisa te organiziranja i sudjelovanja na tematskim sjednicama radnih tijela Hrvatskog sabora o temama koje se tiču osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju.

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je na temelju pritužbi osoba s invaliditetom i drugih uvida dobivenih iz obavljanja poslova iz svoje nadležnosti inicirala i suorganizirala održavanje dviju tematskih sjednica:

Dana 25. svibnja 2010. Odbor za zdravstvo i socijalnu skrb Hrvatskog Sabora je održao sjednicu na temu „**Sveobuhvatna rehabilitacija osoba sa spinalnim ozljedama**“ koja je organizirana u suradnji s Hrvatskom udrugom paraplegičara i tetraplegičara i Uredom pravobraniteljice za osobe s

invaliditetom. Opširnije o navedenoj tematskoj sjednici nalazi se u ovom izvješću u području Zdravstvena zaštita.

Dana 9. prosinca 2010. u organizaciji Odbora za rad i socijalno partnerstvo Hrvatskog Sabora a na inicijativu i u suradnji s pravobraniteljicom za osobe s invaliditetom održana je tematska sjednica „Zapošljavanje osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj s osvrtom na zaštitne radionice“. Uvodna izlaganja su održali ravnateljica Hrvatskog zavoda za zapošljavanje gđa. Ankica Paun Jarallah, Lorena Brgić, v.d.ravnateljica zaštitne radionice Tekop nova Pula, Ante Vučić, ravnatelj Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom i Josip Držaić ravnatelj URIHO-Zagreb. Sjednici su nazočili predstavnici ministarstava, zaštitnih radionica, poslodavaca i sindikata te predstavnici udruga osoba s invaliditetom. Detaljnije o zaključcima iz navedene rasprave može se naći u ovom izvješću u području Zapošljavanje i rad.

Iz cjelogodišnjeg rada te sudjelovanja u aktivnostima Hrvatskog sabora izdvajamo i sljedeće:

Dana 25. siječnja 2010. u organizaciji Odbora za obitelj, mladež i šport održana je tradicionalna sjednica - susret djece i voditelja Dječjih foruma iz gradova i općina Republike Hrvatske i saborskih zastupnika pod nazivom *“Šuti i slušaj! - toga nam je puna glava jer i mi imamo svoja prava!”* 57 djece iz 19 dječjih foruma u Republici Hrvatskoj je na susretu u Saboru govorilo o svojim pravima. Naglašeni su problemi učenika u prometu, problemi s kojima se susreću djeca s teškoćama u razvoju kao što je potreba za pomoćnikom u nastavi ili prijevozom, ali i druge i teme s kojima se svakodnevno susreću djeca i mladi u obrazovanju.

„Odrasli, slušajte nas! Koliko dugo će djeca još morati biti pasivni pušači? Koliko dima od cigareta smo udahnuli od svoga rođenja do sada i što će biti s nama ako se naši roditelji razbole?“ – pitala je saborske zastupnike učenica iz Dugog Sela zamolivši medije da češće pišu o problemima pušača. Dječji su forumi dobrovoljna aktivnost za djecu od devet do 15 godina, a cilj im je upoznavanje i ostvarivanje dječjih prava, širenje ideje mira u svijetu te međusobna suradnja i razumijevanje.

Dana 04. ožujka 2010. Odbor za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora u suradnji s Obrtničkom komorom organizirali su tematsku sjednicu povodom obilježavanja 08. ožujka pod temom „Položaj žena u obrtništvu“. Sjednici je nazočila i pravobraniteljica za osobe s invaliditetom.

Dana 11. lipnja 2010. održana je rasprava Hrvatskog sabora o „Izvješću o radu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za 2009. godinu“. Izvješće je prihvaćeno na 18. sjednici, 18. lipnja 2010. (jednoglasno, 109 glasova "za"). Prije navedene rasprave pravobraniteljica za osobe s invaliditetom također je predložila Izvješće o radu Ureda i na odborima Hrvatskog sabora i to na Odboru za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, Odboru za ravnopravnost spolova i Odboru za rad i socijalno partnerstvo.

Dana 12. srpnja 2010. u organizaciji Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Hrvatskog Sabora, održana je sjednica s točkama dnevnog reda „Prijedlog Zakona o popisu stanovništva, kućanstava i stanova u RH 2011. s konačnim prijedlogom Zakona“ i „Prijedlog Zakona o HRT-u“. Ured je aktivno sudjelovao na obje rasprave i dao prijedloge koji su djelomično prihvaćeni. Detaljnije o navedenim propisima nalazi se u ovom izvješću u dijelu Prijedlozi izmjena i dopuna propisa.

Dana 26. kolovoza 2010. Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina organizirao je sjednicu na temu rebalansa proračuna. Na sjednici smo zatražili pojašnjenje glede povećanja sredstava na stavci godišnje naknade za uporabu javnih cesta i cestarina za najteže osobe s invaliditetom, a radi toga što je pravo na oslobođenje od plaćanja cestarina odnedavno dodatno ograničeno. Pojašnjenje se nalazi u ovom izvješću u području pristupačnosti.

Dana 22. rujna 2010. Odbor za ravnopravnost spolova Hrvatskoga sabora je povodom obilježavanja Nacionalnog dana borbe protiv nasilja nad ženama održao tematsku sjednicu na

temu "Prevenција nasilja u obitelji: učinkovitost sustava psiho-socijalnog tretmana nasilnika". Na sjednici su, uz članove i članice Odbora, sudjelovale i zamjenica i savjetnica pravobraniteljice za osobe s invaliditetom, predstavnici nadležnih institucija te predstavnici nevladinih udruga koje se bave problematikom zaštite žrtava obiteljskog nasilja.

Dana 6. prosinca 2010. u Hrvatskom saboru održan je Javni skup pod nazivom *Zaštita i ostvarivanje biračkog prava osoba s invaliditetom*. Pravobraniteljica je na skupu održala izlaganje na temu *Aktivno biračko pravo osoba s invaliditetom u svjetlu Konvencije u pravima osoba s invaliditetom i Fakultativnog protokola uz Konvenciju*. Na skupu je predstavljena analiza koju je izradila Udruga GONG: *Kako do prava glas? – Glasovanje osoba s invaliditetom i preporuke za unaprjeđenje pravnog okvira*. Detaljnije o navedenom skupu nalazi se u ovom izvješću, područje pristupačnost.

3.15. PRIJEDLOZI ZA IZMJENE I DOPUNE PRAVNIH PROPISA I PREPORUKE ZA PODUZIMANJE MJERA S CILJEM POBOLJŠANJA POLOŽAJA OSOBA S INVALIDITETOM

3.15.1. PRIJEDLOZI ZA IZMJENE I DOPUNE PRAVNIH PROPISA

1. Zakon o mjenici

Hrvatski savez slijepih predložio je Ministarstvu pravosuđa izmjene Zakona o mjenici („NN“ br. 74/94.) te je prijedlog na mišljenje i potporu dostavio i Uredu. Predložene izmjene Zakona u bitnome se sastoje u tome da; slijepe osobe imaju pravo na isti način kao i sve ostale izdavati mjenične blankete, znači potpisom blanketa, bez sudskog ovjeravanja potpisa na istom, (a kako to sada Zakon propisuje). Iznimno, na zahtjev slijepe osobe, kada to ona smatra potrebnim, radi zaštite svojih interesa njezin potpis na mjeničnom blanketu biti će ovjeren, no ne više od strane suda već, kako je to i uobičajeno, od javnog bilježnika, sukladno Zakonu o javnom bilježništvu („NN“ br. 78/93., 29/94., 16/07., 75/09.).

Ured je podržao opisani prijedlog te je u travnju 2009. uputio preporuku za pokretanje postupka izmjene Zakona Ministarstvu pravosuđa koje ga je prosljedilo Ministarstvu financija na mjerodavno postupanje.

Zakon o mjenici je izmijenjen u 2010. godini na predloženi način i sukladno zahtjevima osoba oštećenog vida.

2. Ustav Republike Hrvatske

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom predložio je usklađivanje termina pri predstojećim izmjenama i dopunama Ustava Republike Hrvatske („NN“ br. 41/01. – proč. tekst i 55/01. – isp.) i to na način da se: u članku 57. stavku 2. riječi: „invalidnih osoba“ zamjene riječima: „osoba s

invaliditetom“; te u članku 64. stavku 3. riječi: „*invalidne osobe*“ zamjene riječima: „*osobe s invaliditetom*“. Naime, UN Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom Republika Hrvatska potvrdila je Zakonom o potvrđivanju Konvencije („NN“ MU br. 6/07., 05/08.). Navedena Konvencija i Fakultativni protokol uz Konvenciju u odnosu na Republiku Hrvatsku stupili su na snagu 03. svibnja 2008. („NN“ MU br. 3/08.). Time su, sukladno članku 140. Ustava RH, postali dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona. Konvencija i Fakultativni protokol uz Konvenciju koriste termin „*osoba s invaliditetom*“. Termin „*osoba s invaliditetom*“ rezultat je svekolike rasprave koja je vođena u Republici Hrvatskoj tijekom 2003. u koju je bila uključena šira društvena zajednica; u raspravi su participirali: Zajednica saveza osoba s invaliditetom, Savezi osoba s invaliditetom, članovi Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, predstavnici vlasti; a ista je zaključena Sheratonskom deklaracijom. Osobe s invaliditetom predmetni su termin prihvatile jer ih isti ni i jednom svom dijelu: *osoba, s, invaliditet/om*; ne stigmatizira, nema negativan prizvuk, već ima neutralno značenje koje ih adekvatno opisuje. Predložene promjene Ureda pravobraniteljice su prihvaćene i u 2010. su usvojene izmjene Ustava Republike Hrvatske.

3. Zakon o prostornom uređenju i gradnji

Na osnovu pritužbi osoba s invaliditetom i saveza i udruga osoba s invaliditetom Ured je pokrenuo inicijativu za izmjenama i dopunama Zakona o prostornom uređenju i gradnji prema Ministarstvu zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva, kako bi se poboljšala njegova primjena a time i Pravilnici koji proizlaze iz navedenog Zakona.

Zakonom o prostornom uređenju i gradnji propisano je da se građevine javne i poslovne namjene moraju projektirati i graditi tako da se osobama smanjene pokretljivosti osigurava nesmetan pristup, kretanje, boravak i rad.

Građevine stambene i stambeno-poslovne namjene s deset i više stanova moraju se projektirati i graditi tako da je moguća jednostavna prilagodba građevine u najmanje jednom stanu na svakih deset stanova za pristup, kretanje, boravak i rad osobama smanjene pokretljivosti. Na osnovu Zakona o prostornom uređenju i gradnji donesen je i Pravilnik o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti koji u svojim odredbama podrobnije uređuje način ostvarivanja pristupačnosti i ostavlja vremenski rok od dvije godine da se u svim navedenim zgradama osigura pristupačnost za osobe s invaliditetom. Taj rok za osiguravanje pristupačnosti je prošao u prosincu 2007. godine a svjedoci smo da, ne samo da mnoge građevine još uvijek nemaju osiguranu pristupačnost, već da se grade nove građevine koje dobivaju uporabnu dozvolu bez da su osigurale pristupačnost zgrade.

Kako bi se bar donekle popravilo sadašnje stanje predložili smo izmjenu navedenog zakona u smislu pooštavanja zapriječenih kazni za nepoštivanje zakonskih odredbi jer premale kazne za nepoštivanje odredbi rezultiraju time da će sudionici gradnje radije prekršiti zakon i platiti malu kaznu nego potrošiti više novca u gradnju i ispoštovati zakonske odredbe.

Također, predložili smo da se zbog ispunjavanja uvjeta nesmetanog pristupa i kretanja u građevini, kao obveznog člana povjerenstva za obavljanje tehničkog pregleda tijelo graditeljstva nadležno za izdavanje uporabne dozvole dužno je imenovati osobu s invaliditetom, a na prijedlog Udruga osoba s invaliditetom s područja županije, ili da se navedena odredba ubaci kroz izmjenu članka u Pravilniku o tehničkom pregledu građevine.

Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva u odgovoru na naš prijedlog istaknulo je da: „*Tehnički pregled i izdavanje uporabne dozvole je Zakonom propisan postupak u kojem sudjeluju profesionalne osobe s osobnim odgovornostima te je zbog karaktera tog postupka upitno uključivanje predstavnika udruga osoba s invaliditetom. Važno je istaknuti da se udruge s invaliditetom mogu značajno uključiti na način da sustavno ukazuju na nepravilnosti u*

projektiranju ili izvedbi pojedinih građevina te u podnošenju odgovarajućih prijava. Razmatramo i Vaš prijedlog povećanja iznosa kazni za nepoštivanje propisanih zahtjeva. U kontekstu te analize ukoliko raspoložete podacima o dosadašnjoj praksi izricanja kazni za prekršitelje kao i analizom tih podataka iz koje bi bilo vidljivo izriču li se kazne za prekršitelje te razloge njihova možebitnog neizricanja, molimo da nam iste dostavite.“

S ovim navodima Ministarstva možemo se samo djelomično složiti jer u Nacionalnoj strategiji izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine kod mjere 2.6. Stanovanje, mobilnost, pristupačnost, kod mjere pod točkom 1. Osigurati pristupačnost građevina osobama s invaliditetom i osobama smanjene pokretljivosti, čiji je nositelj izvršenja Ministarstvo kao prva aktivnost u nizu stoji: 1. Nadzirati osiguravanje pristupačnosti svih novih građevina stambene i stambeno-poslovne namjene, javne i poslovne namjene kao što su: građevine trgovačke,... građevine upravne i slične namjene,... građevine... - osnivanjem stručnih radnih skupina s razine Povjerenstva Vlade RH za osobe s invaliditetom i povjerenstava na razini jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave,

2. utvrditi stanje (...)“ Nositelj izvršenja ove mjere je Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva. Kao indikator provedbe ove mjere nabraja se pod točkom 1. Broj intervencija na novim građevinama u kojima je bilo potrebno osigurati pristupačnost. Iz ovog proizlazi da je Ministarstvo ono koje treba imati podatke o navedenom. Također, osnivati stručnu radnu skupinu koja će uključivati i same osobe s invaliditetom jer su mobilnost i pristupačnost građevina neka od najvažnijih područja za ostvarivanje njihovih temeljnih prava.

4. Zakon o mirovinskom osiguranju

Zbog učestalih pritužbi našem Uredu kojima se stranke obraćaju da im je pogrešno izračunat mirovinski staž ili primijenjen manji mirovinski faktor, ili neki drugi element pri izračunu mirovinskih primanja, odnosno da su zbog pogreške u radu referenata Područnih službi mirovinskog osiguranja stranke zakinute u ostvarivanju svojih prava, odnosno visini mirovine – predložili smo ukidanje st. 3. čl. 122. Zakona o mirovinskom osiguranju (propisano da osiguraniku pripada pravo temeljem rješenja od prvog dana idućeg mjeseca nakon podnošenja zahtjeva, odnosno unaprijed) te predložili smo Ministarstvu gospodarstva rada i poduzetništva jednako postupanje, odnosno da se prava osiguranika izjednače s pravima Zavoda za mirovinsko osiguranje iz čl. 164. (propisano da osoba koja primi novčano davanje koje joj ne pripada, dužna ga je vratiti Zavodu, odnosno unatrag).

Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva navodi da je sukladno obvezi usklađivanja svih propisa sa Zakonom o općem upravnom postupku u tijeku analiza usklađenosti odredbi Zakona o mirovinskom osiguranju s tim Zakonom, u kojoj je uočeno da je odredbom članka 122. Zakona o mirovinskom osiguranju propisano drugačije nego što je to predviđeno Zakonom o općem upravnom postupku, te je tu odredbu potrebno izmijeniti.

5. Prijedlog Zakona o izmjenama Zakona o radu s tekstom konačnog prijedloga zakona

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom podnio je prijedlog Vladi Republike Hrvatske za Amandmane na prijedlog nacрта Zakona o izmjenama zakona o radu zbog razloga što ne idu u korist osobama s invaliditetom.

Novim Zakonom o radu (NN br. 149/09) izbačena je odredba članka 85. prijašnjeg Zakona o radu (137/04) koja je regulirala „Otkaz u slučaju profesionalne nesposobnosti za rad ili neposredne opasnosti od nastanka invalidnosti“ na način da ukoliko kod poslodavca nije utemeljeno radničko vijeće, suglasnost daje nadležna služba zapošljavanja. Naime, prije je bilo propisano da kod otkaza radniku kod kojega postoji profesionalna nesposobnost za rad ili neposredna opasnost od nastanka invalidnosti, ukoliko kod poslodavca nije utemeljeno radničko vijećem suglasnost za

otkaz daje nadležna služba zapošljavanja, pa ako nadležna služba zapošljavanja uskrati suglasnost na otkaz, tada je suglasnost mogla nadomjestiti sudska ili arbitražna odluka. Sada ovakve mogućnosti više nema jer je iz teksta Zakona izostavljena.

To bi dalje moglo značiti da poslodavac kod kojega nema ni radničkog vijeća ni sindikalnog povjerenika ne može ishoditi suglasnost sudskom ili arbitražnom odlukom zato što u toj situaciji nema koga tužiti, odnosno nema pasivno legitimirane stranke.

Ovaj propust je Ministarstvo nastojalo ispraviti Prijedlogom izmjena Zakona o radu.

Predloženom izmjenom Zakona postupak otkazivanja za osobe s invaliditetom usklađen je s propisanim postupkom otkazivanja za sve ostale radnike.

S ovakvim se prijedlogom Ministarstva ne slažemo jer prema predloženim izmjenama proizlazi da su radnici s profesionalnom nesposobnosti za rad koji rade kod poslodavaca koji nemaju radničko vijeće, odnosno kod kojih ne postoji sindikalni povjerenik diskriminirani, odnosno u nepovoljnijem položaju od onih kod kojih postoji radničko vijeće, odnosno sindikalni povjerenik. Oni su ovim prijedlogom izmjena zakona o radu izjednačeni sa radnicima koji nemaju invaliditet, odnosno sa zdravim radnicima te se otpuštaju po članku 107. odnosno dobivaju neposredno redoviti otkaz ugovora o radu bez obzira što kod njih postoji invaliditet (odnosno profesionalna nesposobnost za rad ili neposredna opasnost od nastanka invalidnosti).

Predložili smo da se vrati odredba članka 85. prijašnjeg Zakona o radu, koja je regulirala materiju „Otkaz u slučaju profesionalne nesposobnosti za rad ili neposredne opasnosti od nastanka invalidnosti” na način da ukoliko kod poslodavca nije utemeljeno radničko vijeće, suglasnost daje nadležna služba zapošljavanja. Premda je nadležno Ministarstvo dostavilo negativan odgovor na naš prijedlog, prijedlog izmjena Zakona o radu je povučen.

6. Tumačenje odredbi članka 2. i članka 3. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom

Susrevši se s problemom tumačenja odredbi članaka 2. i 3. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom zatražili smo od Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom (posredno od Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva) tumačenje po pitanju koje se sve osobe smatraju osobama s invaliditetom (osobe s invaliditetom smanjenih radnih sposobnosti), na koje se primjenjuju odredbe navedenog zakona.

U svom odgovoru Uredu, Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom navodi da je sukladno Zakonu o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, osoba smanjenih sposobnosti:

1. Osoba s invaliditetom, korisnik novčane naknade do zaposlenja koja je pravo na profesionalnu rehabilitaciju ostvarila na temelju propisa o socijalnoj skrbi,
2. Osoba s profesionalnom nesposobnošću za rad koje je pravo na profesionalnu rehabilitaciju ostvarila prema propisima o mirovinskom osiguranju,
3. Osoba koja je ostvarila pravo na profesionalnu rehabilitaciju prema propisima o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata,
4. Osoba koja je ostvarila pravo na profesionalnu rehabilitaciju prema propisima o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji,
5. Učenik s teškoćama u razvoju i učenik s većim teškoćama u razvoju koji su pravo na profesionalnu rehabilitaciju ostvarili prema propisima o srednjem školstvu,
6. Osoba s invaliditetom starija od 21 godine koja pravo na profesionalnu rehabilitaciju ili rad ne može ostvariti prema prethodnim propisima u kom slučaju invaliditet i smanjenu radnu sposobnost na temelju nalaza i mišljenja prvostupanjskog tijela vještačenja utvrđuje ured državne uprave nadležan za socijalnu skrb, odnosno centar za socijalnu skrb.

Međutim, po navodima Fonda, navedenim odredbama Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom nisu obuhvaćene sve osobe s invaliditetom, te dodatni problem predstavlja činjenica da ne postoje ujednačeni kriteriji procjene te različiti sustavi različito utvrđuju status osobe s invaliditetom, svaki za potrebe svog sustava. Kada govorimo o radu, zapošljavanju i profesionalnoj rehabilitaciji osoba s invaliditetom, najveća je zapreka nemogućnost procjene funkcionalne sposobnosti osoba s invaliditetom.

U cilju ujednačavanja navedenih propisa i kriterija, a u sklopu provođenja mjere 2.5.7. iz Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine, područje 2.5. Socijalna skrb i mirovinsko osiguranje – *Izraditi stručnu i analitičku podlogu o mogućnostima unapređenja prava s osnove invaliditeta, te predložiti donošenje odgovarajućih propisa*, osnovana je radna skupina kojoj je koordinator Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva. Član navedene radne skupine bila je i predstavnik Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom. Radna skupina intenzivno je radila na jedinstvenoj listi oštećenja, prijedlogu jedinstvenog tijela vještačenja i prijedlogu mjera za unapređenje profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja osoba s invaliditetom. Od 01. 01. 2011. je u probnoj primjeni jedinstvena lista oštećenja i primjena međunarodne klasifikacije funkcioniranja pa očekujemo da će rezultati novog pristupa procjeni sposobnosti biti polazište za izmjene i dopune Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom i izjednačavanju propisa o pravima osoba s invaliditetom.

7. Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom

Na temelju održanih sastanaka i rasprava sa osobama s invaliditetom i s djelatnicima Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom, kao i pritužbi osi došli smo do saznanja da je potrebno mijenjati pojedine odredbe Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom jer one ne ostvaruju svrhu zbog koje je Zakon donesen.

Naše konstatacije također su potvrđene i na tematskoj sjednici Sabora Republike Hrvatske održane u organizaciji Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom i Odbora za rad i socijalno partnerstvo dana 9. prosinca 2010. pod nazivom „Zapošljavanje osoba s invaliditetom u RH s osvrtom na zaštitne radionice“ – Ukazali smo na nedostatke, uputili smo

Ministarstvu gospodarstva, rada i poduzetništva prijedlog za izmjenu zakona i naše inicijative koje ukratko iznosimo:

1. Usklađivanje definicije osobe s invaliditetom iz članka 2. Zakona s definicijom osobe s invaliditetom iz Konvencije UN o pravima osoba s invaliditetom koja je usvojena zajedno s Fakultativnim protokolom (NN MU br. 6/07; 3/08 i 5/08).

2. Pravne norme koje reguliraju profesionalnu rehabilitaciju treba učiniti jasnim i nedvosmislenim te objedinjenim na način da budu jednoznačne u svim sustavima.

S tim u vezi predložili smo da se produži primanje novčane naknade sve dok se osoba s profesionalnom nesposobnošću za rad koja se prekvalificirala ne zaposli na radnom mjestu za koje se prekvalificirala.

3. Otežana ostvarivost prednosti pri zapošljavanju koju jamči čl. 10 st. 3. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom.

4. Nejasnoća odredbi Zakona ogleda se u tome što neke javne službe tumače članak 10. stavak 1. na način da smatraju da ne moraju dati prednost pri zapošljavanju osobi s invaliditetom ako ispunjavaju gore propisanu kvotu (do 31. prosinca 2011.)

Predložili smo da sukladno načelu zakonitosti svi pravni propisi budu jasni i nedvosmisleni te je neophodno pojašnjenje članka 10., odnosno odvojiti stavak 3. članka 10. Zakona u zaseban članak.

5. U praksi se pokazuje dvojbena odredba čl. 10 st. 3. budući da se iz nje ne razabire kada osoba s invaliditetom ostvaruje svoju prednost iz zakona.

Predložili smo da se propiše kada nastupa prednost pri zapošljavanju osoba s invaliditetom propisana člankom 10. stavak 1. da se definiraju jasni uvjeti, način prigovora u slučajevima kada se ne poštuje prednost te osiguraju učinkoviti zaštitni mehanizmi koji će omogućiti zapošljavanje i rad osoba s invaliditetom bez diskriminacije.

6. Istaknuli smo da je neophodno pojasniti i regulirati uplaćivanje novčanih sredstava posebnog doprinosa (sada se taj doprinos u stopi od 0,1% i 0,2% za poticanje zapošljavanja osoba s invaliditetom prema članku 10.a. uplaćuje u državnu riznicu Ministarstva financija), te izostaje kontrola tako uplaćenih sredstava i njihovo ponovno distribuiranje putem Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje za ono za što su i namijenjeni, odnosno za poticanje zapošljavanja osoba s invaliditetom.

Slijedeći problem koji proizlazi iz Zakona jest kako kontrolirati i tko će kontrolirati je li netko ispunio Zakonom propisanu kvotu zapošljavanja osoba s invaliditetom, odnosno ukoliko nije je li uplatio doprinos po određenoj stopi, te smo predložili načine na koje bi se mogla vršiti bolja kontrola kvotnog zapošljavanja.

7. Rok za podnošenje zahtjeva za prilagodbu radnog mjesta je nepraktičan, odnosno nepoticajan za poslodavce.

Predložili smo, s obzirom da je rok za podnošenje zahtjeva za prilagodbu radnog mjesta neprimjeren zbog proračunskih sredstava, da je potrebno predvidjeti u proračunu okvirna sredstva za tu namjenu unaprijed za svaku godinu kako bi se moglo odmah postupati po zahtjevu poslodavca.

8. Nedostaje stručna procjena i procjena rizika na radnom mjestu.

9. Nejasne su odredbe Odluke o načinu ostvarivanja poticaja pri zapošljavanju osoba s invaliditetom jednako kao i odredbe funkcionalne procjene radne sposobnosti koja bi trebala biti temelj za utvrđivanje potrebne iznosa poticaja, podrške i prilagodbe osobe s invaliditetom. Osim toga, nejasno su definirane usluge koje bi za osobe s invaliditetom vršili procjenitelji. Još uvijek nisu osnovani regionalni centri za profesionalnu rehabilitaciju.

S obzirom da poslodavac sam osmišljava i prijavljuje prilagodbu, nedostaje stručna objektivna procjena potrebe za prilagodbom radnog mjesta te načina prilagodbe.

Potrebno je zbog provedbe pojasniti odredbe Odluke o načinu ostvarivanja poticaja pri zapošljavanju osoba s invaliditetom, zatim odredbe funkcionalne procjene osobe s invaliditetom te tko i na koji način će vršiti funkcionalnu procjenu.

10. Potreba osnivanja Službe praćenja učenika nakon završetka osposobljavanja.

Predložili smo da se uvede obvezatnost službi praćenja učenika koje bi nakon završetka obrazovanja i uključivanja u radni proces kroz konkretne aktivnosti i zadatke pratile proces socijalizacije i pružale pomoć pri zapošljavanju.

11. Nedostatak radnog iskustva i nemogućnost odrađivanja pripravničkog staža, prakse, vježbeništva

Same osobe s invaliditetom kao glavni problem otežanog zapošljavanja ističu izostanak mogućnosti stjecanja praktičnog iskustva za obavljanje određenih poslova.

Predložili smo utvrđivanje obvezatnosti provođenja određenog vremenskog razdoblja na praksi kako za osobe s invaliditetom, tako i za poslodavce da primaju takve osobe.

12. Problem osiguravanja kontrole i funkcionalnosti utrošenih financijskih sredstava odobrenih u svrhu zapošljavanja, odnosno poticanja zapošljavanja osoba s invaliditetom.

13. Problematika zaštitnih radionica (ustanova i trgovačkih društava)

Stanoviti broj osoba s invaliditetom zbog intenziteta ili vrste oštećenja neće moći steći one kvalifikacije koje im omogućavaju pristup otvorenom tržištu rada.

Zaštitne radionice su tim osobama jedina mogućnost da radom u sredini koja radni proces prilagođava njihovim specifičnostima, ostvaruju prihode koji im olakšavaju svakodnevni život, podižu razinu samopouzdanja i u kojem jedino mogu ostvariti pravo na rad kao svoje temeljno ljudsko pravo.

Predložili smo da državna i druga tijela kao i pravne osobe navedene u Zakonu o javnoj nabavi, kad god je to moguće, sa zaštićenim radionicama sklapaju ugovore o „rezerviranoj nabavi“ (čl. 12. Zakona o javnoj nabavi) što se prvenstveno odnosi na tijela iz članka 10. stavak 1. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom. Ujedno, predložili smo i druge mjere glede poboljšavanja rada zaštitnih radionica.

14. Vežano uz problem osoba s invaliditetom koje primaju naknadu do zaposlenja, predložili smo da:

- Naknadu do zaposlenja je potrebno uvjetovati aktivnim traženjem posla ili sudjelovanjem u programima za tržište rada (npr. edukacija, obrazovanje, prekvalifikacija), tj. pravo treba biti direktno povezano sa obavezama. Na takav način bi se mogli aktivirati dugotrajno nezaposleni korisnici naknade i osigurao bi se jednak tretman na području zapošljavanja,
- Potrebna izmjena i dopuna Zakona o socijalnoj skrbi
- Potrebno je novo vještačenje i utvrđivanje mogućnosti zapošljavanja i razine radne sposobnosti

U svom odgovoru na ovaj naš sveobuhvatni prijedlog za izmjenu Zakona Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva je navelo da je osnovana podskupina (koju čine članovi Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom, Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Hrvatski zavod za zapošljavanje i Udruga za promicanje inkluzije, naknadno su se pridružili i Udruga „Osvit“ i Centaroprema d.o.o.), koja se bavi izradom prijedloga novog zakona. Ujedno navode kako je neophodno utvrđivanje jedinstvene liste oštećenja i jedinstvenog tijela vještačenja, čije je probno provođenje u tijeku u skladu s zaključkom Vlade RH od 23. rujna 2010. o probnoj primjeni Prijedloga jedinstvene liste funkcionalnih sposobnosti, kao preduvjeta za donošenje propisa o jedinstvenom tijelu vještačenja i načinu utvrđivanja invaliditeta.

Nadalje, ističu kako je Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom, uz potporu Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva, te u suradnji s BBRZ – Berufliches Bildungs und Rehabilitationszentrum iz Linza, Republika Austrija, udrugom OSVIT i ustanovom URIHO, pokrenuo projekt „Profesionalna rehabilitacija kao metoda integracije osoba s invaliditetom na hrvatskom tržištu rada.“ Cilj projekta je razvoj modela profesionalne rehabilitacije za Hrvatsku, uz uzimanje u obzir individualnih medicinskih, socijalnih i psiholoških dijagnoza te ekonomskih/egzistencijalnih zahtjeva osoba s invaliditetom, kako bi se time poboljšao ili omogućio njihov pristup tržištu rada.

8. Obveza zapošljavanja u državnim poduzećima putem javnog natječaja, donošenjem uredbe Vlade RH ili izmjenom postojećih zakonskih propisa *prijedlog Vladi RH i Ministarstvu gospodarstva, rada i poduzetništva za izmjenu i dopunu propisa o radu i zapošljavanju*

Ukazujući na problem neprovedivosti u stvarnosti članka 10. stavka 3. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, po kojem su poslodavci, odnosno tijela državne uprave, tijela sudbene vlasti, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, javne službe, izvanproračunski fondovi, te pravne osobe u vlasništvu ili u pretežitom vlasništvu RH i pravne osobe u vlasništvu ili pretežitom vlasništvu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave dužni dati prednost pri zapošljavanju osobi s invaliditetom ukoliko ista zadovoljava sve tražene uvjete propisane oglasom ili natječajem, predložili smo da se obvezujućom normom

propíše da poduzeća, odnosno da su sve pravne osobe u vlasništvu ili pretežitom vlasništvu Republike Hrvatske ili jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave dužni zapošljavati svoje djelatnike (izuzetak uži menadžerski kadar) isključivo putem javnog natječaja.

Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva je u svom odgovoru navelo da bi se problem: „do donošenja novog Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom mogao riješiti odgovarajućim odlukama nadzornih i upravnih tijela tih pravnih osoba u kojima participiraju i predstavnici vlasnika. Navedenim odlukama bi se upravama tih pravnih osoba mogla naložiti obveza propisivanja javnog natječaja za zapošljavanje novih radnika“.

Međutim, smatramo da isto nije provedivo iz razloga što se donošenjem „Uredbe o načinu provedbe javnog natječaja i uvjetima za članove nadzornih, odnosno upravnih odbora trgovačkih društava u kojima Republika Hrvatska ima dionice ili udjele“, članove nadzornih, odnosno upravnih odbora poduzeća ne postavlja Vlada RH (nisu državni dužnosnici), već se oni biraju putem javnog natječaja, te ostaje jedini način da se to učini Odlukom Vlade RH ili putem zakonskog propisa.

9. Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama Zakona o javnim cestama

Nakon dostavljenog Nacrta prijedloga izmjena Zakona o javnim cestama od strane ministarstva, prema kojemu se predviđa ukidanje prava na oslobađanje plaćanja cestarine osobama s 80% ili više postotaka tjelesnog oštećenja, odnosno osoba kod kojih je utvrđeno tjelesno oštećenje koje ima za posljedicu nesposobnost donjih ekstremiteta 60% ili više postotaka na neplaćanje cestarine za uporabu autoceste i objekata sa naplatom, Ured je uputio Preporuku Vladi RH te smo upozorili da će na ovaj način posebno biti zakinite skupine osoba s invaliditetom koje ne mogu koristiti javni prijevoz te im osobni automobil služi kao pomagalo i jedino sredstvo mobilnost. Ujedno, smo istaknuli i da sve promjene propisa koje se tiču prava osoba s invaliditetom moraju biti usklađene s Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom (NN MU br. 6/07., 3/08. i 5/08) ali i sa zakonodavstvom i praksom Europske unije na ovom području. Isto tako Ured je naglasio potrebnim postrožiti uvjete za dobivanje „smart kartica“ odnosno oslobađanja plaćanja naknada koji se tiču uporaba autocesta i objekata s naplatom čime bi se znatno smanjila i proračunska sredstva potrebna za izdvajanje u tu svrhu.

Istaknuli smo da je osnovni problem „starog“ Zakona o javnim cestama bio taj što se pravo na besplatno korištenje autocesta priznavalo svim osobama koje imaju 80% ili više postotaka tjelesnog oštećenja. Međutim taj postotak od 80% nije se odnosio na jedno tjelesno oštećenje već na više njih. Tako je neka osoba mogla biti bez palca ruke i po listi tjelesnih oštećenja imati 40% te ujedno imati suženje jednjaka te na osnovu toga još imati 40% te sve zajedno bi tjelesno oštećenje te osobe bilo 80% i ona je ostvarivala pravo na neplaćanje cestarine premda je ona „hodajuća“ osoba, odnosno nema nikakvih problema radi kojih se ne bi mogla koristiti javnim prijevozom. Dakle, nije problem u postocima tjelesnih oštećenja, već u kumulaciji raznih bolesti, odnosno tjelesnih oštećenja koja se zbrajaju te na osnovu kojih onda Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje donosi jedno rješenje o postotku tako zbrojenih (kumulativnih) oštećenja. Dakle, kumulacija raznih bolesti, odnosno oštećenja rezultirala je visokom brojkom osoba s utvrđenim tjelesnim oštećenjem sa i preko 80 % te neizravno generirala porastom broja osoba koje su bile oslobođene plaćanja cestarine.

Smatrali smo da prijedlog amandmana ne bi razriješio ovaj problem. Kako bi se u priznavanju prava na oslobađanje od cestarina izjednačile sve osobe s invaliditetom neovisno o uzroku invaliditeta dali smo slijedeće preporuke i prijedloge; Predložili smo da se propíše da se oslobode od plaćanja cestarine sve osobe s invaliditetom kod kojih je utvrđeno tjelesno oštećenje koje imaju za posljedicu nesposobnost donjih ekstremiteta 80% ili više postotaka te osobama sa 100% tjelesnog oštećenja gdje se postotak od 100% odnosi na jednu vrstu tjelesnog oštećenja (bolesti), a ne na više vrsta tjelesnih oštećenja čiji zbroj onda čini 100%. Ovaj način bio bi pravedan jer bi bile obuhvaćene sve osobe s invaliditetom koje imaju najteži vid oštećenja zdravlja (100% oštećenja samo jednog organa

a ne kao do sada više organa); isto tako predložili smo kažnjavanje radi zlouporabe korištenja „Smart kartica“ na način da se propiše da se za protupravno korištenje, odnosno ukoliko se „Smart karticom“ koristi osoba koja nije osoba s invaliditetom da se kazni oduzimanjem „Smart kartice“ na 3 godine. Apelirali smo na Vladu RH i Hrvatski sabor koji su odlučivali o prijedlozima promjena ovih propisa da svojom odlukom ne dovode u neravnopravan položaj osobe s invaliditetom u Republici Hrvatskoj. Naš prijedlog nije prihvaćen. Donesene su izmjene Zakona na način: «(2) Osobe kod kojih je utvrđeno tjelesno oštećenje koje ima za posljedicu nesposobnost donjih ekstremiteta 80% ili više postotaka te HRVI sa 100% tjelesnog oštećenja ne plaćaju cestarinu iz članka 62. stavka 2. ovoga Zakona za jedan osobni automobil koji imaju u svom vlasništvu, odnosno koji koriste na temelju ugovora o leasingu.»

10. Mišljenje i prijedlozi na nacrt Zakona o cestama

Nadležno ministarstvo dostavilo je u jesen 2010. Uredu prijedlog Nacrta Zakona o cestama u kojem je uočeno da su prihvaćeni prijedlozi Ureda od svibnja iste godine. U dostavljenom prijedlogu proširen je krug korisnika oslobođenih od plaćanja cestarine na osobe sa oštećenjem vida od 100% (slijepe osobe) s obrazloženjem da je riječ o jednoj od skupina osoba s najtežim invaliditetom. Ured je uputio Vladi RH, a na znanje nadležnom ministarstvu konkretne prijedloge za izmjenu navedenog zakona koji tada nisu usvojeni već su usvojeni djelomično u sadašnjem Nacrtu Zakona o cestama.

Međutim, Ured je i dalje naglasio kako su u sadašnjem Nacrtu Zakona o cestama izostavljene ostale osobe s invaliditetom koje imaju 100% tjelesnog oštećenja čiji se postotak od 100% odnosi samo na jednu vrstu oštećenja (bolesti), gdje se također radi o osobama s najtežim stupnjem invaliditeta. Ured je i dalje ostao kod prijedloga koji je upućen u svibnju 2010.

Ujedno smo predložili postrožavanje kažnjavanja zlouporabe „Smart kartice“ na način da se oduzimanjem „Smart kartice“ na 3 godine kazni za prekršaj vlasnik „Smart kartice“ ako ju daje na korištenje drugoj osobi, odnosno kad se njegovom karticom radi izbjegavanja plaćanja cestarina koristi osoba koja nije osoba s invaliditetom sukladno članku 88. stavak 2. ovoga Zakona.

Predložili smo i da se novčanom kaznom u iznosu od 10.000,00 kn do 30.000,00 kuna zbog neovlaštenog korištenja „smart karticom“/ da se kazni/ za prekršaj vozač osobnog automobila koji nije osoba s invaliditetom ako je njegovo vozilo bez plaćene cestarine sudjelovalo u prometu autocestom ili cestovnim objektom pod naplatom“.

11. Zakon o popisu stanovništva, kućanstava i stanova u RH 2011.

U skladu s Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom upozorili smo Državni zavod za statistiku da Prijedlog Zakona o popisu stanovništva, kućanstava i stanova u RH 2011. godine u članku 12. ne odgovara terminologiji na čije nas je usvajanje obvezala Konvencija. Stoga smo predložili da se završni navodi u spomenutom članku izmijene kako slijedi: a. *postojanje teškoća u obavljanju svakodnevnih aktivnosti* (ostaje), b. *vrste teškoća* mijenja se u *vrste oštećenja*, c. *fizička pokretljivost osobe* se ispušta jer nije jedina relevantna, d. umjesto uzrok teškoće, uzrok oštećenja, e. *korištenje pomoći druge osobe u obavljanju svakodnevnih aktivnosti* u Prijedlogu Zakona može ostati ukoliko se u popisnici pitanje koje se temelji na toj natuknici preformuliraju u *treba li osoba pomoć druge osobe u obavljanju svakodnevnih aktivnosti i ako da, ima li osiguranu pomoć*.

Slijedom navedenog tražili smo pojašnjenje o tome koji se podaci žele dobiti i koja će biti namjena tako dobivenih podataka. Ukoliko je intencija pitanja da se dobije podatak o broju osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj, mišljenja smo da je pitanja potrebno uskladiti s Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom čiju smo obvezatnost za hrvatske zakone objasnili. Ukoliko smo željeli da nam podatak koji se bude prikupio popisom bude broj osoba s invaliditetom, ne možemo

prihvatiti tumačenje da se 'vrste teškoća' koristi u pitanjima zato jer je širi termin od 'vrste oštećenja' budući da se takvim definiranjem onda neće dobiti podaci o invaliditetu. Napomenuli smo da prema Konvenciji svako oštećenje nije invaliditet, već je invaliditet samo ono oštećenje ili onaj stupanj oštećenja koje za posljedicu ima remećenje 'punog i učinkovitog sudjelovanja osobe u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima'. Razlog zbog kojeg smo imali zamjerku na izdvojeno pitanje o fizičkoj pokretljivosti je taj što se time stječe dojam da je za percepciju invaliditeta fizička pokretljivost jedino važna jer je ona ujedno najvidljivija. Osobe s intelektualnim ili mentalnim oštećenjima mogu imati daleko veće teškoće u funkcioniranju u svakodnevnom životu. Upozorili smo da ovako postavljenim pitanjima, uz ostale manjkavosti, nisu obuhvaćene sve vrste oštećenja koja u međudjelovanju s okolinom dovode do invaliditeta i to prvenstveno intelektualna i mentalna oštećenja (psihičke bolesti). Sukladno daljnjim prepiskama sa Državnim zavodom za statistiku Ured je predložio izmjene i dopune Popisnice na način da omogući prikupljanje podataka o onim obilježjima osoba s invaliditetom s kojima postojeći sustavi ne raspolažu, a koji mogu biti temelj kreiranja politika i socijalnih i zdravstvenih programa od nacionalne do lokalnih razina, a sukladno načelima Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i to:

Prijedlozi za izmjene i dopune popisnice

/Navedenim prijedlozima smatrali smo da će se omogućiti pribavljanje podataka o onim obilježjima osoba s invaliditetom kojima postojeći sustavi nedovoljno raspolažu./

Pitanje 40. Vrste teškoća - iza „teškoće s pamćenjem , koncentracijom ili u sporazumijevanju s drugima „ dodati potpitanje „teškoće s razumijevanjem“. *Pojašnjenje za popisivača: teškoće s razumijevanjem odnose se na osobe s intelektualnim oštećenjima (mentalna retardacija)*

Pitanje 42. „Uzrok teškoća“ - Umjesto potpitanja „Domovinski rat ili njegove posljedice“ navesti „Rat i njegove posljedice“ te razraditi sa A: Domovinski rat i njegove posljedice B. NOB i njegove posljedice, Umjesto potpitanja „Prometna nesreća“ navesti „Nesreća“ te razraditi sa A: prometna nesreća B: ostale nesreće. *Pojašnjenje za popisivača – odnosi se na invalidnost osobe kao posljedica neke druge nesreće – u kući, na odmoru, u športu, u obavljanju svakodnevnih aktivnosti i sl.* U odgovoru „ostalo“ ostaviti posljedice bolesti i starosti.

U pitanju 43. dodati potpitanja: Da li osoba treba druge oblike potpore DA – NE

Ako je odgovor DA, izabire oblike potpore koje treba: X Prilagođeno okruženje, X Pomagala, uređaji i oprema, X Osobni asistent, X Servisi i usluge.

Koje oblike potpore osoba koristi - Upisati pojam/pojmove (Podatke upisati iz naputka za popisivača).

Pojašnjenje za popisivača:

Prilagođeno okruženje – obuhvaća prilagođeni javni prijevoz , prilagođeni automobil, pristup građevinama bez arhitektonskih barijera (rampe, kosine, spuštene rubnice, liftovi, platforme), orijentacijske staze za slijepe, natpisi na brajici na javnim zgradama, zvučna signalizacija za slijepe, svjetlosna signalizacija za gluhe i dr.

Pomagala, uređaji i oprema – za kretanje (kolica, štake, hodalice, štap), slušna (slušni aparat, umjetna pužnica, signalizacijske budilice i sl.), oprema za slijepe (npr. Braillev redak, elektronička pomagala, pomagala za zdravlje npr. govorni toplomjer i sl.)i dr.

Osobni asistent – asistent (u školi, u obitelji, na radnom mjestu), tumač za znakovni jezik, prevoditelj, čitač, vodič, posrednik i dr.

Usluge – dostava namirnica i obroka, priprema hrane, kućanski poslovi, nabava lijekova, kućna njega i dr.

Prijedlozi Ureda za Nacrt Zakona o popisu stanovništva, kućanstava i stanova u RH 2011. godine i Popisnicu djelomično su usvojeni.

12. Zakon o HRT-u

Ministarstvo kulture je zatražilo mišljenje Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom o Nacrtu prijedloga Zakona o Hrvatskoj radioteleviziji čije donošenje je predviđeno Planom aktivnosti za preuzimanje i provedbu pravne stečevine EU za 2010. godinu. Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom je dao niz prijedloga za izmjene Zakona od kojih je Ministarstvo kulture uvrstilo većinu navedenih prijedloga u Prijedlog Zakona o HRT-u.

Prilikom davanja drugog mišljenja u srpnju 2010. Ured je predložio sukladno Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom ponovno prijedloge :

1. „HRT je dužan učiniti dostupnim svoje audiovizualne medijske usluge osobama s oštećenjem sluha i vida“, bez riječi: dužan postupno.
2. Predložili smo da se u članak 8. stavak 1. doda i *hrvatski znakovni jezik*, odnosno: „HRT je dužan u programima služiti se hrvatskim jezikom, hrvatskim znakovnim jezikom i latiničnim pismom ako ovim ili drugim zakonom nije određeno drugačije“.
3. U članku 9. stavak 4. na kraju stavka dodati „ i promociju športa osoba s invaliditetom“.
4. Člankom 34. stavak 2. propisuje se da Nadzorni odbor svojom odlukom može utvrditi povlastice za određene kategorije obveznika plaćanja. Ovdje inzistiramo da se odrede kriteriji za oslobađanje od obveze plaćanja pristojbe kako ne bi dolazilo do animoziteta unutar različitih kategorija osoba s invaliditetom.

Ponovno su prijedlozi gore navedeni djelomično usvojeni.

U studenom 2010. Ured je uputio dolje navedene prijedloge na Nacrt konačnog prijedloga Zakona o HRT-u radnim tijelima Hrvatskog Sabora.

1. Predložili smo da se u članak 8. stavak 1. doda i *hrvatski znakovni jezik*, odnosno: „HRT je dužan u programima služiti se hrvatskim jezikom, hrvatskim znakovnim jezikom i latiničnim pismom ako ovim ili drugim zakonom nije određeno drugačije“.
2. U članku 14 stavak 2. (...) „manjinskim skupinama...“ iza riječi „manjinskim“ dodati riječi „i ranjivim“;
3. U članku 25. stavak 8. (...) iza „stručnih zagovornika prava i potreba djece“ dodati „stručnih zagovornika prava i potreba osoba s invaliditetom“.

Prijedlozi su djelomično usvojeni.

13. NACRT PRAVILNIKA O OSIGURANJU PRISTUPAČNOSTI GRAĐEVINA OSOBAMA S INVALIDITETOM I SMANJENE POKRETLJIVOSTI

Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva je zatražilo mišljenje Ureda na Nacrt Pravilnika o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti. Ured je nakon okruglog stola koji je na temu pristupačnosti i Pravilnika organizirala Zajednica saveza osoba s invaliditetom Hrvatske (SOIH) predložio i preporučio Ministarstvu izmjene odredbi gore navedenog Nacrta pravilnika.

Međutim, Ministarstvo je prihvatilo samo djelomično naš prijedlog izmjena, a prijedloge za izmjenu od osobite važnosti za osobe s invaliditetom Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva nije prihvatilo bez da su nam ponudili neko smisleno obrazloženje neprihvatanja.

Naime, Ministarstvo je kroz ovaj Pravilnik htjelo uvesti novu kategoriju osoba koje ostvaruju pravo na znak pristupačnosti, odnosno na besplatno parkiranje na žutom bojom označenim mjestima, na koja su po danas još uvijek važećem Pravilniku imala pravo samo osobe s invaliditetom. Ministarstvo je u prijedlogu novog Pravilnika predlagalo da se to pravo proširi i na roditelje s djecom u kolicima: „Parkirališno mjesto je namijenjeno osobama s invaliditetom koje posjeduju znak pristupačnosti prema posebnom propisu i osobama s djetetom u kolicima.“ Na navedeno su

prosvjedovale osobe s invaliditetom te smo u ime njih predložili izmjenu tog članka na način da ostane kao u trenutno važećem Pravilniku:

„Parkirališna mjesta koja su za tu svrhu posebno obilježena, namijenjena su za parkiranje vozila kojima se prevoze osobe s invaliditetom koje posjeduju znak pristupačnosti prema posebnom propisu.“

U obrazloženju smo naveli da smatramo da se omogućavanjem osobama s djetetom u kolicima korištenja parkirališnih mjesta, koja su prvenstveno namijenjena osobama s invaliditetom (osobama u invalidskim kolicima), uskraćuje ionako, na pojedinim mjestima nedostatan broj parkirališnih mjesta za osobe s invaliditetom. Smatramo da će se zlouporabe koje su se do sada dešavale u vidu da su hodajuće i zdrave osobe koristile parkirališna mjesta koja su namijenjena za osobe s invaliditetom još više potencirati jer nema sustava kontrole koji bi mogao utvrditi dali se radi o osobi s djetetom u kolicima.

Izjednačava se nešto što se ne može izjednačiti. Majka malo dijete može podignuti i u rukama prenijeti bilo gdje, dok to nije slučaj za osobu u invalidskim kolicima koja je vezana uz ta kolica.

Također smo upozorili i da članak 4. stavak 1. točka 5. Pravilnika o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i osobama smanjene pokretljivosti govori što su pomagala za pokretljivost: *„Pomagala za pokretljivost su invalidska kolica, štap, štake i hodalica;“*

U pomagala za pokretljivost ne spadaju dječja kolica.

Majke sa zdravom djecom u dječjim kolicima nisu osobe smanjene pokretljivosti u smislu u kojem govori ovaj Pravilnik i ne spadaju u njega.

Predložili smo i novi članak: Članak 58. „Povjerenstvo za obavljanje tehničkog pregleda

U svrhu obavljanja tehničkog pregleda građevine tijelo graditeljstva nadležno za izdavanje uporabne dozvole, zaključkom osniva Povjerenstvo za obavljanje tehničkog pregleda, imenuje predsjednika tog povjerenstva, određuje tijela državne uprave i pravne osobe s javnim ovlastima koje određuju svog predstavnika kao člana tog povjerenstva, te određuje mjesto, dan i sat početka tehničkog pregleda.

Zbog kontrole ispunjavanja uvjeta nesmetanog pristupa i kretanja u građevini, kao obveznog člana povjerenstva za obavljanje tehničkog pregleda tijelo graditeljstva nadležno za izdavanje uporabne dozvole dužno je imenovati osobu s invaliditetom, a na prijedlog najveće Udruge osoba s invaliditetom s područja županije.“

Premda je Ured ponovio ranije prijedloge koji nisu bili uvaženi, do kraja izvještajnog razdoblja nismo dobili saznanje je li navedeni Pravilnik stupio na snagu.

14. NACRT PRIJEDLOGA PRAVILNIKA O NAČINU POSTUPANJA UČITELJA, NASTAVNIKA, STRUČNIH SURADNIKA, RAVNATELJA U PODUZIMANJU MJERA ZAŠTITE PRAVA UČENIKA, TE PRIJAVE SVAKOG KRŠENJA TIH PRAVA NADLEŽNIM TIJELIMA

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa zatražilo je mišljenje Ureda o Nacrtu prijedloga Pravilnika o načinu postupanja učitelja, nastavnika, stručnih suradnika, ravnatelja u poduzimanju mjera zaštite prava učenika te prijave svakog kršenja tih prava nadležnim tijelima. Ured je dao prijedloge kako slijedi:

Članak 6: Iza rečenice: *Spolna zlouporaba podrazumijeva seksualno uznemiravanje, seksualno zlostavljanje i incest, a može biti provedeno između učenika, radnika škole i učenika, druge odrasle osobe i učenika, roditelja i djeteta.* Dodati: Posebno opasnom zlouporabom smatra se učestalo izlaganje djece pornografskim sadržajima jer to prerasta u pornografski duh koji preoblikuje temeljna moralna i kulturološka načela. Iz zadnje rečenice brisati dio: *“...Izlaganje djeteta pornografskim sadržajima...”* jer se tu govori o seksualnom zlostavljanju. Dodati novi stavak koji glasi: Prolongirani sugestivni utjecaj je značajna spolna zlouporaba jer može preusmjeriti spolni razvoj i trajno ga isključiti izvan okvira društveno prihvatljivog ponašanja.

Članak 7: Dodati: Zanemarivanje učenika s razvojnim teškoćama je svaki izostanak ili nedostatak pomoći roditelja i nastavnika kojim se smanjuje mogućnost doseganja standarda socijalne prilagodbe kao preduvjeta socijalnoj uključenosti.

Kontinuirano zanemarivanje učenika s teškoćama u razvoju može dovesti do njihova izolacionizma i iracionalnih obrana te stvoriti doživljaj odbačenosti.

Članak 9: Dodati: Posebno teškim zlostavljanjem smatra se svako ponižavanje, vrijeđanje i preziranje u kojima se koristi fizička, mentalna ili psihička manjkavost učenika s teškoćama u razvoju jer uzrokuju konfliktna stanja koja priječe ili onemogućavaju njihovu socijalnu prilagodbu.

15. PRIJEDLOG ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA ODGOJU I OBRAZOVANJU U OSNOVNOJ I SREDNJOJ ŠKOLI S KONAČNIM PRIJEDLOGOM ZAKONA

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa zatražilo je mišljenje Ureda o Prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi s Konačnim prijedlogom Zakona. Poštujući načela jednakih mogućnosti i opredjeljenje Republike Hrvatske za inkluzivno obrazovanje proklamirano u međunarodnim i nacionalnim dokumentima, zamolili smo da kroz mjere gospodarskog oporavka posebna pažnja se posveti očuvanju i osiguranju stručne potpore u odgojno-obrazovnom procesu djeci s teškoćama u razvoju. Nadalje, predložili smo izmjenu čl. 19 st. 3 Zakona o odgoju i obrazovanju osnovnog i srednjeg obrazovanja. Ova je odredba upitna s aspekta prava djeteta, jer oslobođanje od obaveze školovanja djeteta veže uz ostvarena prava roditelja u sustavu socijalne skrbi, te tako ostavlja mogućnost da interes roditelja bude stavljen iznad interesa djeteta. Također, pravo na status roditelja njegovatelja u sustavu socijalne skrbi nužno će se mijenjati kroz buduće izmjene Zakona o socijalnoj skrbi, pa je neprihvatljivo pravo na školovanje djeteta u sustavu obrazovanja definirati u odnosu na pravo roditelja u drugom sustavu, jer je teško predvidjeti i sve posljedice ovakvog zakonskog određenja u budućnosti. Prijedlog Ureda je da se izmjeni čl. 19. st 3. gore navedenog Zakona na način da se dijete ne može trajno osloboditi obaveze pohađanja škole, nego da se priznaju različiti modaliteti obrazovanja sukladno djetetovim razvojnim teškoćama. Ovaj Zakon u svojim uvodnim odredbama i navodi da djelatnost odgoja i obrazovanja u osnovnoj školi obuhvaća opće obrazovanje te druge oblike obrazovanja djece i mladih. Kad se radi o djeci s teškoćama u razvoju nužno je priznati i druge oblike učenja, osposobljavanja, rehabilitacije, bez obzira da li se provode u ustanovama odgoja i obrazovanja sukladno ovom Zakonu ili drugim javnim ustanovama koje provode određene posebne programe osposobljavanja i rehabilitacije, te bez obzira da li se oni provode u ustanovi ili u obitelji djeteta. *U čl. 24 Konvencije o pravima osoba s invaliditetom izričito se navodi da djeca ne mogu biti isključena iz sustava obrazovanja na osnovi teškoća u razvoju, nego se načini provođenja obrazovanja i učenja prilagođava specifičnim potrebama svakog djeteta s teškoćama.*

16. PRAVILNIK O ODGOJU I OBRAZOVANJU I PRIMJERENOJ POTPORI UČENICIMA S TEŠKOĆAMA U OSNOVNOJ I SREDNJOJ ŠKOLI

Slijedom svakodnevnih upita kako od roditelja učenika s teškoćama u razvoju tako i od obrazovnih institucija o uputama koje se tiču obrazovnih programa, školovanja djece i osiguravanja pomoćnika u nastavi, Ured je preporučio nadležnom ministarstvu da obavijesti javnost u kojoj je fazi donošenje Pravilnika. Uredu se nadležno Ministarstvo očitovalo navodeći da Pravilnik o odgoju i obrazovanju i primjerenoj potpori učenicima s teškoćama u osnovnoj i srednjoj školi, u obliku završnog prijedloga upućen je Upravi za pravne poslove Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa na usklađivanje s dodirnim pravilnicima. Kako se istovremeno izrađivao veći broj pravilnika te raspravljao Nacionalni okvirni kurikulum, a kako je sve međusobno povezano, izostalo je

pravovremeno donošenje Pravilnika o odgoju i obrazovanju i primjerenoj potpori učenicima s teškoćama u osnovnoj i srednjoj školi. Nadležno ministarstvo je izvijestilo kako su prihvaćeni komentari i prijedlozi koje im je Ured uputio Ministarstvu prilikom izmjene Prijedloga Pravilnika.

Prijedlozi izmjene propisa iz područja zdravstvene zaštite

Prijedloge za izmjenom propisa upućivali smo nadležnim institucijama s ciljem podizanja razine prava osoba s invaliditetom kao korisnika zdravstvene zaštite, postizanja uživanja najvećeg mogućeg zdravstvenog standarda kako to Konvencija o pravima osoba s invaliditetom jamči.

Napominjemo da Upravno vijeće Zavoda prije donošenja pravilnika iste nije dostavljalo Uredu na mišljenje, iako je takva praksa bila dogovorena, pa naši naknadni prijedlozi za izmjenom propisa do sada nisu uvažavani.

Donosimo najvažnije prijedloge za izmjenu propisa.

17. PRAVILNIK O UVJETIMA I NAČINU OSTVARIVANJA PRAVA IZ OBVEZNOG ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA ZA BOLNIČKO LIJEČENJE MEDICINSKOM REHABILITACIJOM I FIZIKALNOM TERAPIJOM U KUĆI („NARODNE NOVINE“, BROJ 46/07 – PROČIŠĆENI TEKST, 64/08, 91/09, 118/09)

Člankom 17. Pravilnika, u stavku 7. navedeno je kako „iznimno od stavka 3., 4. i 6. ovoga članka u slučaju potrebe dugotrajnog provođenja fizikalne terapije u kući osigurane osobe prema dijagnozama iz *stavka* 5. ovoga članka kao i kod ... fizikalna terapija u kući može se odobriti u trajanju od godine dana u jednom odobrenju, ...“. Upozorili smo da se vjerojatno radi o pogrešci, budući da se u stavku 5. istoga članka ne govori o dijagnozama, a očito je intencija bila navesti stavak 6. koji govori o teškom/vrlo složenom zdravstvenom stanju kada se može odobriti provođenje fizikalne terapije u trajanju od 45 dolazaka u jednom odobrenju te smo predložili da se ispravi navedena pogreška.

18. PRAVILNIK O UVJETIMA I NAČINU OSTVARIVANJA PRAVA IZ OBVEZNOG ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA NA ZDRAVSTVENU NJEGU U KUĆI OSIGURANE OSOBE („NARODNE NOVINE“, BROJ 88/10)

Člankom 6. Pravilnika izmijenjen je način ostvarivanja prava na zdravstvenu njegu u kući u odnosu na ranije važeći Pravilnik. Osim što je sadašnje rješenje nepovoljnije za osobe s invaliditetom i predstavlja smanjenje maksimalnog vremenskog trajanja njege u kući (u minutama – sada 120 minuta, ranije 135), ono je i netransparentno jer se ne propisuje koji će se točno postupci provoditi u okviru kojeg „stupnja“ njege i koliko je njihovo pojedinačno trajanje. Smatrajući ranije rješenje kojim su se odobrali postupci sukladno Odluci o utvrđivanju Popisa dijagnostičkih i terapijskih postupaka u zdravstvenim djelatnostima – vremenski i kadrovski normativi transparentnijim, predložili smo izmjenu Pravilnika u tom smislu. Vezano uz stavak 4. istoga članka – smatrali smo da nije potreban obilazak patronažne službe svakih 14 dana kod pacijenata s trajnim/kroničnim stanjem kod kojih se provodi kontinuirana, održavajuća njega. No, preporučili smo potrebnim uvođenje kontrolnih mehanizama/provjera onih koji provode zdravstvenu njegu u kući od strane izabраниh doktora.

Člankom 7. Pravilnika, u stavku 1. propisano je kako se „provođenje zdravstvene njege može propisati maksimalno pet puta tjedno“, dok je stavkom 4. istoga članka određena iznimka kada se provođenje iste njege može propisati i sedam puta tjedno. Ova odredba razlikuje se od odredbe ranijeg Pravilnika u kojem je izrijekom bio određen maksimum pružanja njege u kući od sedam puta tjedno. Predložili smo stoga da se u izmjenama Pravilnika pobliže označi što znači „iznimno“, tj. da se utvrde objektivni kriteriji za pružanje zdravstvene njege svakodnevno ili barem ujednači praksa u smislu da težina i trajnost stanja budu jedini indikator za odobravanje iznimki.

19. PRAVILNIK O OVLASTIMA I NAČINU RADA OVLAŠTENIH DOKTORA I LIJEČNIČKIH POVJERENSTAVA HRVATSKOG ZAVODA ZA ZDRAVSTVENO OSIGURANJE („NARODNE NOVINE“, BROJ 113/09, 126/09, 4/10 I 88/10)

Problemizirali smo također sastav liječničkog povjerenstva Direkcije Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje u slučajevima kada isto po žalbi odlučuje o odobravanju fizikalne terapije u kući. Smatramo da liječnik specijalist bilo koje specijalnosti, a pogotovo liječnik neodgovarajuće specijalnosti, odnosno doktor stomatolog ne može imati dovoljno stručnog znanja za odlučivanje o potrebi provođenja fizikalne terapije kod određene osobe. Stoga smo uputili preporuku da se u rečeni Pravilnik unesu izmjene u smislu propisivanja uvjeta za ovlaštene doktore Zavoda i članove liječničkog povjerenstva Direkcije Zavoda koji odlučuju o odobravanju fizikalne terapije koji bi morali biti doktori medicine, specijalisti fizikalne medicine ili srodne specijalnosti.

20. JEDINSTVENA LISTA OŠTEĆENJA

Zalažući se za izgradnju cjelovitog sustava zaštite osoba s invaliditetom, upozoravali smo da se postojeći načini procjene invaliditeta temeljeni na medicinskom pristupu manjkavi i da nisu u duhu Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Kod medicinskog modela na prvo se mjesto stavlja dijagnoza, koja dobiva značaj uzroka iz kojeg proizlazi posljedica. Prisutnu praksu u radu radnih skupina za jedinstvenu listu oštećenja i stvaranja podloge za uspostavu jedinstvenog tijela vještačenja po kojoj se još uvijek osobe koje imaju utvrđeno tjelesno oštećenje prema rješenju HZMO-a smatraju osobama s invaliditetom nisu usklađeni sa definicijom koju daje Konvencija o pravima osoba s invaliditetom – nismo odobrali. Jednako tako smo upozoravali da, pojedini dijagnostički entiteti sadržani u predloženoj jedinstvenoj listi oštećenja mogu biti samo polazištem koje nam kazuje kojim smjerom krenuti. Naime, dijagnozama, bolestima ili ozljedama pridodani postotci, neće dati cjelovitu sliku osobe koja se vještači, a posebice neće pomoći u određivanju razine potrebe, procjene preostalih sposobnosti (edukativnih, radnih i sl.) te u određivanju materijalnih i nematerijalnih prava, potrebe za rehabilitacijom, prilagodbama okoliša i ostaloga. Smatrajući potrebnim učiniti radikalne promjene u sustavu vještačenja predložili smo da u procjenama invaliditeta težište bude na funkcionalnosti, odnosno da se stanje, oštećenje ili bolest stavi u međudjelovanje s čimbenicima okoline. Zagovarali smo prihvaćanje metodološkog okvira koji može dati odgovore na pitanja kako osoba s određenim oštećenjem izvodi različite životne aktivnosti i na koji način zadovoljava osnovne životne potrebe. Osim toga, ovakav pristup temelji se na preostalim sposobnostima pa u tom smislu slijedi Konvenciju. Prema zaključku Vlade od 1. 1. 2011. u probnoj je primjeni jedinstvena lista oštećenja i jedinstvena lista funkcionalnih sposobnosti pa će njezine učinke biti moguće procijenjivati tek nakon lipnja 2011.

21. OKVIR NACRTA ZAKONA O SOCIJALNOJ SKRBI

Ured pravobraniteljice je u ljeto 2010. Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi dostavio komentare i prijedloge Ureda na predloženi Okvir Nacrta Zakona o socijalnoj skrbi. /Prilikom slanja komentara i prijedloga naglasili smo kako nam je važno da surađujemo i nakon dovršetka Nacrta Zakona, kako bismo u svojim prijedlozima također mogli biti još konkretniji te da se nadamo da će navedeni Nacrt Zakona vrlo skoro ići u javnu raspravu. Komentari Ureda su bili: U poglavlju „Korisnik socijalne skrbi“ t.6 . – roditelj njegovatelj – u dijelu „opće odredbe“ i definicije socijalne skrbi utvrđeno je da se socijalna skrbi odnosi na osobe s nepovoljnim osobnim ili obiteljskim okolnostima kojima je potrebna pomoć..., podrška... osnaživanje... aktivno uključivanje u društvo. Upozorili smo da ne može roditelj njegovatelj biti korisnikom prava iz socijalne skrbi budući da je dijete ili odrasla osoba s invaliditetom KORISNIK prava iz socijalne skrbi, a jedno od njegovih prava je i pravo da ga član obitelji (roditelj) njeguje. Stoga roditelj ili osoba koja je njegovatelj ne može

biti korisnik socijalne skrbi jer on to pravo ne ostvaruje radi sebe i radi ostvarivanja pomoći, podrške, osnaživanja i uključivanja u društvo, nego se KORISNIKU-OSOBI S INVALIDITETOM samo osigurava njega u okviru obitelji ostvarivanjem ovog prava.

Obrazloženje Ureda bilo je da je ovo neprihvatljivo i sa stanovišta organizacije rada u centru za socijalnu skrb – npr. socijalni radnik u „odjelu za odrasle“ trebao bi se baviti „korisnicima njegovateljima“ dok oni taj status ostvaruju radi njege maloljetnog djeteta s teškoćama u razvoju, koje će imati socijalnog radnika iz „odjela za djecu“. Isto tako Ured smatra da je ovo neprihvatljivo i sa stanovišta evidentiranja broja korisnika iz socijalne skrbi. Roditelj/obiteljski njegovatelj nikada ne bi bio evidentiran u socijalnoj skrbi da nema invalidnog člana kojeg njeguje. Analogno tome, Ured smatra kako osobni asistent osobe s invaliditetom nije korisnik socijalne skrbi, ili roditelj koji zbog njege djeteta s težim smetnjama u razvoju radi skraćeno radno vrijeme, nego je korisnik osoba s invaliditetom ili dijete s teškoćama u razvoju, a obiteljski njegovatelj je jedan od oblika podrške.

Predložili smo u poglavlju „Osnovni pojmovi“ u dijelu teksta koji obrazlaže pojam „Osnovne životne potrebe“, dodati rečenicu uvećanje za posebne potrebe osoba s invaliditetom i dodati rečenicu: „Kod djece s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom prosječni troškovi života, uz navedeno, obuhvaćaju i posebne potrebe koje proizlaze iz njihovog oštećenja zdravlja/invaliditeta.“

Pravo na inkluzivni dodatak - Obzirom da je odlično definirano da inkluzivni dodatak služi izjednačavanju mogućnosti osoba s invaliditetom pri uključivanju u svakodnevni život, dakle radi se o svojevrsnom izravnanju u položaju jednih i drugih, neprihvatljivo je ugraditi u odredbu imovinski cenzus za ostvarivanje ovog prava. Inkluzivni dodatak imat će ulogu stavljanja „zdravih“ osoba i osoba s invaliditetom u istu početnu poziciju. Znači osoba s teškim tjelesnim invaliditetom zbog invaliditeta ima posebne, povećane troškove (pratlja , kupnja pomagala u kući i sl.). Ukoliko je zaposlena i ostvaruje plaću, njezin prihod ima pravo trošiti kao i svaka druga osoba - za sve svoje životne potrebe (hrana, stanovanje, kazalište, putovanje, režije i sl.).

Inkluzivni dodatak treba služiti za podmirivanje one razlike među potrebama koje zdrave osobe nemaju (– npr. plaćanje pratnje, intervenora, ugradnju posebnih komandi u automobilu, nabavku „Servusa“, čišćenje kuće jer je ne može sam očistiti, i sl.) Protiveći se uvođenju imovinskog cenzusa prilikom ostvarivanja ovog prava, smatrali smo da se derogira osnovni princip jednakosti i jednakog položaja OSI prema Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom.

U dijelu koji govori o novčanim potporama za obrazovanje predlagali smo da se pravo na školovanje , odnosno troškovi prijevoza ne ograničavaju na učenike s teškoćama u razvoju ako se školuju po posebnom programu, nego i na učenike s teškoćama koje se obrazuju u redovnom sustavu što slijedi princip inkluzije u obrazovnom sustavu.

Po principima i načelima Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, u potporama djeci i osobama s invaliditetom, treba stimulirati obrazovanje djeteta koje radi svojeg oštećenja zdravlja (tjelesnog, mentalnog) treba putovati do mjesta školovanja, jer upravo zbog oštećenja ne može pohađati bilo koju školu u mjestu stanovanja. Ponovno treba naglasiti princip izravnanja. Smatramo da ograničavanje ostvarivanja ovog prava i naglašavanje posebnog programa kao uvjeta za ostvarivanje ovog prava, ne naglašava u dovoljnoj mjeri navedeni princip.

U poglavlju o Vrstama socijalnih usluga – predložili smo da je potrebno jednim člankom definirati mogućnost istovremenog korištenja više usluga koje omogućavaju prevenciju institucionalizacije (npr. patronaža, integracija, pomoć u kući i sl.), znači usluga navedenih od br.1-8. , kako je to jasno definirano u poglavlju „Usluge smještaja“. Prema /sadašnjem /prijedlogu, posebno navedena mogućnost kombinacije više različitih oblika smještaja, čini se da se u povoljniji položaj stavljaju već smještene osobe.

Smatramo da upravo mogućnosti kombiniranja usluga navedenih od t.1. do 8. ovog poglavlja pridonose prevenciji institucionaliziranja osobe, te je to nužno posebno i naglasiti.

Potrebno je razmotriti mogućnost dodatnog kontrolnog mehanizma kod svake odluke o smještaju korisnika, u smislu jasnijeg naglaska da je smještaj krajnja usluga za korisnika, kada se niti kombinacijom svih drugih prava i usluga ne osigurava mogućnost ostanka u obitelji. Npr. kod odluke o smještaju, u obrazloženju odluke, treba izričito navesti koje od potreba korisnika ne mogu biti zadovoljene drugim ili kombinacijom drugih predviđenih usluga i prava.

Ured je uz navedene prijedloge tijekom 2010. uputio niz požurnica i održao sastanke s predstavnicima nadležnog ministarstva kako bi Nacrt Zakona o socijalnoj skrbi bio upućen na javnu raspravu i kako bi sam zakon čim prije bio donesen i stupio na snagu. Do kraja izvještajnog razdoblja Zakon nije donesen.

22. ZAKON O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O RODILJNIM I RODITELJSKIM POTPORAMA

Temeljem višekratnih upozorenja i traženja ovog Ureda da se propisi u izradi koji se tiču osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju dostave Uredu na mišljenje, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti dostavilo nam je Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama te smo imali priliku na isti prijedlog dati svoje mišljenje i sugestije. Prijedlozi Ureda za izmjene ovog zakona i mišljenje o prijedlogu najnovijih izmjena i dopuna istoga bili su usmjereni na podizanje razine zaštite i prava djece s teškoćama u razvoju, odnosno njihovih roditelja koji im pružaju potrebnu skrb koristeći prava regulirana ovim zakonom. Ovdje ćemo prikazati značajnije prijedloge za izmjenu propisa dostavljene od strane Ureda.

Člankom 23. u stavku 1. propisano je da roditelj djeteta s težim smetnjama u razvoju, predviđena prava koristi nakon iskorištenog prava na **roditeljski** dopust. Ova odredba posebice se negativno odražava na roditelje sa rođenim blizancima, troje i više djece, od kojih je jedno s težim smetnjama u razvoju (korištenje nepovoljnije naknade kroz 30 mjeseci). Smatramo ovakvo ograničenje onemogućava roditelju da pod povoljnijim uvjetima osigura njegu i skrb djeteta s težim smetnjama u razvoju te smo stoga uputili prijedlog da sporna odredba glasi „nakon iskorištenog roditeljnog dopusta“.

Odredbom članka 24. u stavku 9. u neravnopravan položaj u odnosu na druge roditelje vezano uz ostvarivanje prava iz ovog Zakona dovedeni su roditelji koji nisu ostvarili neprekidan staž osiguranja od 12 mjeseci. Stoga smo predložili izmjenu zakona na način da se u istu odredbu ugradi i mogućnost ostvarivanja pune naknade plaće i u slučaju kada je roditelj u prethodne dvije godine ostvario ukupno 18 mjeseci staža osiguranja, neovisno o prekidima.

Od 01.01.2009. godine, kada je rješavanje o pravima roditelja djece s težim smetnjama u razvoju preneseno sa centara za socijalnu skrb u nadležnost Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje došlo je i do smanjenja naknade plaće za korištenje prava na dopust radi njege djeteta s težim smetnjama u razvoju s dotadašnjih 2.500,00 kuna na 2.161,90 kuna, odnosno 65 % proračunske osnovice. Ista promjena predstavlja smanjenje dostignutog nivoa, sužavanje prava i zasigurno otežava roditeljima zadovoljavanje povećanih troškova skrbi za dijete s težim smetnjama u razvoju. Smatramo da ista naknada mora iznositi najmanje 75 % proračunske osnovice mjesečno.

Ukazali smo i na problematičnost odredbe članka 31. stavka 3. kojim je propisano kako „majka iz stavka 1. ovoga članka, nakon 42. dana od dana rođenja djeteta, radi zaposlenja ili samozaposlenja, može prekinuti korištenje prava na roditeljnu ili roditeljsku brigu o djetetu, pri čemu otac djeteta koji je u istom radnopravnom statusu kao i majka djeteta, ima pravo na korištenje preostalog dijela neiskorištenog prava na roditeljnu brigu o djetetu, uz majčinu pisanu suglasnost“. Spornom odredbom nisu predviđeni slučajevi kada je majka djeteta osoba s

invaliditetom izvan sustava rada (primjerice korisnica obiteljske ili invalidske mirovine, radno nesposobna, nezaposlena majka), koja se niti neće zaposliti ili samozaposliti, a radi istoga invaliditeta nije u mogućnosti pružiti potrebnu skrb djetetu. U tom slučaju nužno je ocu koji je zaposlen omogućiti korištenje prava na roditeljski dopust, radi brige o djetetu.

Spornom smatramo i odredbu članka 45. stavka 3. da „žalba ne odgađa izvršenje rješenja“. Zbog ovakvog određenja navedene odredbe, rješenje koje je nezakonito i kojim je stranka zakinuta u svojem pravu bez iznimke se izvršava odmah, a nastala šteta ne može se popraviti naknadnim ispravnim rješavanjem stvari. Ovo stoga što se ne radi prvenstveno o priznavanju materijalnog prava u kojem slučaju bi se šteta mogla nadoknaditi, već se radi primarno o vremenskoj potpori, odnosno pravu na izostanak s rada zbog potrebe njege djeteta s težim smetnjama u razvoju. Nakon proteka vremena, naknadnim zakonitim rješavanjem šteta nastala izostankom njege djeteta ne može se popraviti, a izgubljeno vrijeme nadoknaditi. Ovdje se primarno radi o propuštanju provođenja pojačane brige o djetetu što dovodi u pitanje samu suštinu prava.

Nadležnima smo također ukazali na nužnost reguliranja statusa roditelja pomoraca, a u smislu korištenja prava iz Zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama.

Zakon o izmjenama i dopunama zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama (NN br. 34/11) stupio je na snagu 31. 03. 2011.

23. NACRT ZAKONA O VISOKOM OBRAZOVANJU

Nakon uvida u nacrt Zakona o visokom obrazovanju, Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom se složio sa konstacijom Instituta za razvoj obrazovanja da ovaj Nacrt ne spominje načela jednakih mogućnosti koja bi predstavljala temelj za uključivanje učenika s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom u sustav visokog obrazovanja. Smatramo da Nacrt Zakona s izostavljanjem antidiskriminacijskih odredba sadržanih u članku 77 trenutno važećeg Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju predstavlja korak natrag u osiguranju jednakih mogućnosti za sve ranjive skupine kojima je otežan pristup obrazovanju pa tako i osobama s invaliditetom.

Slijedom navedenog, a s obzirom na činjenicu da je nacrt Zakona već bio izrađen što je onemogućilo veće intervencije, preporuka je Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom bila da se u novom zakonu zadrži jasnija i konkretnija antidiskriminacijska odredba iz prijašnjeg zakona. Osim toga, držimo nužnim konzultirati i uvažiti mišljenja i primjedbe predstavnika osoba s invaliditetom i ugraditi međunarodno preuzete obveze iz Konvencije o pravima osoba s invaliditetom u tekst Zakona.

3.15.2. PREPORUKE ZA PODUZIMANJE MJERA S CILJEM POBOLJŠANJA POLOŽAJA OSOBA S INVALIDITETOM

3.14.2.1. Preporuke za saveze i udruge osoba s invaliditetom

1. Preporuka za financiranje saveza i udruge osoba s invaliditetom

Kako bi savezi i udruge osoba s invaliditetom mogle obavljati svoj rad na dobrobit osoba s invaliditetom, neophodno im je osigurati sredstva u razdoblju kad sustavno financiranje još uvijek nije ustrojeno i kad je zbog gospodarske krize sama mogućnost financiranja smanjena. Zbog

činjenice da savezi i udruge osoba s invaliditetom vrlo često ispunjavaju one praznine koje ostavljaju institucije oko pružanja podrške, savjetovanja i skrbi o osobama s invaliditetom, potrebno je u zakonskim prijedlozima uvažiti posebnost njihovog položaja u odnosu na ostale organizacije civilnog društva koje djeluju za opće dobro.

Slijedom svega navedenog, preporučili smo da Vlada Republike Hrvatske sukladno svojoj nadležnosti i dalje poduzima mjere koje će osigurati nesmetano funkcioniranje saveza i udruga osoba s invaliditetom.

2. Potpora udruzi kultura Nova radi kazališne predstave „Biti drukčiji“

Ured je dao potporu Udruzi Kultura Nova za održavanje kazališne predstave *Biti drukčiji*. Predstava na području cijele Hrvatske senzibilizira djecu i mlade za prava osoba s invaliditetom i promiče pozitivnu percepciju o osobama s invaliditetom te utječe na uklanjanje predrasuda i stereotipa.

3. Potpora Društvu distrofičara Istre radi preuzimanja neiskorištenih ortopedskih pomagala

Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom obratila se udruga *Društvo distrofičara Istre* tražeći podršku u nastojanjima da iz područnih ureda HZZO-a u Istarskoj županiji preuzme i podijeli osobama s invaliditetom razna neiskorištena ortopedska pomagala. Kako je Ured preporučio navedenu udrugu u 2009. godini upravo u istoj namjeri, udruga je preuzela sa skladišta niz upotrebljivih, a neiskorištenih pomagala te podijelila mnogim osobama s invaliditetom. Tim činom je Istarska županija prva županija u Hrvatskoj koja je u tom trenutku sve osobe s invaliditetom s područja Istarske županije opremila potrebnim pomagalima. Sukladno dosadašnjoj kvalitetnoj suradnji i prepoznavanju navedene inicijative zamolili smo HZZO za podršku kako bi *Društvo distrofičara Istre* ponovno moglo preuzeti i podijeliti ortopedska pomagala koja se nalaze u skladištima HZZO-a na području Istarske županije.

4. Preporuka udruzi „Zamisli“ za partnerstvo u projektu „Centar podrške za studente s invaliditetom“

Posljednjih godina svjedočimo nastojanjima državnih tijela, institucija i udruga koje snažno podupiru projekte usmjerene stjecanju visokoškolskog obrazovanja osoba s invaliditetom kao važnog preduvjeta njihovom ravnopravnom sudjelovanju na otvorenom tržištu rada i uključivanju u društveni život. Nerijetko s obrazovnim stupnjem raste i broj prepreka koje priječe da se započne, ali i dovrši studij. Udruga „Zamisli“ godinama potiče mlade osobe s invaliditetom da nastave svoje obrazovanje i doprinosi uklanjanju arhitektonskih prepreka na sveučilištu i studentskim domovima, prilagođava stručnu literaturu, osigurava osobne asistente, prijevoz te ostale usluge koje su potreben studentima s invaliditetom. Ove aktivnosti Udruge pružaju se kroz projekt *Centar podrške za studente s invaliditetom*. Stoga smo preporučili centru za socijalnu skrb da se uključi u projekt kao partner udruzi.

5. Potpora kod prijave programa i projekata udruge Huprt

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom prepoznao je vrijednost i kvalitetu rada Hrvatske udruge za promicanje i razvoj tiflotehnike (HUPRT) te rezultate i uspjehe koje udruga postiže u informiranju slijepih i slabovidnih osoba, posebice iz područja suvremenih znanstvenih i tehnoloških dostignuća primjenjivih u opremanju, razvoju, unaprijeđenju i prilagodbi tiflotehničkih pomagala. Osobito cijenimo doprinos Udruge u edukaciji koja je mnogim slijepim i slabovidnim osobama kroz informatičko obrazovanje otvorila mogućnosti za stjecanje dodatnih znanja i vještina. Kako udruga kontinuirano priprema programe kroz koje namjerava slijepim i slabovidnim korisnicima pružiti usluge informiranja, savjetovanja i tehničke podrške korisnicima novih tehnologija, Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom dao je potporu udruzi pri provedbi i realizaciji programa u svrhu unaprijeđenja kvalitete življenja osobama sa senzoričkim oštećenjima.

6. Potpora Udruzi roditelja djece s posebnim potrebama - Mi

Ured je pružio potporu Udruzi roditelja djece s posebnim potrebama – MI u humanitarnoj akciji koju su organizirali zbog osiguravanja uvjeta za fizikalnu terapiju i rehabilitaciju čime bi se stvorili

preduvjeti za uključivanje članova navedene udruge u zajednicu. Posebno smo pohvalili senzibiliziranost lokalne zajednice i spremnost da kroz partnerstvo i suradnju s udrugom poduzmu konkretne mjere za zadovoljavanje potreba svojih članova, djece s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom. Isto tako smo čestitali vodstvu udruge roditelja djece s posebnim potrebama MI kao i svim njezinim članovima na iznimnom trudu koji stoji iza realizacije ovog projekta koji će značajno doprinijeti kvaliteti življenja i integraciji djece s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom u zajednici u kojoj žive.

3.15.2.2. Preporuke radi suzbijanja nasilja

7.Potporna sporazumu o suradnji radi suzbijanja nasilja u obitelji i nad ženama

Ured je dao potporu za potpisivanje Sporazuma o suradnji između državnih tijela, jedinica lokalne i regionalne samouprave te organizacija civilnog društva u cilju suzbijanja nasilja svih oblika. Naglasili smo da je nasilje u obitelji i nasilje nad ženama najpodmukliji oblik asocijalnog ponašanja koje razara temelje na kojima počiva sustav vrijednosti jedne zajednice. Pozdravili smo odlučnost Vlade RH i svih državnih tijela od lokalne do nacionalne razine da kroz permanentnu i djelotvornu suradnju nadležnih državnih tijela, institucija i organizacija civilnog društva suzbiju i iskorijene ovu negativnu pojavu.

Sporazum o suradnji smatramo dokumentom koji će dnevno operacionalizirati obveze zacrtane Nacionalnom strategijom zaštite od nasilja u obitelji. Značaj suradnje definirane Sporazumom nalazimo u jasnoj poruci da sigurnost žrtava obiteljskog nasilja postaje čvrsta spona usklađene koordinacije odgovornih za postupanje u slučajevima obiteljskog nasilja. Sporazumu o suradnji dali smo punu potporu smatrajući ga konkretnim doprinosom u borbi protiv nasilja u obitelji, prevenciji i suzbijanju.

3.14.2.3. Preporuke iz područja zdravstvene zaštite

8.Preporuka za osiguranje kompleksne rehabilitacije djece s Neurorazvojnim i motoričkim smetnjama - Zavod za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju

Slijedom primjedbi upućenih Uredu od roditelja djece s neurorazvojnim i motoričkim smetnjama iz Rijeke, upućivanih na kompleksnu rehabilitaciju u Specijalnu bolnicu za zaštitu djece s neurorazvojnim i motoričkim smetnjama Goljak u Zagrebu, u studenom 2010. godine predstavnici Ureda su obišli Zavod za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju KBC Rijeka.

Zavodu primarno nedostaju kadrovski uvjeti za pružanje kompleksne rehabilitacije, a sadašnji prostor ne dopušta primjenu senzoričke stimulacije pa se stoga djeca (njih oko 40 godišnje) sa složenijim neurorazvojnim i motoričkim poremećajima upućuju u Zagreb, Goljak. Držimo da se uz minimalna ulaganja ovaj Zavod može prometnuti u respektabilnu ustanovu koja će pružati potpunu uslugu rehabilitacije i rehabilitacije ovoj kategoriji djece – u duhu članaka 25. i 26. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom te u cilju prevencije kasnijeg invaliditeta.

Budući da Zavod nema ovaj profil stručnjaka, smatramo njegovo zapošljavanje prioritarnim zadatkom te smo u tom smislu zatražili konkretnu potporu od Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi.

Nadalje držimo da postojeći prostor u kome je smješten Zavod uz minimalne troškove dopušta proširivanja kapaciteta koji bi bio pogodan za provedbu programa rane rehabilitacije majka-dijete (zatvaranjem terase), a postojeća dvorana u neposrednoj blizini zgrade Zavoda jednostavnim građevinskim radovima može se učiniti prostorom za senzoričku stimulaciju.

Smatrajući da je ulaganje u zdravlje djece i prevenciju invaliditeta najvrednija investicija, preporučili smo da se poduzmu mjere kojima će se Zavodu prioritarno osigurati jednog radnog terapeuta, a u skorijoj budućnosti planirati zapošljavanje logopeda i defektologa te izraditi plan potrebnih prostornih adaptacija.

9. Preporuka za Dom za djecu, mladež i odrasle osobe s cerebralnom paralizom i drugim posebnim potrebama Pula - Razvijanje izvaninstitucionalnih oblika skrbi i usluga u zajednici

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom tijekom posjete Domu za djecu, mladež i odrasle osobe s cerebralnom paralizom i drugim posebnim potrebama Pula, Budičinova 23, imao je priliku dobiti uvid u rad ustanove i značenje koje ova ustanova ima za veliki broj djece s teškoćama u razvoju na području cijele Istarske županije.

Sve svoje usluge i programe ova ustanova provodi na principu pružanja usluga u zajednici, u sredini u kojoj dijete boravi (vrtić/škola), u domu korisnika i uz organizirani prijevoz svakog korisnika u bilo koje mjesto u Istarskoj županiji iz kojeg dijete dolazi.

Tom prilikom informirani smo da još uvijek nisu odobreni neki zahtjevi ovog Doma - za povećanje kapaciteta pružanje usluga povremenog boravka za 25 korisnika i poludnevnog boravka. Isto tako, ustanova je uputila zahtjev za izdavanje odobrenja i rješenja za pružanje usluge pomoći pri uključivanju u programe redovnih predškolskih ili školskih ustanova. Zahtjev ustanove za izmjenom ugovora datira još iz kolovoza 2008.g., a Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi dalo je ustanovi odgovor da zbog ekonomske situacije i Rebalansa Državnog proračuna RH za 2009.g., nije moguće udovoljiti zahtjevu ustanove.

Ured je preporučio Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi da što prije riješi zahtjeve Doma Pula, ali i drugih ustanova i pružatelja usluga za izdavanjem odobrenja i rješenja za pružanje usluga i oblika skrbi koji direktno pridonose sprječavanju institucionalizacije, odnosno osiguravaju neovisno življenje i uključenost u zajednicu na ravnopravnoj osnovi s drugima, kako se to Republika Hrvatska obvezala ratifikacijom Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

10. Preporuka za uključivanje osoba s invaliditetom u Povjerenstvo za ortopedsku i druga pomagala Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom na svoj upit u svezi rada Povjerenstva za ortopedsku i druga pomagala Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje dobio je odgovor da je Upravno vijeće Zavoda na 10. sjednici održanoj 8. ožujka 2010. godine donijelo odluku o imenovanju članova/ica Povjerenstva za ortopedsku i druga pomagala Zavoda. Jedna od članica Povjerenstva je osoba s invaliditetom – sa spinalnom ozljedom, koja se kreće uz pomoć invalidskih kolica. Preporučili smo Hrvatskom zavodu za zdravstveno osiguranje da još jednom razmotre mogućnost da se u Povjerenstvo uključe predstavnici osoba s oštećenjem vida i sluha kako bi se osigurala i njihova zastupljenost i spriječilo njihovo dovođenje u nepovoljniji položaj. Isto tako zamolili smo ih da nas obavijeste o poduzetom povodom našeg prijedloga kako bismo tu informaciju mogli prosljediti savezima koji okupljaju osobe s ovim vrstama oštećenja, a kojima je to pitanje od velike važnosti. Preporuka je djelomično uvažena.

11. Zavod za rehabilitaciju Božidarevićeva – očitovanje o poduzetom u svezi preporuke od 23. travnja 2009.

Ured je u travnju 2009. godine uputio Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi preporuku za nastavak izrade projektne dokumentacije za potpunu rekonstrukciju Zavoda za rehabilitaciju u Božidarevićevoj ulici u Zagrebu. U Zavodu se desetljećima vrlo uspješno provodi rehabilitacija u svrhu uspostave mobilnosti, pretežito amputiranih bolesnika i to za područje cijele Republike Hrvatske. Odgovor na preporuku Ured nije dobio te je zatraženo ponovno očitovanje nadležnog ministarstva. Zavod je cijenjen i izvan granica naše zemlje po visokoj razini stručnosti, profesionalnog interesa i motiviranosti medicinskog osoblja te izuzetnim rezultatima koje postižu u rehabilitaciji i vraćanju bolesnika u radnu i životnu sredinu. Međutim, zahtjevi moderne rehabilitacije odavno su prerasli prostorne uvjete ustanove koji - sa skućenim prostorima u kojima se trebaju provoditi kompleksni rehabilitacijski postupci, uskim hodnicima, sobama i sanitarnim čvorovima koji su neprilagođeni za kretanje uz pomoć ortopedskih pomagala – ne zadovoljavaju minimalne standarde.

Jednako tako ponovno smo istaknuli prednosti sadašnje lokacije Zavoda (dobra prometna povezanost, blizina KBC Rebro i dostupnost njegovih usluga, kontinuitet u provedbi nastave iz ortopedске i medicinske rehabilitacije Medicinskog fakulteta, Zdravstvenog veleučilišta i drugih nastavnih jedinica). Sadašnji okoliš Zavoda (devastirana bivša ustanova za izradu ortopedskih pomagala, ali i napuštena zgrada nekadašnje tvornice RIZ) neprimjeren je ovakvoj vrsti zdravstvene ustanove, ali ga je moguće projektom staviti u službu kompleksne rehabilitacije koju bi Zavod mogao provoditi.

U tadašnjoj smo preporuci iskazali razumijevanje za vrijeme koje zbog recesije i krize nije pogodno za investicije, ali smo istaknuli više nego potrebnim učiniti pripreme u smislu nastavka izrade projektne dokumentacije čime bi se zapriječila eventualna prenamjena zemljišta te osigurala realizacija projekta u budućnosti.

Do kraja izvještajnog razdoblja nije stigao odgovor na zatraženo očitovanje na preporuku.

12. Potpora rehabilitacijskom centru Thalamus

Sukladno međunarodnim i nacionalnim dokumentima naglašavajući potrebu promicanja dostupnosti, poznavanja i upotrebe pomoćnih naprava i tehnologija oblikovanih za osobe s invaliditetom koje su vezane uz osposobljavanje i rehabilitaciju te naglašavajući potrebu za praćenjem suvremenih dostignuća tehničkih i medicinskih znanosti u svrhu sprječavanja nastanka invaliditeta, održavanja postojećeg zdravstvenog stanja i općenito poboljšanja kvalitete življenja osoba s invaliditetom, Ured je dao podršku Rehabilitacijskom centru Thalamus. Navedeni centar provodi rehabilitacijske postupke uz korištenje visoko tehnoloških uređaja koji doprinose poboljšanju zdravstvenog stanja i unapređenju kvalitete življenja osoba s invaliditetom.

13. Potpora Centru Cesi za projekt "Suzbijanje diskriminacije i zaštita žena s invaliditetom u području zdravstva i tržišta rada"

CESI – Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje u partnerstvu s Institutom za tržište rada, Selectio d.d obratio se za podršku Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom u vezi sa projektom "Suzbijanje diskriminacije i zaštita žena s invaliditetom u području zdravstva i tržišta rada". Predloženi Projekt je obuhvaćao područje diskriminacije osoba s invaliditetom usmjereno na višestruku diskriminaciju žena s invaliditetom na planu zdravstvenih usluga i tržišta rada. Budući da je Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom jedno od tijela nadležnih za suzbijanje diskriminacije po osnovi invaliditeta te je iznimno važno istraživanje položaja žena s invaliditetom u cilju zaštite njihovih prava i osnaživanja u stvaranju jednakih mogućnosti na tržištu rada i dostupnosti zdravstvenim uslugama, dajemo potporu prijavi projekta: "Suzbijanje diskriminacije i zaštita žena s invaliditetom u području zdravstva i tržišta rada" – Jednake mogućnosti za sve!. Ured je pružio potporu u nadi da će ovaj projekt izgraditi model osnaživanja i pripreme žena s invaliditetom na području otvorenog tržišta rada koji će biti moguće implementirati na lokalnim razinama uz jačanje partnerskih odnosa te poštivanje specifičnosti ove kategorije građana, ali i uvažavanje regionalne posebnosti.

3.14.2.4. Preporuka radi ostvarivanja prava na povlastice

14. Preporuka i upit radi besplatnog prijevoza trajektom

Ured je uputio preporuku i upit Ministarstvu mora, prometa i infrastrukture zatraživši da nas obavijeste da li postoji mogućnost ostvarivanje prava na povlastice koja bi uključivala i cijenu karte za vozilo kada se radi o osobama s invaliditetom.

Naime, Uredu se pritužila stranka navodeći pitanje koje se odnosi na pravo osoba s invaliditetom da godišnje u 4 navrata može ostvariti besplatne vožnje trajektom. Stranku je zanimalo zašto taj popust ne uključuje i cijenu karte za vozilo kada je u većini slučajeva to vozilo neophodno osobi s invaliditetom kao jedino sredstvo mobilnosti. Trajektne karte za vozila su toliko skupe da ih si osobe s invaliditetom najčešće ni ne mogu priuštiti.

Ured je upoznat da je Zakonom o otocima čl.10. st. 5 propisano „Sve invalidne osobe sukladno Zakonu o povlasticama u unutarnjem putničkom prometu, koje zbog invalidnosti ne mogu koristiti usluge javnoga otočnoga cestovnog prijevoza, sukladno odredbama ovoga članka, imaju pravo na novčanu naknadu za nadoknadu troškova vlastitog prijevoza.“ Iz navedenog proizlazi kako osobe s invaliditetom imaju pravo na povlašteni prijevoz za vlastito vozilo trajektom ili mostom, ali samo pod uvjetom da na premoštenom otoku, odnosno na otoku koji je s premoštenim otokom povezan brodom i trajektom imaju prebivalište, jer jedino osobe s invaliditetom koje imaju prebivalište na tom otoku pri prijelazu mosta vlastitim vozilom svih kategorija ne plaćaju mostarinu.

3.14.2.5. Preporuke iz područja socijalne zaštite

15.Preporuka vezana za skrbništvo

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativni protokol uz Konvenciju, u Republici Hrvatskoj je stupila na snagu 3. svibnja 2008. godine. Time je, sukladno čl. 140. Ustava RH postala dio unutarnjeg pravnog poretka RH, a po pravnoj je snazi iznad zakona. Što se tiče osoba s invaliditetom lišenih poslovne sposobnosti, prihvaćanjem načela Konvencije trebala bi prestati npr. „zaštitnička“ praksa kao što je nepodržavanje zasnivanja bračne zajednice osoba s invaliditetom ili prisilna institucionalizacija i donošenje odluka u ime osoba s invaliditetom.

Kad se radi o osobama lišenim poslovne sposobnosti u svojoj preporuci Ured je centrima za socijalnu skrb ukazao na odredbu čl.12. ove Konvencije „Jednakost pred zakonom“ i odredbe Obiteljskog zakona koje i sada usprkos neusklađenosti Zakona s Konvencijom predstavljaju zaštitne mehanizme za osiguravanje uživanja ljudskih prava osobama lišenim poslovne sposobnosti. Time smo željeli centre za socijalnu skrb i prije donošenja potrebnih izmjena hrvatskih zakona potaknuti na veću primjenu tih pozitivnih odredbi u praksi. Kako bi se u najvećoj mogućoj mjeri primijenjivale odredbe ove Konvencije, smatramo da je potrebno učiniti dodatni napor da se primjenjujući odredbe Obiteljskog zakona štíćenima pruži potpora potrebna za ostvarivanje poslovne sposobnosti, te da se primijene svi zaštitni mehanizmi, uključujući i redovitu reviziju poslovne sposobnosti. Nadalje, preporučili smo da sukladno odredbi Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i čl.165. Obiteljskog zakona preispitaju stanje zdravlja štíćenika obzirom na razlog za lišenje poslovne sposobnosti, mogućnost djelomičnog vraćanja poslovne sposobnosti, odnosno drugačijeg određivanja mjera, radnji i poslova koje štíćenik nije sposoban samostalno poduzimati. Sukladno prikupljenim podacima preporučili smo centrima za socijalnu skrb da razmotre potrebu pokretanja postupka vraćanja ili djelomičnog vraćanja poslovne sposobnosti, o čemu ih je ovaj Ured naknadno zatražio zapažanja, izvješća i podatke centara za socijalnu skrb.

Detalniji tekst preporuke Ureda nalazi se u ovom Izvješću u području Socijalne zaštite.

16.Preporuka vezana uz psihosocijalnu rehabilitaciju u domovima socijalne skrbi i Pravilnik o vrsti i djelatnosti doma socijalne skrbi (nn 64/09)

Predloženo je da se normiranje potrebnog broja stručnih djelatnika u domu socijalne skrbi uredi na način da se osigura zadovoljavajuća kvaliteta i razina stručnog rada u domovima socijalne skrbi, a koje bi promjene trebale rezultirati osiguravanjem uvjeta za što aktivniji život u zajednici osoba s invaliditetom i izjednačavanje njihovih mogućnosti s drugima.

Prijedlog je upućen povodom pisma rehabilitanata Odjela za odrasle Centra za odgoj i obrazovanje „Vinko Bek“ koji sukladno navedenom pravilniku i broju stručnih djelatnika imaju mogućnost koristiti npr. uslugu psihologa u trajanju od nešto manje od 20 minuta tjedno.

Nadalje, ukazano je Ministarstvu da odrasli kasnije oslijepljeli korisnici programa psihosocijalne rehabilitacije imaju problem s plaćanjem troškova programa kao da se radi o stalnom smještaju. Međutim, navedeni program traje 35 tjedana i ima svoj točno određeni tijek i završetak, te stoga i normativno određenje načina plaćanja i sudjelovanja u troškovima smještaja treba izmijeniti na

način da se postigne svrha vidljiva u odredbi članka 5.a Pravilnika o sudjelovanju i načinu plaćanja korisnika i drugih obveznika uzdržavanja u troškovima skrbi izvan vlastite obitelji (NN 112/98, 5/02). Ministarstvu smo ukazali na činjenicu da nije prihvatljivo da sudjelovanje u ovakvom programu korisnik podmiruje svojim primanjima.

17.Preporuka vezana uz status roditelja njegovatelja i pitanje diskriminacije

Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi upućena je preporuka da se u budućim odredbama Zakona koje se odnose na pravo na status roditelja njegovatelja izbjegne svako razlikovanje po osnovi težeg invaliditeta, kao što je to do sada bio slučaj. Stoga predlažemo da se uz roditelja djeteta s teškim tjelesnim oštećenjem zbog kojega je u potpunosti nepokretno i uz pomoć ortopedskih pomagala ovo pravo prizna i roditelju djeteta s bilo kojim drugim teškim oštećenjem (mentalnim, intelektualnim ili osjetilnim) zbog kojeg je u potpunosti ovisno o pomoći, njezi i brizi druge osobe u zadovoljavanju osnovnih životnih potreba.

Osnova za odobravanje roditeljima prava na status roditelja njegovatelja je teže oštećenje zdravlja, ali ono teže oštećenje kod kojeg je dijete potpuno nepokretno i uz pomoć ortopedskih pomagala, dok kod ostalih vrsta oštećenja ta težina njihovog oštećenja nije više dovoljna, nego je potrebno postojanje dvije vrste težih oštećenja. Roditelj djeteta s težim oštećenjem zdravlja ne može ostvariti pravo na status roditelja njegovatelja ukoliko dijete nema točno određenu vrstu težeg oštećenja zdravlja. Time osobe sa npr. teškim intelektualnim oštećenjima, koje su zbog težine oštećenja nesposobne uspostaviti socijalne odnose s drugim osobama zbog čega su u potpunosti ovisne o brizi druge osobe stavljene u nepovoljniji položaj. U takvom se nejednakom položaju nalaze osobe s teškim psihičkim oštećenjima, teškim intelektualnim teškoćama, autizmom, a posebno se to odnosi na npr. teško senzoričko oštećenje gluhosljepoće.

18.Preporuka SOS dječjem selu Hrvatska radi brošure „Children and young people in care“

Nakon što smo se upoznali sa sadržajem brošure Vijeća Europe, „Children and young people in care“, pohvalili smo inicijativu SOS Dječjeg sela Hrvatska za tiskanjem te brošure na hrvatskom jeziku s ciljem upoznavanja djece i mladih s njihovim pravima zajamčenima Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravima djeteta i nacionalnim zakonima Republike Hrvatske. Važno nam je što se u brošuri nalazi i prikaz osobe s invaliditetom u odnosu s drugom djecom, koja su uključena i ravnopravno sudjeluju u životu zajednice. Na taj način doprinosi se podizanju razine svijesti u društvu vezano uz invaliditet i osobe s invaliditetom, njihovim sposobnostima i doprinosu te promicanju pozitivne percepcije. Posebno je značajno što se kroz jednostavan i djeci razumljiv način, u obliku stripa naglašavaju pojedina prava djece/osoba s invaliditetom, kao što je npr. da siromaštvo ili invaliditet ne mogu biti jedini razlozi za izdvajanje djeteta iz obitelji, potom da dijete s teškoćama u razvoju ima pravo na pristup osnovnom i srednjem obrazovanju u zajednici u kojoj živi te pravo na izražavanje mišljenja u pitanjima koja ga se tiču, a u skladu sa dobi, zrelošću i sposobnostima.

Sukladno navedenom Ured je predložio da se u prijevodu brošure naziv „with special needs“ prevede kao „sa specifičnim potrebama“ te da se u samoj brošuri navedu međunarodni dokumenti vezani uz prava osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju. Preporuke su uvažene te je do kraja izvještajnog razdoblja u Zagrebu i Osijeku održana promocija brošure koja je izdana u audio obliku i tiskana na Brailleovom pismu.

3.14.2.6. Preporuka iz područja športa

19.Preporuka za materijalnu potporu u cilju izjednačavanja mogućnosti - Hrvatski paraolimpijski odbor

Hrvatska je posljednjih godina postala poznata po velikim sportskim uspjesima hrvatskih športaša paraolimpijaca. Velika je važnost njihovih uspjeha za senzibiliziranje hrvatskog društva o

sposobnostima i mogućnostima osoba s invaliditetom kao i poticanje njih samih da kroz bavljenje športom unaprijede kvalitetu života.

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom upoznat je s činjenicom da Hrvatskom paraolimpijskom odboru nedostaju sredstva za rad sa športašima s invaliditetom.

Stoga smo preporučili Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa da osigura sredstva potrebna za nesmetani rad Hrvatskog paraolimpijskog odbora.

3.14.2.7. Preporuke iz područja odgoja i obrazovanja

20. Preporuka za planiranje proračunskih sredstava za studente s invaliditetom u 2011.

S obzirom da je za 2010. godinu došlo do smanjivanja pojedinih prava za osobe s invaliditetom, preporučili smo da se slijedom obveza proizašlih iz međunarodnih i nacionalnih dokumenata osiguraju dostatna proračunska sredstva.

Sukladno čl. 24 Konvencije o pravima osobe s invaliditetom koji govori da države potpisnice priznaju pravo osobama s invaliditetom na obrazovanje na svim razinama pa tako i na visokoškolskoj preporučili smo Sveučilištu u Zagrebu, Rektorskom zboru visokih učilišta Republike Hrvatske i Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa da se u proračunu za 2011. godinu planiraju financijska sredstva koja će osigurati potrebnu potporu za uključivanje studenata s invaliditetom u visokoškolsko obrazovanje, a koja se prvenstveno odnosi na osiguravanje prijevoza, prilagođenu literaturu i potporu za praćenje nastavnog procesa.

21. Preporuka za osiguranje uvjeta za uključivanje učenika s teškoćama u razvoju u sustav redovnog obrazovanja

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom uputio je svim jedinicama regionalne i lokalne samouprave apel da se usprkos teškoj gospodarskoj situaciji osigura podrška uključivanju djece s teškoćama u razvoju u sustav redovnog obrazovanja. Kako su arhitektonske prilagodbe odgojno-obrazovnih ustanova, kao i osiguravanje pomagača u nastavi i prilagođenog prijevoza uvjetovani međuresornom suradnjom u kojoj je velika uloga regionalne (područne) i lokalne samouprave, uputili smo preporuku i apel da se djeci s teškoćama u razvoju i nadalje osiguraju besplatni udžbenici, didaktička i druga pomagala, besplatan prijevoz prema njihovim individualnim potrebama, pomagači u nastavi te da im se osigura pristupačnost odgojno-obrazovnim ustanovama. Budući da je Ured upoznat sa pozitivnim primjerima sredina koje osiguravaju podršku za ostvarivanje jednakih mogućnosti svim svojim građanima, vidljivo je da ta podrška ne ovisi samo o financijskim mogućnostima nego ponajprije o volji i svijesti predstavnika institucija koji tu podršku osiguravaju. Stoga smo preporučili da lokalne zajednice budu među onima koje će učenicima s teškoćama u razvoju osigurati jednak pristup obrazovanju kao preduvjet njihovog kasnijeg što ravnopravnijeg uključivanja u život zajednice.

22. Preporuka za projekt otvorene računalne radionice „Svi smo protiv“

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom uputio je preporuku svim ministarstvima o aktivnostima koje provode volonteri Udruge Otvorene računalne radionice „Svi smo protiv“. Otvorena računalna radionica «Svi smo protiv» osnovana je 2001. godine sa ciljem promicanja korištenja različitih tehnika vezanih uz upotrebu računala kroz različite vidove djelovanja: širenje informatičke pismenosti i korištenja računala; borba protiv ovisnosti i neprihvatljivog ponašanja, rad s osobama s invaliditetom – stvaranje jednakih mogućnosti u korištenju računala za osobe s invaliditetom; prikupljanje, obnavljanje, darivanje obnovljenih i recikliranje računala u cilju sprečavanja zagađivanja okoline i razvijanje tehničkih vještina kod mladih.

Svojim radom utječu izravno na ostvarenje mjere iz *Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine* koja predviđa unaprjeđenje informatičke pismenosti osoba s invaliditetom. Kako bi dostavila sve više računala osobama s

invaliditetom, preporučili smo ministarstvima da radionici doniraju zastarjela, ali još uvijek uporabna računala prije nego što ih se prepusti koncesionarima, sakupljačima i obrađivačima.

23. Inkluzivno obrazovanje za učenike s teškoćama, usavršavanje djelatnika u sustavu odgoja i obrazovanja

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom na osnovu zaprimljenih pritužbi koje ukazuju na problem kvalitetnog uključivanja učenika s teškoćama u razvoju u redovni sustav odgoja i obrazovanja uputio je preporuku vezanu za inkluzivno obrazovanje za učenike s teškoćama, usavršavanje djelatnika u sustavu odgoja i obrazovanja Agencijama za odgoj i obrazovanje i strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih te Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa. U preporuci smo naveli kako je opredjeljenje Republike Hrvatske za inkluzivno obrazovanje vidljivo u pozitivnim zakonskim propisima iz područja odgoja i obrazovanja, u odredbama i mjerama koje predviđa Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. - 2015., i Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Kroz susrete sa ravnateljima osnovnih i srednjih škola, nastavnicima i učenicima, stekli smo saznanje da unatoč postojanju osnovnog formalnog temelja, za postizanje inkluzije učenika s teškoćama još uvijek u praksi nedostaje niz značajnih elemenata uspješne inkluzije.

Ministarstvu smo predložili što hitnije donošenje kvalitetnih podzakonskih akata koji će jasno definirati realne i izvedive oblike potpore za učenike s teškoćama u razvoju, koji će definirati ulogu i status, program osposobljavanja i kompetencije pomoćnika/asistenta u nastavi, te definirati i naglasiti obavezu škole da se prilikom uključivanja učenika s teškoćama u razvoju za nastavno i drugo osoblje škole pripremi određeni oblik edukacije radi stjecanja potrebnih kompetencija; predložili smo da se svim osnovnim i srednjim školama uputi naputak koji će jasno definirati postupak za osiguravanje određenih oblika potpore učenicima s teškoćama u razvoju do donošenja podzakonskih akata. Nužno je školama predočiti i jedan katalog informacija o resursima (institucionalnim, stručnim, zakonskim) na državnoj/regionalnoj/lokalnoj razini, u smislu stručne potpore djelatnicima u redovnim školama za uključivanje učenika s teškoćama. Samo formalno uređenje ovog područja niti u budućnosti neće biti dovoljno bez senzibiliziranih i kompetentnih nastavnika, stoga smo uputili preporuku da se putem agencija za obrazovanje svim nastavnicima i stručnim suradnicima osnovnih i srednjih škola osigura potrebna edukacija i stručna pomoć radi stjecanja osnovnih kompetencija za rad s učenicima s najrazličitijim teškoćama u razvoju (informacije o specifičnostima pojedine razvojne teškoće, o pomagalima, organizaciji učionice, poboljšanja u školi i sl.).

Predložili smo da nadležne agencije za obrazovanje osmisle module i načine osposobljavanja školskog osoblja, pri čemu treba koristiti sve institucionalne i stručne resurse u zajednici, uključujući Obiteljske centre, udruge, posebne ustanove odgoja i obrazovanja i sl., a programe osposobljavanja, usavršavanja i edukacija urediti sustavno, sukladno odredbi čl. 115. Zakona.

Isto tako je Ured preporučio da se poduzmu mjere i postupci iz nadležnosti navedenih institucija kako bi se osiguralo da načela i odredbe Konvencije o pravima osoba s invaliditetom što prije i u potpunosti zažive u svakoj školi i svakoj sredini, te da svako dijete s teškoćama, kad god je to moguće, u redovnom sustavu obrazovanja bude prihvaćeno kao jednako i tako ostvari i svoje temeljno ljudsko pravo.

24. Pravilnik o sadržaju i obliku svjedodžbi i drugih javnih isprava te pedagoškoj dokumentaciji i evidenciji u školskim ustanovama

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom uputio je preporuku Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa u vezi Pravilnika o sadržaju i obliku svjedodžbi i drugih javnih isprava te pedagoškoj dokumentaciji i evidenciji u školskim ustanovama.

Preporuka je potaknuta nezadovoljstvom roditelja, učitelja i stručnih djelatnika koji rade s učenicima s teškoćama u razvoju na tekst obrasca svjedodžbe sukladno Pravilniku o sadržaju i

obliku svjedodžbi i drugih javnih ispravi te pedagoškoj dokumentaciji i evidenciji u školskim ustanovama. Članak 24. navedenog Pravilnika govori da svjedodžba sadrži i podatke o primjerenom programu koji je učenik polazio. Nakana Ministarstva je bila da se takvim navođenjem pokuša osigurati pravo prioritetnog upisa u srednje škole. Međutim, roditelji i struka smatrali su da bi se u praksi mogli postići upravo suprotni neželjeni rezultati. Ured se složio s takvim stavom jer svijest hrvatskog društva prema teškoćama u razvoju još uvijek nije na stupnju na kojem bi se moglo izbjeći da djeca upravo zbog te objektivne informacije o svojim teškoćama u praksi ne budu obilježena i tako im se još više oteža integracija u redovni sustav. Ministarstvu smo predložili da se nakana da učenici s teškoćama u razvoju ostvare pravo prioritetnog upisa u srednje škole ostvari na drugačiji način uz, primjerice, navođenje te informacije u posebnom pratećem dokumentu uz svjedodžbu, a nikako ne na način koji roditelji djece s teškoćama u razvoju pa i njihovi nastavnici doživljavaju kao obilježavajući.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa se očitovalo na požurnicu Ureda navodeći kako je Ministarstvo u cijelosti uvažilo odredbe Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Konvencije o pravima djeteta te drže da je upravo u cilju dobrobiti djeteta i omogućavanja njegovog prava na različite, njemu primjerene oblike školovanja propisalo osporavanu svjedodžbu. Ministarstvo drži da roditelji trebaju preuzeti odgovornost za odgoj i razvoj djeteta te da skrivanje činjenice da dijete ima određene teškoće ne znači odgovorno roditeljstvo. Ministarstvo drži ako je riječ o diskriminaciji, da je riječ o pozitivnoj diskriminaciji kao što je to i prisustvo osobnog pomoćnika učenika s teškoćama u razvoju te da im je nakana bila da ovakvim obrascem svjedodžbe pomognu djetetu u ostvarivanju njegovog prava na nastanak primjerenog obrazovanja. Obrazac svjedodžbe je izrađen sukladno odredbi čl.7.st.2. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom: „U svim akcijama koje se odnose na djecu s teškoćama u razvoju prvenstvena pozornost biti će posvećena najboljem interesu djece“.

Činjenica je da je jedan dio roditelja različite obrasce svjedodžbe shvatio kao diskriminaciju, jer im nisu pojašnjena prava njihove djece. Naglašeno je kako se Ministarstvo prilikom izrade Pravilnika vodilo dugogodišnjim iskustvima odgojno-obrazovne prakse, stavovima roditelja i mišljenjima osnovnoškolskih učitelja i srednjoškolskih nastavnika, što ne znači da i nadalje nije spremno još dublje sagledati ovaj problem, te ako se pokaže razložnim, pronaći druge mogućnosti koje će omogućiti učenicima sva prava na potporu i primjereni oblik školovanja.

25. Potpora Centru za rehabilitaciju Zagreb za otvaranje radionica

Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom obratili su se za pomoć roditelji mladih i odraslih osoba s intelektualnim teškoćama te stručni djelatnici Centra s područja Sesevetskog Kraljevca. Naime, kapaciteti postojećih radionica Centra u kojima se uspješno provodi psihosocijalna rehabilitacija i radna okupacija ove kategorije osoba s invaliditetom nadržavaju potrebe za ovakvim oblikom dnevnog zbrinjavanja spomenutog područja koje bilježi značajan porast stanovnika, a time i potreba razvoja usluga u području socijalne skrbi.

Ured je dao podršku te zamolio nadležno ministarstvo da zbog važnosti koje će radionica imati za područje Sesevetskog Kraljevca, požure postupak davanja suglasnosti ukoliko su ispunjene sve postupovne i zakonske pretpostavke.

26. Prednost kod upisa u vrtić djeteta s teškoćama u razvoju

Obzirom na učestale pritužbe roditelja djece s teškoćama u razvoju koji ne mogu upisati dijete u redovni dječji vrtić, iako je prednost njihovog upisa regulirana odredbama Zakona o predškolskom odgoju i naobrazbi (NN 10/97) Ured je uputio preporuku, odnosno ukazao Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa na problem primjene zakonskih odredbi, odnosno odredbi Državnog pedagoškog standarda predškolskog odgoja i naobrazbe koji utvrđuje kriterije i postupak upisa djece u vrtić.

Čest je slučaj da se dijete po svojem sadašnjem funkcioniranju uklapa u kriterije lakših teškoća utvrđenih čl.4. st.3. Državnog pedagoškog standarda predškolskog odgoja i naobrazbe, pa ipak, komisija za upis djece tretira dijete kao dijete s težim teškoćama ukoliko ima nalaz i mišljenje iz socijalne skrbi. Znajući za opći problem nedostatnog broja vrtića i vrtićkih kapaciteta, kao i teškoća da se uvjeti boravka u vrtiću za svu djecu, a ne samo onu s teškoćama u razvoju, jasno je da ovakva primjena čl.22. st. 3. i 4. Državnog pedagoškog standarda (NN br. 63/08) kad se radi o djeci s teškoćama otežava uključivanje većine ove djece, odnosno može se gotovo uvijek opravdati negativna odluka vrtića.

27. Preporuka za korištenje ispravnih termina

Ured je preporučio Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa da uskladi terminologiju u predloženim zakonima i propisima sa čl. 58. i 65. Ustava Republike Hrvatske i čl. 1. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i da umjesto neodgovarajućih termina kao što su „invalid/i“ i „djeca s posebnim potrebama“ koriste termine „osoba/e s invaliditetom“ i „djeca s teškoćama u razvoju“.

3.14.2.7. Preporuka za osiguravanje sredstava za izvršenje mjera predviđenih nacionalnom strategijom

28. Planirana proračunska sredstva za osobe s invaliditetom u 2011.

Preporučili smo državnim tijelima i jedinicama regionalne i lokalne samouprave da u proračunu za 2011. godinu planiraju financijska sredstva namijenjena unaprijeđivanju života osoba s invaliditetom s posebnim naglaskom na izvršenje mjera predviđenih *Nacionalnom strategijom izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015.* Podsjetili smo kako je u cilju poticanja neovisnog življenja osoba s invaliditetom, spriječavanja institucionalizacije i sustavnog provođenja deinstitucionalizacije temeljem potpisanog sporazuma (Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju – JIM) između Vlade RH i Europske komisije potrebno dodatno osigurati sredstva za razvoj alternativnih izvaninstitucijskih oblika zbrinjavanja i mreže socijalnih usluga i službi podrške na lokalnoj razini.

3.14.2.8. Preporuke iz područja pristupačnosti

29. Obavijest o pravu na pristupačan prilaz zgradi i stambenom prostoru

Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom obraćale su se osobe s invaliditetom (najčešće se to odnosi na osobe u kolicima) žaleći se na nemogućnost ugradnje rampe ili lifta u zgradi u kojoj stanuju jer se netko ili više suvlasnika tome protivi, te tako pojedine osobe nemaju uopće mogućnost izlaziti iz vlastitog stana jer žive u nepristupačnoj zgradi.

Ovim putem ističemo činjenicu da ne mora postojati suglasnost svih suvlasnika zgrade da bi se u stambenu zgradu ugradila rampa ili lift radi omogućavanja pristupačnosti osobi s invaliditetom.

Prema našem mišljenju u ovom bi se slučaju trebala primijeniti odredba članka 87. stavka 3. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (NN 91/96., 68/98., 137/99., 22/00., 73/00., 114/01., 79/06., 141/06., 146/08, 38/09 i 153/09) koja navodi, „Izvanredni poslovi Članak 87.

(1) Osim za one poslove koji se i inače smatraju izvanrednim poslovima, za donošenje odluke o poduzimanju poboljšice zajedničkih dijelova i uređaja nekretnine potreban je pristanak svih suvlasnika nekretnine.

(2) Iznimno, od odredbe stavka 1. ovoga članka, ipak nije potreban pristanak svih ako suvlasnici koji zajedno imaju većinu suvlasničkih dijelova odluče da se poboljšica učini, a da će oni sami snositi troškove ili se ti troškovi mogu pokriti iz pričuve, ne ugrožavajući time mogućnost da se iz pričuve podmire potrebe redovitoga održavanja, te ako te poboljšice neće ići suviše na štetu nadglasanih suvlasnika.

(3) Iznimno od odredbe stavka 1. ovoga članka, pristanak svih suvlasnika nije potreban ni za poboljšicu kojom se na zajedničkim dijelovima i uređajima nekretnine osigurava nesmetan pristup, kretanje i rad osobama smanjene pokretljivosti.“

S obzirom da se pojedine pravne osobe, odnosno upravitelji zgrada nisu pridržavali navedene odredbe, odnosno pogrešno su tumačili zakon na štetu osoba s invaliditetom, zatražili smo službeno tumačenje navedenog članka od strane Ministarstva pravosuđa.

Ministarstvo pravosuđa je u svom odgovoru od 23.09.2010. potvrdilo da se ugradnjom rampe ili lifta radi o poboljšici na zgradi te da nije potrebna suglasnost svih suvlasnika za ugradnju iste.

Iz navedenog razloga saželi smo na jedno mjesto izvatke iz pravnih propisa na osnovu kojih osoba s invaliditetom ostvaruje to pravo te smo zamolili saveze osoba s invaliditetom da ovu obavijest uz izvatke iz pravnih propisa proslijede svim svojim članicama (udrugama) kako bi sa svojim pravima bile upoznate sve osobe s invaliditetom koje žive u nepristupačnim stambenim zgradama.

3.14.2.9. Preporuke iz područja zapošljavanja i rada

30.Preporuka za poticanje zapošljavanja i razvoj različitih modela zapošljavanja osoba s invaliditetom

Ured je jedinicama regionalne samouprave uputio preporuku za poticanje zapošljavanja i razvoj različitih modela zapošljavanja osoba s invaliditetom kako bi ih potaknuo da prepoznaju važnost zapošljavanja kao ključ razvoja. Iako se posljednjih godina u RH ulažu povećani naponi za unapređenje procesa zapošljavanja i rada osoba s invaliditetom koji uključuju različite mehanizme poput poticajnih mjera, kvotnog zapošljavanja, podizanja razine svijesti javnosti i poslodavaca te različitih oblika profesionalne rehabilitacije osoba s invaliditetom, spomenuti propisi, zakonodavno-normativni okvir i strategije trebaju biti podloga za stvaranje vlastitih gospodarsko-razvojnih strategija jedinica regionalne i područne samouprave, čiji sastavni dio moraju biti i planovi zapošljavanja osoba s invaliditetom.

Stoga smo preporučili i istaknuli slijedeće na planu intenziviranja zapošljavanja osoba s invaliditetom na regionalnim razinama: glavni prioriteti regionalnih razvojnih planova zapošljavanja trebaju biti usmjereni na osiguravanje pristupa i zadržavanje osoba s invaliditetom unutar tržišnog gospodarstva i tržišta rada, a moguće ga je ostvarivati kroz: lokalna partnerstva dionika iz područja zapošljavanja, socijalne skrbi, obrazovanja, strukovne obuke, udruga osoba s invaliditetom, udruga poslodavaca na regionalnoj razini.

Poštujući specifičnost u razvoju svake regije, ali i specifična obilježja osoba s invaliditetom, potrebno je posebnu pozornost posvetiti razvoju različitih modela njihovog osposobljavanja, profesionalnog usmjeravanja i osnaživanja, rehabilitacije i zapošljavanja koji uz zapošljavanje na otvorenom tržištu rada uključuje i rad u zaštićenim uvjetima, u zaštitnim radionicama i radnim centrima - primjerenima za one osobe s invaliditetom kojima je zbog većeg stupnja invaliditeta smanjena radna učinkovitost i potrebno im je prilagoditi uvjete rada i radno okruženje učiniti zaštićenim. Unatoč jasnom opredjeljenju RH za zapošljavanje na otvorenom tržištu rada, važnost opstanka postojećih zaštitnih radionica, ali i njihovog razvoja u regijama u kojima se iskazuje potreba za ovakvim oblikom rada potvrđena je na Tematskoj sjednici Odbora za rad i socijalno partnerstvo Hrvatskog Sabora pod nazivom „Zapošljavanje osoba s invaliditetom u RH s osvrtom na zaštitne radionice“ održanoj na poticaj Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom koja je održana krajem 2010. godine.

Sukladno zaključnim preporukama navedene tematske sjednice, predložili smo:

- jačanje odgovornosti osnivača za očuvanje postojećih zaštitnih radionica i njihovo osnivanje u regijama gdje ih nema, a postoji potreba za radom u zaštićenim uvjetima
- suradnja osnivača i lokalnih gospodarskih subjekata na izradi održivih proizvodnih programa proizvoda i usluga u regiji

-osigurati zaštitnim radionicama sklapanje ugovora o „rezerviranoj nabavi“ sukladno čl. 12 Zakona o javnoj nabavi. Prema ovom članku (rezervirani ugovori) Naručitelji (prvenstveno tijela iz čl. 10 st. 1 Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom mogu rezervirati pravo sudjelovanja za natjecatelja/ponuditelja (proizvoda ili usluga) sukladno zaštićenom programu zapošljavanja ili samo za natjecatelje ili ponuditelje koji zapošljavaju više od 50 % osoba s invaliditetom u odnosu na ukupan broj zaposlenih.

Zapošljavanje ima u regionalnom razvoju istaknuto mjesto, a posebice s aspekta afirmacije prava osoba s invaliditetom.

Sukladno navedenom zatražili smo predstavnike županija da nas se izvijeste o mjerama i aktivnostima, projektima i programima koje su poduzimali s ciljem intenziviranja zapošljavanja osoba s invaliditetom – kako na otvorenom tržištu, tako i u zaštićenim uvjetima kao i s planovima zapošljavanja ove kategorije građana u narednom dvogodišnjem periodu. Na navedenu preporuku odnosno upit Uredu se do kraja izvještajnog razdoblja obratilo jedanaest županija. Odgovori županija nalaze se u ovom Izvješću u području Zapošljavanje i rad.

31. Potpora centru Cesi radi projekta "Suzbijanje diskriminacije i zaštita žena s invaliditetom u području zdravstva i tržišta rada"

CESI – Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje, u partnerstvu s Institutom za tržište rada, Selectio d.d obratio se za podršku Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom u vezi sa projektom "Suzbijanje diskriminacije i zaštita žena s invaliditetom u području zdravstva i tržišta rada". Predloženi Projekt je obuhvaćao područje diskriminacije osoba s invaliditetom usmjereno na višestruku diskriminaciju žena s invaliditetom na planu zdravstvenih usluga i tržišta rada. Budući da je Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom jedno od tijela nadležnih za suzbijanje diskriminacije po osnovi invaliditeta te je iznimno važno istraživanje položaja žena s invaliditetom u cilju zaštite njihovih prava i osnaživanja u stvaranju jednakih mogućnosti na tržištu rada i dostupnosti zdravstvenim uslugama, dajemo potporu prijavi projekta: "Suzbijanje diskriminacije i zaštita žena s invaliditetom u području zdravstva i tržišta rada" – Jednake mogućnosti za sve!. Ured je pružio potporu u nadi da će ovaj projekt izgraditi model osnaživanja i pripreme žena s invaliditetom na području otvorenog tržišta rada koji će biti moguće implementirati na lokalnim razinama uz jačanje partnerskih odnosa te poštivanje specifičnosti ove kategorije građana, ali i uvažavanje regionalne posebnosti.

4. USTROJ UREDA

Ustroj, djelokrug rada i broj državnih službenika Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom propisan je Zakonom o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN 107/07), Poslovníkom pravobranitelja za osobe s invaliditetom (NN 103/08) i Pravilnikom o unutarnjem redu Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom. Ured ima Službu za stručne poslove i Službu za opće poslove i još uvijek radi s manjim brojem službenika od potrebnog. Ured se počeo formirati u drugoj polovici 2008. godine kada je uz pravobraniteljicu bilo imenovano od strane Hrvatskog Sabora i dvoje dužnosnika, zamjenica i zamjenik pravobraniteljice. Temeljem Pravilnika o unutarnjem redu, Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom, uz prethodnu suglasnost Ministarstva financija, utvrdio je Plan prijama u državnu službu u 2008. („NN“ br. 112/08.), kojim je predvidio zapošljavanje šest (6) državnih službenika/ca i jednog (1) namještenika/ce. Do kraja 2008. zaposleni su administrativna tajnica i osobni vozač. U 2009. zaposleno je četvoro (4) službenika. Time je od 01. travnja 2009. Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom ekipiran planiranim brojem službenika i namještenika od ukupno šest (6) državnih službenika/ca i jednim (1) namještenikom, sukladno Pravilniku o unutarnjem redu, Planu prijama u državnu službu u 2008. god. te osiguranim financijskim sredstvima u državnom proračunu Republike Hrvatske.

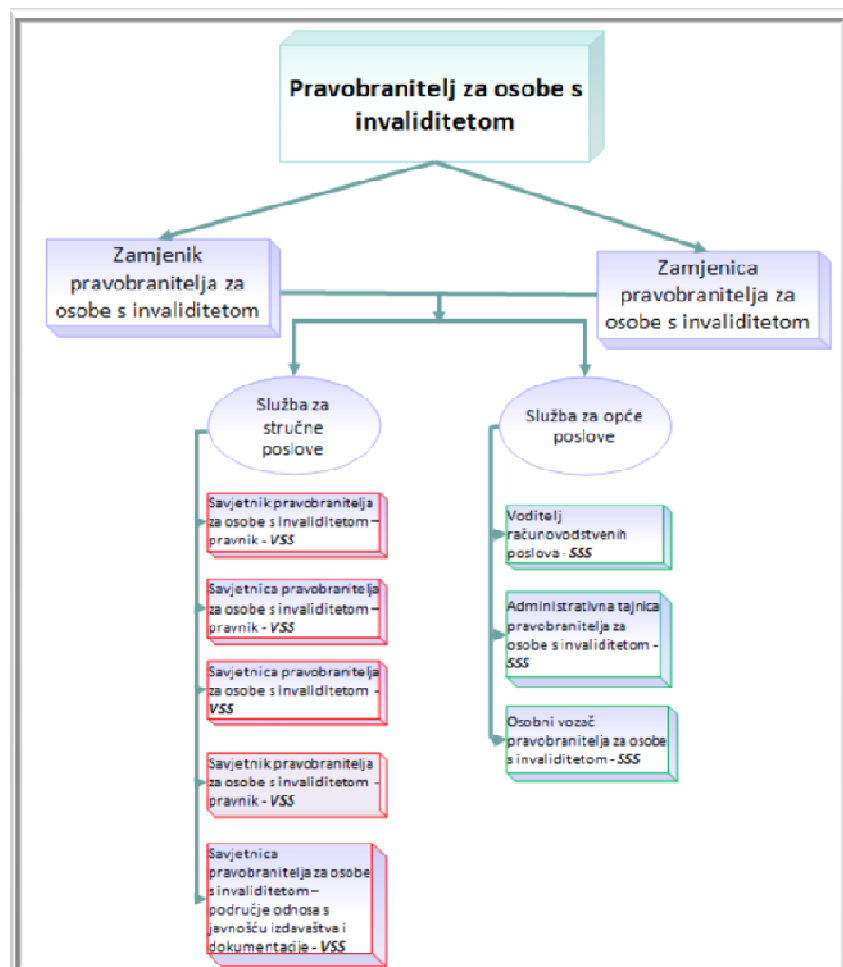
4.1. PLAN PRIJAMA U DRŽAVNU SLUŽBU

Sredinom srpnja 2009. pristupili smo izmjenama i dopunama Pravilnika o unutarnjem redu Ureda pravobraniteljice Ur.broj: 900-08/08-01 iz kolovoza 2008.

U 2009. godini nakon uočenog porasta obima posla ukazala se potreba za zapošljavanjem još jednog stručnog djelatnika. Naime, 01. siječnja 2009. na snagu je stupio Zakon o suzbijanju diskriminacije („NN“ br. 85/08.) u kojem je zajedno s Pučkim pravobraniteljem i ostalim Uredima pravobraniteljica uključena u njegovo provođenje. Isto tako u radu je utvrđena potreba za povećanim aktivnostima u području socijalne zaštite i aktivnostima praćenja provođenja i primjene međunarodnih i nacionalnih dokumenata. Tako je u rujnu 2009. donesen novi Pravilnik o unutarnjem redu Ureda Ur.broj: POSI-2-27/09-01.

Sukladno stvarnim potrebama Ureda za zapošljavanjem još jednog stručnog djelatnika te raspoloživim sredstvima Državnog proračuna, a temeljem čl. 43. Zakona o državnim službenicima („NN“ br. 92/05., 142/06., 77/07., 107/07., 27/08.) izrađen je i donesen Plan prijama u državnu službu u Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za 2010. (NN br. 19/10). Temeljem gore navedenih dokumenata te Javnog natječaja za prijam u državnu službu objavljenog u „NN“ br. 40/10 koncem srpnja 2010. u Službu za stručne poslove Ureda zaposlena je *savjetnica pravobraniteljice za osobe s invaliditetom*. Trenutno Ured broji 11 djelatnika, od čega 3 dužnosnika, 7 državnih službenika i 1 namještenika.

Međutim, ovim putem ističemo kako zbog svakodnevnog povećanja obima posla te sve većeg broja prijava osoba s invaliditetom Uredu, ukazujemo na potrebu ponovne izmjene Pravilnika o unutarnjem redu, a u dogledno vrijeme i na povećanje broja službenika Ureda.

Prikaz 1: Ustroj Ureda 2010.

5. FINANCIJSKO IZVJEŠĆE ZA 2010.

Sukladno članku 128. točki 3. Zakona o proračunu (NN, br. 96/03) Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom dostavio je Ministarstvu financija godišnji obračun i godišnji izvještaj za 2010.godinu. Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom je osnovan i radi na temelju Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN, br. 107/07).

5.1. OBRAZLOŽENJE POJEDINIH SKUPINA RASHODA I IZDATAKA

5.1.1. Uprava i administracija, rashodi za zaposlene

Planirana sredstva za 2010. godinu su iznosila 3.225.436 kuna, a potrošen iznos je 2.993.247 kuna što iznosi 92,80%. Ured pravobranitelja/ice ima sjedište u Zagrebu. Kako novu djelatnicu nismo mogli zaposliti prije sedmog mjeseca 2010. godine, za poslove koje je ona trebala preuzeti početkom godine zaposlili smo djelatnicu preko ugovora zbog čega nam se na stavci za plaće za redovan rad pojavio višak u odnosu na planirana sredstva. Do kraja 2010. godine bilo je zaposleno 11 djelatnika od kojih su 1 namještenik, 7 državna službenika/ce i 3 dužnosnika/ce.

5.1.2. Materijalni rashodi

Materijalni rashodi planirani su u iznosu od 3.169.362 kune od čega je potrošeno u 2010. godini 2.919.727 kuna za pokriće redovnog poslovanja Ureda. Iskorištenost ovih rashoda je 92,12 %, a najveća stavka su troškovi za ugovore o djelu i usluge student -servisa zbog toga što je pravobraniteljica osoba s najtežim stupnjem invaliditeta – tetraplegija, potpuno ovisna o pomoći druge osobe te za obavljanje složenih i visoko zahtjevnih poslova u Uredu i izvan njega mora imati pomoć radnog asistenta i medicinske sestre (radi medicinske njege). Kako ova radna mjesta nisu sistematizirana Pravilnikom, to se kroz ugovore o djelu i studentske ugovore koriste usluge studenata (troškovi intelektualnih i osobnih usluga).

5.1.3. Opremanje, rashodi za nabavu nefinancijske imovine

Planirana sredstva iznose 56.074 kuna, a potrošeno je 54.801 kuna ili 97,73%. Za program evidencije radnog vremena utrošeno je 10.806 kuna, a za nabavu uredske opreme i namještaja utrošeno je 43.996 kuna od čega je za nabavu fotokopirnog stroja utrošeno 25.112 kuna, za nabavu informatičke opreme 9.689 kuna, a 9.195 kuna potrošeno je za namještaj.

ZAKLJUČAK

Od ukupno planiranih sredstava 3.225.436 kuna ukupni rashodi iznose 2.993.247 kuna ili 92,80%. Višak prihoda iznosi 35.651 kune te sa korigiranim manjkom iz 2009. godine u iznosu od 11.932 kuna, višak po Zaključnom računu za 2010. godinu iznosi 23.719 kuna.

Ured je planirao u 2010. godini nabaviti službeno vozilo obzirom na činjenicu da je prijeko potrebno jedno službeno vozilo. Vozilo koje se trenutno koristi u službene svrhe je osobno vozilo pravobraniteljice koja je osoba s najvećim stupnjem invaliditeta.

Bez tog vozila nije u mogućnosti kretati se i obavljati poslove pa stoga nije u mogućnosti staviti ga na raspolaganje drugim djelatnicima Ureda. Zaključkom Vlade RH od srpnja 2009.g. zabranjena je nabava novih automobila za službene potrebe svim korisnicima sredstava državnog proračuna, a u cilju provedbe antirecesijskih mjera.

Uvažavajući navedenu odluku Vlade RH, Ured je zatražio od Agencije za zaštitu okoliša u prosincu 2009. godine realizaciju ustupa spomenutog službenog vozila, a kako na traženje nisu odgovorili, ponovno smo u veljači 2010.g. zatražili da se ispoštuje Odluka. Međutim, Agencija je obavijestila nas tek u veljači 2010. g. da se radi o pogrešci i nesporazumu.

Budući da je zaposlenicima Ureda bez službenog vozila otežan pristup područjima na kojima žive, borave i rade osobe s invaliditetom diljem Republike Hrvatske Ured nije dobio službeno vozilo u 2010. godini tako da su ponovno zatražena sredstva u Planu proračuna za 2011. godinu za nabavu novog službenog vozila. Sredstva su odobrena.

6. OPĆE PREPORUKE UREDA

SOCIJALNA ZAŠTITA - U području socijalne zaštite najznačajnije je donošenje novog Zakona o socijalnoj skrbi. Do pisanja ovog izvješća, Zakon nije donesen. Taj Zakon trebao bi osigurati primjereni životni standard osoba s invaliditetom, te doprinijeti izjednačavanju njihova položaja. Stoga je Ured predlagao da novčane naknade za osobe s invaliditetom ne budu vezane uz imovinski i prihodovni cenzus, nego isključivo uz težinu invaliditeta, te da naknade time budu usmjerene na mogućnost neovisnog življenja i uključivanja u zajednicu. Budući da postoje naznake da se uvođenje inkluzivnog dodatka odgađa, predložili smo da od imovinskog i prihodovnog cenzusa do tada bude oslobođena i osobna invalidnina.

Što se tiče prava na usluge, držimo nužnim hitno donošenje konkretnih odluka u pogledu razvoja usluga u zajednici. Uznemiruje saznanje da unatoč proklamiranom cilju i obvezi preuzetoj potpisivanjem Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju Republike Hrvatske (2007), još uvijek nemamo izrađene analize potreba za uslugama, analizu pružatelja i mehanizme evaluacije, osiguravanje kontinuiteta pružanja potrebnih usluga, te praćenje teritorijalne pokrivenosti uslugama. Još uvijek nije provedena fiskalna decentralizacija, nisu jasne nadležnosti i obaveze u tom smislu u odnosu na lokalnu samoupravu. Unatoč velikim sredstvima za financiranje projekata udrugama, neprihvatljivo je da mnogi vrijedni projekti ovise o natječajnom postupku za odobravanje istih, u kojem je moguće da zbog npr. jedne neupisane rubrike u Obrascu za prijavu natječaja cijelo jedno područje (a ponekad i na području cijele RH) određena kategorija djece ili odraslih osoba s invaliditetom ne dobiva neophodnu podršku.

Donesen je *Nacionalni plan deinstucionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011. – 2016.* (2018.), međutim bez razvoja usluga i osiguravanja primjerenih novčanih naknada proces deinstucionalizacije i prevencije institucionalizacije bit će isto tako samo „mrtvo slovo na papiru“.

JEDNAKOST PRED ZAKONOM – broj osoba lišenih poslovne sposobnosti u RH je oko 17.000. Neprihvatljivo je da je potpunosti lišeno više od 90% od ukupnog broja osoba pod skrbništvom. Republika Hrvatska potpisnica je i pravno obvezujućih međunarodnih dokumenata koji propisuju odredbe sa svrhom zaštite i promicanja prava osoba s duševnim smetnjama, kao i onih lišenih poslovne sposobnosti. Navedene odredbe bi se trebale neposredno primjenjivati u praksi. Neke odredbe Obiteljskog zakona koje i sada predstavljaju zaštitne mehanizme za osiguravanje uživanja ljudskih prava osoba lišenih poslovne sposobnosti, prema našim saznanjima, nedovoljno se primjenjuju u praksi. U budućem razdoblju aktivnosti je potrebno usmjeriti na reformu instituta skrbništva kroz unapređenje prakse, izmjenu odredbi sadašnjeg Zakona, te cjelokupnog sustava skrbi, a sve u cilju veće zaštite ljudskih prava osoba s duševnim smetnjama.

OBRAZOVANJE - Nužno je osigurati pravo na inkluzivno obrazovanje na svim razinama – od predškolskog odgoja do visokoškolskog i cjeloživotnog obrazovanja. Ono nije moguće bez osiguranih oblika podrške i prilagodbi, za što je potrebno mijenjati propise i donositi odgovarajuće podzakonske akte. Provedbeni propisi za osnovno i srednje obrazovanje još uvijek nisu doneseni, što je otežavalo pa i onemogućavalo osiguravanje prava na školovanje djece s teškoćama u razvoju. Nužno je jasno definirati obaveze uključivanja djece s teškoćama i utvrditi mehanizme koji će to jamčiti, neovisno o npr. senzibilitetu odgajatelja ili financijskoj jakosti pojedine lokalne samouprave.

ZAPOŠLJAVANJE I RAD – Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom treba mijenjati jer nije učinkovit mehanizam za ostvarivanje njihovog većeg zapošljavanja. Nije jasno definirano koje osobe s invaliditetom ostvaruju prednost pri zapošljavanju i pravo na poticaje za poslodavca, odnosno da to budu osobe čija oštećenja uistinu predstavljaju prepreku zapošljavanju; poticaji nisu dovoljno motivirajući za poslodavce; kazne za ne ispunjavanje obveze kvotnog zapošljavanja su preblage i nema kontrole njihovog izvršavanja.

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA – U području zdravstvene zaštite osoba s invaliditetom nisu se dogodili značajniji pomaci u smislu unaprjeđivanja kvalitete zdravstvenih usluga. Rehabilitacija je nedostatna i nedostupna ili smanjeno dostupna osobama s invaliditetom u ruralnim i izoliranim krajevima, a na području zaštite mentalnog zdravlja gotovo da uopće ne postoji. Rana intervencija za djecu s teškoćama u razvoju slabo je razvijena i ograničena samo na neke veće urbane sredine. Većina zdravstvenih ustanova nije pristupačna osobama s invaliditetom, informacijska podrška za osobe s oštećenjem vida i sluha je još slabije razvijena. Potrebno je i nadalje podizati razinu dostupnosti i kvalitete zdravstvene usluge osobama s invaliditetom. Zdravstvena zaštita osoba s intelektualnim oštećenjima je posebno izražen problem zbog nepostojanja sustavne brige o njihovom mentalnom zdravlju, a uvelike im je otežano korištenje svih ostalih zdravstvenih usluga prvenstveno stomatološke zaštite. Posebno je teška situacija na području zdravstvene zaštite osoba s mentalnim (psihosocijalnim) oštećenjem, a razvijanje sustava psihijatrije u zajednici tek je započelo i presporo se odvija.

Uštede dosad nisu zadirale u prava osoba s invaliditetom, ali su se odrazile na ukidanje nekih povlastica kojima je država ublažavala teški socijalni položaj osoba s invaliditetom. To se odnosi na smanjenje broja osoba s invaliditetom koje su bile oslobođene plaćanja dopunskog zdravstvenog osiguranja i ostvarivale pravo na oslobađanje od plaćanja naknade za korištenje javnih cesta. Uštedama su pogođene i kategorije osoba s najtežim oštećenjima kojima treba svakodnevna održavajuća rehabilitacija i njega, a pravo je linearno ograničeno za sve korisnike neovisno o težini njihovog individualnog stanja.

MOBILNOST I PRISTUPAČNOST – Primjer smart kartica pokazao je da ne postoji točan podatak o korisnicima određenih povlastica i prava. Umjesto revizije prava, linearno ih se pokušava umanjiti svim kategorijama. Ured je naglasio da nije potrebno uvoditi restriktivne mjere, već smatramo kako je potrebno iscrpiti sve druge mogućnosti te kao zadnju mogućnost uzeti ukidanje prava osoba s invaliditetom kao jedne od najosjetljivijih kategorija stanovništva koja treba najveću pomoć od države. Ured predlaže da se postrože uvjeti za dobivanje „smart kartica” odnosno oslobađanja plaćanja naknada koji se tiču uporaba autocesta i objekata s naplatom čime bi se znatno smanjila i proračunska sredstva potrebna za izdvajanje u tu svrhu.

Moramo naglasiti da su na ovaj način posebno zakinute skupine osoba s invaliditetom koje ne mogu koristiti javni prijevoz te im osobni automobil služi kao pomagalo i jedino sredstvo mobilnosti.

Na području pristupačnosti napravljeni su određeni pomaci kako na lokalnoj razini kroz suradnju s udrugama osoba s invaliditetom tako i na nacionalnoj razini kroz projekte ministarstava kojim se uklanjaju barijere. Međutim, još dosta toga treba napraviti kako bi se ostvarila razina pristupačnosti potrebna osobama s invaliditetom za sudjelovanje u svim područjima života na ravnopranoj osnovi s drugima za što je osiguravanje elemenata pristupačnosti jedan od glavnih preduvjeta.

MIROVINSKO OSIGURANJE – Potrebne su kontinuirane dodatne edukacije djelatnika HZMO-a koji rade na izračunu mirovina temeljem rješenja o profesionalnoj i općoj nesposobnosti za rad kako se ne bi događale pogreške koje dodatno otežavaju tešku financijsku situaciju osoba s invaliditetom. Trenutno se stvaraju zakonski preduvjeti da se reguliraju uvjeti za ostvarivanje prava osoba s invaliditetom sukladno socijalnom modelu invaliditeta kako to nalaže Konvencija.

7. LITERATURA

OBRAZOVANJE

- Konvencija o pravima osoba s invaliditetom (NN – MU br. 6/07., 3/08., 5/08.)
Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi (NN br. 10/97, 107/07)
Državni standard predškolskog odgoja i naobrazbe (NN br. 63/08)
Pravilnik o sastavu i načinu rada tijela vještačenja (NN br. 64/02, 105/07)
Državni pedagoški standard (NN br. 63/08)
Pravilnik o načinu raspolaganja sredstvima državnog proračuna i mjerilima sufinanciranja programa predškolskog odgoja (NN br. 134/97)
Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnim i srednjim školama (NN br. 87/08)
Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju (NN br. 23/91)
Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN br. 87/08, 92/10, 105/10)
Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokoškolskom obrazovanju (NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 2/07)
Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (NN br. 23/03, 198/03, 105/04, 174/04, 46/07)

SOCIJALNA ZAŠTITA

- Zakon o socijalnoj skrbi (NN broj 73/97., 27/01., 59/01., 82/01., 103/03., 44/06 i 79/07)
Pravilnik o sastavu i načinu rada tijela vještačenja u postupku ostvarivanja prava iz socijalne skrbi i drugih prava po posebnim propisima (NN br. 62/02, 105/07)
Zakono o obveznim odnosima (NN br. 35/05 i 41/08)
Obiteljski zakon (NN 116/2003., izmjene i dopune 17/2004., 136/2004., 107/2007)
Pravilnik o načinu vođenja očevidnika i spisa predmeta osoba pod skrbništvom, načinu popisa i opisa njihove imovine te podnošenja izvješća i polaganja računa skrbnika (NN br. 32/05)
Obiteljski zakon (NN, br. 116/2003., izmjene i dopune 17/2004., 136/2004., 107/2007)
Pravilnik o vrsti i djelatnosti doma socijalne skrbi, načinu pružanja skrbi izvan vlastite obitelji, uvjetima prostora, opreme i radnika doma socijalne skrbi, terapijske zajednice, vjerske zajednice, udruge i drugih pravnih osoba te centra za pomoć i njegu u kući (NN br. 64/09)

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

- Pravilnik o ovlastima i načinu rada ovlaštenih doktora i liječničkih povjerenstava Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje (NN br. 113/09, 126/09, 4/10 i 88/10)
Nacionalna strategija zaštite mentalnog zdravlja za razdoblje od 2011. do 2016.
Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece 2006. – 2012.
Nacionalna strategija razvitka zdravstva 2006. – 2011.
Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju Republike Hrvatske i dr. definiraju ciljeve i planove unapređenja zdravlja djece
Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja prava iz obveznog zdravstvenog osiguranja na zdravstvenu njegu u kući osigurane osobe (NN br. 40/07, 91/09, 118/09)
Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranju (NN, br. 150/08, 94/09, 153/09, 71/10, 139/10)
Zakon o medicinskim proizvodima (NN br.67/08)
Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja prava na ortopedska i druga pomagala (NN, br. 17/09, 23/09, 53/09, 116/09, 4/10-pročišćeni tekst, 88/10, 110/10, 113/10, 1/11)
Pravilnik o mjerilima za stavljanje ortopedskih i drugih pomagala na popis pomagala Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje (NN br.148/09)
Pravilnik o mjerilima za određivanje cijena ortopedskih i drugih pomagala (NN, br.138/09)
Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja prava na ortopedska i druga pomagala (NN, br.17/09, 23/09, 53/09, 116/09, 4/10-pročišćeni tekst, 88/10, 110/10, 113/10, 1/11)
Zakon o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju (NN br. 85/06, 150/08 i 71/10)
Zakon o roditeljskim i roditeljskim potporama (NN, br. 85/08., 110/08.)
Pravilnik o uvjetima i postupku za stjecanje prava zaposlenog roditelja ili samozaposlenog roditelja djeteta s težim smetnjama u razvoju na dopust ili na rad u skraćenom radnom vremenu radi njege djeteta (NN br. 18/09 i 25/09)

Zakon o radu (NN br. 38/95, 54/95, 65/95 i 176/01)
Zakon o općem upravnom postupku (NN br. 47/09)
Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama (NN br. 11/97, 27/98, 128/99, 79/02)
Zakono zdravstvenoj zaštiti (NN br. 150/08, 155/09, 71/10, 139/10)
Zakon o zaštiti prava pacijenta (NN br. 169/04)

PRAVNA ZAŠTITA

Ustav Republike Hrvatske (NN br. 85/10.)
Zakon o parničnom postupku (NN br. 53/91., 91/92., 58/93., 112/99., 88/01., 117/03., 88/05., 02/07., 84/08., 123/08.)
Zakon o suzbijanju diskriminacije (NN br. 85/08)
Carinski zakon (NN br. 78/99, 94/99, 117/99, 73/00, 92/01, 47/03, 140/05, 138/06., 60/08 i 45/09.)
Zakon o porezu na dodanu vrijednost (NN 47/95, 106/96, 164/98, 105/99, 54/00, 73/00, 48/04, 82/04, 90/05, 76/07, 87/09, 94/09)
Zakon o humanitarnoj pomoći (NN br. 96/03)

MIROVINSKO OSIGURANJE

Zakon o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN br. 107/07),
Zakon o mirovinskom osiguranju (NN br. 102/98, 127/00, 59/01, 109/01, 147/02, 117/03, 30/04, 177/04, 92/05, 43/07, 79/07, 35/08, 40/10 i 121/10)
Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o mirovinskom osiguranju (NN br. 147/02)
Zakon o pravima hrvatskih branitelja iz domovinskog rata i članova njihovih obitelji (NN br. 174/04, 92/05, 2/07, 107/07, 65/09 i 137/09)
Zakonom o općem upravnom postupku (NN br. 47/09)
Zakon o mirovinskom osiguranju (NN br. 102/98).
Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o mirovinskom osiguranju (NN br. 147/02)
Zakon o mirovinskom i invalidskom osiguranju (NN br. 26/83, 5/86, 42/87, 34/89, 57/89, 40/90, 9/91, 96/93 i 44/94)
Zakon o obveznim odnosima (NN br. 53/91, 73/91, 3/94, 7/96. i 112/99)
Zakon o pokojninskom in invalidskom zavarovanju (Uradni list RS, št. 12/92, 5/94, 7/96, 54/98)
Zakon o listi tjelesnih oštećenja (NN br. 162/98)
Zakon o mirovinskom osiguranju (NN br. 130/10 – pročišćen tekst)

PRISTUPAČNOST

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom (NN MU br. 6/07; 3/08 i 5/08)
Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o vlasništvu NN 141/06)
Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (NN br. 91/96, 68/98, 137/99 - Odluka USRH, 22/00 - Odluka USRH, 73/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09 i 153/09)
Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (NN br. 141/06),
Zakon o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN br. 107/07)
Zakon o izmjenama Zakona o javnim cestama (NN br. 124/09)
Zakon o javnim cestama (NN br. 180/04., 82/06., 138/06., 146/08., 152/08., 38/09., 124/09., 153/09. i 73/10.)
Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o javnim cestama (NN br. 73/2010)
Zakon o kretanju slijepe osobe uz pomoć psa vodiča (NN br.131/98)
Zakon o prostornom uređenju i gradnji (NN br. 76/07 i 38/09)
Zakon o sigurnosti prometa na cestama (NN br. 67/08)
Pravilnik o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti (NN br. 151/05 i 61/07)
Pravilnik o načinu, postupku i dinamici ostvarivanja prava na nadoknadu iznosa godišnje naknade i cestarine (NN br. 143/06)

ZAPOŠLJAVANJE

Konvencija MOR-a br. 159. o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN MU br. 11/03)
Konvencija o pravima osoba s invaliditetom UN-a (NN MU br. 6/07, 3/08 i 5/08)
Konvencija o pravima osoba s invaliditetom od 13. prosinca 2006. s Protokolom (NN MU br. 6/07 i 3/08).
Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN br. 143/02 i 33/05)
Zakon o radu (NN br. 149/09)
Zakon o suzbijanju diskriminacije (NN br. 85/08)
Zakon o javnoj nabavi (NN br. 110/07 i 125/08)
Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj skrbi (NN br. 79/2007)
Zakon o radu (NN br. 137/04 – pročišćen tekst)
Rješenje Ustavnog suda Broj: U-I-402/2003, U-I-2812/2007 od 30. travnja 2008., kao i Broj: U-I-2767/2007 od 31. ožujka 2009.

PODIZANJE RAZINE SVIJEŠTI

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom od 13. prosinca 2006. s Protokolom (NN MU br. 6/07 i 3/08).

U prilogu:

Prilog 1. Prikaz pristupačnosti za osebe s invaliditetom objektima kojima je osnivač županija (grad)

Prilog 2. Prikaz praćenja predmeta vezanih za diskriminaciju za razdoblje 01.01.2010. -31.12.2010.

Prilog 1.

PRIKAZ PRISTUPAČNOSTI ZDRAVSTVENIM USTANOVAMA I USTANOVAMA SOCIJALNE SKRBI KOJIMA JE OSNIVAČ ŽUPANIJA (GRAD) ZA OSOBE S INVALIDITETOM						
ŽUPANIJA	Učinjeno u razdoblju od 2008. – 2010.					Planira se učiniti od 2011. – 2012.
	Lokacija	Dizala ili rampe, taktilne staze i sl.	Godina izgradnje	Uložena sredstva	Pristupačno Djelomično, nepristupačno	
Vukovarsko srijemska	Ljekarna Vrbanja	Staze	2008	22 000,00	Pristupačno	/
	Zdravstvena ambulanta Vrbanja	Staze	2008	11 000,00	Pristupačno	/
	Zdravstvena ambulanta Bošnjaci	Rampa	Prije 2008	10 000.00	Pristupačno	/
	Zdravstvena ambulanta Drenovci	Rampa	2008	15 000.00	Pristupačno	/
	Zdravstvena ambulanta Đurići	Rampa	2008	8 000.00	Pristupačno	/
	Zdravstvena ambulanta P.Podgajci	Rampa	2009.	5 000.00	Pristupačno	/
	Zdravstvena ambulanta Rajevo Selo				Nepristupačno	Rampa 2011.
	Zdravstvena ambulanta Gunja				Nepristupačno	/
	Zdravstvena ambulanta Štitar	Prilaz	Prije 2008.	5 000.00	Pristupačno	/
	Ljekarna Štitar	Prilaz	Prije 2008	5 000.00	Pristupačno	/
	Zdravstvena ambulanta Cerna	Prilaz	2008.	15 000.00	Pristupačno	
	Zdravstvena ambulanta Gradište	Vanjska rampa	Prije 2008.	15 000.00	Pristupačno	/
	Ljekarna Gradište	Rampa	2010.	10 000.00	Pristupačno	/
	Dom zdravlja Županja				Pristupačno	/
	Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje Županja				Pristupačno	/
	Ambulanta Jarmina	Vanjsak rampa	1993.	5 000.00	Pristupačno	/
	CZSS Županja				Pristupačno	/
Dom zdravlja Andrijaševci	Vanjska rampa	2008	5 000.00	Pristupačno	/	

	Dom zdravlja Ivankovo	Vanjska rampa	2009.	6 800.00	Pristupačno	/
	Zdravstvena ambulanta Lucija Petrikušić Ivankovo	Vanjska rampa, sanitarni čvor	2010.	23 580 .00	Pristupačno	/
	Dom zdravlja Nuštar	Vanjska rampa	2008.	5 000.00	Djelomično pristupačno	/
	Dom za psihičko bolesne odrasle osobe Nuštar	Vanjska rampa, lift	2001.		Pristupačno	/
	Ambulanta Markušica				Nepristupačno	/
	Ambulanta opće medicine Stari Mikanovci	Vanjska rampa			Pristupačno	/
	dom zdravlja Ilok	Rampa	Prije 2008.	24 000.00	Pristupačno	/
	Ljekarna Ilok	Rampa	Prije 2008.	14 000.00	Pristupačno	/
	Zdravstvena ambulanta Šarengrad	Rampa	Prije 2008.	18 000.00	Pristupačno	/
	Dom zdravlja Lipovac	Vanjska rampa	2000.		Pristupačno	/
	Dom zdravlja Nijemci	Vanjska rampa	2004.		Pristupačno	/
	Dom zdravlja – ambulanta Privlaka	Rampa	2008.		Pristupačno	/
	Zdravstvena ambulanta Otok	Taktilna staza	Prije 2008.		Pristupačno	/
	Dom zdravlja Borovo	Rampa	Prije 2008.	20 000.00	Pristupačno	/
	Zdr.ambulanta Bršadin	Rampa			Pristupačno	/
	Zdravstvena ambulanta Tovarnik	Staze	2008.	35 000.00	Pristupačno	/
	Zdr.ambulanta Trpinja				Djelomično pristupačno	Sve 2012.
	Ljekarna Trpinja				Nepristupačno	/
	Zdr.ambulanta Bobota		2008.		Pristupačno	/
PRIKAZ PRISTUPAČNOSTI OBJEKATA ŽUPANIJE/GRADA ZA OSOBE S INVALIDITETOM						
Vukovarsko srijemska	Općina i matični ured Vrbanja	Izgrađen objekt	2007-2008	80 000,00	Nepristupačno	Dizalo 2012
	Dom Kulture Vrbanja	Staza, rampa	2008	12, 000.00	Pristupačno	/
	Crkve i župni uredi Vrbanja	Staze	2008-2010	150 000,00	pristupačno	/
	Policijska postaja Vrbanja	Staze	2008	4 000,00	Pristupačno	/
	Poštanski uredi Vrbanja				Djelomično pristupačno	Staze i rampe 2011/2012

	Gradska uprava Vukovar, Dr.Franje Tuđmana 1, Vukovar	Dizalo, rampa			Pristupačno	/
	Hrvatski dom Vukovar, J.J.Strosmmayera 20, Vukovar				Pristupačno	/
	Ružičkina kuća, J.J.Strosmmayera 25, Vukovar				Pristupačno	/
	Gradska knjižnica Vukovar – centralna, Trg Republike Hrvatske	Rampa, dizalo	2000.g.		Pristupačno	/
	Gradska knjižnica Vukovar, Ogranak Borovo naselje, Domovinskog rata 1	Dizalo	2008.		Pristupačno	/
	Gradska knjižnica Vukovar – ogranak Sotin, Dr.Franje Tuđmana 20	Rampa	1999.		Pristupačno	/
	Tehnostan d.o.o. Dr.Franje Tuđmana 23, Vukovar				Nepristupačno	/
	Vodovod grada Vukovara, Jane Bate 4	Taktilna staza	2003.		Pristupačno	/
	Turistička zajednica Grada Vukovara, J.J.Strosmmayera 15				Nepristupačno	/
	Dječji vrtić Vukovar 1, Eugena Kvaternika 27, Vukovar				Nepristupačno	/
	Dječji vrtić Vukovar 1, H.Gmeinera, Vukovar				Nepristupačno	/
	Dječji vrtić Vukovar 1, Županisjka 15, Vukovar				Nepristupačno	/
	Dječji vrtić Vukovar 1, Kralja Zvonimira bb., Vukovar				Nepristupačno	/
	Dječji vrtić Vukovar 2 –„Borovo“ Kralja Zvonimira bb, Vukovar				Nepristupačno	Taktilne staze 2011.2012.
	Dječji vrtić Vukovar 2 „Radost“, K.A.Stepinac 46, Vukovar				Nepristupačno	Semafor
Zgrada udruga OSI, Velebitska 16, Vukovar	Rampa			Pristupačno	/	

Muzej grada Vukovara					U obnovi	/
Zgrada općinske uprave, Bošnjaci		2008	10 000.00		Pristupačno	/
Mrtvačnica Sv.Marko , Bošnjaci	Vanjska rampa, sanitarni čvor	2010	20 000.00		Pristupačno	/
Mrtvačnica Sv.Križ	Prilaz	2008	10 000.00		Pristupačno	/
Dom kulture , Bošnjaci	Prilaz				Pristupačno	/
Dom kulture – čitaonica i knjižnica					Nepristupačno	/
Dom kulture za umirovljenike, Bošnjaci					Nepristupačno	/
Vatrogasni dom, Bođnjaci	Prilaz	2010.	5 000.00		Pristupačno	/
Sportski objekti	Prilaz		15 000.00		Pristupačno	/
Muzej šumarstva, Bođnjaci					Nepristupačno	/
Veterinarska ambulanta	Rampa	2008	10 000.00		Pristupačno	/
Zgrada općine Drenovci	Rampa	2010	10 000.00		Pristupačno	/
Zgrada FINE, Drenovci	Rampa	2010	10 000.00		Pristupačno	/
Do kulture Rajevo Selo	Rampa	2010	20 000.00		Djelomično pristupačno	/
Vatrogasni dom Đurići					Nepristupačno	Rampa 2011.
Vatrogasni dom Posavski Podgajci					Nepristupačno	Rampa 2012.
Dječja igrališta Vrbanja					Djelomično pristupačni	Staze 2011/2012.
Crkva – pastoralni centar, Gunja	Rampa	2009.	10 000.00		Pristupačno	/
Centar udruga Gunja	Rampa	2009.	10 000.00		Pristupačno	/
Zgrada općine Gunja		Prije 2008			Nepristupačno	Rampa 2011.
Dom kulture Gunja					Nepristupačno	Rampa 2011.
Zgrada općine Babina Greda					Nepristupačno	Prilaz 2011.
Dom kulture Štitar	Prilaz				Nepristupačno	Prilaz 2012.
Crkva Štitar	Prilaz		5 000.00		Pristupačno	/
Pošta Štitar					Nepristupačno	/
Zgrada općine cerna					Nepristupačno	Prilaz 2011.
Športska dvorana	Prilaz		15 000.00		Pristupačno	/
Sportska dvorana	Rampa		10 000.00		Pristupačno	/

Crkva u Gunji	Rampa		10 000.00	Pristupačno	/
Zgrada Pošte Gunja	Rampa		10 000.00	Pristupačno	/
Zgrada općine Gradište i knjižnica	Unutarnja rampa		15 000.00	Pristupačno	/
Školska dvorana	Vanjska rampa		15 000.00	Pristupačno	/
Dom kulture s prostorijama za udruge i poštom				Nepristupačno	/
Dom za starije i nemoćne osobe	Rampa		15 000.00	Pristupačno	/
Općinski sud Županja				Nepristupačno	/
Crkva Županja				Nepristupačno	/
Banka Županja				Nepristupačno	/
Pošta Županja				Nepristupačno	
Gradsko poglavarstvo Županja				Nepristupačno	/
HZMO Županja				Pristupačno	/
Općina i pošta Andrijaševci	Vanjska rampa	2010	3 000.00	Pristupačno	/
Diskont Boso.d.o.o Andrijaševci	Vanjska rampa	2009	3 000.00	Pristupačno	/
Općina Jarmina				Nepristupačno	Vanjska rampa 2011.
Kino dvorana Jarmina	U nivou terena			Pristupačno	
Pošta Jarmina				Pristupačno	/
Školska dvorana Ivankovo	Vanjska rampa, sanitarni čvor	2009.	15 680.00	Pristupačno	/
Općina Ivankovo				Nepristupačno	Vanjska rampa 2011.
Dječji vrtić Ivankovo				Nepristupačno	vanjska rampa 2011.
Općina Nuštar	Vanjska rampa,	2008	6 000.00	Djelomično pristupačno	/
Dječji vrtić Nuštar	Vanjska rampa	2008	5 000.00	Djelomično pristupačno	/
Dom kulture Nuštar				Nepristupačno	/
Hrvatska pošta Nuštar				Nepristupačno	/
Općina Markušuca				Nepristupačno	/
Općina Tordinci				Pristupačno	/

	Općina Stari Jankovci	Vanjska rampa	2008.	8 000.00	Pristupačno	/
	Mrtvačnica Orolik Stari Jankovci	Vanjska rampa, sanitarni čvor	2010.		Pristupačno	Vanjska rampa, sanitarni čvor 2011.
	Sportski centar Stari Jankovci				Nepristupačno	Vanjska rampa, sanitarni čvor 2011.
	Mrtvačnica Srijemske Laze Stari Jankovci				Nepristupačno	Vanjska rampa, sanitarni čvor 2011.
	Dom kulture i pošte Stari Mikanovci	Vanjska rampa			Djelomično pristupačno	/
	Općina Stari Mikanovci	Vanjska rampa	2011.		Pristupačno	/
	Dječji vrtić Stari Mikanovci				Nepristupačno	/
	Dom za stare i nemoćne Stari Mikanovci				Nepristupačno	/
	Općina Vođinci				Nepristupačno	/
	Dječji vrtić Vođinci	Vanjska rampa	2008.	10 000.00	Pristupačno	/
	Pošta Vođinci				Nepristupačno	/
	Zgrada poglavarstva Ilok				Nepristupačno	/
	Gradska knjižnica Ilok	Rampa Skalamobil	2007	72 000.00	Pristupačno	/
	Komunalije d.o.o.	Rampa	2009.	11 000.00	Pristupačno	/
	Zgrada PU Ilok	Rampa	2009.	12 000.00	Pristupačno	/
	Mrtvačnica Ilok	Rampa	2008.	10 000.00	Pristupačno	/
	Dom za starije i nemoćne osobe Ilok	Rampa	2004.	26 000.00	Djelomično pristupačno	/
	Slovački dom Ilok	Rampa	2008.	15 000.00	Djelomično pristupačno	/
	Športska dvorana Ilok	Rampa	2009.	19 000.00	Pristupačno	/
	Kurija Brnjaković Ilok				Nepristupačno	/
	Zgrada FINE Ilok				Nepristupačno	/
	Pošta Ilok	Rampa	2009.	10 000.00	Pristupačno	/
	Principovac	Lift	2009.	7000.000.00	Pristupačno	/
	Dvorac Ilok	Lift	2009	3000 000.00	Pristupačno	/

Hotel Dunav	Rampa	2005.	9 000.00	Djelomično pristupačno	/
Pošta u Šaregradu		Prije 2008.		Nepristupačno	/
Pošta u Bapskoj		Prije 2008.		Nepristupačno	/
Općina Nijemci	Taktilna staza	2004		Djelomično pristupačno	/
Društveni dom Đeletovci	Taktilna staza	2002.		Djelomično pristupačno	/
Društveni dom Banovci	Taktilna staza	Prije 2008.		Djelomično pristupačno	/
Parkiralište –centar Privlaka	Rampa	2008.		Pristupačno	/
Općina Privlaka		Prije 2008.		Nepristupačno	Dizalo 2012.
Crkva Privlaka	Rampa	2008.		Pristupačno	/
Ured državne uprave – ispostava Otok				Nepristupačno	/
Vatrogasni dom Otok				Nepristupačno	/
Mjesni ured Komletinci				Nepristupačno	/
Vatrogasni dom Komletinci				Djelomično pristupačno	/
Dječji vrtić Otok				Nepristupačno	/
Dom kulture Otok				Nepristupačno	Dizala, taktilne staze 2011/2012.
Zgrada općine Negoslavci	Prilaz i vanjska rampa	2008.	50 000.00	Djelomično pristupačno	/
Zgrada općinske uprave Bogdanovci				Djelomično pristupačno	/
Hrvatski dom Tompojevci	Vanjska rampa	2009.	5 800.00	Djelomično pristupačno	/
Dječji vrtić Borovo	Rampa	2008.	2 000.00	Pristupačno	/
Dom kulture Borovo	Taktilna staza	2008.	1 000.00	Pristupačno	/
Spomen park Borovo	Rampa	2005.	5 000.00	Pristupačno	/
Zgrada općine Lovac	Vanjska rampa	2010.	14 166.04	Pristupačno	/
Zgrada vijećnice Općine Lovas	Vanjska rampa	2010.	15 479.91	Pristupačno	/
Dječji vrtić Lovas	Vanjska rampa	2010.	10 366.38	Pristupačno	/
Dom kulture LOvas	Vanjska rampa	2010.	10 366.38	Pristupačno	/
Poštanski ured Lovas	Vanjska rampa	2010.	10 366.38	Pristupačno	/
Društveni dom Tovarnik	Staze	2008.	35 000.00	Pristupačno	/
Zgrada općine Trpinja				Nepristupačno	Rampa 2012.
Dječji vrtić Trpinja	Prilaz			Pristupačno	/

	Dom kulture Trpinja	Prilaz			Pristupačno	/
	Dječji vrtić Bobota, Trpinja	Prilaz			Pristupačno	/
	Dom kulture Bobota; Trpinja	Prilaz			Pristupačno	/
	Dječji vrtić Bršadin, Trpinja	Rampa			Pristupačno	/
	Dom kulture Bršadin, Trpinja	Prilaz			Pristupačno	/
	Dom kulture Pačetin. Trpinja	Prilaz			Pristupačno	/
	Dom kulture Vera, Trpinja	Prilaz			Pristupačno	/
	Dom kulture Ludvinci, Trpinja				Pristupačno	/
RIKAZ PRISTUPAČNOSTI U OSNOVNIM, SREDNJIM ŠKOLAMA I ĐAČIM DOMOVIMA KOJIMA JE OSNIVAČ ŽUPANIJA (GRAD) ZA OSOBE S INVALIDITETOM						
Vukovarsko srijemska	OŠ u Vrbanji	Staza, rampa	2008.	7 000,00	Pristupačno	/
	OŠ Bošnjaci	Rampa	Prije 2008.	10 000.00	Djelomično pristupačno	/
	OŠ Đurići	Rampa	2008.	10 000.00	Pristupačno	/
	OŠ P.Podgajci				Djelomično pristupačno	Rampa 2011.
	OŠ Rajevo Selo				/	Rampa 2011.
	OŠ Drenovci				Djelomično pristupačno	Rampa 2011.
	OŠ Soljani				Nepristupačno	Rampe 2011.
	OŠ Soljani-područna škola Strošinci				Nepristupačno	/
	OŠ Gunja				Djelomično pristupačna	/
	OŠ Babina Greda				Djelomično pristupačno	/
	OŠ štitar	Prilaz	Prije 2008.		Djelomično pristupačno	/
	OŠ Cerna	Prilaz	Prije 2008	10 000.00	Pristupačno	/
	OŠ Cerna – područna škola Šiškovci		Prije 2008		Pristupačno	/
	OŠ Gradište	Vanjska rampa	Prije 2008.	15 000.00	Djelomično pristupačna	/
	Gimnazija županja	Rampa	Prije 2008.		Djelomično pristupačno	/
	Tehnička škola Županja	Rampa	Prije 2008.		Djelomično pristupačna	/
	Obrtničko industrijska škola Županja	Rampa	Prije 2008.		Djelomično pristupačno	/
OŠ Ivana Kozarca Županja	Podizna rampa	2009.	260 439.00	Pristupačno	/	

OŠ Mate Lovraka Županja				Djelomično pristupačno	/
OŠ Andrijaševci	Vanjska rampa,	2008.	10 000.00	Djelomično pristupačno	/
OŠ Jarmina	Vanjska rampa	1993.	75 000.00	Pristupačno	/
OŠ Ivankovo	Vanjska rampa, sanitarni čvor	2009	15680.00	Pristupačno	/
OŠ Retkovci				Djelomično pristupačno	2 rampe 2011.
OŠ Nuštar	Rampe	2002.-2007.		Pristupačno	/
OŠ Markušica				Nepristupačno	/
OŠ Tordinci	Vanjska rampa	2002.	4 500.00	Pristupačno	/
OŠ Korođ				Pristupačno	/
OŠ Stari Jankovci				Nepristupačno	/
OŠ Slakovci	Rampa	2010.	74 043	Pristupačno	/
OŠ Stari Mikanovci	Vanjska rampa			Djelomično pristupačno	/
OŠ Vođinci	Vanjska rampa, sanitarni čvor	2008.	20 000.00	Pristupačno	/
OŠ Ilok	Rampa	2007.		Djelomično pristupačno	/
SŠ Ilok	Rampa	2008.	15 000.00	Djelomično pristupačno	/
OŠ Mohovo	Rampa	2009.	10 000.00	Pristupačno	/
OŠ Bapska – Šarengrad	Rampa	2009.	9 000.00	Pristupačno	Rampa 2012.
OŠ Lopovac	Vanjska rampa	Prije 2008.		Djelomično pristupačno	/
OŠ Nijemci	4 rampe, sanitarni čvor	Prije 2008.		Pristupačno	/
OŠ Banovci	Taktilna staza	Prije 2008.		Djelomično pristupačno	/
Područna Škola Donje Novo Selo	Taktilna staza	Prije 2008.		Pristupačno	/
Područna škola Đeletovci	Taktilna staza	Prije 2008.		Pristupačno	/
OŠ Privlaka	Rampa	2008.		Djelomično pristupačno	/
OŠ Otok	Rampa	Prije 2008.		Pristupačno	/
OŠ Komletinci		Prije 2008.		Djelomično pristupačna	Rampa 2011.
OŠ Negoslavci				Djelomično pristupačno	/
OŠ Čakovci	Prilaz, sanitarni čvor, dizalo	2009.		Pristupačno	/
OŠ Borovo	Rampa	Prije 2008.	20 000.00	Pristupačno	/

	OŠ Tovarnik	Staze	2008.	35 000.00	Djelomično pristupačno	/
	OŠ Ilača				Djelomično pristupačno	/
	OŠ Pačetin				Pristupačno	/
	OŠ Ludvinci				Pristupačno	/
	OŠ Čelije				Pristupačno	/
	OŠ Trpinja				Pristupačno	/
	OŠ LOvas	Rampe	2008.		Pristupačno	/
	OŠ Bobota	6 rampi	Prije 2008.		Pristupačno	/

PRIKAZ PRISTUPAČNOSTI ZDRAVSTVENIM USTANOVAMA I USTANOVAMA SOCIJALNE SKRBI KOJIMA JE OSNIVAČ ŽUPANIJA (GRAD) ZA OSOBE S INVALIDITETOM						
Brodsko posavska	Dom zdravlja Slavonski Brod (Zrinska, Vrpolje, Borovska, Garčin)	3 rampe, dizalo	2008.-2010.		Pristupačno	4 Rampe 2011/2012.
	Zavod za javno zdravstvo BPŽ – Slavonski Brod, Vladimira Nazora	Rampa	1998		Pristupačno	/
	Zavod za javno zdravstvo BPŽ – Slavonski Brod, A.Cesarca 71	Rampa u visini kolnog ulaza	2008		Pristupačno	/
	Zavod za javno zdravstvo BPŽ – Nova Gradička, Lj.Gaja 28		Iznajmljeni prostor Doma zdravlja N.Gradiška		Nepristupačno	Rampa 2011/2012
	Zavod za javno zdravstvo BPŽ – Nova Gradiška, Reljkovićeve 7				Nepristupačno	/
	Ambulanta Garčin I., Garčin	Rampa		5 000.00	Pristupačno	/
	Ambulanta II., Garčin	Rampa		5 000.00	Pristupačno	/
	Ambulanta Zadubravlje, Garčin	Rampa		6 000.00	Pristupačno	/
	Opća bolnica dr.Josip Bančević Slavonski Brod, zgrada kirurgije	Sanitarni čvor 2x	2009	54 980.00	Pristupačno	Dizala, rampe, taktilne staze,

	i zgrada neurologije					ultrazvučna i svjetlosna prilagodba 2012.
	Dom zdravlja dr.Andrija Štampar, Nova Gradiška				/	Rampa 2011
	Dom zdravlja dr. Andrija Štampar, Stara Gradiška	Rampa	2008	18 000.00	Pristupačno	/
	Dom zdravlja dr.Andrija Štampar, Nova Kapela	Rampa	2010	20 000.00	Pristupačno	Rampa 2011.
	Centralna ljekarna Slavonski Brod				Pristupačno	/
	Ljekarna br.1. Slavonski Brod				Djelomično pristupačna	/
	Ljekarna br.2. Slavonski brod				Nepristupačna	/
	Ljekarna Korzo, Slavonski Brod				Nepristupačno	/
	Ljekarna Bebrina, Bebrina				Pristupačno	/
	Ljekarna Donji Andrijevići	Adaptacija ulaza	2009	41, 654.08	Pristupačno	/
	Ljekarna Garčin, Garčin				Pristupačno	/
	Ljekarna Velika Kopanica				Nepristupačno	/
	Ljekarna Sikirevci				Nepristupačno	/
	Dom za starije i nemoćne osobe Slavonski brod				/	Taktilna staza 2012.
PRIKAZ PRISTUPAČNOSTI OBJEKATA ŽUPANIJE/GRADA ZA OSOBE S INVALIDITETOM						
Brodsko posavska	Zgrada gradske uprave Nova Gradiška	Vanjska rampa	2008.	40 000.00	Djelomično pristupačno	Popravak u ratu oštećenog dizala 2012.
	Gradski muzej Nova Gradiška	Dizalo	2010.	250 000.00	Pristupačno	/
	Pristupa gradskoj tržnici	Vanjska rampa	2008.	60 000.00	Pristupačno	/
	Dječji vrtić Radost, Nova Gradiška				Nepristupačno	Ugradnja dizala 2012.
	Muzej Brodskog Posavlja				/	Rampe 2011/2012
	Pristup gradskoj tržnici, Nova Gradiška	Dizalo	2010.	250 000.00	Pristupačno	/

	Galerija Ivan Meštrović, Vrpolje				/	Rampe 2011/2012.
	Općina Sibinj, OŠ .I.Mažuranić	Teleskopska rampa	2009.	5 038, 60	Pristupačno	/
	Općina Cernik, zgrada Općine				Nepristupačno	Rampa 2012.
	Općina Gornja Vrba (Društveni dom G.Vrba i Donja Vrba, pošta)	Rampa	2009		Pristupačno	/
	Općina Brdski Stupnik, zgrada društvenog doma	Rampa	2009.2010.	40 000.00	Pristupačno	Rampe za ambulantu, ljekarnu i poštu 2011/2012.
	Općina Garčin (Društveni dom Vrhovina)	Rampa			Pristupačno	/
	Općina Nova Kapela (hrv.dom i mjesni dom S.Lipovac)	Rampa	2010	30 000.00	Pristupačno	Zgrada uprave, rampa 2011.
	Općina Oprisavci (zdr.ambulantna)	Rampa	2010.	20 000.00	Pristupačno	Društveni dom, mrtvačnica, rampa 2011.
	Općina Oriovac	Prilazi su građeni bez arhitektonskih barijera				
	Općina Bukovlje (višenamjenska dvorana OŠ Bogoslav Šulek, Vranovci)	Rampa, transportno vozilo-gusjeničar	2009.	15 000.00	Pristupačno	/
Općina Klakar (ordinacija opće medicine i stomatološka ambulanta)	Rampa	2008.	5 000.00	Pristupačno	Općinska zgrada, mjesni dom, rampe 2011	
PRIKAZ PRISTUPAČNOSTI U OSNOVNIM, SREDNJIM ŠKOLAMA I ĐAČIM DOMOVIMA KOJIMA JE OSNIVAČ ŽUPANIJA (GRAD) ZA OSOBE S INVALIDITETOM						
Brodsko posavska	OŠ A.M.Reljković, Bebrina	Ulazna rampa	2007.	3 000.00	Pristupačno	/
	OŠ V.C.Emin, Donji Andrijevi	Ulazna rampa, prilagođen sanitarni čvor	2009.	50 000.00	Pristupačno	/
	OŠ Augusta Šenoae, Gudinci	Sanitarni čvor,	2006.	35 000.00	Djelomično pristupačno	Rampa, sanitarni

		dvorana				čvor 2012
	OŠ V.Klaić, Garčin	Sanitarni čvor, dvorana, ulazna rampa	2008.	40 000.00	Djelomično pristupačno	Sanitarni čvor 2012.
	OŠ Ivan Mažuranić, Sibinj	Sanitarni čvor, ulazna rampa, prijenosno dizalo- gusjeničar	2009,2008.	100 000.00	Pristupačno	/
	OŠ Josip Kozarac, Slavonski Šamac	Sanitarni čvor	2005.	45 000.00	Pristupačno	/
	OŠ Sikirevci	Ulazna rampa	2010.	25 000.00	Pristupačno	/
	OŠ Dr.S.Ilijašević, Oriovac	Ulazna rampa	2008.	5 000.00	Pristupačno	/
	OŠ Ljudevit Gaj, Lužani	Ulazna rampa, sanitarni čvor	2008.	45 000.00	Pristupačno	/
	OŠ Ivan Meštrović, Vrpolje	Ulazna rampa, sanitarni čvor	2008.	50 000.00	Pristupačno	/
	OŠ Ivan Filipović, Velika Kopanica	Ulazna rampa	2007.	3 000.00	Pristupačno	/
	OŠ S.Radića, Oprisavci	Ulazna rampa, sanitarni čvor	2007.	11 000.00	Pristupačno	/
	OŠ Ljudevit Gaj, Nova Gradička	Ulazna rampa, sanitarni čvor, prijenosno dizalo gusjeničar	2005, 2008.	50 000.00	Pristupačno	Dizalo 2012.
	OŠ Mate Lovraka, Nova Gradiška	Prilazne staze, sanitarni čvor	2005.	50 000.00	Pristupačno	/
	OŠ M.Gupca, Cernik	Ulazna rampa, sanitarni čvor	2008.	50 000.00	Pristupačno	/
	OŠ M.A.Reljković, Davor	Ulazna rampa, sanitarni čvor	2005.	40 000.00	Pristupačno	/
	OŠ Dragalić	Sanitarni čvor – PO Gorice	2011.	EUCOM 50 000.00	Pristupačno	/
	OŠ A.Mihanović, Nova Kapela	Ulazna rampa, prijenosno dizalo – gusjeničar	2006,2008.	70 000.00	Pristupačno	Sanitarni čvor 2012.

	OŠ Okučani				Nepristupačno	Ulazna rampa, sanitarni čvor 2012
	OŠ Ante Starčević, Rešetari	Ulazna rampa	2008.	5 000.00	Pristupačno	/
	OŠ Vladimir Nazor, Adžamovci				Nepristupačno	/
	OŠ I.G.Kovačić, S.P.Selo	Ulazna rampa, sanitarni čvor	2006.	70 000.00	Pristupačno	/
	OŠ Markovac	Ulazna rampa, sanitarni čvor	2001.	50 000.00	Pristupačno	/
	Gimnazija Nova Gradiška				Nepristupačno	/
	SŠ M.A.Reljković, Slavonski Brod	Sanitarni čvor, prilazna staza	2008.	50 000.00	Pristupačno	/
	Obrtnička škola; Sl.Brod	Prilazna rampa	2001.	5 000.00	Pristupačno	/
	Gimnazija M.Mesić, Sl.Brod				Nepristupačno	/
	Industrijsko obrtnička škola, Sl.Brod	Prilazna staza	2009.	5 000.00	Pristupačno	/
	Tehnička škola Sl.Brod				Nepristupačno	/
	Ekonomsko birotehnička škola, Sl.Brod	Prilazna rampa, sanitarni čvor, dizalo	2007.	4000 .000	Pristupačno	/
	Medicinska škola, Sl.Brod				Nepristupačno	/
	Klasična gimnazija Sl.Brod				Pristupačno	/
	Industrijsko obrtnička škola, Nova Gradiška				Nepristupačno	/
	Elektrotehnička škola Nova Gradiška				Nepristupačno	/

**PRIKAZ PRISTUPAČNOSTI ZDRAVSTVENIM USTANOVAMA
I USTANOVAMA SOCIJALNE SKRBI KOJIMA JE OSNIVAČ ŽUPANIJA (GRAD)
ZA OSOBE S INVALIDITETOM**

Primorsko goranska	Dom zdravlja Rijeka – Ispostava Delnice	Rampa	1985.		Pristupačno	
	Ambulanta Crni Lug	Prizemni objekt			Pristupačno	
	Ambulanta Brod na Kupi	Prizemni objekt			Pristupačno	

	Centar za socijalnu skrb, zgrada gradske uprave	Ulazna rampa	2006.	300.000,00	Ulaz u zgradu pristupačan, dolazak na 2. kat - nepristupačan	2013. izgradnja dizala
	Zdravstvena stanica Bakar	Lift	2010	210 000,00	Pristupačno	/
	Zdravstvena stanica Krasica				Nepristupačno	Vanjska rampa 2012
PRIKAZ PRISTUPAČNOSTI OBJEKATA ŽUPANIJE/GRADA ZA OSOBE S INVALIDITETOM						
Primorsko Goranska	Gradska knjižnica Bakar	Vanjska rampa	2008	8 000,00	Pristupačno	/
	Zgrada Uprave, Opatija	zbog zaštićene povijesne jezgre nisu mogući zahvati kojima bi se osigurala potpuna pristupačnost			Nepristupačno	/
	Gradsko vijeće Grada Opatija	Rampa			Djelomično pristupačno	/
	Dom Kulture Kukuljevo , Bakar	Vanjska rampa	2010	5 000,00	Pristupačno	/
	Dječji vrtić Hreljin, Bakar	Vanjska rampa	2009	24 000,00	Pristupačno	/
	Ljetna pozornica u Bakru – Žal ribara	Vanjska prampa	2008	15 000, 00	Pristupačno	/
	Banka i pošta u MO Krasica, Bakar	Vanjska rampa	2008	8 000,00	Pristupačno	/
	Gradski stan Bakar – Senjska 166	Rampa	2010	4 000,00	Pristupačno	/
	Dječji vrtić Škrljevo				Nepristupačno	Vanjska rampa 2011
	Dom Kulture Škrljevo				Nepristupačno	Vanjska rampa 2011
	Narodni dom Bakar				Nepristupačno	Vanjska rampa 2012
	Zgrada gradske uprave, Korzo 16, Rijeka	Kosina na ulazu omogućava ulaz u zgradu, međutim da bi se došlo na kat postoji lift do kojeg				Djelomično pristupačno

		se dolazi stražnjim ulazom				
	Zgrada gradske uprave , Titov trg 3, Rijeka	Rampa, lift, međutim stanica je na polukatovima			Djelomično pristupačno	/
	Zgrada gradkse uprave, Trpimirova 2, Rijeka	Nedostaje rampa koja bi omogućila dolazak do lifta (postoji)			Nepristupačno	/
	Centar za odgoj i obrazovanje, Rijeka	Dizala „public“, dizalica „Holdy“, stajalica „Mini standy“	2010.	109.000.00	Pristupačno	/
	Hrvatsko narodno kazalište Ivana pl.Zajca, Verdijeva bb, Rijeka	Unutarnja rampa	2005		Pristupačno	/
	Mjesni odbor Banderovo, R.Tomšića 15, Rijeka				Djelomično pristupačno	Moguća izrada rampe
	Mjesni odbor Belveder, Volčićev trg 2, Rijeka				Djelomično pristupačno	Moguća izrada rampe
	Mjesni odbor Brajda Dolac, Pomerio 26, Rijeka				Djelomično pristupačno	Moguća izrada rampe
	Mjesni odbor Bulevard, I.G.Kovačić 12, Rijeka				Djelomično pristupačno	Moguća izrada rampe
	Mjesni odbor Bulevard, I.G.Kovačić 14, Rijeka	Rampa			Djelomično pristupačno	Moguća izrada rampe za prilaz
	Mjesni odbor Centar Sušak , A.K.Miošića, Rijeka				Nepristupačno	/
	Mjesni odbor Draga, Brig 24, Rijeka				Nepristupačno	/
	Mjesni odbor Drenova, Cvetkog trg 1, Rijeka	Rampa			Djelomično pristupačno	/
	Mjesni odbor Drenova, Drenovski put 176, Rijeka				Pristupačno	/
	Mjesni odbor Grad Trsat, J. Rakovca 33				Nepristupačno	/

Mjesni odbor Grbci, Dražička 33, Rijeka				Nepristupačno	/
Mjesni odbor Kantrida, Lovranska 10, Rijeka				Nepristupačno	/
Mjesni odbor, Kantrida, Istarska 50, Rijeka				Djelomično pristupačno	Moguća izrada rampe
Mjesni odbor G.Vežica, Z.Kučić 1, Rijeka				Djelomično pristupačno	Moguća izrada rampe
Mjesni odbor Kozala, Volčičev trg 2, Rijeka				Djelomično pristupačno	Moguća izrada rampe
Mjesni odbor Krimeja, Kumičićeva 50, Rijeka				Nepristupačno	/
Mjesni odbor Luka, Verdieva 11, Rijeka				Nepristupačno	/
Mjesni odbor Mlaka, G.Duella 2				Djelomično pristupačno	/
Mjesni odbor Grehovica, Kalina 2, Rijeka				Nepristupačno	/
Mjesni odbor Pašac, Balde Fućka 39, Rijeka				Nepristupačno	/
Mjesni odbor Pećine, J.P.Kamova 73, Rijeka				Pristupačno	/
Mjesni odbor Pehlin, Pehlin 58, Rijeka				Djelomično pristupačno	/
Mjesni odbor Podmurvice, Dubrovačka 2, Rijeka				Pristupačno	/
Mjesni odbor pehlin, Minakovo 30, Rijeka				Djelomično pristupačno	/
Mjesni odbor Podvežica, Kvaternikova 58, Rijeka				Nepristupačno	Rampa 2011/2012.
Mjesni odbor Potok, B.Butkovića 2, Rijeka				Djelomično pristupačan	/
Mjesni odbor Srdoči, M.Krleža 4, Rijeka				Djelomično pristupačno	Moguća izrada rampe
Mjesni odbor Sv.Kuzam, Sveti Kuzam 19, Rijeka				Nepristupačno	/
Mjesni odbor Sv. Nikola,				Pristupačno	/

tametska 6, Rijeka					
Mjesni odbor Svilno, Svilno 82, Rijeka				Nepristupačno	/
Mjesni odbor Šk.Draga, Porečka 94, Rijeka				Djelomično pristupačno	Moguća izrada rampe
Mjesni odbor Školjić, Žrtava fašizma 2, Rijeka				Djelomično pristupačno	/
Mjesni odbor Škurinje, S.Jugo Bujkove 44, Rijeka				Nepristupačno	/
Mjesni odbor Turnić, F.Čandeka 36b, Rijeka				Djelomično pristupačno	Moguća izrada rampe
Mjesni odbor Vijak, Mihanovićeva 1, Rijeka				Nepristupačno	/
Mjesni odbor Zamet, Bože Vidasa bb, Rijeka				Nepristupačno	/
Mjesni odbor Gornji Zamet, Milice Jadranić 2, Rijeka				Nepristupačno	/
Ogranak gradske knjižnice Zamet, Centar Zamet, Bože Vidasa bb				Pristupačno	/
Ogranak gradske knjižnice , Drenova, Brca 8b				Pristupačno	/
Astronomski centar Rijeka	Dizalo, unutarnja rampa	2009.		Pristupačno	/
Centar Zamet, Rijeka	2 dizala, 1 unutarnja rampa	2009.		Pristupačno	/
Atletska dvorana Kantrida Rijeka	Dizalo, vanjska rampa	2010.		Pristupačno	/
Bazeni Kantrida, Rijeka	Dizalo- bazen, 2 dizala garaža, taktilne staze	2008		Pristupačno	Dizalo i rampa 2011.
Muzej grada Rijeke, Muzejski trg 1/1				nepristupačno	Podizna platforma, 2012
Hrvatski kulturni dom na Sušaku, Strossmayerova 1, Rijeka	Podizna platforma	2003.		Pristupačno	/

	Gradsko kazalište lutaka , Blaža Polića 6, Rijeka				Pristupačno	/
	Muzej moderne i suvremene umjetnosti, Dolac, Rijeka				Nepristupačno	/
	Filodrammatica, Korzo 28				Nepristupačno	/
	Gradina Trsat, Petra Zrinskog bb, Rijeka				Djelomično pristupačno	/
	Gradska knjižnica Rijeka, Središnji odjel, Matije Gupca 23				Nepristupačno	/
	Ogranak gradske knjižnice , Tunić , Franje Čandeka 36 E				Pristupačno	/
	Dvorana Mladost, Rijeka	Sanitarni čvor, pristup objektu			Djelomično pristupačno	Rampa
	Dvorana „Dinko Lukarić“, Rijeka				Djelomično pristupačno	Dizalo
	SRC „Belveder“ Rijeka				Nepristupačno	/
	SRC „Mlaka“ Rijeka				Djelomično pristupačno	Rampa
	Nogometno igralište „Podmurvice“ Rijeka				Djelomično pristupačno	/
	Dvorana „3.Maj“ Rijeka				Nepristupačno	Koso podizna platforma
	Nogometni stadion „Kremeja“ Rijeka				Djelomično pristupačno	/
	Vesl.Dom „Delta“ Rijeka				Djelomično pristupačno	Rampa
	Nogometni stadion „kantrida“ Rijeka				Djelomično pristupačno	Rampa
	Dvorana „Brajda“ Rijeka				Nepristupačno	/
	TC „Marčeljeveva draga“ Rijeka				Djelomično pristupačno	Rampa
	Tenis igralište „Kozala“ Rijeka				Djelomično pristupačno	Koso podizna platforma
	Tenis centar „pećine“ Rijeka				Djelomično pristupačno	/
	Dvorana STK „Kvarner“ Rijeka				Nepristupačno	/
	Streljana „drenova“ Rijeka				Djelomično pristupačno	/
	Streljana „Papirničar“ Rijeka				Djelomično pristupačno	Koso podizna platforma
	Boć. Centar „podvežica“ Rijeka				Djelomično pristupačno	/

	SRC „Sušak“ Rijeka				Djelomično pristupačno	Koso podizna platforma
	SRC „Zamet“ Rijeka				Djelomično pristupačno	Rampa, podizna platforma
	Prostorije riječkog sportskog saveza , Rijeka				Nepristupačno	Koso podizna rampa
	Šahovski dom				Nepristupačno	/
	Kick-box klub „Sušak“ Rijeka				Djelomično pristupačno	/
	Zajednica tehničke kulture, Rijeka				Nepristupačno	Koso podizna platforma
	Igralište „Androv Breg“ na Pehlinu, Rijeka				Djelomično pristupačno	/
	Igralište unutar kampusa na Trsatu, Rijeka				Djelomično pristupačno	/
	Zgrada gradske uprave Delnice (županijske i državne službe)	Ulazna rampa	2006.	300.000,00	Ulazak u objekt pristupačan. Dolazak na 1.2. i 3. kat. - nepristupačan	2013. izgradnja dizala
PRIKAZ PRISTUPAČNOSTI U OSNOVNIM, SREDNJIM ŠKOLAMA I ĐAČIM DOMOVIMA KOJIMA JE OSNIVAČ ŽUPANIJA (GRAD) ZA OSOBE S INVALIDITETOM						
Primorsko goranska	OŠ Gornja Vežica, Rijeka				Pristupačno	Kombi vozilo, 2011.-2012.
	OŠ Kantrida, Rijeka	Platforma, vozno oko za dizalo i dizalo za OSI,	2008.		Djelomično pristupačno	Ugradnja dizala za OSI 2011.2012.
	OŠ – SE Dolac, Rijeka	Kosina na ulazu, sanitarni čvor	2008.		Djelomično pristupačno	/
	OŠ Pećine Llons klub Rijeka				/	Taktilna staza od učionice do stanice autobusa
	O.Š. I.G.K. Delnice	/	/		Nepristupačno	2011. rampa
	OŠ Brod na Kupi	/	/		Nepristupačno	2012. rampa
	OŠ Crni Lug	Prizemni objekt			Pristupačno	/
	Srednja škola Delnice	/	/		Nepristupačno	2013. rampa+dizalo

**PRIKAZ PRISTUPAČNOSTI U OSNOVNIM, SREDNJIM ŠKOLAMA I ĐAČIM DOMOVIMA
KOJIMA JE OSNIVAČ ŽUPANIJA (GRAD)
ZA OSOBE S INVALIDITETOM**

Istarska županija	Grad Labin, Centar „Liče Faraguna“	Sanacija WC-a	2008.	52.412,64	Pristupačno	
	Grad Labin, Centar „Liče Faraguna“	Sanacija WC-a	2009.	27.706,00	Pristupačno	
	Grad Labin, Centar „Liče Faraguna“	rampa	2009.	3.160,30	Pristupačno	
	Grad Labin OŠ „Matije Vlačića“	rampa	2008.	7.654,31	Pristupačno	
	Grad Labin OŠ „Matije Vlačića“	Sanacija WC-a	2009.	38.134,59	Pristupačno	
	Grad Labin OŠ „Matije Vlačića“	Sanacija WC-a	2010.	53.028,38	Pristupačno	

Splitsko dalmatinska	Dom za starije i nemoćne Stari Grad	Prilaz	2008		Pristupačno	Dizalo 2012
---------------------------------	-------------------------------------	--------	------	--	-------------	-------------

Splitsko dalmatinska	Zgrada Uprave, Split				Nepristupačno	/
	Gradska knjižnica, Split				Nepristupačno	/
	Kazališna dvorana, Split				Djelomično pristupačno	/
	Putnički terminal, Split	Dizalo, rampe, sanitarni čvor	2011.		Pristupačno	/
	Zgrada muzeja, Split				Nepristupačno	/
	Upravna zgrada Grada Sinja	Rampa	2007.	30.000,00	Pristupačno	
	„Dom mladih“ Sinj	Rampa	2007.	20.000,00	Nepristupačno	
	Ulični prijelazi, nogostupi-Sinj	Rampe	2010.	35.000,00	Djelomično pristupačno	2011. nogostupi

Šibensko kninska	Plava plaža Vodice	Rampa za ulazak u more	2007	63.388,00	Pristupačno	/
	Plaža Srma	Rampa za ulazak u	2010	63.388,00	Pristupačno	/

		more				
	Gradska čitaonica i Veleučilište	Lift	2010/11.	450 000.00	Pristupačno	/
	Zgrada uprave Skradin	Navode da su zgrade starijeg datuma, neprilagođene traženim standardima i svaka akcija zahtjeva značajnija financijska ulaganja kojima nisu trenutno u mogućnosti udovoljiti			Nepristupačno	/
	Pješački prelazi i nogostupi	Taktilne staze	2008-2010	32 000.00	Pristupačno	/

Dubrovačko neretvanska	Dubrovnik Pred dvorom 1				Nepristupačno	/
	Dubrovnik Gundulićeva p.1.				Nepristupačno	/
	Dubrovnik petilovrijenci 2				Nepristupačno	/
	Dubrovnik Vukovarska 16	Rampa	2002.		Djelomično pristupačno	Dizalo 2011/12.
	Opuzen Zrinsko Frankopan 1				Nepristupačno	/
	Metković Kralja Zvonimira 7				Nepristupačno	/
	Ploče Trg.K.Tomislava				Nepristupačno	/
	Korčula Foša 1				Nepristupačno	/
Vela Luka Obala 3 19				Nepristupačno	/	

Zadarska	Dječji vrtić Bubamara Benkovac	Rampe	2009	5 000 ,00	Pristupačno	/
	Zgrada gradske uprave , Grada Benkovca				Djelomično pristupačno	Rampa 2011.
	Vukovarska ulica, Benkovac	Rampe	2010.	20 000.00 (cca)	Pristupačno	/
	Centar za pomoć i njegu Sv.Ante, Benkovac				Djelomično pristupačna	Rampa, 2011.
	Trg Kardinala Alojzija Stepinca	Rampe	2008.	5 000.00	Pristupačan	

o																			
Imovno stanje																			
Članstvo u sindikatu																			
Obrazovanje																			
Društveni položaj																			
Bračni ili obiteljski status																			
Dob																			
Zdravstveno stanje																			
Invaliditet	19	5	3	9	19	20	13	10	13	5				1		4	2		
Genetsko nasljeđe																			
Rodni identitet ili izražavanje																			
Spolna orijentacija																			
UKUPNO:	19	5	3	9	19	20	13	10	13	5				1		4	2		

PRAVOBRANITELJICA ZA OSOBE S INVALIDITETOM

TABLICA ZA PRAĆENJE PREDMETA VEZANIH ZA DISKRIMINACIJU PO
PODRUČJIMA DISKRIMINACIJE
 RAZDOBLJE 01.01.2010. DO 31.12.2010.

Područje diskriminacije (čl. 8. ZSD)	Oblik diskriminacije (članci 2.,3.,4. i 5. ZSD)	Spol pritužitelja		Pravne osobe kao pritužitelji	Broj zaprimljenih predmeta	Prituženik	Broj riješenih predmeta	NAČIN RJEŠAVANJA PREDMETA											
		M	Ž					Stranci pružene obavijesti o pravima i obvezama	Utvrđeno da nema diskriminacije	Poduzete radnje za otklanjanje diskriminacije	Provedene o mirenje	Podnesena kaznena prijava	Pokretanje prekršajnog/disciplinskog postupka	Inicijativa za izmjenu zakona	Umještaču postupku	Udruga tužba	Odgovorna načelnipit	Upućena preporuka ili upozorenje	Presigiran kao predmet PP
Radni uvjeti, prof. usmjerenje	5	1	1	2	5	5	2	3	2	2					1			1	
Obrazovanje, znanost i šport	1	1			1	1	1	1	1										
Socijalna sigurnost, socijalna skrb, mirovinski i zdravstveno	3		1	2	3	4	3	2	3								1		

Zdravstvena zaštita	1			1	1	1	1			1							1	
Pravosuđe i uprava																		
Stanovanje	2	1	1		2	2	1	1	2								1	
Javno informiranje i mediji	1	1			1	1			1								1	
Pristup dobrima i uslugama	4	1		3	4	4	3	2	2	2							1	
Članstvo u sindikatu, NVO, pol. stranka ma	2			1	2	2	2	1	2									
Kulturno i umjetničko stvaralaštvo																		
UKUPNO:	19	5	3	9	19	20	13	10	13	5					1		4	2

NAPOMENE UZ TABLICE:

IZRAVNA DISKRIMINACIJA: **5**

NEIZRAVNA DISKRIMINACIJA: **13**

PROPUŠTANJE RAZUMNE PRILAGODBE: **1**

PRAVNE OSOBE KAO PRITUŽITELJI: - USTANOVA ZA PROFESIONALNU REHABILITACIJU, UDRUGA SINDIKATA

- **PO JEDANPUT (1)**

- UDRUGE OSI – **PET (5)**

- UDRUGA OSI – **DVA (2) PUTA ISTA UDRUGA**

BROJ ANONIMNIH PRITUŽBI: **DVIJE (2)**

PRITUŽENIK/CI: - JEDINICA PODRUČNE (REGIONALNE) SAMOUPRAVE, USTANOVA ZA PROFESIONALNU REHABILITACIJU,

UDRUGA OSI, TIJELO IZVRŠNE VLASTI, JAVNA USTANOVA, ZDRAVSTVENA USTANOVA,

USTANOVA PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA – **PO JEDANPUT (1)**

- TRGOVAČKA DRUŠTVA, FIZIČKE OSOBE, JEDINICE LOKALNE SAMOUPRAVE – **DVA/DVIJE (2)**

- TIJELA DRŽAVNE UPRAVE – **TRI (3)**

- JAVNA USTANOVA, TIJELO DRŽAVNE UPRAVE – **DVA (2) PUTA ISTA USTANOVA I ISTO TIJELO**

U tablicama su evidentirana i tri (3) predmeta iz 2009. god. od kojih su dva (2) rješena u 2010. god., a jedan (1) je nerješen (u radu).

U slučajevima u kojima je postupano sukladno Zakonu o suzbijanju diskriminacije u 2010., u tri (3) slučaja prituženice su žene, dok u pet (5) slučajeva muškarci.